

ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
„КРСТЕ МИСИРКОВ“

БОЖИДАР ВИДОЕСКИ

ТЕКСТОВИ
ОД ДИЈАЛЕКТИТЕ НА
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Скопје 2000

Редакција:

д-р *Косџа Пеев*

д-р *Маријана Киш*

м-р *Убавка Гајдова*

CIP – Каталогизација во публикација
Народна и универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“, Скопје

811.163.3'282(083.76)
821.163.3'282-822

ВИДОЕСКИ, Божидар
Текстови од дијалектите на македонскиот јазик
/ Божидар Видоески. – Скопје : Институт за
македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2000. –
443 стр. ; 24 см

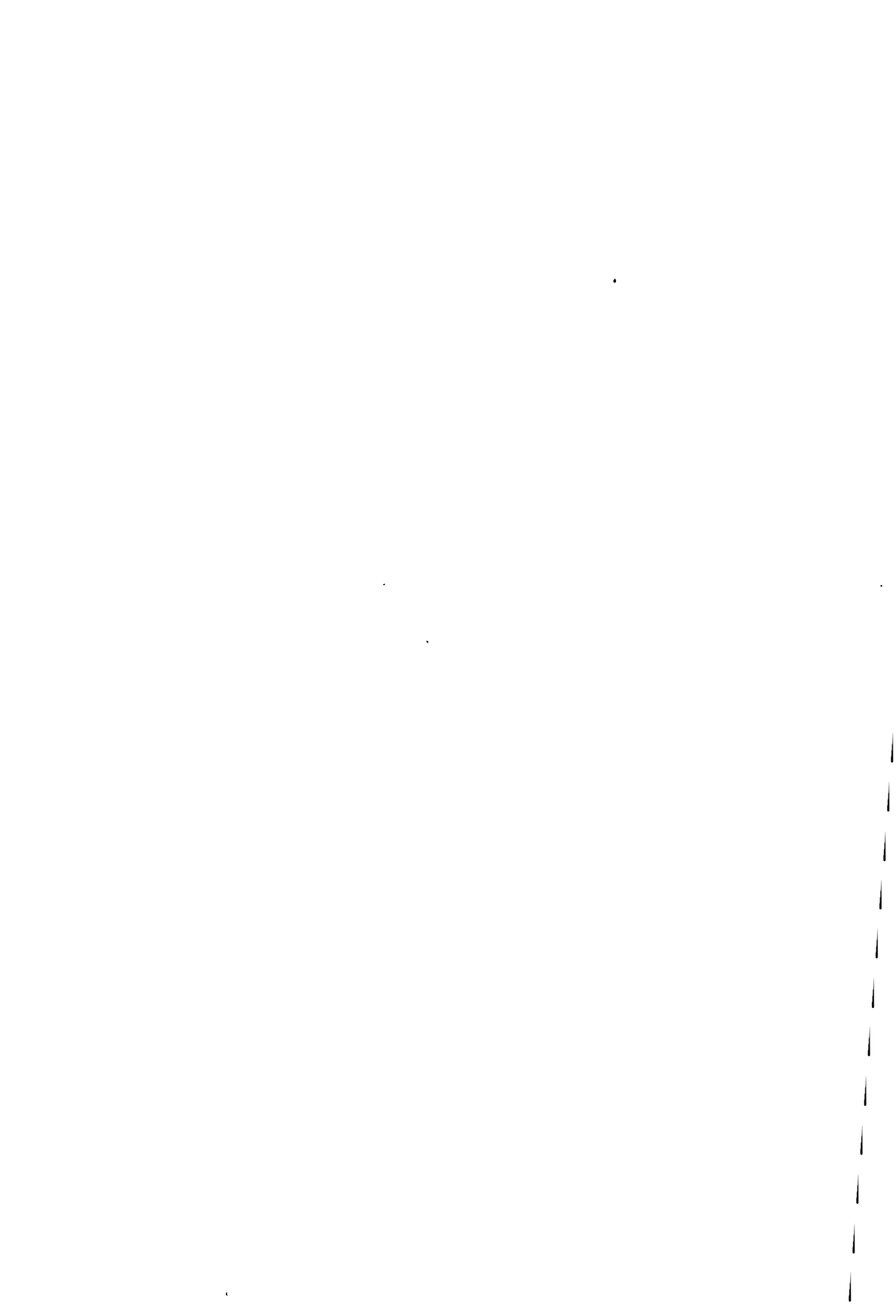
Предговор: стр. 5–11. – Список на скратеници:
стр. 439–442

ISBN 9989–640–18–1

а) Македонски јазик – Дијалекти – Текстови

СОДРЖИНА

Предговор	5
Дијалектна диференцијација на македонскиот јазик	13
Западно наречје	43
Југоисточно наречје	177
Северни говори	389
Список на скратеници.....	439

ПРЕДГОВОР

Идејата за подготовка на трудот *Текстови од дијалектните на македонскиот јазик* е создадена како плод на долгогодишната работа врз проектот *Македонски дијалектен атлас* што се работи во Институтот за македонски јазик. Составувачот на овој труд, акад. Божидар Видоески го водеше Проектот триесет и седум години. Неговата организација и реализација се одвиваше во неколку фази: подготвителна, изработка на квестинари (проблемски и тематски) со околу 2500 поими, инструкција за теренска работа, транскрипција, избор на населени места – дијалектни пунктови, работна дијалектна карта со мрежа на пунктовите, теренски испитувања, формирање на картотека со богат дијалектен материјал од околу 350 пунктови од сета етничка Македонија и обработка на дијалектниот материјал (индекси, легенди, карти).

Основниот дијалектен материјал е собираен и сè уште се собира по пат на анкета којашто се врши според тематскиот прашалник, но Б. Видоески беше свесен дека има многу релевантни дијалектни карактеристики коишто тешко се добиваат по пат на анкета. Затоа во неговата програма за собирање дијалектен материјал беше вградена и инструкцијата за собирање дијалектни текстови – продукти на слободното раскажување на информаторите. Ваквата практика, Б. Видоески ја спроведувал уште на самите почетоци на неговите дијалектолошки истражувања на терен, од кога потекнуваат дијалектните текстови што тој ги собрал од Поречието, а кои се објавени во 1950 година во рамките на описот на *Поречкиот ѓовор*. Кон крајот на педесеттите и почетокот на шеесеттите години Б. Видоески веќе ги има објавено трудовите *Кичевскиот ѓовор* (1957), како и

Говорой и шойониџаџа на кичевскиџе села од џајмишкаџа ѓруџа (1958), *Кумановскиџо ѓвор* (1962) и така расте бројот на монографските описи на македонските говори, како и на дијалектните текстови кои отпрвин, и предимно, Б. Видоески ги користи како фактографски материјал за дијалектолошките студии. Така почнала да се раѓа македонската дијалектна читанка, чие објавување Б. Видоески го планирал уште кога почнал да ги собира првите дијалектни текстови. Ваквата читанка, како што предвидувал авторот, освен дијалектните материјали што тој ги собирал, би содржела и избор на дијалектни текстови и од други собирачи и истражувачи на македонските говори. Така, тој насобрал еден импозантен број од 325 дијалектни текстови од 188 населби од целата етничка Македонија, од кои 112 текстови се од западното наречје, 170 од југоисточното и 43 од северното наречје. Тоа ги надминува рамките и потребите на една дијалектна читанка за студенти, како што била замислена во самиот почеток. Можеме само да жалиме дека Б. Видоески не успеа сам да го подотви уводниот дел на оваа антологија. Единствено тој можеше да подготви најцелосни стручни и полезни упатства што на проучувачот би му ја олесниле работата при читањето и толкувањето на дијалектните текстови. Единствено тој можеше да ни даде потполни и точни информации за текот на целокупната работа врз оваа книга, за мотивите да се направи овој избор и за презентирањето на македонското дијалектно богатство токму на овој начин, како и информации за литературата и увидот во ракописите кои се искористени за создавање на македонската дијалектна читанка. За жал, акад. Видоески не го дочека нејзиното објавување. Поради тоа многу технички одлуки доаѓаат од страна на редакцијата, за кои таа ја презема одговорноста. Една од ваквите одлуки е место *Уоод* да ја препечатиме статијата *Дијалектната диференцијација на македонскиџо јазик* во која Б. Видоески ги одбележува основните дијалектни групи на македонскиџо јазик и нивните носечки карактеристики добиени според специфичниџо историски развој. Ја препечатуваме и картата во која Б. Видоески ги означува границите на дијалектите на македонскиџо јазик, преземајќи ги и двете работи од третомното издание на неговиџо труд *Дијалектните на македонскиџо јазик* (т. 1, 1998; т. 2 и 3, 1999). Сметаме дека овие трудови ќе му бидат соодветен и доволен водич на читателџо низ македонските дијалекти, претставени преку текстовите во оваа збирка, и ќе можат правилно да го насо-

чуваат при решавањето на одредени прашања кои ќе се наметнуваат во текот на проучувањето на текстовите.

Едно од прашањата кои бараат посебен редакциски коментар се однесува на разликите во транскрипцијата на дијалектните текстови. Имено, редакцијата одлучи да не врши изедначување на знаците употребени за транскрибирање на дијалектниот материјал, туку да ги презентира текстовите во нивната оригинална верзија. Разликите во транскрипцијата на дијалектните текстови се должат на фактот што во оваа збирка се влезени текстови што ги собирале истражувачи кои потекнуваат од повеќе лингвистички центри и школи, со различни традиции и навики, има и текстови што потекнуваат уште од првата половина на минатиот век, запишувани од етнологзи и фолклористи кои не воделе доволно грижа за фонетскиот запис. Треба да се земе, исто така, предвид и фактот дека авторот во текот на својата долгогодишна работа врз дијалектната проблематика ги менувал и усовршувал знаците за транскрипција на дијалектниот материјал.

Редакцијата реши да реконструира и да претстави, по можност, полна информација за изворите на текстовите. За таа цел составивме список на запишувачите и на библиографските податоци за веќе објавените текстови. Од технички аспект, во самата книга, изворите се претставуваат на следниот начин. Под текстот прво е запишано името на информаторот и, во зависност од податоците со коишто располагаме, годината на раѓање или возраста на информаторот. Во заграда следува името на запишувачот и, ако има таков податок, годината во која е запишан текстот. Под оваа информација, ако е текстот претходно објавен на друго место, следува скратеница на соодветната библиографска единица. Скратениците се појаснети во *Списокот на скратеници*. И покрај желбата на редакцијата да пренесе што е можно попотполна информација за изворите на текстовите, сепак се соочивме со фактот дека не успеавме да пронајдеме, ниту делумни, податоци за речиси една третина од текстовите.

При дијалектолошките истражувања на одделен говор, вообичаено е, изборот на информаторите да се врши меѓу постарите жители на местото чиј говор се проучува. Тоа се луѓе што се родени во самото место и кои не престојувале подолго време надвор од своето родно место, па затоа одлучивме оваа информација да ја изоставиме. Степенот на образование, исто

така, игра улога при изборот на информаторите, при што предност им се дава на оние помалку образованите. Јасно, сето ова е со цел да се добие информатор, типичен претставник на соодветниот говор, при што надворешните влијанија врз неговиот говор се сведени на минимум.

Прочувачот на овој труд ќе забележи дека кај некои текстови информациите за изворите не се потполни. Може да отсутнуваат имињата на информаторите или нивната возраст. Причините за ова се различни. Една од нив е информаторот да не сака да се открие неговиот идентитет, како што е тоа, честопати, случај кога се во прашање информатори кои потекнуваат од Егејска Македонија. Во други случаи, едноставно, запишувачот не ни го соопштува името на информаторот, а во трети, пак, редакцијата не успеала да дојде до комплетните податоци. Што се однесува до библиографските податоци, редакцијата се потруди да ги забележи сите наслови до коишто успеа да дојде, со оглед на расположивата литература. Го користиме поводот да се извиниме на сите информатори, запишувачи и автори на одделни трудови кои учествувале на еден или друг начин во создавањето на оваа збирка, а нивните имиња не се дадени. Забелешките за ваквиот пропуст ги презема редакцијата. Истовремено им се благодариме на сите од името на авторот и од свое име за отстапеното време и отстапените материјали, со чија помош е создаден и збогатен овој труд.

Како запишувачи на текстовите, покрај Б. Видоески, се јавуваат и неговите постари и помлади колеги и соработници како: Б. Конески, Р. Угринова-Скаловска, М. Конеска, А. Поповски, К. Пеев, О. Иванова, М. Каранфиловски, С. Бојковска, В. Дрвошанов. Така, во оваа антологија се вклучени преку 60 текстови кои се собрани во текот на експлорацијата за *Македонскиот дијалектен атлас*, од кои половината се запишани од акад. Видоески.

Во текот на професорската кариера на Филолошкиот факултет во Скопје, Б. Видоески ги поттикнуваше своите студенти на дијалектолошки истражувања на говорите во нивните родни места. Така, во архивата на *Одделението за дијалектологија на македонскиот јазик* во Институтот за македонски јазик, чиј основач и раководител до крајот на својот живот беше акад. Видоески, се чуваат голем број студентски семинарски работи посветени на говорите од целото македонско јазично подрачје.

Оваа антологија содржи повеќе од 70 текстови собрани по овој пат.

Акад. Б. Видоески монографски ги има опишано говорите од западното и северното македонско наречје. Како што е спомнато во воведниот дел од вториот том на *Дијалектните на македонскиот јазик*, Видоески не го обработил целосно југоисточното наречје. За говорите од Егејска Македонија, Б. Видоески направи описи на повеќе говори од серско-драмско-лагадинското говорно подрачје, а ги обработи и костурските говори. Долновардарските говори, како кукушкиот, еницевардарскиот, мегленскиот и кајларскиот, ги обработиле и монографски опишале неговите помлади соработници.

Треба да се одбележи дека југоисточното македонско наречје, кое во најголем дел го сочинуваат македонските егејски и пирински говори, барале посебен напор и труд од македонските научни работници поради познатите политички прилики на Балканот. За опишување на говорите од Егејска Македонија во најголема мерка е искористено присуството на бегалците од Егејска Македонија во Република Македонија кои дале непроценлив прилог за забележувањето на некои македонски говори кои се наоѓаат пред исчезнување.

Што се однесува, пак, до македонските пирински говори, кои се зборуваат на територија што влегува во составот на Република Бугарија, тука истражувањата за македонските дијалектолози се речиси невозможни. Сепак, користејќи повеќе извори, акад. Видоески ни ги остави монографијата *Пејричкиот говор* како база на малешевско-пиринските говори како и монографската обработка на разлошкиот дијалект (*Разлошкиот дијалект во Вуковите записи и денеска*, 1988). Текстовите собрани при сите овие истражувања се вклучени во антологијата. Меѓутоа, поради познатите ограничувања во истражувањата на овие говори, користени се и други извори. За пиринските, но и за егејските македонски говори посебен интерес пројавувале бугарските истражувачи, па во збирката дијалектни текстови Б. Видоески ги има вклучено и текстовите од македонските говори кои се нашле во трудовите на следните бугарски истражувачи: Ј. Иванов, К. Мирчев, Д. Иванов, В. Думев, Б. Шклифов. Потоа во оваа збирка се влезени и народни приказни од македонското говорно подрачје, а се објавувани во различни броеви од софиските *Зборници за народни умотворби и наро-*

дојис во текот на изминатите 100 години, каде како запишувачи се јавуваат: М. Цепенков, К. Шапкарев, Д. Матов, Д. и К. Молерови, Е. Спространов и други. Тука би ги навеле и текстовите од Горно Броди (Серско) како и од Грмен (Гоцелчевско) кои Б. Видоески ги запишал од ракописи кои се чуваат во софиските библиотеки. Така, антологијата содржи триесетина текстови кои се препечатени од бугарски изданија.

Свое место во книгата *Текстови од дијалектните на македонскиот јазик* наоѓаат и неколку текста од богатата збирка приказни од југоисточна Македонија од С. Верковиќ.

Македонските говори како периферни на јужнословенското гранично јазично подрачје одамна го привлекувале вниманието на странските слависти. Некои од нив оставиле значајни лингвистички трудови и збирки текстови од македонските говори од кои Б. Видоески ги одделил оние на А. Мазон кои содржат текстови од Костурско и Бобошчица (Корчанско) како и текстовите од М. Малецки кои ги презентираат говорите во Сухо и Висока (Солунско). Тоа се записи што потекнуваат од дваесеттите и триесеттите години од овој век. Текстови забележани во втората половина на XX век се оние од Н. Рајтер за говорите во Велешко и Б. М. Гроен за говорот во Дихово.

Акад. Видоески направил избор и од постари црковни текстови запишани на народен јазик, како што се извадоците од *Кониковско евангелие* (Еницевардарско) и *Трлиско евангелие* (Драмско). Антологијава содржи и прилози со речнички материјали од неврокопскиот говор од К. Мирчев и од македонскиот речник од XVI век од Богатско во издание на К. Џанели и А. Вајан.

Во овој лик, како што ја гледаме сега, антологијата на македонските дијалектни текстови е показ за дијалектното богатство на македонскиот народен јазик, а едновременно и доказ за битисувањето на македонскиот јазик, на македонскиот фолклор, како и на македонскиот народ на простори, каде што денес, Македонците се асимилирани.

Дијалектните текстови на Б. Видоески, како што веќе посочивме, имаат разновидна содржина: народни обичаи, легенди, сеќавања, но најголем дел отпаѓа на приказните. Се потврдува една вистина дека јазикот се отсликува, се претставува низ неврзан разговор, низ приказни и аналоген етнографски материјал, многу повеќе отколку низ анкета. Комбинирани, тие две

постапки, даваат импозантен опус, каков што е опусот на Б. Видоески.

Текстовите од дијалектите на македонскиот јазик на акад. Б. Видоески имаат многукратно значење за дијалектологијата, македонистиката и за славистиката, но и за фолклористиката. Тие многу успешно ја надополнуваат неговата монографија во три дела *Дијалектите на македонскиот јазик*, каде што како илустрација се наведуваат дијалектни текстови од дваесет и осум населби.

Ќе завршине со констатацијата дека монографијата *Дијалектите на македонскиот јазик* и збирката *Текстови од дијалектите на македонскиот јазик* се дел од животното дело на акад. Б. Видоески и ќе истакнеме дека со ова сè уште не завршува претставувањето на неговото грандиозно дело.

Од Редакцијата

ДИЈАЛЕКТНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

1. Македонскиот јазик го зафаќа централниот дел на Балканскиот Полуостров. Го зафаќа сливот на реките Вардар и Струма и долниот тек на реката Места. На запад тој граничи со албанската јазична територија. Јазичната граница на тој дел во голема мера се совпаѓа со државната граница меѓу Република Македонија и Албанија. Неа ја сочинуваат планинскиот венец Ко-раб-Дешат-Јабланица, откаде што се спушта на југозападниот дел на Охридското Езеро. На овој дел на албанска страна остануваат триесетина македонски населби во долината на Дрим западно од градот Дебар и во областа Голо Брдо и три села на брегот на Охридското Езеро. Од јужниот брег на Охридското Езеро границата свртува на југоисток и преку планината Галичица се спушта на југозападниот дел на Преспанското Езеро, откаде што продолжува на југ и преку планината Мокра избива на Грамос, југозападно од градот Костур. На овој дел од границата на албанска страна остануваат десетина села на западниот брег од Преспанското Езеро и три села источно и југоисточно од градот Корча.

На југ македонскиот јазик граничи со грчкиот на целиот простор од планината Грамос па до реката Места во Тракија. Јазичната граница на овој дел навлегува значително подлабоко на југ од денешната државна граница меѓу Република Македонија и Република Грција. Македонска реч може да се чуе сè до линијата Грамос-Бер-Солун. Од Солун таа продолжува на исток, па преку областа Богданско, каде што се наоѓаат во словенската лингвистика добро познатите по својот архаичен дијалект селата Сухо и Висока, излегува на реката Места нешто малку североисточно од градот Драма. На исток македонскиот граничи со бугарскиот

јазик. На овој дел имаме природна граница. Неа ја сочинува планинскиот венец Деспат-Рила. Од Рила границата свртува на северо-запад нешто малку посеверно од Благоевград (Горна Џумаја) и излегува на државната граница меѓу Р. Македонија и Р. Бугарија.

На север спрема српската јазична територија јазичната граница се поклопува со денешната граница меѓу Р. Македонија и С.Р. Југославија. И на овој дел имаме природна граница која ја сочинуваат планините Козјак-Руен-Скопска Црна Гора-Шар Планина-Кораб.

Овие се денешните граници на македонската јазична територија. Во минатото македонско словенско население имало далеку по на запад и по на југ од денешните граници. Многу историски извори говорат дека словенско население живеело во Јужна и во Средна Албанија, а на југ во Епир, Тесалија и на сето Егејско крајбрежје. Голем дел од топонимијата во тие области е словенска, особено микротопонимијата. Низ вековите јужната и западната граница сè повеќе се поместувале кон север, односно кон исток на албанска страна, како што било потиснувано македонското словенско население. И тој процес на поместување на македонската етничка граница, респ. и јазичната, трае до најново време, а се врши и денеска.

На македонско-албанското јазично пограничје на еден не многу широк простор на правецот Скопје-Тетово-Дебар-Струга-Поградец-Корча живее мешано население – покрај македонското и албанско – со мајчин јазик албански. Во поголема мера тоа население е билингвално.

Исто така и македонско-грчкото јазично пограничје на широк простор во Егејска Македонија живее мешано – македонско и грчко население. Македонското население превладува по бројот во костурско-леринското и воденско-пазарското подрачје. Во пописните документи од 1951 година на територијата на Грција живееле околу 250.000 Словени, респ. Македонци.

На југозападниот дел на пограничјето со албанскиот и со грчкиот јазик покрај македонското население живеат Грци, Власи и Албанци. Во многу пунктови на правецот Грамос-Рупишта-Негуш-Меглен населението е трилингвално. Македонците покрај својот мајчин јазик говорат и грчки, кој е за нив и службен јазик, и влашки.

Северната јазична граница е релативно стабилна. Разместувањето на населението низ вековите на тој дел се вршело сукце-

сивно и не оставило повидни траги на јазикот. Дијалектот на неколку села во областа Козјак кои се декларирале за Срби не се разликува ниту по една црта од говорот на македонското население.

Македонското население во областа Пиринска Македонија, (околу 180.000 според пописот од 1956), која се наоѓа во составот на Република Бугарија, освен со својот македонски дијалект се служи и со бугарскиот стандарден јазик како службен.

2. Македонскиот јазик генетски спаѓа во јужнословенската група јазици заедно со бугарскиот, српскиот/хрватскиот и словенечкиот. Сите овие јазици ги поврзуваат: развојот на групите **ort*, **olt* во *rat*, *lat*, сп. мак. *pacūe*, *lakouī*, замената на секвенците **tort*, **tert* – **tolt*, **telt* во *trat*, *trēt* – *tlat*, *tlēt*, мак. *врана*, *бреџ*, *млеко*, замената на **e* со *e*, мак. *īeī*, резултатите на некои промени сврзани со т.н. втора палатализација на заднојазичните консонанти, консеквентната замена на **kv-*, **gv-* во *цв-*, *сџ-*, пред **ě* и **i* од дифтоншко потекло, наставката **omъ* во инструменталот кај именките од м. и с. род од старите *o*-основи, сп. стсл. *рѣбомъ*, *сѣломъ*, *га* како елемент за граматичка зависност на реченичкиот исказ, во областа на деривацијата развојот на суфиксите со елементот *-ц-*, суфиксите **-al'ьka*, **-ice*, како и редица лексички или лексикализирани особености.

3. Потесна целина во јужнословенската јазична фамилија сочинуваат македонскиот и бугарскиот. Од старите дијалектни особини од српскиот и хрватскиот нив ги диференцираат пред сè отворената (ниската) артикулација на вокалите **ě* и **ǝ*. Назалот **ǝ* по испаѓањето на еровите и по деназализацијата негова во македонскиот и во бугарскиот се изедначил со т.н. секундарен ер (**₂*)^{*}, сп. мак. *рака* – *маџла*, буг. *рѣка* – *мѣџла* (: срп. *рука* – *маџла*). Во бугарскиот јазик и на поширок ареал на македонската јазична територија прасловенските групи **tj*, **dj* се рефлектирале во *lшш*, *жгl*, во југозападните македонски говори можеби и во *lшч*, *жчl*, сп. мак. диј. *џашшч* – *џашчи*, *межда* – *межца*, буг. *џашшч*, *межда* : срп. *кућа*, *међа*.

Во историскиот развојот на Балканскиот Полуостров во македонскиот и во бугарскиот, како и во српскиот торлачки (призренско-тимочкиот) дијалект се развиле ред заеднички иновации под влијание на соседните балкански несловенски јазици. Меѓу

* Овде и во натамошниот текст конвенционалниот назив „секундарен **₂*“ треба да се толкува како „секундарно *вмејнаша самогласка*“.

поважните заеднички иновации спаѓаат: загубата на квантитетот и старите интонациони разлики, загубата на наследената синтетичка дефлексија и преминување на аналитички начин на изразување на именските односи – со предлози и една општа форма (*casus generalis*), сп. *Го виде Марка, Му рече на Марка, Одев со Марка*, потоа појавата на граматичката категорија определеност која формално се изразува преку посебни членски морфемии, сп. *Го виде човекош*, во македонскиот уште и: *човекон, човеков*, аналитичкото степенување на придавките, сп. *Ѓодобар, најдодобар*. Доста заеднички промени овие два јазика, делумно и торлачкиот дијалект, претрпеле и во областа на конјугацијата. Тие го загубиле инфинитивот, кој е заменет со *да*-реченици, а се развиле нови форми со помошниот глагол *хотѣти, сп. мак.: *ке одам, ке одев, ке сум одел*, итн. Една важна структурна иновација во двата јазика претставува и удвојувањето на објектот, сп. мак. *Го виде човекош, Земи ја книѓана, Му ја даде книѓаша на Петреша*.

Овие и уште ред други особини од областа на граматичката структура македонскиот и бугарскиот ги доближиле до несловенските балкански јазици – влашкиот (ароманскиот), албанскиот и грчкиот. Сите тие јазици денеска ја сочинуваат т.н. балканска јазична лига.

Така македонскиот и бугарскиот, кои ја сочинуваат источната подгрупа на јужнословенските јазици, се оддалечувале постепено од западната – српско-хрватско-словенечката подгрупа, која во најголем дел ја сочувала наследената словенска граматичка структура, а повеќето иновациони појави што се развиле на тој терен се од подруг карактер.

4. Во својот историски развој македонскиот јазик доживеал извесен број промени и во контактот со српскиот.

Еден број од најраните иновации настанати на српскохрватскиот ареал се рашириле и на северниот дел од македонската јазична територија. Во еден дел од северните македонски говори *џ и *љ се изедначиле како во српскохрватскиот дијасистем, сп. *сѧн, дѧн*. На тој терен се вкрстосуваат изоглосите на рефлексите /*у*/ и /*а*/ местото носовката *ѣ, сп. *рука – рака*, или: *рука*, општата форма *на руку покрај на рука*. Место *тј, *кѣ *дј во апелативната лексика редовно се јавуваат континуантите /*к*/, *ѣ*/: *куќа, ѡлеќи, веѣи, чаѣе*. Вокалното *ѣ овде се рефлектирало како во соседните српски дијалекти - во /*у*/ и зад денталите во /*лу*/ во посеверниот појас, одн. во /*лѧ*/ на другиот терен од северната група, сп. *вук, слуза – слѧза, длуѣо – длѧѣо*.

Северните македонски говори со граничните српски дијалекти ги поврзуваат уште цела серија други особености и од областа на граматиката и деривацијата.

Еден дел од тие црти, карактеристични за српското јазично подрачје, навлегле подлабоко на македонската територија. Така, на пример, фонемите /k/, /č/ на местото на *tj, *dj ги среќаваме во ред лексеми и морфемии дури во најјужните македонски говори. Така се случило на македонскиот терен место *tj, *kt' – *dj да се јави двојна замена – со /шш-жж/, одн. /шч-жч/ и /k-č/, сп.: *илеки, илешка, синоќ, синошен, свеќа, свешник, меѓа, межник*. Некои лексеми, на пр. *веќе, среќа, несреќа, шакуѓере, с(в)еѓере*, партикулата *ќе*, се рашириле готово на сета македонска јазична територија. Со српското јазично влијание се објаснуваат во македонскиот и премиот на /ч/ во /џ/ во старите групи *čr-, *črě-, сп. *џрн, џрње, џрево*, замената /у/ место *р во одделни лексеми, сп. *куќа, суд* и друго, заменката *он*, предлогот *у*.

Како заедничка тенденција на македонскиот и на српскиот се истакнуваат замената на *ě со /el/: *бел, леб, сено*, и депалатализацијата на консонантите. Веројатно и јотувањето на групите *шј, гј, нј* би дошло во последнава група појави, сп. *браќа, луѓе, шрње*.

Интересно е да се укаже дека оние црти што се јавиле под влијание на српскиот јазик најдлабоко продреле во македонскиот јазичен ареал по долината на реката Вардар, каде што води и главната комуникација за Солун и Егејско Море.

Влијанието на српскиот јазик врз македонскиот до поголем израз доаѓа од крајот на XIII век, кога границите на српската држава се шират на југ.

Од друга страна и македонскиот во извесна мера повлијаел на граничните српски дијалекти. Како македонизми на призренско-јужноморавското подрачје од српската територија се сметаат: фонетскиот облик на глаголската морфема *-на- /<*nɔ-/*, сп. *иагнал*, протетичкото /j/ пред почетното *у <*r* во примери од типот: *јуже, јушјак, јузјал*, тврдиот изговор на /л/ пред задните вокали и пред консонант: *лакјаш, лош, дал*, испуштањето на вокалите во проклитичките зборови кога следната збороформа почнува со вокал, сп. *с-изми, м-изеде, г-умре (се изми, ме изеде, да умре)*, заменските клитики *нѐ, вѐ*, глаголските форми *са* (во 3. л. мн. од сум), *биле*, глаголските морфемии *-(x)мо, -(x)ше* во аористот – имперфектот, губењето на родовата диференцијација во множината на партиципот: *биле*. Но за разлика од сrbизмите, кои влегле подла-

боко во јазичната структура на македонскиот, македонизмите во српскиот се задржале на неговата тесна периферија.

5. Македонскиот јазик, од друга страна, развил и ред иновации коишто ја насочувале граматичката структура во поинаков правец, различен од оној по кој одел процесот на бугарскиот ареал. На македонскиот терен се јавува ново иновационо огниште. Македонските иновации се јавуваат скоро паралелно со оние што ги истакнавме како источно-јужнословенски. Тие иновациони појави ја засегаат јазичната структура како целина.

Меѓу најстарите фонетски иновации со коишто се диференцира македонскиот јазичен ареал е замената на јаките ерови: *џ во /o/, *њ во /e/, сп. *sznъ > *сон*, *dzнь > *ден*. Во бугарскиот место *џ има /ä/, сп. *sznъ > *cân*. Во српскиот/хрватскиот двата ера се изедначиле: *џ = *њ > /a/ во новоштокавскиот дијалект, сп. *сан*, *дан*. Оваа особина, зародена на македонското иновационо огниште, ја опфатила речиси сета денешна етничка Македонија, со исклучок на еден пограничен појас со српската јазична територија на север и на крајниот југоисток на пограничјето со родопскиот дијалект на бугарскиот јазик. Подоцна таа во одделни морфеме се проширила и подалеку на североисток зафаќајќи и дел од бугарското јазично пограничје.

Во рамките на овој јазичен ареал, зацртан со замената на *џ и *њ во /o/ и /e/, која е извршена уште во X–XI век, се наслојуваат низ вековите цела редица нови црти, коишто сè повеќе и повеќе го оддалечувале од другите иновациони центри на соседните словенски територии. Меѓу поважните иновации спаѓаат – во фонетиката: појавата на протетичко /j/ пред иницијалното *џ, односно неговите континуанти, сп. *јаџлен* (*joџлен*, *jäџлен*, *jäџлен* во одделни локални говори), изедначувањето на предниот назал *џ со *џ, на пр. *месо* и *мера* (во дијалектите: *mjäсо*, *mjära*), затврднувањето на старите палатали, со што се отклонила опозицијата по признакот палаталност кај парните палатални консонанти, подоцна загубата на фонемата /x/, нејзината замена со /в, ф/ во западниот дел од јазичната територија, појавата на палаталните консонанти /ќ, џ/, јотувањето на консонантските групи *џј*, *гј*, *нј* во /ќ, џ, њ/, во граматиката: множинските наставки кај именките -ови (*денови*) и -иња (со фонетските варијанти -ина, -ијна), сп. *џилиња*, *џрасиња*, кај глаголите наставките -ме во 1 л. мн. кај сите глаголи, сп. *имаме*, *ораме*, *носиме*, *береме*, и -ле во множина на л-партиципот: *биле*, *зеле*, потоа: испуштањето на помошниот глагол во 3. л. во

перфектот: *шој бил, шие биле*. Важни структурни промени во глаголскиот систем на македонскиот јазичен ареал внесле конструкциите со партикулата 'ќе' и со помошните глаголи 'има/нема' плус глаголската *n/ш*-форма во среден род од типот: *имам дојдено, имав дојдено, сум имал дојдено*, негде дури и *бев имал дојдено*, и 'сум' плус глаголската *n/ш*-форма од сите глаголи, вклучувајќи ги и непреодните, сп. *сум дојден, бев дојден, сум бил дојден*, итн. Со нивниот развој и вклопување во македонскиот глаголски систем дошло истовремено и до распределба на функциите меѓу новите форми и наследените словенски облици.

Посебен белег на македонскиот јазик му даваат акцентот и структурата на ред синтагми. На македонскиот ареал се оформил нов акцентски систем. Лексичкиот акцент е фиксиран на третата мора во повеќесложните зборформи, сп. *бр'аишучег – браиш'учеги – браиш'учегиве*. Освен тоа македонскиот акцент има синтагматски карактер. Цели синтагми се потчинуваат под еден акцент, сп. *М'ај-ка-му шолк'у-време не-беше-џо в'игела с'ина-си*. ●*г-џр'ег-враиша-му-ја-з'едоа новаиша-к'ошула*. Во врска со местото на ацентот истовремено треба да истакнеме дека неакцентираниите вокали не подлежат на квалитативна редукција со исклучок на еден мал број говори во југоисточна Македонија.

Посебност во македонскиот јазик во однос на околните словенски јазици е и можноста пред глаголот да стојат заменските и глаголските клитики, сп. *Му рече на браиш-му, Го викна дешешо, Сум му бил на свадбаиша*.

Приведените јазични особености потекнуваат од едно иновационо огниште и најголем дел од нив останале во рамките на македонскиот јазичен ареал опфаќајќи помала или поголема територија. Нивните изоглоси образуваат затворени линии и имаат приближно ист правец на движење.

Така на денешната македонска јазична територија се оформил еден посебен дијасистем, но кој не ја прекинал врската ни со дијасистемот оформен во рамките на денешна Бугарија, и којшто постојано ги продлабочувал врските со дијасистемот на српско-хрватскиот јазичен ареал.

6. Најголем дел од приведените новации, а уште и ред други, се јавиле во резултат на меѓујазичниот контакт на македонскиот со балканските несловенски јазици, а пред сè со балканскиот латински. Балканските јазици влијаеле на два плана. Од една страна тие поттикнувале нови процеси, кои понатаму оделе по свој пат

како што им го одредувал јазичниот систем на македонскиот, одн. микросистемот, ако појавата се вршела во рамките на еден помал ареал на македонскиот дијасистем. Од друга страна, пак, несловенските јазици успорувале некои јазични процеси во граматичката структура.

Како „балканизми“, иновациони појави што се развиле во контактот со балканските несловенски јазици, во науката се прифатени: загубата на синтетичката деклинација, развојот на категоријата определеност кај именските зборови и во врска со тоа појавата на постпозитивниот член, аналитичката компарација, удвојувањето на објектот, модалните глаголски форми со 'ке' и конструкциите со 'има/нема' и со 'сум' + глаголската *n/ш-*форма. Овие иновации зафатиле поширок ареал на словенскиот Балкан. Повеќето од нив во помала или поголема мера присутни се и во бугарскиот дијасистем, а дел од нив и во торлачките дијалекти на српската јазична територија. Но еден добар дел од нив се задржал на македонскиот терен и длабоко навлегол во структурата на македонскиот јазик. Во западниот и во јужниот регион на македонската јазична територија се затврднале: препозитивната употреба на клитиките, сп. *Го виде Сшојана, Му рече на Сшојана, Си ѓо изел лебош*, испуштањето на предлогот *во*, сп. *Ќе одам Бишолла, Ошиде Прилеј*, искажувањето на директниот објект со предлогот *на* кај именките што означуваат живо суштество, сп. *Го викна на Марко*, генерализирањето на една кратка заменска форма – дативната за машки и среден род *му* како граматички сигнал за дативниот објект, сп. *Му рече на човекош, Му рече на дешешо, Му рече на женаша, Му рече на жениш/децаш/мажише*. Многу сличности меѓу западните македонски дијалекти и ароманскиот наоѓаме во употребата на предлогот *од* со посесивно значење, сп. *Кукаша од Марка*. На сета западна територија од Гостивар па до Корча и Костур под влијание на назалните сонанти */m, n/* вокалот */a/* се назализирал – *а*, а потоа се рефлектирал како и стариот назал *o, сп. *снаѓа* (< *снаѓа*), *знам* (*знам*) во горнополошкиот, дебарскиот, охридско-преспанските, одн. *сноѓа* во малореканскиот, *снаѓа* во дримколско-голобрдскиот. На еден тесен појас во југозападна Македонија се загубил *л*-партиципот, а со него и сите сложени форми што се образувале со него (перфектот, плусквам-перфектот, потенцијалот). Функциите на тие форми ги презеле соодветните конструкции со 'има/нема' и со 'сум'. Во сушковиочкиот говор место партикулата 'ке' за футур се употребува обликот *за* : *за носа*. Ред балканизми на македонскиот терен

3. л. на презентот, во повеќе говори во 1. л. едн. на презентот уште отсуствува наставката -м.

Сите приведени црти, и уште цела редица други такви – стари, неизменети, денеска се јавуваат како дијалектна специфика на западните говори и стојат во опозиција со новите особености што се јавиле на нивно место во другите - источните, северните или јужните говори. Такви архаични црти се одржале и на источната периферија, како на пример, слободниот подвижен акцент, фонемата /x/, множ. наставки -ове, -е, -еша кај именките од м. и ср. род. Во југоисточните говори се задржала како фонолошки релевантна старата дистинкција по мекост кај консонантите.

Сепак паѓа в очи дека најголем број архаични црти се задржале на пограничјето со албанскиот, влашкиот и грчкиот, каде што има, од друга страна, и најмногу иновации настанати во резултат на меѓујазичниот контакт. Така западните и југозападните, делумно и јужните македонски дијалекти се одликуваат и со најмногу архаизми, а истовремено и со најмногу иновации. На источната страна, на пограничјето со бугарската јазична територија, преминот кон бугарските дијалекти е поблаг.

Кај досега разгледуваните унилатерални иновации се јавува едно иновационо огниште кое се наоѓа во централните области на македонската јазична територија.

8. Втората група иновациони појави релевантни за дијалектната диференцијација ја сочинуваат т.н. билатерални иновациони појави. Старата особина гине, на нејзино место се јавуваат две нови, се разбира, различни. Такви се, на пример: протетичко /j/ во западните говори и /v/ во источните пред рефлексот на почетното *ϕ: j(адица) : v(адица), j(аџок) : v(аџок). Во такви случаи зборуваме за две иновациони огништа. Едното се наоѓа во централната област на западното наречје.

Не ретко се случува на местото на една стара особина во дијалектниот јазик да се развиле повеќе од две нови, кои секоја посебно функционира во својот микросистем. За илустрација да ги земеме, на пример, континуантите на носовката *ϕ. Таа се дефонологизирала. Во едни региони исчезнала напoлно изедначувајќи се со некоја од постојните фонеме: /a/ во централните, /y/ во северните, /o/ во малореканскиот. Во таквите случаи таа можела да помогне само во редистрибуцијата на фонемата со којашто се изедначила, или поточно во која се преточила. Меѓутоа, во повеќе микросистеми *ϕ ја задржала својата самостојност во однос

на другите вокални фонеме, го изменила само своето качество, а со тоа и своето место во системот. Со други зборови, се измениле нејзините составни елементи – дистинктивните признаци. Така, на македонската јазична периферија ги наоѓаме како континуанти за *o фонемите: /*ä*/, /*ǣ*/, /*ǣ̃*/ . Тие придонесле за формирање на три нови вокални системи. При вакви, да ги наречеме мултилатерални иновации, имаме повеќекратно теренско опонирање и зборуваме за повеќе микроиновациони огништа во рамките на еден дијасистем. Изоглосите на ваквите иновации во повеќето случаи претставуваат затворени линии. И овие иновациони огништа најчесто се наоѓаат на западномакедонскиот терен.

9. На македонскиот јазичен ареал се изделуваат јасно три поголеми групи говори или наречја: западно, југоисточно и северно.

9.1. Во западното наречје влегуваат говорите на западното пограничје од Шар Планина и границата со српската јазична територија па до јужниот брег на Преспанското Езеро. Источната негова граница од јужниот дел на Преспанското Езеро се движи кон североисток, поминува нешто малку посеверно од градот Лерин и избива на завојот на Црна Река од Пелагонија во Мариовската клисура. Оттука таа продолжува на север по планинскиот венец на Селечка и преку областа Клепа излегува на Вардар нешто малку позападно од утоката на Црна во Вардар. Го сече Вардар и источно од градот Велес сè по левата страна на Вардар продолжува на север, ја сече реката Пчиња кај Катланово, откаде што свртува во лак кон северозапад и излегува нешто малку северно од Скопје. Селата во подножјето на Скопска Црна Гора северно од линијата Арачиново-Радишани-Бардовци остануваат надвор од границите на западното наречје. Северната граница оди приближно по правецот Скопје-Тетово-Шар Планина, каде што се затвора граничниот круг.

Најостра е границата меѓу западното и источното наречје на просторот меѓу вливот на Црна во Вардар па сè до Скопска Црна Гора. На северната страна изразито остра граница има на скопскиот дел, додека во Полог таа нешто се ублажува.

Западното наречје го карактеризираат две групи особини. Од една страна во него се чуваат некои стари црти и тој број расте како што се оди кон западното пограничје спрема албанската јазична територија. Повеќето од нив се од морфолошка природа. Меѓу помаркантните од нив спаѓаат: пазењето на стариот ген.-

акуз. облик во функција на општа форма кај личните имиња од м.р. на консонант, на *-o* и *-e*, сп. *Го виде Сшојана, Марка, Шолеша*, роднинските: *шешина, шайка, чичеша*, и изведените на *-ко* и *-ло* што означуваат лична црта на човекот: *Го викна ѓрбла, мрсулка* (: ном. *ѓрбло, мрсулко*). На нешто малку потесен ареал се пази и стариот дативен облик од синтетичката деклинација, исто така кај личните и роднинските имиња од машки род, како и кај имињата од женски род на *-a*, сп.: *Му реков Сшојану / Илију / Марку*, одн. *Маркошу / Марко(в)е, Марко(в)и, Пејрешу / Пејру / Пејре(в)е / Пејре(в)и*, ж.р. *Јани / Јане, шейки / шейке*. Како релативен архаизам да го земеме и чувањето на членските форми на *-в* и *-н*: *лебов, лебон*. На другата територија, ќе видиме, се јавува само членот *-ош*. Според тоа западните говори познаваат троен член. Доста добро е запазен и вокативот со флексија: *браше / брашу, зеше, мажу, шейко, Рајке*. Кај личните и лично-предметните замени исто така добро се пази дативниот облик: *мене ми, нему му, ним/ними им, кому, некому* итн., како и кај демонстративните: *овему, онему, овејзе/овејзи* и др. Овде се задржал системот од три вида демонстративни замени, што е во согласност со три вида членски морфеми. Во вербалната флексија за ова наречје е карактеристична наставката *-ш* во 3. л. едн. на презентот: *имаш, носии*. Во 1. л. едн. на презентот во повеќето говори отсуствува наставката *-м*: (*ја – јас*) *која, носа, бера*.

Изгласите на споменативе особености одат приближно по означената дијалектна граница, негде наполно се поклопуваат со неа, на северната страна неколку изгласи (на општата и дативната форма, на тројниот член) ја преминуваат дијалектната граница.

Некои фонетски архаизми: пазењето на фонемата */s/*, на изменетото */ч/* во групите **čr-*, **črě-*, на крајните групи *-сш*, *-шш*, не се карактеристика на сите западни говори. Тие се јавуваат на еден тесен појас на пограничјето со албанскиот јазик.

Поголем дел од диференцијалните црти на западното наречје се иновации. Меѓу најзначајните дијалектни карактеристики на западното наречје спаѓа местото на акцентот како во одделни збороформи, така и во синтагмите. Овде е акцентот фиксиран во повеќесложните зборови на третата мора од крајот. Овој е единствен акцентски модел во словенскиот јазичен ареал. Сп.: *ил'анина – илан'инаша, бр'ашучед – браш'учеди – брашуч'едиише*. Во случаите како *вод'ејнца, красий'ајца, вол'ојше*, секвенците [*aј, eј, oј*] иако се еднословни содржат по две мори.

Во ова наречје има широки можности да се образуваат акцентски целисти. Именските и глаголските синтагми во обичната реч, кога не се врши посебно маркирање на составните компоненти, најчесто се групираат под еден акцент, сп. *н'а-враџа, ѓреку-л'ивага, ѓр'еку-ген, бела-к'ошула, зимски-'алишџа, џорн'а-нива; џо-з'еде : не-џ'о-зеде, не-ке-џо-з'емеше, зошџо-му-џ'о-гаде?* Од фонолошките карактеристики посебно се значајни: отсуството на фомената /x/ и нејзиниот премин во /в, ф/ на крајот на слогот, сп. *џреф, моф, беф, чевли, евла, бевме – бефме*, и загубата на интервокалното /в/ и на некои други консонанти. Како последица од оваа појава готово во сите западни говори дошло и до промени во дистрибуцијата на вокалите. Создадени се нови односи меѓу вокалите во рамките на една збороформа. Настанале бројни секвенци од по два, негде и од повеќе вокали, исти или различни, и како краен резултат настанале серија дифтоншки секвенци од различен вид. Особено на широк терен се јавуваат дифтонзите со /i/ како втора компонента: [eɪ, aɪ, oɪ, uɪ], сп. *леј, лебој, снај, муј*. Секвенците со еднакви вокали се контрактирале во долги фониви, па така се добил и нов квантитет, кој сè уште нема фонолошка вредност, сп.: *сна: / < снаал, не:сџа (< неесџа < невесџа), ѓроџо:ри (ѓроџоори < ѓроџовори)*. И едната и другата појава придонесле за скратување на бројот на слоговите на многу збороформи. Можноста да се образуваат дифтонзи овозможила да се скратат во ред случаи особено повеќесложните збороформи, како, на пример, во: *вод'ејнца (< водейнца < воденица, со извршена метатеза), ѓол'ојна (< ѓолоина < ѓоловина), сур'ојца (< суроица < суровица), или споменатите не:сџа, ѓроџ'о:ри (невесџа, ѓроџовори)*.

Во резултат на општата тенденција да се скратуваат зборовните единици што подлежат на еден акцент, во западните говори широко е распространето испаѓањето на вокалите во клитичките зборови, кога стојат пред збороформа што почнува со вокал, сп. *џ-остџај (џо остџави), с-ушџа (се ушџа), н-уџоре (на уџоре), г-ојџ (га ојџ), ушџ-еднаш (ушџе еднаш)*.

Ограничувања има како за оваа, така и за горе приведените појави само кога се јавуваат некои фонолошки и семантички пречки.

Од морфолошките релевантни диференцијални особености најмногу доаѓаат до израз во говорниот текст: множинската наставка *-ови* со разновидноста *-ој*, сп. *лебови // лебој*, личната замена за 3. лице *џој (џаа, џоа, џие)*, и кај глаголите: испуштањето

на помошниот глагол во 3. л. на перфектот, формата *се* во 3. л. мн. на през. од 'сум', и посебно развиените конјугации со помошните глаголи 'сум' + *н/ӣ*-партиципот: *сум дојден, бев дојден, сум бил дојден, бев бил дојден*, 'има' + *н/ӣ*-партиципот во среден род: *имам одено, имав одено, сум имал одено, бев имал одено*, како и формите со партикулата *ке* од типот: *ке одев, ке сум одел, ке бев одел*, и понатаму со конструкциите со 'има': *ке има(м) одено, ке имав одено, ке сум имал одено*. Овие конструкции со својата честота во употребата и со семантичката разнообразност на западното наречје му даваат посебен белег во однос на другите македонски говори.

Западномакедонското наречје се одликува со богат репертоар на суфикси со деминутивно-хипокористичко значење. Покрај суфиксите: *-е, -це, -енце, -че, -иче, -ичка*, кои можат да се сретнат и во другите македонски говори, овде особено е продуктивен суфиксот *-уле* со дериватите *-улче, -уленце, -ичуле*, сп. *брадуле, брадулче, брадулчуле, геџуленце*, покрај *геџенцуле*.

Од синтаксичките особености важни во дијалектното диференцирање на македонскиот дијасистем е местото на клитиките, посебно заменските и глаголските, по однос на глаголот. Во западните говори тие можат да стојат и во препозиција дури и на почетокот на реченицата што не е случај во повеќето источни дијалекти, сп.: *Му рече Сџојану да го чекај, Се фаџија љод рака, Те имам видено, Сум рекол нешто за тебе*.

Изгласите и на овие појави, како и на претходните, одат во правецот на означената граница, многу од нив на поголем простор и се поклопуваат меѓу себе образувајќи на тој начин еден изоглосен сноп. Само по некоја од нив навлегува подлабоко на исток и на југ, како, на пример, изгласите на множинската наставка *-ови*, на особеностите од глаголската флексија или на препозитивната употреба на клитиките по однос на глаголот. Тие зафаќаат и еден ареал од јужните говори на источното наречје. Од друга страна изгласите на третосложниот акцент, на испаѓањето на интервокалното /*■*/, на синтетичкиот датив кај личните и роднинските имиња и кај личните заменки, на тројниот член и испуштањето на помошниот глагол – подлабоко продреле во северозападните говори.

Единството на западното наречје го разбиваат неколку фонетски особености, меѓу кои како најкарактеристични и најзабележливи се: континуантите на носовката *ϕ и на вокалните *ɣ и

*ʎ, кои многу придонесле во оформувањето на одделни вокални системи, потоа присуството или отсуството на фонемите /ф, s, ʎ/, фреквенцијата и реализацијата на фонемите /ќ, ǰ/, реализацијата на групите /шӣ, жг/, во вокализмот реализацијата на неколку вокални групи, особено на /ea/, /oa/, /oe/. Во флексијата одделни локални говори се разликуваат, главно, по наставките за 3. л. мн. на презентот и минатото определено време, по образувањето на партиципите, распределбата на глаголите по конјугациските модели и некои глаголски суфикси.

Според овие црти јасно се изделуваат две говорни групи - една централна и една периферна.

9.1.1. Во *централнише говори* (скопско-велешкиот, прилепско-битолскиот и кичевско-поречкиот) *ʎ се рефлектирало во /a/ : *рака, ѓа̄ш*, вокалното *ʎ е заменето со секвенцата /ол/ на поголемиот дел: *волна, долѓо, солза*, додека /р/ ја задржало својата силабична вредност: *врф - вр̄ош, vroј, ѓрош, грво*. Овие говори имаат петочлен вокален систем /u, e, y, o, a/ + силабемата /р/. Во консонантизмот е постигната прилична симетричност. Африкатите имаат оформени корелации: /ʎ : s/ и /ч : ʎ/. Фонемите /ќ, ǰ/ имаат релативно широка употреба. Кај денталните сонанти има тенденција да се ликвидира корелацијата по палаталност. Во повеќе локални микросистеми /л'/ се јавува како маргинална фонема, бидејќи се среќава, главно, во туѓи лексеми, додека старото *l' затврднало и се изедначило со /л/, сп. *клуч, недела, ѓријашел*, но *ѓел'ше, ѓел'*. Само на некои мали ареали /ф/ нема статус на фонема. 3. л. мн. на презентот завршува на -а̄ш: *викаа̄ш [вика:ш]*, *носа̄ш*, 3. л. мн. на аористот и имперфектот завршува на -а: *викаа [вика:]*, *носеа, гојдоа*.

9.1.2. *Зайаднише периферни говори* го пазат латералниот палатализиран сонант: *кл'уч, негел'а, ѓријашел'*. Се чува и старото /s/ пред множинските морфеме, сп. *nose/nosu, бубресу, белесу, ѓо-ѓрасу*. Фонемите /ќ, ǰ/ се поретки; место *tj, *dj превладуваат примери со /шӣ-жг/, одн. /шч-жч/ во малореканскиот, струшкиот, охридскиот. На еден потесен појас се пази /ч/ во групата *чере-*: *черево, черейна*, поретко и во групата *чър*: *чървец, чър̄иш*. На целата западна периферија се пази наставката -ш̄ во 3. л. едн. на презентот: *има̄ш, носиа̄ш*, а на поголем ареал се употребуваат наставките -еш̄ во 3. л. мн. на презентот, сп. *имаеш̄ // имееш̄ [име:ш̄]*, *носе̄ш̄ // носе:ш̄*, и -е во 3. л. мн. на простите минати времиња, сп. *гојдое, имае // имее*. Замената на *tj во /шӣ, шч/ оставила траги

и во фонетскиот облик на наставката за глаголскиот прилог, сп. *викаешти* – во дебарскиот, *викаешчи* во струшкиот, *викаешчем* / *вике:шчем* во градскиот охридски, *викаешкум* во некои охридски села, и др.

Меѓутоа, на западната периферија носовката *ɔ и вокалните *ɣ и *ʎ немале еднаков развиток во сите локални говори, и тие доста придонесле за дијалектната диференцијација на односнава област.

9.1.2.1. Во *џорнојолошкиоѝ*, *дебарскиоѝ*, *сџрушкиоѝ* и *охридскиоѝ*, потоа во *преспанскиоѝ*, *ɔ се рефлектирало во коренските морфемии во *ǎ/*: *зǎби*, *мǎка*, *рǎка*. Во истиот правец одел и развојот на вокалните *ʎ и *ɣ; *ɣ во тие говори дал секвенца *ǎp/*: *вǎрба*, *џǎрбаф*, *дǎрво*, *ʎ се изменило во *ǎl/*: *вǎлк*, *ѝǎлно*, *сǎлса*. По овој начин во споменативе говори се оформил шесточлен вокален систем во кој вокалот */a/* добил свој парник по степенот на отворот. Во поодделни говори од овој тип има и други разлики. На пример во охридскиот говор кај постарите генерации уште можат да се сретнат случаи со */x/*. За него посебно е карактеристична неутрализацијата на изговорот на */a/* и *ǎ/* во неиницијален нагласен слог, сп. *м'аџаре* : *маџ'ареѝо*. Во него и во струшкиот палаталниот назал се депалатизирал, сп. *којн*, *ѝолина*. Во овие два говора има тенденција и за изделување на палаталноста кај фонемите */k/*, *ǎ/*, сп. *кујќа*, *л'ујџе*.

9.1.2.2. Во *дримколско-џолобрудскиоѝ* џовор од дебарската група *ɔ > *ǎ/*, *ɣ > *ǎp/*, *ʎ > *ǎl/*, сп. *рǎка*, *ѝǎрши*, *сǎлса*. Новодобиената фонема *ǎ/*, која има ограничена дистрибуција, образува корелација со */a/* по приznakот заокруженост.

Истиот овој систем се оформил и на еден мал простор на југоисточниот брег на Преспанското Езеро /преспански *ɔ > *ǎ*-говор/. Но овде има и вокално */p/*, зашто во *ǎ/* се рефлектирале само *ɔ и *ʎ, сп. *рǎка*, *сǎза*, *дǎџо*, додека силабемата */p/* се задржала, сп. *ѝрши*, *срѝ*.

9.1.2.3. Посебен развој *ɔ, *ɣ, *ʎ имале и во говорот на неколку села во Струшко – *везчанско-радошкиоѝ* џовор. Во коренските морфемии зад нелабијална согласка *ɔ > *ǎ/*, *ʎ > *ǎl/*, *ɣ > *ǎp/*, а зад лабијална согласка се развил лабијален парник *ǎ/*, одн. *ǎl/* и *ǎp/*, сп. *џрǎди*, *рǎка*, *дǎрво*, *сǎрце*, *џǎлшиѝ*, но: *ѝǎш*, *мǎка*, *бǎрдо*, *вǎрба*, *вǎлк*, *мǎлшиѝ*. Овде имаме и најбогат вокален систем во рамките на западното наречје.

9.1.2.4. Во малореканскиот *дебарски* говор *o се рефлектирало во /*o*/, додека *r и *l останале неизменети, сп. *рока*, *йош*, *дрво*, *йрсџи*, *вџк*, *вџна*, *сџза*. Малореканскиот нешто малку отстапува од другите западни говори и во областа на консонантизмот, тој не ги познава звучните африкати *s*, *z*.

9.1.2.5. Посебен интерес за дијалектолозите побудува говорот на Торбешите (Македонци муслимани) во областа Река, Дебарско. Во говорот на муслиманите во Река за *o, *r, *l има по две вредности во коренските морфеми. Во еднословни и двословни збороформи под акцент *o > /*â*/, *r > /*â*r/, *l > /*â*l/, додека во трисловни и повеќесловни збороформи, и во еднословни и двословни кога не се акцентирани место *o има /*ă*/, место *r, *l – /*ă*r/ и /*ă*l/, сп. *йăш*, *рăка*, *џăрџи*, *вăлк*, *вăлна*, но: *рăкаџа*, *йăџиџа*, *гăрвоџо*, *вăлчиџа*, *вăлно*, или: *н'а-йăш*, *н'а-џăрџи*, *н'а-кăлк* (Жировница).

Со овие неколку црти во вокализмот западната јазична периферија се раздробила на неколку мали територијални единици. При тоа треба и да истакнеме дека фонемата /*â*/, која ја констатиравме во неколку дијалектни пуктови, се јавува само на македонско-албанското пограничје.

9.2. Ј у г о и с т о ч н о т о н а р е ч ј е зафаќа значително поголема територија. Тоа се шири источно и јужно од погоре означените граници, а на север допира приближно до линијата Велес-Пробиштип, со тоа што на овчеполскиот дел границата со северното наречје е нешто повлечена кон југ готово до Богословец.

За разлика од западното наречје источното е помалку хомогено. Поголем дел од неговите особини, било да се тие запазени стари или се иновации, не претставуваат една компактна затворена целина, како што е случајот со западните говори. Повеќето од старите особини, како што се: системот со слободен акцент, фонемата /*x*/, множинската наставка *-ове* кај именките, на еден помал ареал и наставката *-е* кај именките од м.р. што завршуваат на мек или некогашен мек консонант, сп. *коне*, *маже*, *крае*, *сел'ане*, и наставката *-еџа* кај именките од среден род, сп. *йрасеџа*, *џилеџа*, издиференцираната множина на *-а* кај именките од машки род: *два*, *йеџ*, *сџо леба*, пазењето на помошниот глагол 'сум' во 3. л. во перфектот, употребата на перфективен презент со повторливо значење, значително поархаичната конјугација по однос на западното наречје земено во целина, потоа структурата на синтагмата, местото на заменските клитики по однос на глаголот, источно-

македонските говори ги поврзуваат во помала или поголема мера со граничните бугарски дијалекти. Овде ги имаме предвид, се разбира, и македонските дијалекти во Пиринска Македонија.

Добар дел од иновационите појави карактеристични за источните македонски дијалекти се среќаваат и во бугарските говори. Така, на пример, протетичкиот глас /v/ пред рефлексот на иницијалното *ǝ, сп. *ваџлен-ваџлен*, појавата на секундарен вокал во групите *џв-*, *св-*, сп. *џафџе - џафџи*, *самне - савне*, прегласот на *ě во /a/ зад /џ/: *џал*, *џадило*, *џана*, изедначувањето на општата со номинативната форма кај личните и роднинските имиња, аналитичкото искажување на дативниот однос кај личните заменки: *на мене ми рече*, загубата на членските морфемии на *-в* и *-н*, и уште ред други црти што им се заеднички на источните македонски говори, а истовремено и диференцијални по однос на западните, немаат едно јасно оформено иновационо огниште на македонскиот ареал. Мнозинството и од тие црти зафаќаат пошироки ареали и на бугарскиот дијасистем, а дел од нив се протегаат преку Северна Македонија и во граничниот тимочко-јужноморавски дијалект или уште пошироко во источните српски дијалекти.

Во рамките на југоисточното наречје појасно се оцртуваат пет помали дијалектни индивидуалности.

9.2.1. Една поголема целина во рамките на југоисточното наречје чинат *шџијско-сџрумичкиџе џовори*, кои го опфаќаат централниот негов дел од Беласица па до границата со северното наречје на север. Главна одлика на тие говори е слободниот парадигматски акцент, сп. *ж'ена-ж'ени-ж'енаџа-ж'ениџе*, *б'ерам-б'ереш-б'ере-б'ереме-б'ерейџе-б'ераџи*. Носовката *ǝ овде е заменета со /a/ во сите позиции на зборформите, сп. *мака*, *рака*, и оваа црта нив ги поврзува со централниот дел на западното наречје, како и вокалното /r/. Но тие ја познаваат фонемата /ǎ/, која е добиена како континуант на *ǎ, сп. *џаџа*, *саџа*, понекаде на периферијата и /ǎl/ : *саџла*. Во флексијата овие говори ги карактеризираат наставката *-м* во 1. л. ед. на презентот кај сите глаголи: *викам*, *берам*, *носам*, и слевањето на глаголите од *и*-група со глаголите од *е*-група, сп. *береш-нонеш*, *бере-носе*.

9.2.2. Најблиску до штипско-струмичките стојат *џиквешко-мариовскиџе* говори. Тие две групи ги поврзуваат континуантите на носовката *ǝ и на вокалните *ǎ и *r, сп. *рака*, *саџа*, *џрсџи*. Меѓутоа, тиквешко-мариовските говори развиле посебен систем на акцентирање. Во нив акцентот не може да стои на крајниот слог

Во зависност од акцентот овие говори можеме да ги поделиме на две подгрупи – солунско-воденска или долновардарска и серсколагадинска.

9.2.4.1. Во *солунско-воденската* (*долновардарската*) има парадигматски акцент, кој претставува продолжување од штипско-струмичките говори, сп. *уфч'ар-уфч'ари-уфч'арише*. Освен тоа овие говори покажуваат посебности и во образувањето на некои форми од глаголската флексија, како, на пример, 2. л. мн. на императивот со наставката *-ејше*: *бир'ејше*, *нус'ејше*, глаголскиот прилог со *-шчимица*, сп. *беџашч'имица*. Процесот на интеграцијата на глаголите започнат во тиквешко-мариовските говори овде ги опфатил и глаголите од *a*-група, и како краен резултат се добил еден заеднички конјугациски модел, сп.: *в'икум*, *б'ерум*, *н'осум* – *в'икиш*, *б'ериш*, *н'осиш* – *в'ике*, *б'ере*, *н'осе*.

9.2.4.2. Во *серско-лагадинскиите* говори, во која група спаѓа и драмскиот, како и гоцеделчевскиот во Пиринска Македонија, сè уште се пази подвижниот акцент, но нешто со поупростен вид алтернации во однос на малешевско-пиринскиот, сп.: *ж'ена* – *ж'ени* : *жен'аша* – *жен'ише*, како и *бр'ага* – *бр'аги* : *браг'аша* – *браг'ише*, итн. Освен тоа на теренот на овие говори има и двоен акцент, сп. *ц'ариц'аша*, *л'обуд'аша*, *џл'асув'ешу*. Доста заеднички црти овие говори имаат со соседните родопски дијалекти на бугарскиот јазик, на пример, замената на *ě со *la*, негдегоде со *lä*, кои ги палатализираат претходните консонанти, сп. *бр'ак*, *г'ал*, *с'анка*. Место стариот *ž овде има континуант *lä* во коренската морфема на целата територија, а во афиксните морфемии само во крајните источни области, сп. *сән*, *гәш*. Консонантскиот систем во овие говори е значително побогат, зашто диезноста се задржала, во некои случаи се јавила и нова мекост, така што сите тврди консонанти имаат свои палатални корелати. Добро се пази во овие говори и фонемата *lx*, додека *lč* и *lč'* се маргинални фонемии. Во сушко-височкиот говор се пази во акцентиран слог јат *lä*, сп. *сн'ак*, *б'ал*, *м'асшо*, *р'ака*. Во него има бројни примери со запазен назализам. Во височкиот говор посебен развој имал и *у, сп. *бәк*, *бәл*, *рәба*, *сән* (бик, бил, син, риба). Во сите говори од оваа група има многу лексички архаизми, но истовремено нивната лексика е богата и со грцизми и со турцизми.

9.2.5. Посебна дијалектна индивидуалност во југоисточното наречје претставуваат *костурско-корчанскиите* говори. По акцентските особености тие, заедно со леринскиот, се поврзуваат со тик-

вешко-мариовската група, со тоа што на костурскиот терен тенденцијата да се стабилизира акцентот на пенултима е поизразена.

На костурскиот терен се испреплетуваат неколку групи особености. И овде се јавува поголем број запазени архаични црти, како, на пример, остатоци од назализмот, сп. *žrāndi*, *zāmbi*, *gām-bja*. Основна замена за *tj, *dj, се консонантските секвенци /*шч*/ и /*жџ*/ или само /*ж*/, сп. *свешча*, *лешча*, *межа*, *сажи*, *чужо*. Примери со /*ќ*, *џ*/ место споменативе групи се ретки, во јужниот појас и во корчанскиот нив скоро ги нема. Во корчанскиот говор уште се пази под акцент /*ā*/ место *ě и *ę: *бр'āк*, *п'āна*, *чов'āко* (човек), *ч'āngo*, *žр'ānda*. Богат репертоар на архаични црти има во флексивната, како, на пример, дативот во единната и во множината, остатоци од промената на членот, сп. *човекош'оžo*, *човекош'ому*, заменката *zъ во формата *soj*, и др.

Посебно на ова подрачје најмногу доаѓаат до израз поновите балканизми, какви што се: губењето на предлогот *во*, употребата на предлогот *на* за изразување на двата објекта, сп. *Го в'иде на ч'овеко*, *Му р'ече на ч'овеко*. Заменските клитики преземајќи ја граматичката функција за објектот ги загубиле во многу случаи признаците за категоријата род и број, сп. *Му р'ече на ч'овеко*, *Му в'икна на ж'енаша*, *Му се нал'уши на г'ециши*. Вербалната флексија наполно се балканизирала, зашто со загубата на л-партиципот се загубиле сложените форми што се образуваат со него (перфектот, плусквамперфектот, потенцијалот и др.), а нивната функција ја презеле формите со 'има/нема' и со 'сум' + *н/ш* формата, а модалните значења ги покриваат формите со *ке*.

Сето костурско-корчанско подрачје го карактеризираат и неколку иновации што останале во рамките на овој терен. Меѓу нив како најкарактеристични ни се предлагаат именските образувања на *-ије* од типот *жен'еије*, *клан'аије*, множинската наставка *-нишча* кај именките од среден род: *морјен'ишча*, *полен'ишча*, во глаголската флексија суфиксите *-в-* и *-ив-* за образување на не-свршени од свршени глаголи, сп. *куйва/куйви*, *за'одви*, *на'ожва/на'ожви* – *заборав'ива*, *оздрав'ива* и др.

Според рефлексите на *ϕ и вокалните *ɣ, *ɟ, и на овој терен се izdelуваат неколку помали говорни индивидуалности.

9.2.5.1. Со своите архаизми и балканизми посебно се izdelува *корчанскиош* говор, кој го репрезентираат само две села: Бобошчица и Дреновени. За *ϕ овде имаме /*а*/ или секвенци со назал /*ан*/ и /*ам*/, последнава пред лабијален консонант, сп. *рака*,

во парадигматските збороформи. Со пренесувањето на акцентот од ултима на пенултима се добил еден потсистем со подвижен акцент, кој ги опфатил сите двосложни збороформи што завршуваат со затворен слог, сп. *д'рвар-дрв'ари*, *'елен-ел'ени*, *д'евер-де-в'ери*, *з'елен-зел'ена*, *'имал-им'ала*, *н'осен-нос'ена*. Има тенденција акцентот да се стабилизира на пенултима. Овој акцентски модел коегзистира со парадигматскиот акцент кај двосложните и повеќесложните збороформи кои завршуваат на вокал, респ. отворен слог, и во презентските форми кај глаголите, сп. *'истина-исти-наша*, *с'абоша*, през. *в'икам-в'икаме-в'икаше*. Интеграцијата на глаголите од старите *e-* и *и-*групи се извршила на овој терен на подруг начин отколку во штипско-струмичките. Се образувал мешан конјугациски тип, сп. *б'ериш-н'осиш*, *б'ериме-н'осиме*, *б'ерише-н'осише*: 3 л. едн. *б'ере-н'осе*.

9.2.3. Малешевско-џиринскиџе џовори, кои ја зафаќаат граничната област со бугарската јазична територија, по рефлексот на носовката *ϕ и по вокалното **!* исто така претставуваат единство со штипско-струмичките, сп. *рака*, *саза*. Исто така тие имаат и вокално */p/*: *дрво*, *џрши*. Меѓутоа, во овие говори има два акцентски модели – парадигматски, сп. *б'аба-б'абаша-б'аби-б'абише*, кај глаголите: *в'икам-в'икаме-в'икаше*, и подвижен. Има неколку типа на подвижен акцент, сп. а) *жен'а-жен'аша-жен'ише* : *ж'ени*, *ребр'о-ребр'ошо-ребр'аша* : *р'ебра*, б) *бр'ага-бр'ади* : *браг'аша-браг'ише*, *вак-ваџи* : *вак'о* : *ваџише*, *дар-дарове* : *дар'о-даров'ешо*, кај глаголите: *јага* : *јаг'еш* – *јаг'еме* итн. Малешевско-пиринските говори по однос на штипско-струмичките се поархаични. Кај именската флексија се пазат старите множински наставки *-е* за м. р.: *кон'е*, *дрвар'е*, *џриј'ашеле*, и *-еша* кај именките од с.р. од типот *шел'е* - *шел'еша*, *џрас'еша*. Кај глаголите се пази старата морфемска динстикција меѓу глаголите од *e-* и *и-*група, сп. *б'ера-бер'еш*, *н'осан'осиш*. Во фонологијата овие говори ја пазат фонемата */x/*, вистина со ограничена дистрибуција; консонантската група */v̄n/* е неизменета, сп. *равно*, превладуваат примери со */sh̄/*, *жg/* место **!j*, *dj: *кашша*, *џашши* – *вежди*, *сажди*, одн. *кашча*, *вежџи* во некои локални говори. Стара појава е исто така прегласот на */o/* во */e/* во членската морфема за м.р. зад некогашните меки консонанти, сп. *кон-к'оне*, *маш-м'аже*, *дрвар'ар-дрвар'аре*. Појачана е палаталноста на крајното *-ӣ'* (< **-t̄ь*) во примери од типот *зек̄*, *џак̄*. Иновација е палатализацијата на */k, ɛ̄/* пред предните вокали и на */k/* зад палатален консонант, сп. *рак'ија*, *мајка/ма'ака*, *сук'ал'ка*.

9.2.4. Една поголема целина во источното наречје претставуваат *јужниџе дијалекти*, кои го исполнуваат просторот на правецот Кајлар-Воден-Пазар-Солун-Серез-Драма-Гоце Делчев (Неврокоп) и на север допираат до Беласица и Кожув пробивајќи се по долината на Вардар до близу Демир Капија. Рефлексот на носовката *o – /*ǎ*/: *рǎка*, *иǎш*, и на вокалните *r, *ʃ – /*ǎp-rǎ*/ и /*ǎl-lǎ*/, сп. *иǎсџи*, *сǎрце* – *вǎлна*, *слǎнце*, овие говори доста рано ги одделиле од централната зона на македонскиот јазик. Но како најмаркантна особина на јужните говори денеска се јавува редукцијата на неакцентираниите вокали, која историски исто така се јавила доста рано во средновежјето (XIII в.), и елизијата како краен резултат на редукцијата, која е предизвикана, меѓу другото, и од брзото темпо на говорењето. Отворените вокали /*a*, *e*, *o*/ во тие говори во неакентиран слог се редуцираат во многу затворени алофони (*a*, *e*, *o*), а во повеќето локални говори тие и наполно се неутрализираат со соодветните затворени парни фонемии: /*e*/ > /*u*/, /*o*/ > /*y*/, /*a*/ > /*ǎ*/, сп. *ел'ен* > *ил'ен*, *иек'ол* > *иик'ол*, *џушџер* > *џушџир*, *џол'ем* > *џул'ем*, *боџ'аш* > *буџ'аш*, *чов'ек* > *чув'ек*, *разб'ој* > *рǎзб'ој*, *раб'оша* > *рǎб'оша*. Во одделни позиции во збороформите (најчесто пред членските морфемии) редуцираните вокали и наполно се губат, сп. *и'ол'шо* – *и'ол'шу* (< *иолешо*), *г'ешшо* (*гешешо*), *н'ифша* (*ниваша*), *ж'енша* (*женаша*), *рǎб'ошша* (*работаша*). Со оваа промена се изменила во многу случаи структурата на збороформите. Во ред локални говори многусложните зборовии се скратуваат, до колку тоа, се разбира, го допуштаат фонолошките и семантичките услови.

Во непосредниот контакт со грчкиот и со ароманскиот во нив се јавиле, како и во западните и југозападните говори, значително повеќе балкански иновации, и со тоа уште повеќе се оддалечиле од централната група во источното наречје. На ова подрачје значително е поматена кај придавките и заменките разликата меѓу машкиот и средниот род. Почести се во конјугацијата формите со 'има/нема' и со 'сум' + *н/и*-партиципот. Во ек е развојот на т.н. *на*-објект кај личните и воопшто кај одушевените именки, сп. *Лу вид'е на г'ешшо*. Лексиката на овие говори обилува со грцизми и турцизми. Грчкото влијание се чувствува особено во т.н. службена лексика и службените зборовии на граматиката. Од друга страна, пак, овде се задржале и бројни лексеми од словенскиот фонд кои во посеверните дијалекти веќе не се среќаваат. Во одделни пунктови во областа се среќаваат бројни примерии со запазен назализам, сп. *мǎнч* 'маж', *џрǎнди* 'гради', *џренда*, *чендо* – во сушковисочкиот говор.

замби, *ѓранди*, место *ɾ – /ap/: *варба*, *ѓарсѓи*, место *ʎ – /al/: *вална*, *салза*. Меѓу иновациите него го карактеризираат замената на /x/ со /j/ на крајот на слогот во ред случаи, сп. *ѓр'ајѓи*, *р'екој*, *рек'ојме*, (*рекох*, *рекохме*), и посебно стабилизираниот акцент на пенултима како завршен резултат од костурско-тиквешката тенденција, сп. *ж'ена-жен'аѓа*, *ѓланин'аѓа*, *р'екој-рек'ојме*, и во синтагмите: *мајк'а-ми*, *с'ин-ѓи* : *син'ови* : *синовий'и-ми*.

9.2.5.2. На пошироката костурска област *ɾ и вокалните *ɾ, *ʎ се континуирале како во другите јужни дијалекти – во /ā/ или /ān-ām/, /āp/, /āl/: *рака*, *ѓранди*, *замби*, *ѓарсѓи*, *вална*.

Во северниот дел на костурското подрачје, на пограничјето со централните говори на еден тесен појас се јавува иницијален акцент, што претставува посебна карактеристика за овој регион, на пример: *ѓл'анинаѓа*, *м'осѓовиѓе*, и во акцентски целисти: *В'икнеѓе-ѓо* (с. Ошчима).

9.2.5.3. Во најјужниот дел на костурското говорно подрачје, во областа Костенарија и во дел од областа Нестрам, носовката *ɾ се рефлектирала во /ā/ и во одделни позиции во /ān/ и /ām/: *рака*, *ѓранди*, *замби*, додека *ɾ се развило во двофонемната секвенца /ɛp/, сп. *ѓерне*, *зерно*, *сѓрѓе*.

Ако треба да се изрази степенот на архаизмите, на грцизмите во лексиката и на балканизмите воопшто, тогаш за овој говор можеме да зборуваме само со *нај*. Во него се пази и фонемата /x/, доста е голем бројот и на лексеми со лексикализирана редукција на /o/ во /y/, поретко и на /e/ во /u/.

9.3. Третата група ја сочинуваат северните говори, кои ја опфаќаат областа на пограничјето со српската јазична територија. Јужната нивна граница допира приближно до линијата Тетово-Скопје-Свети Николе (малку нешто појужно) – Пробиштип. На овој терен се вкрстуваат поголем број изоглоси на појави чие иновационо огниште се наоѓа на српската територија, и на црти зародени на македонскиот јазичен ареал. На северниот дел на областа завршуваат јужните изоглоси на континуантот /ny/ место вокалното *ʎ во позиција зад дентали, сп. *глуѓо*, *слуза*, *ѓлуче*, на палаталното /љ/: *ѓоље*, *зеље*, *иљ'ада*, наставката -у во општата форма кај именките на -а: *жену*, *њиву*, наставката -оѓа во заменско-придавската парадигма: *ѓоѓа*, *њеѓа*, *сѓс доброѓа коња*, потоа множинската наставка -е кај именките на -а: *куќе*, *убаве ѓиве*, и глаголските флексивни морфеме -мо во 1. л. мн.: *имамо*, -в во 3. л. мн. на презентот: *они имав*, -ше во 3. л. мн. на аористот: *ре-*

коше, и др. Нешто појужно во правецот што го оцртаваме погоре поминуваат изоглосите на континуантот /ä/ место *џ и *џ, сп. *гäш*, *гäн*, рефлексот /y/ место носовката *џ: *зуби*, *рука* и место вокалното *j: *вук*, *жушо*, *кук* и др. Северните говори, како што гледаме, ни се претставуваат како типични преодни говори.

Нивната внатрешна диференцијација во голема мера била условена од соседството на двете други македонски наречја.

Во источниот дел на северните говори (во Кумановско, Кратовско, Кривопаланечко) повеќе се чувствува присуството на источномакедонски особености. Парадигматскиот акцент, употребата на една членска морфема *-äш*, удвојувањето на предлогот *со* *-äс*, поствербалната употреба на заменските клитики, и не само тие, северноисточните говори ги доближуваат до источното наречје.

Во западниот дел од северните говори (во скопско-црногорскиот и вратничкиот полошки говор) акцентот е западномакедонски – фиксиран. Во овие говори се губи интервокалното /ä/, се испушта помошниот глагол во 3. л. на перфектот, се употребува троен член. Речениците можат да почнуваат со кратка заменска форма, сп. *Гу виде женушу*, *Га фана џешäлäш*.

На полошкиот дел бројот на западномакедонските особини е уште поголем особено на појасот околу градот Тетово.

10. Процесот на дијалектната диференцијација на македонскиот јазик може да се следи уште од XI век. Тој започнува заправо истовремено со појавата на првите иновации. Со дефонологизацијата на еровите (*џ, *џ) и со замената на јаките *џ и *џ во /o/ и /e/ на северното пограничје и на крајниот југоисток спрема бугарската јазична територија останува еден појас непокриен со новите резултати. Тука започнува веќе формирањето на преодни говорни појаси меѓу македонскиот и бугарскиот на исток и македонскиот и српскиот на север. Тие појави подоцна постепено ќе се пополнуваат со повеќе црти. Во северните говори ќе навлегуваат иновации од север и од југ и тука ќе се вкрстуваат, а на источното пограничје ќе се испреплетуваат изоглоси на појави зародени на бугарските иновациони огништа, а од друга страна на исток ќе продираат црти формирани на македонскиот терен, како што е случајот со континуантот /o/ од *џ во одделни морфемии, или рефлексот /a/ за *џ, замената на *џ со /e/, депалатализацијата на консонантите, и други, во некои западни бугарски дијалекти.

Како последица на загубата на еровите внатре на македонската територија се јавиле истовремено две иновации. По испаѓа-

њето на слабиот *ѡ (ѡ) во групите *сѡѡ-, *сѡѡ- во западниот дел на македонскиот ареал сонантот ѡ, секако во тоа време уште била-бијален, преминува во /y/, додека во источните говори во секвенците ѡѡ и сѡ се развил секундарен вокал, кој ги раздвоил консонантските групи коишто биле тешки за изговор. Така се добиле две вредности: ѡу-, сѡ-: ѡуѡѡѡѡ, осуниѡѡ, во западните, и ѡѡѡ-, сѡѡѡ-: ѡѡѡѡѡѡ – ѡѡѡѡѡѡ, осѡѡѡѡ – осѡѡѡѡѡѡ, во источните. Овие се секако меѓу најстарите диференцијални црти на македонскиот терен.

Во XII–XIII век на македонскиот терен се јавува цела серија промени како во областа на фонологијата, така и во флексијата. Меѓу фонетските промени, кои најмногу оставиле траги на дијалектното дробење на македонскиот јазик, спаѓа, без сомнение, деназализацијата на носовките *ѡ и *ѡ. Втората се совпаѓа со *ѡ (= јат), што претставува посебност на македонскиот по однос на бугарскиот, а вокалот *ѡ во разни региони на македонската територија се рефлектира различно: или се задржува неговиот темен изговор – /ǎ:/; рǎка, одн. рǎнка, каде што се задржал назалниот призвук подолго време (во сушко-височкиот и костурскиот), или се преточува во еден од другите вокали во системот – /a/ на поширок ареал во средишниот дел на Македонија: рака, – /o/: рока во малореканскиот, – /y/: рука во северните, или, пак, таа развила нови дистинкции и дала нови вредности: /ǎ/ – отворено о, кое го задржува признакот лабијалност, но се јавува како суштествен по степенот на отворот, сп. рǎка во дримколско-голобрдскиот и во други пунктови на западната периферија што ги спомнавме порано; /ǎ/ – отворено е, кое има повисок степен на отвор од /a/, но поради тоа што во вокалниот систем на дадениот говор нема друг преден вокал од широкиот отвор повишениот отвор е редуван. Со новите вокали ниската фонема /a/ добила свои парници и се образувале три нови корелации: /a ~ ǎ/ во едни говори, /a ~ ä/ во други, одн. /a ~ ǎ/ во говорите каде што се задржал темниот изговор. Во крајна линија место вокалот *ѡ на македонскиот терен сме добиле вкупно девет различни резултати: /ǎ/, /ǎn-ǎm/, /a/, /an-am/, /ǎ/, /ǎn-ǎm/, /ǎ/, /o/, /y/.

Во врска со носовката *ѡ има уште две појави релевантни за дијалектната диференцијација. Пред почетното *ѡ се јавиле два протетички гласа: (j) во западниот дел, сп. јаѡлен, и /v/ во источниот: ваѡлен – вǎѡлен. И второ, од познатото мешање на носовките во западните говори се запазиле траги, сп. *jѡ > *jѡ: јаѡзик, јаѡзик, јѡзик, јаѡзик, додека во источното наречје место секвенцата jѡ има (j)e, сп. (j)език, (j)еѡрва, итн.

Во односниов период – до XIII век во рамките на македонскиот јазик се извршиле уште ред промени и фонетски и морфолошки, кои оставиле видни траги и врз територијалното расчленување негово. Во вокализмот врз дијалектното членење многу придонесле и рефлексите на вокалните *ʎ, *ɣ. Во повеќето говори вокалниот дел на континуантите на *ʎ, *ɣ се совпаднал со рефлексот на *ɸ, така што се ширел бројот на примерите со новите вокални фонеме. Во текстовите од односниов период наоѓаме примери што укажуваат и на редукцијата на неакцентираниите вокали, една важна иновација, која ја продлабочила дијалектната диференцијација особено во јужниот дел на македонскиот дијасистем. Најверојатно во тоа време се оформиле во главни црти и акцентските системи во дијалектите. Во консонантизмот започнал процесот на дефонологизацијата на меките парни сонанти и губењето на мекоста воопшто. Бројни иновации се јавиле и во граматичката структура на јазикот. Се забележува тенденција за диференцирање на наставките -*ове* и -*ови* – првата превладува како дативна во западните говори, а втората се наложува во множината, сп. денеска во дебарските говори: *ша̑ѝк○(в)е* (дат.) и *син○ви* (мн.). Кај глаголите како иновација се оформува наставката -*ме* во 1. л. мн. и -*ле* во множината на активниот партицип: *биле* (: *били* – во источните говори). Во 3. л. едн. почнува да се испушта -*ѝ*.

Така, кон крајот на XIII век веќе биле оцртани основните дијалектни групи во Македонија. Со подоцнежните иновации процесот на дијалектното членење само се продлабочувал, но во рамките на веќе зацртаните, негде и оформените територијални единици.

Во XIV век, како што спомнавме, се засилува српското јазично влијание со ширењето на српската држава и со поместувањето на нејзиниот центар кон југ, и во резултат на тоа влијание се зацврстуваат фонемите /*č*, *š*/.

Уште повеќе процесот на дијалектно членење се продлабочува од XVI век, кога започнува во западните и во северните говори дефонологизацијата на /*x*/ и губењето на ред консонанти во интервокална позиција, меѓу кои особено /*ʋ*/ . Како последица се јавуваат нови односи меѓу вокалите, а како резултат се јавуваат редица дифтоншки секвенци и фонетски долги вокали за кои спомнавме порано. Но сега да истакнеме дека овие нови процеси повеќе го засегнале западното наречје и некои југозападни говори.

По овој начин западните говори се здобиле со нови диференцијални особини и уште повеќе се оддалечиле од источното наречје, но истовремено и во рамките на западното наречје дошло до поголемо диференцирање меѓу пооделни локални говори.

11. Резимирајќи го досега опишаното можеме да ги формулираме следниве констатации.

– Дијалектите на македонскиот јазик се чуваат доста добро. Најдобро дијалектната реч е сочувана во областите под Грција и во македонските оази во Албанија, каде што нормираниот јазик не е во поширока функција. Во Република Македонија во повоедниот период, особено во последниве две децении под влијание на литературната норма се забележува во поголемите центри еден виден процес на унификација. Генерациите што завршиле македонски школи во голема мера го владеат литературниот стандард, иако нивната синтакса и лексика сè уште носат белег на родниот дијалект.

– Најголема дијалектна диференцијација има на јужната и западната периферија, на пограничјето со албанскиот, грчкиот и влашкиот јазик. На пограничјето со српскиот јазик бројни дијалектни црти навлегле подлабоко на македонскиот јазичен ареал и се формирал еден појас на типично преодни говори. Преодот меѓу македонскиот и бугарскиот јазик е значително поблаг во однос на северната граница.

– Процесот на дијалектната диференцијација во Македонија започнал уште со првите иновации, кои можат да се следат од XI век наваму. Основните контури на денешните македонски дијалекти доста се видни уште на преломот од XIII во XIV век. Еволуцијата на многу процеси започнати подлабоко во минатото продолжила и подоцна, а некои се наоѓаат уште во тек, уште се незавршени.

– Во голема мера врз дијалектното членење на македонскиот јазик придонеле балканските несловенски јазици, во помала мера и српскиот. Најголема дијалектна диференцијација е извршена во областите со мешано население – македонско и немакедонско, во западна и во јужна Македонија, каде што има најголем степен на интерференција, бидејќи населението во тие краишта е двојазично, негде и тријазично.

– Најдлабоки траги врз диференцијацијата на македонскиот јазик оставил акцентот. Ред дијалектни појави во областа на дијалектниот вокализам се условени од местото на акцентот, на при-

мер, редукцијата на ниските вокали во јужните дијалекти, прегласот на /a/ во /ä/ или /e/, исто така во јужните и во југоисточните дијалекти, реализацијата на јат /ä/ во корчанскиот, сушко-височкиот, гоцделчевскиот и разлошкиот говор. Во охридскиот и во полошкиот постои разлика во реализацијата на /a/ во зависност од местото на акцентот. Во акцентиран неиницијален слог во тие говори /a/ се неутрализира со изговорот на фонемата /ä/. Во повеќе говори (прилепскиот, деббарскиот, нестрамскиот, серско-лагадинските) под акцент вокалите /e/ и /o/ имаат затворени алофони [e, o] а во други говори вокалот /ä/ се изговара во неакцентирана позиција поотворено – [a] во северните и во серско-лагадинските. Најверојатно акцентот придонесол и во двојната рефлексација на *o во повеќе западни говори, сп. *рѣка*, *йѣш* : *обрач*, *йоѣраѣ*, *желаг*. Во реканскиот (торбешки) говор имаме две реализации на континуантите на *o и на вокалните *r, *l, сп. *йѣш*, *йѣшои* : *н'а-йѣш*, *сѣнце* : *н'а-сѣнце*, *вѣрба* : *н'а-вѣрба*.

Вокалните системи на македонскиот доста се зависни и од консонантското соседство. Под влијание на меките консонанти е извршен прегласот на /a/ во /ä, e/ во југоисточните и во некои јужни говори, на пример во корчанскиот, во поограничена мера и во костурскиот. Во вевчанскиот говор (Струшко) зад лабијална согласка носовката *o и вокалните *r, *l се рефлектирале, видовме, во лабијализирано /â/. По испаѓањето на консонантите /x, v, j/ и некои други во поограничен степен, во интервокална позиција во западното наречје се образувале нови вокални секвенци, потоа се јавиле цела серија дифтонзи [eĭ, aĭ, oĭ, yĭ, – ĭa, ĭe, ĭo, e^a, o^a, a^e; ѣa, ѣe] се образувале нови фонетски должини [u:, e:, a:, o:], се јавиле промени во структурата на слогот, дошло во ред случаи до скратување на збороформите, сп. *воденица* > *водеинца* > *водејнца*, *йоловина* > *йолоина* > *йолојна*, *невесѣа* > *неесѣа* > *не:сѣа* > *несѣа*, *ѣроѣовори* > *ѣроѣоори* > *ѣроѣо:ри* > *ѣроѣори*.

Влијанието на вокалите врз консонантите е доста ограничено. Нешто помалку придонесле за палатализацијата предните вокали, сп. *ракија* : *рак'ија* // *раќија*, *лаѣи* : *лаѣ'и* // *лаѣи*, како и за неутрализација на /l/ и /l'/. Во серско-лагадинските говори пред предните вокали сите тврди консонанти леко се палатализираат.

– Во дијалектните фонолошки системи на македонскиот значително е поголема диференцијацијата на вокалите отколку на консонантите. Побогати се оние вокални системи што се наоѓаат на јазичната периферија, посебно на западната и на јужната на

допирот со несловенските јазици. Во тие системи бројот на вокалите варира од 6 до 8. Најчести промени се вршени кај отворените вокали, на пример, редукцијата во јужните дијалекти.

Разликите во дијалектниот вокализам се доста стари. Погоре спомнавме дека најмногу за промените во инвентарот на вокалните фонеме придонесле назалот *o и вокалните *r, *l. Место *o наоѓаме цела една редица континуанти /*y*, *o*, *a*, *ǎ*, *ǎ̃*, *ǎ̄*, *ǎ̅-ǎ̆*, *ǎ̇-ǎ̈*, *ǎ̉-ǎ̊*, *ǎ̋-ǎ̌*, *ǎ̍-ǎ̎*, *ǎ̏-ǎ̐*, *ǎ̑-ǎ̒*, *ǎ̓-ǎ̔*, *ǎ̕-ǎ̖*, *ǎ̗-ǎ̘*, *ǎ̙-ǎ̚*, *ǎ̛-ǎ̜*, *ǎ̝-ǎ̞*, *ǎ̟-ǎ̠*, *ǎ̡-ǎ̢*, *ạ̌-ǎ̤*, *ḁ̌-ǎ̦*, *ǎ̧-ą̌*, *ǎ̩-ǎ̪*, *ǎ̫-ǎ̬*, *ǎ̭-ǎ̮*, *ǎ̯-ǎ̰*, *ǎ̱-ǎ̲*, *ǎ̳-ǎ̴*, *ǎ̵-ǎ̶*, *ǎ̷-ǎ̸*, *ǎ̹-ǎ̺*, *ǎ̻-ǎ̼*, *ǎ̽-ǎ̾*, *ǎ̿-ǎ̿̄*, *ǎ̿̅-ǎ̿̆*, *ǎ̿̇-ǎ̿̈*, *ǎ̿̉-ǎ̿̊*, *ǎ̿̋-ǎ̿̌*, *ǎ̿̍-ǎ̿̎*, *ǎ̿̏-ǎ̿̐*, *ǎ̿̑-ǎ̿̒*, *ǎ̿̓-ǎ̿̔*, *ǎ̿̕-ǎ̖̿*, *ǎ̗̿-ǎ̘̿*, *ǎ̙̿-ǎ̿̚*, *ǎ̛̿-ǎ̜̿*, *ǎ̝̿-ǎ̞̿*, *ǎ̟̿-ǎ̠̿*, *ǎ̡̿-ǎ̢̿*, *ạ̌̿-ǎ̤̿*, *ḁ̌̿-ǎ̦̿*, *ǎ̧̿-ą̌̿*, *ǎ̩̿-ǎ̪̿*, *ǎ̫̿-ǎ̬̿*, *ǎ̭̿-ǎ̮̿*, *ǎ̯̿-ǎ̰̿*, *ǎ̱̿-ǎ̲̿*, *ǎ̳̿-ǎ̴̿*, *ǎ̵̿-ǎ̶̿*, *ǎ̷̿-ǎ̸̿*, *ǎ̹̿-ǎ̺̿*, *ǎ̻̿-ǎ̼̿*, *ǎ̿̽-ǎ̿̾*, *ǎ̿̿-ǎ̿̿̄*, *ǎ̿̿̅-ǎ̿̿̆*, *ǎ̿̿̇-ǎ̿̿̈*, *ǎ̿̿̉-ǎ̿̿̊*, *ǎ̿̿̋-ǎ̿̿̌*, *ǎ̿̿̍-ǎ̿̿̎*, *ǎ̿̿̏-ǎ̿̿̐*, *ǎ̿̿̑-ǎ̿̿̒*, *ǎ̿̿̓-ǎ̿̿̔*, *ǎ̿̿̕-ǎ̖̿̿*, *ǎ̗̿̿-ǎ̘̿̿*, *ǎ̙̿̿-ǎ̿̿̚*, *ǎ̛̿̿-ǎ̜̿̿*, *ǎ̝̿̿-ǎ̞̿̿*, *ǎ̟̿̿-ǎ̠̿̿*, *ǎ̡̿̿-ǎ̢̿̿*, *ạ̌̿̿-ǎ̤̿̿*, *ḁ̌̿̿-ǎ̦̿̿*, *ǎ̧̿̿-ą̌̿̿*, *ǎ̩̿̿-ǎ̪̿̿*, *ǎ̫̿̿-ǎ̬̿̿*, *ǎ̭̿̿-ǎ̮̿̿*, *ǎ̯̿̿-ǎ̰̿̿*, *ǎ̱̿̿-ǎ̲̿̿*, *ǎ̳̿̿-ǎ̴̿̿*, *ǎ̵̿̿-ǎ̶̿̿*, *ǎ̷̿̿-ǎ̸̿̿*, *ǎ̹̿̿-ǎ̺̿̿*, *ǎ̻̿̿-ǎ̼̿̿*, *ǎ̿̿̽-ǎ̿̿̾*, *ǎ̿̿̿̅-ǎ̿̿̿̆*, *ǎ̿̿̿̇-ǎ̿̿̿̈*, *ǎ̿̿̿̉-ǎ̿̿̿̊*, *ǎ̿̿̿̋-ǎ̿̿̿̌*, *ǎ̿̿̿̍-ǎ̿̿̿̎*, *ǎ̿̿̿̏-ǎ̿̿̿̐*, *ǎ̿̿̿̑-ǎ̿̿̿̒*, *ǎ̿̿̿̓-ǎ̿̿̿̔*, *ǎ̿̿̿̕-ǎ̖̿̿̿*, *ǎ̗̿̿̿-ǎ̘̿̿̿*, *ǎ̙̿̿̿-ǎ̿̿̿̚*, *ǎ̛̿̿̿-ǎ̜̿̿̿*, *ǎ̝̿̿̿-ǎ̞̿̿̿*, *ǎ̟̿̿̿-ǎ̠̿̿̿*, *ǎ̡̿̿̿-ǎ̢̿̿̿*, *ạ̌̿̿̿-ǎ̤̿̿̿*, *ḁ̌̿̿̿-ǎ̦̿̿̿*, *ǎ̧̿̿̿-ą̌̿̿̿*, *ǎ̩̿̿̿-ǎ̪̿̿̿*, *ǎ̫̿̿̿-ǎ̬̿̿̿*, *ǎ̭̿̿̿-ǎ̮̿̿̿*, *ǎ̯̿̿̿-ǎ̰̿̿̿*, *ǎ̱̿̿̿-ǎ̲̿̿̿*, *ǎ̳̿̿̿-ǎ̴̿̿̿*, *ǎ̵̿̿̿-ǎ̶̿̿̿*, *ǎ̷̿̿̿-ǎ̸̿̿̿*, *ǎ̹̿̿̿-ǎ̺̿̿̿*, *ǎ̻̿̿̿-ǎ̼̿̿̿*, *ǎ̿̿̿̽-ǎ̿̿̿̾*, *ǎ̿̿̿̿̅-ǎ̿̿̿̿̆*, *ǎ̿̿̿̿̇-ǎ̿̿̿̿̈*, *ǎ̿̿̿̿̉-ǎ̿̿̿̿̊*, *ǎ̿̿̿̿̋-ǎ̿̿̿̿̌*, *ǎ̿̿̿̿̍-ǎ̿̿̿̿̎*, *ǎ̿̿̿̿̏-ǎ̿̿̿̿̐*, *ǎ̿̿̿̿̑-ǎ̿̿̿̿̒*, *ǎ̿̿̿̿̓-ǎ̿̿̿̿̔*, *ǎ̿̿̿̿̕-ǎ̖̿̿̿̿*, *ǎ̗̿̿̿̿-ǎ̘̿̿̿̿*, *ǎ̙̿̿̿̿-ǎ̿̿̿̿̚*, *ǎ̛̿̿̿̿-ǎ̜̿̿̿̿*, *ǎ̝̿̿̿̿-ǎ̞̿̿̿̿*, *ǎ̟̿̿̿̿-ǎ̠̿̿̿̿*, *ǎ̡̿̿̿̿-ǎ̢̿̿̿̿*, *ạ̌̿̿̿̿-ǎ̤̿̿̿̿*, *ḁ̌̿̿̿̿-ǎ̦̿̿̿̿*, *ǎ̧̿̿̿̿-ą̌̿̿̿̿*, *ǎ̩̿̿̿̿-ǎ̪̿̿̿̿*, *ǎ̫̿̿̿̿-ǎ̬̿̿̿̿*, *ǎ̭̿̿̿̿-ǎ̮̿̿̿̿*, *ǎ̯̿̿̿̿-ǎ̰̿̿̿̿*, *ǎ̱̿̿̿̿-ǎ̲̿̿̿̿*, *ǎ̳̿̿̿̿-ǎ̴̿̿̿̿*, *ǎ̵̿̿̿̿-ǎ̶̿̿̿̿*, *ǎ̷̿̿̿̿-ǎ̸̿̿̿̿*, *ǎ̹̿̿̿̿-ǎ̺̿̿̿̿*, *ǎ̻̿̿̿̿-ǎ̼̿̿̿̿*, *ǎ̿̿̿̿̽-ǎ̿̿̿̿̾*, *ǎ̿̿̿̿̿̅-ǎ̿̿̿̿̿̆*, *ǎ̿̿̿̿̿̇-ǎ̿̿̿̿̿̈*, *ǎ̿̿̿̿̿̉-ǎ̿̿̿̿̿̊*, *ǎ̿̿̿̿̿̋-ǎ̿̿̿̿̿̌*, *ǎ̿̿̿̿̿̍-ǎ̿̿̿̿̿̎*, *ǎ̿̿̿̿̿̏-ǎ̿̿̿̿̿̐*, *ǎ̿̿̿̿̿̑-ǎ̿̿̿̿̿̒*, *ǎ̿̿̿̿̿̓-ǎ̿̿̿̿̿̔*, *ǎ̿̿̿̿̿̕-ǎ̖̿̿̿̿̿*, *ǎ̗̿̿̿̿̿-ǎ̘̿̿̿̿̿*, *ǎ̙̿̿̿̿̿-ǎ̿̿̿̿̿̚*, *ǎ̛̿̿̿̿̿-ǎ̜̿̿̿̿̿*, *ǎ̝̿̿̿̿̿-ǎ̞̿̿̿̿̿*, *ǎ̟̿̿̿̿̿-ǎ̠̿̿̿̿̿*, *ǎ̡̿̿̿̿̿-ǎ̢̿̿̿̿̿*, *ạ̌̿̿̿̿̿-ǎ̤̿̿̿̿̿*, *ḁ̌̿̿̿̿̿-ǎ̦̿̿̿̿̿*, *ǎ̧̿̿̿̿̿-ą̌̿̿̿̿̿*, *ǎ̩̿̿̿̿̿-ǎ̪̿̿̿̿̿*, *ǎ̫̿̿̿̿̿-ǎ̬̿̿̿̿̿*, *ǎ̭̿̿̿̿̿-ǎ̮̿̿̿̿̿*, *ǎ̯̿̿̿̿̿-ǎ̰̿̿̿̿̿*, *ǎ̱̿̿̿̿̿-ǎ̲̿̿̿̿̿*, *ǎ̳̿̿̿̿̿-ǎ̴̿̿̿̿̿*, *ǎ̵̿̿̿̿̿-ǎ̶̿̿̿̿̿*, *ǎ̷̿̿̿̿̿-ǎ̸̿̿̿̿̿*, *ǎ̹̿̿̿̿̿-ǎ̺̿̿̿̿̿*, *ǎ̻̿̿̿̿̿-ǎ̼̿̿̿̿̿*, *ǎ̿̿̿̿̿̽-ǎ̿̿̿̿̿̾*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̅-ǎ̿̿̿̿̿̿̆*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̇-ǎ̿̿̿̿̿̿̈*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̉-ǎ̿̿̿̿̿̿̊*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̋-ǎ̿̿̿̿̿̿̌*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̍-ǎ̿̿̿̿̿̿̎*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̏-ǎ̿̿̿̿̿̿̐*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̑-ǎ̿̿̿̿̿̿̒*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̓-ǎ̿̿̿̿̿̿̔*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̕-ǎ̖̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̗̿̿̿̿̿̿-ǎ̘̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̙̿̿̿̿̿̿-ǎ̿̿̿̿̿̿̚*, *ǎ̛̿̿̿̿̿̿-ǎ̜̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̝̿̿̿̿̿̿-ǎ̞̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̟̿̿̿̿̿̿-ǎ̠̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̡̿̿̿̿̿̿-ǎ̢̿̿̿̿̿̿*, *ạ̌̿̿̿̿̿̿-ǎ̤̿̿̿̿̿̿*, *ḁ̌̿̿̿̿̿̿-ǎ̦̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̧̿̿̿̿̿̿-ą̌̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̩̿̿̿̿̿̿-ǎ̪̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̫̿̿̿̿̿̿-ǎ̬̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̭̿̿̿̿̿̿-ǎ̮̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̯̿̿̿̿̿̿-ǎ̰̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̱̿̿̿̿̿̿-ǎ̲̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̳̿̿̿̿̿̿-ǎ̴̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̵̿̿̿̿̿̿-ǎ̶̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̷̿̿̿̿̿̿-ǎ̸̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̹̿̿̿̿̿̿-ǎ̺̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̻̿̿̿̿̿̿-ǎ̼̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̽-ǎ̿̿̿̿̿̿̾*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̅-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̆*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̇-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̈*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̉-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̊*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̋-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̌*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̍-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̎*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̏-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̐*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̑-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̒*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̓-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̔*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̕-ǎ̖̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̗̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̘̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̙̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̚*, *ǎ̛̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̜̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̝̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̞̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̟̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̠̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̡̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̢̿̿̿̿̿̿̿*, *ạ̌̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̤̿̿̿̿̿̿̿*, *ḁ̌̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̦̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̧̿̿̿̿̿̿̿-ą̌̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̩̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̪̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̫̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̬̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̭̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̮̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̯̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̰̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̱̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̲̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̳̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̴̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̵̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̶̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̷̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̸̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̹̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̺̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̻̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̼̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̽-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̾*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̅-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̆*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̇-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̈*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̉-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̊*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̋-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̌*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̍-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̎*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̏-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̐*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̑-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̒*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̓-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̔*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̕-ǎ̖̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̗̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̘̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̙̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̚*, *ǎ̛̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̜̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̝̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̞̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̟̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̠̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̡̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̢̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ạ̌̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̤̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ḁ̌̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̦̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̧̿̿̿̿̿̿̿̿-ą̌̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̩̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̪̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̫̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̬̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̭̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̮̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̯̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̰̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̱̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̲̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̳̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̴̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̵̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̶̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̷̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̸̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̹̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̺̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̻̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̼̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̽-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̾*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̅-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̆*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̇-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̈*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̉-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̊*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̋-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̌*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̍-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̎*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̏-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̐*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̑-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̒*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̓-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̔*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̕-ǎ̖̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̗̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̘̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̙̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̚*, *ǎ̛̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̜̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̝̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̞̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̟̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̠̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̡̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̢̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ạ̌̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̤̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ḁ̌̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̦̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̧̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ą̌̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̩̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̪̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̫̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̬̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̭̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̮̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̯̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̰̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̱̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̲̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̳̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̴̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̵̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̶̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̷̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̸̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̹̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̺̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̻̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̼̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̽-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̾*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̅-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̆*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̇-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̈*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̉-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̊*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̋-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̌*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̍-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̎*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̏-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̐*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̑-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̒*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̓-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̔*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̕-ǎ̖̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̗̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̘̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̙̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̚*, *ǎ̛̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̜̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̝̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̞̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̟̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̠̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̡̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̢̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ạ̌̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̤̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ḁ̌̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̦̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̧̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ą̌̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̩̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̪̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̫̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̬̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̭̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̮̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̯̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̰̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̱̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̲̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̳̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̴̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̵̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̶̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̷̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̸̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̹̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̺̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̻̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̼̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̽-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̾*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̅-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̆*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̇-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̈*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̉-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̊*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̋-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̌*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̍-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̎*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̏-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̐*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̑-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̒*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̓-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̔*, *ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̕-ǎ̖̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̗̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̘̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̙̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̚*, *ǎ̛̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̜̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̝̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̞̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̟̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̠̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿*, *ǎ̡̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿̿-ǎ̿*

се изменило во друга фонема, со нејзините промени се менувал и фонемскиот состав на морфемите. Така, на пример, во 1. л. едн. во македонскиот дијалектен јазик ги наоѓаме формите од 'рече': *рекох, реко, реку, рекоф, рекок, рекој*, онака како што се заменуваало /x/ – со *ø, в-ф, ј, к*. Меѓутоа, процесот не застанал само на тоа. Поради настанатите омонимии со разни други форми се јавиле верижни промени во кои биле вклучени и други граматички фактори.

Важна улога во глаголската флексија, па и воопшто во граматиката, одиграла аналогичјата. По аналогичја се создадени во редица дијалекти сума промени.

– Македонскиот јазик силни промени претрпел и во лексичкиот состав, како и во зборообразувањето. Дијалектната лексика особено била подложена на промени и диференцијација под влијание на балканските јазици, пред сè на грчкиот, но особено многу под влијание на турскиот. Некои од иновациите го покриле сиот македонски јазичен ареал, но добар број останал во рамките на одделни локални говори и станал негова карактеристика. Во јужните говори, нешто и во западните, најмногу се напластиле туѓојазичните лексеми. Но од друга страна во тие говори и најмногу се запазиле словенски лексички елементи, кои на другата македонска територија биле истиснати.

Слична е состојбата и во зборообразувањето. Некои суфикси од туѓо потекло станале дијалектна особина на повеќе говори, на пример, *-уле* со дериватите.

ЗАПАДНО НАРЕЧЈЕ

ЦЕНТРАЛНИ ГОВОРИ

СКОПСКО-ВЕЛЕШКИ ГОВОРИ

Скопско
Скопје

Кел'чо најсилен

Биле трóјца браќа. Ёднијот е-кел'чо. У-некое-село да́леку мно́гу има́ло ла́мн'а. И та́ја ла́мн'а мно́гу па́кос пра́ела, ја́ла лу́ге. И трóјцата браќа се-догово́риле д-и́дат да-ја-тепа́ат. И тр́гнал по-ста́риот. И о́дел, о́дел по-пу́т. То́ва би́ло да́леку. Го-сре́тнал не́кој со-си́миди и-му-ви́ка: „Ка́де бре-ју́наче?“ Ё, та́му да́леку у-то́ва се́ло има́ една-ла́мн'а, к-и́дам да-ја-тепа́ам“. Е, ко́лку ју́наци оти́доа и на́сат не-се-вра́тија. И-зе́ми о́вој си́мит, изе́ди-го, ако-го-и́зедеш и ке-ја-у́тепаш ла́мн'ата. И-о́н ја́л, ја́л, не-можел да-г-у́јзеде. И-му-ви́ка: „Вра́ти-се“. А-о́н ви́ка: „Не́, ке-о́дам ке-ја-тепа́ам“. Ё ко́га-о́тишол та́му, прет-ку́ката има́ло една-ја́бука. И-се-ка́чил на-јабу́ката. И-иско́чило ламн'ичето и-ви́ка: „Ё, ма́мо, какоф-сра́шен ју́нак има на-јабу́ката“. „Ка́ко ги-ја́де, ке́рко, јабу́ките, а́ли со-све-ли́стот, а́ли ги-о́дбира?“ „Не-ги-о́дбира, не“. „Ё, не-е сра́шен за-на́с, ви́кни-го-ва́му“. Коа-го-ви́кнале та́му, и-о́на ту́рила сла́ма да-за́пали о́гин да-му-на́праи ве́чера, и му-ви́ка: „Наве́дни-се, ју́наче“. О́н се-на́веднал и-о́на го-га́лтнала. И-и́сто и-со-фто́ријот бра́т та́ка. И-кел'чо че́кал, че́кал, браќава́а ги-не́ма. Ки́нисал да-и́де и-о́н. И-го-сре́тнал сими́цијата и-му-ви́ка: „Ка́де, бре-кел'чо?“ „Ё, у-то́ва се́ло има́ една-ла́мн'а, к-и́дам да-ја-у́тепам“. „Ё, ка́кви ју́наци оти́доа и-не-се-вра́тија — му-ве́ли сими́цијата — пал ти́, кел'чо, ке-ја-у́тепаш! Зе́ми овој-си́мит изе́ди-го, ако-г-у́зедеш ке-ја-у́тепа-ш ла́мн'ата“. О́н зе́л ја́л, ја́л и дру́к по́тражил. И-му-

-вѝка симицијата: „Оди, ти ќе-ја-ўтепаш“. И понатаму го-срѝтнал еден со-масло, маслар бил. И-тој му-вѝка: „Каде бре-кѝл’чо?“ „Е — му-вѝка кѝл’чо — у-това село има една-ламн’а, к’идам да-ја-тѝпам“. „Е, какви јунаци оти́доа и не-се-вратија, па-сега ти, кѝл’чо; земи ова-масло изѝди-го, ако-г-ўјзедеш ќе-ја-ўтепаш ламн’ата“. И-он јал, јал, и другá-мас по̀тражил. Понатаму го-срѝтнал не́кој сос-мѝт. И мѝдот г-ўјзел и-дру́к по̀тражил. И о̀тишол кај-ламн’ата, се-ка́чил на-јабу́ката. Искóчило ламн’ичето и-вѝка: „Е ма́мо, ка-коф сра́шен ју́нак има на-јабу́ката“. „Како-ѓи-јаде, кѝрко, а́ли со-све-ли́стот, а́ли ѝи-о̀дбира?“ „Со-све-ли́стот“, ре́кло де́тетото. И-ламн’ата ре́кла: „Опасен-је за-на́с, кѝрко; Вѝкни-го ва́му“. Ламн’ичето го-вѝкнало. И-она (ламн’ата) па́к ту́рила сла́ма, зачу́рела, и-му-ре́кла да-се-на́ведне да-ду́ва. А он ѝ-вѝка: „Е, ја-сум го́с, наведни-се ти“. И-она коа-се-наведнала, он ја-бу́тнал и ѝ-ѓи-и́звадил бра́ката жи́ви и им-вѝка: „Уше́днаш кѝлчо да-не-ме-вѝкате, за́што ја ве-спа́сиф“.

Траја Угринова (Рада Угринова 1960)

Вид 1995б : 57–58

Горно Соње

Среќата се враќа

И́маше еден-чо́ек бо́гат и-с-и́маше една-же́на ўба́. И с-и́маше две де́чин’а ма́шки. А́ма на-чо́екоф коа-ке-ле́гне да-спи́је и на-со́нот не́кој-си чо́ек му-до́аѓал и му-вѝкал: прија́теле, у-жи́отот тво́ј имаш една-сиромáштија го́лема што-не-по́стои, са́мо да́ли са́каш на́-старос да́ли на́-младос? И чо́екоф не-смеел да-се-ре́ши ни́што. Не́колку ве́чера та́ка му-се-ја́вуело. Еден-де́н чо́екот с-ўви́лил, с-ўгајлел и же́ната го-пра́шала: „Мо́ре чо́еку, што-си-с-ўгајлил, што-си-с-ўжалил, има́ме ја́ден’е, пи́ен’е, све́, фа́ла бо́гу? И та́ка чо́екоф ѝ-ре́кол на-же́ната: „Же́но, на́-сон не́кој-си чо́ек до́аѓа и ми-вѝка та́ка и та́ка... имаш сиромáштија у-жи́отта тво́ја, да́ли са́каш на́-младос да́ли са́каш на́-старос? И ја́ не-смеја́ ни́што д-одгбо́ра“. И же́ната му-вѝка: „Чо́еку, ка́жи по́арно се́га на́-младос, све́где мо́ж д-о́диге, слў́ги-ли, мо́мци д-о́диге па́рче ле́п д-изва́диге; кога-к-оста́реме ни́кој не-не-вѝка ни-за-слў́га ни-за-мо́мок да-би́деме“. И чо́екоф ле́гнал да-спи́је и о́дма му-до́шол чо́екот па́ го-пра́шуе, ре́че: „Што-на́праи ти?“ И о́вој одгбо́ри:

„Пбарно нека-биде сѣга него-после“. И чокоф почна да-дава кому-нива, кому ливада, кому воденица, кому валѣца, кому офца, кому јѣгне, кому прле, кому теле. Нѣјпосле му-останала уште-куќата и неа ја-дал. Коа-ја-пробал куќата више не-му-останало ништо него. Му-било стрѣм више да-сѣди у-селото негоо, ѣ-вика на жената: „Ајде спрѣмај-се, к-одиме“. И зѣма што-ѣмале, кинѣсале по-пат. Одеде цел-ден. Вѣчерта нашле некоа-меана, се вратише у-меаната, прашале меанѣјата што-има за-јѣдене, за-пиенѣ. Меанѣјата им-донел ракија, мѣнца, лѣп, и вѣчерале. На-тој-саат дојде еден-тргоец со-кѣн и сѣднал да-пѣе, и додека-пѣел свѣ у-жената глѣдал. По-вѣчерата лѣгнале да-спѣјат, заспале, и меанѣјата ѣ-тој заспал. Стѣнал ѣвја тргоецот ја-украл женаа, ја-качил на-кѣн и си побегнал. Коа-стѣна сабајле сиромѣјоф и ја-тражи жената, ја-нема. И го-праша меанѣјата: „Чѣчко, кај-е женаа?“ И му-вика тој: „Не-знам, сѣнко, сѣгурно ти-побѣгнала со-ѣвја господиноф (тргоецот)“. И чокоф више кѣниса по-пат, што-носеа двѣјца то-варот сѣга сѣм го-носи. Идѣке стрѣтна една-рѣка. Рѣката непѣзната, дали-е дѣбока, дали-е плѣтка, да-ги-носи обѣте-деца да-не-г-удѣј. Ёното го-зѣде, го-прѣнесе и се-врати по-дрѣгото, го-зѣде, влѣзе у-стрѣге-река; коа-влѣзе у-стрѣге-река ѣзлезе еден-вѣлк, и го-зѣде дѣтетото, тоа што-бѣше на-пѣсокта. И тѣтко-му од-жал се-здѣраколи и дрѣгото му-утече от-пѣд-мишки. И тој ѣскочи на-пѣсокта и глѣда гѣре-дѣле и ѣпрај еден-пѣт кај-му-ѣчи глѣдаа. А дѣтетото што-го-зѣде вѣлкот, ѣмало у-блѣзина ѣфчари, се-збѣднале ѣфчѣрите и го ѣтмале дѣтетото, а дрѣгото што-г-ѣднела вѣдата ѣзлегол некој-водѣничар да-навѣрака вѣда и дѣтетото го-вѣтил и сѣ-г-ѣднел дома. А тѣтко-им ѣтишол во-некое-сѣ село и тѣмо сѣ-главил гѣведар. И тѣмо сѣдел седумнѣесет гѣдини (колку-дѣ-било). И дѣцата изѣраснале и ги-вѣтиле кѣрлеа гѣрда дѣцаа. Ама у-тѣа дѣба бѣло сѣлото како-кај-Дѣрачео, а како-Скѣпје бѣла прѣ-столицата. Ама цѣрот ѣмрел. На-тој-саат сѣте ѣвја мѣнистри сѣ-каат сѣкој да-биде цѣр и не-можат да-се-пѣгодат. И еден-сѣат рѣ-шија нѣкој да-не-биде ѣд-ниф, тѣку кѣј кѣ-дѣјде прѣф у-гѣрадот сабајле, тој кѣ-биде цѣр, па-мѣкар цѣрн Цѣган дѣ-е. Ама гоѣдароф зѣде мѣтика и кѣ-трѣча на пѣзар да-тражи рѣбота. И у-тој мѣмент стражѣрите го-дѣпреле и му-викаа: „Зѣпри-се, кѣ-бѣдеш цѣр“. — „Мѣре — вѣка — истѣјте-се, јѣ се-зѣбајф, к-ѣда да-тража рѣбота“. И тѣја го-сѣбрале, г-ѣтерале у-влѣдата. И тѣму му-викаа: „Кѣ-бѣдеш цѣр“. Ё, ама пошто-се-сменѣаа цѣр, кѣ-се-сменѣава свѣте зѣкони. Ё, ама у-тој мѣмент се-пѣгоди ѣвја тргоецоф мѣнистер, му-вика на цѣроф: „Чѣстити цѣре, јѣ кѣ-сѣда ѣвде пѣтнѣесет дѣна,

ке-тураме закони; жэната ми-е-сама, а не-смеја да-ја-остаја сама, ќе-ми-пра́тиш два́јца да-ја-чу́ваа“. И испратил два-војника да-ја-чу́ваат. Седѝки почнале да-се-пра́шуат. Ёдниот на-дру́гиот му-ви́ка: „Отка́де-си ти́, дру́гар?“ А овја ви́ка: „Не-знам како-да-ти́-кажа“. А-дру́гиот му-ви́ка: „Какó-може да-не-знаеш отка́ј-си, штó-си?“ И-тогај почна да-му-ра́справа како́ бил татко-му бо́гат, како́-имале бо́гасто го́лемо, како́ на-сон му-ви́кал пе́кој та́ка и та́ка. И почна татко-ми да-да́ва ко́му ни́ва, ко́му ли́вада, ко́му водѝница. И тр́гнавне по-пат. Не-стрѝте една-ре́ка. Татко-ми ме-пре́несе и не-стрѝте еден-во́лк. Ме́не ме-зе́де во́лкот. И почна да-ка́жуе и дру́гиот та́ка. А госпо́гата ги-слу́шала од-ба́лкамот и је-пра́тила слуги́нката да-ги-ви́ка војни́ците да-и́дат ка́ј-неа. Ти́ја ви́каа: „Не-сме́еме д-и́деме ми́е“. И ка́жуе на-госпо́гата. И госпо́гата па́к на́редуе бе́здруго д-о́дат. И на́јпосле војни́ците зе́доа пу́шките и се-ка́чија кај-госпо́гата. И она ги-пра́шуе: „Де́, штó-лав си-чи́невте?“ О́ни ѝ-ви́каат: „Ми́е, го́споѓо, си-ка́жуевме отка́ј-сме“. И тогај та́ја усигу́рила рабо́татата дека-се-не́зини де́ца. А́ма на-тој мо́мент прóјде некој-при́јател на-госпо́динот и о́тиде му-ка́жуе: „Војни́ците кај-госпо́гата чу́до пра́јат“. И он му-ка́жуе на-ца́рот ва́ка и ва́ка. И ца́рот на́редуе војни́ците да-ги-спрóведат вр́зани на́сат. А́ма коа-о́тишле та́му, госпо́гата не́-даа да-ги-вр́зат. Ти́е ви́каат: „Ми́е има́ме на́редба от-ца́рот“. О́на ста́нуе, ки́ни́суре со-војни́цие кај-ца́рот. Коа-ви́дел ца́рот, се-ка́ра, ви́ка: „Какó-смееш ти́ да-не́-дааш да-се-вр́зујат?“ „Како́-ке́-даам, кога-ти́е-се мо́ј че́лат“. Коа-почнале да-му-ка́жуат све́ редум, ца́рот ре́кол: „А́јте ка́ј-била ова́ја ра́бота! А бре-госпо́дине, зар-ти́ ре́че ја́ к-у́мира, па ми-ја-у́краде же́ната“. Са́тарот, кúпче и о́д-балкам! И што-жи́от у́дриле о́тпосле.

Крсто Иваноски (Рада Угринова)
Вид 1995б : 58–60

Нова Брезница

Немушти јазик

Ѐмало некој-о́вчар во-не́коа пла́нина, и-па́сол о́вците. А́рно пла́нинава се-запа́лила. Пи́штит не́што пред-о́гнот до́бога. При́шол о́вчарот. „Че́кај да-ви́да — ре́кол — штó-пи́штит“. Кога-ви́дел, зми́ја пи́штит. Ста́нал је-у́гаснал о́колу зми́јата. Му-ве́лит зми́јава:

„Што-ме-къртули од-огнов, што-сакаш бакшиш да-ти-да?“ „Што-има^т ти бакшиш да-ми-даеш?“ „Сакај ти — рекла змијата — па-ке-вида“. Рече овчарот: „Ништо нејку друго, само јазик да-раз-бера кое како-зборит“. Змијата рече: „Ако-сакаш јазик да-знаеш, камо в-уста да-ти-дүфна“. „Е не — рече — ми-је-страф, ќе-ме-укаш“. „Ако-ти-е-страф, дај-го кафалот, нис-кафал ќе-ти-дүф-на“. И дүфнала. И рече змијава: „Ја ќе-ти-кажа, ќе-знаеш јазик, ама ако-кажеш другему, ќе-умреш“. И тој све сега разбират. И му-викат жена-му (таа била од-јабана негде): „Мажу, ќе-ме-водиш на-гости кај-татка“. „Да-те-вода“ — рече. Спремај-ги кон’от и кобилата, ќе-ги-јаваме“. Кобилата била ждрѣбна, жената била трудна. Кинисале да-одат. Кон’ов застанал, кобилаа заминала. И виснала кобилата, рекла: „Ти две-души носиш, па напат остана, а ја четири ноа, па напат ода“. И маж-је рекол: „Жено-бре, запри-ја кобилата“. Таа ја-запрела кобилата. „Слѣзи — рече - от-кобилата, качи-се на-кон’ов“. И жена-му го-спотерала да-му-кажет: „Ќе-ми-кажеш, ти разбра нешто“, му-вѣлит таа. „Не, мори, ништо не-су-разбрал“. Отишле, после се-вратиле дома. Му-викат женава: „Ќе-ми-кажеш, чајре неје“. Мажот је-вѣлит: „Ќе-ти-кажа, ама ја ќе-умра“. „Умри — му-вѣлит женаа — ама ќе-ми-кажеш“. „Арно — вѣлит тој. Само ти да-заколеш еден-овен, да-свариш пченица и ја ќе-лѣгна, ќе-умира“. Арно, петело на-часот си-пѣет, а пѣсот вѣет и викат (на-петелот му-викат): „Ти пѣеш уште, а не-знаеш домаќинот ќе-ми-умрет“. „Ако-е-бүдала, нека-умрет - му-вѣлит петелот. Ја седумдесет жени вода и мѣжа да-ги-повела, а тој една и не-может да-је-повелат. Камо да-зѣмет еден-стап, да-је-викнет, да-је-се-изнатепат убѣ, мѣсото вас пци да-ви-го-дадет, а нас кокошки да-ни-ја-нафрлат пченицана што-је-сварила жена-му“. Мажов слүшат. И-је-стѣнал со-сакот, неколку пати је-испрѣ-менил убѣ, мѣсото им-го-түрил на-пците, пченицата на-кокошките. И така више не-го-прашала жена-му што-разбират тој (мажот) во-вѣкот.

Никола Танасов (Олга Иванова 1964)

Вид 19956 : 60-61

Дете и мечка

Ѐмало едно-село у-планина. Ама едно-детенце малечко, три-години било, загинало у-планината. Ѐшло таму ваму, не-можело да-се-врати. Наишла некоја мечка и го-зема детето и го-носи у-пештера и го-тура кај-мечин'ата. Мајка-му на-детето го-тражила цели три дена. Наишле мандраџии и ги-питала дали виделе едно-дете. Они кажујат: „Го-видовме детето, една-мечка го-носеше и го-тури у-пештера“. Оваа сама да-йде не-смее и јавуе на-војската. Она се-збира, и мајката ги-води кај-пештерата. Постаиле стража и ќе-пазат кога ќе-искочи от-пештера мечката. Ноќно време мечката искочуе со-мечин'ата рана да-тражи. Овија влегуваат у-пештерата и го-зيمات детето, и го-дават на-мајка-му, на-детето. Дошла мечката, гледа го-нема детето и почнала да-го-тражи. Отишла у-бачилото и почнала да-им-праи пакос, овците им-ги-колела. Оттуа овија јавуат на-војската. Дошле војници и ја-чекаат мечката. Кога-дошла, војниците ја-раниле и она летнала да-бега и отишла у-пештерата. Собалината па се-йзвлекла да-йде у-бачилото и војниците ја-убиваат. Они ги-зيمات мечин'ата и ги-однеле у-животин'ата.

Србин Митрески (Божидар Видоески 1950)
Вид 19956 : 61

Велешко

Велес

Таткото и тројцата синови

Ѐден татко си-имал тројца синови. Синовите рекле: „Татко, веднага сакаме да-не-же ниш“. Он им-рекол: „Земете по-едно стапче, фрлете од-риџот, и-на-која кука ќе-ви-падне, от-тука невеста ќе-земете“. Фрли стариот, у-арна кука му-се-погоди; фрли среќниот, и-нему така, а-на-малиот море. Двајцата браќа биле среќни, а-вој најмалиов несреќен. Седнал на-крај на-морето и-му-кажуе на-господа: „Господи, што ќе-земам од-море, цел свет да-ми-се-смее“. Браќата си-ги-зедоја невестите и-сеа ќе-одат да-видат што ќе-земе малиот. Отидоа до-море и-ги-пуштија чингелите за-со-ним нешто да-йзмакнат. Во-морето имало една-мајка и-ќерка. Мајката

си-ја-чѐшла кѐрката и-му-вѐка на-сватѐвите: „Крѐните-си-ги чингѐ-лите, нѐ-сме стѐсани“, а-на-кѐрка-ѝ ѝ-вѐка: „Тѝ-си, кѐрко, ѝрна и-ја те-закѝлнувам и-те-прекѝлнувам со-сите, кѐрко, кѐ-збѐрујеш, сѝмо со-мѝмчето нѐ-кѐ-збѐрујеш, дури-ѝн не-те-закѝлне: збѐруј, мори-лѝчна, жѝ-ти тѝтко-ти сѝнцето, мѝјка-ти месечѝната, браќа-ти свѐздите. Дури-тѝе збѐрови кога-кѐ-ги-чѝјеш, тѝгаш да-му-прозбѐрујеш, ѝнаку до-смрт нѐма муѝабет да-му-направиш“. Когал ја-извадија браќата од-мѐре невестата, сѝнце нѐмаше, сѝнце ѝгреа, цѐл свѐт се-зачуди на-нејѝзната лѝчоќа. Се-вѐдеја три-гѝдини; со-сите зборѝјеше, со-мѝш-ѝ не-зборѝјеше. ѝн ја-ѝстави и-си-зѐде друѓа жѐна и-ѝ-вѐка на-ваја: „Шо-ѝмав ја прѝва жѐна, на-свѐта нѐмаше тѝква“. „Кѐ-ме-нѝсиш да-ја-вѝдам“, му-рѐче жѐна-му. ѝн ја-ѝднесе кај-прѝвата жѐна. Вѝја им-стѝбри здравѝживо, ѝрно ама-на-мѝжов пак не-му-прозбѐрује. Посѐдоја мѝлку и-стѝнаја да-си-ѝдат. И-им-вѐка ѝна: „Кѐ-руќаме, пѝсле ѝдете-си“. Ја-зѐде тѝвата, каравѝнчето, браќното, зѐјтинот и-кѐ-прѝжи. И-пѝчна да-си-ги-брќа прѝстите у-браќното, па-у-тѝвата со-зѐјтин и-од-прѝстите станѝеле рѝби. И-ја-ѝспрати слугѝнката со-бѝрдакот на-вѝда да-дѝнесе, прѐс-на вѝда за-руќек. Мѝжов ѝтишол по-слугѝнката; се-скрѝл ѝн у-нѐкој кѝш, а-слугѝнката кѐ-пѝлни вѝда. ѝрно ама-нѐ-ѝ-давале рѐт, ѝмало калабалак. ѝна плаќе и-се-мѝли, и-на-сила гѝ-ѝзбутка стѝмните, ама-и-нејѝзната си-ја-скрѝши. Фѝна да-плаќе. И-ѝ-вѐкаат жѐните: „Кѐ-те-ѝтепа стопѝнката“. А-ѝна рѐче: „Јѝ кѐ-ја-закѝлнам: жи-ти-тѝтко-ти сѝнцето, мѝјка-ти месечѝната, браќа-ти свѐздите. И-ѝна со-фѝска нѐ-кѐ-ме-чѝкне“. Мѝжов ја-чѝл клѐтвата, ја-закѝлна прѝвната жѐна, и-тѝја му-прозбѐрује. И-ѝн си-ја-зѐде да-си-жѝвејат, ѝма да-нѐ-ја-чѝеше клѐтвата и-дѐн дѐнеска ѝбава жѐна нѐ-кѐш да-ѝмаше.

Вид 19956 : 62-63

Велес

За вампирот

У-тѝја кѝќа кѝјшто ѝма вампир не-дѝдева — у-тѝва мѝало, кѝјшто-је, тѝму по-кѝќите дѝдева. Зѝмал врчѝвичинѝа мѝс ѝт-куќи и нѝсел у-кѝќата кѝјшто сѐдел. Се-ѝс... у-пѐкмезот и мѐдот. Да-си-најдел рѝбота, маѓарето го-чѐшал у-тѝја кѝќа, кѝјшто ѝтишол, низ-дѝворот го-разѝдујал или го-јѝал. „Се-насластил како-вампир

на-пéкмес“, има една рéч. На-жéни кадéлките им-ѓи-зíмал, ѓи-влéкол по-чардáците и по-двóрот, и на-срét-соба си-ѓи-навóгале. „Мóри, глéдаáме на-свéќата нóќеска се-тркáлаше клóпчето, чóрапот се-влéчеше и сáани испревртени наóпаку си-ѓи-најдоáме“. Сóфра, сíто, сé што-му-дóјде дó-рака ќе-тúри наóпаку и мнóгу дру́зи пáкости прáви. У-éден пéтелот óт-куќа му-го-íзвадил óт-потон и го-óставил на-двóрот, сáкал да-го-óднесе на-некаде зáр. Влéзуе и ф-сóба, кáјшто има мáш и жéна, и зá-гуша нóкно врéме ѓи-фáќал. За-да-не-идел, на-врátата му-стáвиле трн'е. Дру́ги-пак и-óколу лéглото стáвале, óти-то-трн' го-стрáело нóгу. Вампíрите им-ја-пíјат крфта на-дéцата от-пáлците на-нóзите од-нóктите. Кáјшто има вáмпир, со-дáјрин'а, со-кемáнин'а (и тáмбура) му-свíреле, óн ќе-дóшол да-íгра, вампирцíјата ќе-го-úтепал и пíхтија крф ќе-стáне. Со-врéла вóда ќе-го-пóпарат да-не-се-повампíрила крфта. Чумата кога-бíла, кáжујат стáри, мнóгу вáмпери íмало — тóгај еѓúпците се-повампирúеле. Вáмпир ќе-те-налегне крфта да-ти-ја-íспие, и чóвек úмира. Нéде Бéлје óткај Кóјник бéше кáжујал: „нóќеска éден вáмпир ме-налегна, та-тéжина, тéжина врí ú-мене и нé-можеф да-се-пóмрднам и íздишам, го-бу́цнаф со-трн' и пíхтија стáна“.

(Т. Ецов)

СБНУ 1901 : 278; Вид 19956 : 63

Рудник

Цацо и Дефот

Еден-мáш и една-жéна, како-умреа, остáвиа трí дéца сíраци, црни сирóмаси, стрáдни за-лéп. Најмáлиот шчо-бéше од-брáката — го вíкаа Цáцо — се-íскачи да-сáка по-тафáните некое-пáрче лéп от-тáтка-си и мáјка-си. Најде трí српа. — „Брáту! — рéче - сéга си-íмаме едно-пáрче лéп!“ Им-дáде Цáцо на-брáка-си по-еден-срп — „óдете-рéче — пó-мене“. Óдеа, óдеа, дóјдоа до-една-нíва стáсана. Сíте нíви нестáсани, сáмо вáја стáсана. — „Брáту! рéче Цáцо — áјд да-ја-жнíеме нíвава. Áма, ако-вíкне нéкој, да-не-се-одгласúете. Трípати коа-ке-вíкне и коа-ке-дóјде, тóгај да-му-се-одгласите“.

Пóчнале да-жнíјат. Ёдно наведнуен'е, една-пóста истéра сé. Како-шчо-жнáле, íспаднал Дéфот, — тајá нíва дéфска нíва бíла,

— им-се-прóвикнал: „Нé-жнијте тáмо, брé! Брé тáја-е нíва дéфска нíва, брé!“ Óвиа си-жнијат, не-дíгаат глáва. Ўшче двá-пати им-вíкна. На-трéкиот пát Цáцо се-íсправи. — „Дéфе, дéфе — рéче — за-лéбот жнíеме: ако-ни-дáдеш едно-пáрче лéп, кé-јáдеме, ако-нé, кé-бíдеме стрáдни“. Дóјде врéме за-рúчок. Му-дáде Дéфот на-Цáца едно-кнíжиче — тéскере, го-íспрати при-Дефíцата да-зéме рúчок. Го-зéде Цáцо кнíжичето, коа-зáмина зад-едно-рítче, го-óтвори — шчó ти-пíшал Дéфот! — „Дéфице! — рéче — íмам áргати нá-нива, да-им-нáготвиш рúчок от-тригодíшната пáстрма со-вúлкави црфци, от-тригодíшниот пéксимет со-вúлкави црфци“. Го-скíна Цáцо тóва кнíжиче, нáпиша дрúго. „Дéфице! — пíша — íмам áргати нá-нива, да-им-нáготвиш рúчок: зáколи една-гúска, да-ја-íспечеш и да-мéсиш една-пóгача девет-пáти отсéана“. Се-шчúтка Дефíцата со-úмот: „шчó-е óва?“ Дíп скржаф бéше мáш-ји, па-сéга — пóгача, гúска! Нéма шчó да-прáви. Зáкла една-гúска, мéси една-пóгача дéвет пáти отсéана, нáготви како-шчó-пíшеше во-кнíжичето, го-дáде рúчогот на-Цáца. Се-зáчуди Дéфот, нéма шчó да-прáви. — „Сé-едно — си-рéче — довéчера кé-ги-нáранам со-црфци, кé-ги-íздеам“. Цáцо се-сéкава. Се-приквечé-рило. — „До-вéчера — им-вíка Цáцо на-брáка-си — Дéфот кé-ни-дáде вéчера, да-не-тúрате в-úста. Кé-му-рéчеме óти од-една-нéдела бéјме глáдни, беше-ни-úмрела мáјка и тáте, пá као-се-најáдојме дéнеска, за-една-нéдела кé-ни-држи сítос.

Вéчерта пригóтвила Дефíцата от-тригодíшната пáстрма со-вúлкави црфци, от-петгодíшниот пéксимет со-вúлкави црфци, прíнела вéчера. Ѓи-кáни Дéфот аргáтите. — „Нé-ни-се-јáде - рéкоа вíе — како-úмре мáјка-ни и тáтко-ни, нíе нé-бéјме најáдени една-нéдела; дéнеска, како-ни-дáде тí лéп, се-најáдојме, цéла нé-дела кé-ни-држи сítос“.

Нóкта Дéфот кé-го-íздеде Цáца и бра́ка-му. Па-íмал трóица сíнови, íсту како-нíх; за-да-го-пóзнае Цáца и бра́ка-му-, им-тúрил на-синóви-си на-пóстела по-едно-јáбáко пóзлакно. Цáцо стáна, им-ги-зéде јабáките, ги-тúри на-брáка-си, éдното го-зéде сáм. Рíпна Дéфот у-тémното, ги-íздеде синóви-си. Прéд да-се-óсамне, Цáцо ги-скóрна бра́ка-си, íзбега. Ёдно станúен'е, Дéфот глéда, синóви-му-ги-нéма! Се-сéтил оти-Цáцо го-ízлагал, се-зáгна да-го-брка. Етé-ти-го Цáцо кај-гáзи вéке рéката. Дéфот нé-може да-стáпи у-вóда, — кé-úмре. За-тóва го-стрáеше да-пóмине прекú-река и као-не-мóжеше да-го-вáне Цáца, сáмо му-ízвика: „Áах, Цáцо!“- рéче. — „Дéфе, Дéфе — рéче Цáцо — ушче-кóлку кé-вíдиш óд-мене!“.

Откако преминаа преку-реката, двоцигата браќа се-разделиа со-Цаца. — „Истави-се од-нас — му-рекоа — ти-си белалија чо-век, ќе-си-фатиме некоја-бела со-тебе“. Оттува си-отидоа они на-некое место, и Цацо си-ќиниса. Дбјде Цацо до-една-тин'а, се-забаца у-тин'ата и си-го-ашка позлакното јабакото, си-играе. Царската ќерка седеше на-пенцере, коа-го-виде, го-бендиса јабакото и го-праша Цаца: „Од-дека ти-е-јабакото? — рече: — татко-ми се има, ама-такво јабакото нема“. — „А — рече Цацо — имах еден-товар, туку ги-раздадох веќе“. „Даж-ми-го мене јабакото — рече царската ќерка — ја ќе-те-зеам тебе“. Иј-го-потфрли Цацо јабакото.

Изутрината, коа-се-разделило, царската ќерка му-рече на-татка-си оти-сака да-ја-омажи. Царот зарача, сите млади ергени шчо-има, да-поминат покрај-пенцерин'ата, да-си-избере ќерка-му кого-шчо-сака. Сите изминаа, никого не-бендиса царската ќерка. — „Има-ли уште некој?“ рече царот. — „Има уште-еден, го-викаат Цацо, ама-тој се-баца у-тин'ата“. Поминал Цацо, му-метнала царската ќерка јабакото, он го-подванал: него-го бендисала. Нема шчо-да-прави царот, кандисал, направиле свадбата.

Сега браќата на-Цаца му-завидеа шчо-стана царски зет, си-мислат како да-го-загубат. Отидоа при-царот, му-викаат: „Царе, царе! ти шчо-имаш?“ — „Како шчо-имам? Се има“ — рече. — „Ти се имаш, ама шчо-има Дэфот едно-секаде со-дванажсет сџнца, со-дванажсет месечини, никој го-нема“. — „Ама кој-може да-го-земе това секаде од-Дэфот?“ — рече царот. — „Праги-го Цаца“ — му-рекоа. Го-викаа Цаца. „Можеш-ли да-го-земеш на-Дэфот сацадето?“ го-праша царот. — „Ако-можам ќе-го-земам — рече — ако-не-можам, не-го-зімам“.

Стојна Рудникова (Димитар Матов)
СБНУ 18916 : 147–148; Вид 19956 : 63–65

Црешнево

Сиромавиот и господ

Си бил некој човек, сиромаш човек. Човекот тој само имал некоје магаре и некоја секира. И тој човекот отишол у бука да си набере дрва. После чукнал на некоја бука и се изјавил од буката госпот. И госпот му рекол на човекот: „Аман, немој да ја сечеш оваа бука! Ќе ти дадам едно магаре. Тоа магаре, да му речеш

‘дурдупче’ ќе ти сере пари. Ко ќе му речеш ‘дурдупче’, тој ќе прекрати.“ И тој човек си го зел магарето и пошол за некој рит и почнал да вика ‘дурдупче’. И почнало магарето да сере пари, и после си напълнил човекот капата и џебоите и после си го довел магарето дома. И ф собата почнал да вика ‘дурдупче’. ...Отишол на пазар да си купи нешто. И го врзал (магарето) кај некој магарина друзи. Некој дечишта почнале да вика ‘дурдупче, дурдупче’, и магарето почнало да сере пари. И му го смениле на човекот. И отишол човекот, го довел магарето друго. И пошол дома, го наранил ноќта, почнал да вика ‘дурдупче, дурдупче’, тоа на место да сере пари... му пцисало. Утрото човекот коа ќе види, коа ќе почне да кошка, не може да ја отвори вратата. С’израдује, рекол: „Сега собата е пълна со пари!“ Коа ќе види бели пари, си рекол тој: „Пари бели има во собата.“ Коа ќе види му пцисало магарето. И пак пошол на истата бука со секирата. Чукнал, му рекол госпот: „Аман, немој да чукаш. Ти го сменија магарето. Ќе ти дадам една кокошка. Кокошката, та на место кокошаница ќе ти носи јајца. И тој си е носил дома, та носила, носила. После рекол човекот за да соши гаќи. Е шил човекот гаќи. Тогај на место кокошаница носила јајца, и терезијата ја сменил кокошката. Другата кокошка на место јајца му носила кокошаница. И отишол човекот пак на истата бука. Пак госпот му рекол: „Аман, немој! Тебе кокошката ти ја сменија. Ја сега ќе ти дадам една синија. Синијата да ја чукаш со лајцата, сè што сакаш ќе ти изнесе да јадеш!“ И тој си ја зел синијата и лајцата и отишол до некој рит. Почнал да чука, сè му изнела, ракија, пил, јал, сè, се најал, се напил, и пак отишол човекот дома. И таму со жената пиле, јале. И после по некоја недела го викнал царот да јаде таму. Царот му рекол: „Ќе ми го дадеш синичето.“ Човекот му рекол: „Не го давам синичето!“ И човекот рекол: „Сè што сакаш ќе ти дам, сè што си имал.“ И човекот не го дава, ама царот пак му го зел. И отишол пак на истата бука. И му рекол госпот: „Тебе и синичето ти го зе доа, ама ја сега ќе ти дам едно дурдупче. Да му речеш ‘дурдупче’, ќе почне да мава. Ќе ти дадат сè.“ И тој го гонил првен кај магарето, човекот рекол: „Дурдупче.“ И почнало да мава. Дечиштата рекле: „Аман, нека не мава, ќе ти го дадеме магарето и парите.“ И после му го дале магарето и парите. Отишол кај терзијата и почнал и му рекол: „Дајте ми ја кокошката и јајцата!“ Тија не ја даале, и рекол: „Дурдупче.“ И почнало да мава дурдупчето, и мавало, мавало, и рекол терзијата: „Аман, нека не мава, ќе ти ја дадеме кокошката и јајцата.“ И после тој

рекол 'дурдупче' и се запрело то. Отука пошол кај царот и му рекол: „Дај ми го синичето!“ Царот рекол: „Не ти го давам!“ Се валил со кучињата. И почнал човекот да вика 'дурдупче'. Она клето мавало и по куката и по царот, и после викнал, рекол царот: „Аман, нека не мава! Ќе ти дам сè, што су јал, ќе ти плата, и синичето ќе ти го дам.“ После така човекот си станал богат.

момче 14 г. (Н. Рајтер)
Rei 1964 : 248-249; Вид 19956 : 66-67

Марџолци

Имаше еден орач...

Имаше еден орач и ораше. Орачот си донесе семе. Носејќи семе, летнало от небото едно пиле, врр во дисагите, му го искълва семето. Му го искълва семето и рече: „Другиот ден, мајката, семеве ми го нема, ми го искълва, ми изеде.“ Е, појде, значи, ќе го чека пилево другиот ден, фториот ден, ќе го чека. Чекајќи, и пилево озгора врр, во дисајте влезе, и го кълва. И орачот дојде, го вана, рече: „Оти го кълваш семеве?“ Рече: „Дај, уште едно семе ќе ми дајш. Утре ќе донесеш, па ќе ти даам друзи шеови. Три семиња ќе ти кълвам, три семиња ќе ми дадеш, ја ќе ти даам три шеа.“ Е отуа, му донесе другиот ден, искълва семето и рече: „Само ќе“, рече, „ѓурчине, ѓурчине! Кај да су, ќе ти се јава! Ќе се јава и ќе ти даам три шеа.“ Е, му даде прво една маса — знаеш. И седна, ќе принесе соврата леп, јадење, сè. Е, појду' еден Турчин, му ја зима Турчиноф совра. Е појдује: „Ѓурчине, Ѓурчине! Ми е зед' еден Турчин соврата.“ Зимајќи, му дава едно магаре, му дава магарето: „Немој“, вика, „да му викаш, 'зрр магаре, зрр' оти лошо е.“ На меана пошол и: „Немој, анџи“, рече, „да му носиш, да му викаш 'зрр, магаре, зрр', оти лошо е магарето моје. „И овој си пошол у пазарот, значи овија сајбијата на магарево, и овој 'зрр, зрр', и злато. Го сменил магарево, друго магаре на тоа место му тура, исто магаре. Коа го дотерал му рекол: „Зрр, магаре, зрр!“ сајбијата, нема злато, не сере, лепешки сере. Е па: „Ѓурчине, Ѓурчине, ти викам нешто!“ „Што мй викаш?“ „Ми зедоа магарето.“ „Ништо“, рече, „ќе ти дадам еден дуртупуз-муртупус. Иди му прво на Турчинот, ќе ти даде!“ Појде на Турчинот: „Немој да му викаш „ага“, — ова за маса знаеш — „совра-мовра, оти е лошо ова!“ Е овој.....

човек 70 г. (Н. Рајтер)
Rei 1964 : 251

Боџомила

Цареа ќерка се баџа

Ќмал некој-цар една-ќерка. Ко-се-ќапала ќерката ќелиот грат бил затворен, да-нема да-се-оди на-раќота нигдека. И-си-бил некој-сиромаш и-тој имал три-ќерки и-еден-син. Ќерките дошло време да-се-мажат. Постарата је-дал за-орел, посреќната је-дал за-штрќ, а-најмалата за-ќос. Машкото нашло от-царот ќерка-му слиќа. И-сега синоф оди кај-орелот, кај-постариов-зет, и-му-вика на-орелот: „Дали-си-је-видел ова-слиќа (девојќата)? Орелот бил старешина на-сите орлите, и-и-прашал орлите дали-је-виделе негде девојќата. Ама-тие нигде не-је-виделе. И-тој (орелоф) го-праќа детево кај-другиот-зет, кај-штрќот, да-не-је-видел негде тој. И-тој (штрќот) и-собрал штрќојте сите и-и-прашал дали је-виделе негде девојќата. Еден от-штрќојте је-видел и-му-ќажуе нему: „је-видоф“. И-сега тој го-праќа кај-најмалиот зет, кај-ќосот, тој да-г-учит. Сега ќосот ќе-г-учит да-се-прајт пиле момчево, пиле шарено, убб. Сега ќе-се-ќапет на-царот ќерка-му. Градот се-затвора веќе. И-сега појдуе пилето кај-што-се-ќапе на-царот ќерка-му. Таа се-ќапе, а-тоа оди крај-неа, чрчори, ама-в-раце не-се-дава да-го-ване. И-таќа цел-ден је-лагало пилето. И-се-стемнило, си-отишла ќерка-му на царот дома, и-му-реќла на-царот: „Татко, утре пак ќе-ме-пуштиш да-се-ќапа“. Тој рекол: „Не-може два-дена градот да-биде затворен“. Ама па је-пуштил, и-градот па е-затворен. И-таа отишла да-се-ќапе, и-пилето па крај-неа цел-ден. И-најпосле је-се-дало в-раце, го-ванала. И-гледажки-го пилето, тоа па је-побегнало на-девојќава од-раце. И-таќа цел-ден, пилето избеќало, таа си-пошла дома. Утредента па го-моли татќа-си да-је-пушти на-ќапен'е уште-еден-ден. И-тој је-пуштил. Таман таа пошла да-се-ќапе и-треќиот-ден, пилето дошло па, таа го-ваќала и-тоа вечерта је-се-дало в-раце. Таа го-ванала пилето и-си-г-однесла дома кај-татќо-је да-му-ќаже зашто одела три-дена на-ќапен'е. Му-напрајла ка-дома на-пилево ќавес. И-тоа сега ден'е пиле, а-ноќе момче, си-одело кај-неа. Еден-ден таа му-реќла на-царот: „Тате, ја ќе-се-мажа“, и-му-го-ќажала ергенчето (пилево). И-царот рекол: „Добро, ама ако-напрај от-ќуќата негоа до-нашава сеќо мермер да-биде, и-да-насади сеќаќви дрвја прородени“. И-таа му-реќла на-детево (пилево) и-тоа напрајло се што-рекол царот. И-после царот рекол: „Да-заќоле уште-ил'јада вола и-од-месото ништо да-не-остане, да-нема траќа од-него“. Таа пак му-реќла на-ергенчето, и-тоа станало, заќлало ил'јада-волои, после и-свиќал орлите

сé да-го-крéнат. И-тíе го-крéнале, нíшто не-остáнало од-мéсото. Је-пратил ма́јка-му да-бди кај-цáрот и-да-му-ка́же оти-сé што-на́редил цáрот, сé бíло стóрено. И-ма́јка-му пóшла кај-цáрот и-му-рéкла: „чéстити цáре, сé што-си-на́редил, дéтево мóе сé на́-прај“. И-тóгај цáрот им-дóзволил да-си-се-зéмат тíе; пíлево и-кёрка-му.

Велика Миланова (Божидар Видоески 1960)
Вид 19956 : 67–68

ПРИЛЕПСКО-БИТОЛСКИ ГОВОРИ

Прилепско

Прилеј

(Господ и Нојо)

Му-кажал Гóспо на-Нóја, кé-биди пóтоп. Нóјо рéкол: Кога-кé-биди пóтопо да-зна́м. Кога-кé-биди, кó^а-кé-ја́диш на-жéлезна сíнија, тóгаш да-се-сéтиш, да-се-сéтиш оти-кé-биди. Ама-да-си-на́прајш кóрап пóголем, да-зéмиш от-сéкб^а лíшка по-двé да-не-се-за́губи сéмето. Бíло лéте, жнíјале. Óзгора в́рни, óздола вóда íзвирај. И-клáле спрóјте ва́ка, и-скр́стиле, и-клáле лéб да-ја́дат, и-тóгаш се-сéтиле оти-кé-биди пóтоп, како-шо-рéкол Гóспо. Се-насóбрале от-сíte лíшки по-двé, по-двé, влéгле во-кóрабо и-на-некој-рíд на́јголем шо-бíл на-свётот, на́висок, таму кé-го терал Нóјо. Се-скíнал пúсти кóрап нéгде, влéгло вóда, змíјата со-опáшката го-зátнала. И-ко^а-íзлегле таму вéке на-суво, рéкла змíјата: от-која крф је-на́јблага óд-не^а да-пíјат. Па-чоечката-крф бíла на́јблага. Гáрванот зíнал да-ка́жи, дури-рéкол гá, ластúјцата му-го-скíнала ја́зико со-клúнот, óстанал гáврано бéз-јазик вéк и-сúт. А-пак-ластóјцата зéла чéс, сé^а зáто^а во-кúка прај сéдела.

Дунавка Конеска (Блаже Конески)
Кон 1949 : 397–398; Вид 19956 : 35

*Прилеј***(Мајката го колне сина си)**

Една-мајка си-го-приколнала сина-си. „Дури — рече — не-је-видиш от-крај на-крај земјава, коските, синко, да-не-ти-се-починат“. Се-мислел тој што-да-прај, шо-да-чини, и-отишол најодзади орлите кај-шо-се-собрале над-неко^а мрша. Вака и-вака, му-је-кажа ним маката своја, и-и-молеше да-го-извиша гбре, дури-не-ја-види до-крај земјата. „Арно“ — му-реко^а орлите. Туку-ти заколи една-крава и-наполни една-мешина вода. Ко^а-ке-ти-побараме да-јадиме, от-кравата да-ни-дајш, ко^а-ке-ти-побараме да-пијаме, вода да-нид дајш“. Се напрај тој така и-орлите го-крена. Летале, летале, и-најпосле му-рекле орлите на-момчето: „Погледај сега долу“. Се-опулил тој и-шо-ке-види-една-капина и еден-смок се-свиткал околу-капината. Сега кај-сакаш да-те-пушчине. Дали-на-капината, дали-на-смокон. Ако-ме-пушчат на-капината — си-рекол тој со-умо-ке-с-издраскам. Баре-нека-ме-пушча на-смокон, ке-с-откинам. Ко^а-ти-пушчиле, чклуп во-вода. Оти-земја сега со-вода била обиколена.

Дунавка Конеска (Блаже Конески)
Кон 1949 : 398; Вид 19956 : 35–36

*Прилеј***От камчиња маица**

Отишол еден спаија во-некое село и кондисал во-една куќа на-конак. Домаќинот со-сите куќни луѓе отишол в-поле на-работа, а дома беше-остаиле една баба за-да-вардит куќата. Времето било за-ручек, та посакал спајјата од-бабата ручек. Му-ставила бабата ржана погача и солпипер. „Повели, спаио, леб и сол, што-ни-дал Госпот; ако-беа невестите овде, мџи да-ти-напраи и нешто ручек, ама за-некамет отидоа на-работа“, му-рекла. „Ов, мџи бабо, мџи мајче, ами кога-имат ржан-лебец не-берам гајле јас за-манца и кога имат камчиња белутрачиња од-нив јас можам да-напраам една манца, што прстите да-си-и-изеиш от-сладина! Ја појди еден час понадвор, та собери трџа камчиња белутрачиња колку еден грс и изми-ј со-неколку води, за-да-се-очистат убао, после клај во-една тава трџа вода да-зџврие и глеај сеир што-

-манца јас ќе-ти-напраам прстите да-си-ízeиш.“ Кога-чула сирота баба от-спайјата тој-збор, отрчала и набрала камчиња, запалила огон и ја-натерал бабата да-дóнесит трба мџс и трба брашно, без-ниќаква цефа, чуќки ќе-се-научи баба от-камчиња да-праит маќца.

Óпржил спайјата една каша и и-турил камчињата внатре, се-повариле малку со-кашата и је-клал тавата на-трпеца за-да-ручаат, а бабата туку се-чуѓит како-ќе-бидат камчињата и како ќе-се-јадат.

И-виќнал на-бабата спайјата за-й-таја да-ручат маќца от-камчиња, и со-голем кеф баба седнала да-јади. Заватил спайјата да-маќа от-кашата и негде-годе си-вадел по-некое камче, излижи-го чуќел и остај-го на-трпеца. Изваила баба й таја едно камче, ватила да-го-цваќа, цваќала, цваќала, ништо живо не-можела да-го-соцваќа и-таја го-остаила на-трпеца и му-реќла на-спайјата: „ó-ó-ó-в море куќри спаио, дали ваќа ќе-напраеше от-камчиња маќца, ами за-каша кој не-знаит да-напраи, камчињата и-кладе колку за-уѓвоќос а не óти за-да-се-јаѓат, за-колку да-ми-сториш мене паќос, за-да-си-скршам заќот. Ёте тој маќифет ймала маќцата твоја, со-камчиња што-ја-напраи, за-деќа пусти еден заќ ймав й-тој да-го-немам, тој-маќифет ја-научи пуќтата баба твоја. И дру-го си-ја-поарцив маќцата што-ќе-ја-јадевме сетќ-куќа, ете тој-маќифет научив, спаио море“, му-реќла бабата налуќена.

(Марко Цепенков)

СБНУ 1892 : 228-229; Вид 19956 : 36-37

Прилеј

Мајсторот што го турнал оцаќот

Еден мајстор му-напраил на-неќој чоќек еден оцаќ. На-бити-суање веќерта ватил оцаќот да-се-наваљуа за-да-паѓа, и мајсторот му-опирал плеките за-да-го-пóтпират да-не-паќни. Арно ама плитарите теќки биле и ватиле да-се-навалаат, чуќки наќриво беќе го-напраил. Свиќал по-стопанот от-куќата: „еј чоќбаќи, еве оцаќот го-напраив, ела дај-ми гуќлуќот, óти ќе-го-туќнам, ваќа да-знаиш.“ — „Арно, мајсторе, ќе-ми-ти-плќтам, слези дољу ќе-ми-ти-наплќтам.“ — „Мбре ја óвде ми-ноќиш паќри, ја ќе-го-туќнам“, му-реќол мајсторот. Бре го-моќи стопанот, бре го-коќи, арно ама

мајсторо не-му-слéгуал ништо живо и најпосле óдвај го-крéпе и ви́де óти ке-па́гат óцако, се-пойстајл и па́днал. Ти́ки му-ре́кол сто́панот: „мóре, óти го-ту́рна óцакот, мајсторе брé, да-би-а́ир не-ви-дел?“ — „Ами коа-ти-вéлев донéси-ми гúнлукот óвдеа, му-ре́кол налу́тено и то́ј на-сто́панот — ти́ ич баре не́кеше да-ме-зна́иш. Лели́ јас сум-го-пра́ил, ке-го-ту́ркам, ém ке-го-на́ттуркам.“ Еднi-пати и ла́гата по́крива страмо́тата. Сám мајсторот беше-се-по́валил пред-дру́зи мајстори, óти та́ка излагал.

(Марко Цепенков)

СБНУ 1892 : 228–229; Вид 19956 : 37

Кривогаштани

Една случка на пијаница

Беше-ти-би́л филán чóек. Ти-ймал гóлема сéрмија. Синóјте му-би́ле но́гу рабóтливи, рабóтеле и-дeн'е и-но́ке. Ти-се-прибли́жувал Спáсоен. Во-Корéинца ти-го-пра́еле Спáсоен. Дeнта би́л Спáсоен и чóекоф се-ка́чил на-балкан и и-ви́дел лу́гето óти-тр́гна-ле на-гости. И-то́ј слéгол до́лу, го-спрeгнал кóн'о во-кóлата и тр́гнал со-женáта-си Корéинца. Фтáсал кај-свáто, и свáто но́гу úбо: го-прéчекал, Тáму ти-се-на́шле но́гу при́јатели и чинеле лакр́дии цeл-ден. Не́кој влáгале, не́кој излáгале од-одáјата, пiјале, правеле мeзе, и се-прибли́жувало врeме за-ру́чек. Дру́гите пiјале саде-до́полу, а филán-филán ти-пiјал до-газер. И-сóбрале чашi-ната и-кла́вале ру́чек. Сiте ру́чале, а филán-чóек мáлу кáснал и не-можел по́јчке, óти-ти-пiјал но́гу. Сiте ти-тр́гнале за-до́ма и до-макiните úбо: и-испрáкале. И чóекоф от-Криогáштани по́следен ти-излегол óт-куќа. Го-испрáтиле со-жeна-му Ристeјца. Ёдно изле-гúван'е от-пóртата, ти-го-удрил кóн'о со-кáмшико и то́ј, кóн'о, ти-бóднал. По-пáт врвeл не́кој-чóек. Чóекоф от-Криогáштани, пiјан до-тука, го-ка́рал за-мáјка, за-сeстра, вика́јкум колку-што-мóжел. Чóекоф што-óдел по-пáто му-удрил едно-мá:н'е и то́ј ти-па́днал на-гла: во-кóлата. Женáта-му спiскала и му-вeлела нeшто, а то́ј мр́морел нeшто, и понáтаки си-мр́морел. Мáлку се-пойспрáл и си́л тр́гнале на́прет. Ти-се-на́лутил но́гу и го-бóднал кóн'о. Кóн'о ти-би́л кóр со-еднотó-око и ёдно бодiнан'е, кóлата се-прејáтила во-eндеко. Тyка се-на́шле не́кој и ви́деле кáко филán-филán-чóек си-е-óкршил рáката. И вeднаш го-до́несле Криогáштани, ви́кнале

дóктур, ви́кнале бр́за пóмош и го-óднесле При́леп на-бóлница. И отко^а-си-дóшол дóма, пóјчке нé-пијал, се-опáметил.

(Стојко Николовски)

Вид 1995б : 37-38

Дебрешѝе

Мајсторите на Насрадин-оца

1. Комшијата е́днуш óтиде кај-Насрадин-оца да-му-го-пóсакат магáрето да-^хóјт до-водéјнца. ^хÓцата му-рече: „Нé-јет тóка магáрето, бре-кóмши“. На-тóа згóра магáрето рíкна. И комшијата му-рече на-Насрадин-оца: „Óти, бре-^хóца, ме-лáжиш, éне-го магáрето рíкат“. Насрадин-оца му-рекол: „Éј сéга не-ме-вéруаш мéне, го-вéруаш магáрено“.

2. Насрадин-оца óтиде е́днаш кај-комши́ите да-пóбарат кóтел. И му-дáдоа. Свр́ше рабóтата и му-го-врате кóтелот на-комшијата и едно-мáло кóтле му-дáде фáзла. И тóј (комшијата) му-рече: „Óти, Насрадин-оца, ми-го-дáваш и óва мáлово кóтле?“ Насрадин-оца му-вéлит: „Óти, óти кóтелот рóде, зáтоа ти-го-дáвам и кóтлево“. Éвала, Насрадин-оца“, му-рекол комшијата. Не-óтиде двá-дена пáк óтиде Насрадин-оца да-го-пóбара кóтелот. И му-го-дáде пáк комшијата. Го-зéде Насрадин-оца кóтелот и си-óтиде. Пóмина ба́ги вре́ме а Насрадин-оца не-гó-носит кóтелов и комши́јава óтиде да-го-пóбарат и му-вéлит на-Насрадин-оца: „Óти не-ми-гó-врате кóтелот?“ Насрадин-оца рече: „Кóтелот ўмре“! — „Кáко ўмрел кóтел, óти вáка прáјш?“ му-вéлит комшијата. — „É, тóа што-се-ра́гат и ўмират“ — му-рекол Насрадин-оца.

3. Éден óтиде кај-Насрадин-оца да-пóбара една-óртома: „Да-ми-а-дáјш ортóмата, к-óдам в-лива́ге“. — „Нé можам да-ти-ја-дáм — му-рекол Насрадин-оца — сўшам бра́шно нá-неа“. „А-бре Насрадин-оца, се-сўшело бра́шно на-óртома? Óти ме-лáжиш? - „Ко-да-нéјкум да-ти-је-дáм, тáка се-вéлит“ — му-рекол Насрадин-оца.

4. Óтиде во-едно-ка́фе Насрадин-оца. А́ма нíкој не-мў-сторе чéс. Бéше йскинат мнóгу, и нíкој не-му-с-опулу́аше. Стáне тóј, си-óтиде дóма, се-óблече, се-прóмена, го-óблече пáлтото а́циско и óтиде пá на-ка́фе. Ко-го-вíдоа тáка и скóчија: „Бўјрум Насрадин-оца“ и зéдоа да-му-нара́чуат кáфе. Му-го-дóјсоа кáфето, На-

срадин-оца зе-да-пијат. И тој земи-го филџанот, тури-го во-ракаот от-палтото“. Оти го-туруаш кафето во ракаот, ние ти-даваме да-пијаш“. — „Вие сáјгија му-прајте на-палтово — му-рече Насрадин-оца — не-ми-прајте мене. Преѓеска кога-бэф йскинат никој не-ми-се-пулефте. Кэф му-прајте на-палтово“. И тие тогај се-заќутеа.

5. Една вечер во-комшиџте ймало татлија и разбрал Насрадин-оца, и й-велит на-жената-му: „Навечер кој ќе-дóјт за-вечеран'е, ќе-се-скараме ние двајца, ти ќе-земиш да-викаш и ќе-побегниш кај-нашиве кај-што-е-татлијава, ја ќе-трчам по-тебе, ти óдма ќе-бегаш кај-ними, и после ја ќе-дóјдам по-тебе. Тие ќе-велаат штó-јет ова-ѓурултија, тепан'е, а ја ќе-им-велаам: дајте-ми-ја, пуштете-ми-ја. Тие ќе-ми-речат: седни, не-јет убó вака да-се-карате. И ја ќе-си-седнам тука. Тие ќе-не-викнат да-вечераме, ќе-седнине й-ние, ќе-си-вечераме; ја ко-баѓи лут, до-мене нема да-седиш“. Му-дóјсоа да-вечерат и вечера. Ја-дóјсоа татлијата да-јадат. И тогај Насрадин-оца им-велише: Да-беше-сум-ја-фател — и со-лајцата јадит татлија; тие му-се-пулат нему и тој пред-него го-йзеде, зеде да-дóсигат пред-ними, кажуај и јади, им-је-йзеде татлијата, и си-станаа, се-помиреа, си-отидоа дома. И тогај й-рече на-жената: „Ко-ти-велеф така да-напрајме, им-је-йседов татлијата; ако-не-беше така, тие не-не-вика̄.

Исмаил Амшиќ (Божидар Видоески 1950)
Вид 1995б : 38-39

Вранче

Мајсторо што го турнал оцако

Си-бил еден-чóк. Тóј си-напрајл малечка куќичка. Пустите мајстори заборáјле да-му-напраат оцак. Еден-ден викнал стопано еден-чóк от-селото шо-се-кажуал за-мајстор. Дента тóј пóчнал да-го-прај оцако. Се-скинал пустијо работекум. И вечерта оцако бил гóтоф. Арно-ама тóј пóчнал да-се-навалува. Сэга шó-прај мајсторо! Се-пулил долу кај-стопано и пóчнал да-вика: „Слушај чóрбаџи, оцако е-гóтоф. Качи-се горе да-ми-го-дајш ако, оти-ке-го-турнам оцако“. „Мóre аман мајсторе. Слезидоу, ќе-ти-го-дам ако“. „Слушај газда, йли носидоу ако, йли го-туркам оцако“. Стопано бил пóстар чóк и не-можел да-се-качи на-куќата. Кога-

-видел мајсторо оти-се-навалува оцако, почнал да-вика уше посилно по-стојано. Тој само и-сбирал рамениците и го-мблел да-слези долу. Ама плитарите почнале да-паѓа: Оцакот се-навалил, а мајсторо немало шо-да-прај, се-тргнал и оцако паднал. Така лошијо мајстор сакал да-го-скрие страмо, арно-ама селаните разбрале со-кого-има:т работа и поке не-го-смétале за-мајстор.

Ако-е-вистина, голема лага, кй-знај дали ова било така, ама секој мајстор ја-знај приказнава.

Илија Димоски (Петар Атанасовски)

Бишкола

Качка Каличка

Си-беше шо-не-си-беше. Си-беше една-баба и еден-дедо. Си-немале деца. Си-нашле едно-чупе и му-го-клале името Качка Каличка. Еден-ден дедото и бабата ојдоја црква и му-рекле на-чупето да-не-тáрашва ф-куќи, да-седи мирна дури-да-дó^ат. Намангало имало едно-грне со-гра да-се-вáри. Качка Каличка виде-ла на-пóлицата на-сидо едно-јáболко и се-качила на-стóлето да-го-зéми. Се-слизнала и паднала во-грнето со-гра и се-попáрила. Ко-се-врáтиле бабата и дедото óт-црква, трóпале, трóпале на-пóртата да-му-óтвори Качка Каличка, ама никóј не-му-óтвори. Ја-скршиле пóртата и влéгле дóма. Чéкале, чéкале да-дóј чупето да-рúчáат, ама не-дошло. Седнале да-рúчáат. Си-тúриле гра во-пáјнцата да-јáдат. Ко-си-тúриле по-фтóр-пат, оти-биле нóгу глáд-ни, во-пáјнцата шлúп! паднала Качка Каличка. Фáтиле да-плáчат, да-плáчат и од-жáл' умреле. Кога-слúшнала кúката, од-жáл' си-и-истúрила герамидите. Дóшла стрáчката и ја-прáшала кúката зóшто и-йстурила герамидите. Кúката му-рекла: „Кáко да-не-и-йстурам? Нé-знајш шо-сé-стори? Качка Каличка в-грне се-пóпари. Стáрите плáкаја и умреја и éте јас герамидите.“ Кога-слúшнала стрáчката, од-жáл' му-паднала опáшката и лéтнала. Óшла кај-крушата и му-рекла: „Шó-е ова нá-тебе, сáмо круши рáгаш а не-знајш шо-сé-стори?“ Крушата ја-прáшала шо-сé-стори. Стрáчката му-рекла: „Кáчка Кáличка грне се-пóпари, стáрите плáкаја — умреја, кúката — герамидите и éте јас опáшката. „Кога-го-слúшна тó^а крушата и гrrr! — сите круши и-йстури нá-земи од-жáл'. Пóтому стрáчката виде-ла едно-бáјче кај-шо-си-пáси трéва

и му-рѣкла: „Шб-прајш тѣ, само-пáсиш, а нѣ-знајш шо-сѣ-стори?“ И му-кажала сѣ по-рѣт. Тóгај на-бáјчето од-жáл' му-се-изрóнале сѣте зáби. Пóсле стрáчката óшла црква кај-шо-пéјше пóпо и му-рѣкла: „Тѣ, пóпе, само-пéјш, а нѣ-знајш шо-сѣ-стори?“ И му-ка-зала сѣ по-рѣт: „Кáчка Кáличка грне се-пóпари, стáрите плáкаја — умреја, кúката герамíдите, стрáчката опáшката, крушата кру-шите, бáјчето зáбите, а тѣ само-пéјш.“ Тóгај пóпо си-го-йзвáј нóжето од-цéбо и трáк! си-го-прéсече малиó-прс од жáл'. Óшол дóма и попáјата го-прáшва зóшто си-го-прéсекол прсто. Пóпо му-рѣкол: „É кáко да-не-си-гó-сечам! Кáчка Кáличка грне се-пóпари, стáрите плáкаја и умреја, кúката герамíдите, стрáчката опáшката, крушата кру-шите, бáјчето зáбите, јáс прсто, а тѣ сáмо прéдиш.“ Тóгај попáјата како-шо-прéдела со-фурката, ја-зéла и ја-скршила нá-две и ја-фрлила.

Христина Димоска 75 г. (Божидар Видоески 1970)
Вид 19956 : 39-40

Дихово

(Пашата арамна)

Стáна ёдно врѣме, бeше ёден бек. Му вѣли áнката нéгó: „Бé-гу,“ му вѣли, „ја(с) сáкам,“ рече, „на конáците вáка óколу сѣ áвлѣ да нáпрајш вѣсоки, да нѣ ме пúли мéне маш,“ му вѣли áнката на бéго, на Тóрчино. И тој зéма рабáци и кóбли да нóсат кáмен и клáва мáјстори, и дígна авлѣте тóлку шо конáците. Дóбро.

Стáна едно врѣме, еден дéн бéго и вѣкна кокóшките: „Пíле, пíле, пíле,“ да и рáни тáка, кó ёте го и пéтело 'кѣкири, кѣкири', и хоп, áнката се зáбуле, си го клáј ферѣцето на лицето. Му вѣли бéго: „Óти, áнко, тáка се зáбул'ваш?“ „Áма пéтело е мáш! Нѣ са-кам да ми го пúли лицето мéне.“ Е, дóбро.

Ёдно úтро е тáка, две, пет úтриње, и рáни кокóшките и áнка-та се зáбул'ва от пéтело.

Стáнва, óвие, бéго и бегóјте, се собéрвá да прáт еден мéце-лис. Е, сéга, се фáл'ат бегóјте: јас вáка, јас тáка. Му вѣли óвај бéго: „Од жéната мóја попóшкена нéма,“ му вѣли, „во дúњата.“ А ёден дрúгар нéгоф, на бéго, шо је знáел, оти с ýмала швáлер áнката нéгó, му вѣли: „Од áнката твóја порасѣпана нéма.“ „Откáј знајш ти?“, рече, „од áнката мóја попóшкена нéма, от пéтело се

крие!“ „Сакаш, мо́ре, да ви́диш с о́чите?“ „Са́кам.“ „Ке му ре́чиш та́ка: ‘Ано, о́печ(и) една ко́кошка, да ме́сиш една по́гача, да на́полниш една ка́рта ви́но, и да ми да́јш два а́лишќа, два ко́стуми — а́лишќа да ми да́јш. Ке зами́ниме, да ре́чиме, од Би́тол’а за Со́лун, на конфе́ренциа.’

А́нкава и́спекла ко́кошка, ме́си по́гача, една ка́рта ви́но, му да́ва два ко́стуми — а́лишќа, еден ку́фер и го и́спраќа, а о́вој не ој Со́лун, ој кај дру́гаро да ви́ди чу́дото од же́ната. Е, се скри́ тој кај дру́гаро, ко́ а́нката преку па́то, низ едно вра́тнице, м(у) о́јде кај шва́леро. „Е,“ му ве́ли на бе́го тој дру́гаро: „Бе́гу, ви́де со о́чите тво́ј шо прај а́нката тво́ја?“ „Јас,“ ре́че, „се ко́леф за а́нката мо́ја да би́ди на о́вај рет“! То́лку да би́ди пушкѐница!“

Е, до́бро. Се́де та́му еден де́н, два. Ј изе́дo коко́шката кај дру́гаро, погáчата. И си до́јде по два дена до́ма. И се́га не му́ вели нишкo на а́нката.

Ко́ едно вре́ме с о́пл’ачка Би́тол’а дука́ните, се́. III(o) и́мало мате́рали по дука́ните, се́ с у́краде. Е, наре́дува ва́лијата на суарѐте да се прѐтреси Би́тол’а, да се на́јдат ара́мијте, ко́ј се. Е, не можат да и на́јдат. О́вај бе́го му ве́ли на ва́лијата: „Мо́ре, ва́лиа, да́ј ми ме́не пет, ше́смина суа́рѐ, јас к и фа́там ара́мијте.“

Му да́ва пет, ше́с суа́рѐ, ка́ко мили́циа. Му да́ва. Ба́ра ту́а Би́тол’а, не мо́жи да ва́ти ара́миј, и за́минва за О́рит, за Ре́сен. Е, ба́ра и та́му, Ре́сен и О́рит да фа́ти. Ара́миј не́ма. С и́ди у́дулу од О́рит. А па́шата ту́рчки со а́скеро и́злегол од Би́тол’а. Ви́каме е́дно ме́сто Бимби́л’-камен. А о́вој бе́го пак со суарѐте о́сгора. И ко шо и́деше о́вој па́шата ту́рчки со а́скеро, па́шата пу́ли мра́ви, и ва́ка, преку ца́дето. И му ве́ли на а́скерот: „За́стани“, ре́че, „та́му да поми́на мравѐте. Та́му се́дна мравѐјалник.“ И ко пу́ли о́вој дру́го: ви́стина. И му наре́дува на суарѐте да се вр́зи па́шата. Е, го вр́зва па́шата, го но́си Би́тол’а. Ко прѐтресе во кона́ците не́гој, от це́ла Би́тол’а шо се укра́дило, се́ е кај па́шата за́јсено.

Му ве́ли ва́лијата: „Мо́ре, бе́гу,“ ре́че, „јас на о́вој па́шата сум до́верил др́жава. По ка́коф на́чин ти го до́фате не́го, тој да е ара́мијата?“ „Е,“ му ка́жва, „го фа́тиф ара́мијата по же́ната.“ „Е, ка́ко по же́ната?“ Му ве́ли: „Ми наре́де ме́не же́ната да на́прам а́влиј ва́ка, о́колу на о́колу, повѐсоки от кона́ците? ‘О́ти, мо́ри же́но, та́ка ми наре́дуваш?’ ‘Да не ме́ пули ма́ш ме́не, да не ме́ види.’ „Јас,“ ре́че, „кла́вам ма́јстори, на́прајф а́влиј, се́, и е́дно у́тро ќе зе́мам да и ра́нам коко́шките. И ра́нам коко́шките, е́те го пе́телo. И та́ја, хоп, се за́буле со фере́цето. И му вел’ам: „‘О́ти, же́но,

така?’ ‘Петело е маш, некам лицето да ми го види.’ Арно, ама еден другар мој ко ми каза од жената твоја нема пораспушкеница! И така жената јас је дофатиф, се праше многу аџиа, онака, пошкена према петело, а та с имаше швалер. И овој пашата твој,“ му вели на валијата, „си си доверил војска — аскер, магазини, и тој неќеше да гази на мравите, а тој бил најарамјата!“

Стојче Илиевски 1905 (Б.М.Гроен 1974)
Gr 1977 : 239-240

Дио (Дихово)

Настрадаин се лаже

Едно-утро влэгва Настрадаин ф-кафе и му-вели на-народо шо-беше-собран тука: „Добро утру“. И тие му-вел’ат: „Добре-дојде, Настрадаине, ај излажи-не нешчо“. — „Шо-да-ве-излажам“ - им-рекол тој — умре татко-ми, а немам пари не-можам да-го-закопам“. — „Како Настрадаине, ние ќе-ти-поможиме“, и почна да-збира пари. Рипна еден и фрли една-меџидија, други лира, кој како-му-се-можи. Настрадаин ја-клал раката на-гла, се-дума. Ко-виде оти-се-наполна шамјјата со-пари, стана, и-соберва сите пари, ј-отвора вратата и му-рече на-народо: „Сполај-ви, д-одам да-го-закопам сега татка-ми“. И сетне си-ојде дома. Другото-утро го-чекџа Настрадаин да-дој на-кафе како-секој-ден. Ко-глџда, шо-ке-видат, поминва татко-му на-Настрадаина со-бастумо. Ко-го-видо^а татко-му на-Настрадаина оти-е-жиф, не-е-умрен, и тие ногу се-зачудија. Другото-утро ете-го Настрадаин кај-иди. И тие му-вел’ат: „А, Настрадаине, ти нам не-излага“. „Ами сетете-се — им-вели Настрадаин — шо-ми-рекофте ко-влџгоф ф-кафе. Ми-реките да-ве-излажам нешчо, и јаска лагата си-ја-носџф под-јазико“.

Андон Стојменов (Божидар Видоески 1960)
Вид 1995б : 41

Дио (Дихово)

Ќита Стеваноска кажува за својата свадба

Прво си-се-засаќаме со-момчето и три години се-лџбеме. Тој мене ногу ме-саќаше. Татко-ми не-ме-даваше. И сетне оти-не-ме-даваше татко-ми, јаска избегаф. (Оти-беше сиромџф, затоа не-ме-

-даваше). Три-месеци венчан'е не-ми-даваше татко-ми, и браќа-ми дојдо^а со-сеќирите да-ја-кршат вратата за-да-ме-зémat нáзат. И јаска излегоф и му-вeл'ам: „Вратeте-се нáзат, тyа ми-била срeќата“. И тáка тíја си-óјдó^а нáзат со-гóлема ģурунтија. Јаска сýрота мóли, кóбли, со-гóлеми мóлби и тyжби па-да-се-вeнчам. И на-трíte мeсеци тáтко-ми дáде вeнчан'е и си-напpáјме свáдба и ме-вeнчá. Тóгај со-гáјди бeше свáдбата, нe како-дeнеска. Ёте тáка јаска се-мáжиф. Сeтне мáжот ми-óјде во-Фрáнција. Сeда тáмо две-гóдини. Áрно-ама, се-пóболе тáмо, стáна си-дóјде нáзат. Сeда тyва полóјна гóдина, издpавe чóеко и пáк нáзат, сeдум гóдини сeда. На-сeдумте гóдини пáк си-óјде. Тyка сeда гóдинáипол, пá си-óјде, пá го-испpатиф јас кyтра. И сeга двáесе и чeтири гóдини нe-je-дóјден. Ымам две-дeчин'а, едно-мáшко и едно-чyпе.

Кита Стеваноска (Божидар Видоески 1960)
Вид 1995б : 41

Брусник

Кумот бара нунко

Си-бил еден-сýрома. Ымал нóгу дeца. И ко-му-се-рóдило најмалотó-дете, го-пpáтила жeната мáжо да-óди да-бáра нyнко бóгат. Му-дáла тáја една-пóгача и една-кáрта вíно. И дóшол мáжо на-една-раскрsíница, и нáшол на-раскрsíницата еден-чóјак. И тóј, чóјако, бил нóгу пáрталаф. И му-вeли чóјако на-мáжо (на-тóј шо-кáни): „Кáј-ојш?“ Тóј му-вeли: „Óдам нyнко да-бáрам, áма сáкам бóгат нyнко“. Тóј му-рeкол: „Ёве јас ќе-дóјда“. — „Ё, како-зá-тебе партáлај ýмам нóгу“, и си-зáминал. Пóодва тáка и пáк стрeтит некој-пáрталко. И пá тáка, не-гó-кани нeго, туку-бáра бóгат кyм. Óди, óди, óди, пáк ете еден-сýрома. И нáјсетне му-вeли нeму: „Дóјди в-недел'а да-ми-го-крстиш дeтетото, твојá-стрeќа ти-било“. И нyнкото óјде да-спрeма дáрој. Дóјде нeдел'а, óди кај-кyмо и му-го-крсти дeтетото. Го-крсти дeтетото и си-óјде. Áрно-ама нyнкото не-го-пpáшале какó-му-je ýмето. Еден-дeн мáжо и жeната си-збóра: „Шо-пpáјме нýе, не-му-го-знáјме ýмето на-нyнкото“. И еден-дeн тáтко-му на-дeтетото, мáжо, óди ќе-го-бáра нyнкото. И му-се-јáве нyнкото, и му-рeче тóј на-кyмо: „Óј-си-дóма, и еден-дeн отворeте-го óцако и јаска ќе-ви-пyшќам една-скáла, и по-скáлата низ-óцако ýгаре да-се-кáчите и ќе-ме-вídите кáј-сум“. И кyмо си-óјде дóма.

Еден-дѐн се-качи кúмо нѝз-оцак, пули прѐд-него-мáси и стóлој на-рѐдено. Се-пули, тáмо сѐди нúnкото. И тóј му-вѐли: „Кáј-си, бре-кúме, дóсега те-бáрам“. — „Ѓвѐ-сум“, му-рѐче кúмо. На-мáсата на-рѐдено сѐнешчо, сѐ спрѐмено. И нúnкото стáнал да-дóнесе нѐшчо за-јáден'е и на-кúмо му-вѐли: „Тѝ пóчекај óвде, сáмо нѐмој да-сѐдиш на-стóло јáс шо-сѐдам и нѐмој да-се-пúлиш úдолу“. Нúnкото стáнал, а кúмо бргó-бргó сѐднал на-стóло од-нúnкото и се-óпул'ва дóлу. И кога-пули-вршат два-врáој, врши ѓден сѝрома со-едно-мáгаре и врши еден-пóп со трѝ кóн'и. Ѓако пóпо врши со-трѝ кóн'и, пáк од-на-сиромáјо му-крáди. И кúмо зѐмва една-стóмна и óдзгора му-е-пúшча на-пóпо и пóпо мр'тоф пáја. И дур-да-се-врáти нúnкото, бргó-бргó кúмо си-óди на-стóло нѐгоф. Ѓди нúnкото и се-смѐе, и му-вѐли на-кúмо: „А брѐ кúме, не-нáпрај áрно. Јáска ако-сúм како-тѐбе нетрпежлиф, сѐ трѐба да-óтепам. Не-трѐбаше да-нáпрајш тáка. Јáска ѝмаф плáн на-пóпо дѐцата да-óдат кáлфи кај-тóј со-магáрето шо-врши, кај-сиромáјо“.

Велика Ѓоргиоска (Божидар Видоески 1960)
Вид 19956 : 42

Букó (Буково)

Свадбени обичаи во Буково

Свадбата кáј-нас зáпочва во-чѐтврток. Во-чѐтвртоко ќе-мѐсат пóгачи и ќе-го-кáнат побрáтимо и нúnкото. Во-пѐтоко нѐма нѝшчо. Во-сабóтата ќе-кáнат пó-куки, ќе-ѝсканат до-вѐчерта и сѝте ќе-дóат нá-свадба. Ѓе-мѐсат свáќа на-вѐчерта, вѐнец ќе-му-сплѐтат на-невѐстата и ќе-вѐчера, к-ѝгрá и ќе-си-óат. Во-недѐл'ата пá ќе-се-сóберат сѝте л'úгето и к-óат, ќе-а-зѐмат неvěстата откај-мáјка-је; áко-е во-чуж'ó — сѐýо, к-óат со-кóн'и, áко-је-ф-сѐло пѐши к-óат. И к-óат тáка, сѝте сватóјте и ќе-ја-зѐмат неvěстата, ќе-ја-зáјсат ф-црква и óт-црква дóма кај-мóмчето. Ѓе-си-сѐднат дóма, ќе-рúчá, пá ќе-си-стáнат, к-ѝгрá дур-да-се-стѐмни. Ѓе-г-ѝспратат нúnкото и дѐверо, к-и-дáрва неvěстата шо-ѝма. Во-пон-дѐўнико óда дѐстина дúши со-свѝрк'и кај-тáтко-ѝ, ќе-јáт, ќе-пѝјат, и пáк ќе-си-дóат кај-зѐто, ќе-му-дóјсат на-зѐто бáкчиш и на-невѐс-тата ќе-му-дáт пѐтеў или брáф, кóј како-шо-ѝма.

Велика Трпческа (Божидар Видоески 1960)
Вид 19956 : 43

Цареа ќерка шо не зборвала

Си-бил еден-цар, имал една-ќерка. Арно-ама, ќерка-му не зборвала. Дóјде време, стигна ќерка-му за-да-се-мажи. Ама никој не-а-сака. Шó-прај царо; наредва до-шо-е-младо за-жéнејне да-óди кај-царо и да-зборва со-ќерка-му. И со-кóго таја ќе-прóгори, ќе-му-а-дај царо за-жéна. Му-дашол време на-сéкој по-три-сáта да-зборва. Ама ќерка-му не-сака да-зборва и не-се-пули. Си-било едно-дéте сирóмашко, пáсело гóбеда со-мајка-му, и тóа чýло оти-кај-царо óдат за-зборва. И му-вéли на-мајка-му: „И-јас к-óда, мајко“. — „Нéмој, сýнко, нéмој — му-вéли мајка-му — ние-сне л'уѓе сирóмаси, кáј ни-а-дава царо нáм, па-бáш и да-прóгори“. Дéтeто кинисало да-óди. Óдило, óдило, нáблизало докај-на-царо кýќите, и му-излегол еден стáр-чоек на-пáто и му-вéли: „Добро-утро, дéдо“. „Дáл-ти гóспо дóбро, сýнко. Кáј со-здравје к-óјш?“ И дéтeто му-кажва: „К-óда кај-царо“. Му-вéли стáрио: „И-јас ќе-дóјда сó-тебе“. И к-инисале да-óдат заедно. По-пáто стрéтнале една-гóлема шýма и го-загýбиле пáто. Стигнá до-гáдо на-царо. Стáрио му-вéли на-дéтeто: „Јáс ќе-óстана óвде, тí к-óјш кај-царо, áма — му-вéли на-дéтетo — éве една-слáмка, кој-ќе-влéзиш во-óдајата на-чýпата кај-шо-сéди, ќе-ја-пúшчиш слáмката на-кíлимите и ќе-је-прóгориш на-чýпата: „Добро-утро, чýпо. Таја ќе-мáчи. И ќе-му-зборваш на-кíлимите“. И дéтетo тáка нáпрајло. „Добро-утро, бре-кíлими“. А кíлимите му-вéлат: „Дáј-бóк-дóбро, сýнко. Тóлку л'уѓе дóјдоа, сó-нас не прогóрија“. Чýпата не-зборва нишчо. И му-пóмина времето на-дéтeто и óјде кај-стáрио пáк. И го-пáша стáрио: „Шo-нáпрај, сýнко?“ — „Нé-зборва, дéдо“, му-вéли дéтeто. „Кe-óдиш сéга пáк“ — и му-дава пáф — и кој-ќе-óјш, ќе-влéзиш во-óдајата нáтре и ќе-го-дúниш пáо и тóј ќе-пáдни на-шкíците и пáк ќе-прóгориш на-чýпата „дóбро-утро“. Тóа óјде кај-чýпата и је-вéли: „Добро-утро, чýпо“. Таја ни-глáта пá не-ја-зáврте. Му-вéли: „Зáшчо не-зборваш, мóри, сó-мене? На-шкíциве да-му-прóгора ќе-ми-прóгорат, а тí мáчиш“. И дéтeто му-вéли на-шкíците: „Добро-утро, бре-шкíци“. „Дáј-бóк-дóбро, сýнко“. Éве íма двáјсе гóдини како-не-гази овá-кучка и не-збóрува сó-нас“. И му-пóмина времето на-дéтeто за-да-ízлези. Óди кај-стáрио, му-кажва сé шо-нáпрај. „Уше-éднаш к-óјш — му-вéли стáрио — и ќе-рéчиш на-оглеáлото и тóа кe-ти-прóгори, и тóгај тáа ќе-се-сврти кá-тебе“. Óјде дéтeто пá кај-чýпата и је-вéли пá на-чýпата: „Добро-утро“. Тáа не-се-óпул'ва. Се-сврти кај-оглеáлото

и му-вѣли: „Добрó-утро“. — „Дај-бóк-добро; откај-те-дóјсе гóспо да-пóзборва сó-тебе“. И тóгај чúпата се-сврти кај-него, кај-дѣт^сто, и му-вели: „Шó-чоек си-тí шо-се-збóрва сó-тебе“. И коа-чú стрá-жаро на-цáро оти кѣрка-му на-цáро прóгори со-дѣт^сто, óјде и му-кажва на-цáро. Влѣгва цáро и и-најде кај-шо-збóрвā чúпата и дѣт^сто. И му-а-дае цáро кѣрка-му за-нѣвеста на-дѣтето.

Алекса Чикароски (Божидар Видоески 1960)
Вид 1995б : 43–44

Канино

Мáчно се-живѣеше пóрано

Мáчно, сáнко, мнóгу мáчно се-живѣеше пóрано. Сѣга дóдуша бóгато живѣат лúгето. Тѣшко се-живѣеше на-старó-време. Á бре, водѣјнца не-мóжеме д-беме, бре-злáтни дѣца, водѣјнца од-острѣчани. Óдваме водѣјнца згóра нис-плáнина по-Борешкó-патче. Óздо-ла не-мóбеше да-пóминиш. Кѣ-си-грѣ^а јáска, мáл бѣф, десетина-гóдини, дѣте, кѣ-си-грѣ^а вáјки од-водѣјнца. Áјде, áјде, кај-нашто-лбóзје ме-пречѣкā трí остречáнчина. Тó ѓдното бѣше погóлемо и ми-вѣли: „Óр каур, дáваш тó^а ремено-бе?“ „Á-бе, како-дá-дам ремено?“ Рипна од-мáгаре, ми-о-зѣде ремчето. Дóјду ф-сѣло кај-мóсто — Вѣл’јан го-вйкā — бог-да-гó-прости, си-грѣј со-волóјте óздола. „Óти плáчиш, Димѣ“ — ми-вѣли. Јáс му-кажвам дека-острѣкани ми-го-зѣдо^а ремено. „Áу, сјá к-и-пóпрā“. Се-здурна пó-ним и ги-стíгна“. Á-бе, дáјте-о-ремено“ — му-вѣли. „Нѣма!“ „Нѣ-маш“, стáпо преку-рáмена, кúтни-го од-мáгаре под-мáгаре. На-другото тáка. Трѣтото го-фрли ремчето, јáска си-го-зѣу, а нѣму двá-пати едно-пó-едно со-стáпо...

Срйци

Од лоша крф да не налепиш

Си-би́л некој-чóјак, íмал мнóгу лóша жѣна. И тóј, чóјако, нѣ-можел да-је-трпи и íзбегал óд-дома. Бегáјки тáка се-уморил и сѣднал. Пó-него íдел некој-друк чóјак со-двá-кон’а. Го-стáсал и му-рѣкол на-чóјако другио да-се-кáчи на-кóн’о да-нѣ-ојт пѣш. „А-

-бе-пријате^л, кáчи-се на-кóн'ов да-не-ојш пéш“. Овој се-кáчил и во-муáбето му-рáсказал оти-бéга од-жéна-му шо-му-бíла мнóгу лóша. Овој со-кóн'ите му-рéкол: „Мóре, зéми еден-стáп истéпа-а, па-ке-вíдиш како-кé-стани дóбра“. Тóј шо-бéгал од-жéна-си му-рéкол: „Глéдај од-лóша крф да-не-нáлепиш“. Се-стемнóвало и застáнале во-некој-áн да-ноку́вā. Утрото на-анцијата обáјцата му-плáтиле за-спán'ето и за-по-еден-кóн' и го-продóлжиле пáто. По-некō-врéме óној шо-бéгал од-жéната рéкол дека-трéбе да-сврти по-дрýк пát и не-му-гó-давал кóн'о. Пóчнале да-се-распрáвā и нáј-сетне рéшили да-óдā нá-сут за-кóн'о. Се-вátиле нáзат и го-зéле анцијата за-сфéдок. Сýдо и-сóслушал сите-трóјца. Стóпано на-кóн'ите вéлел дека-обатá-кон'а се-негој. Óној шо-бéгал од-жéна-си вéлел дéка еднијó-кон' е-негоф. Анцијата рéкол дека-обáјцата дóшле со-по-еден-кóн' и сéкој плáтил за-својó-кон' ко-замíнвеле. По-óва сýдо дóсудил стóпано да-му-го-плáти кóн'о на-óној шо-бéгал од-жéна-си. Тóгај óвој шо-бéгал од-жéната му-рéкол: „Земí-си-го кóн'о, е-твóј и-глéдај од-лошá-крф да-не-нáлепиш“.

Вид 19956 : 46

Слоешница

Детето и гаолот

Бéше една-жéна и-еден-мáш. Тíје нéмаа чéлат и си-прát муáбет жéнава и-мáжоф. „Д-íмаме едно-дéте на-гáволот кé-му-го-дám“, го-вéти тátково. Им-се-рóди дéте, тóа рáсте, пóрасте и-стíг-на за-жéнен'е. „Мóре чóјку, рéче жéнава, трéба да-го-жéниме дéтево“. — „Нéмаме пáри“. „Зéми-и гóјдана, пáси-и“. И-зéде гóјдата да-и-пáсит пót-село и-тáму си-нáјде едно-óрле. Го-нáјде óрлето и-си-го-дóнесе дóма. Му-вéлит жéната: „Óрелоф кé-нáрастит гóлем и-ке-ти-го-óтепат сíнот, да-го-закóлимe“. Го-íзнесе да-го-кóлит, му-се-згóтви на-трí-пати и не-гó-закла óрлево, а-тó царцкó-дете бéше од-óрлите. Жíвја тóва мнóгу врéме и-му-рéче на-мáжот: „Кé-ме-нóсиш кај-тátка и-кај-мáјка“. „Нé-знам јác кáде“. „Па-јác кé-ти-кáжам“, рéче. Пóјде кај-истотó-место кај-шо-го-нáјде óрлево и тó рéче: „Јác кé-и-рáширам крíлјeво и тí кé-се-кáчиш да-ме-нóсиш кај-тátка“. И-рáскрили крíлјата, óја, óја до-некое-си-мéс-то, го-пúшти чéкоф, од-едно-мéсто го-пúшти од-дрýго го-нáчека, áма на-сíte трí-пати не-гó-пушти. И-го-úчит óрлево: „Тátко кé-

-те-прашат штó-добро сакаш, а-ти да-му-речиш само едно-тефтерче да-ти-дајт и-ништо друго. Пй, јаде тамо некоја-недела и-ке-го-испратат и-ке-му-го-дајт тефтерчето и-му-вѐлит: „Никому да-не-го-кажуваш тефтерчево, ни-на-жената твоја, ни-на-сина-ти, шó ке-посакаш, ке-си-нарачаш и-ке-ти-дóјт“. Ко-дóјде време за-женене, слéзе дóлу пóт-село, г-óтвори тефтерчето и-си-зáрача: „Гóс-поде, да-ми-се-наполнит óва óвде гóјда и-стóка“. Ко-се-пóдни гóјда, си-го-зáтвори тефтерчето, и-зáбра, и-óтера на-пазар, и-прóдаде, дóста пáри зéде и-си-дóјде óт-пазар, је-вѐлит на-жената-му: „Жé-нó, да-го-жéниме дéтево. Ймаме дóста пáри“. Му-вѐлит жéна-му: „Мóре чóјку, кáко дóста, сáкат уште“. Сетниóт-пат зáрача кóн'и. „Дóста-се óвије“, рече. Си-óдбра два'-кóн'а зá-него и-за-тáтка-си, и зáбра, и-óтера другите Бйтола, и-прóдаде на-трите-пати и-пá г-óтвори тефтерчето. Стóка мнóгу излезе и-го-зabóрај тефтерчето да-го-зáтворит. „Штó-је óва“, рече. Излезе тóј, натемáго, му-рече: „Дáј-го тефтерчето, јá ке-и-зáберам“. Óвој кúтрио му-го-врли, тóј сóбра гóјдата, óфци, сè, óтэраа Бйтола, и-прóдáдоа, дóста пáри зéдоа, сé накупи (за-пријатели, рóднин'е) и-го-сврши дéтетó дáлеку мнóгу. Óјдоа да-ја-зéмат невестата, кóлку кинйсаа да-си-йдат óт-таму, тóј, натемáго, се-стóри еден-вóлк. Тáтко-му му-вѐлит: „Бé-гај, сине, óвој зá-тебе е-излезен“. Је-вѐлит свéкор-је на-невестата: „Нéвесто, снáвó, тóј-јет за-гáволот, тй óј-си кај-тáтка-си, нйе ке-óјме дóма“. Нэвестата му-вѐлит: „Нéмој, тáткó, тáка, тáка јет-пйсанó“. Зéтот бéгај, бéгај, со-кóн'от, стйгна до-некој-мáнастир. И-му-вѐлит на-кóн'от: „Кóн'у, мóја стóко, црни крвје да-пáгáт преку-порти да-ме-прéнесиш“. Го-прéнесе. Пренóкева нóкта, го-зáклучи во-девет-óдај со-девет кáтанци. Тá-ноќ вóлкот прéрипал, му-óшол, грйзол, натемáго, на-тó кáтанците, на-деветте пропјале пéтлиите и-у-свет. Нáутро му-вѐлит: „Éве-сум, дедо-éгумен, óсумте кáтанци и-óкршил, на-деветтиот зáгрйзол“. Егуменот вѐлит: „Тй уште ке-бéгаш, на-ти едно-шáмифче, ке-го-врзиш на-грйвата от-кóн'от“. И-бéгат пáк. Ко-излезе óт-порта, ко-с-óпули — пáк вóлкот трчат, до-другиот мáнастир и му-се-мóлит пá на-кóн'от да-рйпнит. И-прéјшóл пáк и-му-вѐлит: „Дéдо-јéгумен, нечйстијот ет-пó-мене“, и пá го-зáтвори тóј зад-девет врати и дéвет кáтанци. Сáноќ грйзел чйнед, на-деветте пропјале пéтлиите, побегнал и-ке-го-чéкат пáк. Óттуа, пáк го-нáјал, го-нáпил и-го-йспрати, ке-óјт пáк до-другиот мáнастир. Сётне óшол до-другиот мáнастир, йсто тáка го-зáтвори, нáјде една-рéка гóлема и-го-врза шáмифчето на-грйвата. Ко-прéшóл рéката од-еднатá-страна цéпи-се, од зáд-него затвóрај-се, прéјшóл преку-рéка. Ко-с-óпулил зáд-него, вóлкот

трчат. Ѐмало нѣви, лѣваге, лѣгнал да-с-одмори, спад шо-спал, ко-се-разбудид, глѣда три-арслани над-него, и-загали, ватиле да-се-миткаат и-бшод во-некоја-планина. Таму ѣмало некоја-кула голема, во-кулата девојка. Ошод кај-неа: „Добрѳ-вечер, сѣсро, тебе сѣсра ке-те-ѣмам“. Си-ѳт тѳј со-арсланиве по-лѳв ден'е, а-та ѳт на-рѣката да-пѣрит и-тѳј се-прѣпрајд некое-мѳмче дѳбро, натѣмаго, је-вѣлит: „Да-го-сѳтриме брѳтот твѳј, нѣје да-се-зѣмиме“. Та му-вѣлит: „Како-да прѣминам?“ Тѳј је-вѣлит: „Ѐма тѳј едно-шамифче дѳбро, да-го-врѣшиш на-една-прѳчка, така ке-прѣминам“. Та го-излагала брѳтот: „Дѳј, брѳте, пл'ѳчките, ѳстај-го и-шамифчето“. Се-ѣзлагал чѳкоф, је-го-даде и-тѳѳа. Прѣјде тѳј преку-река и-сѣга се-чудат како-да-го-пѳништат мѳмчево. „Јас ке-се-стѳрам една-јѳдица, ке-лѣгнам меѓу-прагѳте, ко-ке-пѳминит ке-го-дрѳснам и-к-ѳмрит“. Арсланите му-се-вѣкале: Тѣшкиот, Слушко и Пул'о. Слушко чуд и-му-вѣлит на Тѣшкиот што-збѳрувал тѳј, натѣмаго. И-му-кажал на-Тѣшкиот да-лѣгни на-прагот, да-лѣжи дур-да-се-раздени. И-тѳј лѣгна; ко-с-ѣдеше вѣчерот, а бѣше бре многу тѳј Тѣшкиот. Утрото ѳдоа в-ѳрман со-дрѳгитѣ арслани. Паќ зѣле да-крѳат еден-плѳн да-г-ѳтрует. Слушко чуд што-му-сѣ-кројт на-брѳтот да-г-ѳтрует...

Велика Јањева (Рада Угринова 1952)
Вид 1995б : 44-46

Сајѳиѳница

Гѣмиѳијата и анѳијата

Си-бѣше еден-чѳбек и си-тѣраше гѣмиѳилук, гѣмија со-кѳпина. Ѐмаше една-жѣна сама дѳма, нѣкој не-влѳгаше кај-нѣ да-вѣдит штѳ-лице ѣмат и како-ет, штѳ-ет. Само една-старѳчка ѳдеше кај-нѣ и само-та влѣгваше. И та тѳлку на-старѳчката бѣше-повѣрена и како-мајка рѳдена е-ѣмаше. Едно-врѣме ѳвие, гѣмиѳѣве ѳшле во-некој-ѳн, се-ватиле во-муѳбет околу-жѣните. Се-ватиле, знаѳи, како нѣкој мѳжит жѣната да-му-се-прѣварит. А ѳвај, гѣмиѳѳјава рѣче: „Се-клѳдам со-гѣмиѳјава кѳ-што-е-тѳрена со-сѣ — кѳпина, само лицето да-е-го-вѣдит на жѣната мѳја, нѣ камо-ли да-спѳјат кај-нѣ. Гѣмиѳјава му-е-давам кѳ-што-ѣт“. Рѳпна анѳѳјава: „Ако-нѣ-пѳм да-спѳјам кај-жѣната твѳја, ке-ти-го-дам ѳѣлио ѳн“. Дѳбро. И тргна тѳј. Е сѣ ѳвај што-кѣ-прајт. Дѳјде во-сѣлово, прѳ-

шуват кáј-седи вилáн-чоек. „Е вилáн-чоек сéдит тáмо“, му-рэкле. „Дáли мóжам да-пóм тáмо?“ — „Бóга-ми кáј-него нé-мојш. Нé-ет чóјкот тóва, да-ét тóва мóјш да-пóјш, ама жéната ет-сáма. И кáј-жéната нéгo ни-пíле нé-влагат нé кáмоли-пак чóјк да-влéзит. Сáмо една-стáричка влáгат тáмо, сáмо тá, дрóги нíкој“. „Éј кé-ми-кáжиш старíчката кó-ет“. И е-нáјде старíчката. „Бáбo, е-вéлит — кодкú-пари кé-ми-сáкаш кé-ти-дáм, како-кé-нáпрајш нéкако да-ме-внéсиш да-е-вíдам жéнава штó лíко-ет, кáко-ет, штó-ет? „Кáј-нé — вéлит — нé-мојт чóјк да-влéзит“. Чóјкоф се-зámисли, áнот му-óтиде. Штó-прајт? „Бáбo — рéче — пáри сáкај. Кóдкú пáри сáкаш, кé-ти-дáм, сáмо нéкако да-е-вíдам“. „É чéкај, д-óдам да-е-пráшам“, му-рéче бáбава. И óтиде тáмо. Тá тóдкú повéрена нá-нé, на бáбава. „Нéвeфчe, чéдо, мáјчe, вáка и вáка нóкeска к-íмат нéкои стрáшни рáботи. Дa-си-го-дóнесам кóфчeгон óвдeкa да-г-óстáм нa-кáтоф óвдe, пак нeкa-прéстој нóкeска“. — „Донéси-го, мáјчe, óстaј-го óнaмo вo-сáлoнoн“. — „Нé, нé, кéрко, тáмо сáкам да-г-óстáм“. — „Е пa дóбрo, тáмо óстaј-го“, му-рэклa нéстaвa. И бáбaтa гo-зáтвoри чóјкoт ф-сáндaк, гo-крéна и гo-дóнесe. Сáндaкoт íмaшe врéнгил, a нa-врéнгилoт клáдe óкo. É, жéнавa eднo врéмe стáнa вéкe сe-слéкувa зa-спíенe, бéшe вéчeрa. Áмa íмaлa пéчaт, нeкoј-мýр úдрeнo вo-нóгaтa, нa-бýтoт. И тóј, чóјкoф гo-вíдe мýрoт. Сíá нe-мý-трeбит дрóгo. Стáнa уштe-в-зóрa, дóјдe тá мaгaрíцaтa, бáбaтa, гo-крéна сáндaкoт, г-óднeсe, гo-пúшти чéкoф. Тóј e-дáдe пáритe. Жéнавa, нéстaвa, чéкaт дa-сe-врáтит мáжoф, нéго гo-нéмaт. Зéдe e-клáдe дул'бíјaтa нá-очи, e-глéдaт гeмíјaтa, áмa дрóг гeмíцíјa e-тéraт, мáжoт гo-нéмaт. И e-вéлит нa-стáрaвa: „Мáјкo, гo-нéмaт мáжoт, дáли бóлeн-eт, дáли нáпрaј нéштo. Ён-јa гeмíјaтa, дрóк чóјк e-тéraт, дрóг гeмíцíјa. „Мéсeц úтeрa, двá úтeрa, трí мéсeци, нa-чéтири сe-врáти, си-дóјдe. Нí e-кáрaт, нí e-вéлит, нí e-тéпaт, нí e-пráшaт. Сáмо e-рéчe нa-жéнa-тa: „жéнo, áј прoмéни-сe, мéси eднa-пóгaчa, к-óјмe кáј-мáјкa-ти нáлгoсти“. Стáнa жéнавa, сe-прóмeни, и тргнá д-óдaт. Áмa к-óдaт прeкy-eднa-плáнинa. Отíдo вo-плáнíнaвa, нáјдo eдeн-íзвoр тáмо. Сéднá кáј-íзвoрoт. И e-рéчe нa-жéнавa: „Жéнo, пóсeди óвдeкa, јáс кé-сe-прóшeтaм и кé-сe-врáтaм“. Óстaј тóвa пoгáчaтa, óстaј сé и ј-óстaј жéнaтa и сe-врáти нáзaт, си-дóјдe дoмa. Жéнавa ј-óстaј тóвa. Чéкaт жéнaтa, гo-чéкaт мáжoф, гo-нéмaт. Штó-ли сe-нáпрaј чóјкoф? Нaд-вóдaтa íмaшe бýкa. Сe-кáчи нa-бýкaтa гóрe. Áмa тóкa íдeлe гáвóлитe нa — испóвeдбa. Гáвóлитe íмaлe нeкoј-стóд тóвa. Дóшoд вéчeртa нeкoј-гáвoд и рeкoд: „Стáни, штo-сí-сeднaд, дáј јáс дa-сéднaм, тí штo-си-срáботíл?“ — „É штo-сум-срáботíл.

Ёте царо клад дванајсе души мајстори да-го-сидат мосто. Ден`е сидат, ноке јас го-туркам. А в-недела имат кладно целат к-и-губит мајсторите, ако-не-застанит мосто“. — „Е ко-немат кој-да-слушат. Да-скршит од-дрвово над-водава, да-скрстит на-три-места, да-го-попрскат со-водава. Тука ќе-пукниш и ќе-се-спасат мајсторите“. Дојде и друг гаол и тој велит: „На-царот ќерка-му је-фкел`ајф. Ама што-доктури изгуби, никој не-мојт да-е-излекуват“. Му-велит гаолоф постар: „Е-е, ко-немат некој да-слушнит. Да-најлеит од-водава и да-е-брзнит в-очи и да-е-г-извајт крастилото ко-неко козја кожа, па солнце да-е-огрејт лицето“. И женава то го-слушат и го-забележила. Дошол трет гаол и велит: „Еве јас што-сра-ботиф. Ёте двајца браќа се-делат и з-една црпка зедо секирите ќе-се-кол`ат“. — „Е-е, ко-немат некој да-е-земит црпката и да-е-удрит одземи, тува да-пукниш на-местото“, му-рекол гаолот постар. Та, жената и то го-забележа. Ама некој-петел од-некаде пропе и тие се-невидо отува. Женава е-преночева ноќта тува. Утрото се-раздени. Еден-гојдар тера гојда. Идат гојдава на-изворо и бегат. „Ба-го-мајката, што-бегат гојдава“, си-велит гојдаро. Ојт тамо. Ко-нашират, ко-ке-видит во-водата жена. Не-му-текна да-с-опулит нагоре, туку почна да-се-крстит и да-прајт метани чојко, зашто во-водава е-гледат женава. И та озгора му-викна: „Море брате, ако-ти-ет-верно срцето да-слагам, за-брат да-те-ватам, ако-не-ти-ет-верно па да-се-качувам уште погоре и да-с-отпуштам да-стана дробин`е сета“. — „Отколку-брат ти мене ме-прајш, јас сестра рофена те-прам, слегвај слободно“. И та слезе долу. И стана, го-здравува ко-еден-брат роден гојдароф. Од-него зеде машки-алишта, се-пресоблече, преночева кај-него и му-рече: „Брате, ќе-ме-носиш кај-мајсторите што-го-сидат мосто“. Г-однесе тамо. Сите дванајсе мајстори плачат. Та му-велит да-не-плачат. Стана, го-скрсти мосто на-три-места и му-рече се да-сидат. Мосто застана. И пукна гаолот. И го-ватија мајсторите ко-брат роден. Од-ними побара да-г-однесат кај-царо да-е-видит ќерка-му. Не-го-пушта таму, оти-знаја кој пошол не-се-вратид. Ама видо, не-видо, г-однесо. Се-направи ко-мајстор. Ојт тамо кај-царо и му-велит: „Слушај, честити царе, си-имал болна ќерка, дали можам да-е-видам?“ Царот му-рекол: „Ако-е-излекуваш можеш, ако-пак-не, те-чекат целато“. Одат двајцата тамо кај-не. Та не-гледат ни-слушат. Го-извај шишето, е-брзна со-водата. Е-извај крастата и лицето солнце е-огреја. Пукна гаолот. И царот му-рече: „ке-ти-е-дам за-жена“. — „Нека-ти-е-жива — му-рекол на царот — имам жена.“ И от-царо побара д-одат кај-браќата што-се-делат.

Отидо со-цáро заедно. Е-зéде црпката, е-зáврти, е-пóгледа и едно-време т-á-ак! Óдземи, е-скрши. Пукна гáоло. Се-прóстија браќата и му-тóрија по-еден-тór пáри.

Е сé сака да-сј-óдит кај-мáжо да-вídит зóшто е-óстај. От-цáро пóбара да-му-дáйт двајсéтина дúши војска. Па-му-вéлит: „Јáс к-óдам во-вилáн-место, вилáн-село. Тáмо мóжит да-кóл'ам, да-тéпам, бéсам. Кé-прáм што-кé-прáм, војската да-нé-крева рáка“. И му-пóтписа цáро што-сака нека-прáйт. Му-тóрија нé-знам колку-тóра áзно. Му-óстај и на-гóјдаро и зá-него зéде. Óтиде ф-сéло и прáво кај-мáжо. Тóј видед — нé-видед от-кó-го-кóукна мáлку, рáсказа какó-било со-анцијата. Óт-тува отидо кај-анцијата. Го-кúтна и-него, дáнге, дáнге, пá и-тој рáсказа како-му-é-зел гемíјата. Кáза дека-една-стáричка г-óднесла кај-женáта-му на-гемицијата. Се-óткри превáрата. Е-вìкна и старичката да-дóјт. Нéзе е-вéлит: „А бре-стáра, како-нáпрај со-женáта на-овáј-чоек? Áјде сé по-рét кáжи“. И тá кáжа сé по-рét какó-било. Стáрата нáреди да-се-óбесит, а на-анцијата му-рече: „Тí кé-му-е-дáјш гемíјата на-чóјакоф, кé-му-го-дáјш áно, зáшто на-превара сте-му-и-зéле. Кé-му-врáтиш сé“. Му-е-зéде гемíјата, му-го-зéде áно и му-рече: „Јáс-сум жéната твоја и ушт-édнаш да-не-сé-кладиш. Вíде што-тí-прát нáродо“. Пóтo се-смíрија и дéн дéнеска си-жívет двајцата.

Бучин

Деветмина браќа

Си-биле нéкој чúпина, си-сéдеде во-некое-градинче, си-вézале ракафчина, си-праеле мýабети и си-се-закоднувале. На-édната је-рече: „Тí шо-сé-колниш кога-нémаш браќа?“ Тá рече: „Јáс кé-си-се-зáкоднам за-кúчево: Жи-ми кúче мáндулче“. Кúчето прогóрило: „Шо-сé-колниш зá-мене да-ти-пукна óчите, кога-ймаш девéтина браќа“. Тá рече: „Камó-ми-и, да-и-вíдам?“ „Ймаш, ама-сé во-една-плáнина шо-ни-пíле пéјт, шо-ни-чóек замíнуват“. „Кé-ме нóсиш, жи-ти тéбе докај-браќа-ми, кúче мáндулче, шó кé-нám, кé-ти-дám“. Је-óднесло тó тáму, докај-браќа-је. Ко-кé-пóјт ф-плáнина, шо-кé-видит — кúки од-браќа-је подíгнати. Само-éден óстáјле дóма ко-за-редóвница, а-другите биле нá-дрва. Тóј свáрил граф, си-мéсил лéп, и-си-лэгнал да-с-óдморит. Чúпето влэгло, брат-је не-јá сéтил, тáја óпекла, сé сурéдила. Ко-стáнал братот, рече: „Кóј-ми-сýреди вáка, кóј-ми-óпече óлку“. Ко-дóшле браќата óсум-

те, деветтиот му-кажуват: „Ко-станаф, се-почудиф — се исуредено“. „Ај ќе-г-остајме другиоф, сега ти не-мојш да-вардиш“. Осмио-брат го-остајле и-ситичките ошле кој на-бран'е, кој на-дрва. Тој сега ќе-легни и-тој од-навалe да-спија. Ко-што-си-спиел од-навалe, та̑ излегла од-зад-врата да-мети. Колку зела метлата, тој ја-ва̀тил за-ра̀ка. „Ѝмало го̀спо во-наша̀-ку̀ка жѐнско да-ста̀пит“. Та̑ с-упла̀шила о̀дма. Рѐкла: „Ја̀ сум-ти-сѐсра, ме-до̀јсе ку̀чево о̀вдеки“. Ко-си-до̀шле сѝте бра̀ка, се-посо̀брале и-му-раска̀жува дру̀гио-брат. „О̀ва̀ ни-бѝла сѐстра“. Ја-зѐле сѝте, ја-цѐлу̀вале. Је-рѐкле: „Сѐстрo, ни́е сѝте к-о̀диме по-ра̀бота, ти́ ќе-ни-сѐдиш до̀ма, ќе-ни пѐриш, и-така не-сме то̀лку вре́ме ѝспрани“. Зѐла та̀ја да-пѐри, бу̀ричка̀ла по-цебо̀јте од-бра̀ка-си, на̀шла едно-зр̀нце ебѐблѝја. Ку̀чето и-рѐкло: „Да̀ли бѐше збо̀рот, шо-ке-на̀јш да-ми-да̀јш“. Се-полу̀тило, крѐнало но̀гата и замѝнало...

Кичевско

Кичево

Аждеа и три брата

До̀јде една-а̀ждеја со-дѐвет гла̀ј. Ко-и-се-сја̀де, се-ка̀че на-ено-тѐпе вѝсоко. Се-ра̀сплаче и пу̀шти трѝ сол̀си. Ти́е трѝ-сол̀си го-однѐсоа Ста̀мбол поло̀јната. Ра̀збрал ца̀рот за-та̀ја-ра̀бота, се-о̀пулел на-тѐпето и рѐкол да-е-пра̀ша̀т а̀ждеата што-са̀кат. А̀ждеата рѐкла: „Ѝли ма̀ш ми-на̀јдо̀јт ца̀рот, ѝли цѐл Ста̀мбол ќе-го-о̀днеса“. Ца̀рот се-сѐтил за-тро̀јца бра̀ка што-живе́еле во-Ста̀мбол. Пра̀тил лу̀ге да-пра̀шаат за-ти́е тро̀јца бра̀ка. Ко-го-пра̀шале ѐдниот али-са̀кат да-и-бѝдет ма̀ш на-а̀ждеата, то̀ј рѐкол оти-нѐке, по̀што-си-ѝмал жѐна. Го-пра̀шале двѐкиот. То̀ј рѐкол: „Ја̀ си-ѝма жѐна и еден-го̀лем пѝф ка̀ј-што-си-во̀за ка̀јк“. По̀шле ка̀ј-постариот и му-рѐкле: „А̀ли са̀каш да-и-бѝдеш ма̀ш на-а̀ждеана?“ — „Мо̀жа, се-согласо̀а“ — рѐкол трѐкиот и е-зѐл а̀ждеата за-жѐна и та̀ка го-ку̀ртулел Ста̀мбол.

Менда Сарандовска (Христо Маџоски 1958)

Вид 19956 : 47

Кичево

Цароф сии се жена

Си-бил еден-стар чојк. Тој си-имал три ќерки. Ќерки-му стаљно ткаеле платно, а тој го-белел. Еднуш туа поминал син-му от-царот и му-рекол: „Когá-падна снегот и кога-прокопнеа? До-вутре ако-не-ми-кажеш, целат ќе-те-сто́ра“. Го-пречекала ќерка-му постáрата и-го-прашала: „Што-си олку, ба́бб, на́пукан?“ Тој ѝ-кажал каква-му-е ма́ката, а́ли та́ја не-знаела што-значит тоа и не-мо́жела да-му-кажет. Другиод-ден пак дошол син-му от-царот и сеа му-дал му́влет до-другиод-ден. Ко-се-враќал на́зат, го-пречекала посредната-ќерка. И-та́ја го-прашала како-и-постáрата што-е на́пукан, а́ли ѝ-та́ја не-зна́јла да-му-кажет како-да-одгборит прет-сина-му от-царот. На-трекиод-ден пак заминал да-белит платно. Дошол син-му от-царот и пак му-дал уште-еден-ден му́влет. На-враќан'е го-пречекала најмалата-ќерка и го-запрашала: „Што-си олку на́пукан, ба́бб?“ Тогај тој ѝ-рекол: „Што дека-ќе-ти-кажа, ко-не-мојш да-ми-помогнеш. Не-мо́жеа да-ми помогнат постáрите да-ти“. Отко-ѝ-кажал во-што-е работата, та́ја му-рече: „Ќе-му-речеш на-синот от-царот оти-ѝма три-години откако-падна снегот, а сега прокопнојт, оти-тој са́кат да-те-прашат кога-ја-пуште бра́дата, а кога-почна да-побелојт“.

Коа-му-одгборил стариот на-син-му от-царот, тој го-запрашал кој-го-научил та́ка да-одгбори. Ко-му-рекол оти-му-кажала најмалата-ќерка, тој му-е-побарал за-же́на. Та́ка најмалата-ќерка се-ома́жила за-царскиот-син.

Рушан Пишлевски (Христо Маџоски 1958)
Вид 1995б : 47-48

Мало Црско

Двајца сиромаси и салнцето

Си-бил еден-старец и една-стáричка. Биле сиромаси, живи го́бли биле, од-ништо по́ништо не́мале ф-ку́ки. Си-ѝмале са́мо една-ќерка, а́ма ќерката била то́лку уба́, прѐд-не не́мало друга по-уба́јна во-се́лото. Еден-ден ѝзлегла ќерката на стрѐ-цело. Дѐнта бил свѐден и-та́ се-ва́тила на-танец да-ѝграт, ама-то́лку била уба́, што-сите се-чу́деле. Кога-е-ви́дело са́лнцето, не-мо́жело да-се-на-

чудит и-нагледат на-дѣјката, на-нејзината убáјна. Одошто-убá сáлнцето е-зéло нéму да-му-слúжит. Стáрецот и-старíчката вíкнале да-пíштат: „Лéле-е, нíе, јá сíрота, што-да-прáјме, остáнавме сáми“. Áма на-стáрецот му-рéкол нéкој: „На-јáсика да-се-фкáчиш и-нá-нејзе дрúга да-клáјш, нá-нејзе дрúга, и-тáка ќе-се-фкáчиш кај-сáлнцето. Три-гóдини цéли стáриот се-мáчил, ама-на-крáјот се-íскачил кај-сáлнцето. Ко-го-вíдела кéрка-му вíкнала да-плáчет: „Тáткō, тáткō, какō-дојде вáмо, како-се-дóмачи!“ Оти-тáмо нé-мојл нíкој чóјк да-пóјт и-чóјчка нóга тáмо нíкош не-згáзила. „Сáлнцето ќе-дóјт и-ќе-те-íзејт“ — му-рéкла кéрка-му (оти-сáлнцето íшло глáдно и-прéд-него чóјк нíшто жíво да-нé-видит, сé што-ќе-вíдит прéд-него јáдело). Кéрка-му чíнела стáви-му и-ќе-се-скрíет дури-да-се-нáјадет сáлнцето. Го-скрíла тáтко-е ф-кáца и-тá се-скрíла дури-да-се-нáјадет сáлнцето. Се-нáјало сáлнцето и-рéкло: „Óвде ми-мíрисат чóјкóјна, íмат нéшто“. Тá му-рéкла: „Што-не-пóкриват гóспот í-ја не-пóкрива, дóјден-е тáтко“. И-тáка тá му-кáжала.

Мало Црско

Келчо стана цар

Бéше еден-сíромаф. Íмаше трí дéца мáшки. Бéше тóлку сíромаф чóек што-не-мóјш д-и-издржаат дéцава. Го-зéде постаротó-дете ќе-го-вóдит нéкаде да-бáрат рáбота, ќе-го-вóдит — да-рéче-ме — во-Бíтола. Стíгнаа до-еден-бúнар. Тáму сéднáа кај-бúнарот со-дéтетo зáедно, и-óвја пошто-бéше úморен вíкна „Оф!“ Коа-вíкна „оф“, му-íзлезе од-бúнарот еден-чóек и-го-прáша штó-викат. „Нé-вика нíшто“ — му-вéлит чóјкоф. „Па-кáко, вíкна „Оф“, јá се-вíка тáка и-зáтоа íзлегоф“. „Кај-óдите со-дéтево“ - му-вíкат сéга нéму óвја Óфоф. „Óда да-го-глáва нéгде дéтево да-си-вáгат едно-пáрче леп“. „Íмам — рéче — рáбота јá зá-него. Óвде кáј-мене — му-рéче — ќе-рáботит. Лéсно ќе-се-погóдиме зар-рúгата“. И-се-раздéлија. Тáтково си-óтиде а-Óфоф си-го-зéде дéтетo, го-пóведе пó-него во-бúнарот. Óфоф сéга му-е-знáеше адрéсата на-чóекоф. Тáтко-му на-дéтево се-врáти нáзат дóма. Дéтево óстана на-рáбота. И-Óфоф му-вíкат на-дéтево: „Íве-ти еден-клúч, јá к-óдам нá-лоф, а-тí ќе-згóтвиш вéчера“. Коа-зáмина Óфот, дéтетo óтвори кај-што-кáжал да-спрéмит вéчера, пóгледа и-вíде тáму само-лúѓе обéсени. Тóа се-úплаши. „От-кај-да-прéсеча,

си-вѣлит во-себе“. Мислѣјќи таму-ваму што-да-прѣсечит, времето му-йзмина и-не-напрај вѣчера. Загарот се-врати порано и ко-виде оти-нѣмат вѣчера, се-врати напат, го-прѣчека Офот и-му-кажа (со-опашката како-што-си-се-разбѣрале) оти-нѣмат вѣчера. Ко-дѳјде Офот, го-праша дѣтево оти нѣмат вѣчера. Дѣтево се-уплаши и-ништо не-зборуише. Фати Офот го-закла дѣтетото и-го-обеси кај-другите. Другиот-ден отиде Офот кај-татка-му и-му-рече: „Даж-ми-го сега другото-дете да-учат заедно двете занат“. Татко-му му-го-даде ѱ-него. Офот и-со-него напрај така, и-него го-закла. На-третиот-ден отиде пак кај-татка-му и-му-рече: „Даж-ми-го и-третото дете да-учит ѱ-тоа занат, да-учат заедно сите“. И-тој му-го-даде ѱ-него. Г-однесе во-бунарот ѱ-него, му-го-даде клучот ѱ-нему и-му-рече да-зготвит вѣчера. И-дѣтетото, отко-замина на-лоф Офот, ј-отвори вратата и-кога-виде тамо — само луѓе обѣсени. И-тоа с-ѱсплаши; си-помисли: и-овие-луѓе се-обѣсени сигурно што-не-гѳтвеле. Зеде нѳжот, ѱсече мѣсо од-луѓето и-зготви вѣчера. Ко-дѳјде загарот (загарот одеше свѣ напрај) и-виде оти-ѱмат вѣчера, пак се-врати и-му-кажа на-Офот оти-ѱмат вѣчера. Дѳјде Офот. Дѣтетото си-прѳдлжи со-рабѳтата. Помина пѳке време, Офот се-пѳвери на-дѣтево. Еден-ден му-и-даде сите клучѳи од-оданите. И-тоа пѳчна да-влѳгат во-сите ѳдај. И-ко-ѳтвори во-една-ѳдаја, виде една-чѣшма. Стана с-ѱзми на-чѣшмата. Чѣшмата тѣчеше стрѣбренѳ-вода. С-ѱзми на-чѣшмата дѣтетото и-раѳцете му-се-напраја само-стрѣбро. Фати је-ѱзми и-глѳта. И глѳта му-се-стѳри сеѳта стрѣбрена. Дѣтетото се-уплаши. Ако-дѳет Офот — си-помисли тѳ — ке-м-ѳтепат. Зеде една-трѳушка, је-тури на-глава, ѱзлезе ѳд-бунар и-замина. Ама уште-ко-бѣше во-бунарот во-ѳдна от-сѳбите најде еден-кѳн' дѳф. И-го-јаваше кѳн'от. И-кѳн'от на-дѣтетото му-даде едно-влѳкно од-грѳвата и-му-рече: „Кѳ-ке-ти-пѳтреба, наѳри-го влѳкното и-ја ке-дѳјда“. И-ѱзлезе дѣтетото од-бунарот. Одѣјќи така дѳјде во-една-граина царска, се-дѳбра во-граината, пѳбара тука рабѳта и-зарабѳти. Пѳчна да-рабѳтит, си-насади ѳбај цѣкѳин'а, пѳсади и-бѳстан. Бѳстанот ѱзрасте гѳлем. Ко-ѱзрасте бѳстанот дѣте-то го-нагоре влѳкното од-кѳн'от. Дѳјде кѳн'от и-го-јавна дѣтево неѳго, ј-ѱсфрли трѳушката и-го-раѳигра кѳн'от низ-бѳстанот. Бѳстанот се-расипа. Ама пѳсле дѣтево пак си-е-клѳде трѳушката и-ѱзлезе да-си-го-пѳправат бѳстанот. Царот ѱмаше трѳ кѣрки. Тѳе видѳа свѣ што-стана и-се-уплашија. Ко-дѳјде царот, кѣрки-му му-кажаа свѣ што-виделе. „Тате, дѳјде еден-дѣлија со-еден-кѳн' сѳлен, г-ѱзгази бѳстанот и-није сите с-уплашивме и-пѳсле тѳј с-ѱзбега, а-Кѣлчо пѳчна да-го-пѳправат бѳстанот“. Откѳ-ѳзреа бѳстанот

Ќелчо зеде три-лубејнци, и-однесе сите три кај-царот и-му-рече на-царот: „Честити царе, овје-лубејнци се-керки-ти-твој. Закобли-је прво најголемата“. Царот је-зеде прво најголемата, и-је-закла. Беше презрѣана. И-Ќелчо му-велит: „Ова је-престарена, честити царе“. Земи-је сега другата“. Царот је-зеде и-другата, и-неја је-закла. И-таа беше застарена. И-детето му-велит пак на-царот: „И-ова је-застарена. Закобли-је сега и-третата“. Царот и-третата лубејнца је-закла, ама-таа беше многу уба. „Честити царе — му-велит Ќелчо — какви-што-се-лубејниците такви-се и-керки-ти. Требет да-и-омажиш“. Царот нареди да-се-зберат сите момчин'а от-царството него и-да-се-наредит околу-дворот, а-на-керките им-даде по-едно-јаблко на-сите, секоја да-фрлит на-онего кого-го-сакат. Најмалата му-рече на-татак-си (на-царот): „Ама не-се сите момчин'а овде! Не-е дојдено ушт-едно момче“. Царот праша кое-момче не-је-тука. „Ќелчо не-је-дојден“ — му-рече таа. Го-викнаа и-Ќелча. Дојде и-тој, влезе во-редницата. Сега фрлија сите три керките со-јаблката. Најмалата фрли на-Ќелча и-тој спште. Тогаш сите се-збунѣја, свикаа оти-е-грѣшка. Се-нареди пак да-поминат ушт-еднаш момчин'ата. Кога-поминаа пофторно пак таа (царѣта-керка најмалата) фрли на-Ќелча. И-виде царот оти-таа го-сакат него, је-удобри; и-зеде двата зѣта постарите кај-него, а-на-Ќелча му-даде една-одаја од-најлошите што-имаше тамо да-живејт.

Царот еднаш отвори војна и-тргна на-војна. Зетѣте двајцата зѣдоа кон'и најубај и-тиѣ тргнаа на-војна. Отиде керка-му најмалата кај-татак-е (кај царот) и-му-велит: „Даж-ми, татко, и-нас еден-кон', и-Ќелчо сакат д-идит на-војна“. Царот је-рече: „Ете имат тамо еден-стар кон', нека-го-зѣмит него“. Го-зеде Ќелчо стариот-кон' и-тргна напрег прет-сите. На-пат дојде во-една-бара, го-закачи кон'от во-барата и-не-ојт натаму. Поминаа војската и-царот и-му-викаа на-Ќелча: „Ајде, бре-Ќелчо!“ Тој им-рече: „Ојте вѣе, ќе-ве-стаса“. Отко-заминаа војската и-царот, Ќелчо го-нагоре влакното от-дивиот-кон' и-тој (дивиот-кон') дојде. Ќелчо го-јавна него и-ја-стаса војската. Ко-го-видоа војниците со-стребрѣна-гла и-со-стребрѣни-раце се-зачудија. Кѣ-ли-је овај-јунак? — После почна борбата. Ама-тогаш на-Ќелча му-се-спѣ вода. Зеде отиде кај-царот и-му-побара една-чаша. „Даж-ми една-чаша да-се-напија вода“ — му-вели Ќелчо на-царот. Царот му-даде чаша и-му-рече да-си-је-чуват за-него: „Чувај-ја за-тебе“ — му-велит царот. Неисе. Се-тепаа што-се-тепаа војските, ќе-се-враќаат дома. Тргнаа. Ќелчо пак тргна напрег прет-сите со-дивиот-кон'. Кога-дојде кај-барата го-пушти дивиот-кон' и-се-качујт на-кон'от што-му-беше даен от-

цáрот. Пúфтат сó-него, се-вртит во-бáрата. Идат војниците, го-глéдаат и-му-вúкáат: „Áјде, бре-Кéлчо“. Áрно-ама тие мúслеле оти-Кéлчо óстанал во-кáлта и-не-пошол во-бóрбата.

Другиот-ден пак к-óдат нá-војна. Војската и-цáрот пак тргнаа со-кóн'ите. Кéлчо пак тргна прéd-ними, пак го-зáкачи кóн'от во-бáрата, и-ко-наидúваат војниците пак му-вúкаат: „Уште-ли-си тýа, бре-Кéлчо?“ Тóј им-рече: „Óдајте, ке-ве-стáса“. И-пак го-нáјде влакното, го-нáгоре, дóјде дивиот-кóн', го-јáвна, и-стáса другáрите и-пак зáмина. Се-пóчна бóрба и-во-бóрбата му-го-пресéкоа прстот. Óтиде сéга Кéлчо кај-цáрот, му-пóбара една-крпа да-го-врзе прстот. Цáрот му-дáде свúлена крпа, го-врза прстот и-вéчерта пак се-врáтија нáзат. Зáврши војната. По-некóлку време цáрот óслепа. Пóчнаá да-бáраат лéкој. Тргнаа двáјцата зéтој (постáрите) ке-бáраат лéк за-цáроф. Тргна и-Кéлчо, и-тој к-óјт да-бáрат лéк, и-тргна со-стариот-кóн'. Стúгна во-бáрата, пá го-зáкачи кóн'от во-бáрата. Пóминаа двáјцата зéтој и-му-вúкáа: „Áјде, бре-Кéлчо“. „Óдајте, ке-ве-стáса“ — им-вéлит тóј. И-тие замúнаа. Кéлчо пак нáгоре на-влакното, дóјде дивиот-кóн', се-фкáчи нá-него, и-стáса и-и-зáмина бацáнаците. Дóјде во-еден-грáт, нáјде ил'ач какоф-што-трéбаше за-óчите. Ил'ачот бéше от-тúшка млéко. И-му-вéлит Кéлчо на-аптéкарот: „Колкú-пари чúнит овá-нешто, ке-го-плáта, сáмо кој-ке-дóјдат сéга двáјца други да-бáраат, ке-м-óстајш јá да-прóдава, јá да-им-дá од-лéкот“. Ко-дóјдоа двáјцата зéтофци, бацáнаците, Кéлчо им-прóдаде лéк и-им-вéлит: „Овáј-лек е-скáп, вúе немóјте да-го-плáтите со-пáри, се-прóдават со-пéчат. Дáјте да-ви-úдрам по-еден-пéчат и-земетé-си-го лéкот“. Им-úдри Кéлчо по-еден-пéчат, зéдоа тие лекóјте и-си-тргнаа да-си-óдат нáзат. Ко-узмúнаа мáлу Кéлчо и-стáса и-и-зáмина. Стúгна кај-кóн'от во-бáрата и-пóчна да-се-мéшкат. Бацáнаците помúнаа и-му-се-смéјат, „Áјде, бре-Кéлчо, нúе отúдовне и-се-врáтивне, а-тú уште си-тúка“. Кéлчо си-кúтит, нúшто. Ко-отúдоа дóма, го-намáчкáа цáрот со-лéкот, ама-óчите го-забóлеа уште пóјке. Сéга дóјде и-најмалáва кéрка, жéна-му на-Кéлча, и-му-вéлит на-тáтка-си: „Тáтe, дáј и-јá да-те-намáчка, Кéлчо дóнесе ил'ач“. А-цáрот вéлит: „Тóа не-мe-оздрáвеа óние јúнаци, пак-Кéлчо твóј ке-м-излéкујт“. Фáти тáја го-намáчка сó-сила и-,му-се-прóвиде. Ил'ачот го-дóнесе во-чáшето што-му-го-дáде цáрот на-Кéлча ко-бúá нá-војна, и-тóа бéше покрúено со-крпата свúлена со-кóја му-го-врза прстот цáрот на-Кéлча ко-бéше рáнет тóј во-војната. Откó-прóгледа цáрот рече: „Откáј-ти-е овá-крпа и-чáшава?“ „Кéлчо е-дóнесе коа-дóјде óд-војна“ — му-рече кéрка-му. „Па-зар-тóј бéше Кéл'чо? Áј вúкни-го нека-дóјт

кај-мене, и-нека-дојдат и-другите двајца зéтој“. Дóждоа сите трóјца. И-им-рече царот на-двајцата: „Виe сéга да-óјте кај-што-сéдит Кéл'чо, а-тóј кe-дојт на-прéстолоф.

Ванчо Радически (Божидар Видоески 1962)
Вид 1995б : 48–51

Тајмишиџа

Немушти јозик

Си-бѝл еден-сѝромаф. Бѝл глáвен кá-ов^Фчар. Ёднуш óв^Фците си-лэжалe нá-плaдне ѝ-тој си-лэжал до-óв^Фците со-рóката пóт-прен. Се-запáлило крај-óв^Фците óген'. Пѝштит нéшто во-óгн'от, лéлеет гóрата. Óгн'от му-се-прѝбират на-змѝјата и-тáа пѝштит. Óвја што-бѝл úбó срце, како-да-јé-спасит змѝјава, се-плáшил да-не-го-ѝзеет. Се-прéдумал нáјпосле и-го-пружил стáпот кеј-змѝјата. И-змѝјата се-зафáтила за-стáпот и-ýгоре пó-рока и-околý-врат со-глáта нáпрет. И-му-вéлит змѝјава на-óв^Фчарот: „Áјде, кеј-ке-те-нóса јá, тáмо к-óјме“. А-óв^Фчарот му-вéлит: „Óв^Фциве кe-ми-зáгинат“. Змѝјата му-вéлит: „Óв^Фците кe-ти-бѝдат тýје, немáј-гајле“. И-óдиле подáлеку мáлку, óтишле кеј-цáрот од-змѝте. Кó-се-приблѝжале тáмо, врáтава је-св^Фé со-змѝ исплétена. Áј проми-ни сéа! Змѝјава свѝрнала и-змѝте се-растýриле. Ама-одéјкѝ змѝјава му-рékла на-óв^Фчарот нѝшто да-нe-сакат, сáмо нeмушти јозик да-сáкат. Тóа кe-ти-бѝдет нáјпóтребно за-жѝотот твóј. И-коа-влéгле кеј-цáрот од-змѝте, цáрот се-срáдуал таке-је-спáсол змѝјата. „Штó-сакaш сéга“ — му-рeкол цáрот. „Нe-сакa нѝшто, сáмо нeмушти јозик да-ми-дáеш“. И-му-рeкол: „Зѝни, пошто-нe-сакaш дрýго“ и му-дýвнал в-ýста нeшто. Се-врáтил на-кеј-óв^Фците. Врáкáјки-се нáдсат св^Фé рáзбирал штó ви'ат вáлцине, штó пeат пилѝн'ана, св^Фé. И-кó-дóшол кеј-óв^Фците, и-нáшол óв^Фците свѝте кýп. Тeрáјки óв^Фците дóма нá-пот го-срeле двé чáфки и-си-пeат чáфките: „Ёвe сѝромаф чóек тóл'ку врeме го-слýжит гáздата за-мáлу пáри; да-знáет тóј кеј-врáтанa ѝмат еден-кáзан со-пáри. Кој-кe-óјт нá-пазар гáздата, да-си-ј-óткoпат и-да-си-óјт да-си-бѝдет чóек“. И-óвја тóа го-нáпрајл; си-зeл пáрите, се-стóрил чóек, гáзда. Се-жeнил, ѝмал мнóгу óв^Фци ѝ-тој. Ё, кe-óјт нá-гости со-жeнава кеј-рóдот, а-жeната тeшка. Зeл еден-кóн' и една кóбила жрeбна сó-него, жeната се-кáчила на-кóбилата жрeбна, а-тóј нá-кoн'а. И ка-

ко-о̀довде за-Срѣткѡ. Си-о̀јт то̀ј на̀прет и-за̀минал на̀прет, же́нава по̀-него. Ви́шнала ко̀би́лата на-ко̀н'от: „Че́кај-ме!“ А-ко̀н'от ви́шнал: „А́јде, ти́ о̀стана мно́гу на̀сат“. Ко̀би́лава му-ве́лит: „Ко̀блајно ти-је-те́бе, ти́ две́-души но̀сиш а-ја́ че́тири“. А́ма мо̀жоф се-на̀смеал. Же́нава го-ви́дела и-му-ве́лит: „Што-се-на̀смеа, би́ти ќе-ми-ка́жеш, ти́ мо̀ра да-ми-ка́жеш што-се-на̀смеја“. „До̀бро, а́ма ако-ти-ка́жа, же́но, к-у́мра“. Же́нава ни́како, ве́лит „у́мри са́мо да-ми-ка́жеш“. И-се-вра́тиле на̀сот, не-о̀тишле на̀-гости. И вра́кајки-се св^Фе му-ви́кала: „И́ли ќе-ми-ка́жеш, и́ли ќе-ти-у́мра“. До̀шле до̀ма. Мо̀жоф на̀рачал са́ндак, ќе-у́мира. Го-до̀несе са́ндакот и-влéгол ф-са́ндак, а́ма па́к не-му-ка́жуат на-же́нава. И се-сте́мнило, ова́-време. До̀шле о̀в^Фците, до̀шле пџи́те, о̀в^Фчарот до-са́ндакот, а-о̀донде по́чнале да-ви́јат ва́лците и-им-ве́л'ат на-ку́чин'ава: „Пуштéте-не да-зе́меме неко́ја-о̀в^Фца“. А-о̀вја слу́шат ф-са́ндак. Ку́чин'ава им-ве́л'ат на-ва́лците: „До̀јдите!“ А-еден-пéс на́јстар ре́кол: „Дур-сум-ја́ жи́ф, не́-дава да-до́ете в-о̀фци“. По́сле до̀шол пéтелот и-коко́шките по̀-него. Му́-велит пéтелот на-пéсот: „За́што пла́чеш?“ Ко́га-е-га́здава на́ш глупа́ф, нека-у́мрет. Ја́ има́м сто же́ни по̀-мене и-со-éдно з́рно к-и-и́зложа и-ни́што ми-не́-можат. А-то̀ј се́а са́кат да-у́мрет за-една-же́на. Да-му-ста́нет се́га со-едно-др́во и да-је-кла́ет не́а ф-са́ндак, а-то̀ј да-ста́нет, же́ни има́т па́лно“. И-ко́га-чу́л га́здата, скóчил о̀т-са́ндак, зе́л едно-др́во и-му-ви́кнал — до-у́мирање. И-му-ре́кол (на-же́нава): „Али-са́каш да-ти-ка́жа не́мушти јóзик?!“ — „А́ман не́-сака, не-ме́-тепај“!

Методија Јосифоски (Божидар Видоески 1957)
Вид 1958 : 44–45

Порече

Требовле

Колку ќе работиш толку ќе имаш

Си-би́л еден-чо́бек мно́гу у́мен. То̀ј има́л трóјца изме́кари. Е́дниот и́змекар зе́мал пла́та двестé-гроша на-го́дина, дру́гиот пет-стотини́ гроша, а трéтиот зе́мал ил'јада. Ти́е изме́карите се-ка́рале меѓу́-себе. Е́дниот и́змекар му-ве́лит на-дру́гиот: „За́што ти́ да-зе́маш ил'јада́-гроша, а ја́ само-двэсте? И ти́ си-чо́бек, и ја́ су-чо́бек. За́што ти́ по́јке зе́маш?“ То̀ј што-зе́мал петстотини́-гроша и то̀ј ве́лел: „Ами-ја́ за́што да-зе́ма петсто́тини, а-ти́ ил'јада грóша?“

Нели и-ја су чбек како-и-ти?“ Еден-ден мајсторот и-чул и ништо не-им-рекол, стóрил ниет тие са́ми да-ра́зберат ко́ј колку́-чинит од-ниф. Една-вечер то́ј, мајсторо́ф, имал гóсти. И го-вìкнал то́ј изме́карот што-зёмал двесте-гроша, му-рекол: „А́ј по́јди, дóнеси една-пéнушка.“ Изме́карот донéсует една-пéнушка, му-ја-но́сит пра́о на-мајсторот и го-пра́шал кај-да-је-клает пен’ушката. „Оста́ј-а та́му — му-рекол мајсторот — и-пóстој ма́лку, пóчекај ту́ка.“ Пóсле го-вìкнал другиот-и́змекар, то́ј што-зёмал петстотини-гроша. И-нему му-рекол да-дóнесет една-пéнушка. „А́јде, дóнеси една-пéнушка“ — му-рекол не́му, на-и́змекароф. И то́ј óјт, донéсует една-пен’ушка и ја-клáл на-срана. И-нему му-рекол да-пóстојт ма́лку. То́гај го-вìкат трéтиот и́змекар, што-зёмал ил’јада грóша плáта, да-дóнесет една-пéнушка. То́ј, изме́кароф, зéл една-пéнушка, влéгует во-ода́ата кај-што-сéделе гóстите, ви́дел оти-бìле фí-тилите од-свèќата загáснати, и-за́палил набр́зина, је-на́местил пéнушката пра́о на-óгнот кај-што-трéбело. „Е глédате — им-рекол. домáкинот, мајстороф, на-и́змека́рите — вие ба́диала се-ка́рате ко́ј колку́-земал, за́што е́дниот зёмал пóке, дру́гиот пóмалу. Глédате сéга ко́ј колку́ чинит! Ё́те за́што е́дниот зёмат пóке, а дру́гиот пóмалку. Уште-е́днаш да-не-вè-чуа да-се-ка́рате. „Та́ка умниот мајстор им-да́л да-ра́зберат изме́ка́рите ко́ј колку́-пари чинит.

Андре Стојоски (Божидар Видоески)

Требовле

Насредин-оца сејал варена пченица

Некој пазарџија си-óјл на-пазар. Го-стémнило на-пат и се-вратил во-една-меана да-прено́кеат. Во-меаната вечерал. Јаден’ето било јáјца варени. Јáл вересија. По-некоје-време меанџијата си-ја-побарал вересијата. То́ј си-преéсапил: од-јáјцата ќе-и́злегле пилин’а, от-пилин’ата ко́кошки, кокошките ќе-но́селе јáјца. Се-собрале пóке пари. Борчлијава не-может д-и-плáтит. Стóал така за́думан. Пóминал на-часот Насредин-оца. „Помóзи-бок, пријáтеле!“ — му-вéлит Насредин. — „Бóк ти-пóмогол, Насра́дине“. — „Штó-стори ти́ ва́ка, како-за́думан да-си-ми?“ Óвја му-ка́жал свé по-рét како-што-би́ло. Насредин му-рекол: „Кој-ке́-те-повика́ат ф-сúт, да-ме-викаш и́-мене, ќе-óјме за́едно“. Чóјекот кога-го-повика́ле ф-сúт óшол кај-Насра́дина и му-ка́жал. Óтаде ти́ја обáјцата ф-сúт. На-

срадин им-рекол на-судјите: „Денеска су-орал и су-сејал варена пченица“. - „Како варена пченица — му-велат судјите — кај-може варена пченица да-никнет?“ Тóгај Насредин им-рекол: „Ами како-можат од-варени-јајца да-излезат пилина?“

Методија Стојаноски (Божидар Видоески 1948)
Вид 1950 : 75

Здун'е

Ботушани берат борина

Ботушани кинисале ф-Требофле да-берат борина. Дóшле до-пот-Требофле и налэгнале во-една-сénка да-се-пóчинат. А́рно-ама, и-измéшале нóзете, нé-могле да-стáнат. Што-пράјме, кá-пράјме, се-штúткáт. На-чáсот пóминал пóпот трéбоски: „Што-пράјте тóка, бре-сёл'ани?“ и-пράшу'ет пóпоф. „Éј еве, пóпé, кини-сафме кáј-вас по-бóрина, па-и-сплétкафме нóзете, тóка чáјре“. - „Йма чáјре, им-вэлит пóпот — дајтé-ми-и секíрите“. Му-и-дáдоа секíрите на-пóпот. И-сóбра пóпот свíте сéкири, го-зéде стáпот и им-вiкна пó-нозе. Туку-пóчнá д-и-тргáт нóзете. Тáка и-одлáчија. Пóпот си-зáмина сосе-сéкири. „Ато што-пράјме бес-сéкири?“ — се-пράшуат боринáрите; како-ке-сéчеме бóрина?“ Ёден најпáметен ке-речет: „Ёлате пó-мене, јá ке-ви-кáжа кáко“. Влéгоа в-бóр. Тóгај им-вэлит шерéтиоф: „Јá ке-се-кáча нá-врф, а ви'е фаќáјте-се еден-зá-други, да-го-открóнеме бóрон“. Сел'аните го-послúшá. С-изна-фáтија еден-зá-други. Кога-му-се-дóстежи на-првиот, му-вiкна: „Чéкајте мáлу да-пл'у́кна во-рáцеве“. И тáка сiте попáднá грáда.

Петре Стаменкоски (Божидар Видоески 1948)
Вид 1950 : 76

Томно Село (Томино Село)

Како настанало селото Браќам

Мéстото Браќам пóрано бéше топáлнечко. Тóка топáлничани си-пáсеја óфците. Пóсле от-Кiчá дóјдоа тóка óфчари, кашлáци (Арнáути). Лéте тóка сi-пáсеја óфците, а-зiме си-óдеја. Тáка, тáка, лúгето с-изнапράја трл'а, па пóсле и кúки. От-Кiчá с-й-крéна фа-

милѝте, се-напраја дестина-куќи. Местото топалничко си-го-по-сфѝја; почна да-си-и-кѝсат и ливаѓето топалнички. Кој-смејеше да-им-речет нешто. Ајде, ајде, побара ангарија и да-ѝме. Така топалничани од-газда станаа момци. Што-ќе-прајш, сраф голем. Кај-ним се-допѝра арамѝте. Браќамци им-беја калауз на-арамѝте, и-водеја по-селата поречки и распорешујеа кој колку фраѓи да-им-дајет. Па-некој не-мал, кој те-прашујет, браќку. Еден томноселец не-дааше пари, и сачот жежок му-го-кладоа на-гла.

Арно-ама, една-ден арамѝте беше-им-побарале пари и на-браќамци, и тоа баш Арифу што-работеше со-ними. Ариф беше-се-налутил, зел пушката и беше-утепал еден од-арамѝте. После арамѝте им-се-пофалиле оти-ќ-и-запалат. От-сраф браќамци се-иселија, кој во-Кича, кој во-Брайло (Прилепско), а местото им-го-продадоа на-топалничани.

Дафипа Јованоска (Божидар Видоески 1947)
Вид 1950 : 76-77

Лаѝѝ (Лаѝово)

Сланштани и мечката

Сланштани посѝјале пченка во-Селце. Се-научила мечката и стално им-је-јала пченката. Еднаш се-собрале селаните да-се-догоараат како-да-је-плашат мечката да-им-је-не-јадит пченката. Еден од-селаните стана и-рекол: „Утре ја ке-г-одведа Караца (волот), ке-го-врза тамо кај-што-јадит мечката, белки ке-с-уплашит од-не-го“. „Еј-убѝ“ — рекле селаните. Другата-ден г-ѝдвеле Караца и-го-врзал кај-што-јала мечката. Сутринден кѝ-ѝтишол да-го-видит волот, волот го-не-мало. А малу потоа, глеат влак. И се-далдисал по-селаните: „Еј, ела да-видите кај-је-туркал Караца мечката на-рогѝј“. Коа-ѝт уште-малу, што-ќе-видит — само ро-гѝј. Мечката г-ѝзела волот, останале само-рогѝјте. Така сланштани и-плашат мечките.

Зоре Трајкоски (Божидар Видоески 1947)
Вид 1950 : 75-76

ЗАПАДНИ ПЕРИФЕРНИ ГОВОРИ

ГОРНОПОЛОШКИ (ГОСТИВАРСКИ) ГОВОР

Маврово (Мáврō)

Еден обичај за Велигден

Во-пéток е-најжáлосно и најтáжен-је нáродот. Во-сáбота го-сарануáт Крýста, се-мóлат бóгу, му-рédат цвётке, пáри му-рédат, пóклони му-рédат, бáкшиши – кóј шáмй, кóј вáлна, кóј чóрапи, кóј како-сáкат ќе-пóклонит. Во-сáбота нáвечер се-спре-муáт за-Вéлигден. Óдат ф-цáрква во-неде́ла сабáле. Од-два-на́есет сáтот пóчнуат слúжба. Пóсле, кō-ке-завáршит слúжбата, вáртат околú-цáрква трý-пáти. И пóсле óдат дóма и се-вúкат „Крýсто вóскресе“, а јá ќе-речам „вайстина вóскресе“. Млáдите и тúја íдат дóма и се-вéсeлат. Пáрво óдат ке-кúмот, а пóсле по-пријáтели. Кō-ке-дóјдат от-ке-пријáтeлите, к-óдат нá-оро. Нá-оро ќе-се-вéсeлат, ќе-тáргáт кóло. Највише се-вéсeлат нéстите, Мáшките зáсебно се-вéсeлат, ќе-тáргáт кóло, а жéнските зáсебно. Кáде-нáс нéаме свúрен'е, со-пéсни íгрáт пóвише. Тáке, ко-сум-бýла млáда, се-пéле пéсни, сéга не-и-памéтоам сýте. За-édна се-сéкáм само-мáлу:

Фáрлила Мáра јáболко,

Фáрлила, ми-префáрлила, млáд-јунак úдрила ...

Наталија Угриновска 63 г. (Аритон Поповски)
Поп 1970 : 169–170

Маврово (Маврō)

На проштени поклади

Пред-да-запостóаме зéмаме јáјце вáрено. Јáјцето ќе-го-про-дúпиме со-íгла и ќе-го-обéсиме со-кóнец нá-фурка. На-дéцата в-úста ќе-им-го-дáваме, и-áцкаме дéцата. Кóе од-дéцата ќе-го-фáтит јáјцето, нéгō-е тóа. Домáкинот или домакúнката ќе-им-го-дáват да-го-фáкáт јáјцето от-ка-ке-се-навечерáт. Пóсле кóнецот ќе-го-вáрзат и ќе-и-гóрат вештúците. Ќе-гáчкáт нá-оген' да-íзгорат вештúците. А лупéшките од-јáјцата што-сме-јáле вéчера к-и-тúрат úште вéчерта во-вóда и утрýната к-и-фáрлáт в-рéка,

кај да-немаат ф-куќи. По-ацкан'ето веќе запостоабе. После една-недела старите тримерат. Цела недела не-јадат леп. Само-еднаш ке-ужина јадат. После по-ена-недела ке-одат ф-царква ке-се-исповедат, ке-зemat причесна. Първо ке-изгачкат што-стобриле греој, што-згрешиле. Сега не-вероам, не-ми-се-вероат старите да-тримерат. На-поклади се-проштеат лудите. Одат от-куќа до-куќа и мажите и жените на-проштеан'е да-се-простат кој се-карале. Жените ке-речат „прости-ми“, а исто и мажите. Тија се-викат простени-поклади.

Наталија Угриновска 63 г. (Аритон Поповски)
Поп 1970 : 171

Врушок

Петлето и мачорокот

Си-бил ен-дедо и-ена-баба, биле маш-и-жена. Си-немале тие деца. Си-се-поделиле, еден си-зел петлето, еден си-зел мачорокот. Таја рекла: „Мачорокот ке-го-прамам на-гурбет“. Дедото и-тој рекол: „И-ја ке-го-прамам петлето на-гурбет, на-печалба“. И г-испратил дедото петлето на-гурбет. И ете-го петлето идет еднуш од-гурбет и-викат: „Постели, дедо, шарен килим и спреми шарена прачка“. И дедото послал шарен килим и с-извадил шарена прачка“. И петлето рекло: „Удри-ме, дедо“. И дедото г-удрил петлето. И ко-избаливало петлето све злато. А ко-видела бабата ал-му-донело петлето злато, г-испратила и-таја мачорокот на-гурбет. Тој ошол водејнца, ама тој све јал глүфци и-гуштерици. И-тој ко-се-враќал од-гурбет виќал: „Излези бабо, постели шарени килими и-земи шарена прачка“. Бабата послала, мачорокот дошол и бабата г-удрила со-прачката. Ко-повратил мачорокот све гуштерици и глүфци. И-дедото на-бабата му-се-шегал.

Врушок

Брат и сестра

Си-бил ен-маш и ена-жена. Си-имале тие две-деца, дете и дејче. Татко-му на-децава бил ловџија и носил свешто од-орман.

Ама тој бил лош многу. Ёднуш тој улоил голуби: „Жѐно, сум-ти-дѐнесол голуби, да-ми-напрајш мѐнца уба.“ Ама-имале тије ен-пѐс; таа ѓшла на-вода и на-дѐцата им-рѐкла: „Повѐрдите да-н-ми-стѐрит бѐла кучето“. Ама дѐцата се-зайграле и-кучето г-йзело мѐсото. И таа кѐ-дѐшла дѐма што-кѐ-видит: мѐсото г-йзело кучето. „Што-кѐ-му-кажам на-тѐтка-ви-сѐга?“ им-вѐкат на-дѐцава; зѐаѐте какоф-татко имѐте“. И-се-чудела што-дѐ-прајт сѐга. Фѐтила је-прѐекла сѐсата, напрајла мѐнца ѓд-неа. И кѐ-јѐ-ле вѐчерта, му-рѐкол мѐжот на-жѐна-му: „Еј мори-жѐно, што-слѐтко мѐсо имал голубот“. Таа му-рѐкла: „Мѐжу, кѐ-гѐспот нѐ-криет ѓ-ја нѐ-кријам“ и му-кажала свѐ како-било. И тој му-рѐкол: „Што-слѐтко бѐло, мори-жѐно, мѐсо чѐбечко, ѓјде да-и-подрѐниме дѐцава и да-и-закѐлеме“. А дѐцата лѐгнати да-спѐјат. Ама жѐнското чѐло и му-кажало на-брѐтоф како-збѐреле тѐтко-му и мѐјка-му. И-му-рѐкло: „Ѓјде, брѐте, да-бѐгаме“. И по-бѐгнале в-ѓрман. И-си-зѐле в-рѐки пѐпел да-фѐрлѐат одѐјки да-зѐаѐат да-се-врѐтат на-сат. И на-мѐшкото му-се-здѐпило вѐда. На-шло трѐга од-вѐлци и тѐе вѐда се-завѐрила, и-тѐа сакало да-пѐет. „Нѐмој, брѐте, нѐмој да-пѐеш от-тѐ-вода – му-рѐкло дѐј-чето – кѐ-ми-се-стѐриш вѐлк“. И-брѐтетѐ го-послушало дѐјчето, не-се-напило вѐда. И-уште ѓделе. И-ѓпет вѐда му-се-здѐпило и-вѐдело трѐга от-ѐлен, вѐ-неа вѐда. „Ми-се-пѐет вѐда“ – му-рѐкло брѐтетѐ на-сѐстрава. И-се-напило дѐтетѐ, и-се-напрајло ѐлен. И-сѐстра-му, зѐла да-плѐчет: „ѐф брѐтенце, што-ми-на-прај“. Плѐкале и-си-ѓделе дѐјчето и-ѐленот и-нашле ена-тѐпола. И-елѐнчетѐ је-лижало топѐлата, је-напрајло како-куќа. Сѐстра-му се-качила гѐре и-елѐнчетѐ свѐшто му-нѐсело на-сестрѐчетѐ. И-таа порѐснала дѐјка гѐлема. Тѐе кеј-топѐлата имало рѐка блѐ-зу, и-тѐе и-нѐселе кѐнѐите от-цѐрот да-и-напијѐт од-рѐката. Дѐј-ката бѐла многу уба, а-кѐнѐите нѐ-могле да-пијѐт вѐда от-сѐн-ката нѐјзина. И-мѐмците му-кажале на-цѐрот али-имѐт ена-дѐјка уба. Тѐј им-рѐкол да-ј-излѐжат и-да-му-ј-ѓднесат. Ама нѐкако нѐ-могле да-ј-йзлѐжат да-слѐзет. ѐјшле да-зѐмѐт сѐкири да-је-прѐечат топѐлата. И-тиѐ кѐ-сѐкле дѐнѐе, а-елѐнчетѐ нѐке кѐ-је-лижало и-таа ѓста тѐлка-кѐ-бѐла пак. Пѐсле дѐнесле ена-бѐба стѐра. Бѐбата се-прајла кѐра и му-рѐкла: „Слѐзи-мори, дѐјкѐ, дѐј-ми малу-лѐп“. Дѐјкава рѐкла: „Кѐ-ти-фѐрлѐам, бѐбѐ прѐчекај во-скутот“. И-тѐја се-прајла кѐра, не-го-виѐла лѐбот што-му-го фѐрлѐала. Дѐјката нѐ-слѐгла. Другиѓт-ден зѐла бѐбата црѐпнѐа и-сѐч и-је-вѐртела црѐпнѐата наѓпаку. И-дѐјката му-вѐкала: „Нѐ-мој, мори-бѐбо, наѓпаку је-вѐртиш црѐпнѐата“. „Нѐ-виѐм, кѐркѐ,

слéзи помóжи-ми“. И-дéјката с-излáгала, слéгла и-мóмците што-бiле скрiени, је-грáбиле, ј-óднесе леј-цáрот. И-кó-дóшло елénчето, кó-је-побúрало, сéстра-му је-нэмат. Дóшол кé-пóртите от-цáрот (еленот) и-чúкал нá-врата. Кó-виделе мóмците, сáкале да-г-утéпáт еленот, ама-сéстра-му зéла да-плáчет, вiкала: „Нé-мојте да-г-утéпате, тóј-ми-је брát“. И-тóга тiе си-го-зéле и-си-живéале тýе. Тóлку.

Железна Река

Мáкеата и паштерката

Мáкéата је-прати́ла паштeрката водéјнца да-мéлет брáшно нóке. Паштeрката óйт и је-срeкáт ена-бáба. — „Кáде-ојш, á-кeр-ко? — „Водéјнца, бáбó!“ — „Áј-сéни попóшти-ме!“ — „Да-те-пó-поштам“ — „Штó-тáлчеш, á-кeр-ко?“ — „Злáто и стрéбро, о-бá-бо!“ — „Прeт-тебе, зát-тебе, кeркó, нá-ти ено-мáче“. — „Дáј-ми-го, бáбó!“ Го-зéла мáчето и кинiсала д-óйт. Стрeла ушт-éна бá-ба. — „Кáде-ојш, á-кeр-ко?“ — „Водéјнца, ó-бáбо!“ — „Сéни, сéни мáлу попóшти-ме, á-кeр-ко“. — „Да-те-пóпошта, бáбó!“ — „Штó-тáлчиш, кeркó?“ — „Злáто и стрéбро, бáбó!“ — „Éј нá-ти ено-пéтле, кeркó, кe-ти-се-нáјдет“. — „Дáј-ми-го, бáбó!“ И го-зéла пeтлето и продáлцила водéјнца. Влeгла внáтре, пúштила да-мéлет водéјницата и затвóрила, је-затвóрила водéјницата. Нóкта дóшол јáперот и вiкат: „Óтвори, бéло Мáре!“ — „Á-а, дeдó, нéмам кóшулá!“ Јáперот се-врáтил кóшулá да-бúрат. И пá дóшол: „Óтвори, Мáрó!“ — „Á-а, дeдó, јá нéмам кáлчини!“ Се-врáтил јáперот по-кáлчини. И тáка дeјката му-бúрнала свé што-трéбет за-да-óблечет. И пeтлето пát-пát-пát со-крiлiјата и кикирi-кууу; мáчето смаукало маууу, и јáперот с-йзгубил. Стáнала тá и-сóбрала алиштата кúп, си-се-промéнила и си-óтишла дóма. Влeгла тáмо да-ткáет во-рáзбојот. Је-виделе дeцата, й-вeлáт: „Мáмó, мáмó, нáша Мáра нарeдена, накiтена ткáет во-рáзбојот!“ Вiјат мáкeата нeста промeнета и му-пáнало крiво, посáкала и нејзинатá-кeрка да-се-промeнит. И је-прати́ла кeрка-му водéјнца. Кeрка-му óјшла водéјнца. Нá-пát стрeла ена-бáба. — „Кáде, á-кeр-ко?“ — „Штó-јмáш да-ме-прáшуеш тi кáде?“ — „Áј сéни мáл-ку да-ме-пóпоштиш, á-кeр-ко.“ — „Áј да-те-пóпоштам!“ — „Штó-тáлчиш, á-кeр-ко?“ — „Вóфчишта, гнидишта, што-кe-тáлчa!“ — му-одгóрила нá-врекум. И бáбата му-го-дáде мáчето. — „Штó-

-ке-ми-го ма́чето, да-би-те-изгрéбало?“ И си-продáлцила водéјнца. Па́к стрéла ушт-éна ба́ба. — „Кáде, кéрко?“ — „Кáде, кáде само-ба́бишта по-па́тоф!“ — рéкла дéјката. — „А́ј, мор-чéдо, сéни попóшти-ме ма́лку!“ — „Éна по́поштиф та́мо, па-сéга и дру́га!“ — „Штó-та́лчиш, а́-кéрко?“ — „По́штам во́фчишта, гни́дишта, шо-кé-та́лча?“ — „Е па-на́-ти ено-пéтле, а́-кéрко!“ А-та́а: „Што-кé-ми-го, о́чите ти-и-опрéтало!“ И не-гó-зела пéтлето. О́тиде водéјнца и је-пúштила да-мéлет бра́шно. Се-стéмнило, и до́шол јáперот и вíкат: „О́твори, бéла Нéдо!“ — „А́-дeдó, ја са́кам а́лишта нéста што-но́сит!“ О́шол јáперот, дíгнал некој-кóфчек, зéл а́лишта и се-вра́тил, Нéда му-отвóрила. — „Дóнесе а́лишта?“ — „Дóнесоф!“ — „А́ј-сéди!“ Јáперот сéна на́-оген'. Та́а го-вiдела и му-вíкат на-јáперот: „Лéлэ, дeдó, ко́лкај нóкти íмаш!“ — „Íмам, тiја кe-те-грéбат, бéла Нéдо!“ — „Лéлэ, дeдó, ко́лкај зáбишта си-íмал!“ — „Тiја кe-те-ја́дат, бéла Нéдо!“ Скóчил јáперот и је-ра́стегнал бéла Нéда, а црéвата му-и-фа́рлил по-грéдите. Та́ке јáперот си-óтишол, а а́лиштата остáнале на-вра́тата. Ма́јка-му чéкат да-дóет. Нéда нéмат да-дóет. Црéвата преку-грéдата, а́лиштата на-вра́тата.

Нé-мисли злó дру́гему, са́м кe-го-на́јдеш!

Маноил Дамјаноски 80 г. (Аритон Поповски)
Поп 1970 : 160

Куново

Вáлк и лисица

Íмало некој-вáлк и некоа-ли́сица. Се-ста́јле заéдно да-óдат на́-гости. Вáлкот му-вiкал на-лиси́цата: „Кe-те-ја́дам!“ Та́ му-вiкала: „Нéмој, куме-вáлче, да-ме-ја́деш, ја кe-ти-бiдам кúма!“ — „Како-кé-бидеш кúма?“ — „Та́ке“ — му-рéкла лиси́цата. По́сле нéјзи му-бiло стра́ф. На-вáлкот му-откóпале една-дúпка дáлбока. Му-ту́риле една-ро́гожа згóра на-дúпката и му-рéкле: „Сéни по-таке, куме-вáлче, на-стóлчето“. И вáлкот кога-сeднал, па́днал во-дúпката úдолу. И тóга му-рeкол вáлкот: „А од-бóга те-на́шло, íтра ли́сице. Ме-фа́рли ва́ке во-дúпката!“ — „Излизи, куме-вáлче, прова́лај-се óнде во-та́рни́нкине, кe-ти-про́минет ка-на-ра́чицава!“ О́тишол вáлкот, се-прова́лал и се-íзбáцкал, и му-рeкол на-лиси́цата: „Од-бога да-на́јдеш, кума-ли́ндро, шо-ми-

напрај ова!“ Па лисицата му-викала: „Пóјди, куме-вълче, прова-
лај-се во-пуздерон ке-шо-тépкале жéните кóноп.“ И тýе вълкот
се-йзбáцкал. И тóј па му-рéкол: „Óд бога да-најдеш, кума-лйн-
дро, шо-ми-напрај!“ И пóсле вълкот му-тýрил ена-ста́пица на-ли-
сицата, и таа се-фáтила во-ста́пицата. Таке йтрата лисица се-
нашла стрéде ста́пица!

Доста Брајкоска 66 г. (Арyton Поповски)
Поп 1970 : 134–135

Балин Дал

За толосумот

Бил некој-Áврам стар и-си-óдел за-Гóстивар. Ко-се-враќал
дóма, ко-с-йшол на́горе за-Вруток било нóке, средé-полноќ. Во-
-Рáвен му-йзлегол некој-вóлк и-кóн'от му-се-дóпрел напáта. Се-
-ста́нал со-заднитé-ноги и кóн'от се-дóпрел, никако не-одел за-
-Вруток. Трéбало да-го-пуштит крајот от-пóјасот за-да-тáргнет
кóн'от. И-кóн'от тáргнал и-си-дóшол до-света-Мина. Тýе му-йз-
легло прéд-него едно-јаре и-тóа врéскало. Тóј го-пóвабил и-тóа
му-дóшло на-кóн'а. Дó-негде си-го-крóтел, му-викал „цáре, цá-
ре“, саќал да-го-дóнесет дóма, мислел да-не-е-јаре. Кó-се-при-
ближил до-Вруток, чим кучин'ата залаеле, јарето скóкнало, по-
бéгнало. Тóа да-ти-бидет толóсумот. Пóсле ко-дóшол докеј-ца-
мијава, му-йзлегло тýе прáсе. Ама тóј се-сéтил да-е-тóлосум и-
-г-йзвајл нóжот и-звикал óздола да-го-пóземат лýите.

Балин Дол

Свадба

Дéјката кој-ке-се-вáршит пáрво праќале стрóјници. Таткота
и-мајката кој-ке-пóшле стрóјниците ке-му-рéкле: „Дéјкава ке-е-
-дáеме, ако-е-арно мéстото, ако-ймат да-жйвит“. Пóсле дéјката
ке-е-дáеле. Во-недéлата праќат стрóјари кеј-дéјкава, таа дават
калчини. Пóсле ке-зáминет гóдина врéме. По-годината ке-дóјдат
пáрстéн'ари и-тóгај јунакот и-дéјката пра́т йспит, и-прајт йспит
пóпот. По-йспитот ке-зáминет недeла врéме и-тóга нéстата ке-

-је-зémat и-свáдба ќе-прáт. Пóпот ќе-е-вénчат нéстата ф-цáрква и-òт-цáрква ќе-е-дóнесат дóма. Дóма је-вáртат околу-òгниште, и-дíгат сáчот и-црèпните и-и-фáкат клин'òјте, а-пóсле му-пéат на-нéстата:

Кóлку клинци тóлку милí-синци...

Утрíната је-нóсат нéстава нá-вода и-тáмо му-тúрáт на-дeвéрите. Пóсле је-нóсат пáк дóма; во-двóрот íгрáт куминó-оро. Нáвечер се-прáјт прегóзбата. По-мéсец óдат с-кóлач кеј-рóдот од-нéстата, а-по-една-нéдела се-врáкáт кеј-дéјката (нéстата).

Пожарани

Дедото и бабата се делат

Си-живеле еден-дéдо и една-бáба. Еден-дén дéдото и бáба-та с-искáрале и рéшиле да-се-дéлат. Ымале мáче и пéтле. При-делén'ето на-бáбата му-пáднало пéтлето, а на-дéдото му-пáднало мáчето. Бáбата му-рékла на-пéтлето: „А бре-пéтле, што-ке-прáјме сéга, нéмаме пáри, нéмаме нíшто, от-што-да-се-рáниме?“ Пéтлето рékло: „А мори-бáбо, што-се-сéкираш, јá к-òдам да-пéчалам пáри“. И пéтлето óјшло ке-цáрот и му-рékло на цáрот: „Цáре мáгаре!“ Цáрот се-нáлутил и нáредил да-го-фáрлат пéтлето во-áмбарот ке-пáрите што-бíле, за-тáмо да-пцóјсат. И го-фáрлиле пéтлето во-áмбарот. Сéга пéтлето во-áмбарот кáлвало от-пáрите, кáлвало, и се-напáлнило жáлтици, стáнало пáлно со-жáлтици. Пóсле го-дíгнало ногíчето и се-напрáјло да-е-пцóјсано. Кò-го-вíделе пцóјсано, му-кáжале на-цáрот, и тóга цáрот нáредил да-го-фáрлат нá-губре. Кò-го-фáрлиле нá-губре, пéтлето вáрдело да-нéмат нéкој, нéмало нíкој, и кò-нéмало нíкој, тóа стáнало, запéло и óјшло дóма ке-бáбата. Бáбата не-знáела кáде-е пéтлето. Кò-го-вíдела, се-зачúдила и му-рékла на-пéтлето: „Пúсто пéтле, кáде-си? Јá те-òджалиф, мíслеф да-те-зáклал нéкој.“ А пéтлето рékло: „Мори-бáбо, зéми едно-стáпче и úдри-ме по-мéшео!“ Бáбата зéла едно-стáпче и го-úдрила пéтлето по-мéшето. Тóга пéтлето пóчнало да-пóвракат пáри и тó свé жáлтици. И тáке бáбата се-обогáтила. Дéдото кò-вíдел тáке, ке-бáбата го-ýспратил мачóрот да-пéчалит í-тој пáри. Мачóрокот óјшол ке-нéкò водéјнца и тáмо се-нájал глúфци. Кò-дóшол дóма, дéдото зéл едно-стáпче и пóчнал да-го-

удират по-мешето, а тој, маџорот, почнал да-повраќат глуѓци и целата соба им-се-напѓлнула со-глуѓци.

Таќе пѣтлето ѝзлегло поербап од-маџето, а бабата посреќ-на од-дѣдото.

Нофит Коцески 95 г. (Андреја Огњаноски)

Вљлковија

Царскио син

Си-бил ен-цар ву-ено-царство многу бѓгато. Царќцата му-била многу убЃ, ама-чул царо дека-го-лЃжела. Тога цароф ј-осудил на-бѣсен'е. Ен-дѣн се-собрале свќте ву-двЂро царски и ј-извЃјле царќцата да-ј-обеса. Минќстрите от-царо не-знЃеле ву-што е-мЃната на-царќцата, па-зЃтоа му-рѣкле на-цароф да-је-не-беса^т. Успѣале неќако царќцата да-се-не-бесит одма, туку-по-една-гЂдина за-да-се-вќдит ву-што-је мЃната. Цароф ѝмал и ено-дЃте на-седумнЃесе гЂдини. Дѣтео било многу јЃко. Ен-дѣн ко-немадо никој ву-двЂрецо мЃјкаа му-рѣкла на-дѣтео: „СќнкЂ, што-ќе-станет со-мене, зЃр-не-ти је-жЃл, мЃјка-сум-ти, сум-те-рЂдила. – Не-знам, мЃјкЂ. ТЃтко те-осудил на-бѣсен'е и тој знЃет што-прајт“. МЃјкаа и понЃтаке му-збЂрела на-дѣтето и ен-дѣн тоа рѣшило да-је-спЃсит от-судо тЃткоф. МЃјка-му му-рѣкла: „ТЃтко-ти ѝма ен-кЃн' бѣл двЃесе гЂдини никој што-не-Ђ-јавнал. Зѣми-го него“. Го-зѣло дѣтео кЃн'о и се-кЃчиле двЃјцата на-него (мЃјкаа и сќно). Ѓјле, Ѓјле, промќнале неќолку зѣмји. По-дЃлго Ѓден'е стќгнале в-ена-шЃма. Ву-блицќната на-ена-пѣштера ву-шЃмата им-ѝзлегле дивќ-лЃди. Тога дѣтео почнало да-се-бЂрит со-ним, и со-сЃбјата свќте и-потѣпало. Ѓспеал да-пЂбегнет само-ѣден од-дивјЃците. МЃјкаа и дѣтео тога влѣгле ву-пештѣрата и остЃнале тЃје. Живѣеле ву-пештѣрата. Дѣтео свѣкое сабЃле Ѓјло нЃ-лоф да-улоит нешто за-јЃден'е. Ено сабЃле кЂ-Ђјшло нЃ-лоф, мЃјкаа ѝзлегла прет-пештѣрата, је-распуштила кЂсата и почнала да-се-чѣшлат. На-ена-кЃрпа кЃршија стоѣл дќвјЃко што-се-спЃсил. МЃјката го-вќдела и му-вќкнала да-дЂт: „ДќвјЃче, што-сеиш тЃмо, ѣла Ѓвде“. ДќвјЃко му-одгЂорил: „Не-можам да-дЂам, тќ ѝмаш со-тебе многу сќлен чувар, ако-ме-вќдит ќе-ми-је-прѣсечет глЃва кЃ-на-мЂјте друкЃри“. Одѣјки нЃ-лоф ено-сабЃле дѣтео ѝзлегло на-ена-цѣста и по-неа бЃш тога

вѣрвеле некои-тѣргофци со-натоѣрени кѣн'и жѣто. Дѣтето и прѣшало штѣ-носа и кѣ-му-кажале дека-ѣмѣ жѣто, еѣ-зѣл сѣ-себе и ѣјшле до-пештѣрата, го-кѣпил жѣтото ѣд-ним. Таке сѣа мајката и дѣтето ѣмале и жѣто. Напрѣјло дѣтео двѣ-камн'а, и стѣјло еден-на-други и пѣчнал да-мѣлет по-мѣлцум од-жѣтото. Ено-са-бѣале ко-ѣјшол на-лоф мајкаа пѣ ѣзлегла на-двор да-се-чѣшлат. Је-распуштила кѣсата до-полѣјна ка-самѣвила, а лицето му-тре-пѣтало на-месѣчина. Дѣвѣяко пѣ сѣднал на-карпата карши-неа. Кѣ-о-вѣдела дѣвѣяко, пѣ пѣчнала да-о-вѣкат. Дѣвѣяко му-рѣкол дека-се-плѣшит от-сѣно. „Прѣшаѣ-го тѣ сѣна-ти — му-рѣкол дѣвѣяко — одоштѣ-имат наѣмногу стрѣф, па-ѣтре кѣ-ми-кажеш“. Кѣ-дѣшло на-вечер дѣтео, мајка-му му-рѣкла: „Сѣнко, свѣкоѣ-ден ѣјш на-лоф по-шѣмаа, што-кѣ-прѣм пустица ѣаси, ако-ти-станет нешто, ако-те-фѣата некоѣ-дивѣ ѣуди да-те-вѣрза со-ѣјжин'а“. „Не-сѣ-плаши, мајкѣ, ако-ме-вѣрза, ѣѣ кѣ-ѣ-ѣскинам“. „ѣми ако-те-вѣрза^т со-сѣнцири, што-кѣ-прѣјш тѣга?“ — „И сѣнцирите кѣ-ѣ-ѣскинам“ му-рѣкло дѣтето. „ѣ, рѣкло дѣтето, сѣм-чул дека-ѣмат некоѣ-пѣфит ву-плѣнинаа и неѣго го-знѣа^т сѣмо дѣвѣјците. Вѣкаа стѣри ѣуди дека-неѣ не-может некоѣ да-о-ѣткинет“. Утри-ната дѣтео пѣ ѣјшло на-лоф со-кѣн'ѣ, а мајкаа остѣнала ву-пештѣрата ка-свѣкоѣ-ден што-прѣјла. И сѣа ѣзлегла прет-пештѣрата и пѣчнала да-се-чѣшлат. Дѣвѣяко пѣ стѣел на-карпата карши-неа. Тѣга мајкаа свѣ му-кажала на- дѣвѣяко — и аѣ-не-сѣ-плашит сѣн-му од-ѣјже, аѣ-мѣжет да-ѣ-ѣскинет и со-сѣнцир ако-ѣ-вѣрза^т, а забрѣјла да-му-кажет на-дѣвѣяко само-за-пѣфито. И тѣга дѣвѣяко му-рѣкол да-се-напрѣј таѣ како-да-ѣ-бѣлна и да-пѣсака пѣртокал. И му-кажал и кѣ-имат пѣртокал. Кѣ-дѣшло вѣчерата дѣтето ѣд-лоф, ѣе-вѣделѣ мајка-му какѣ-лежит сѣѣткана, се-на-прѣјла мнѣгу бѣлна. Му-рѣкла мајкаа дека-ѣ-бѣлна за-пѣртокал. Тѣга тѣга ѣе-прѣшало кѣдѣ-может да-наѣдет пѣртокал да-му-дѣнесет. Мајка-му му-рѣкла: „Прѣку-ѣваа-плѣнина ѣмат ено-вод-вѣрѣчѣ мѣсто и таѣмо ѣмат е^дно-дѣрво и на-дѣрвото ѣмат пѣртокал“. Дѣтето уште-ѣдма о-ѣѣвнѣло кѣн'ѣ и кѣнѣсало. Кѣ-стѣг-нѣло до-пѣртокало, ѣткинал ѣден и кѣнѣсал на-сат. Тѣга го-на-пѣднѣле двѣ-леѣа што-ѣ-чѣбале пѣртокало. Дѣтео пѣчнѣло да-се-бѣрит со-левѣјте и успѣало да-ѣ-пѣбедит. Таке дѣтео стѣгнѣло дѣма. Кѣ-дѣшло дѣма, му-ѣ-дѣло пѣртокало на-мајка-му. Таѣа г-ѣзѣла пѣртокало и ѣдма ѣздѣрѣла. Утри-ната дѣтето ка-свѣкоѣ-пѣт ѣјшло на-лоф. Мајкаа ѣзлегла на-двор да-се-чѣшлат. Каршиѣа на-ѣна-карпа сѣдел дѣвѣяко. Тѣга дѣвѣяко ѣе-прѣшал аѣ-се-вѣратиѣло дѣтето. Таѣа му-рѣкла дака-дѣтето еѣ-утѣпало левѣјте

и се-врати́ло до́ма. То́га се-се́тила и-му-ре́кла на-дѝвјако: „За-бра́јф да-ти-ка́жам да-ка-ѝмало неко́ј-по́фит што-не́-можел ни́кој да-г-о́ткнет“. Дѝвјако о́јшол нис-пла́нината и у́спеал да-о-про́-најдет по́фито и да-му-о-да́ет на-же́ната. Ена-вече́р седе́јки ву-пеште́рата му-ре́кла на-си́нот: „Си́нко, ти се́коаш о́јш на́-лоф, а ме́не м-о́сташ ву-пеште́раа. Да́ј да-ви́дам ко́лку-си ја́к и ал-мо́жам да-се́дам бе́с-страф ву-пеште́раа. А́ј да-ви́дам ал-ке-мо́беш да-г-о́ткнеш ја́жео, ако-ти-и-ва́рзам ра́ките“. Де́тето са́кало да-по́кажет ал-је-ви́стина ја́ко, е́ј-ста́ило ра́ките о́дзаги и му-по́дало да-и-ва́рзет. Ма́јката го-зе́ла ја́жето и-го-ва́рзала со-по́-фито. Де́тео се-на́пнало е́днѝш да-о-о́ткнет ја́жето, ама-не-мо́-жело. Се-на́пнало уште-е́днѝш, па не-мо́жело. На́пнало ко́лку-што-ѝмало си́ла и-по́фито по́чнал да-му-про́то́нует ву-ме́сото. Дѝвјако зна́ел што-ке́-стане́т, па-ба́ш то́га до́шол ву-пеште́рата. Ма́јката му-ре́кла: „Дѝвја́че, а́јде н-ова-ко́пиле се́а да-му-ѝ-ѝз-вајш о́чите“. Ка-што-му-ре́кла та́а, дѝвјако та́ке и-на́прајл. Му-ѝ-ѝзвајл о́чите а-по́сле о-зе́л та́ке ва́рзан, го-ка́чил на́-кон' и о-ту́рнал в-една-прова́лија, а ко́н'о г-о́стајл та́мо. Ма́јката оста́-нала да-жи́вее́т со-дѝвјако. А́рно-ама по-це́стата па проми́ну́еле та́рго́фците што-му-о-про́дале на-де́тето жи́тото. Оде́јки ти́а го-ви́деле ко́н'о ка-ке-по́ет до-прова́лијата и па́ ке-се-вра́тит на́сат. То́а им-би́ло чу́дно и за́тоа си-ре́кле: а́ј да-ви́диме што́-има́т ву-прова́лијана, што́-о́јт ко́н'о до́-неа и се-вра́кат на́сат. Ј-изва́јле ја́жѝн'ата от-самáрите, и-ва́рзале едно-за́-друго и пу́штиле ен-чо́бек вна́тра. Та́мо о́вја о-на́шол де́тето, го-ва́рзал со-ја́жето и им-да́л зна́к на-другáрите да-влéча^т на́горе. Та́ке и изва́јле о́ба́ј-цата го́ре (де́тето и чо́еко што-о-пу́штиле ву-прова́лијата). То́га та́рго́фците му-ре́кле на-де́тето: „Што́-сакаш да-напра́јме за́-тебе?“ То́а им-ре́кло: „Ке́-м-одне́сете до-фи́лан-село, ке-м-ос-та́јте пот-се́лото, ке-по́ета ву-се́лото и ке-му-ре́чете на-ка́рчма́р-ката да-ка-ко́р, бе́з-очи је-че́кам пот-се́лоо“. Ко́-ре́кле, та́ка и сто́риле. Оста́нало де́тео пот-се́лото, а́ма пошто-би́ло мно́гу врú-кина, му-се-здóпило во́да. То́га слу́шал ен-глас же́нски што-му-ре́кол да-ка-ѝмат во́да ву-близѝната. Де́тео му-ре́кло да-ка-е-ко́ро и не́-может да-о-на́јдет ѝзворо. А самовѝлата му-ре́кла д-о́јт по-не́јзинио́-глас. Та́ке о́дел по́-неа и по-ма́лку па́т му-ре́кла на́таке да-о́јт са́м, зашто-ѝзворо би́л бли́ску. Де́тето за-слу́шало и чу́ло кло́котен'е (во́да). Самовѝлата му-ре́кла да-о́јт да-се-на́пиет во́да и три́пати да-се-шла́кнет со́-неа, па-ке-про́-гледат. Де́тето о́дело нака́ј-кло́котен'ето (на-во́дата) и го-на́шло ѝзворо. Се-на́пило во́да и се-шла́кнало три́пати. Ко́-се-шла́кнало

и се-зачу́дило за́што ве́ке-у́бѡ глѣдало. То́га го-зе́л ко́н'о и со-це́ла си́ла та́ргнало некѣ-ка́рчма́рката. По́-па́т је-стрѣтнал кѣ-ѡ́јт накѣ-неѡ. Кѡ-се-стрѣтнале, му-ре́кла ка́рчма́рката: „Бра́те, за́што од-ни́што пра́јш не́што? Ке-о-пу́кнеф ко́н'оф бо́дин'а́јки да-ста́сам побарзо“. Де́тео му-ка́жало све́ што-го-сна́шло со-ма́јка-му. Но́ќта се-одмѡрило кѣ-посетри́мкаа, а у́трента ра́но саба́але та́ргнало на́сат да-је-зе́мет ма́јка-му. Кѡ-се-при́ближил до-пеш-те́рата, ма́јка-му и ди́вјако по́чнале да-бе́гаа, ама-де́тетото и-сти́гнало и на-ди́вјако му-је-зе́ло глѣта, а ма́јка-му је-ва́рзал за-опа́шката от-ко́н'о. То́ј се-ка́чил на́-кон' и кини́сале до́ма. Зами́нале неко́лку-зе́мн'и и до́шле до-ни́вната. Кѡ-влѣгле ву-ни́вната-земја, све́кој ко́ј ке-и-ви́дел ѡ́ел кѣ-ца́ро да-му-ка́жет за-иде́н'ето и да-му-зе́мет му́штулок. Ца́ро на-сви́те што-ке-му-ка́желе за-иде́н'ето им-да́вал му́штулок. Та́ке сти́гнале ву-ца́рскио дво́рец. Де́тео сле́гло от-ко́н'о и влѣгло ву-па́лато. Го-ви́дел та́тка-си и му-ј-и́сцелкал ра́ките и но́гите и му-ре́кол да-ка-је-до́нело и ма́јка-му. Кѡ-и́злегол ца́ро, је-ви́дел ва́рзана за-ѡпа́шка, а де́тео му-ка́жало све́ како-би́ло. То́га ца́ро им-на́редил на-мини́стрите да-ј-и́зва́ршат пресу́дата, а зо́што је-осу́дена да-о-пра́шаа де́тетото. И та́ке ј-ѡбе́силе не́а, лошата́-ма́јка.

Сѡенче

Арамѡте во Стенче

Ја́, до́бро мо́е, ке-ти-ка́жам не́што што-ми-кажу́ала ма́јка кѡ-сме-живе́але ца́рн жи́от пот-Ту́рците, кѡ-и́деле ара́мии во-се́лоо на́ше да-кра́да све́ што-мо́гле да-ди́гна.

Во-една-ку́ка погѡлема со-мно́гум кала́балок ма́жите им-би́ле гурбе́тчий. Кѡ-до́шле ма́жите ѡд-гурбет на-еден-сфе́ден ѡтишле на́-гости, а до́ма оста́нале не́стата и една-де́јка. Ти́а ле́гнале да-спи́ја, зашто-се-сно́кило, а́рно-ама врата́та је-забра́јле да-је-за́творат, оста́нала отвѡрена. Ајду́ците до́шле со-ко́н'и да-и-кра́да. Ајду́ците ймале едно-се́кирче и една-ма́ртва ра́ка. Ко-влѣгле во-со́бата, не́стата спи́ела, а-де́јката се-препра́вала бо́жем спи́јет. И ти́ја со-ра́ката ма́ртвечка и ма́челе да-се-у́спија у́ште по́јке, ама-де́јката не-се-у́спала, да-ка-не́-била за́спана. Ајду́ците йскрале све́ што-на́шле, и това́риле ко́н'ите и си-ѡ́јшле, а́рно-ама ра́ката и секи́рчето и-забра́јле на-постѣ́лата ка́де-што-

-спиела дѣјката и нестата. Дѣјката одма стана и је-затвори вратата. Је-разбудила одма нестата. „Стани, му-рѣкла на-нестата, нѣ-искрѣдоа“. Ајдѣците се-сѣтиле дека-го-забрѣјле секѣрчето и мѣртвата-рѣка, се-врати наза. Дѣјката му-рѣкла на-ајдѣтинот да-је-пушти рѣката и ќе-му-о-даѣт секѣрчето и мѣртвата-рѣка. Тѣј је-пушти рѣката. Дѣјката со-секѣрчето му-је-прѣсекла негѣта рѣка и тѣј пиштѣјки се-качил на-кѣнот и со-триста мѣки и болѣштинѣ се-врати ке-дружинава. Сабѣлето се-врати фамилијата од-гости и дѣјката свѣ им-кажала за-ајдѣците, посѣала уште-мѣлку и од-гѣлем стрѣф ѣмрела.

Сѣенче

Тројцата братѣ

Си-биле тројца братѣ. Тѣа нѣмале ни-тѣтко ни-мѣјка. Ен-дѣн се-здогѣриле

И за-чѣдо рѣбота беше-нашла. Ёдниот беше-пѣтаен за-бравар, другиот рѣботел во-кујната, а најмѣлиот беше-стаен да-ѣ-чуѣт кѣните. Двајцата пѣстари мѣгум им-било мѣка, зашто најмѣлиот ѣмал тѣква лѣсна рѣбота. Ен-дѣн двајцава му-рѣкле на-цѣрот дека-мѣжат да-је-дѣнесат најубѣта дѣјка на-свѣтот. Цѣрот се-срадуал мѣгум. Арно-ама најмѣлиот пѣчнал да-плѣчет, а не-гѣјот кѣн' му-рѣкол да-нѣ-плачет. Кѣнот му-рѣкол да-му-рѣчет на-цѣрот и да-му-даѣт ен-ѣбаф брѣт и три пѣредели; во-ѣдниот да-ѣмат некој-ѣбај плѣчки, во-другиот да-ѣмат свѣ от-стрѣбро, а во-трѣкиот свѣ од-злѣто. Тѣј ѣтишол да-је-вѣкнет најубѣта дѣјка. Тѣја дѣшла тѣека и пѣчнала да-глѣдат. Тѣја тѣке се-заглѣдала и глѣдѣјки мѣгум се-зѣнела, а брѣдот пѣчнал да-ѣјт. Одбѣрала мѣгум ѣбај плѣчки и ко-трѣбело да-и-плѣтит, вѣдела дека-кѣ-сето со-пѣри го-забрѣјла дѣма. Тамѣн сакала да-ѣзлезет, вѣдела дека-се-најдуѣт на-срѣт-море, извѣјла ено-влѣкно от-кѣсата, го-фѣрлила во-вода и брѣдот беше-се-дѣпрел. И дѣјката му-рѣкла: „За-кого-мѣ-зѣмаш?“ Тѣј му-рѣкол: „Зѣ-мене!“ Кѣ-стѣгнале тѣмо, цѣрот и-пѣчекал и напѣрѣл свѣдба и тѣке је-зѣл најубѣта дѣјка и вѣстински тѣја била најубѣта дѣјка от-свѣте дѣјки на-свѣтот.

Шенче

Итриот офчар

Ен-офчар си-ј-пасол офците на-некоа-ливада. Арно-ама ен-ден го-дотерал стадото по-пџотот уз-некоа-шума. По-некое-време глеа голем оген'. Се-чул глас: „Ела џзвај-ме од-огн'от да-не-џзгорам“. Офчарот отишол тамо и ко-стигнал што-ке-види — срет-огн'от змија. И му-велит сега на-змијата: „Ја ке-те-џзваам, ама ти ке-ме-џкаш“. „Нема да-те-џкасам — се-прогласила змијата — само-џзвај-ме, па-ке-ти-дам нешто и тоа ке-ти-служит цел жџот“. Тога офчарчето го-пружи стапот, змијата се-навитка околү-него и ј-џзвај од-огн'от. Сеа змијата му-велит на-офчарчето: „Ајде со-мене, к-ојме каде-татко-ми. Татко-ми је-цар на-змиите, ке-му-побураш да-ти-дает нешто што-џмат под-јазик. Тој отсефте нема да-ти-дает, арно-ама ти само-тоа ке-му-обураш“. И така отишле каде-татко-му и офчарот прџтиснал бурат тоа што-је-под-јазик. Најпосле видел, не-видел царот морал да-му-о-дает то. „Ти-о-даам ова, ама-никому да-не-кажеш што-сум-ти-дал, џнаку к-џмреш“. Зеде збогум офчарот со-змијата и си-дојде дома. К-џдеше по-пџотот за-дома, слушат пеет едно-пиле: „Да-знает офчарот што-џмат два-чекора пред-него, никојпат сџромаф да-не-је“. И офчарот чекнал два-чекора, копнал и-џзвајл од-земјата гџрпе пџлно со-злато. Го-зеде и си-дојде дома. Офчарот разџраше от-свите пџлин'а што-пеат; тој им-и-разџраше зборојте. Со-парите купи офци и џште појке се-обогати; напрај бачило во-планината, офци многум, офчари појке, цела спрема. Ен-ден му-викна на-жена-му: „Ај спреми јаден'е, к-ојме на-бачило каде-офците“. Се-спремија и сабалето тџргнаа со-ен-кон' и ена-кобила. Жената се-качи на-кобилата, а мајжот на-кон'от. Тџргнаа по-пџотот. Кон'от замина напрег, а пустата кобила остана напат. Кон'от му-врисна на-кобилата: „Ај чекори напрег, што-седиш напат“. Кобилата му-одгорила: „Лесно ти-је-тебе, џмаш само-две-души, а ја четири души“ — пошто била ждрџвна. Тога офчарот го-допре кон'от и слезе од-него. Је-почека кобилата дур-дојде и му-викна на-жена-му да-слезет от-кобилата и да-се-качит на-кон'от. Тога жената му-рекла: „Зашто ме-слезе от-кобилата ке-ми-каеш!“ А мајш-му му-одгорила: „Жено, ако-ти-кажам, к-џмрам“. Кинџсаа по-пџт и отџдоа на бачило. Жената му-викат на-мајжот пак „збошто ме-слезе от-кобилата?“ Ноќта спале на-бачило. По-едно-време почнале да-вијат валци и тџе му-виеле на-кучин'ата му-велеле: „да-доеме да-земеме од-

-офците“. Кучин'ата биле-млади и им-викаа на-валците: „Дојдите, дојдите, и за-нас да-напрајте малкум јаден'е!“ Арно-ама имало ен-стар пес и тој им-велит: „Ке-дбете, ке-дбете, ама уште-ен-зап ми-останал в-уста и тој на-вас ке-о-стаам!“ Офчарот све слушал и сабаљето им-наредил на-офчарите да-и-утепаат свите млади кучин'а. И сега ке-си-одат дома. Се-качил тој на-кобила, жена-му на-кон'от и т'аргнале за-дома. Соб-ними дошол и-песот стар. Жена-му све му-бурала да-му-кажет зошто наредил да-и-утепаат кучин'ата млади, а само-стариот-пес да-останет. Тој, мажот му-одгборил „ке-ти-кажам, арно-ама после к-умрам“. Жена-му му-викала пак: „Еј-кажи-ми да-знам, па-после и-да-умреш“. Мажот зел откопал гроб — ке-му-кажет на-жената и-ке-умират. Песот си-лежел пред-вратата, а пред-него имало ено-парче леп, ама-не-го-јадел. Дошол петелот и му-о-грабнал лебот на-песот. Песот му-велит на-петелот: „Петле, ај бегај оттука за-не-вијаш стопанот к-умрет, за-к-ке-те-фатам, ке-те-раскинам“. Петелот му-одгборил: „А, ко-е глупаф нека-умрет. Ја имам дваесе кокошки, ено-зарно ке-о-најдам, свите кокошки ке-и-повика свите ке-дојдат, а зарното пак ја ке-о-изеам. Ко-је-глупаф стопанот нека-умрет, ко-не-может да-стопандисат ена-жена. „Еве ова го-чул стопанот и одма је-викнал жена-му и му-велит на-жена-му: „Жено, бураш да-ти-кажам тба, ама-знаеш ја после к-умрам!“ — „Мажу, макар-умрел, ама-сакам да-ми-каеш!“ Мажот го-зеде копачот, ј – удри жената со-копачот и ј – утепа. И така тој не-му-кажа на-жената ништо. После се-прежени офчарот со-пбарна жена што-не-била инаетчија.

Драгана Дабеска 73 г. (Велибор Апостолски)

Сценче

[Умниот човек]

Си-бил некој сиромаш човек, ама бил многу учен. Умот многу му-секол, туку-бес-пари бидејќи, што-ке-праи? Станал сеа умниов, па-ти-појдуе во-некој друг грат, ке-што-го-не познаале и тамо ти-се-развијал низ-градот: „Умен-сум, ербап-сум, ама-пари немам, — пак – камил-сум, ербап-сум, туку-пари немам“. Ко-на-пато го-зачул некој богат човек што-имал пари дибидус

многу, тој му-свикал на-јабанџијава: „Ела ен-час овде! Штo-е ова, што-викаш ти ваке? Штo-сакаш со-тоа да-речеш? — Ти дај пари, па-ја ќе-ти-кажам што-сакам да-речам. — „На-ти пари тебе ја, па-прај што-ти-сече умо“.

Кба-си-зёл париве от-богатиов, умнио-чoбек ти-стaнал, па-ти-накупил рoгожи фeтви многу. Пoсле и-тoдрил некоја-гeмиа и-oјшол преку-некое-мoре нeгде, ке-што-излaгале нoке да-пaсат дивитe кон'и. Кoн'иве зaшто oделе по-тeмнина тaмо на-eен-бpeг да-пaсат, па-да-им-се-вија во-темнината, излaгале тиа со-бевцe-нети кaмен'и в-yста. Камeн'иве и-зeмале oд-мoре. Oвја yмниов чoбек знaел па-зaтоа и-зeл рoгoжите. Сeа тaмо yште со-дeн и-зaпaлил свитe рoгoжите да-изгорат. Тиа изгoреле и пeпел се-стoриле. Вeчeрта кoа нaдошле кoн'ите да-пaсат свeкoј со-пo-еден-бeвцeн кaмен в-yста и напуштaле камeн'ите и тиа пропaд-нале ф-пeпел, па-нe-могле да-свeтат. Кoн'иве сaкале да-и-сoбe-рат камeн'ите, да-и-зeмат нaсат, тyку не-и-вијале кaдe-сат. Дeн фaтил-вeкe и тиа си-испoшле в-мoре. Кба-стaнал пoсле чoбeкo, ти-сoбира oниa ми-ти-кaмен'и и-натoбpуe во-гeмиата па-си-дooгa нaсат ке-богатиo, му-вика: „Ела сeа да-ти-кажам штo-е тoа eр-бап сум, yчeн-сум, тyку-пaри нeмам“. Си-и-дeлили париве нaпo-лу и тoа.

Георги Неделков (Ј. Иванов)
Ив 1909 : 72

ДЕБАРСКИ ГОВОР

Дебарско

Дебар

Двоица браќа

Биле двоица браќа. Еднијот oдел на-дoрва, друг'ијот сeдел дoма. Тoј шчo-oдел на-дoрва бил бyдала, а тoј шчo-сeдел дoма aрен. Му-рeкол бyдалата на-aрнијот: „Да-сeда да-je-пoчина из-мет мајк'с“. И тaка бyдалата сeдел до-мајка-си, а друг'иот oшол на-дoрва. Бyдалата згрeл eдeн-кoтeл вoдa, je-тyрил во-eднo-кoритo. Тaмо je-клaл и мајка-си и фaтил да-мaат на-нeја. От-кoритoтo je-oднeсoл во-jaслитe, je-дaл eднa-фyркa да-прeдит. Дoшол yмнијот, je-нaшoл oпpaнa мајка-си. Му-рeкол бyдалата:

„Одај, копај гроб“, а тој је-зёл мајка-си. Одел, одел до-една-чэрешна. На-чэрешната нашол една-мóмичка, и је-вэлит будáлава: „Фóрли едно-вётче“. Момичката му-не-фóрл’ала. Тој фóрлил со-едно-дóрво и је-урнал дóлу óпрана. А árнијот одел да-кóпат гроб. Будáлата му-викат: „Брáте! копај двá-гроба, тинóса двé мајки“.

...Йделе, йделе и се-скриле во-една-водéјнца. Вэлит будáлата: „Óвеја-је вретéното мајк’ино со-прéшленот, ка-го-зéма“. Му-вэлит брáт-му: „Не-зéмај-го, ка-н-óперит водéјнчарот“. Тој вэлит: „Нé, јá ка-го-зéма; óвеја-је-вретéното мајк’ино и прéшленот мајк’ин“. Го-зёл и одел, одел, дóшол до-една-јáсика, и си-се-кáчил на-јасиката и му-вэлит на-брáта-си: „Ми-тéжит вретéново мајк’ино, да-го-бúвна дóлу?“ Под-јасиката ймало кáрван к’ирациии. Г-óтпушчил; кáменот óд-ветка нá-ветка пáднал дóлу, а к’ирациите побéгнале óтује. К’ирациите ймале тоáрено кáрванот тэмјан. Будáлата му-вэлит на-брáта-си: „Кá-го-зáпал’а тэмјаноф“. И го-зáпалил. На-Гóспода му-бóлело зóп, а от-тэмјанот му-бздравел, и пúшчат Гóспот: „Кóј ми-бздрај зóбов, нéка дóјт áмо“. Будáлата óшол тáмо. Гóспод му-вэлит: „Шчо-сáкаш, од-бэри-си óвде“. Тој с-óпулил и видел едно-шúпел’че и го-пóсакал. Гóспод вэлит: „Нéшо дрúго зéмај, нé-земај óвеја“. Тој рéкол: „Нé, óвеја го-сáкам.“ Гóспод му-рéкол: „Кóј ка-те-видит, сфé да-рáзиграт, ко-кá-зáсфириш“. Будáлијот одел, одел и го-стрéтил еден-пóп. Пóпот го-зёл за-йзмекар, да-му-пáсит кóзите. Го-пúшчиле будáлијот йзмекар со-кóзите да-и-пáсит. Тој фáтил да-свирит. Кóзите фáтиле да-йгрет. На-вéчерта дóшле óслабени. Му-вэлит пóпот: „Шчо-óл’ку ослабени кóзиве?“ А попáгата му-вэлит на-пóпот: „Да-пóјш, да-видиш шчо-слáбет óл’ку кóзиве?“ Пóпот пóшол да-видит. Ко-фáтил будáлата да-сфíрит со-шупéл’чето, кóзите пáк фáтиле д-йгрет. Вэлит пóпот на-попáгата: „Ймале мóк’и óвје, шчо-йдет óл’ку глáдни“. Тóга попáгата му-вэлит: „Нéка дóјт вéчер да-ни-пóсвирит; дéцата к-и-клáјме в-ámбар, а мйје, гóре нá-греди“. Вéчерта будáлијот зáсвирил; дéцата в-ámбар с-изóпрале, а пóпот и попáгата скóкнале дóлу. Му-вэлит пóпот на-будáлава: „Ко-кá-кúкнит кукајцата, да-си-óјш“, Кáчиле едно-мóмиче на-едно-дóрво. Пóпот му-вэлит: „Кúкна кукајцата; да-си-óјш“. Будáлата му-вэлит: „Кóде-је, да-је-вída јá?“ Фóрлил со-едно-дóрво и је-урнал дóлу.

*Горенци***Бил'ал Чела и Пале**

Еднуш дошол Бил'ал-Чела со-педесет души ѿрнаути и-сака не-злум кол'ку-пáри цѣриме. И-рекол: „Ол'ку души има и-во-Пáреши“. Кога-виделе фарйте, не́кѡет с-йсплашил и-йзбегал. Посе́нае. Оттуе го-вйкѣт Пáлета кмѣтот и бáрѣт пáри. Пáле им-рече не́мат и-си-ѡтиде до́ма. Ко-се-сте́мни, ти-до́шле и-кѡп^ает дупка на-сй́дот от-ку́ката Пáлеа за-да-влѣзет. Ма́јка-му Пáлеа Цвѣта (ста́рата Петко́јца) и-у́знала и-го-вйкнала Пáлета. Ко-ке-вйдет, што-ке-вйдет: пѡлно Турци ѿрнаути на́двор. Ама-Цвѣта бешесй́лна, корáжлиа же́на, а-и-Пáле не́маше стра́ф, йч не-се-плашеше. Пѡчнае да-фа́рлает. Целото́-село ста́на на́-носи. Чу́ефме само-пу́шки како-фа́рлѣт де́ турците, де́ Цвѣта и-Пáле. Целá-но́к та́ке не-спафме. Ко-се-ра́здена Бил'ал-Чела си-ѡтиде, и-му-рече на-Пáлета да-к-о-ѡпери. Оттуе другата́-но́к ти-дошол пак Бил'ал-Чела и-е-за́палил плѣвната Пáлеа. Се-скри́л во-кори́јата Стојче́чина и-го-че́ка Пáлета да-го-ѡпери. Ама-Пáле зна́еше и-не-йзлезе на́двор. Пáле само-со-марты́нката в-ра́ци се́деше. У́тринта свй́те от-се́лото отй́дое в-гра́т (Де́бар) ке-й́кмот да-бáрѣт по́мош. Й́кмот им-да́де пу́шки на-свй́те и-отй́дое да-го-бáр^аѣт Бил'ал-Чела. Ти-го-на́шле во-Балескы́-Трап и-пѡчнае да-пу́к^ает. И-ѡпрае свите́-Турци (ара́мии), им-зе́дое-гла́јте, и-одне́сое ке-й́кмот. Кога-вйдел й́кмот, се-за́чудил и-беше-рекол: „Алѡл д-йм-је“.

Менка Шареска 78 г. (Фидан Јосифоски)
Вид 1968 : 85

*Цейишиа***Двојца браќа**

Едно-вре́ме си-би́ле двојца браќа. Едниот би́л бо́гат, дру́гиот сй́ромаф. Сй́ромаѡв му-и-пѡсакал волѡјте на-богáтиот да-ѡрат. Бра́т-му му-и-да́л волѡјте. Сй́ромаѡт ѡшол да-ѡрат и му-до́шло сно-пй́ле и му-ре́кло: „Што́-сакаш, снйѡт-вол да-ти-пу́книт или братѡе-ти енотѡ-око да-му-ѡкорит?“ Тѡј се-мй́слел како-да́-речит. Се-пре́мислил и ре́кол: „П-у́бѡ во́лов нека-пу́книт, него-бра́т-ми бе́з-око да-се́јт“. Тѡј-час во́лот пу́кнал. Тѡј го-пу́штил другиѡт-вол и е-пра́тил кѣрка-си да-му-ѡ-ѡнесит во́лот

на-богатио́т-бра́т. Те́а, дево́јчето, м-о-о́несло во́лот и-му-ка́жало оти-другио́т-вол пúкнал. То́гаш бога́тиот бра́т о́шол ке-кади́јата да-о-ту́жит бра́та-си. Си́ромао́т о́шол ке-кади́јата. Кади́јата му-ре́кол: „Бра́т-ти те-ту́жит, си-м-о-пúкнал во́лот“. То́ј одгóво-рил: „Ви́стина во́лот пúкна, ама-до́јде ено-пи́ле и ми-ре́че: „Што́-сакаш, во́лов да-пúкнит или бра́то-ти о́кото да-му-о́корит?“ Já ре́коф п-убо́ во́лов да-пúкнит отколи-бра́т-ми да-о́корит. „Кади́-јава му-ре́кол на-богатио́т-бра́т: „Са́каш и́ли о́кото да-ти-го-и́ста́м, и́ли ка-да́јш два́сет напо́лни?“ Бога́тиот одгóво-рил: „На́-ти па́риве, а-о́ково нека-ми-се́јт“. То́гаш бога́тио́в-бра́т ви́дел колку-го́-сакал бра́т-му, го-прегáрнал и се-сми́риле со́-него. И-та́ка дво́јцата бра́ка се-сми́риле и по́ке не-се-ка́рале.

Цейиши́а

Дво́јца комши́и

В-ено-се́ло живе́јале дво́јца ко́мши́и, еден-бо́гат и еден-си́ро-маф. Бога́тиов не́мал де́ца. Си́ромао́ф ра́ботал и ко-ка-до́ел од-ра́бота до́ма, си-и́грале со-де́цата и же́на-си. Бога́тиоф го-пра́шал: „Што́-прајш а́ке, свеко́ја-вечер се-сме́јаш со-же́на-ти и де́цата?“ „А́бе — ре́кол си́ромао́т — со-же́на-ми си-и́граме, има́ме ено-ја́ба́лко и ја́ е-го-фа́рл'а не́јзе, та́ ми-го-фа́рл'ат ме́не“. О́вја, бога́тиов о́јт до́ма и е-ве́лит на-же́на-му: „На-комши́јана ка́-му-да́ ено-га́рне па́ри четири́-па́рста пра́зно, да-ви́диме што-ка́-прајт“. И-ста́нал то́ј, м-о-да́ват га́рнево па́ри на-си́ромао́в. Го-зе́л си́ромао́т га́рнево и гле́ат четири́-па́рста пра́зно. И е-ве́лит на-же́на-му: „Же́но, га́рнево е-четири́-прсти пра́зно и гле́ај д-о-напа́лниме“. Си́ромао́т се́а ра́ботат и све́ по́кусо но́сит до́ма и гле́ат га́рнето д-о-напа́лнит. И се́а во-ку́ката не́го́ не́мат ни-весе́лба, ни-сме́а. И та́ке и-оста́ј то́ј де́цата нена́јдени и необле́чени, само-га́рнето д-о-напа́лнит. Та́ке те́рал неколку-вре́ме и гле́ат не́-мојт га́рнево д-о-напа́лнит. И си-ре́кол: „О́ва не́-е-ра́бо-та, и-оста́јф де́цата необле́чени и гла́дни, и е-ре́кол на-же́на-си: „На́, ова́-га́рне да-м-о-о́днесиш на-комши́јана на́зот“. Та́ја им-го-о́несла га́рнето и им-ре́кла оти-не-го́-сакет га́рнето, чуму́-им-е. Си́ромао́т утри́ната па́к о́шол на-ра́бота, на́вечер до́несол ја́ден'е, пи́ен'е. Ве́черале и си-фа́тиле да-и́грет и да-пе́јет. И та́ке па́к се-вра́тила весе́лбата во-ку́ката на-си́ромао́т.

*Цейишиа***Тројца браќа**

Си-ймало ено-време трóјца браќа и тие ймале ена-мајка кóбра и си-ймале и ено-лóјзе. Свекој-ден кóпале во-лóјзево, а еден остáнол дóма со-рét. Дóшол рét да-óстанит најстариóв-брат, áли óнја сáкал пóбáргу да-срáботат и си-рéкол: д-о-вéжа тйнов со-млéко нá-плешти, дур-д-и-рáбота другие-рáбоке, млéково кá-се-йзмáтит. Ймал запáлено óгниште, а на-огништево ймал чéрепна да-пéчит лéп. Óгнов бйл зáгаснат и се-нáвалил да-дýнит, млéково се-тýрило в-óгон. Пóсле óшол ф-клét да-е-йзмáлнит крáвата. Вóлот прéживал и óвја му-вйкат на-вóло: „Нé-мој да-ми-се-крйвиш за-млéкото“. Вóлов не-рáзбират нйшто. Óвја е-зél секйрата и-о-фúкнал пó-глá на-вóлов и вóлоф пáнал мáртоф. И-зél рúчекот и-óшол в-лóјзе ке-брáќа-му. Тие кó-го-вйделе, му-рéкле: „Зáшту óстана дóчно?“ Тóј им-рéкол: „Вóлот го-óпраф, зáшту ми-се-крйвеше за-млéкото што-о-тýриф в-óгон“. Брáќа-му влéгле во-гáјле: мóж да-ймат напрáено óвја некоја-бéл'а – и óшле дóма. Вйгет вóлот óпран и-зéле да-о-дéрет. Го-óдрале и кóжата му-е-дáле на-стариóв-брат да-óјт да-е-прóдајт. Тóј óдел тáке со-кóжата и на-ено-мéсто вйдел на-еден-дáп гáврани и им-рéкол: „Гáврани, нá-ви-е кóжава, а ўтре кá-дóјда да-мй-дáјте пáрите“. Óшол дóма и о-прáшале брáќа-му: колкú-пари е-прóдаде кóжата. Тóј рéкол: „Ўтре гаврáните кá-ми-и-дáет пáрите“. Ўтринта óшол пáк ке-дáбот и и-вйдел гаврáните и им-рéкол: „Гáврани, дáјтé-ми-и пáрите за-кóжата“. А-гаврáните само-си-грáчеле, тóј се-нáл'утил и-зél секйрата, го-йсекол дáбот. Ко-вйгат внáтра пáри жáлтици. И-сóбрал пáрите и си-óшол дóма. Брáќа-му се-зачúдиле кó-вйделе тóлку пáри. Тóј им-кáжал свé по-рét како-нáпрајл со-гаврáните. Сéа брáќава се-чúдет што-дá-прает со-пáриве. Се-слóжиле д-и-пóделет свéкому по-тóкмо. Нájмалиóт-брат о-пúштуле ке-пóпот д-о-зéмат шй-никот и д-и-дéлет пáриве. Óјав óшол ке-пóпот и м-о-пóсакал шй-никот. Пóпот о-прáшал што-кá-прает со-шй-никот, а-тóј му-рéкол оти-кá-мéрет нéшто. Пóпот о-зél шй-никот, внáтра о-нáмачкал со-вóсок и м-о-дáл. Тие и-подéлили пáрите, áрно-ама ена-жáлтица се-залéпила за-шй-никот колку-за-бéл'а за-да-вйдит пóпот што-мéреле. Кó-еден-дén, кó-бйле свйте на-рáбота во-лóјзето, пóпот влéгол из-бáцата во-кúката од-брáќава, и-нáшол пáрите во-сáндокот ке-што-и-чúале и и-зél. Сáндокот о-нáпáлнал со-грéбушки от-кóза. Нáвечер дóшле брáќава од-рáбота и глéет

во-сáндокот пáриве и-нeмат, сáндоков eсти пáлн со-грeбушки. Сeа се-мислет да-н-пáрите се-препáјле грeбушки и рeшили да-одет да-о-пráшат пóпот за-оваја-рáбота. Нeјсе, oшле ке-пóпов и му-вeлет áке и áке. Во-еден-сáндок íмафме пáри, а-фчeра ко-се-врáтифме од-рáбота место-пáрите во-сáндокот нáјдофме грeбушки от-кóза, па-тí каку-ýчен чóек да-ни-кáжиш штó-мојт да-бít оваја-рáбота. Пóпов oјт ке-нíми дóма, го-глeат сáндоков и им-вeлит: „Во-овјá-сáндок све-íмале грeбушки от-кóза, а вáми ви-се-чíнело како-да-íмате пáри“. Брáкава пошту-бíле прóсти му-поверóле на-пóпот и тáке си-остáнале бeс-пари, зашту-нe-биле нíмни кíсмет. Ни-тáму бeф, ни-прáo ви-кáжаф.

Арсо Маркоски (Методија Новковски)
Вид 1968 : 92–93

Цейишиа

Волкот и лисицата

Ено-врeме се-фáтиле пријáтели вáлкот и лисицата и тáке зáено шeтале ис-шúмата. Шетáешти нáшле ено-гáрне со-мeт. Лисицата рeкла: „Што-да-пráјме со-мeдоф?“ „Да-го-скрíеме во-трапон и кога-кá-бíме глáдни, по-мáлку кá-си-јáјме“, рeкол вáлкот. Ка-што-рeкле и напráјле. Кó по-некоје-врeме лисицата му-вeлит на-вáлкот: „Кумче-вáлче, ме-вíкeт да-крста дeте, áли да-ода áли нe?“ „Чíм-те-вíкeт, oди“, рeкол вáлкот – само-глeај úбo íме да-му-клáјш на-дeтетo. Стáнала лисицата и oтишла ке-што-бíло скрíено гáрнúлетo со-мeдот и се-нáјала колку-што-мóбeла. Кo-се-врáтила ке-вáлкот, тóј е-пráшал: „Каку-пóмина кáрштáн'e?“ „Мóшне лeпо“, рeкла лисицата. „А каку-го-кáрсти дeтетo“, пráшал вáлкот. „Зафáкалче“, одговóрила лисицата, тáке му-рeкла, пошто-запóчнала да-о-јáјт мeдот. Не-помíнало нóгу врeме, кo-eте-ја лисицата пáк му-вeлит на-вáлкот: „Куме-вáлче, пáк ме-вíкeт да-бíда кúма, да-кáрста дeте“. Oди, чíм те-вíкeт“, рeкол вáлкот. Лисицата тeкрав oшла ке-мeдот и-о-преполóјла. Кo-се-врáтила, вáлкот пá е-пráшал: „Каквó-име му-нáреди на-дeтетo?“ Тjá рeкла: „Препóлофче“. Нeјсе, помíнало мáлку врeме кo-пáк лисицата му-вeлит на-вáлкот: „Куме-вáлче, јá пá кá-ода да-кáрста дeте“. Сeа лисицата oшла ке-мeдот, го-ízела свíот, а гáрнето го-тáркáлила во-трапот. Кo-е-

-прашал ва̀лкот каку-го-ка̀рстила дѣтето, му-рѣкла: „Тáркали ва̀ли ф-тра̀пче“. (Ете та̀ке, ни-та̀му бе́ф, ни-пра́о ти-ка̀жаф).

СТРУШКИ ГОВОР

Струшко

Волино

Туран водејичар и лисицата

Си-би́л еден-водејичар, би́л си́ромаф, не́мал ни́шчо. Ама-са́кал да-се-же́нит. Ошо́д да-пу́штат е́днуш во́да, ама-една-ли́сица му-се-на́учила да-му-је-кíнит во́дата. Една-вѣчер, два-вѣче-ра, не́-могод да-је-фа́тит лиси́цата. На-трека́та-вечер то́ј је-фа́тид. Та́ја му-се-мо́лит на-водејичарот (го ви́кале не́го Ту́ран). Та́ја му-се-мо́лит: „А́ман, Ту́ране, пу́шти-ме“. То́ј ре́код: „Ке-те-пу́шча, ако-ми-је-на́вршиш от-ца́рон ке́рка-му“. И-Ту́ран је-пу́шчил лиси́цава. Та́ја му-рѣкла: „Ту́ранѐ, да-си-је-про́дајш ка́пата оту-к-о́да кај-ца́рот“. Ста́нал то́ј је-про́дал ка́пата. Ошла лиси́цата кај-ца́рот стројни́чица да-му-је-ба́рат ке́рка-му. Му-ви́кат на-ца́рот: „Че́стити ца́ре, излези ке-т-о́питва не́шчо“. Изле́гле измека́рите: „Шчо́-је, лиси́це, шчо́-викаш?“ — „Дајте-ми-го-мера́чето шчо-ме́рит ца́рот па́ри, му-тре́бит на-Ту́рана“. Го-зе́ла и-г-о́днесла кај-Ту́рана. Една-па́ра би́ла, је-залéпила на-мера́чето и-па́к о́јт кај-ца́рот, го-да́ла мера́чето“. Лисо́, лисо, ви́кѣт измека́рите, една-па́ра се-залéпила, е́ла зе́ј-си-је“. По́сле лиси́цата о́шла стројни́чица, и-ца́рот је-да́л ке́рка-му. До́шло вре́ме Ту́ран да-о́јт, ама-не́мал со́-кого, само-то́ј и-лиси́цата о́шле. Лиси́цата вр́зала една-пу́нка на-опа́шката да-крéват ма́гли — пра́ој шчо-да-се-не́-гледат ни́шчо ве́ке. Ца́рот ви́дел, с-о́пулил откај-кона́ците не́гој, ви́дел Ту́ран со-го́лема фами́лија и́дит, со-но́гу при́јатели. Им-ре́код на-измека́рите ца́рот: „У́ште то́лко ко́наци ке-наре́дите оту-Ту́ран и́дит со-но́гу сва́тој“. До́шла лиси́цата до-едни-ли́ваге, је-фр́лила шу́нката, зе́тот (Ту́рана) г-оста́јла кај-лива́гето и-о́шла бе́з-него кај-ца́рот“. Че́стити ца́ре, излези да-т о́питва не́шчо“. Ца́рот изле́зе и-лиси́цата му-вѣлит: „О́наму не-стрéти го́лема во́јска, Ту́рана го-слéкоа и-сва́тојте и разб́ркаја. Ту́ран е́не-го до́бу го́д“. Ца́рот сви́кал во́јската, о́шо́д кај-Ту́рана, го-зе́д и-го-прóбмена́д. Ту́ран туку-се-пу́лед. Ца́рот је-вѣлит на-лиси́цата:

„Лисѓ, шчо-сѓ-пулит ваке Туран, да-не-н-бѓндисвит пл’ачкиве?“ — „Царѓ — му-вѓлит лисицата — овијѓ-пл’ачки и-облѓкваше сѓмо кѓ-да-ѓдеше вѓда да-п’ушчит“. Тѓј (царот) му-дѓдл ушче п-убај рутшча. Туран пѓсле је-зѓл кѓрка-му на царот и-си-ѓјшле со-лисицата.

Требенишиѓа

Осман-бек је грабил Цветанка

Бѓд некој-бѓк, Ѓсман-бек се-вѓкал тѓј. И-бѓд некој-Бѓд-так. Ѓмал кѓрка, се-вѓкала Цветанка. Ѓсман-бек сѓкал да-му-је-грабит кѓрка-му на-Бѓдтака. А-Бѓдтак ѓмал девѓтмина сѓној и-сѓте жѓнати. Кѓрка-му бѓла нѓјмала. Ѓтишод на-некоја-нѓва на-плѓнина да-је-жнѓјат нѓвава и-сѓбервит неколк’у-мина сѓјмени и-ѓдат кај-нѓвава и-му-излегвит кај-аргѓтите, кај-жѓнѓве што-жнѓјат и ѓдат кај-Цветанка. И-сѓјменѓте ѓколу стѓат. „Кѓ-те-зѓмам јѓ тебе“ — вѓлит Ѓсман-бек. И-тѓја му-се-фѓрл’ат со-кѓ-тек, ама-жѓна. И-нап’рѓвија една-ѓурултија. И-тѓка му-је-зѓдоја момѓчката на-Бѓдтака. Цветанка му-вѓлит: „Си-ми-бѓд кѓсмет, од-речѓното нѓ-можам да-бѓгам, сѓмо те-мѓл’ам кѓ-м-ослѓбѓдиш со-невѓстѓне, со-ѓдна да-прогѓрам. Ѓсман-бек се-дѓвери нѓ-неја, се-п’рѓдаде, је-ослѓбѓди и-прогѓри со-невѓстѓте ѓдна. Тѓја му-рѓче на-нѓстѓте ѓдна (на-снѓ-је ѓдна) да-ѓјт да-му-кѓжит на-тѓтка-си и-на-брѓка-си да-фѓтат ете-кѓде п’усија. Цветанка го-фѓштат Ѓсман-бега и-сѓјмѓните пѓ-ниа и-тѓргват. И-снѓ-је ѓти-де дѓма и-му-кѓжа на-Бѓдтака: „Тѓткѓ, нѓс-ни-се-нап’рај гѓлемо нѓшчо неубѓ: Ѓсман-бек ни-је-граби Цветанка. Да-и-сѓбѓриш твѓј девѓтмина сѓној и-да-фѓтат јѓка п’усија белки-Цветанка кѓ-ја-ѓткѓнат“. И-тѓј тѓка и-сѓбра синѓј-му — кѓј со-вѓлој бѓд, кѓј со-ѓфци бѓд — и-тѓке тѓје дѓјдоја кај-тѓтка-му Бѓдтака. Бѓдтак му-рѓче: „Слушајте вије девѓтмина сѓној, кѓ-ѓјте ете-кѓде, кѓ-фѓтиме п’усија и сѓстра-ви Цветанка да-не-дозвѓлите турцко-фѓреце да-је-се-клѓјт“. И тѓка тѓје се-наор’уѓаа дѓбро, ѓјдоја и-фѓтија п’усија. И-ѓто-го Ѓсман-бек на-мѓстово кај-што-вѓрвит. И-брѓка-је: „Стѓј, Ѓсман-бек! Пушти-је Цветанка“. Тѓј: „Не-јѓ-пуштам“. — „Не-јѓ-пушташ-ли?“ Тѓнк со-п’ушките и-г-убѓија Осман-бега, Цветанка си-је-зѓдоја.

Требеништа

Двајцата браќа што се делиле

Биле двајца браќа. И-тије, едниот имал помалу деца а-бил постар, постар и побистар бил. Помалиот бил ногу прџс, сирџмаф, а трчал ногу, кумур праел, дрва нџсел, едно, друго, сфе шо-печалел парите, му-дџл нему, на-браџоф постар. А-имал ногу деца. И-џвој велит попаметниџф: „Браџу, ке-се-делиме.“ Ама-имал жена умна тџј, ако бил прџстџф. И-нејсе, го-делит. „А бе тџ — рече — џдиш на-пазар, нџсиш едно, нџсиш друго, нема да-ти-преџам, ке-ке-ме-тераш тџ к-џда, заш да-се-делиме?“ — му-велит браџоф помал на-постариџф. „Не, ке-се-делиме“, му-велит браџоф постар. И го-делил. Имале едно-раџо воџој: едниџт-вол бил стар и-слап. Имале една-крава и едно-теле, едно-магаре и еден-кџјн. Сега џвој, паметниџф, го-зема кџјнот, на-браџоф му-го-даџ магарето, е-земаџ кравата, него му-го-даџ телето, го-земаџ воџот џбаф, нему, на-браџоф му-го-даџ слабиџт. И нејсе. И тџја се-делиле. џвој помалиџф имал калабалак деџијна, трчат, кумур праџт, едно, друго, ама не-стасџит нишџо. Идејќи се-слизнаџ пустиџт-вол, слап, си-е-скршил ногата. „Же-нџ — рече — воџот си-е-скрши ногата.“ „Па ко-е-скршил, забџли-го — рече — нек-го-јаџдет деџава — рече —, шо-ке-праџме сега.“ И го-заџлале воџот. Ама граџот не-бил ногу даџлеку, преку-една-тумба се-преџфрлал да-џџт да-е-прџдаџт кџжата. Рече: „Же-нџ, ке-е-прџдаџ кџжава јас.“ „Прџдаџ-а, бре-маџу, прџдаџ-а кџжата.“ И тџј сега џџт, ке-преџфрлит преку-тумбата, ама тумбата претрџеши, некоје раџно место имало тџполи, а на-топџлите џаџки насџбрани и тџје „га-га-га“! А тџј им-џикат: А бе, ке-џи-е-даџам, ама-ф-саџбота и-саџа парите!“ И им-е-фрлил кџжата на-џетките на-гавраниџе, на-џаџките, и се-џратиџ наџат. Дур-џџшол доџма, се-стеџнало. „Шо-наџпраџ? — го-праша жената. „Им-е-даџоф на-џаџките кџжата, им-е-прџдаџоф — рече тџј — ама дури-ф-саџбота да-ми-и-деџ парите.“ „Наџлет да-се-стеџриш, џџаџки-ли ке-зеџш пари?“ — му-велит жената. „Па-ми-реџоја тџје — рече — доџди ф-саџбота, к-и-зеџш парите. „џтџука тџј го-зеџ магарето, џрешџата за-д-џџт ф-плаџина кумур да-наџпраџт. И џџт д-и-баџрат парите џо-саџџтата. џаџките гоџре на-топџлите и паџк поџнале: „га-га-га!“ „Аџде слеџете доџлу — рече — парите да-ми-даџте“, им-џикат на-џаџките. А-тије паџк гоџре и-паџк: „га-га-га“! „Моџре слеџете — рече — даџте-џ парите, иџнаку јас ке-џе-џрна доџлу џас!“ џџекот јаџк, сеџирата и паџм — пум на-дрџво-

то, пám — пúm, пám — пúm! Дрвото бiло стáро, шúпливо, и нéкој во-него скрiл пáри нетргани, сума пáри. Дрвото пáднало, а бiло шúпливо, и пáрите се-тúриле úдолу. „Áх — рече — ке-сте-й-скриле пáрите! Шо-мiслeфте вије, к — излétате, не-к — и нáјда јáс пáрите!“ Нáполнил врекiната, твáрил магáрето и и-носит пáрите дóма. „Éве-ј, жéно, пáрите — рече — им-зéдоф, ама úще имét. Јáс — рече — викаф, а тiје: Н — и-дáме, н — и-дáме“, ама јáс го-прéсекоф дрвото и им-нáјдоф ке-ш-и-скрiле пáрите.“ А жéна-му бiла пáметна, пóшле и и-зéле пáрите. И-зéле пáрите, и-дóнесле дóма. Жéна-му кúпвит едно-рáло волој, кóла, и-натóварвит брáшно да-пóнесит за-дéцата, пáри нóгу. Кó-чул брáт-му, постариóф-брат шо-го-дéлил, се-чúдит: „Откаде — рече тóј — кóла, волој, éдно, дрúго, óткаде óлку брáшно?“ Се-чúдит. Другиот-ден зéмат дéцата, и-óблеквит сiте, сiте дéца во-нóви áлишча. А жéна-му бiла пáметна и му-вéлит сéга на-мáжоф: „Тi нéмој, нéмој, да-нé-кажвиш нiкому ке-нáјдофне пáри.“ „Нé, мор- жéно, нiкому нé-кажва.“ И пóсле тóј нéкако се-дóбрал до-брáтоф, постариот-брат и вéлит: „А бе-брáту - рече — ке-нáјде óлку пáри? Брáшно дóнесе, волој, éдно, дрúго, свé нáмести со-жéна-ти, и дéцата и-óблече, ке-нáјде?“ „А бé - му-вéлит помалиот-брат — волот стáр пáдна, си-и-скрiши нóсете, и тá ми-вéлит, жéната, закóли-го да-го-јáдет дéцава бáре, не-му-сé-прајт шо-не-му-сé-прајт нóгата. И јáс стáнаф го-зáклаф во-лот и е-прóдадоф кóжата.“ „Кáј-е-прóдаде?“ — го-óпитвит тóј. „Е н — óнá тумба óнаму, ке-óние топóлите — рече — имаше чáфки, ми-е-сáкáја кóжата, јá им-е-дáдоф и им-рéкоф: ф-сáбота пáрите. И тiје ми-рéкоја: ке-ти-дáјме. Жéна-ми ке-м — опéреше. И пóјдоф јáс тáму. Им-вiка: слéзете. Тiје не-слéгвеја, и јá секi-рата и го-сéча дрвото, топóлата. А тiје беше-и-скрiле пáрите во-твá, во-дрвото. И-нáјдоф пáрите, имаше нóгу пáри.“ „Их мáј-ката — рече тóј, другиот-брат-и-јá ке-го-зáкол'а волот. „Óјт дóма, и-зáколвит и-волот и-крáвата да-дóбиет пóјке пáри. И-óднесол и и-óстéл тáму на-топóлите и тóј, тáму ке-чáфките. Áма во-сiте тóполи нéмало пáри. Сéчит éдна, сéчит дрúга тóпо-ла, нéмало пáри. И тáка тóј óстанал и бéз-вол и бéс-крава, и тáка тóј, постариот-брат óстанал сiромаф, а помалиот-брат си-се-обгáтил.

Вишни

Си-би́ле баба и дѣдо. Нѣмале дѣца...

Си-би́ле баба и дѣдо. Нѣмале дѣца. Еден-дѣн ба́бата и дѣдо-то се-ска́рале и се-дѣлиле. Ба́бата го-зе́ла пѣтлето, а дѣдото ма-чоро́кот. Еден-дѣн пѣтлето је-ре́кло на-ба́бата: „Ба́бѡ, спрема́ј-ми-го то́рбето, ќ-ода на-пѣчал’ба. „И тва́ си-ѡтишло во-ба́фчата от-ца́рот и си-пѣло: „Ца́ре, ца́ре, да-ти-се-пѡсера стрет-па́јнцата. „Чу́л ца́рот, ра́збрал што-му́-пејт пѣтлето, и-ви́кнал слуги́те и им-ре́кол: „Зе́јте-го пѣтлено и фа́рлете-го к’е-а́зноно.“ И слуги́те го-фа́тиле пѣтлето, го-фа́рлиле во-а́зното. И тва́ се-нагу́гало напо́л’они, се-нагу́гало, се-нагу́гало у́бѡ и го-кре́нало но́цето. Го-ви́деле слуги́те, помы́слиле пѣтлето у́мрело и му-ре́кле на-ца́рот пѣтлето цѡјсало. Ца́рот им-ре́кол да-го-фа́рлет на-бу́ниште. И ти́е го-фа́рлиле пѣтлето на-бу́ниште. И пѣтлето по́лека ку́ц-ку́ц-ку́ц, ѡтишло к’е-ба́бата. И је-ре́кло на-ба́бата: „Обѣси-ме, ба́бо, на-гре́дана и постѣли-је ма́рамата, и зе́ј една-фу́л’ачка да-у́дриш со-н’а.“ Ба́бата сто́рила тва́ што-је-ре́кло пѣтлето. Зе́ла фу́л’ачка и у́дри со-фу́л’ачката, и пѣтлето трр...трр... и напо́л’ѡнчин’а. И по́сле ба́бата ѡшла к’е-дѣдото да-му-го-зе́јт кутѣлникот да-и-ме́рит напо́л’ѡните. И-изме́рила напо́л’ѡните и ба́бата ѡјт к’е-дѣдото, му-го-вра́тила кутѣлникот. Дѣдото са́кал да-ви́дит што-ме́рила ба́бата, гле́дат во-кутѣлникот, ба́рал да-ви́дит што-ме́рила ба́бата. Ко-гле́дат во-едно-це́пче во-кутѣлникот напо́л’ѡнче. Го-ви́дел тва́ ма́чоро́кот и му-ре́кол на-дѣдото: „Дѣдѡ, а́ј ме́си-ми една-по́гача, спре́ми-ми една-чу́тура ви́но, ѡ-ја ќ-ода на-пѣчал’ба, и ја са́ка да-пѣчал’а.“ Дѣдото му-спре́мил по́гача, му-је-спре́мил чу́ту́рата ви́но, и ма́чоро́кот ѡшол. Ѳдел од-воде́јнца на-воде́јнца, се́где глу́фчишта, ска́кал од-ме́жда на-ме́жда, са́мо зми́шта и смѡчишта, и е́ве се́га се-вра́штат, до́шол до́ма. Му-ве́лит на-дѣдото: „А́ј, дѣдо, се́га ва́рзи-ме на-гре́дана и здо́ла по-сте́ли-го гу́нчето, и у́дри со-фу́л’ачката.“ Дѣдото го-сто́рил тва́, го-ва́рзал за-гре́дата, го-по́слал гу́нчето здо́ла и у́дри со-фу́л’ачката. И ко-по́чнал ма́чоро́кот да-та́ртат зми́шта, глу́фчишта, смѡчишта, не-зње́ле к’е-да-бе́гѣт.

Ра́збрала ба́бата, си-напра́јла тига́јнчин’а и се-ка́чила на-петар. Дѣдото ѡдел покрај-кла́никот, а ба́бата му-пу́штала тига́јнчин’а. Пу́шти е́дно, то́ј ѡзеј-го, па́ ба́бата пу́шти едно-тига́јнче, дѣдото ла́пни-го, ѡзеј-го и ви́кај: „При́дај, го́споде, при́дај!“ иште-е́дно!“ И та́ка ба́бата го-на́јала со-тига́јнчин’а. А́ма е-па́д-нало но́жето. Го-ви́дел дѣдото, го-по́знал бабинѡто́-ноже и зви́-

кал: „Е, старка, старкиното ноже ове! К'е-си, старке, и-ја к-ида со-тебе!“ Бабата пак го-прибрала дедото и така се-помириле.

(Таки Чакаровски)

Окѝиси

Неспособниот

Бил еден-чвек. Бил женат. Не-бил способен за-да-је-ранит жена-му и-жена-му г-истерала от-куќа. Тој побарал во-атлите от-куќата и нашол една-сџба; је-зел и-отишол ф-планина. Нашол чешма тамо. Седнал покрај-чешмата и-заспал. А-таја планина била азета од-змеој и-ниедна жива душа не-можела да-појде тамо од-ними. Биле двајца-змеој, имале една-сестра. Сестрава отишла да-пџлнит вода. Го-видела него, чвекот, кџ-спџет, је-видела и-сџбата. На-сџбава пџшвит: едно мање девџмина. Така таја се-потплашила, се-вратила кџ-браќа-је и-им-кажвит оту-је-дџден еден-јунак кџ-чешмата. После тџје рекле: „Одај полесно да-го-разбудиш и да-му-рџчиш да-дџдит кџ-нас“. Ко-дџшол тџј кџ-ними, го-џпитвет али-си-женат. Тџј им-рекол: „Не-су женат“. „Је-саќаш сџстра-ми да-ти-је-дајме за-жена?“ „Је-саќам-зер!“ „Ајде, ѳрлија неќа-је“, и-му-је-дале. Пџчнале да-си-спџет зџдно. Едно-утру му-вџлет: „Стџни, зџту, зџми-је ко-жана за-вода, дџнџи вода“. Отишол тџј, је-напџлнил ко-жава со-вода, а-не-можел да-је-крџнит. Зел после да-је-џткопвит џелата чешма. Коѓа ѳте-је жена-му и-му-вџлит: „Кџ-си, те-џекет браќа-ми, не-мџт вода“. Тџј је-вџлит: „Ако-не-мџт вода, зџми-је ко-жава, од-неси-је, ја џџла чешма ка-је-крџна“. Ова-је-џднесла водата и-им-реќла на-змеџте: „Мајот-ми саќат да-је-дџнџит сџта чешма“. Неќа-не-је-носит, неќа-си-дџт“, рекле тџје. После неколку-днџ се-пџјавил некој-џџр со-војски да-се-џџет со-змеџве. Му-вџлет: „Ајде, зџту, сџга ка-џме на-битќа, од-џџри-си еден-коџ“. Тџј си-влџгол во-ќџралот кџ-коџните, нашол коџи го-леми, зад-вратата нашол еден-мџл коџ и-него го-зел. Тџј-коџ џдел напџрет пред-другите-коџи. И-реќле змеџве: „Бре, како-ф-јунак, го-пџзна и-коџов што-џт напџрет“. „Ко-киџисале за-да-џвџт, тџј се-напџрај џџлен. Жџна-му го-зџде коџот и-сџбата и-тџрнае со-браќаа-им, а-и-џџлџе неѓџте рџтишта. Отидвџт тамо, пџчнал да-се-џџет и-пџбџдвџт. Сџстрава је-рџниле во-џџтќата. Браќава

мислеле да-н-је-рѝнет зѝтот. Пѝсле ко-се-свѝрши бѝткава, тѝја пѝрано дѝшла дѝма, нѝгоре едно-жѝлезо и-кога-ѝдвее брѝка-је, тѝја го-жѝжна со-жѝлѝзото мѝжа-је да-ѝфне за-да-го-чѝјет брѝка-је оту-је-рѝнат. Пѝсле дѝшле тѝје: „Шѝќур оту-куртѝлифме, нѝма зѝјан“. Пѝчнале да-си-жѝвет срѝќно зѝдно.

Окѝиси

За вампирот

Во-ѝдно сѝло ѝмрел нѝкој. А-пак ква-ѝмрел, и се-пѝјавил грѝбник: тѝј умрѝниот. С-ѝмал една-жѝна момѝчин'а во-кѝќата. Така. Бѝло летнѝ-време. Грѝбников ква-ѝмрел, ква-стѝнал, и се-нѝаучил ке-жѝната и момѝчин'ава. Дѝјди вѝчерва, дѝјди утрѝ-вечер, тѝја грѝшна пѝкната от-страф: „Што-ми-се-нѝауче грѝбников?“ И нѝква вѝчер ... ѝмала тѝја клѝчка со-пѝлин'а во-кѝќата. Во-кѝќата кѝшто спѝеле. Неква-вѝчер припѝштила клѝчката со-пилѝн'ата, припѝштила. Стѝнала жѝнава, мѝјкава од-момѝчин'ава, да-вѝдит штѝ-је. И тѝќ, како нѝшто вѝтар од-под-дѝлапот. Под-дѝлапот бѝла клѝчката. К ко-нѝшто вѝтар дѝнало „фу-у-у“ сѝлно и лѝтнало нѝ-петар. „Пѝтар“, така вѝкѝт вѝфчани, „пѝтар“, нѝ-таван. И ѝвѝ, мѝјкава од-момѝчин'ава, да-не-ѝ-плашит, да-не-ѝ-будит. А тѝја вѝке се-стрѝсила ѝт-страф, мѝјкава. Ама сѝмиле и момѝчин'ата, кѝјшто спѝеле, и сѝмиле. Прискѝкале момѝчин'ава: „Штѝ-је, мѝмо? Штѝ-имат во-кѝќава?“ - „Нѝшто, нѝшто!“, пак тѝја рѝкла, „спѝете-си, спѝете-си!“ — „Нѝ, мѝмо, нѝ. Ымат нѝшто ѝвѝдека да-прѝскока“ је-вѝлет. И момѝчин'ата, трѝ момѝчин'а бѝле и едно-дѝте во-кѝќава, скѝкнале и-тѝе. Ква-ѝзлегле нѝдвор от-кѝќава, је — наждѝвет тѝе една-жѝна, ке-вѝкат по-жѝнава: „Петрѝјце мѝри, штѝ-је, мѝри Петрѝјце?“ — „Нѝшто. Ми-трѝпаше нѝшто.“ — „Мѝри Петрѝјце, и ке-мѝне трѝпат. Да-н-јѝ нѝшто стрѝшно!“ — „Нѝ, не-плѝши-се“, пак тѝја вѝкала Митрѝјца, „не-плѝши-се, Митрѝјце.“ И жѝнава си-приѝбра-ла момѝчин'ава от-Петрѝјца, и ѝтишле пѝфторно да-си-лѝгвет. Колку-што-лѝгнале, тук-вѝкат Митрѝјца: „Петрѝјце! Ызлези! Мѝне ми-трѝпат нѝшто. Тук нѝмаш пѝшка? „Пѝчнала нѝбарте да-го-плѝшит тѝј трѝпѝленот: „Пѝшката дѝј-ми-је да-го-ѝпера ѝве што-трѝпат.“ Тѝја нѝмала пѝшка. Пѝк ѝзлегла Петрѝјца и је-рѝкла: „Не-плѝши-се, Митрѝјце, не-плѝши-се! Тѝја што-трѝпат тѝја си-ѝјт.“ Заш — Петрѝјца знѝла-го ут-штѝ-је, ут-је-грѝбник.

Така, така. Цела ноќ се-буфтале тие со-гробникот. Пустиот гробник от-пилин'ата да-им-удајт ке-Петрејца. Ква-станапа Петрејца сабајлево, излегла клачката да-си-шетат по-куќата. Ква-излегла, пилин'ата не-биле токму. И си-рече: „Море, ке-је иште-едно пиле? „Го-барат. Ке-мојт да-бидит во-куќата? Тие мал'цај пилин'а ... тога биле излезени. Ква-тја побарат под-долапот ке-лэжела клачката со-пилин'ата, тја го-најт едно-пиле мартво. Да-го-удајт гробникот. И почнала Петрејца да-викат по-гробникот. Таја знаела ут-кој гробник-је. И на-име почнала да-викат: „Тй, мори, вака децава тја ми-плашиш? Одеј-си ке-сестра-ти, одеј-си ке-тетка-ти! С-имаш татко, с-имаш сестра. Што-ми-бараш овде? Ја су-ти-давала сешто? почнала да-му-викат на-гробников. „Сешто што-ти-се-сакало во-душата, ја су-ти-давала. И си-ми-дошла да-ми-плашиш децава? Језик да-ти-је, мори!“ И на-викан'ето... таја, Петрејца, ква-што-почнала да-викат, и гробникот побегнал. Побегнал и се да-се-обсетит ке-лэтат по-герамиди. Летај, тропаж по-герамиди гробникот. Ё-е-е-е така.

Лабунишиа

Најдолниот брат и трите самовили

Си-бее тројца браќа. Двајцава браќа биле слобжни, треќиоф не-го-сакает дома. Го-имаат за-најдолна раќа, и го-пуштие да-си-ојт. „Оди — му-рече — во-фил'ан планина, да-ојш, да-појш ал' да-се-не-вратиш“. Тој не-знаеше што-е теа „да-појш ал' да-се-не-вратиш“. И тој го-крена па̀тоф да-ојт. Овде-онде, овде-онде стигна на-парвава самовила. Самовилата го-запре, му-рече „Ке-ојш, бре, — чо̀бече?“ „Ода — му-рече — ете во-фил'ан место. Таму имат две сестри, сакам да-е-земам едната сестра за-жена. Ја сум-останат без-жена и никој не-ме-примат во-моево-место“. „Еј добро — му-рече — ти ка-ојш таму и таму, таму ка-појш, ама на̀зот не-мојш да-се-вратиш“. „Па нека не-се-вратам“ — му-рече. Парвата самовила му-г-отвори па̀тот. Дојде сега до-другава, и таа му-рече „нема̀т место за-тебе, Кеј-ојш?“ „Па ода на-фил'ан место за-фил'ан ра̀бота“, истото му-вэлит. „Е не-можит така — рече — до-таму само ако-те-пуштиме мие. Кажи што ма̀ка до-нас овдека?“ „До-вас — рече — вие само па̀тот да-ми-го-кажете.“ Таа тогај му-даде еден ●т-ко̀живе нејзини и му-

-вѣкна „кѡј го-бѣндисвеш од-ѡвие?“ „Ам ѡне шо-е-најмалоно - му-рѣче — да-ми-го-дајте“. „Е, баш си-ѣмал стрѣка — рѣче - тѣа мѡже да-т-ѡднесит дѡ-таму. Најмалоно му-е-царот на-свѣве самѡвили — му-рѣче — ѡвдека во-стокава што ѣмат“. И му-нареди да-г-ѡднесит. Ама го-ѡднеса до-трѣкава, најсѡднава што-трѣбит да-ѡдит. Ка-дѡјде до-трѣтава, таму е-најде кѡрата што-бѣше бѣз-очи. Дѡјде до-старата тѡјка. Таа нѣмаше градница да-ѡјт, се-врати наот, г-ѡстај него тѡјка. „Тѣ — му-рѣче — кѣ-ѡјш? му-рѣче на-сиромѡјот. „Вака и вака — рѣче — ѣмам една-мака; ѡда до-фѣл’ан мѣсто сакам да-е-бѡра самѡвилската кѡка, таму жѣвет двѣ сѣстри, се-самѡвили, па ѣдната сакам да-е-зѣма за-жѣна“. „Ама таму што-влѣгвет не-ѣзлѣвет — му-рѣче — и наот не-сѣ-вракат ништо жѣво“. „Е па таке нека-бѣдит — му-рѣче — ја да-пѡјда дѡлтаму“. И сѣга му-вѣлит таа: „Пѡрво да-пѡјш во-фѣл’ан мѣсто, таму ѣмат ѣдно ѣзворче, тѣчит вѡда, да-ми-напѡлниш от-таа вѡда; дал’ го-знајш?“ „Нѣ-го-знам“ — му-рѣче. „Ако не-гѡ-знајш, зѣми една-пѡчка, скѡрши една-пѡчка, ѡдри-ме пѡрво по-десновѡ-ѡко“. Му-го-пѡшти десновѡ-ѡко, му-с-ѡтвори ѡкото на-кѡрата. Најстарата бѣше таа таму. „Њдри-ме — му-рѣче — по-лѣото“. И по-лѣото кога-е-ѡдри, и лѣото му-се-ѡтвори. И таа тогај му-рѣче: „Е-е, сѣга-е, цѣл-свет е-мѡј. Сѣга шѡ-сакаш тѣ ѡд-мене ѡвде?“ „Ништо — му-рѣче — само сакам да-ме-пѡштиш и да-ме-ѡпѡтиш, пѡтот да-ми-го-кажиш кѣј-е кѡката от-самѡвилата“. Таа му-рѣче: „Слушај ваму, мл’ѡгу далѣку-е, тѡку — рѣче — ка-ти-најда срѣсво, пѡчим ѡва-добро тѣ ми-го-напрај мене“. Тѡгај таа вѣкна и го-дѡнесе вѡлкот ке-неа. Ка-му-дѡјде вѡлкот, му-рѣче: „Пѡрво, искѣни-му трѣ влак-на; во-какоф слѡчај ка-падниш ... мѡжит и бѡлес да-го-фѡтит на-пѡти, да-нѣ-мѡјт, далк-е пѡт, да-т-ѡднесит, ама тѣ, ако-т-ѡстајт на-пѡти, ѣдното влакно ка-го-запалиш; ја вѣке знам ваму што-е раѡтата, дека си на-пѡти ѡстанат. Ја како-бѣло дѡ-таму ке-те-спрѡведам, ја ка-се-снајда за-да-те-спрѡведа дѡтаму. На-вѡлкот му-нареди: „Ка-го-носиш до-фѣл’ан мѣсто“. И му-се-качи на-вѡлкот и крѣна вѡлкот. Кога-крѣна вѡлкот, ѡвде, ѡнде, ѣл’јада плѡниѣ префѡрли тој. За-него нѣмаше градница нигдека. Ка-го-ѡднесе близу таму за-ѣдно сѣдом, ѡсом километра ке-што-жѣвет тѣе, му-рѣче „тѣ нѣ-мѡјш да-дѡјш“ — му-вѣлит на-сиро-мајоф. „Ама зашто? — му-рѣче. „Зашто тѣ нѣ-мѡјш да-влѣ-зиш:тѣбе мумѣнтѡлно ка-те-пѡништет тѣе. Ама ја ка-бѡрам нека-ко ѣзлес; ка-ѣзлѣзет тѣе сабајле, тѣе мѡрает чим-ѣзлѣзит сѡнце да-ѣзлѣзет наѡвор; ја ка-прѡбам некако да-е-ѡкрада, ама тѣ ка-

-сѣјш вамо, заш во-бегáњето да-немојт да-ни-стигнит, таа имат сила гóлема.“ Дóбро! Тóј г-óстај таму, таму на-пáти, нéгдека дáлеку. И му-пóјде вáлкот таму. Ка-му-пóјде, изутринава сáнцево íзлегвет и излэгвеет и тíе éдна пó-друга да-го-прошѣтает двориштево внáтра. Го-шѣтает тíе двóроф и пáк си-óдет во-кúкава внáтра. Áма му-кáжае дéка помáлата имат мéсец на-чéлото. А бíле двéте — постáрата и помáлата. Вáрти, сýчи, му-наблiжа врéмето за-да-забéгаат. Помáлава óдеше по-стáрата. И му-се-фáрли из-áвлија, е-грáбна нéа, помáлата, е-прéфáрли преку-áвлија. Óва дури-и-бáрат кл'учóјте да-íзлезит ва́му на-порта, не-мóбеше да-скóкнит преку-áвлија, óвја íзбега. Во-бегáњето, ке-што-г-óстај сиромáјоф, í-него го-грáбна, му-се-кáчи на-вáлкоф. Ка-се-врáти, кóга пóмина пáтоф от-ке-шо-дóјде, пáтоф вéке бéше óтворен, и го-дóнеса до-пáрвата што-го-прéчека, пáрвата кога-íдеше за-пóними. И óттука тóј кíниса сó-неа на-носи да-óјт, и си-му-ј-óднесе таму в-грáт како-сáнцино óнака да-му-свѣтит. Кáква цáрица, кáкоф гáол, кáкво свé! И цáрот му-рече: „Кóга тóл'ку си-спóсобен, éве-ти-го цáрство мóе тéбе“. И тáка најсиромáјот шо-бéше, шо-не-го-сáкае бра́ка-му стáна цáр.

А. Јускоски 1928 (Стојан Пејоски)

ОХРИДСКИ ГОВОР

Охридско

Охрид

Мара пепелешка се чинит царица

Едно врéме си бíле еден ма́ш и жéна, си íмале и éдна кéрка — „Мáра“. Тíје, ма́јка í кéрка сéкога си сéделе крај óгниште и си рабóтале, си прéделе. Еден дéн Мáра сáкала да óјт у комшиите, да прéјт заéдно со дру́шките си. Ма́јка је је дáла íзан да хóјт, туку је дáла еден та́гар кáдели да и íспреит тóј ден и је рéкла: „Ако не и íспреиш дéнеска сфíве овје кадели, ке ти се сторам крава“! Мара ошла у комшиите, прела, прела везден, туку не можела да и испреит сфите кадели, та вратила назат колку шчо је останале.

Дошла дома си, клукат на врата да је отфорит ма́јка је и викат: „Ма́јко, отфори; ма́јко, отфори!“ Туку на чудо останала, кога на место да је се отфорит вратата, чула од дома кравин глас:

„Му-у-у!“ — Мајка је навистина се сторила крава. А татко је, и тој небидвешчем дома, тога и тој си идел от чаршија и си носел една туфа прас. Немаешчем кој да им отфорит однатре, татко је најсетне скршил вратата со клоца, та таке си влегле дома. А кога влегле натре, шчо да видеет? — Марината мајка — крава се сторила!

Потем некоје време татко је се преженал, зел машчаа на Мара. Откако се преженал, по неколку време Марината машчаа му рекла на мажа си: „Хајде, мажу, да ја заколиме кравана, зошчо ни је, кога не останвит стелна толку време, шчо да ја раниме попустина јалоа?“ Маш је се сторил каил’ и кравата ја заклале, та си вареле од месото и си јаделе. А Мара, колку шчо је канеле да јајт и таја и је велеле: „Ела, Маро, да ручаме, да вечераме“, таја никога не јадела, зашчо знаела оту месото било не од вистинска крава, а од мајка је. Кога раставјала софрата, таја коските од месото не и фарл’ала на пат да и јадеет кучин’ата, а и собирала, та и запретфела во кланикот во пепелта. Секога Мара така чинела и, от жал’ба за мајка си, нигде не излеговела од дома, а сфе крај огнишче си седела, како во пепелта да била и таја запретана, та за тоа машчаата је ја прекарвела: „Мара пепелешка“.

Еднош маш и жена, татко је и машчаа је, ќе оделе на брак и ја викале со себе и Мара да хојт на брак со ними; а таја не сакала да хојт и им велела: „Јас, Мара пепелешка, шчо барам на брак? Хојте си сами вије!“ И така тије си ошле сами на брак, а Мара си останала дома.

Кога татко је и машчаа је биле на брак, Мара и отпретала коските мајчини, шчо биле запретани во пепелта, во кланикот, та, шчо да видит? — Коските се сториле сфе злато и секакфи хубај рутишча за Мара! Таја си се променала со ними и со златните чехли, шчо и нашла во пепелта, та со тарчање отишла на брак и тамо се фатила на танец да играт хоро. Сите шчо ја виделе се почудиле на промената Марина и на хорото нејзино, ама никој не ја познал која била, пак нито татко је ни машчаа је ја познале.

Откако се наиграле хоро и се веселиле сфадбарите и време било веќе да си хојт сфекој дома, Мара се отпушчила от хорото и пак со тарчање си дошла дома прет татка си и пред машчаа си, со барзина се пресликла во фетвите рутишча, новите и запретала пак во пепелта, во кланикот, и се прибрала крај огнишчето до пепелта. Кога си дошле од брак машчаа је и татко је, Мара ја нашле пак крај огнишче во пепелта, та је кажвале и је велеле:

„Мори Маро, ќерко! не дојде ти на брак, да видиш едно чудо почудено: шчо дојде една момичка променета сфе во светли рутишча и со златни чехли; од врата влезе и прао на танец, на хоро се фати; игра, игра, и пак со барзина си отиде; сите се почудифме на нејзината хубаина, на нејзините рутишча и хорото нејзино.

Три вечери на ред Мара сфе така чинела и никој не ја разбрал која била. Третјата вечер, кога си се врашчала дома, од брзина, за да не ја прифтасеет татко је и машчаа је, варвешчем на мостот од реката, шчо била тамо негде, је паднал едниот чеел в рака.

Утрината, кога царските коњи дошле на реката да пијеет вода, тије никако не можеле да се напијеет и не пијале поради сфетлината од чеелот Марин, а се врашчале и бегале назат. Царот и опитвал сеизите дали се напиле коњите вода? А тије му одгоориле оту не се напиле поради една голема сфетлина, шчо сфетела натре во реката. Царот тога ошол сам на река да видит шчо била таја голема сфетлина, шчо толку многу сфетела. И натерал измеќарите да г извадеет тоа шчо толку сфетело во водата, и кога глеат? — златен чеел женски! Многу се почудил царот и рекол: „Чија је аџаба оваа работа? Јас цар сум и вакоф чеел немам!“

За да разберит чиј бил тој чеел, царот поел’ал да се собереет сфите гражѓани и гражѓанќи каде него, за да видит на чија нога ќе се погодит чеелот, та да се познајт чиј је. Сите гражѓани и гражѓанќи се собрале и ошле кај царот, туку никому чеелот не се погодил на ногата. Тога царот опитал: „Дали сите гражѓани и гражѓанќи се собрале или имат ушче некој шчо да не дошол?“ Царските л’уѓе му рекле оту сите тука се, а само една момичка, шчо ја викеет Мара пепелешка, само таја не је. Шчо ќе ја викаме неа, рекле тије; таја си је запретана во пепелта, не мојт рутишче да облечит, а не да имат такфи чели? Таја нигде не излеговит!“ — „Ако, рекол царот, викните а и неа нека дојт“. По царска поел’а ошле, та ја викнале и Мара. Кога дошла при царот, је го мерила чеелот на ногата и је се погодил.

Тога царот си ја зел за царица и таа си извајла запретаните во кланикот хубај рутишча и си се променала како вистинска царица.

Ето така наша Мара пепелешка се сторила царица.

Охрид

На риби со коча

Пред-неколку-години ние рибáрите рáзбрафме оту-на-море фáшчет рíби со-кóча и-сáкафме и-кáј-нас со-тáква кóча да-фáшчаме рíби, зáшто со-кóча се-фáшчаше и-пóјке и-пóлесно. Áрно-ама óвде кáј-нас нéмафме пáмпуре, а-со-кóчата се-фáшат сáмо со-пáмпуре. Јáс óјдоф нá-море и-вíдоф рибáрите како-фáшчет со-кóча. Óвде ми-вéлеа рибáрите оту-ејзéрово нáше е-сáмо плáмин'е и-чкáрпи, јáс кó-óјдоф нá-море мéне ми-фáти ўмоф оту-ке-мóжит да-се-фáшчет рíби со-кóчата. И-пóмолиф рибáрите да-ми-дáдет една-кóча тáква. Ми-је-дáдó^a кóчата сосе-фóртоми и-двá-дни сó-ними бéф на-кóча. Кó-је-дóнесоф óвде кóчата, сíте рíбари се-сóбрá. Ёдни вéлеа: Жíво ако-фáтиш, жíво ке-г-íздеам. — Áрно-ама пóтем неколку-дéна óвдека пáмпурот го-напрáјфме со-овдéш-ниве пáмпуре да-рaбóтамe. Тáка еден-дén се-сóбрафме сíте рíбари и-óјдофме со-кóчата, íе-фáрлифме; тáргај, тáргај, óнамо кон-Крí-вина је-извáдофме, жíво не-фáтифме. Кó-фáтија рибáрите да-вíкét: „Áј-бре вíе мláди нíшто не-знáјте, ви-се-чíнит свé шo-лétат се-јáјт. В-ова-éјзеро какви-мáжи íмét помíнато, ама-нíшто не-напрáјле. Потем-двáтри дéна пáк óјдофме, óјдофме кун-Свети-Нóм. Је-фáрлифме тáмо, пáрвíот-пáт фáтифме некој-триéсетина к'íла бéл'вици. Сédне је-фáрлифме от-Пéшчани кóн-вака. Колку-дóјдофме до-Гóрица, је-извáдофме, нéкој двестé-к'íла бéл'вици фáтифме. Ко-к'инíсá рибáрите сédне да-вíкét: „Лелé мáјко, шó-је ова-рáбота, ејзéрово ке-г'-исцáрпите, нíшто живó не-к'óстанит“. И-вíстина, потем-двéтри гóдини сáмите нéјкеме да-óјме да-лóјме со-кóчата.

Вид 1998 : 275

Охрид

Тáтко-ми бéше сéкретар на-комитétот макéдонски...

Тáтко-ми бéше сéкретар на-комитétот макéдонски. Рaбóтеше за-Македóнија, а-и-Кéцкаров бéше сéкретар, а-влáдика бéше Гри-гóрија, и се-бéреја кáј-влáдиката. Тáтко-ми бéше и-сúдија. Турците стáнá некој-петнáјсет кáј-Мефáјл-ага се-сóбрá, тáму мéзлич прáеа кого-да-г-опéрét од-глáвниве. Турциве, áгиве, нарáчá кáфе д-им-донéсét и-измéкарче íмá тáмо од-Вéлгошчи, а-ашчíца бéше Сáн-

дра от-Чада, прѣбаба му-бѣше на-ѳвјѣ. Во то^а-време момичево им-донесе кафе на-агиве и-кѳ-йзлезе се-застој на-вратата, клáде ухо-то да-чујат шо-зборвѣт. Во-то^а-време сйн-му на-Мафáл-ага го-виде момичево кáж-наслушвит на-вратата и-влéгол нáтре тѳј, и-ѳпитвит: „Кога-йзлезе момичево от-одáва?“ А-тíе му-рѣко^а оти-йма дѣсет мýнути кáж-шо-г'-йспија кафе́то. И-то́га н-йма чу́јано момичево шо-зборвѣме“. А-момичето слéзе дѳлу со-бáрзина, е-кáза на-Сáндра: „Лéле, тѣтко, тетинчето Нѳмчета кѣ-г-оперет. И-тá, Сáндра, ѳјде кáж-тáтко-ми на-магáзата: „Лéле Нѳмче, кѣ-т-опѣрѣт, прáј чáре, бѣгај от-ѳвде оту-кѣ-т-опѣрѣт“. Знáм, Сáндро, ама-шо-дá-прáм, кѣ-прáм кѣ-пýл'ам кѣ-бѣгам. И-тáка си-дѳјде дѳма. Йма^хме дѳма мáјстори. Трý-дни сѣдеше дѳма, се-вáрдеше, не-ѳдеше нá-дуќан, ама-едно-жѣлезо не-му-дѳфтаса за-на-бáлканот да-клáјт и-е-рѣче на-мáјка-ми: „К-ѳдам нá-дуќан (бѣше дванáсет сáтот нá-вечер по-тýрски) да-го-зѣмам Нýкола (сýна-си) и-кáлфите и-кѣ-се-врáтам бáргу, не-плáши-се; кѣ-нáрáчам едно-жѣлезо кáж-прилѣпцине, кѣ-си-дѳјдам. Тѳј зáтвори дýканот и-си-кíнийсá, тој нáпрет а-сйн-му и-кáлфите пѳ-него к'ини́сá. Во-то^а-време од-Бýтол'а се-врáшчаше Стѣфан Кѳцаре. Тáтко-ми и-Стѣфан Кѳцаре си-б^ѣá-нѳлгу пријáтели и-тáјно рабѳтá за-комитѣтот; си-фáтија тíе двáјцата да-си-шѣптѣт и-во-тѳ-време се-врáти мáлу кáж-прилѣпците, нáрача желѣзото, излѣгѳ^а двáјцата да-си-дѳјдѣт дѳма, а-во-тѳ-време сйн-му и-кáлфите си-дѳјдѳ^а дѳма. Колку-стýгна докáж-рибарницине, а-кáж-Пáндета шекерѳијана бѣше кафе́, Тýрци тýка бја-сѳбрани за-да-го-тѣрѣт тáтка-ми, а-откáж-Чѳрбета сокáчено тáму бја двáесет вѳјници тýрски и-кáтил'от. Йзлезе Дáлип (тѳј по-го-ѳпре тáтко-ми) зáд-него и-со-левѳрверот од-врáтот во-чѣлото и-пáдна нáместо мáртоф, и-го-пѳкрија со-рѳгус.

Охрид

Зетот на гости при тешча си

Ѓднуш еден-тевекѣличка се-жѣнал з-ѣдна пѳумна ѳд-него жѣна. Тáа бýла малý-многу пáик, дѣмек кнѳчка, та-сáкала да-се-дáржит на-пѣт и пѣндесет. Ѓ ама мáжѳ не-јѣ-чинел, та сѣедно го-кáрала. Една-вѣчер к-ѳдел у-тѣшча-си на-вѣчера. Тáа му-рѣкла: „тí тáму да-се-дáржиш мáлу навýсоко: ни-нѳгу да-зборвиш, ни-нѳгу да-јáјш. Ко-кѣ-те-кѳлкнам со-рáкава, да-стáниш от-сѳфрата“.

И тáка стáнале, ѳшле у-тѣшчава. Вечѣрале шчо-вечѣрале, дѳшло вре́ме да-го-клáдет кѳмадот. Кѳлку го-клáле, тѳј го-пѳт-

фатил со-двата-пърста и го-дърпнал кон-себе. Во-то-време, ко-го-дърпнал да-се-запустит! — помýнала една-мáчка и го-кóлкнала мáлу. Тóј го-óстајл комадот и се-тáрнал нá-стáрна. — „Јáди, зé-ту“, му-вéлет. — „Нé, не-ми-сé-јајт“. — „Јáди, бре цáнáм, зáшчо тóлку бáргу се-тáрна?“ — „Нé, не-ми-сé-јајт“.

И тáка се-навечéрале сите и стáнале. Ко-си-лéгнале, му-вéлит не-вэстава: „а бре-мáжу, ами шó-стори тáка?“ — „Ами-шó-стори-ф, мóри?, ме-кóлкна за-да-óстана глáден! Кáжи сéга шо-дá-праам, мéне ми-се-јајт!“ — „Мóлчи сéга, спí — до-ýтре не-кé-пýкниш!“ — „Мóре, кáко? мéне ми-се-јајт óвде, тýку кáжи, шо-дá-праам?“ — „É, ко-ти-се-јајт, стáни, ама-по-крóтко, влéзи нá-тре, на-огнишчето је-гáрнето со-лéшча, најáј-се“. Тóј óшол и, би-дéбешчем нéмало лáјца, со-рáката — јáлла бабáм! — се-нáшлибал. Нáјсетне је-стéгнал нáтре рáката тупáјнца и не-му-тэквело како-да-ј-йзвáјт. Óшол со-сé-гáрне кáј-жéна-си и је-вéлит: „жéно мóри! ми-зáстана рáкава в-гáрне, кáжи како-да-ј-йзвáда?“ — „Ех, óди тóгај нáдвор, ама-по-крóтко, чýкни — го гáрнето од-некој-кáмен; тó кé-се-скáршит, и éла-си“. Тóј йзлегол и прéд-него нешто му-се-бéл'нало. Тóј го-стóрил оту-је-бéл-камен, ама тáа бíла тéшча-му со-гóл-гáс: йзлегла тóгај да-пúшчит вéда. Тóј óшол и „пл'ус“ по-гáзишчето со-гáрнишчето! — „Амáн, Гóсподи! — испíшчила тáа — ако-сум-йзлегла на-злá-доба, ништо лóшо не-сум-стóрила, та шо-сáкаш да-ме-óтепаш!“ Со-лелíкајне и со-тúфкајне си-влéгла нáтре; а тóј-пáк, како-глушец побегнал и се-скрíл при-жéна-си.

(Емил Спрострапов)
СБНУ 1900 : 343-344

Варош

Случка во 1905 година

Како-мнóгу мáжи и-жéни, тáка и-мóјот пóкоен мáш Нбмче Главинче работаше во-комитéтот ко-десетáр. (Óвие дéсет дýши бéја под-негова пóјл'а). Мóјот сфéкор се-вíкаше Тáшко Главинче и-бéше во-то-време во — мáлата мíфтар, како-óдговорен во-мáлата. Сфéкор-ми зéде за-ýрнек рáкија от-Пéјчина. Рáкијата беше úбá и сфéкор-ми му-пóрáча да-дóнесит еден-бíлнок. Рáкијата е-пazá-рија еден-чéрек лíра, áма кó-је-донéсоја нé-беше како-ýрнегот туку-пóслаба. Сфéкор-ми му-плáти чéрек лéра на-Пéјчина. Тóј

дошол и му-рекол на-свекор-ми: „Черекот лира ти-беше 60 пари ноксан“, а-свекор-ми му-рекол: „И ракијата шо-ми-е-даде не-беше како-урнегот. „Пејчин се-налутил и сторила давија во-началството. Началството не-го-викна свекор-ми, ами го-викна мажа-ми и таму го-испитвеле и во-испитвѐнето се-здечкале и го-биле. После ова-случка Номче влезе во-контра со-началството. Оттога појке-пати го-начеквеја да-г-оперет.

У-Ламбета Лашка имаше трета-вечер, и дојдофме со-леп зашто-маш-ми на-Ламбета му-беше братим ко-се-жена. Тамам дојдофме до-вратата од-Ламбета, најдовме на-вратата неколку-души од-началството. Ние му-рекофме добар-вечер и се-качифме горе кај-лонката. На-раце си-го-носеф детето и колку-го-остајф детето до-лоусата, некој му-викна оздола на-Номчета: „Номче, камо-си долу!“ И-шом слезе долу веднага пушките се-дадо, и јас скокнаф, слегоф долу и-викнаф: „Ле-е-ле! Шоб-е ова шо-се-стори?“ А тој ми-рече: „Жено, ме-опра.“ Беше темница и по-гласот дојдоф до-него. Тој ми-е-зеде ракава и е-кладе на-местото кај-шоб-беше удрен, од-леватата старна во-глата. Го-кренуваф и се-качифме горе. Го-кладоф да-легнит. Тој викаше: „Жено, аман оди по-еки.“ И јас ко-шо-го-имаф детето на-раце, го-запрегнаф фустанот и го-кладоф детето во-фустанот, зашто-пискаше. И-слегоф кондурите и боса дојдоф да-барам еки. Во-сета мака и-изгаснаја ламбите, ко-се-чуја пушките. Патишчата беа темница, парс пред-око не-се-гласе. И јас на-патот викнаф: „Кож-е од-мајка роден да-ми-дајт едно-видело.“ Една-старичка от-коншиите излезе и ми-даде едно-шанадаче и ми-рече: „Шоб-е ова шо-те-најде, морј-керко?“ „Тетко, ова-добрина шо-ми-е-напрај на-тој-век да-ти-се-најт.“ С-искочи ф погоре от-куките и дојдоф кај-едни-брачеди од-мажа-ми. Тропнаф на-вратата и излего брачедите и викнаја: „Кож-е?“ „Јас сум, невестата од-Номчета!“ И тие слего, ме-опитвеја шо-сидошла. Јас му-казаф: „Номчета ми-го-удрија, туку ве-молам да-дојте некој со-мене да-ојме по-еки.“ „Двата-брата дојдоја со-мене и дојдофме по-екимот. Екимот му-беше парф пријател на-маш-ми, и ко-му-казаф шоб-стана со-Номчета и тој се-здари и одма дојде со-мене. Екимот му-е-изми раната, ама немаше с-бшчо да-го-варзит и јас е-извајф шамијата од-гла и го-варза. Екимот ни-рече да-не-го-мардаме и зато после два-три-дена тука, и после си-го-зе-дофме дома. Арно-ама екимот ни-го-запреја да-идит кај-нас и маш-ми све потешко одеше и после неколку-дни умре, а ме-остај мене млада дојца.

(Вера Талевска)

Охрид

Ко го опраа Јакимета камнарот

Ќмафме калфа од-Албанија, се-викаше Мíхаил. Комитетот бeреше младежи за-планина, а тој сакаше да-бóт планина. Нíе не-го-пушчафме. Јас го-мóлиф комитетот да-го-не-земат, пошчо-е-сíромаф. А комитетот бeреше пáри, кóј како-íмаше, за-да-кúпет од-Албанија бружje. Оjде комитетот и на-Јакимета му-пбара пeт напол'они. Стáна Јáкиме, го-прeдаде комитетот на-Турците. „Да-знáјте оту-комитетот пáри бeрeт, ми-бáрeт пeт напол'они.“ Тóга Турците му-дáле на-Јакимета дeсет напол'они, пeт зá-него, пeт за-комитетот. Áрно-ама Турците му-кáзале на-еден-рíсјанин прíјател' оту-рабóтата не-je úбá. Рáзбрал и комитетот и рeшили Јакимета да-го-опeрeт да-не-стóрит некој-пáкос. Стáна комитетот бáраше чóбек Јакимета да-г-óперит, ама нeмаше úјгун кóј да-го-óперит. Тóга калфата от-стрíка-ми Áндона рeкол: „Ако-ме-пушчите мeне планина, јас ќе-г-óперам.“ И се-рeши Јакимета да-г-óперит калфата од-Áндона Канeфчeто. Стáна нeдeл'а нá-утро еден-сáт пред-дeјна, óјде кáј-Јакимчeта и му-вeлит: „Мáјсторе Јáким, ме-пушчи мáјсторот Áндон да-дóјш Кáнио, úмре жeна-му“, со-тá пóмамка. А Јáкиме му-рeчe: „Шó óлку рáно, чeкај да-се-рáзденит.“ А калфата му-рeкол: „К'óјме да-вídимe ако-чíнет плóчите от-Кáнио за-кáрс да-нáпрајш, ако не, ќе-донeсиме от-Пóграец и зáтo те-вíкам рáно да-дóјш.“ И Јáкимчe стáнал да-бóт. И тáка от-кáј-Фíлефци сóкакот фáтија по-тeмници до-кáј-Узúnчeта. Тóга Албáнецот му-рeчe: „Шó-ти-je, Јáкиме, цáрвeна úстата?“ И Јáкиме e-óтвори úстата за-да-вídит и тóј, Албáнецот, прáво в-úста кáмата. Јáкиме пáднал, а тóј ушчe-двaтри-пáти в-сáрцe. И калфата прáво плáнина íзбегал.

Косел'

Мечката ja пaмeти навредата

Си-бíлд еден-дáрвар сíромав со-двe-магáрчина. Си-бóл нá-дáрва Магарој-Пáдин'e. Го-вáтило тáмо еден-снeк, една-лапáјца, прeмáрзнад дáрварот. И-мeчката го-нáшла тúка. Штó-прајш — го-прáшала тáја. — А-мори сeсro, прeмáрзнав. — Стáнала мeчката, го-зeла во-дúпката нeзина. Го-зeла сoси-магáрина. Прóживјал нóк-та како-прóживјал, си-ja-спáсил жíвoтa. Ко-се-óбдeна, стáнвит да-

-си-то^арит магарчината да-си-ојт пак. И-го-опитвит мечката: — Брату, како-помина ноќеска? — Ногу добро, сесро, поминав, туку-малу мечкојна ми-мириџаше. — И-се-помисли мечката мајку. И-му-рече: — Мавни со-сеќирата по-кајрстов овде. — Мбри, сесро, како-да-те-удра, ко-ме-спаси ти?“ — Не, јал’-ке-удриш, јал’-ке-т-ијја. — Се-помисли, ја-мана со-сеќирата. — Збогум, брату, му-рече мечката, и-си-вати планината, а-тој си-ојде дома. Пак по-три години дәрварот си-ошод со-магарината ф-планина и-ја-сретилад мечката. Три-години не-му-и́злегла да-је-видит. На-треќа-година озраве раната и-му-и́злезе пак на-дәрварот. — Шб-прајш, брату, му-вѣлит мечката? — Добро-сум, сесро, многу добро. — Шб прајш ти? Види-ја, брату, раната. Ама-озравела? — Раната, брату, озраве, ама-збóрот што-рече — мириса мечкојна — не-озраве.

Годиоје

Наречниците

Била една-жена, имала деца многу. Ама је-умирале децата. Најосади едно имала. Ка-седнит да-го-вәрдит ноќеска да-видит што-ка-му-речат наречниците. Дошле наречниците, биле три, и-вѣл’ат: „Што-ка-му-прајме на-детево“. Едната рекла: „Ка-го-зееме“. Другата рекла: „Ка-г-остајме нека-се-порадуат мајка-му, ка-рас-тит и-ка-порастит, от-Призрен жена да-зѣмит; тој со-кавал да-свирит, та со-песна да-пѣт“. И-детето расло, порасло, со-кавал свирел, се-виделе со-момичето, се-засакале. Татко му-вѣлит: „далеку жена не-зема“. Мајка му-вѣлит: „Ка-је-зема“. И-је-зѣле. Ошле по-ниа, је-зѣле и-се-врати́ле насат. Се-застó^але ко́ните на-река да-пијат вода. И-озгора пласнала змија, го-каснала зѣтот и-тој умред. Идат сватóјте дома. Песните пѣјат нагребито, свирките свират нажалóито. Зѣтот умрен го-дóнесе. Мајка-му-вѣлит: „Да-го-закóпаме детево“. Нѣстава вѣлит: „Грóбот ка-го-кóпате поши-рок за-двајца“. Тије вѣл’ет: „Кај-сѣ-чуло ви́дело жив в-грóп чóек“. Таја вѣлит: „Ја ке-би́да кашто-ка-би́дит тој“. И-клáле внáтре двај-цата. И-ошле анѣлите кај-гóспода: „Ајде, гóсподу, ти-се-мóлиме дај-му дýша на-зѣтон, кај-сѣ-чуло и-ви́дело жив в-грóп да-лѣжит чóек“. Гóспот реко́д: „Чóјек мóжа да-напраа, дýша не-мóжа да-дá. Пóјете кај-тој што-зѣмат дýша оту-да-му-дајт дýша“. Ошле тамо анѣлите и-Арангел реко́д: „Мóжа да-му-дá дýша, ама-одајте кај-мајка-му и-прашáјте-ја али-ка-и-дѣлит годин’ето“. Ошле кај-

-мајка-му и-је-прашале и-таја рекла: „Кѡ-му-не-дал гѡспот и-ја нема да-му-да“. Се-вратиѡ напат пак. Арангел им-рекол: „Пѡјдете сега кај-нестата, таја ал'-ке-му-дат од-годин'ето“. И-тије пѡсле, је-прашале и-таја рекла: „Полѡн'а нему, полѡн'а ,мене“. Му-кажале на-Арангела и-тѡј је-пуштиѡ змијата да-му-дѡвнит дѡша, да-му-дајт дѡша. И таа (нестава) на-змијата му-вѡлит: „Бѡгај, бѡгај, ти ми-г-йеде момчето“. Змијата је-рекла: „Даж-го кавалот, нис-кавал ка-дѡвна“. Тај го-пѡдала кавалот и-дѡвнала змијата нис-кавал. Кѡ-дѡвнала и-тѡј станаѡ. „Ў-у што-су-се-успаѡ!“ — рекол. И-си-виќнале в-грѡп таја да-пѡјт, тѡј да-свириѡ. Помынало едно-ѡфчарче и и-чуло кѡ пѡјале. Пѡсле ѡшле тамо и-и-извајле ѡд-грѡп.

Рамне

Пепел'ко и Две педи че:к — трипеди брада

Си-биѡе трѡјца браќа, си-ймале еден-татко. Татко му-ѡстајѡ оклѡтија на-синѡјте: ко-к-умрит синѡј-му по-една-вѡчер да-го-вардат. Ѳстарел тѡј и си-ѡмрел. Го-закопале синѡј-му татко-то и си-дѡшле ѡт-црква. Вѡчерта трѡјцава браќа се-сѡбрале во-куќава, и најмалиот брат му-вѡлит на-другивѡ-браќа: Татко шо-оклѡтија ѡстај, да-ѡјме вѡчер да-го-вардиме. Тие, браќава му-вѡл'ат: „Ај варди-го ти грѡбот!“ И Пѡпел'ко си-седнал до-ѡгнот, и кѡ-дѡшол сѡтот дванајсет ноќта, Пѡпел'ко је-зѡл срѡлата и ѡшол на-грѡбот. На-грѡбот му-дѡшла една-самѡвила и тѡј со-срѡлата е-ѡпрал. И тѡга слѡгол еден-кѡјн. Го-зѡл Пѡпел'ко кѡјнот и го-дѡнесол дѡма, го-врзал, на-браќа-му не-му-кажвит. Другата-вѡчер пак се-сѡбервет браќава, и Пѡпел'ко му-вѡлит: „Татко шо-оклѡтија ѡстај, да-го-вардиме три-вѡчери!“ Тие му-вѡл'ат: „Ѳди варди-го ти!“ Станаѡ ноќта Пѡпел'ко во-сѡтот дванајсет, ѡјт на-грѡбот со-срѡла. Му-дѡшла пак самѡвила, друга самѡвила. И тѡј со-срѡлата е-ѡпервит и слѡгвит еден-кѡјн. Го-зѡмат кѡјнот Пѡпел'ко, го-нѡсит дѡма. Го-нѡсит дѡма и на-браќа-му не-му-кажвит. Третата-вѡчер се-сѡберват трѡјцата, и пак Пѡпел'ко му-вѡлит на-браќава: „Татко ѡстај оклѡтија да-го-вардиме три-вѡчери!“ — „Ѳди варди-го ти, ѡва-вѡчер е-тѡѡја“ — му-вѡл'ат браќата. Ѳјт Пѡпел'ко во сѡтот дванајсет на-грѡбот. Му-йдет друга самѡвила. Фрл'ат со-срѡлата и е-ѡпервит самѡвилата. Слѡгвит кѡјн, го-зѡмат тѡј кѡјнот, го-нѡсит дѡма, го-клѡт ф-кѡрал и тѡј-којн. Сѡте три-којни ф-кѡрал. А браќа-му ништо не-знајат.

Цáрот нифни имал три кѣрки; стáнал ќе-и-мáжит кѣрките. Пóканил цáроф сáте да-óдат нá-свадба. И тие браќа-му му-вѣл'ат на-Пѣпел'ка: „Áјде к-óјме кај-цáрот ќе-и-мáжит кѣрките!“ Пѣпел'ко му-вѣлит на-браќава: „Óјте вие, јас не-јдам, кó-ке-дóјте ќе-ми-кáжите, јас ќе-прѣкажа на-другó-место.“ Óшле браќава кај-цáрот на-свáдбата. Стáнал Пѣпел'ко во-сá:тот дванáјсет, се-прóменвит, се-дóтерал кáко пл'áчката, тáка кóјнот. Вјáвнал кóјнот и лѣтнал по-небеси и óшол кај-цáрот, му-е-грáбнал кѣрка-му и е-дóнесол Пѣпел'ко дóма-му, е-зáтворил во-една-óда: Дóшле вѣчерта браќа-му откај-цáрот, му-кáжват на-Пѣпел'ко шó-било, какó-било. Пѣпел'ко си-сѣдит до-óгнот како-да-не-бил никаде. „Е бре-брáту — му-вѣл'ат браќава на-Пѣпел'ка — да-дóјдеше да-видеше какóф-зет дóјде, е-грáбна нѣстата и по-небеси íзбега. Ама úтре цáрот другатá-кѣрка ќе-е-мáжит.“ — „Кѣ-óјте вие, јас не-идам“ — му-вѣлит Пѣпел'ко. Тие другиóт-ден óдат двáјцата пáк кај-цáрот. Пѣпел'ко кó-дóшло врѣмето во-сáтот дванáјсет, како-кóјнот тáка-рúвото се-прóменвит, го-вјáвнит кóјнот и по-небеси óјт кај-цáрот и от-цáрот е-сáкат кѣрка-му. Цáрот нејкит да-е-дáјт кѣрка-му и вѣлит: „Е-дáдоф чѣра и со-óчи не-é-видоф.“ Пѣпел'ко стáнал е-грáбнал, по-небеси си-дóшол дóма и е-зáтворил нѣстава во-една-óдá. Дóшле браќата вѣчерта, му-кáжват на-Пѣпел'ка: „Е брату, какóф-зет бѣше дѣнеска, како-кóјнот тáка-чѣкот. Цáрот не-е-дáваше кѣрка-му, áма тóј е-грáбна и íзбега. Úтре цáрот ќе-е-мáжит трѣтата кѣрка, најмáлата, туку-да-дóјш í-ти.“ Пѣпел'ко пáк му-вѣлит на-браќава: „Јас не-мога, кó-ке-дóјте, ќе-ми-кáжите вие сѣ.“ И третиóт-ден óшле пáк браќава двáјцата кај-цáрот. Кó-дóшло врѣмето сáтот дванáјсет, Пѣпел'ко се-прóменвит како-кóјнот тáка и-рúветот и по-небеси óјт кај-цáрот. Јáдат, пíјат кај-цáрот. Цáрот не-é-дават кѣрка-му. Вѣлит: „Двѣте и-дáдоф и со-óчи не-í-видоф.“ Пѣпел'ко вртит по-небеси óкол-нáокол, му-е-грáбвит трѣтата кѣрка от-цáрот и е-нóсит дóма, é-клáт во-одáјата. И кó-дóшле вѣчерта браќа-му му-вѣл'ат на-Пѣпел'ка: „Ама-да-знáјш какóв-јунак бѣше дѣнеска! Дóјде, е-грáбна нѣстата и со-óчи не-го-видофме.“ И вѣчерта Пѣпел'ко и-пóвика на-браќа-му: „Éлате — рече — да-ви-кáжам. Óвој кóјн ти-е-твóј от-прватá-вечер шó-го-не-варди тáтка-ми“ — му-рече на-првиóт-брат. Го-пóвика и фториóт-брат: „Éве и-тебе кóјн, óвој кóјн е твóј, шó-го-не-варди тáтка-ми. Óвој кóјн е-мóј от-третатá-вечер шó-го-вардеф јас тáтка. „Тие браќава се-почúдија како-нáпрајл Пѣпел'ко. И пáк и-пóвика Пѣпел'ко на-браќа-му: „Éво — рече — брату, на-првиот,

от-цáрот кѣрка-му. Првата тѣ-е зá-тебе жѣна.“ Го-пóвика на-дру-гиóт-брат: „Ево — рѣче-брáту, от-цáрот фторатá-кѣрка. Овá - кѣрка от-цáрот, најмáлата, зá-мене кѣ-бѣдит. „Брáка му-се-почý-дија шó-е óва шо-нáпрајл Пѣпел’ко, на-двáјцата брáка му-дáде жѣни и кóјни. Стáнā óјдоја на-рáбота трóјцата брáка. Дóшол Двѣ-педи чѣк — трѣ-педи брáда. Стáнвит от-Пѣпел’ка жѣната најмáлата, најýбава шо-бѣла, е-зѣмат. И лѣтна Двѣ-педи чѣк-трѣ-педи брáда, ѣзбегал по-небеси. Кога-дóшле вѣчерта од-рáбота трóјцата брáка, кога-Пѣпел’ко е-бáрат жѣнава која-е-нѣмат, му-вѣлит на-снā-му: „Жѣната мóја кáде-е?“ Тѣе му-вѣл’ат: „Не-дýмај-се, кѣ-нájме дрýга.“ — „Да-ми-кáжите кој-ѣ-зеде жѣната?“ Тѣе му-вѣл’ат, дветѣ-сестри: „Двѣ-педи чѣк — трѣ-педи брáда дóјде, е-зѣде“. Пѣпел’ко стáна, вјáвна кóјнот по-небеси да-лѣтат. Лѣтат, лѣтат, нѣ-мојт да-го-нájт Двѣ-педи чѣк — трѣ-педи брáда. Дури-дó-крај зѣмјавá óшол Пѣпел’ко, дó-кај шо-зáјдвит сóмцево óшол. И сóмцево ко-óшло да-зáјдвит, от-сóмцево жѣната го-скрѣла на-Пѣпел’ка зád-врата. Му-стáвила да-вѣчерат на-сóмцево. Влѣгло сóмцево и-óпитвит: „Кóј-имат óвде, ми-мѣрисат нѣшчó?“, — „Зóшчó-си двáјсчѣтири сáти глáден, па-ти-мѣрисат дýшата.“ Сѣднало сóмцево да-вѣчерат. Жѣната му-вѣлит: „Нај-малиóт-брат дóшол да-те-óпитат.“ — „Да-бѣше от-поголѣмите - му-вѣлит — кѣ-и-рáсипеф, мáлиот не-гó-гибам.“ Кога-се-нájало сóмцево, Пѣпел’ко ѣзлегол да-го-óпитвит на-сóмцето: „Кáде-е Двѣ-педи чѣк — трѣ-педи брáда?“ Сóмцето му-кáза: „Ете кáде-е Двѣ-педи чѣк трѣ-педи брáда! — му-пóкажал. И Пѣпел’ко тргна по-небеси да-óјт кај-Двѣ-педи чѣк — трѣ-педи брáда. Кога-прѣ-стигнал Пѣпел’ко на-сабáјле, таму е-нáшол жѣната кај-се-мѣет на-чѣшмата и стáнал Пѣпел’ко е-зѣл, е-кáчил нá-којн и лѣтнал по-небеси. Двѣ-педи чѣк — трѣ-педи брáда спѣсл, на-двáјсетри сáти ѣднушка се-рáзбудвел. Кога — се-рáзбудил, му-нѣмат жѣната. Стáнал, на-кобѣлата му-врзал шѣс пóпрази (рѣмен’а) на-мѣ-вот. Кобѣлата рѣкла: „Дóста, кѣ-ми-го-пýкниш мѣвот!“ — „Да-го-фтáсаш, пáрче пó-парче кѣ-го-нáпрáм на-Пѣпел’ка.“ И кобѣ-лата го-надвјáсала на-Пѣпел’ка, го-фтáсал Двѣ-педи чѣк — трѣ-педи брáда и му-е-зѣл на-Пѣпел’ка пáк жѣната. И се-врáтил Двѣ-педи чѣк — трѣ-педи брáда пáк во-кýката нѣгó на-небеси. Сѣга се-чýдит Пѣпел’ко шо-дá-прајт. Другиóт-ден Пѣпел’ко пáк по-небеси со-кóјнот му-óјт пáк кај-Двѣ-педи чѣк — трѣ-педи брáда. Је-нájдвит жѣната кај-се-мѣет на-истотó-место. Му-вѣлит Пѣпел’ко на-жѣната нѣгó: „Áјде сѣга пáк!“ Тá му-вѣлит: „Кáсај пó-касај сѣот кѣ-те-нáпрајт.“ Кога-слýшал Двѣ-педи чѣк — трѣ-

-педи бра́да де́вет по́прази под-ме́вот му-вр́звит на-коби́лата. Му-ве́лит коби́лата: „Ке-ми-го-пу́книш ме́вот, два́јца но́са со-мене.“ Две́-педи че́к се-ка́чвит, ле́тат по-не́беси. Му-ве́лит на-коби́лата ждре́бето: „Ма́ло-сум ја́с!“ Кога-го-фтáсале Пе́пел'ка, коби́лата го-надвја́сала, р́жнала „Е́-е-е-е!“ и ждре́бето ви́кнало „Е́-е-е!“ И коби́лата с-кло́ци, с-кло́ци и на-па́рчина г-о́прала Две́-педи че́к — три́-педи бра́да. Коби́лата слéгла со-ждре́бето, па́ до́шла кај-Пе́пел'ка. Ста́нвит Пе́пел'ко си-е-зе́мат коби́лата, же́ната и ждре́бето и си-о́дет до́ма-му. Кога-до́шол до́ма-му, ко-го-ви́деле от-е-до́несе па́к же́ната не́го, се-изба́циле со-бра́ка-му и же́ната со-се́срите.

Владо Филип Стојановски 1910 (Благородна Христоска 1983)

ПРЕСПАНСКИ ГОВОРИ

ГОРНОПРЕСПАНСКИ (РЕСЕНСКИ) ГОВОР

Преспанско

Боуно

Ламја кучка и рибар

Си-би́ле еден-ста́р де́до и-една-ба́ба. Не́мале че́л'ат. Де́дото си-о́дил на́-риби на-е́зеро со-пи́зул'. Еден-де́н му-е-ва́штет ла́мја - кучка мре́жата и не-му-е́-пуштат. То́ј са-мо́лит: „Пушты́-ми-ја, ке́ркo, мре́жата“. Та́ му-ве́лит: „Ке-ти-ја-пу́шта, а́ма такса́ј-ми-го тó што-ти-та́кса една-ста́ра и шо-ке-го-на́јш до́ма, да-ми-го-до́несе-шиш“. „А́рно, е-ве́лит то́ј (де́дото), ке-ти-го-до́неса шо-ке-на́јда до́ма“. Ко-си-о́шол до́ма, на́шол де́те, му-да́л бо́к“. Другио́-ден па́к о́шол на-е́зеро, ја-ва́рлил мре́жата, па́к му-ја-ва́тила ла́мја — кучка и му-ве́лит: „Де́до, шо-ми-та́кса не-ми-до́јсе“. То́ј е-ве́лит: „Сто́ј, ке́ркo, да-го-пора́стиме до-седомна́јсе го́дини, се́тне ке-ти-го-до́неса. О́стај-не да-се-по́радвиме ма́лку“. Ста́нало де́тетото осумна́јсе го́дини, би́ло мно́гу напредливо за-у́чене. Ы́-ка́зал ста́риот на-ста́рата о́ту ке-й-го-за́несит на-ла́мјата — кучка. На-де́тетото не-му́-ка́зал кај-ке-го-но́сит. Ста́нала му-ка́зала ма́јка-му и му-ре́кла: „Си́не, ке-та́-но́сит та́тко-ти на-ла́мја-кучка, а́ма ти́ на-по́лпáт да-му-са-вра́тиш и-да-го-и́змамиш та́тко-ти, да-му-ре́чиш: „Та́те,

си-и-забораеф книгите“. Кō-дōшле на-пōлпāt, пōчнaло дeтeтo дa-мy-сa-врāштaт нa-тātкo-мy и-мy-вeлит: „Кe-сa-врāтa, тātē, дōмa, с-й-зaбōрaјф книгите“. „Нe, сйнe, вeлит тōј, кe-ти-дaдaт тaмy кнйги учитeлитe“. Тō сa-врāтилo кāj-мājкa-мy и-зeлo збōгум.

Горно Дуџени

Брачето, сестричето и мајштјата

Си-биле еден-тātкo и една-мājкa и имале двe дeчинa, eднo мājшкo и eднo жeнцкo. Тātкoтo бил лōвцијa, a мājкaтa сeдилa дōмa и прeлa јaдeјнe шo-кe-дōнeсeл мājжoт. Кō-пoрaстилe дeцaтa, мājкa-мy yмрeлa, a тātкo-мy сa-прeжeнaл. Зeл мнōгy лōшa жeнa. Тā гōтвилa сe шo-кe-дōнeсeл мājжoт, āмa нa-дeцaтa мy-дāvaлa сāмo пo-eднyш дa-јaдaт нa-eдeн-дeн и тō сāмo лeп. Брāчeтo и сeс-тpичeтo билe мнōгy yбaј и мājштјaтa вeздeн и-бйјaлa. Едeн-дeн дyри-бил тātкo-мy нa-дeцaтa нa-лoф, a мājштјaтa в āвчaнa, брāчeтo јa-рeклo нa-сeс-тpа-мy шo-тōгa сa-чeшл'aлa: „Цeцo, тй зeми-гo в-рāцe чeшлeтo, јac кe-гo-зeмa сaпyнoв и кe-бeгaмe“. Кō-шo-рeклo брāчeтo, тaкa нaпрeлe и пōчнaлe дa-бeгāt.

Тātкo-мy нa-дeцaтa тōј-дeн си-дōшoл пōбāргy бд-лoв и јa-нaшoл мājштјaтa зaмйслeнa. Јa-бoпитaл шo-јe зaмйслeнa, a тā мy-кāзaлa oти-избeгaлe дeцaтa. Тātкo-мy пōчнaл дa-рōнит сōлзи и нaбāрзинa гo-вјāvнaл кōјнoт и сa-вдāл пo-дeцaтa. Пo-eдeн-сāt гpe-бйнaјнe нa-кōјнoт и зāvтaсaл дeцaтa. Тōгa брāчeтo јe-рeклo нa-сeс-тpа-мy: „Цeцo, вāрли-гo чeшлeтo зaд-нac“. Сeс-тpичeтo гo-вāр-лилo чeшлeтo зaд-ними и сa-стōрило една-гōлeмa кōријa сo-бyјaтa шyмa. Дyри-јa-пōминaл кōријaтa тātкo-мy сa-стōрило вpeмe икйндийa и пōчнaл дa-тāрчaт пo-дeцaтa. Пāk и-зaстигнaл и пōчнaл дa-мy-вйкaт дa-зaстaнaт, āмa тйe нe-зaстāнвилe. Мy-бйло жāl' зa-тātкa-мy, āмa мy-бйло пōјкe стрā од-мājштјaтa дa-ни-бйјaт пāk. Брāчeтo гo-вāрлило зaд-ними сaпyнoт и сa-стōрило eднo-гōлeмo мōрe. Тātкo-мy пōјкe-нe-мoжил дa-бyт пo-ними и сa-врāтил дōмa мнōгy нaжaлeн. Од-жāl' зa-дeцaтa пo-нeкoј-дeн yмрeл, a мājштјaтa oстāнaлa вo-кyјкaтa и зeлa дpyги мājш.

Брāчeтo и сeс-тpичeтo бoдилe мнōгy вpeмe низ-eднa-пyстeлијa. Јaдилe дйвјaчки шo-ймaлo нис-пyстeлијaтa. Мy-сe-пйјaлo мнōгy вoдa, āмa билe бдeни дaлeкy од-мōрeтo и нйкaдe нeмaлo вoдa. Кō-шo-бoдилe, дōшлe дo-eдни-лйвaјгe, oт-кō-јa-пoминaлe пyстeлијaтa.

На-ливајгето имало стапалки од-елени полни со-вода. Сестричето са-сетило на-една-приказка шо-је-кажвила асли мајка-је, ко-била жива. Во-приказката са-кажвило, ако-са-напијат некој вода от-стапалки на-елени, ќе-станит елен. Сестричето не-го-оставило братчето да-пијат вода да-не-са-стори еленче. Ама нејзи и на-брачето многу му-са-пијало вода. Брачето је-рело: „Ќе-са-напија вода, цецо“. — „Не батѐ, ќе-са-сториш еленче“. Брачето не-можило појке д-издржит и је-викнало на-сестра-му ко-шо-одило: „Цецо, пули онаму колку сватој со-дарвени стапој“. Сестричето са-опулило и брачето са-напило вода и са-сторило еленче.

Сестричето му-са-варлило на-вратот на-брачето, еленче и почнало да-плачит. Еленчето је-рело: „Не-плачи, сестро, дури-су-јас жив немат мака да-таргаш. Качи-са на-она високана јасика и јас ќе-ти-носа јадејне“.

Сестричето го-послушало брачето еленче и са-качило на-јасиката. Брачето је-носило јадејне и така живеде со-године. Еднуш слугите на-царот от-та зема и-дотерале којните да-пасат во-ливајгето. Којните ич не-пасиле, са-плашиле от-сенката на-сестричето. Слугите са-чудиле зошто којните не-пасат и и-затерале гладни. Другијот-ден којните пак не-пасиле. На-еден од-слугите му-текнуло и са-испулил убо на-сејдека. Ко-је-видел на-јасиката чупата, веднаш му-казал на-царот. Царот пушти лужје да-ја-слезат чупата од-јасиката, да-ја-зема за-син-му за-жена, зашто-била многу уба. Лужјето ја-зеле чупата и царот напрег голема свадба.

Вечерта брачето еленче дошло да-је-носит јадејне на-сестра-му. Ко-дошло, шо-ке-видит — сестра-му ја-немало. Почнало да-ронит еленски солзи ути ушт-еднуш немало да-си-ја-видит сестра-му. Плачило брачето еленче и мислило кај-мојт да-је сестра-му. На-крај му-текнуло и со-сита сила почнало да-тарчат за-да-стигнит шо побргу до-царските двојо, баре уште-једнуш да-си-ја-видит сестричката. Ко-стигнало до-царските двојо било стемнато и портите биле затворени. Еленчето, почнало силно да-ропат со-роготе на-портите. Сестра-му го-сетила и излегла на-пенцера. Го-видела како-са-мачит брачето и почнала солзи ко-грат да-ронит. Не-можила да-викнит от-страв и жал'. Слугите го-чуле ропането и излегле да-видат шо-је. Еленчето и-разбрало и избегало.

Другата-вечер слугите је-намачкале портата со-катран. Еленчето ко-удрило со-роготе, тие му-са-залепиле и слугите го-ватиле и веднуш го-заклале. Дента сите јадиле, а сестра-му и-берила

кóските, а сóлзите је-тéchиле по-обráзите. Сíte ја-опítвиле зáшто не-јајт, а тá сáмо мóлчила и лiпала во-дúшата.

Кō-и-сóбрала сíte кóски, и-запáлила и пéпелта ја-посáдила пот-пенцérата от-кáј-шо-го-пúлила брáта-си пáрватá-вечер кō-дóшол да-рóпат на-пóртите.

По-некоје врéме пот-пенцérата íзникнал трéндавил, пóрастил и рáзвил úбај чáлми. Сéкоје úтро и сéкоја вéчер сéстра-му го-вáдила со-вóда во-кóренот и со-сóлзи во-чáлмите. Мóмчето нејзино сéкòгаш је-мóлило да-му-кáжит зóшто је-невéсела. На-крáјот сестрiчката рéшила да-му-кáжит на-мóмчето сé. Му-раскáзала за-мáките шо-и-тáргале од-мáштjата, за-жáл'от за-тáтка-му и нáјпој-ке за жáл'от за-брáчето éленче.

Кō-и-чúло мáките нéзини, мóмчето посáкало от-тáтка-му да-нáредит сíte млáди во-нiвното цáрство да-нóсат трéндáвили во-цeпчiната нá-пролет. Цáрот ја-пóслушал мóл'бата на-сiнот и нáредил сíte млáди во-прóлет да-нóсат цвéјкина. Млáдите ја-пóчуле нарédбата на-цáрот и óтога млáдите нóсат цвéјкина во-прóлет.

Кривени

Петлето и лисицата

Бил-еден-дéдо и-една-бáба, биле многу сирóмаси. Си-ймале сáмо едно-кúче и едно-пéтле. Кúчето му-рékло на-пéтлето: „Áјде, брáте, дéдо и-бáба сá-многу сирóмаси, áј да-си-бáраме рáна“. Óдиле цéл дéн и-нáшле една-нiва ко-сá-смрáчило. Во-нiвата íмало еден-дáп дúпен. Кúчето му-рékло на-пéтлето: „Брате-пéтле, кáчи-са на-дáбот“, тyа ке-ноkéваат. Кúчето влéгло во-дúпката во-дáбот да-нóкеват. Ко-дóшло врéме пéтлето попé^ало: кикирiгу-у-у! Го-дóчула кумá-линдра и-дóшла дó-него блiзу и му-сá-опúлила: „А-море-пéтле, од-дáлеку те-чúв, многу úбав глáс си-ймало и-многу úбај пéрца си-ймало, слéзи да-се-порáдува“. Пéтлето рékло: „Кумá-линдро, јáс не-су сáм, íма и-дрúгар“. — „Кáј-ти-е дрúгарот?“ — тá му-кáзала. „Éте-го во-дúпката во-дáбот“. Тá го-стóрила пéтле, лáпнала да-го-дáвит и-кúчето скóкнало, ја-удáвило лисицата.

Рајца

Чупата сá ма̀жи за ма̀ртов ма̀ш

Си-би́ла една-чу́па, си-седе́ла на-бу̀ниште, си-ве́жила. Ѐмало едно-вра̀пче и је-ви́кало вра̀пчето: „Сип, сип, сип, ке-зе́миш ма̀ртóв-ма̀ш“. Сѝ-о̀шла до́ма и е-ка̀жвит на-ма̀јка-е како-е́-рекло вра̀пчето. И ста̀нале и избе́гале мно́гу да́леку во-неко́ја-пла̀нина и ви́деле една-мно́гу го́лема ку̀јка. Та́мо о̀шле да-са̀-скри́јат. Ту̀рнала ма̀јката на-по̀ртата, ама ни́како не-са̀-отво́рила. Ту̀рнала ке́рката и по̀ртата са̀-отво́рила. Чу́пата влѐгла и по̀ртата са̀-затво́рила. И ма̀јката оста̀нала на́двор. Чу́пата проше́тала ис-ку̀јката и ви́дела внáтре ма̀ртóв-ма̀ш. О̀шла ка̀ј-по̀ртата и-е-ре́кла на-ма̀јка-е: „А́ј, ма̀јко, со-здрáвје, шо-е-пи́сано од-бо́га, па́к на́јдоф ма̀ртóв-ма̀ш“. Што-ке-ти-се́јт та́мо три-го́дини. Го-чу́вала де́јна и но́шја ма̀жот. На-трите-го́дини помíнала една-ѓу́пка и е-посáкала лѐп. „Пóседи — е-ре́кла чу́пата на-ѓу́пката — еден-де́н да-го-по́чуваш ма̀ртóецот, зашто-ја́с не́-су спа́на три-го́дини, па-ке-ти-да́ лѐп“. Лѐгнала чу́пата да-спи́јат и што-ке-ти́-спијат три-дни и три-ношти. Во-то̀-време са̀-ра̀збудил ма̀ртóецот и је-ви́дел на́д-него ѓу́пката и је-зе́л за-же́на, а чу́пата ј-о̀стел за-изме́карка да-и-чу́ват га̀ските и па́тките. На-чу́пата е-са̀-здомáчило да́ка-то̀лку го-чу́вала и ко̀-о̀дил на́-пазар му-ре́кла да-е-ку́пит едно-но́же и едно-ка́мче. Не́му му-до̀шло чу́дно зо́што-е-је но́жето и ко-и-истѐрвала па́тките и га̀ските, то́ј о̀шол по̀-ниа. Та́ја се́днала ка̀ј-една-ка̀пина, а то́ј са̀-скри́л зад-ка̀пината. И чу́пата го-зе́ла но́жето и по́чнала да-го-ка̀лит на-ка́мчето. „Тра́ј, ка́мче, ка́ли-са́ но́же“! И му-раска́зала се́ ко̀-што-ста̀нало, како-пѐ́ло вра̀пчето, како-побѐ́гнала и се́. „Пу́каш, ка́мче!“ Ка́мчето са̀-ду́јало и ко̀-дока́зала, пу́кнало. Та́ја го-кре́нала но́жето да-са̀-за́колит и то́ј ѝста̀рчал од-зат-ка̀пината и ја-ва̀тил за́-ра́ка. Та́ка је-зе́л чу́пата за-же́на, а ѓу́пката оста̀нала за-изме́карка.

Курбинó (Курбиново)

Гаолска чу́па

Си-би́д неко́ј-че́к си́ромаф, ѝмал едно-де́те, ама пошто-би́д мно́гу си́ромаф то́ј го-зе́мат де́тетото да-го-про́да́т, би́дејќи не́-можит да-гле́дат. Го-зе́л и о̀дит по-па̀тот да-го-про́дават. Ко̀-до̀шол до-едно-ме́сто, му-ѝзлего́д неко́ј-че́к и-му-ре́кол: „Ка́-ојш, бре-

-чичко?“ Тóј му-рекол: „Óва дéтево óдам да-го-главам нéкаде áли да-го-прóдавaл, зашто-нé-можaм да-го-рaнaм“. Тóј-му-вéлит: „Кó-си-го-прóдавaл, јáс кé-го-кúпам, колкú-пари ти-чíнит?“ Тóј му-вéлит: „Óдкy пáри ми-чíнит“. Се-погóждавaт двáјцaтa и-óвај сa-бáцид со-дéтетo и-го-зéд (óвај чéков шo-го-кúпe) и-зáминал нáтa-му. Кó-дóшoд до-едeн-кáмeн, г-óтвoрил кáмeнoт и-влéглe внáтpe. Кó-го-зáјсoд в-зéмјa нa-нeкoe-мéстo íмaлo зaгрáдeнo со-áвлí нe-кoe-мéстo и-му-вéлит: „Ако-мa-слúшaш шo-кe-ти-рéчaм, кe-жí-вéш, ако-нe-мá-слúшaш, кe-ти-јa-клáм глáтa нa-óнoј кóлoн шo-e-бéз-глá“; тyа íмaлo кóл'јa дeвéдeсe и-дéвeт сíтe со-глáвјe a-уш-éдeн кóд íмaлo бéз-глá. Óвај чéков бíд нéкoј-си змéв и-тóј шó да-зéмит тáму дéцa eли-л'úгe, шo-кe-му-рéчит, ако-го-пoчúжaлe — дóбрo, ако-нé — кe-и-úништíл и-глáтa кe му-и-клáдит нa-кóл'јeтo. Амa-тóј (чéкoт) íмaл нeкoјa-кérкa. Тá (кérкa-му) кó-го-вíдeлa дéтeвo сe-влúбíлa вó-нeгo и-го-вíкнaлa нáсaмo и-му-рéклa: „Тéбe тáткo кe-тa-úништíт, сaмo-тí шo-кé-íмaш мáкa кe-дóјш мéнe кe-ми-кáжíш“. Стáнујт óвај змéов му-нáрeдвít стó к'íлa пчéјнцa, и-áрш и-úров дa-и-óдeлит нáбaшкa зáрно-пo-зáрно и кó-кe-дóјт змéoт дa-нáјт сíтe одéлeни. Сe-мíслít óвa (дéтeвo) и-плáчít: Кaкo-кe-и-óдeл'áм јáс стó-к'íлa гóлeми пчéјнцa и-úров и-áрш? Го-вíкнaлa чúпaвa, му-вéлит: „Шo-сé-мíслíш?“ Тó^a је-вéлит: „Шo-кe-тí-кaжaм кó-нé-мoжíш дa-ми-спóмoжíш“. Тá му-вéлит: „Јáс кe-ти-спóмoжaм“. Јe-кáжвít дéтeвo: вáкa и-вáкa ми-нáрeдí тáткo-ти. Тáјa му-вéлит: „Тá e-лéснa рáбoтa, кe-јa-свáршíмe“. И-тáјa му-дóнeслa сaмóвíлí нóштa дa-јa-óдeл'áт зáрно-пó-зáрно. Нóштa јa-одéлíлe и-му-рéклa чúпaвa: „Сéдí со-еднa-мéтлa чúвaј-и зáрнaвa дa-нe-сe-зaмéшáт“. Кó-дóшoд тóј (змéoт) и-му-рéкол: „Кoј-ти-го-нáпрaјд óвa?“ Амa-тó му-рéклo кó-го-зéд-уштe: пoучeнa глá óт-тeбe дa-нé-купвíш. И-тóгa тóј рéкол: „Вíстíнa шo-ми-рéчe - пoучeнa глáвa дa-нé-купвaм“. Сéгa му-нáрeдíл тóј дa-íскóпaчít нeкoј-кóрíи, дa-пóсaдít лóзјa и-зa-двe-нéдeлí дa-нáбeрít грóзјe здрéло. Óшлo дéтeвo кaј-чúпaтa пáк и-јe-кáзaлo: тáкa и-тáкa мí-нáрaчa тáткo-ти. „И-тá-рáбoтa кe-јa-свáршíмe“ му-рéклa чúпaтa. Нóштa и-нaтéрaлa пáк сaмoвíлíte, íскóпaлe кoрíтe и-нaсáдíлe лóзјe. Кo-óшoд зa-пéт-дeнa тóј, нáбрaл грóзјe. Јe-вéлит нa-жeнáтa-му: Óвá-дeтe мéнe кe-мe-úништíт, aмí-јáс кe-му-прáм чáрe нéму“. Чúпaвa чúлa oтí-тáкa је-рéкол нa-мáјкa-му и-тáјa му-рéклa: „Кe-бéгaмe, нa-твóјoт крáј кe-сí-óјмe“. И-тáкa кo-сe-стéмнaлe тáргнaлe дa-бéгááт. Нóштa нá-пoлнoш гo-пóбaрaл змéoт дéтeвo зa-дa-го-úништíт. Кo-го-пóбaрaл тóј нe-гó-нaшoл нí-нéгo нí-кérкa-му. Јe-кáжвít нa-жeнáтa-му. Тáјa му-вéлит: „Кe-тáрчíш пó-нíмí, кe-и-

-стигниш и-двата да-и-уништиш“. Търчал до-некаде и-чувава му-вѣлит на-детево: „Опули-се назат да-не-грейт татко-ми“. С-опулило назот детево и-је-вѣлит: „Гóleма сила грейт одназот“. — Опули-се — му-вѣлит таја — дали-је-сйн пламен или-је-цървен“. Ко-с-опулило детево, видело сйн пламен. Таја рѣкла: „Е не-бој-са, татко-ми-је; јас знам едно-пóјке од-него, само-од-мајка ми-је-старá. Ко-наблизал тóј (татко-је), тã му-вѣлит (на-детево): „Јас ќе-се-напрã водѣница, тй водѣничар, ко-ке-т-óпитвит татко ал'-помйнаã едно-дете и-една-чупа, тй ќе-му-кажиш: „ймаме брашно чисто, мисерно, секакво“. И така било. Дóшол змеов и г-óпитвит детево (водѣничаров): „Ал'-помйнаã едно-дете и-една-чупа?“ Тóј му-вѣлит: „Имам брашно и-чисто и-мисерно, секакво“. Змеов му-вѣлит: „Јас не-те-óпитвам за-брашно, ами-за-некоја чупа и-дете“. Óва му-вѣлит пак: „Имаме брашно“. Змеов си-рекол: Шо-се-рас-правам со-бóудали л'уге — си-óшол назот. Је-кãзал на-жената-му. Тã му-рѣкла: Тие биле; сé^а јас ќе-óдам да-видиш дали не-ке-й-ватам. Търчат сé^а тã пó-ними. Ко-наблизала, чувава му-вѣлит на-детево: „Јãчит нешто, види дали-је сйн пламен или-цървен“. Тó је-вѣлит: „Цървен-е пламенот“. Тã му-вѣлит: „Не-бој-са, пак ќе-се-спасиме; јас ќе-се-напрãм вода, блаце, тй ќе-бидиш патка, ко-ке-дóјт близу дó-тебе, тã ќе-та-ваштат и-ке-знает оти-сме-ние, ама-тй не-ке-му-сã-дãш в-рãка, сãмо ќе-је-йспãрскаш со-крйл'јето вода и-ке-окóрѣт. Дóшла таја и-са-прибервит да-е-вãтит патката, колку-се-навѣднала, таја е-испãрскала со-крйл'јето и-окóрѣла жѣната и-ја-йсекле тãму и-си-óшле кај-татко-му на-детево.

Перó (Перово)

Мãката лек за слабеење

Некоје-време ймало некој-бóгаташ, стãнал дѣбел мнóгу. Сѣтне стãнвит тóј и-óјт на-доктур. Дóкторо му-кажвит: „Тй спасение не-мат од-дебелинава да-видиш. Да-стãниш да-зѣмиш двѣсте-трй-ста брави óвци и-да-главиш печѣсмина чйраци и-да-зѣмиш шѣс-седум пцй да-и-чуваãт óвците. Сѣтне тие пцйте тй шо-ке-и-зѣмиш, ќе-и-пуштиш плãнина да-и-пãсат óвциве. И-дебелината ќе-ја-смãлиш“. И-стãнале óвциве и-вãштат како-една-бóлес (улѣрата, рѣма, сипãјнца), дѣнеска пцóјсај пѣт, ўтре пцóјсај дѣсет. Сѣтне чѣков пóчнал да-мйсли; мйсли-сã дѣнеска, мйсли-сã ўтре, ќе-сã-мерак-лãндисвит чѣков и-стãнвит от-тóдку брави дóтервит на-пѣдесет

али-на-стó. Е-óјт нá-доктур чéков, му-вéлит на-дóкторо: „Штó-прá јáс, вáка и-вáка?“ Дóкторо му-вéлит: „Тí бáраше здрáвје, éве-ти здрáвје, óслабе. Тí бéз-брави нé-мојш да-сéјш сóсе; кe-си-клáјш едно-мóмоче да-ти-и-пáсит“. Глáвид мóмоче. Стáнвит дéтево óјт да-и-пáсит óвците кај-езéроно пелíстерско, а-тáтко-му бíлд во-Вóден водéјнчар; бíлд сíромав чéк. С-íмало овчáрчето едно-кáвалче мáл'ó шо-си-свíред. Кавáлчето му-пáднало в-езéрото. Кавáлчево вáра, вáра, дóјде во-водéјницата от-тáтка-му. Дéтево сá-слéгвит дóма, пýлит кавáлчево дóма, и-прáшвит: „Какó-дошло, тáткó, кавáлчево óвде?“ — „Тáка и-тáка-вéлит тáтко-му, од-вóдата дóјде“. Другиó-ден сéтне зáкол'вит една-óвца и-му-пúштат по-кáналот. Ја-нáождат óвцава тáтко-му. Тóј óвцата кó-ја-нáшол и-сíн-му сéтне í-други му-пúштал. Дéнеска пúшти-му, úтре пúшти-му, му-и-дóтерал óвциве на-два-тринáесе на-тúцаров. Ыма му-пúштил и едно-кáрте; тó бíло од-гáздава од-óвциве. Óјт кај-тáтко-му нéму и-кáртево. Óјт сéтне кај-тáтко-му и гáздава (туцáров). Пýлит кáртево нéгó. „Кáј-си-гó-нáшол кáртево — го-óпитвит тóј?“ — „Во-јáзон“ — вéлит. Стáнвит сéтне тóј и пóд-нож дéтево и му-о-пúштат дéтево зáклано по-јáзот.

Пусíец

Бил некој зенгил чоек

Бил некој зенгил чоек. Имал едно дéте. Ама тој зенгиниот беше на царски леп, и детето негó го научи многу ука, секаква што имаше. И тој му остаи весја на детето, му велит: „Турчин побратим да нé фатваш, и пријателите ветви да и држиш, нови па да фатваш“. И умре стариот. На лебо што беше стариот вјана детето, и то фати јаден Турчин побратим. И тој сега кe ојт со умо на татка му, што му нáрачва татко му. Му рече на пашата: „Паша ефенди, да ми дајш русат (изин), кe си ода дома една нéдела. И тој му даде изун, и си-ојде дома. И фати стана ношта да барат кршчаршија. Жената му го чека, сато ојде четири, и тој ојде по-напред на касапот, му рече: „Ко'ко пари сакаш за ово месо?“ Го стори пазар тој, му даде парите, и го закла овенот и му о кладе во врештето внатре, а му рече на касапот: „Крени ми го нá рамо, кe си го заисам дома“. Касапо му рече: „Ти си еден голем чоек“. „Сам кe си го носам дома“. Си о крена месото, си го заисе во куќата нéгоа. И му вели жената: „Што ти је ово вреште?“ Тој му

рече: „Не знајш, жено, штó ал ми дојде на глѧта. Ми излезе еден чоек на сокакот да ме оперит, гó - оправ јас, и дојсоф да го спастриме“. И стана тије, го ископаа буништето и го кладоа во буништето внѧтре. С' осуна ден, и тој с' излезе да шета крс - чаршија. Тој се забави од русато што имаше земено од пашата, помина дни поике, стана тој побратимот, Турчино, да го погледа што се забави тои чоек. Ојде дома при жената си на побратима тој Турчинот и му рече: „Дека јет побратимо мој?“ И таја му рече: „Не знајш што ал му падна на побратимо твој?“ И тој му рече: „Кажми ми, штó ал му падна?“ „На филан ден излезе спроти ношта да шетат крс-чаршија, му излезе еден чоек да го оперит тамо, го опра побрѓе побратимо твој и го закопаме во буништето“. И тој стана побратимот и си отиде и му кажа на пашата; му рече: „Филан чвек, што имат русат да седит толко дни, има праено една рабóта, има óпрано ен чоек и го има закопано во бунѧштето“. И тије стана, го викна пашата, пушти сувари: „Ајт, те вика пашата на сарај!“ И стана го зедоа и го заисдоа. Му рече тој: „Што ви је?“ Штó ма виќате?“ И тија му рекоа: „Русат имаш една недела, зошто се забави толку време?“ И тој му рече: „Така ми падна работата“. Пашата му рече: „Ти имаш опрано чоек! И тебе - му рече - ќе та обесиме“. И тој му рече: „Да ми даш русат да је обара са́та чаршија, да се стана со пријатели, со ветвите и со новите, сетне обесјте ма“. И тој стана, ојде крс-чаршија да се шета. Чуја пријателите нови, ветви. Од ветвите пријатели му дава индат пари, кој сто лири, кој двесте. Новите пријатели го фатва, му и сакаа парите; „Дај ни и што ни имаш земено од нас“. И тој и виде пријателите, кој чинит, кој не чинит, коа што му рече татко му. И ојде на укумат и викна на пашата: „Ај да ма бесиш“. И тој му рече: „Пеки, ќе ма бесиш, кој праит давиа за мене?“ И тој му рече пашана: „Ти имаш опрано чоек и го имаш закопано во бунѧштето. Ојте да го откопате, да го дојсите да го видиме што чоек јести“. И ојдоа г' откопаа, го дојсоа сосе врште. И му рече: „Отрешајте го врштето, што има внѧтре да видиме?“ И тија го отрешоа, коа го видоа - овен заклан. „Е - рече - кој ќе ме бесит, даваѧија нема, ово ести овен, чвек нет“. И му рече пашата: „Зашто го напраи ово?“ „Го напраиф за нараббата што ми е остаи татко ми: „Турчин побратим да не фатваш, пријатели нови фатвај, ветви држи!“

ДОЛНОПРЕСПАНСКИ ГОВОР

Герман

Свадба

Свадбата почва во-са́ботата кај-у́жина. Са-бе́реа пријате́лите и де́цата мла́ди и о́деа да-и-че́ке та́паните. Коа-ке-зближва́ до-се́лото та́паните зафа́твā да-сви́ре. Гре́деа, влѐгвā во-дво́ро и са-фа́твā да-и́гре о́ро лу́дјето. Свекрв́ата со-по́гача на́-гла́ к-и́граше пр́ва, а се́тне пријате́лите. О́двечер со-сви́рките о́деа по-ку́мо и по-побратимите и бли́зните ро́днини. Са́нош и́грā, ја́деа, пи́еја. На-у́трото во-не́л'ата о-зе́вā зе́то, (г)о-кла́вā во-дво́ро на́-стол и (г)о-бри́чеа ку́мо и побратимите и пее́ја ба́бите: „Зе́то ми-са-бри́чи// та ко́ј ми-(г)о-бри́чи“, а сви́рките сви́реа. Бри́чен'ето о-свршваше бе́рбер. Зе́то обри́чен о́деше до́ма да-са-слѐчи, а сви́рките о́деа по-ку́ки ка́неа лу́дје. Са-бе́реа пријате́лите и о́деа по-не́стата. Пре́д да-тргне кла́вā по́гача на-сто́ло во-дво́ро, а нат-по́гача че́ша ви́но. Пријате́лите фрл'ā па́ри во-че́шата и ве́леа: „Да-са-ке́рдоса“. Ку́мо о-исту́рваше ви́ното на́-земја, а па́рите му-ј-фрл'аше во-по́лата на-зе́то. Ки́нисвā по-не́стата со-ко́јнте. Ако-бе́ше не́стата да́леку, о́деа си́те со-ко́ни, ако-бе́ше бли́зу о́деа че́тири. На-еднио́-кон фка́чваше све́коро, на-дру́го зе́то, на-тре́тио ку́мо, на-четво́ртио ко́је да-бе́ше. На-ко́јнте му-беа-врзани опа́шките, на-бул'ката ша́ми врзано (на-ко́но, на-не́стата, на-зе́то и на-ку́мо). Ё́ден о-но́сеше ба́рјако, а два́мина ка́ртата со-ви́но. На ба́рјако на-врво има́ше ја́бако на́качено, а на-ка́ртата има́ше цве́тја врзано на́-крс. Де́ч'њата шо-а-но́сеа ка́ртата по-па́то с-ја (си-ја) испи́вā полóјната. О́деа на́пре и зе́вā си́јарик: „Гре́де свато́јте“. Ако-бе́ше-не́стата да́леку, стро́јничарите и-граби́нā ко́јнте, чи́ј ко́н к-и́злези пр́ф. Коа-о́деа, на-ча́рдако ба́бата (ма́жката на-не́стата) (г)о-прече́кваше зе́то. Зе́то му-ба́цваше ра́ка и му-фрл'аше че́ли на-раме́ната. Ба́бата (г)о-ба́цваше зе́то и (г)о-да́рваше па́ри. О́деа во-ку́ката да-ја́де, да-пи́је. О́деше се́страта на-не́стата при-зе́то, (г)о-стрѐсваше, му-пи́кваше ко́шул'а во-по́јасо, а зе́то а-да́ше ја́бако и не́коа па́ра на-све́ската. О́деше не́кое де́те, а-фа́тваше не́стата за-ша́миче за-да-ро́два ма́шк'и-деца. О́деше не́стата на́-строј при-све́коро да-му-ба́ци ра́ка. Све́коро а-фрл'аше ко́прина на́-гла́, а даро́јте на́-рамо. Се́тне о́деа чу́пите при-ку́мо да́ (да а)-кр́ше пога́чата, ко́ј да-зе́ми по́јке. Ку́мо кла́ше па́ри на-пога́чата. Чу́пите а-зе́вā полóјната по́гача и а-де́леа до́лу. Дру́гата полóјна а-ја́деа на-трѐза. На-ки́нисва́н'ето пријате́лите на-не́стата кла́вā по́гача со-че́ша и пра́еја

како-кај-зето. Нестата слэгваше долу и дрёмеше во-керало. Сва-тојте ќе-ручā и на-кинисван'ето побратимите слегвā во-керало. Друшките а-држеа вратата и не-и-пушвā побратимите да-влезе дур-не-плате. Помалијо побратим а-о-кלאаше венецо на-гла, а постаријо а-и-обуаше челите. Нестата са-одбогва со цела фамилија, со-родителите, братјата, сестрите, друшките и пријателите. Сите плаче. Нестата а-качве на-кон'о роднините, братјата и тоарве кофчесите на-кон'о на-кумо. Нестата кинисва за при зето. Коа-к-а (ке а)-дојсе во-дворо, а-носе печес дечин'а на-скуто како шо-е-на-кон'о. Та му-дава дарој. Сетне свекоро о-зеа столо и о-пушва до-кон'о. Нестата му-клава чорапи на-свекоро на-раменото, комат, погача и пари. Свекоро а-слегва. Му-даве погачи. Санош цумбус ста. Утредента (поенделник) зето и побратимите со-шише благо-ракија одеа по-куките да-и-кане пријателите. Му-давā по-енно-чэфче ракија. Зето му-бацваше рака на-постарите, а со-помладите фатваше рака. Тие го-дариве. Пријателите и побратимите и-зеве масите и сепетките со-јаден'е (месо печено, шеќерки, ракија, вино, сирен'е, кафтици, сувогрозје) и и-носе на-Црничето. Носе еден-букал голем, празен, за-ракија и котел празен за-вино. Седве на-маса полна со-јаден'е. Кумо в-гла, клаа шамија на-трпезата и прф фрла пари. „Да-се-кердосе младите!“ Сетне сите со-рет шо-са-на-трпезата. Пријателите носе грне вино или баурче ракија и и фрле во-букало, а виното во-котело. На-масата јаде, пије, игре оро нестата в-гла. На-Црнице има многу свадби. Са-натпрелкве кој свирби к-излезе подобри. Од-масата фрле шеќерки на-земја и дечин'ата са-турке и бере. Кумо и-фатве парите и брое. И-врзва во-шамија и оде дома. Нестата му-бацве рака и и-зева парите и и-пика во-кусачето во-претплатата. И креве плачките и оде дома. Кумо м-о (му о)-извā венецо и превезо и а-и-даа парите од-водата. Кумо оди горе, нестата во-керало. Јаден'ето кумо и побратимите о-заклучве. На-вечерта клаве јаден'е. По-вечерта му-веле на кумо гостите: „Куме, дја (дека) ти-је-крдаро со-офците?“ Тој не-го-носи. Тије му-веле: „Ќе-та-обесиме.“ Зева јаже и му-ј-врзве носете дури да-речи: „К-и-дојса.“ Најнапре носе енна-сепетка. Ако не-и-дојси сите опе о-врзве, така дури-да-и-дојси.

Граждено

Била една стара...

Била една стара, имат едно дете. Дѣтето умно много^у. Дојде на време за да се жени. Напраи брак, зве стопанка, не му доиде проликијата негѡа. „Мајко — му вели — да бидне арна како мене“. Мајка му вели: „Арна је“. Држи полгодина невестата детето, на полта година ќе а терат. И му велит на измеќарите: „Ова невеста мѡба, да а занѣсите на планината гѡре“ и му велит: „Кога ќе носите на планината, сакам нишан од десната рѡка“. А занѣсоа измеќарите на планината, и му о појче прсто од десната рѡка, му го даде нишан на момчето, и го виде и тога заверва. Оти ојдоа ловџиите на планина, оти таја леп неѡмаше, и трева пасеше. Како дадѡа абер ловците, и та са пикна на еден дѡмп нѡтре. Ловците, тије што имат кучината, а најдѡа, ѡдѣт, а зѣвет и ја уривет доле на касѡбата. И не зборват; три години не прогѡри. Ма то ѡдзгора на трите години а заикѡа пак на планината. От трева што пасеше, остана тешка. Му даде гѡспѡ, две дѣчина. Како беше саката от прсто, дечината не моише да и држи. Фати еден дош, голем дош, и таја заспа. Како што заспа таја, и дојде Богорѡица, го удри едното дете и на рѡката нејзина на десна му кладе стрѣбро, и плаши детето, и таја ѡпули очите; кога види(т) — на рѡката стрѣбро. Сетне стана дечината гѡлемки и му веле на мајка му: „Со што ќе се раниме?“ И му велит мајка му: „Со трева ќе се раниме“. Дека јѡдѣа трева, тамо помина Богорѡица, и му вели: „Што ти се тије на рѡката?“ „Гѡспѡдои ѣвлати“. — „И не ти је страф што сејш на планината?“ — Одѣ ловџи други, а набѡдѡе дека пасит трева. А зѣвѣт, а урѡвале во селото не(и)зино, и прау на куќата дека беше прво. А виде момчето, седна портата, и му велит: „Што е тои чѡек што сеит? Зеѡеите го на куќата“. И дечина две и дѡржит на рѡката. „Клајте а долу во коните, тој е чѡек сѡромаф“. И му велит та жена што е имаше а позна, сетната жена а позна. И та му беше првната (лубовница) невеста, му пушти таиа на брат му. Брат му зѡнѣин чѡек много. И брат му дојде, и со пѣндесе пријатѣли, и со пѣндесе кони. Му вели: „Зету, да ми наиш кѡнак!“ И тој му наодват еден лош конак, неарен. И го виква тамо: „Зету, домаќѣине, нашата сестра диѣа ти иет?“ „Му велит: „Умре“. Тије му вѣлет: „Жива е“. — „Кога је жива, дека ѣт?“ На него страф да кажи, ама брат му зна дека иести. Му велит тој на момоко: „Оди да а дојсиш“. Ојде момоко, не а најде, и дојде, са плашит много. „Дека ти е моиата лубовница (неѡеста)?“ — „Не е најдоф“ — му вели.

— „Дека а занесе?“ — му вели. „Е, не а најдоф“. И зеа братја негой и а обитве, и таја не му кажва што имта на рѣката нејзина. Го викѣ: „Зето, да видиш, а познааш или не?“ — „А познам“ — му велит зето. И тије му а изваиа, а виде, и му вели: „Нѣ мојата!“ И седна мецелисо, кѣ праиа лаф, а опитвет неа: „Овои стопан го познаш ти или не?“ — „Ако да ма познајт, ќе го познам“. „Хајде, тој нѣ те познат, ти не ќе по познајш?“ — Јас имам да му реча^М три лафои. На едно време ма зве мене: не ма сакаше. И го пушти момоко да ма загубит во планината. Ојде момоко, ми о поиче прстот десен, останаф в планина, ми даде госпо дечина две, и јаска трева пасеф. Ма фати соно, заспаф и дојде Богороица, го удри едното дете, плачит. Јас си опулиф очите: кога са видоф на рѣ^аката, и ја видоф стребрена. Токо лафои имам. Појке лаф — му вели — нема^М три години. „Го фатиа зето, му трнѣ цеза, на сетнината му поекоиа носете, и му и овртиа обчите, и му вели жената: „Стигат сега“.

Стефо Никола 37 г. (С. Н. Томиќ)
Кон 1957 : 207–209

Нивици

Една жена не-врвеше...

Една жена не-врвеше со-мажб-му и тогаа беше Водѣци. Ние чупѣна бемеф, Одѣмеф ф-црква. Таа имаше пет-шес мали. — Дја ојш — ми-вели. „Ода ф-црква“ — му-вел’а. „Зеај-а литургиѣта моја, ќе-остѣни при-дечинѣта“. Јас му-вел’а: „Дѣј-ми-а, да-ти-а-зѣјса, кошто ќе-ода“. А-зедоф јаска, ојдоф таму горе. Крај-ѣјзерѣто имаше лѣишта, купој ветки, шо-сече и бере тие, и-фрле вовѣдѣта, едно на-друго — и-кѣве. И зѣмѣта са-бере рѣбите внѣтре. Рѣже трска во-Мѣлѣто ѣјзѣро, а-плѣте ко-коца и со-неја ѣкол ѣкол го-градѣ и му-остѣве така току-мѣсто и влѣгва рѣбите таму. И вѣ-ве двѣ-мѣна, трѣ-мѣна, четѣри мѣна на-то лѣиште и дѣпе со-дрѣва. И рѣбите беѣ од-внѣтре, влѣгве во-ѣчо. И грѣда јаска от-црквиѣта и ми-веле трѣ чупѣна: „Мѣри, а-бѣре Нѣколиѣца“. „Дѣѣ-ѣјде“ — му-вел’а. „Не-знѣме“ — плаче. И почнѣа со-мрѣжѣто да-фрле таму ѣкѣлу крајѣ, такво беше таму — глѣбѣна, глѣбѣко беше. И та во-чѣнкѣта и са-фрли внѣтре и а-нѣјдоѣ уѣдаѣна. И ѣстанѣе дѣчинѣта сѣрачѣна, порастѣа. Сѣтне тој зѣде друѣга жена, бѣј, чѣниј тѣе

мáлíte. Тáкa йсрaстíа. Мéгу жéна́та, мéгу ма́жо ко́ж-знáе ко́ж-бéше прéчинáта, нé-мб́жиш да-знáеш пóшто са-кáре, пóшто са-чíне. Во-чужда фáмíл'а нé-мб́жиш да-влéзиш. Áмa тáкa са-кáрáа, нé-вр-вéа дóбро дóмa жóбáта. Сáму а-бíбéше тóж, а-чíнéше. И тáкa са-úдај глáмнáта. А-óва, шо-а-зéде сéтне, а-пúлéше кáко пáна, кáко пáна в-рáцéте, кáко Бóгорб́жца. Дрúк нéкој нé-са-б́дај. Сáму éднaш жнéа трéска, вјáнáа вóлб́јте, пóтанáа жóбáта здóла, са-úдајя. Трe-кáта крáвítе а-јáде, ма́скítе а-јáде, брáвítе а-јáде. Фáтвáше зíма – двé-мéтра, трé снéк.

Шкл 1979 : 218

Орoвo

Си-бýле трé брáтjа...

Си-бýле трé брáтjа. Тíе мнóго бýле сýромаси. Óшол пóго-лемjо, му-кáзал: „Јáс кe-бóда нéјде на-рáбота, да-нáјда рáбота. Пáк óшол дрúго, стрéдн'о. И тóж óтишол и нé-са-вáрнал нáзат. Мáл'о му-рeкол: „И јáс, ма́јко, кe-бóда“. – „Ó, ма́јке, тíе двáта, шо-бéа пóитри – рeчe – нé-са-вáрнаа нáзат, та-тí кe-са-вáрниш“. É, óшол нéјде дýрде óшол, тóж да-си-дóпадни до-цáро. Му-кáзал: „Брe, стрéко, да-нeмaш нeшто рáбота?“ – „Áми, јá рáбота íам, да-крéвaш врéшта, да-мeтиш двóројте. Тíе рáботи íам“. – „Éми, кe-прáм“ – му-кáзал. Рáботал шо-рáботал, тóж íмал нéкоја чýпа, цáро. И да-си-са-бéндисе двáта. И тáа му-кáжвa: „Јáс, тáтко, кe-си-о-зéма óвој, шо-ни-рáбота тýка“. – „Кá кe-те-дам нá-него, кá кe-кáжe л'úдjето, шо-цáро на-тóж áмал, шо-эт, шо-крéвa врéшта, му-а-дáвa чýпaтa!“ – „Éми, нeго кe-го-зéвaм“. И го-зéшла. Го-зéшла. Тóж íмал пáри ко-цáр. Сeшлe нéкоја гóдина, жíвeелe и óшол. И му-кáзал: „Дéдо, нé-на-пуштaш да-б́јмe при-мáјкa да-а-вíда мáјкa, тóлку врéмe, да-му-са-кáжa, óти дeкa б́ждоф јáска, са-жéнаф тáму“. – „Éми, б́јтe“. Óшол тóж, му-дáшол éдно рáло дýсаги пáри. Му-и-нáпáлнил и-и-прóдил. Ко-му-óшло дóмa и му-кáзa: „Мáјко, ма-пóзнaвaш?“ – „Éми, та-пóзнaвaм, мáри мáјкe. Óвa штó-ти-ет?“ – „Тá ми-е-нeстa“. И ко-му-íзвaшол пáри éдно рáло дýсаги. Сeшлe двá-три дeнa, пáк са-вáрналe нáзат. Е, тáкa бeшe, тóж шо-бeшe нáјсýромaф, нáјпáртaлeст, áлчaкo брáт, стáна нáјбогат.

Шкл 1979 : 211

Ние не-сме дѣп до-езерото

Ние не-сме дѣп до-езерото. Пóл'јето ет до-езерото. Селото ет-пóлвин сáт до-езерото. Нe-ет дáлеку. Óсом мeсeци бeф во-Áил', пóјкe нe-бeф. А село, ништо, шо-ймаше – тринајсe-куки бeа. Нeма село, тóа óстрофчe ет. Чeтирдeсeт цркви йма. Ситe сe-расипани. Сáмо éдно цркви йма, Сeти Ѓóрги, шо-са-кáжвa. Мáнастир йма Мáлa Богорóјцa и тóј Грцјa го-рáсипa, имáн'ето го-зeдe. Нe-знaм кáкоф бeшe пóранo. Прикáжвaа зa-цáр Сáмоил, палáтите му-билe тyкa. Óколу йма пóл'јe, a-óзгорe ет-Зáндaно. Ми-бeшe стрáф дa-влeзa. Óдемeф со-мáжот-ми сa-рaшeтвaмeф, áмa ми-бeшe стрáф дa-влeзa внáтрe. Зáндaн, зaтвóрници шо-држeлe éдно-врeмe. Тó-ет yдолу кóпaно, áмa дјá-му-ет крáјo, дјa-йзлeгвa – нe-знaм дa-ти-кáжa. Óдгорe-ет-Кáлeто со-мeтe-ризи, од-врeмe-сa, сa-пóзнaвe тiе. Сáму трeвa-ет, áмa сa-пóзнa-вa, шо-ет-кóпaно мeстoтo. Црквитe ситичкитe сa-рaстурeни. Сeти Áил', шо-ет-нa-Сáмоил црквaтa, тóкoј сa-стисóјтe, широкo-ет óттукa дó-тaму. Двáјсe áлтaри ймaлo во-тáа, áмa расипани, ништо нeмa. Éдно-врeмe Грцитe бáрaа дa-видe шó-писмo ймa, кóпaа, извáвaа плóचितe дa-видe шó-писмo ймa. Нe-знaм шо-нáј-дoа.

Óднaдвoр éдно мeстo, Крiнa го-вiкe, тáму колiбјeтo и-ймe тiе, кóлибјe зa-ймáн'e, лeтoтo шо-го-држeа. Тáму си-и-држeа и-чyнкитe. Чyнки му-вiкe тiе, кáјцитe и-држeа дóмa. Чyнкaтa ет-тáкa, грeј от-стрнaтa тркáлeстa, тркáлeстa грeј от-стрнитe кo-мeој. Тáа-ет йстo дáгa, áмa грeј кo-мeшлeстa, широкa, кo-тркá-лeстa. А кáикo ет-рáмeн óддoлу, пóширок, Тáмо во-Крiнa ймa пeштeрa, кoгa кe-врни дóш, тáму сa-крiе имáн'ето. Гóлeмa пeштeрa ймa, двeстe глáвјe бeрeлa, внáтрe ймáн'e тáа, пeштeрa, гóјдa. Тáму свe си-сáдeа пчeјнцa, рш, мiсeркa, грáф, бóстaни, грáдин'e, пипeрки, лóзјa, патлици зeлeни, чрвeни. Кáпин'e тáму нe-видoф. Свe ймa во-тoá-сeлo: крyши, гóрници, чрници, чe-рeшни, дрeнки, кóстeни, óрeј, јáбáкa, дyни. Цeлoтó-ритчe дa-пyлиш свe óвoши.

ДРИМКОЛСКО-ГОЛОБРДСКИ ГОВОР

Јабланица

Чоекот што и знаел јазиците на животињето

Си-бил еден-газда. Имал голема стока. И сега решиле со-жена-му д-одет да-е-видет стокава. Имале и кон' – кобила. И така оделе. Е сега, тврнале тие за-да-одет на-бачило ке-офциве. Одет. Кобилава позастанала. Кон'оф ѓржна, велит: „Ѓде – му-велит на-кобилава – ајде.“ „Ти – велит – убѡ, ти мојш да-ојш, ама ја – велит – не-мога да-ида, ја су-ждрѣбна, а и-женава е-трудна. И затѣ – велит – не-моа да-ида.“ И тој слѓгат од-на-кон' и е-велит (на-женава): „Слѣзи ти од-на-кобилава; ја ке-се-кача на-кобилава, ти ке-се-качиш на-кон'оф. „И во-тој слўчај тој слѓгал од-на-кон'оф и таа слѓгла од-на-кобилата; таа се-качила на-кон'от, а тој се-качил на-кобилава. И одет сега на-бачило ке-офциве. Ко-отишле, се-поздравиле со-офчариве. Глѣдат како-е стокава, ваму, таму. Тие му-велет: „Ѓј да-закѡлиме нешто, пошто-дѡјде ти да-ни-видиш ваму гѡре.“ „Дѡбро – му-велит тој – ајде сега да-видиме во стокава.“ „Кој-сакаш да-е-закѡлиме?“ Јагне сакале да-закѡлет. Фатиле едно. Блѣкнала офцата: „Едно јагне ја имам, заш да-го-закѡлите? Видите некоја друга.“ Газдава е-разбрал офцата и рекал: „Барајте друга, нека-е теа.“ Газдава знаел јазициве од-животин'ево. Фаштает некое-друго јагне. И мајка-му, офцата, велит: „Ако, нека-го-закѡлет, ја имам три. Едно нека-го-закѡлет, две пак ке-ми-ѡстанет мене.“ Го-заклале тие јагнето. Јале, пиле, и тврнале мајжоф и женава да-си-идет удолу, дома. Пак таа се-качила на-кон'от, а маш-је се-качил на-кобилава. И си-се-вратиле дома. И таа, женава, му-велит на-мајжоф: „Сега да-ми-кажиш што-му-велеше на-ѡвие; како ти и-разбра ѡвие? Ти знајш нешто; или ка-ми-кажиш, или немаат чаре.“ „ѡсем да-умра – е-рекал – па-да-ти-кажа. Ако-ти-кажа, ка-умра.“ „Еј-умри најпосле – таа му-рекла-умри напѡслетко, само да-ми-кажиш.“ „Еј-дѡбро – велит мајжоф-ўтре ка-ти-кажа, вѣчерва да-преспиеме, ўтре ке-ти-кажа па-нека-умра.“ Станале сабајлето и е-велит на-жена-му: „Пушти-и кокѡшкине, нарани стѡкана и фѓрли-му на-кокѡшкине пчѣнка нека-јадет.“ Таа зѣла пчѣнка, му-фѓрлила на-кокѡшките. Тие, кокѡшките разбирале штѡ-му-е на-чѡбекоф. Некоја јади, некоја не-јади. И петелот им-велит на-кокѡшките: „Зашто – велит – вие не-јјате?“ А тие, кокѡшките му-велет: „Па газдана ка-ни-умрит!“ „Ѓ-е-е

– велит тој, пѐтелоф – па-нека-умрит! Ја пѐдесет кокошки, сви-не ќе-и-виќна на-едно-зърно и ќе-го-йзеда. Ам-тој ко-доживјал жена-му, една-жена да-го-пбелат и да-умрит зарад-нја... па-нека-умрит најпослетко.“ Чбекоф, ма́жоф разбрал, зѐл нѐжот, пѐ-тимба и тѐмба, си-е-свѐткар женава, и тој и дѐнеска си-е-жѐф.

Мустафа Асоски 1924 (Стојан Пејоски)

Себишча

Девет браќа и ламјата сестра

Си-биле дѐвет браќа, една-мајка и татко-им. Сѐстра нѐмале нѐдна. Ёднош мајка-им рѐкла: „Ёј Гѐсподи! Дај-ми едно мѐмиче, та-макар и-ламја нека-да-јѐ“. Гѐспод ја-пѐчул и му-дал едно-мѐмиче. На-петте-гѐдини мѐмичето се-стѐрило ламја, и-йзелo свѐите браќа; ѐстанал саде-ѐден. Татко-му рѐкол сѐну-си: „ѐдај, бѐгај, сѐнко, от-й-тебе ка-те-йзеет!“ Сѐн-му јавнал којн’от и татко-му му-дал три сливи и си-ѐтишол сѐн-му. ѐдел, ѐдел, нашол една-кѐчка со-кѐчин’а и је-рѐкол: „ка-т-ѐпера, йли дај-ми едно-кѐчуле“. Таја му-рѐкла: „Избирај, зѐмај“. Тој зѐл едно-кѐче, си-го-клал на-којн’от и си-ѐтишол. Паќ ѐдел, ѐдел, нашол една-мѐчка. „Ка-т-ѐпера, је-рѐкол, ја-дај-ми едно-мѐче“. Таја му-рѐкла: „Избирај, зѐмај“. Зѐл тој и тѐја и го-клал на-којн’от. ѐдел, ѐдел, му-се-спѐло вода, йзел една-слива ѐвде, ѐдната пѐ-преку, ишч-ѐдната-пѐпреку, близу до-сѐлото, кој-ка-сѐдел.

Пѐшол во-сѐлото. Тамо се-ѐженил. Му-фтѐкнало за-мајка-му и за-татко-му и је-рѐкол жѐне-си: „Ја к-ѐда при-татка, кога-ка-ти-виќна ја, да-и-пушчиш кѐчин’ата“. Таја (мајка-му) не-би-ла-тука. Тамо (дома-си) нишчо нѐ-нашол, а саде сѐстра-му. Влѐгол ф-кѐки, и му-го-зѐла сѐстра-му којн’от, му-го-варзала на-јасли и дѐшла гѐре, при-брата-је. Пѐшла да-го-нагледат којн’от. „Уре-брате, му-рѐкла, којн’от-је на-три-носе“. Је-рѐкол брат-је: „Тѐја гајле за-којн’от! Пѐшла ишч-ѐднош“. Ич-нѐмат от-којн’от, му-рѐкла. Брат-је паќ је-рѐкол: „Тѐја гајле за-којн’от!“

Посѐдела ишч-малу, му-рѐкла братѐ-си: „Ја го-йзедоф којн’от; ми-се-јадет; и-тебе ка-те-јада!“ Брат-је је-рѐкол: „Йзме-ти и да-пѐстелиш еден-мѐтаф, ка-пѐјда, ка-с-йзбан’а, та-пѐсле јади-ме, каде-да-паднет братова кърф, на-чѐсто мѐсто да-пад-

нет“. Тóј излегол да-óдет на-бан'а и си-пóбегнал. Тáја му-се-фтéкнало за-него, притáрчала ўгоре, го-фтáсала и му-в́икат: „Чéкај, ка-ти-ка́жа тебе!“ Тáмо íмало трé сливи. Се-ка́чил на-éдната; тáја фáтила да-је-сéчет. Тóј óтишол на-дрýгата; тáја фáтила и-нéја да-је-сéчет. Му-в́икнал на-кучин'ата, кучин'ата дóшле и ја-йзеле.

Босилка Стрезоска 60 г. (Божидар Видоески 1960)
Вид 1968 : 94

Себишча

Тројца браќа

Си-бýле трóјца браќа и-се-дéлили. Свé си-дéлили што-íмале. Постáриот óшол да-си-прóдават крáвите. Излегле некој-трé Кóсин'а прéд-него, му-вéлет да-и-прéчет ўшите и-опáшките, мнóгу ка-пóминет на-пазар. Стáнал тóј им-йсекол ўшите и-опáшките и-пцóјсале ајвáните. Се-врáтил дóма и-го-прашал стрéдниот брат: „Како-помýнé ајвáните на-пазар?“ „Мнóгу дóбро помýнé“, му-рéкол. Стáнал и-тóј да-óјт на-пазар да-и-прóдéт ајвáните. И-прéд-него излегле Кóсин'ата. Й-нему тáка му-рéкле. Тóј и-пóслушал, им-йскинал опáшките на-ајвáните. Пóсле помáлјот и-óпитвит како-помýнале. „Ўбó“, му-рéкле. Је-зéл крáвата й-тој да-је-прóдават. Излегол éден от-Кóсин'ата: „Кáде вáка, со-здрáвје?“ „К-óда на-пазар да-је-прóдá крáвава“, му-рéкол. „Преéчи-је ўшине, мнóгу ўбó ка-ти-пóминит“. Пóтака излегло стрéдното кóсе и-му-вéлит: „Кáде вáка?“ – „На-пазар“, му-вéлит тóј. „Преéчи-је опáшкана и-ка-ти-пóминит ўбó на-пазар“. Пóодел пóтака и-йзлегло трéкото Кóсе и-му-вéлит: „Зéми-је крáвана, одéри-је кóжана óсади дó-полу и-завáрти-је дóполу и-мнóгу ўбó ка-је-прóдајш“. Тóј и-пóслушал Кóсин'ата, ама-крáвата пóсле пцóјсала. Си-се-врáтил без-ништо. Другиóв-ден кóсин'ата к-óдет дóма-им кáј-жéните. Сéга браќава ка-лáжат. Едниóв-брат је-вéлит на-жéнава: „Да-клáјш граф и-ко-ка-трóпнет кóсин'ата да-го-зéмиш гáрнето и-да-го-трáтиш на-авлјáна“. Влéгвет тíе, гáрнето вáрит на-авлјáна. Се-чудет кóсин'ава, сáмо гáрнево вáрит. Жéната рéкла: „Мíе-сме самý-луге, гáрнето сáмо ни-вáрит“. Тíе рéкле óту, колкý-пари сáкаш да-ни-го-дáјш нáс“. Не-гó-давам, ми-трéбит за-мене“. Тíе навáлиле и-им-го-дáл гáрнето, а-со-жé-

нава се-йскарал (не-оту се-карал вистина) и-на-жена-му је-клал едно-чёрјо со-карф. Гарнево косин'ава го-платиле скапо. Г-од-несле дома, ама-им-не-варит.

Стредниов-брат фатил два-зеци. Ёдниоф зек го-затворил дома-му, ёдниот го-зел со-него, а-на-жена-му је-рекол: „Женѳ, ка-дѳдет косин'ата и-да-дѳнциш рѳчек за-ними. Ја ка-ти-го-пушта зекон да-ти-кажит со-колкумина-су на-нива“. Така косин'ата дошле и-тој го-пуштил закот: „Оди дома да-је-речиш на-жена-ми да-дѳнциш рѳчек за-четири-души“. Зекот фатил пустина. Дѳде жената и-сега је-прашујет: „Дѳде зекот, женѳ?“ „Дѳде и-ми-рече да-дѳнца ѳжина за-четири-души“. Ами каде-е зекот?“ Дома, го-затвориф в-долап“. А-тамо бѳл другиѳт-зек. Тѳгај косин'ата му-рекле колку-пари ка-сакат да-им-го-дајт зекот. Тѳј им-го дал зекот за-скапи-пари. Ёднуш ко-ѳтишле косин'ата на-нива, го-пуштил зекот да-ѳјт дома да-кажит за-колку-души да-дѳнциш рѳчек, тѳј фатил пустина.

Дошле косин'ава кај-најмалјот брат. Тѳј имал едно-кавалче. Станал на-жена-му је-клал едно-чёрјо со-карф и-се-разлутил на-жена-му (не-оту се-разлутил), је-бѳвнал жена-му, го-рушил черјот, ѳстекла карфта, ко-баги је-заклал. Косин'ата се-пулет. Арно му-трѳбала таја за-рабѳта, го-зел кавалчето и-је-свФѳрит. Таја (женава) скѳкнала и-пойграла. „Како така?“ прашале косин'ава. Така, кој-ка-засвФѳира со-кавалчево, свФѳе ѳмрено ка-станит“. Косин'ава го-пѳбарале кавалчето, го-платиле скапо и-го-зеле. ѳтишле дома. Се-налутило постарѳто-косе на-жена-му и-је-заклал. Пѳсле засвФѳирел, жената не-станвила. Така и-заклале жените сѳте косин'а и еден-сѳ-други не-си-кажвиле. Пѳсле се-догѳриле косин'ава: „К-ѳјме кај-најмалјот брат и-ка-г-удажме в-Дрим“. ѳшле тије, го-фатиле и-го-клале во-вреште и-го-носет на-Дрим. Арно тије стрѳтиле негде свФѳадба и-ѳтишле кај-сватѳјте а-врештето г-ѳтајле. Ко-се-видел тѳј сам звѳкал: „Је-некум царѳја-керка“. Чул еден-ѳфчар, ѳтишол кај-него и-го-ѳпитвит: „Штѳ-викаш?“ „Ми-је-давет царѳа-керка, је-некум“, му-рекол тѳј“. Ако-је-некиш ти, рекол ѳфчарѳф, ѳзлези, ја је-сака“. Така ѳфчарѳф влѳгол во-врештето, дошле косин'ата, го-дѳгнале врештето и-го-фѳрлили во-Дримѳн. Пѳсле си-ѳдвеле косин'ава и-го-стрѳтиле на-пѳт (најмалиот брат). „Ма-ти си-ѳзлегол, како така? „ѳзлегоф, во-плѳткото ме-фѳрлифте, да-ме-фѳрлефте во-поглобѳкото пѳке ѳфци ка-ѳзвајф“. Ко-чуле пѳсле, ѳшло пѳрвѳто кѳсе на-река и-се-фѳрлило во-глобѳкото да-фѳштат ѳфци. Видело стрѳдното кѳсе како-му-се-пѳкажвит

капата, звикало: „Ене по́ке ца́рни о́фци се-пока́жвет“. Така си́те ко́син'а се-удáјле едно-по́-едно.

Малесѝрени

Старче, којн'че и цар

Си-би́ло едно-ста́рче и с-и́мало едно-ко́јн'че. Ста́рчето не-м бело да-о́јт. Ко́јн'чето му-ре́кло: „Ка́чи-се на́-мене, ја́ ка-те-но́са“. Ста́рчето се-ка́чило и-о́шле в-една-гра́дина. Та́мо на́шле едно-крíло от едно-вра́пче. Крíлото би́ло мно́гу ско́лтело. Ста́рчето не́мало да-ја́јт, та-му-го-за́несло на-ца́рот.

Ца́рот му-на́полнал а́лтани и го-по́викал да-о́јт, да-о-ба́рат вра́пчето. Те́ја, ста́рчето, ко́-чуло, фа́тило да-пла́чит и о́шло до-ко́јн'чето. Ко́јн'от му-ре́кол: „Шчо́-ти-је мо́ката те́бе?“ Ста́рчето ре́кло: „Ме-те́реет д-о́да, д-о-ба́рам вра́пчето“. Ко́јн'от му-ре́кол: „О́дај да-им-ре́чиш да-ти-на́полнат едни-ди́саци па́ри“. Ста́рчето о́шло при-ца́рот и му-напо́блните диса́сите со-па́ри. О́шле на-ме́стото кој-о-на́шле крíлото од-вра́пчето. И-ра́стурил па́рите по-зе́мјата. Вра́пчето до́шло о́згора, и-исклу́фкало си́те па́ри, та-не-мо́бело да-ле́тнит и ста́рчето го-ва́тило и му-го-о́днесло на-ца́рот.

Ца́рот му-ре́кол: „Да-о́јш да-му-ја-зе́маш на-кау́рино́т ке́рка-му“. Ста́рчето па́к фа́тило да-пла́чит и о́шло при-ко́јн'от. Ко́јн'от му-ре́кол: „Шчо́-плачиш?“ Ста́рчето му-ре́кло: „Ме-те́реет да-о́да да-му-зе́ма ке́рка-му на-кау́рино́т“. Ко́јн'от му-ре́кол: „Нека-ти-напо́блнеет една-ге́мија со-шчо-је-поу́боо и не́кој два́-три то́па“. Ста́рчето о́шло при-ца́рот и му-напо́блнале шчо-са́кал. Се́дне о́шле со-ко́јн'от та́мо и ту́ека изле́гле же́ните и ке́рка-му ре́кла: „Ви́ди шчо́-имат во-ге́мијана!“ Ста́рчето ја-фа́тило и је-па́днал по́рстенот во-мо́рето, и му-је-за́несол на-ца́рот. Та́ја ре́кла: „Дур-не-ми-го́-најт по́рстенот, не-седа“. Ца́рот ре́кол: „О́дете, викнетé-ми-го ста́рчето“. Те́ја о́шло при-ца́рот и то́ј му-ре́кол: „О́ди да-ми-го-на́јш по́рстенот, зере-ка-т-о́пера“. Ста́рчето фа́тило да-пла́чит и о́шло до-ко́јн'от. Ко́јн'от го-пра́шал: „Шчо́-плачиш?“ Ста́рчето му-ре́кло: „Ме-те́реет да-о́да да-је-го-на́јда по́рстенот“. И ко́јн'от му-ре́кол: „Нека-ти-напо́лнет една-ге́мија со-пе́ксимит“. Му-напо́блнале една-ге́мија со-пе́ксимит, та-о́шле на-мо́рето и им-го-фо́рлиле пе́ксимидот на-ри́бите. То́га изле́гла една-ри́ба и им-ре́кла: „Шчо́-сакаш о́д-нас шчо-ни-на́јаде

толку нам?“ Стáрчето рéкло: „Пóрстенот да-ми-го-кáжите кој-гó-имат изéдено.“ Едно-рíбуле го-ймало под-јóзикот и му-го-дáло на-стáрчето. Тéја му-го-зáнесло на-цáрот.

Тóј пáк рéкол: „Викнетé-ми-го, кá-му-рéча нéшто“. Стáрчето дóшло и цáрот му-рéкол: „Д-óјш да-ми-ја-нáјш дíвата кóбила со-четириéсетте ждрéбин'а“. Стáрчето фáтило пáк да-плáчит и-óшло до-кóјн'от. Кóјн'от му-рéкол: „Шчó-плачиш?“ – „Ме-тéреет да-је-бáрам во-мóрето дíвата кóбила со-четириéсетте ждрéбин'а“, одгобрило стáрчето. Кóјн'от му-рéкол: „Нека-ти-нáполнет ена-гéмиа со-кóжи. Кóјн'от бíл нéјзино ждрéбе и кó-óшле тáмо, и-фóрлиле кóжите во-мóрето и тóј óржнал, та-íз-легла кóбилата. Тóга стáрчето ја-фáтило со-четириéсетте ждрéбин'а и му-ја-óднесло на-цáрот.

Цáрот му-рéкол: „Да-ми-ја-íзмолсиш“. Стáрчето пáк фáтило да-плáчит и óшло до-кóјн'от. Кóјн'от му-рéкол: „Шчó-плачиш?“ – „Ме-тéреет да-ја-íзмолса кóбилана“, рéкло стáрчето. Кóјн'от му-рéкол: „Тí вóрзи-ме дó-неја, не-те-зáдират тáја, и íзмóлси-ја“. Стáрчето го-вóрсал кóјн'от до-кóбилата, а тéја óшло да-ја-мóлсит; кóјн'от óржнал и ја-íзмóлсалó, и млéкото му-го-óднесол на-цáрот.

Цáрот го-клáл млéкото в-еен-кáзан да-се-грéет и го-нáтерал стáрчето да-влéзет во-горéшчото млéко. Тéја пáк фáтило да-плáчит и óшло до-кóјн'от. Кóјн'от му-рéкол: „Шчó-плачиш?“ – „Ме-тéреет да-влéза во-млéконо гóрешчó“, рéкло стáрчето. „Вóрзи-ме, му-рéкол кóјн'от, за-кáзанот и влéзи во-млéкото; јá кá-дýна, не-сé гориш тí“. Стáрчето го-вóрзало кóјн'от и влéгло во-горéшчото млéко. Тóј дýнал и стáрчето íзлегло óднотре сáде злáто.

Цáрот кó-вíдел ал-íзлегло со-злáто, рéкол: „И јá кá-влéза, за-да-íзлеза со-злáто“. Тóј влéгол и íзгорел, ýмрел.

(Ал. М. Битраков)
Шап 1976 : 12-14

Г'инеџ

Тројцата браќа

Си-бíле трóјца браќа; óделе, фóрлале фáл и нáбрале една-мóска пáри. Отишле на-ено-мéсто, нáшле трéва и си-рéкле: „Не-

-го-растоа́раме ко́јн'оф, зна́јме, ка-ни-го-зема́т не́кој“. Ти́је си-се́днале. Му-го-зе́л ко́јн'от еен-чо́ек.

рале, – ко́јн'от не́мат. Ё́днијот ре́кол: „Бе́ше еден-ку́с, го-ви́кает Му́со“, а о́таде во-бре́гот, си-ра́ботал во-ни́вата е́ден чо́ек. Дру́гијот му-ви́кнал: „Ор-Му́со!“ То́ј му-ре́кол: „Шчо́-викаш?“ - „Шчо́-ми-ја́-зеде мо́ската со-па́рите?“ То́ј му-ре́кол: „Каква́-мо́ска-е?“ – Не-су́-видел мо́ска. То́ј му-ре́кол: „А́ј к'о́јме да-се-су́диме в-гра́т“.

О́тишле та́мо, му-ре́кле на-голе́мијот: „О́вја ни-зе́де една-мо́ска со-па́ри тоа́рена“. То́ј ре́кол: „Ја́ не-му-су́-зел мо́ска“. Дру́гијот ре́кол: „Ја́ ка-с-и́злеза, а-ви́је кла́јте не́што; ако-го-не-позна́еме, не-ви-ја-са́каме“. Ти́је и́злегле на́двор, а голе́мијот кла́л во-до́лапот еден-ка́рпус и и-ви́кнале внóтре. Ё́днијот ре́кол: „Не́-је го́лемо, ко́лку една-ти́кфа?“ Дру́гијот ре́кол: „Лу́шпата му-је-зе́лена, а внóтре е-цо́рвено“. Дру́гијот ре́кол: „Ка́рпус-је, де́ иста́јте-го“. Па́к и-иста́јле на́двор, кла́ле еден-ли́мон и и-ви́кнале внóтре. Ё́днијот ре́кол: „Не́-е го́лемо ко́лку едно-ја́јце?“ Дру́гијот ре́кол: „Лу́шпата му-е-жо́лта, а внóтре је-к'и́село“. Тре́кијот ре́кол: „Ли́мон-е, де́, иста́јте-го“. Па́к и-иста́јле на́двор. Кла́ле еден-пе́тел и и-ви́кнале внóтре. Ё́днијот ре́кол: „Не́-је го́лемо, опа́шката му-ја-закривена како-со́рп?“ Дру́гијот ре́кол: „На-гла́вата има́т еден-бу́кул (цве́ке)“. Тре́тијот ре́кол: „Пе́тел-је, де́, иста́јте-го“.

То́га му-ре́кол голе́мијот на-то́ј шчо-го-су́деше: „Да-му-је-да́јш мо́ската“. Ти́је о́тишле до́ма-му и је-на́шле мо́ската и́шче не-растоа́рена. Си-је-зе́ле и си-о́тишле до́ма.

(Кузман Шапкарев)

СБНУ 1890 : 185; Вид 1968 : 93

Луково

Лошата ма́штеа

Си-би́ле ма́ш и-же́на, има́ле две-де́ца, ма́шко и-же́нцко. По-неко́лку-го́дини ма́јка-му му-у́мрела, а-та́тко-му се-пре́женал. Еј, по-вре́ме ма́штеата не-му-и́-са́кала де́цата и се-ре́шил та́тко-му да-и-но́сит ф-пла́нина да-и-и́зедит не́што. Де́цата се-договó-риле, си-зе́ле со́-ними, е́дното пого́лемото си́-зело пе́пел во-не́-која ка́рпа. И о́деле у́горе, о́деле ке-и-но́сил та́тко-му, о́деле и

да-и-не-вѣдит татко-му, бдеде и си-турвеле по-пѣтот по-мѣлку пѣпел. И и-бднесал татко-му ф-плѣнина. И и-бстајл на-едно-мѣсто и му-рѣкал: „Чакѣјте-ме, ка-дбјда да-ве-зѣма.“ И дѣцата чѣкале да-дбјт татко-им да-и-зѣмат, ама тбј не-дошал. И тѣе рѣкле: „Ка-си-бјме сѣми.“ И си-бдеде по-пѣпелта ке-што-си-зблеле прао дбма. Мѣштѣјата пак фѣтила да-се-карат со-татко-им. „Што-си-ме-измѣмил тѣ, ѣве дѣцата пак дбшле.“ Тбј пак и-зѣл пб-него, пак ф-плѣнина нѣгде, и дѣцата пак си-зѣле во-некоја-карпа брашно пб-ними и бдеде со-татка-му и зблеле пб-ними од-брашното. Татко-му пак и-ѣзмѣмил и – и-бстајл. Тѣе чѣкале, чѣкале, и рѣкле пак таке ке-ни-напрајт тѣе, тѣу да-си-бјме. Ёј, тарнале да-си-бдет дбма по-брашното. Одеде што-бдеде по-брашното до-нѣгде, ама од-нѣгде брашното му-го-исклѣукале пѣлци и не-знѣеле ке-да-одет. Ошле во-една-пѣшт во-плѣнината. Тѣе жѣвѣеле некој-тѣшки (мѣчки, вѣлци и други) и сб-ними се-зачѣнале (спријатѣлили), засѣдале, не-и-ѣзеле, и му-носеле от-ке-бдеде кбрен'а за-јѣден'е на-дѣцата. Сѣстрата се-засѣкала со-ѣдна от-тѣшките, ама му-вѣлела брат-ми не-ме-бстават. А тбј што-е-сѣкал е-рѣкал: „Ја ка-го-ѣздеда брат-ти.“ А-таја му-ѣ-зѣт-нала ѣшите на-дрѣгите тѣшки. И-дбшал братот од-нѣгде. И му-рѣкла, тѣшката: „Јѣ сѣга ка-те-јѣда.“ Тбј му-рѣкал: „Јѣди-ме, ама пѣрво да-се-кача на-дѣрвоно да-пбсфира.“ И се-качил и зас-фирел мнбгу сѣлно и жѣлно, и бшал глѣс на-лисѣцата, го-чѣла нѣкако и му-рѣкла на-дрѣгите: „Нѣшиот гбсподар е-на-гблема мѣка.“ И лисѣците се-отпѣштуле и го-спѣсиле дѣтетото, не-остајле да-го-ѣзејт тѣшката.

Луково

Самовилите и пѣтникот

Некоја-жѣна си-рбдила дѣтенце. На-трѣте вѣчери дбшле самовилите, наречниците, да-му-е-кажет судбѣната на-дѣтетото, а мајка-му спѣела. Ама тѣе ѣмало еден-пѣтник да-пренбкеет. И самовилите му-навѣлвеле на-дѣтетото: Пѣрвата му-рѣкла: „Ко-ка-стбрит седумнаесет гбдини да-ѣмрит.“ Фтбрата му-рѣкла: „Ко-ка-бдит нѣгде на-пѣти да-паднит тѣе да-пбгинит.“ Трѣтата му-рѣкла: „Ко-ка-се-жѣнит и ко-ка-дбнесит нѣстата да-пбјдит да-скбчит во-бунарот и да-се-ѣдајт.“ Ама пѣтникот не-спѣел и-чѣл што-вѣлеле. Самовилите рѣкле: „Ако-нѣкој чѣет и ако-кажит,

камен да-се-стóрит.“ Ко-си-óдел пáтникот, се-благодарел што-пренóкеал и му-рекал: „Нека-ви-е-жýво дётето, да-ви-пóрастит и ко-ка-го-жéните да-ме-вúкате нá-свадба, ка-ви-кажа от-кé-су.“ Му-кажал ке-жýвее и си-óшол. Дётето рáсло и пóрасло. Дóшло врéме да-се-жéнит и лúгето памéтвеле штó-рекал чóбекот и го-вúкале нá-свадба. Чóбекат дóшал нá-свадба и му-рекал на-лúгето: „Já сáка да-ми-постéлите на-бúнарон.“ Тúе, лúгето, му-прáјле цéфа. „Стрáмота-е на-бúнарот да-спúеш, úмат кáде да-ти-постéлиме, тú си-ни-прúјател“ – му-вэлеле. Нúкако тóј не-прúстанвел и рекал: „Кá-сéда сáм на-бúнарон.“ Лúгето се-прину-диле и му-пóслале на-бúнарот. Бúле по-нэстата, је-дóнесе дóма. И младожéнецот лётнал прáо на-бúнарот и го-гóнит пријателот да-стáнит óдма. Тóј нúкако нé-станвел зошто-знáел штó-е рабóтата. Ама тóј, зётот, со-сúла го-тáрнал од-на-бúнарот и скóчил во-бúнарот, се-úдајл во-него.

Луково

Царот и измекарот

Бúл некој – цар и тóј úмал úзмекар. Измекарот му-прáел úзмет на-цáрот и му-го-спрémал кóн'от ко-ке-óдел нéгде, и ке-му-го-дáел в-рáци на-цáрот и ка-му-речел: „Нá-ти-го-кóн'оф, чéстити цáре!“ А цáрот ке-му-речел на-измекароф да-му-кажит штó-е-векоф, ама-тóј нé-знáел да-му-одгóрит на-цáрот. И тóј сфéкој-пáт ко-ке-го-прáшал штó-е-векот, му-úдирал шáмар, зашто-нé-знáел да-му-кажит штó-е-векоф. И измекароф слáбеел от-шамáрите. Неко-си-врéме го-прáшал некој-чóбек измекарот: „Штó-си тóлку слáп, бре-пријателе? И тóј му-рекал, измекароф: „Сфé úмам, јáдам, пúјам, áма – рекал – цáрот ко-ке-му-го-дáм кóн'от и ме-прáшвет штó-е-векот, јá нé-знáм да-му-кажа и стáлно ме-шáмарат.“ Чóбекот му-рекал: „Já ка-ти-кажа како-да-мú-речиш, ке-му-речеш: вéкоф е-скáла.“ И кога-дóслугал измекарот тúе, му-рекал на-цáрот: „Чéстити цáре, ке-си-óда, да-ми-плáтиш тéа што-су-ти-слúгал“. „Колкú-сакаш да-ти-плáта: трú áспри áрам или éдна áвал?“ Измекарот му-рекал éдна сáкат да-е-áвал. Зéл áспрата и си-óшал. И тóј со-тáја áвал áспра што-је-зéл си-запéчалил и си-óтворил óтел, кафеáни. Цáрот óд-ден нá-ден прóпадал и тáрнал нéгде со-кóн'от да-óјт, и му-пáднал пáтот да-пóминит сá ке-óтелот од-измекарот. Го-вúдел измека-

рот и го-пóзнал и-му-рéкал
 -го-донéсите óвде, бáрго.“ Тие óтишле, го-зéле, му-го-варзале
 кóн’от и г-óднесле нéго, цáрот, ке-слýгата што-му-бýл. И тóј
 му-рéкал: „А бре-дéдо, мнóгу си-óпаднал! Ал’-пáмтиш ко-ти-
 -бéф јá тéбе слýга, ко-ми-дáваше шáмар зашто-нé-знáеф да-ти-
 -кáжa оти-вéкоф бил-скáла?“ Го-зéл цáрот, сéга дéдово, и го-
 гóстил.

Луково

Асан-ага станал султан

Бýл нéкој Асáн-ага што-го-пpикажвет. И тóј ýмал сáмо
 една-мáјка. Ýмал некој-сéдум чýвлиси. И тáке тóј чивлýсиве
 éден пó-еден и-прóдал за-пýен’е (бýл пияница), иште-двá óстајл.
 И-рéкал мáјке-си: „Мáјкó, да-си-и-дéлимe сéга чивлýсиве што-
 остáнае, зашто-јá кe-и-дóпијa“. И и-дéлиле чивлýсиве, éден мáј-
 ка-му зéла, éден тóј. И-сéга и óвјa го-дóпил, и-дрýгиоф, óстанал
 иште-тóј од-мáјка-му. И сéга се-пpибрале óбата кe-мáјка-му, и-
 тáке живéале до-некое-врéме. Ёднаш е-рéкал мáјке-си: „Мáјкó,
 кa-ми-дóзволиш – рéкал-да-нóса по-еден-чóбек нá-вечер за-мýа-
 бет“. И тáјa му-рéкла: „Нóси, само-по-éден“. И-тóј слéгал кeј-
 -мóстот дóлу, кe-кафáната и-нáшал двáјцa. Сéга го-вýкат éдниот
 да-óјт за-мýабет вéчервa. Ама-тóј сáм нe-одел, сáкал и-дрýга-
 роф да-óјт, двáјцата да-óдет. И тóј рéши: кe-je-мóлa мáјка да-
 ми-дóзволит за-двáјцата да-и-зéмат. И-зéл, и-дóнесал обáјцата
 дóма. И-дóнесал дóма и-гóстиве го-пpашвет нéго (домáкинот):
 „Какo-вáрвите со-цáрот вáш?“ Тóј вéлит: „Мнóгу ýбó вáрвимe,
 сáмо во-éдни рáбоке нe-знáјт дóбро да-распóредвет (А тóј бýл
 сýлтанот, цáрот што-го-вýквет). И-да-бýда јá двáесет чéтири
 сáти на-мéстото нeгó кa-распóредам п-ýбó óд-него“. И-цáроф го-
 опýјанал на-Асáн-ага и-го-кpéнал нá-рамо измéкароф што-бýл
 со-цáроф. И г-óднесал во-одáјката на-стóлот от-цáрот го-тpáтил
 (óстајл). Стáнале на-сабáјлето момýчките óшле да-му-пéет за-
 да-стáнит цáрот (како-што-му-пéеле на-царóјте пóрано. Мó-
 мичките óделе да-и-скорýает со-пéсни). И му-пéет: „Стáни шакý-
 цике, врéмето дóјде“. И-си-óтишле тие, му-е-испéале пéсната и-
 си-óтишле. И-тóј се-рáзбудил, се-пýлил вáка и-си-вéлит: „Кóј-
 су јá, јá нe-су цáрот, туку-јá-су Асáн-ага“. И-пá се-пóкират,
 лéгвет. И-пак ýдет тие момýчките да-му-пéет. Пáк му-пéет:

„Стáни шакѝцике, времето дѝжде. И-пáк си-ѝдет тѝе, се-напрáе двѝпáти. Пáк сéга дѝждоe за-трекиѝт-пáт. И вéке тѝга му-отвѝрѝе вратата и-му-вѝкает: „Стáни оте-времето пѝмина“. И тѝј тѝга стáна, и-зéде тѝга да-распѝредвет тѝј. Им-пúшти на-сиромáсите по-малу-пáри, и-мáјке-си е-пúшти, ѝ-нејзе. И-пѝмина времето от-цáрстото нéгѝ. И-пá го-опѝјани цáрот и-г-ѝднеса пáк во-кúќата нéгоа кѝ-мáјка-му. И-пѝсле мáјка-му го-скѝриат: „Стáни, Асáн-ага“, му-вѝкат. Тѝј е-вéлит: „Нé-су јá Асáн-ага, јá-су сúлтанот“. – „Нé, кáкоф сúлтанот, Асáн-ага-си“. И-тѝј вѝдел оте-нé-е цáр пѝјке.

Гергина Вельоска 64 г. (Божидар Видоески 1960)
Вид 1968 : 94–95

Нерези

Свадбен обичај

Пáрво кe-се-засáкает дéтето и момѝчето. Пѝсле кe-пúштет стрѝјник и-стрѝјникот си-ѝт на-гѝтѝ, тѝе се-сáкает. И-кe-пѝјт стрѝјникот кѝј-тáтка-је од-момѝчкава и-пѝсле кe-го-пráшат тáтка-је али-кe-је-дáјт момѝчкава за-дéтето. Тáтково му-вéлит: „Момѝчката ти-е-дáена, си-се-сáкает тѝе двѝјца“. И-стрѝјникот го-ѝпитвет: „Пáрстенот кога-кe-сé-пуштит?“ Кe-му-рéчит: „Во-нéдела мѝе-сме гѝтој, да-дѝјш со-пéтина лúѓе да-свáршиме рáбота“. И-тѝе во-нéдела се-згѝтвѝе и-дѝждоe со-пéтина. Тáтко-је ѝскочи нáдвор, и-пréчака стрѝјците и-му-пúшти рáка, и-тѝе влéгоe внáтра, и-пréчака мáјка-е от-момѝчката и-му-пúшти рáка. И-тѝе сéднаe нá-стол, и-мáсата пréд-ними и-тѝе донéсое бáкшешѝ на-нéстата: пáрстенот, рѝза, сáпун, оглéдало, чéвли; тѝе и-пréчáкаe, му-дáдоe рáкија, кáфе (сéга лѝкум дáвает). Тáтко-ја му-дáде на-стрѝјциве кѝлчини, рѝзи и кѝшулѝе. Сéга за-зéман'ево, тѝе нéмает определéно време за-кѝга да-се-зéмает. Определѝле време на-годѝната и-је-зéле, напráјле свáдба, пѝчнале свáдбата да-је-пráет.

Свáдбата се-пѝчвѝт от-понéлник. ѝдет на-вѝкан'е по-рѝднин'е и-пријáтели со-кáрта и-вѝно. Побратѝмѝе и-вѝкает со-лéп, ѝсто и кúмот и-пѝпот. И-се-пѝчвет свáдбата от-сáбота сабáјле па-до-понéлник. Сватојте се-бéрет во-сáбота нá-вечер; во-нéдела сабáјле мéсет пѝгача, се-вéселет, пéет, ѝграет на-погáчата. Кѝј-

-рúчек го-брíчет зéтот, го-плéтет вéнецот од-нэстата и-тáргет сватóјте по-нэстата. Óдет кè-нэстата и-прéчаквет тáмо. Нэстата је-прóбменвет роднín'ето нéјзини и кè-је-пóпратет. Је-зéмат јúнакот пóд-рáка и-си-óдет сватóјте ф-цáркоф. Тáмо кè-и-вénчет пóпот, кúмот и-побрáтимот. Си-óјт дóма-му нéгоа со-нэстата и-сватóјте. И-прéчаквет кúмот, и-стáркат со-шéкери и-пчéјнца. Си-влáгат нэстава ф-кúки, óјт дó-ношти, тáму кè-се-стрáмит. Зéтот (мáжот-је) кè-је-сóцкриет нэстата (кè-е-го-йстајт дúлакот). Пóсле кè-се-вэселет, кè-пíет, кè-се-рáдвет со-нэстата. Во-два-нэсет го-затвóрает зéтот со-нэстата в-óдајка. Сабáјле кè-стáнит нэстата и-кè-óдет свíte нá-вода, кè-им-фáрлит нэстата вóда и-кè-им-зéмат рáка; кè-и-дáрвет роднín'ето од-јúнакот. Пóсле кè-чéкает роднín'ето нéјзини и-нéгој на-рáкија во-понéлникот. До-понéлник нá-вечер зáвáршвет свáдбата, си-óдет пријатéлите. Во-чéтвáрток óјт нэстата со-свéкор-је и-со-свекáрва-е на-кóлаче, нóсет пóгача и-колáчин'а. И-óтаде врáштает пá пóгача и-пóгáчин'а.

Вид 1968 : 95–96

Безево

Полоушче

Биле еден-мáш и жéна. Тíје си-нэмале дéца, чéлет. Такé-гере нíшто éмиш си-нэмале. Óшле кè-пријатели нá-гости. Тáму јáле што-јáле јабáлчин'а и пúстата жéна клáла нéкој трí јабáлчин'а ф-пóјас и ф-пáзуа. Кога-си-йдеде дóма, пáтем едното-јáбáлко полóјна го-йсекле и го-йзеле. Кога-си-дóшле дóма си-и-клáле јабáлчín'ата ф-кóфчек и си-лéгнале да-си-спíјет. Стáнвет сабáјлето, óтворот кóфчегот да-кáснит од-јабáлчín'ата со-мáжа-си. Áма пúсто кога-отвóрила кóфчегот што-кè-видит – две-дéчин'а и едно-полбушче. И звíкала „мóре мáжу, дóјди да-вíдиш штó-најдоф во-сáндокóф мóј“. Вíдел мáжот штó-имат во-сáндукот и што-кè-прајт дрúго, токо-си-и-зéле дóма дéцава. „Áко – вéлит мáжот – гóспот кога-не-ни-дáваше éве сéга ни-дáде“. Свите-трí и-кáрстиле в-еднá-вода. Ёдно Рáјко, дрúго Стóјко и Полóушче. Рáсле, пóрасле дечín'ава, áма свéдно му-йдеде ламјата, сáкала да-му-и-зéмат дечín'ата. Голéмиот вéлит: „Мáјкó, úтре да-ми-нáготвиш една-тóрба со-јáден'е. Јá к-óда да-је-

-пéра лáмјата“. Тáтко-му му-вéлит: „Бíрō, кe-ви-лáпнит тáјa“. Нé, и-зáедно со-средниот-брат тáрнале по-лáмјата. Кога-óшле во-пóлето, нáшле еден-гóбедар и-му-рéкле: „Добрó-утро, гоéдаре“. „Добрó-утро, пријáтели кáде áке?“ им-вéлит гоéдарот. „К-óјме да-пéриме лáмјата“, му-вéлет двóјцата. Гоéдарот им-вéлит: „Ако-и-óделите óние два-јúнци што-се-бóрет, кe-мóјте да-е-опéрите лáмјата“. Прóбале, не-мóбеле да-и-óделет и не-и-одéлиле јúнаците и си-óшле. А гоéдарот им-вéлит: „Не-мóјте да-је-óперите лáмјата, кe-ве-йзејт“. Óдет пóпреку нaбóждает óфчари, й-ними им-вéлет: „Добрó-утро“. – „Добрó-утро“ – им-одгоáрает офчáрите. „Кáде áке?“ – им-вéлет. „Óјме да-пéриме лáмјата“. – „É – им-рéкле офчáрите – ако-и-одéлите ониé-овни, кe-се-пéрет, кe-мóјте да-е-опéрите лáмјата“. Тíе се-мáчиле, се-мáчилиле, не-мóбеле да-и-óделет. Офчáрите им-рéкле дека-кe-и-йзејт лáмјата. А тíје си-тáрнале и си-óшле. И кога-се-приблйжале кe-лáмјата ймало една-вйшна. Се-кáчиле на-вйшната да-позóбаат. И-вйдела кéрката од-лáмјата и вéлит: „Мáјкō, йдет двóјца, éне – и, на-вйшнана се-кáчени“. – „Опýли-се и – вйди како-зóбаат“, је-рéкла мáјка-је. – „Зáрно по-зáрно зóбаат, мáјко“, је-вéлит кéрка-је. Кога-óшле кe-лáмјата, тáјa си-пáлела óгнот. Тíје је-вéлет „Добáр-вечер, лáмјо“. – „Дáј-бóг-добро, пријáтели“, вéлит лáмјата и им-рéкла: „Дýните во-óгноф, нé-мога да-си-го-зáпáлa“. Се-нáвали постáриот да-дýет на-óгнот и тáјa го-гáлт-нала. Дрýгиот се-ýплашил и пóчнал да-бéгат, áма й-него вéднаш го-гáлтнала. Чéкајет тáтково и мáјкава трй-дена, и-нэмат да-дóјдет. И вéлит Полоушчево „У́тре мéне кe-ме-спрémате“. Тáтко-му му-вéлит: „Нéмој, сйне, нéмој, áко си-ми-полбóушче, сó-тебе кe-се-рáдвеме во-кúкава нáшa“. Áма Полоушчето óтишло. Кога-óшал кe-говéдарот јúнаците óдма и-óделил. Кога-óшал пóсле кe-óфчарот, и-óвните и-óделил. И óфчарот му-рéкал: „Кe-бйдит нéшто óт-тебе“. Кога-óшал на-вйшната й-тој се-кáчил да-позóбат. Й-вéлит кéрката на-лáмјата: „Кáчен-је еден-чóбек на-вйшна-на, мáјкō, и мйшки кáршит от-што-лáпат“. А мáјка-је се-уплáшила. И тóј слéгал и óтишал кe-лáмјата. Й-нему лáмјата му-рéкла да-дýнит в-óгнот. „Нé – вéлит Полоушчето – сáма кe-си-го-зáпалиш. Гóстин тáке не-сé-чекат“. И кога-се-нaвáлила тáјa, тóј је-фáтил зá-шија и је-рéкал: „Áјде йзбáлвaј дрýгите двóјца“. И лáмјата го-избáлвaла пáрво постáриот. Пóсле й-рéкал: „Áјде сéга дрýгиот“. И-дрýгиот го-избáлвaла. Е пóсле је-стéгнал убó пóт-кон'а. Кéрка-је-је-зéл нá-кон'а и си-тáргат дóма. Брáка-му си-и-зéл сó-него. И офчáрите, и-гоедáрите се-почúдиле кога-и-

виделе оти-се-връштает. И си-дóшал крај-пóртите и-чúкат, и-трóпат. „Кóј-си ти“ – му-вéлит мајка-му. Тóј вéлит: „Отвóри-ми, мајко, ја-су сйн-ти Полóушче“. Кога-отвóрила мајка-му се-израдваа. Лámјата је-растоáриле со-тáтко-му. А кéрката од-лám-јата си-је-зéл за-жéна и си-праеле гóзбии и гóсти. Браќава му-вéлет: „Свé-је-твóје, зашто-ни-куртулиса да-живéеме“. Тáке Полоушчето и-спáсило, и-куртулисалo браќа-си од-лámјата.

Селце

Си-била една-жéна...

Си-била една-жéна и нéмала нéдно дéте, а прет-кúката от-тáја жéна била една-јабóлкница од нéкоја дрúга жéна. Кога-је-бéреле јабóлкницата, на-óваа жéнава је-дáле пéт јабóлка, и је рéкле: „Д-и-чúваш до-в-гóдина; ка-се-стóрет пéт дéца“. И-óвá жéнава ји-зéла јабóлката и ји-чúвала. Áма јéднош је-се-сјáло јáболко, и тáја зéла едно-јáболко и полóјната го-йзела, а полóјната го-остáвила. Ко-дóшла гóдината, го-отклúчила сáндакот и нáшла пéт-деца, чéтири цéли дéца, а јéдно полóјна. И тíје дéца кó-пóраснале, пáрвото рéкло: „Јá к-óда да-је-óпера лámјата“. И óшло. И одéјешчи нáшло нéкоји óвчари и тíје го-прашале: „Кó-де óјш?“ Тéја им-рéкло: „Кe-лámјата да-је-óперам“. Тíје му-рéкле: „Ако-мóјш да-йспијеш дéвет кóбли млéко, ка-је-óпериш лám-јата; ако-не-йспијеш, не-кá-мојш да-је-óпериш“. И му-дáле дéвет кóбли млéко да-ји-йспијет, ама-тóј нé-моел да-ји-йспијет, и рéкол: „Áко нé-мога да-ји-йспија! К-óдам“. И óшло и пóсле нáшло једни-кравáрчин'а, и тíје му-рéкле: „Кé-óјш?“ – „Кe-лámјата да-је-óперам“. Кравáрите му-рéкле: „Ако-мóјш да-ји-óделиш óвије двá јúnца шчо-се-бúцајет, ка-је-óпериш лámјата“. И тóј нé-моел да-ји-óделит, и пáк óшол кe-лámјата. И тáму кó-óшол, се-кáчил на-чéрешна и лáјало кúчето од-лámјата и йзлегла кéрка-је, и је-рéкла: „Йдет једен-јúнак!“ Лámјата је-рéкла: „Кóде-је?“ – „На-чéрешна, јáдит, чéрешни“. – „Какó-јадит? Чéрешна по-чéрешна, али кйчер по-кйчер?“ Тáја је-рéкла: „Кйчер по-кйчер“. – „Нéмам гáјле“ је-рéкла лámјата. Пóсле дéтево се-кáчило на-крúша, а лámјата је-прашало: „Какó-јáйт: крúша по-крúша, али-фéлче по-фéлче?“ Кéрка-је рéкла: „Крúша по-крúша“. – „Нéмам гáјле“. И пóсле слéгол јúнакот и óшол на-вратата од-лám-јата и вйкнал: „Йзлези нá-врата!“ Тáја му-рéкла: „Влéзи тй внó-

тра!“ И тој влегол и ламјата го-опрала. После ошол друѓијот брат, ама ѝ-него ламјата го-опрала. После ошол и треќијот и четвртијот брат, ама ѝ-ниф ламјата ји-опрала. Петијот брат шчо-би́л полојна, ко-ошол ке-овчарите, ји-ѝспил девет кобли млéко, и пак ошол и дошол ке-краварчин’ата, и тије му-рeкле: „Ако-мојш да ји-оделиш овије јунци, ка-је-опериш ламјата“. И тој ји-оделил и ошол ке-ламјата и се-качил на-чeрешна. Кучето слајало и ќерка-је ѝзлегла и је-рeкла: „Їмат еден-јунак на-чeрешна“. – „Какó-јајт? Чeрешна по-чeрешна, али кичер по-кичeр?“ – „Чeрешна по-чeрешна јајт“. Ламјата је-рeкла: „Ќерко, ми-је-страф!“ И после се-качил на-круша, и ламјата је-прашала на-ќерка-је: „Какó-јајт? Круша по-круша, али-фeлче по-фeлче?“ Ќерка-је рeкла: „Фeлче по-фeлче“. Ламјата је-рeкла: „Ќерко, ми-је-страф!“ И јунакот слeгол долу и ошол на-вратата и рeкол: „Їлезе на́двор!“ Ламјата му-рeкла: „Влeзи ти внóтре!“ И тој влегол и ја-опрал на-ламјата.

Локов

Тројца браќа

Едно-време си-биле тројца браќа. Постариот и стрeдниот од-браќата се-женале и си-го-поделиле сeто ѝман’е, а на-помалиот брат не-му-остајле нишко от-таткојната. И видел, не-видел, помалиот-брат тaргнал да-бaрат стрeќа. Таке одел, одел и дошол во-ен-грат. Тује, пак, во-градот ѝмало еден-цар шо-би́л многу богат. Царот ѝмал една-ќерка шо-би́ла многу лична. Арно-ама на-крајот од-градот живeела една-ламѓа. Ламѓата ѝмала три глај. Таја сeкој-ден јадела по-една-момичка. Ко-дошол рeт за-јаден’е на-момичката – ќерката от-царот, царот наредил сeгде да-се-наредет цaрни знамин’а. Дeтето ко-влeгло во-градот, веднош прашало за-знамин’ата цaрни шо-биле наредeни из-градот. Некој-луѓе му-кажале за-ламѓата и за-теја оти-ѝске три-дена и трeбит да-је-дајет ќерката от-царот. Дeтето ни-пeт-ни-шeс, ошло ке-ламѓата. Таја тога би́ла навалена да-пијет вода. И ко-шо-би́ла навалена, со-сабѓата и ѝсекло трие глај и и-клало ф-торба. Тује се-згoдил еден – Ёгуптин и с-утрчал ке-царот и се-пoфалил оту-тој е-опрал ламѓата. Царот се-ѝзрадвел и рeшил да-му-е-дајт на-Ёгуптинот ќерката за-же́на. И таке ке-царот пoчнала свaдбата. Сите се-весeлеле до-немај-каде. Арно-ама ба́ш ко-

-тáргвел Ёгуптинот со-невéстата да-се-вénчајет, дéтетo влéгло во-двóрот. Сíте свáтој се-растáргале ке-шо-го-виделе искáрвá-јено. Ошло ке-цáрот и му-рékло: „Чéстити цáре, јá е-óправ лáм-ѓата и је-спáсиф кéрка-ти!“ Цáрот нé-вервел, ама кō-и-видел глáјте во-тóрбата, тóга пóвервал. Ёгуптинот кō-видел пóбегнал, а тóга цáрот нáместо на-Ёгуптинот кéрката му-е-дáл на-дéтетo. Тáке помáлиот брáт стáнал цáрски зéт.

Спаса Шукреска (Богоја Јоноски 1967)

Вид 1968 : 83–84

Локов

Маш и жена

Си-биле ен-мáш и една-жéна. Тíје си-ймале ен-сín. Сíнот ко-им-пóрастел, тíје го-свáршиле и го-жéнале. Невéстата шкo-е-дóнесле во-кúќата óтпáрво úбó си-рaбóтала и го-слúшала свé-карот и свекáрвата. Ёсто тáке и сíнот úбó си-и-глéдал тáткото и мáјката. Áрно-ама стáрите кō-остáреле ишкe-пóјкe, пóчнале да-јóчет и да-плúваеt сéкаде. Кō-кe-јáделе, се-лигáјеле. Од-ли-гáјниците нíмни е-бíло мáрза на-невéстата. И тáја го-нагобрила мáжот да-им-тúрвејет нáстарна. И тáке пóчнале да-им-дáвајет од-јадéн'ето óднaсе во-едно-кóпанче. Вáке прáјеле: напóлни-го копáнчето и подáј-им-го во-кóшето. Нимнотó-дете и-видело шó-прает тáтко-му и мáјка-му, и тéја зéло нóш и пóчнало да-дéл-кат едно-дáрво. Тóга мáјка-му го-опítала: „Зошкó-ти-је тејá-дáрво шо-го-дéлкаш?“ „Прá кóпанче – рékло дéтетo – кō-кa-óстарите тí и тáте кe-ви-дáва да-јáјте вó-него, како-шо-им-дáте дéдоје и бáбе сéга!“ Тóга мáжот и жéната си-се-опúлиле в-óчи еден-з-друѓиот и се-застрáмиле. Од-другиот-ден пóчнале да-и-вíкает и стáрите да-јáдет зáедно сó-ними на-сóфрата.

Локов

Мачурокот и врапчин'ата

Ёднош еден-мáчурок и-видел лúѓето ке-шкo-рáнет свíн'и за-да-се-здéбелет. И рéшил í-тој да-и-рáнит врапчín'ата за-да-и-здéбелит. Ёзлегол нáдвор и кóлку шо-го-глáсој дáржет пóч-

нал да-вѣкат: „Врѣпчин’а, врѣпчин’а, ѣлате ке-мѣне, ѳтсега сѣ-едно ка-ви-дава кѳлку шо-сѣкате!“ Вѣкал и рѣсфѣрлал зѣрна из-двѳрот. Ѳрно-ама врѣпците ѳбѳ го-пѳзнале мачѳрокот и-знѣеле шо-ѳ-чекат. Не-слѣгвеле од-дѣрвото. Шѳм ка-се-одѣ-лечел мачѳрокот тѣе слѣгале и клѳкале, а кѳ-ка-се-зѣвракал, пак бѣгале. Таке ранѣешки-се врѣпчин’ата се-здебѣлиле. По-не-кѳлку дѣна мачѳрокот пак и-вѣдел лѳѓето ке-шко-и-чѣшаѣет прѣсѣн’ата, та-ѳ-тој пѳчнал да-им-вѣкат на-врѣпчин’ата: „Врѣп-чин’а, врѣпчин’а, зѣш бѣгате ѳд-мене? Ёлате да-ве-пѳчешам и да-ви-и-ѳстресам пердѳјте от-прѣфта! Ёне, опулите-се и лѳѓено таке им-прѣјет на-прѣсѣн’ана!“ „Е мѳре, мачѳурче – рѣкле врѣпчи-н’ата – да знѣет прѣсѣн’ата зѣшко ѳнолѳку чѳдо и-глѣдаѣет лѳѓено ѳ-тиѣ како-нас ке-им-избѣгаѣет.

Збѣжѳи

Плашливецот јунак

Кога-бѣф од-ѳсом до-дѣсет гѳдини ѳтидоф да-се-главам некаде и стрѣтоф еден-чѳек стѣр на-пѣт и-ме-ѳпита: „Кадѣ-одиш, бре-дѣте?“ Јѣ му-рѣкоф: „ѳда да-се-глава неѓде“. И-стѣриот му-рѣче: „Ёла каѓде-мѣне за-ѳвчар да-пѣсиш пѣдесет брѣви“. И јѣ ѳтидоф. И-зѣдоф брѣвите да-и-пѣса. Зѣдоф една-сѣкира сѳ-мене и-се-качѣф на-еден-дѣп и-им-сѣча на-кѳзите да-јѣдет. Ми-падна сѣкирата од-на-дѣп и-слѣгоф да-је-бѣра. Не-моѣф да-је-најда и-је-зѣпалиф шумата и-изгѳрѣ кѳзите, сѣте изгѳрѣ и јѣ лѣтнаф да-бѣгам да-не-ме-најдит стѣриот да-ме-ѳперит. Најдоф еден-дрѳги чѳек стѣр и-ме-прѣша: „Кадѣ-одиш, бре-дѣте?“ Јѣ му-рѣкоф: „ѳда да-се-глава“. И тој ми-рѣче: „Ёла ка-тѣраш едно-маѓаре дѣрва“. Го-зѣдоф маѓарето и-ѳтидоф да-бѣра дѣрва, го-вѣрзаф до-една-рѣка за-едно-дѣрво и-го-сѣчам дѣрвото в-ѓѣзер. Падна дѣрвото во-рѣката и-го-пѳвлече маѓарето, с-ѳдај маѓарето. И ѳттуе пѳчнаф да-бѣгам оту-с-ѳдај маѓарето на-пѣт да-не-ме-најт стѣриот. Најдоф на-пѣт едни-тѣпанѣи и-му-рѣкоф: „Дѣј-ми-го тѣпанот да-го-пѳнеса“. И-ми-го-даѓе тѣпанот да-го-нѳса. ѳдиме зѣедно покрај-една-рѣка и-дѳјдовме до-една-водѣјнца и-му-се-скрѣф, тѣпанот му-го-зѣдоф и-ѳстанаф нѳкта да-спѣја во-во-дѣјницата. До-после-пѳлноќ дѳјде мѣчката тѳе да-јѣдит, да-лѣжит околу-каменот. Јѣ бѣф во-кѳшот и јѣ се-ѳплашиф и-пѳчнаф да-тѣпа на-тѣпанот и-мѣчката пѳчна да-ѳграт. Во-зѳрата вѣрвеја

двајца стóмнари и-мéчката јá је-сплáшиф óднатра и-мéчката óдма ýзлезе нáдвор и му-и-сплáши кóните на-стомнáрите и-стóмните с-искáршија сíte. И-дóјде стóмнарот кáде-мéне да-се-кáрат: „Зáшто – вíкат – ми-и-скáршифте стóмните со-мéчката?“ Јá му-вéлам: „А-зáшто тí ми-је-пúшти мéчката?“ И-тáка се-спáсиф да-и-нé-плаќа стóмните.

Цветко Карадакоски 40 г. (Божидар Видоески)
Вид 1968 : 83

Збáжди

Авал пари

Си-бýло едно-óфчарче. Тéја бýло глáвено за-ýзмеќар ке-еден-бóгат сéланец. На-крај-гóдина кó-трéбело да-си-óјт изме-кáрчето, гáздата г-óпитал: „Штó-сакaш да-ти-дá-трí-пари áвал или трíјесет áрам?“ Дéтетo рéкло оту-сáкат трí-пари áвал. И тáргнало да-си-óјт. Óдело тáке дéтетo, óдело и стрéтнало едни-дéца. Дéцата мáле со-кáмен'а на-една-змијa. На-дéтетo му-се-сожáлило и им-рéкло: „Кé-ви-дá една-пáра ако-је-пúштите змиј-јата“. Дéцата је-пúштиле змијата и си-óшле со-пáрата. Дéтетo сáкало да-си-óјт, ама змијата му-рéкла: „Тí пошто-ме-спáси, éла сéга сó-мене!“ И тáргнале. Змијата óдела пóнапрет, а дéтетo по-нóдсади. Óделе, óделе и óшле ке-змијáрникот. Тóга сíte зми с-утáрчале по-дéтетo за-да-го-ýзејет. Áма тaјá-змија шо-бýла сó-него го-одбранила. Тáја им-кáжала на-змијте сé што-бýло и какó-бýло. Кó-го-пúштиле да-си-óјт дéтетo дóма, му-дáле едно-злáтно пáрстенче и му-рéкле: „Кó-кa-бýш на-мáка, клáј-го пáр-стéнчево под-јáзикот и шо-кé-пóсакaш сáмо кé-ти-дóјт!“ Тáка дéтетo со-пáрстéнчето си-óшло дóма. Ё-кáжвело на-мáјка-му за-сé шо-му-се-стрéфило на-пáтот. Нémало што-дá-јадит и мáјка-му-рéкла: „Сýнко, нémат што-да-јáјме!“ Дéтетo се-расплáкало. Áрно-ама пóсле му-се-фтéкнало за-пáрстéнчето, го-клáло под-јáзикот и помýслило да-му-дáјт една-сóфра со-најýбаи јáден'а. И само-што-се-помýслило и јáден'ата дóшле. Тáка пóсле дéтетo сéкогаш кó-кa-пóсáкало нéшто да-ýмат, го-рéдело пáрстéнчето под-јáзикот и тéја му-ýдело. И сé тáка. Дéтетo мнóгу се-збогáтило и тéја со-мáјка-му си-живéело стрéкно.

*Збавди***За лисицата**

Една-лисица нашла едно-кóшаре пóлно со-мёт. Јála, јála и се-најала. Откó-се-најала, го-превáртала и го-растáркáлала ф-трап. Одејешти стрéтила еден-вóлк. Таја била прејáдена и не-мбела веќе-д-óјт, зátē му-рékла на-вóлкот: „Вóлчо, мнóгу су-бóлна. Клéкни да-ти-се-кáча и однéси-ме дó-дома“. Вóлкот клéкнал и таја му-се-кáчила. Пошто-била прејáдена и мéот е-бóлел, тá пóчнала да-јóчит: „Óф, бóлен здраф нóсит! Óф, бóлен здраф нóсит!“ А вóлкот бíл тóлку прóс што-нé-знáел кога-јóчит лисицата штó-велит. И тáке ѝе-óднесол дур-до-дúпката. Тáка лисицата дéнта со-шерétштина се-најала мёт и го-измáмила вóлкот да-ѝе-дóносит дó-дома.

*Присовјани***Лóшата мáштеја**

Си-бíл еден-мáш и една-жéна. Тíје ѝмале две-дéчин'а. Ёд-ното бíло мáшко, а дрúгото жéнско. Жéната се-разбóлела и ўм-рела. Дéцата остáнале сирóчин'а. Тátко-им се-преженил и мáш-тéјата мнóгу и-биела. Еден-дén дéцата се-договóриле да-избéгаат нéкаде. И тáке скрóбиле вáкоф плán: момíчето кога-ка-се-чéш-лат, брátчето-да-го-грáбнит чéшелот и да-бéгат, а таја кá-тáр-чат пó-него.

Како-што-рékле тáке напáјле. Избéгале од-дóма и се-из-гúбиле ф-плáнина. Дóлго врéме óделе нис-плáнината. Едно-врé-ме на-дétето му-се-спíло вóда. Тéја видело на-пáтот една-тáга пóлна со-вóда, се-навéднало да-се-напíјет, ама-сéстра-му не-г-остáјла да-пíјет велéшти: „Нéмој, брáте, да-пíјеш, зашто-ка-се-прétвориш о-свэр“. Дétето е-послúшало и продóблиле да-óдет понáтаму. Дétето пáк видело тáга и се-навáлило да-пíјет. Сéстра-му пáк не-го-остáјла да-пíјет. На-третиот-пáт тéја се-скрíло и се-напíло вóда от-тáгата на-некој-éлен и óдма се-претвóрило во-éлен. Мбмичето целó-време плáчело, плáчело, ама-ништо не-му-помóгнало. Елénчето óдело пó-неја. Тáка стíг-нале до-некој-е-дáрво. Мбмичето се-кáчило на-дáрвото, а елén-чето остáнало дóлу. Под-дáрвото ѝмало вóда кáде-и-нóселе слúгите кóн'ите от-цáрот да-пíјет. Едно-ўтро слúгите дóшле тá-

му и-е-виделе девојката гóре. Дóлго врéме је-викале да-слéзит, ама-таја не-слéгвела. Таке дóшле до-цáрот и сé-му-раскајале. Тóј викал една-жéна, је-раскажал свé за-девојката и је-рéкол: „Тí зéмај една-чéрепна, пóјди под-дáрвото, запали óгон и рéди-ја чéрепната однóпаку. Девојката ка-ти-пóкажвет одóзгора како-требит да-е-наместиш чéрепната, а тí прáј-се оту-не-гледаш и викани-ја да-ти-пóможит. Штóм ка-слéзит, мíје ка-е-фáтíme.“ Како-што-рékле, така напрајле. Девојката слéгла, а тíје је-фá-тиле и цáрот си-е-зél за-жéна. Елénчето-пак ловцýте г-óпрале и го-йзеле. Не-помýнало мнóгу врéме, а жéна-му на-цáрот рóдила двé лични дéчин’а со-злáтни кóси. Мáштејата кога-рáзбрала, зéла едно-кúче и едно-мáче, и-пóвила и дóшла ке-кёрка-је. Мá-чето и кúчето и-клáла во-лелáјката, а дéцата и-фáрлила пó-вода. Цáрот кога-видел што-му-рóдила жéна-му, е-вáрзал и е-зá-творил со-кучýн’ата. Не-помýнало мнóгу врéме, кога-некој от-слúгите и-нашол жíви дéцата. Тóгаш цáрот е-óдвáрзал жéна-му, а на-нејзинотó-место е-вáрзал мáштéјата и така мáштéјата го-дóбила заслужéното.

Стефанка Трајкоска (Душан Усовиќ 1966)
Вид 1968 : 84

ВЕВЧАНСКО-РАДОШКИ ГОВОР

Вевчани

Имало и побудали

Бíле мајка-й-кёрка. Кёркава бíла трóдна. Имале скéпар на-пóлица клáјно и-плáчеле сéкој-ден, си-мíслеле: ка-се-рóдит дéте, ка-пáднит скéпарот и-ка-го-óперит дéтетo. Дóшол зéтоф и-нашол кáј-плáчет. И-óпитвит: „Што-плáчете? И-тíје му-каж-вет оту-скéпарот ка-пáднит и-ка-г-óперит дéтетo. Тóј се-зáчудил, нéмал што-да-йм-прајт, се-чúдил дáл’ д-и-бíјет али-не. „Сéфте — рéкол — к-óда да-бáра побúдали óд-ними и-ако-нáјда не-й-бија“. Óдел, óдел, и-нашол трóјца браќа напрајле кúка бес-пéнцере, внáтре тэмница. Тíје зéле кóшници д-ј-йспáдет темни-цава. Тóј им-вéлит: „Што-прáјте, бре-друѓари, така?“ И-тíје му-рékле: „Да-ј-истáјме темницава“. Тóга тóј им-рéкол: „Јá-ка-ви-

-је-йстā темницава, што-ќа-ми-дајете?“ Тије му-рѣкле: „Колку-пари саќаш, ќа-ти-дајме, само да-ј-йстајш темницава“. И-таќа тој се-запрегнал, дупи вамо, дупи таму и напрајл пѣнцири и-им-дoшло видело. „Ќ-oда — рѣкол — ќа-бара уште да-вида“. Oдел пoтака, нашол двајца браќа кј-вoзет грѣда; фпрѣгнале пѣтел и-мачорок, ама-ниќако не-может тије да-пoмoрднет. Тoј им-рѣкол: „Што-прајте ваќа, бре-другари?“ — „Је-вoзиме грѣдава“ - му-рѣкле тије. — „Дoбро — рѣкол — мoжет oвје ваќа да-ј-йстā-ррет?“ „Ату што-да-прајме — рѣкле тије-, како-да-ј-однѣсиме?“ — „Ја ќа-ви-је-oднеса, колку-пари ќа-ми-дајте?“ И-се-спoгoдиле. Турќај, тoргaј, турќај, тoргaј, им-ј-oднесол грѣдата, парите им-зѣл и-зaминал. Се-врaтил дoма и-жѣните не-й-гибал.

Вевчани

Ленивата станува работница

Си-била некоја-девојќа, је-било лѣн да-рaботат. Дoшле стрoјници да-је-стрoјавѣт (сaќѣт). Мaјќа-је рѣкла: „Не-је за-во-чуждa-куќа“. Јунакот рѣкол оту ако-не-је за-во-чуждa куќа „дај-ми-је мѣне“. И-таќа тије му-је-дaле момичќава. Стaнал тој, кинисал да-oјт на-бpaне и-му-рѣкол на-стaпот: „Стaпy, да-ми-дoјнциш дѣнца рyчек, оту-ако-не-дoјнциш, ќа-те-ќaрша от-плѣштине на-нѣстана“. И-таќа тој дoјди од-бpaне, фaти-го стaпот и-yдри от-плѣштите од-нѣстата, оту-не-дoјнцол рyчек. Ёд-нуш, двa-пoте таќе, и-рѣкла нѣстата: стaпов не-oјт што-не-oјт да-нoсит рyчек, туку-да-стaна д'oда јa, оту-ќа-ме-бијет пaќ. Пoсле фaтила тaја да-рaботат мнoгу.

Мали Влаи

Лошата свекaрва

Една-девојќа била дaлеку мажена. Била лoша мнoгу свекaрвата и-свѣкорот. Лѣп не-је-дaвале и-мнoгу је-тѣрале да-рaботат, и-нoќе. Дур-да-сѣднела тaја, свѣкоров и-свекaрвава ќе-рѣкле: „Ајде, нѣстo, крѣни сѣга“. И-на-вечер ќа-је-рѣкле: „Сукни-ќолач, та-лѣгни-си“! Фaтила да-слaбејт. Браќа-је рѣкле: да-видиме што-јѣ-слаба сѣстра-ни. И-таќа тије oтишле. Стaвиле да-

-јадет. На-вечѣрава кáснале свѣкорот и-свекáрвата два-три-пáта и-рѣкле: „Крѣни, нѣстō, нѣје најáдени, пријáтели уште понајáдени“. Остáнале без-јáден’е и-брáкава и-сѣстра-им. А-стáрците нōке стáнвеле за-да-јáдет. Другатá-вечер бѣл само-фтóриоф брáт и-тѣје пáк тáка, и-пáк óстанал глáден. Пóсле óтишол само-трѣкиоф, најмáлиоф брáт. Ы-нему ѣсто тáка му-вѣлет. Áрно тóј рѣкол: „Нѣ, нѣ, јá нѣ-су уште нáјáден; јáди и-тѣ, сѣстрō — рѣкол — јá-ѣ-ти нѣ-сме уште најáдени. Свáтов и-свáкава ако-се-најáдени, неж-се-тáргет“. И-тáка стáрите се-нáшле стрáмни и-се-тáргнале. Пóсле брáтоф рѣкол: „Мѣне да-ми-постѣлете нá-ношви, ме-јáдет бáлви“. Стáнале стáрциве нōкта да-јáдет, како-сѣ-кој-пáт. Стáриоф вѣлит: „Жѣнō, ми-се-јájt“. — Што-да-тѣ-прá — му-вѣлит жѣнава — лѣп не-мóјме да-зѣјме“. — „Óди зáмеси едно-крáвајче — вѣлит тóј — и-клáј-го да-се-пѣчит, кá-кáсниме обáјцата“. Тóј (брáтоф) им-се-пýлит из-рáбот од-гýната и-скóк-нал од-нá-ношви. „Свáтý, свáкѣ — им-вѣлит — лóш сōн вѣдоф. Тáтко нáсоне нѣ-дѣлеше (фáтил из-óгнот и-пóкажвит) вáка нѣ-дѣлеше“ и-им-го-нáпрајл крaвáјчето пýздера ис-пѣпелта. „Áрно пáк ми-се-јájt, што-дá-прá сѣга?“ — је-вѣлит стáрецот. „Мáлчи, пýкни — му-вѣлит стáрата — ѣ-мене ми-се-јájt, ама-што-дá-прá“. „Стáни клáј-го кóтлено нá-огон да-напáјме питýлица да-јáјме“. Тóј (брáтоф од-нѣстава, пáк им-се-пýлел ѣз-рáкаф от-гýнава. Кога-го-клáле кóтлето нá-оган, и-тóј стáнал. „Ме-јáдет бáлви мнóгу“ — вѣлит тóј; и стáнал и-стýрнал гáштите, и-стѣгнал ф-кóтле кашто-бѣле петулиците“. И тáке све-ѣмале кóтле - рѣкол — бáре да-сѣ-пóпара гáштиве“. И-пáк на-стáриве им-се-јájt. Стáрата му-вѣлит на-стáриоф: „Óди во-бáфчана во-зѣлјено да-јáјш од-зѣл’кине“. И-тóј óтишол, а-брáтоф и-вѣдел и-лѣтнал „Свáтý, свáкѣ, ви-г-ѣзде вól зѣлјето“. И-зѣл еден-стáп, та-г-óпрал свáтот.

МАЛОРЕКАНСКИ (ГАЛИЧКИ) ГОВОР

Галичник

Како се правит кашкавал

Кога-кá-го-ѣзмлзет млѣкото, кá-го-ѣсцедит во-една-кáца и-кá-му-клáет мáја да-се-пóтсирит. Штом-кá-се-пóтсирит, кá-го-цѣдит и-кá-го-клáет нá-тезгаф во-цѣдило и-кá-му-клáет óзгора

тешко, за-да-се-йсцедит убаво. Ако-се-работат наместо, ка-му-го-прéдает на-мајсторот шо-го-правит кашкавалот. Мајстороф ка-го-прéгледат сирен'ето, ал-је-фтасано за-да-се-правит кашкавал. Ако-је-фтасано, ка-го-излэжае во-корито и-ка-го-рédит во-кóшници и-со-сé кóшница ка-го-вáрит во-кáзан вренá-вода за-да-се-стóрит како-тéсто. Óтује го-извáгае, го-рédит на-тезгаф, го-мéсит и-го-правит како-сóмуни и-го-рédит во-кáлапи за-да-се-стóрит крáвајче. И-таке-стóбит двáесет и-чéтири сáати во-калáпите за-да-се-здравит. Пóсле го-извáгае от-калáпите и го-сóлит пó-мрва и-пóсле сéкој-ден го-потсолúвае и-го-рédит едно-на-друго тáке сéкој-ден дур-да-се-стóрит сéдом крáваи едно-на-друго. Кога-ка-се-пóсолит убаво, го-мíет со-студенá-вода и-го-фрча и-го-суредúвае едно-пó-едно, за-да-се-йсушит. Кога-ка-се-йсушит, пáк го-соберúвае и-го-наредúвае едно-на-друго по-сéдом крáваи. Кога-ка-дóжет врéмето за-крéван'е (óколу Крcтовден) го-бéрет во-врéки, по-два-дéнга во-еднá-врéка, ја-сошýвае и-ја-врзúвае со-јóже. И-тáке је-гóтов за-крéван'е.

Го-нóсит со-кóбли до-Гóстивар, а-от-тýжека го-товáрае в-желéзница и-го-пракае дó-Солун. Сó-него óдит и-тргóвците да-го-продавае како-ка-нает. Нéкогаш уше-на-место го-продавае тóптан, а-нéкогаш-пак по-нéколку врéки. Ако-не-им-се-прóдае и-и-фáти лéто, за-да-не-се-расипет од-горéшчина го-клáвае во-Сóлун во-бузáана. Óвије гóдин'е кашкавалоф најпóвеке го-јáделе нáши лýге шо-се-во-Амéрика, се-нóсел и-во-Éгипет, во-Скендéрија, зáшто го-јáдет и-Арáпите.

Росоки

Момиче и мртовец

Си-бýле еден-мóш и една-жéна и си-ймале едно-мóмиче. Момичето ка-стáнело нá-утро, ка-се-измýело, ишчéшлало и ка-пóбело на-чéшма да-црпит вода. Тáмо излéгло едно-пýле, му-фрлало една-кýтка цвéке и му-вélело: „Мóмиче, а момиченце, шо-сé-токмиш тóлку чýда? Да-знóјеш шо-тáксират ýмаш тý! Четиријесет и-еден-дén ка-чýваш еден-мртовец“. Тáке сéкој-ден, кога-óдело момичето нá-вода, пýлето му-фрлало кýтка цвéке и му-и-вélело сé тије-збóрови. Момичето је-кажуват мајке-си: „Мáмо, мори-мáмо, сéкој-пот, кога-óда нá-чешма, излэзуват едно-пýле, ми-фрлýват една-кýтка цвéке и ми-вélит: „Мóмиче,

а момиченце, да-зноїшеш шо-таксират имаш да-трґаш тї! Четиријесет и-еден-дѣн ка-чуваш еден-мрґовец“. Се-почудиле татко-му и мајка-му и рекле: „Ајде да-станеме одовде и да-бѣгаме во-некоја-гора нѣзнојна“. И кинисале. Одеде, одеде, одеде многу да́леку ве́ке и-нашле една-гора и една-црґва ту́је. Рѣкло момичето: „Мамо, мори-мамице, а́је да-пѣјеме, да-се-скријеме во-црґвана“. Ошол татко-му и буфнал на-вратата да-ѡтворит и да-влѣзет. Кошкал, кошкал, не-мојел да-ја-ѡтворит. После пошла мајка-му, се-обидела, ѡ-таја, арно-ама не-је-се-ѡтвѡрила ѡ-нејзе вратата. Отишло и момичето. Кошнало е́днуш и вратата се-ѡтвѡрила ѡдеднуш; момичето влѣгло внѡтра и вратата се-затвѡрила па́к ѡдеднуш; момичето ѡстана́ло внѡтра. Татко-му и мајка-му ѡднадвор се-уплашиле, зе́ле да-плачет, да-им-ѡтворит ѡ-ним. То́ва им-рѣкло: „Не-мога да-ви-ѡтвѡра, зашчо-вратава е-зако́вана“. Поплакале тїје и си-ѡтишле. Момичето нашло во-црґвата еден-мрґовец и се́днало да-го-чува́т че́тиријесет и-еден-дѣн, како-шо-му-вѣлело пїлето. По-некоје-вре́ме по́сле до́шла дру́га де́војка и је-ви́кат на-врата: „ѡтвори, мѡри, да-го-пѡчува ѡ-ја мрґовецот; не-ка-го-чуваш саде-тї?“ Момичето је-се-ѡзвало и је-рѣкло: „Ја су-го-чувала то́лку днї, да-ушче-печес-днї не-ка-го-пѡчува!“ Таја ѡднадвор се-внига́рила и ви́кала се́едно да-је-ѡтворит. Се-излѡгало момичето и је-ѡтвѡрило на-че́тиријесетте-днї. Шо-токо-влѣгла таја и му-рѣкла на-момичето: „Лѣгни-си тї да-пѡспијеш, и ја ка-го-пѡчува мрґовецоф, дур-да-станеш“. Не́ку, рѣкло момичето, ка-го-чуваме за́једно. Арно-ама, ручувајќи та́ке, како-да-се-поослѡбѡдило и за́спало. На-че́тиријесет-и-едниѡт-ден мрґовецот се-ра́збудил и скѡчил. Ја-прашат девојката кој-го-чувал. Таја му-рѣкла: „Ја те-чуваф“. Тој је-рѣкол: „Шчом-тї си-ме-чувала, ка-се-зе́меме ја и тї“. Таја му-вѣлит: „Шо-да-му-пра́виме на-момичево?“ „Ка-го-гла́виме гу́скарче, па́ткарче“, је-одгѡворил тој. Момичето им-вѣлит: „ка-ме-гла́вите, ка-ме-гла́вите, токо-купѣте-ми баре-едно-но́жуле и едно-ка́мчуле утрѡпливо“. Тїје му-ку́пиле се́ шо-са́кало и му-да́ле гу́ски и па́тки да-па́сет. То́ва ѡшло да-и-па́сет гу́ските и па́тките и им-вѣлит на-но́жулето и на-камчу́лето: „Еда-но́жуле, но́жуле, еда-ка́мчуле утрѡпливо, си-бе́ф е́дно у-ма́јка, ката́-утро ѡдеф на-вода и на-че́шмата ѡдеше едно-пї́ле, ка-ми-фрлеше една-кї́тка и ка-ми-рѣчеше: „Мо́миче, а момиченце, шо-се́-токмиш то́лку? Да-зноїшеш шо-таксират имаш! Черїријесет и-еден-дѣн ка-чуваш еден-мрґовец“. Го-чува́в че́тиријесет днї. На-че́тиријесетте-днї до́јде една-де́војка, ме-ѡзлога, је-ѡтвори́ф вратата, ме-ѡзлога и

заспаф. Тóга стána мртóвецот и си-ја-зéде жéна тáја, шо-ме-из-лога, а-мéне ме-глáвије гúскарче, пátкарче и ме-пратије да-им-и-пáса гúските и пátките“. Кога-збóрвело таке момичето, поминал мртóвецот и го-чúл сé шо-распáвало на-ножúлето и на-кáмчето. Си-дóшло вéчерта дóма и го-пáшал мртóвецот: „Мóмиче, момиченце, дéнеска пóминаф откоде-тéбе и те-слúшаф шо-им-вéлеше на-ножúлето и на-кáмчето. Ал-вистина тí си-ме-чúвала четиријесет дни и на-четиријесéтиот те-излóгала девóјката шо-ја-зéдоф жéна?“ – „Вистина тáке-је, рéкло тóва; сите тргáнии и-йстргаф јá, ама-пáк ме-фáти таксиратот да-трга úшче“. Мртóвецот је-вéлит жéне-си: „Шó-сакаш сéга, али-свéка да-гóриш, али-да-те-йсеча пáрче пó-парче!“ Тáја рéкла: „Дур-да-гóбра свéка, пóарно исéчи-ме парче-пó-парче“. Ја-йздробил жéна-си со-нóш и си-го-зéл гускáрчето паткáрчето жéна. Ја-пáшат сéга мртóвецот младатá-жéна: „Какó-сакаш сéга: да-је-и-закóпаме кóскиве, áли да-и-фрлеме на-некоја-раскрсница да-и-глéдат йнсаноф и да-прикáжуват шо-лóшо ти-напáвила?“ Жéна-му рéкла: „Ако-напáвила тáја лóшо, óд-Бога го-нáјде, а јá не-гó-права: закопáј-је-и-кóските!“ Тóј ја-пóслушал.

домаќника од Росоки
Гр 1907 : 201-304

РЕКАНСКИ (ЖИРОВНИЧКИ) ГОВОР

Жернаница

Лисицата и ежето

Ежето ймало ено-зáрно грóзје и-лисицата му-сé-доблйжила дó-ного и-му-го-лáпнала грóзјето. „А бре-приáтеле, ке-си-гó-нашла óволку úбаво“ му-рече лисицата. Тéа рéкло: „Јá си-ймам ена-бáфча, си-јáдам од-óвеа, ама-чúваат тáму; аку-да-те-фáтеме ал-знáеш нéкоја лáга да-куртúлеме“. Лисицата му-рéкла: „Знáм четириесет лáге“. А-éжето одговóрило: „Е-дóбро, тí четириесет а-јá три-толку знáм“. Вéчерта óтишле во-бáфчата да-јáдет грóзје. Јáле, дóбро се-нáјале. Стáнал тóј шо-и-чúвал лóзјата, видел тúе ймало трага од-лисица, ама-ймало и-од-éже. Стáнал на-лисицата е-клáл ени-жéлезда, а-на-éжето му-напáвил ена-дúпка. Утрéдента се-фáтила лисицата. „Е побрáтиме éже, јá се-

-Фатиф во-желѣздава“. Ёжето е-вѣлет: „Тѣ знајш четириесет лаге, најди ена и-куртули“. „Ја се-фатиф и-свѣ и-забравиф лагете“. Ёжето е-вѣлет на-лисицава: „Тѣ сега ка-се-направиш умрена, ка-ти-се-бѣрет муве, ка-те-касает, ка-дѣет сајбиата од-лѣзјево ка-те-видет тѣбе умрена и ка-те-ѡтпатнет од-желѣздава и-ка-те-фърлет на-гърмадана и-ка-се-вратет ка-ме-сакат мене, а-тѣ зѣмај да-бѣгаш да-куртулиш дор-се-вратет сајбиата ке-тѣ-бе“. Другиѡт-вечер се-нашле пак. Пак ѡтишле во-лѣзјата да-јадет грѣзје и-сега ѣжето се-фатило, паднало в-дупка и-е-вѣлет на-лисицата: „Е пријателко, ја се-фатиф!“ „Ја нишчо не-можа да-ти-пѡможа“ – му-рѣкла лисицата. „Тѣ знаеше четириесет лаге, заш да-не-знајш да-ми-пѡможиш. Ја знам ушче-две-лаге, ела да-ти-и-кажа тѣбе нека-ти-се-нает“. Лисицата пѡшла ке-ѣжето, ке-дупката. „Наведи-а убаво главата, зѣри да-не-не-чуѣт ѡвја шо-и-чуват лѣзјава“. Лисицата ѡваке је-наведила главата внѣтра и-ѣжето ја-фатило за-нѡсот, а-лисицата вѣнаш се-дѣгнала и-со-свѣ-него зѣла да-бѣгат. Ѳвја шо-и-чувал лѣзјата ја-видел лисицата и-си-рѣкол сам сѡ-себе: „Дѡсега идеше лисицата бес-кѡшница, а-сега ѡва-вечер дѡшла со-кѡшница да-бѣрет грѣзје“. Зѣл пушката и-фърлил пѡ-неа, ама не-ја-удрил и-пѡшла лисицата во-карпете. Кога-се-запрела, го-видела ѣжето дѡ-неа и-му-вѣлет: „Тѣ кога-дојде ѡвдека?“ Ёжето рѣкло: „Кога-идеф, ушиве ми-свѣрее: фѣу, фѣу!“ Лисицата не-се-сѣтила от-страѡви ал-го-нѡсила со-нѡсот ѣжето.

Азис Јонузѡв Шаинов 70 г. (Аритон Попѡвски)
Поп 1959 : 145–146

Веле Брѡо

Лисицата ѡди стројник

Сиромаф ѣден чуал некое-лѣзје. Му-пѡшла лисицата в-лѣзје. Ја-трнал пушката да-а-ѡтепат. „Не-тѣпај-ме. ка-те-напраа чѡек да-бѣдеш“ – вишнала лисицата. Пѡшле лисицаа и сирѡмајѡт се-здружиле друѓари. Лисицата ѡтишла стрѡјник за-сирѡмајѡт ке-некој-цѣр шо-имал дѣѡјка за-мажејне. Лисицата пѡшла ке-цѣрот стрѡјница по-дѣѡјката и му-рѣкла на-цѣроф: „Ја-су стрѡјница за-дѣфон, цѣр од-другѡ-царство пѡсилен ѡт-тебе“. Цѣрот е-рѣче на-лисицаа: „Да-ѡ дѡнесеш да-ѡ-вида шѡ-чѡек-е, ѣсти“. Ли-

сицата се-врати нáзат во-лójзето и-му-рече на-сиромáјот: „Áјде да-те-нóса ке-цáрот да-те-вídет“. Óвја, сајбíјата од-лójзето го-зé лисицата да-о-нóсет ке-цáрот. Фáти гáзеп, зáврна сíлен дóш, фтáса ено-дéре, а-лисицата одéшти по-девојката го-óстаи сиромáјот во-дéрето, а-сáмата зáмина ке-цáрот. Цáрот е-рече: „Кé-ти-е óвја зéт шо-кá-бíдет?“ „Фтáса дéрето мнóгу, гáзеп фáти, му-се-úдај кóјнот и рутíштата му-се-удáје, да-ми-дáеш от-твој-тé-којни да-му-óнеса и-рúтишта да-ми-дáеш да-му-óнеса, заш-из-бáрани-се негóјте, ка-кá-ó-носа ке-тéбе, стрáмота-е гóл да-о-нóса“. Цáрот ја-пúшти лисицата да-óдбират рúтишта во-дéбојот цáрски и-ја-пúшти во-клéдот да-óдберет кóјн. Лисицата óдбра и-кóјн и-рúтишта за-да-о-прóменет сиромáјот и-и-дóнесе до-дéрето; го-прéслече парталáјот, го-кáчи нá-којна и-го-нáпра ка-бéк. Лисицата го-óнесе ке-цáрот, а-цáрот и-прéчека úббò: и-клáде в-óдаа, им-нáпрај кáве. Парталáјот вéнаш го-шмркна кáвето от-фíнцанот, заш-дó-тоа нé-видел кáве. Цáрот е-рече на-лисицата: „Ка-не-дóтуе ми-се-чíнет óвја“. „Го-лúпа дéрето мнóгу, прéд-земнат-е, éсти, и-се-смéте. От-тéа óке брго го-йспи кáвето; и-рутиштата твој и-кóјнот твој не-ти-и-бендýсуат, негóјте бее-поу-бaj“. Цáрот се-повéруа на-лисицата и му-ја-дáде кéрката.

Асан Алиов 82 г. (Аритон Поповски)
Поп 1959 : 139–140

Мелница (Велешко)

Пепелáшко и царева кéрка

Си-бíл еден-цáр, си-ймал трí сíнови и-трí кéрки. Синóви-му бíле пóстари а-кéрки-му пómали. Цáрот óтишол на-áцилак и-им-нáредил на-синóви-му да-и-мáжет кéрките. У-нéкое пустé-линско мéсто си-бíле трóјца браќа. Дóчул најстáриот брат дека-ймал цáров за-мáжејне цúци. Стáнал и-по-прáшајне дóшол до-кеј-нйим. Пáнале нá-лаф, до-нэкое-врéме си-се-лáфиле, а-пóсле кá-си-пóсакат: „Рáзбрав дека-све-ймале трí сéстри за-мáжејне, најстáрата да-ми-ја-дáете зá-мене“. Стáнал најстáриот брат, рéкол: „Јá нé-знáм, што-кá-речет стрéдниот“. Стрéдниот рéкол: „Ѐ-ја нé-знáм, што-кá-речет најмáлиот“. Го-прáшале й-него, нај-мáлиот, й-тој рéкол: „Нека-му-је-айрлија“. И-тáка тóј си-се-врáтил со-све-цúцата. И-дóшол брат-му, рáзбрал за-тéа, и-го-пóте-

рал да-бјт да-ја-зémat стреднатá-цуца. И-тој пошол тује ка-гостин (кеј-цáрот). И-с-него си-пáнале на-лáф. „Јá сум-дóбден за-стреднатá-цуца“, му-рéкол нéму. Óвја му-рéкол: „Прáшај-го стредниóв-брат“. Го-прáшал и-стрéдниот, й-тој рéкол да-го-прáша најмáлиот. Го-прáшал и-најмáлиот и-тој рéкол: айрлија. Ја-зéл стрéдната цуца и-си-се-врáтил дóма. Дóчул и најмáлиот брát, тој-бил змé^x, дóшол тука й-тој. Óшол да-је-зémat трéката сéстра. Й-тој тáка, го-прáшал постариóт-брат, па-стрéдниот и најмáлиот му-је-дáл. И-тој си-се-врáтил. Тáка сите-трóјца се-женае. По-три-мéсеци стáна најстáриот брát, сйн-му на-цáрот, и-му-вéлит на-брáка-му: „Мйе не-и-знáеме сéстри-ни ни-ал-се-жйви ни-ал-се-умрени“. Стáна брát-му најмáлиот и-му рéче: „Áјде ка-и-сáкаме“. Сите-трóјца бéе лóвци и тáрнае да-и-сáкает сéстри-им. И-си-се-дóговóриe стрáжа да-чúвает по-една-нóк и-што-ка-им-сé-случет во-нóкта нéма да-си-кажувае еден-нá-друк. Óделе, óделе дéнта додека-се-стéмнало во-една-пустéлија мéсто. И-тује зачйнае óгон да-вечéрае. Вечéрае двáјцата брáка и-лéгнае да-спйет. Најстáриот óстана да-и-чúват као-стрáжар. Едно-врéме као-што-сédеше до-óгнот и-тúтун си-пйеше, пóчна да-му-јáчет нéшто одáлеку. И-тој тóга си-рéче: „Што-ли-кá-бидет? Да-и-скóрна брáка-ми, кá-рéчет éте му-беше-стрá сáм да-не-чúват и-не-рáзбуди. Тúку сáм кá-се-бóрам, ако-пóгинам, пóгинам. Ја-зе кáлáчката и-тáрна нáпрет. Кó-éте-ти еден-áждер со-трй-глави. Мáна со-кáлáчката и-трйте глáви му-и-йсече. И-зé трйте глáви, и-клáде во-тóрбата и-тáрна да-пйет тúтун нá-óгнот. Врéмето се-рáздена, и-скóрна брáка-му, и-йзмие óчите и-сéнае да-рúчае. Óтуе тáрнае цéл-ден дор-се-стéмнае, и-чйм се-стéмнае запóчнае óгон да-прáвет. Вечéрае и-лéгнае најстáриот и-најмáлиот, стрéдниот óстана да-и-чúват стрáжа. Као-што-сédеше дó-óгон, пóчна нéшто да-му-бúчет. Бйл áждер. И-тој мáна со-сáбјата (кáлáчката) нá-áждерот со-двé-глави, му-и-йсече глáвите и-си-и-клáде ф-тóрба. Си-продáлже со-тúтун пйејне и-врéмето се-рáздена. И-рáзбуди брáка-му и-сéнае да-рúчае. Се-нарúчае и-тáрнае да-óдет дор-се-стéмнае. Се-стéмнае дó-море. Óгнот го-зачйнае и-се-навечéрае. Лéгнае да-спйет двáјцата, пепéлaшот óстана да-и-чúват. Ено-врéме пóчна да-му-éчет мóрето. Си-ја-зé кáлáчката и-йзлезе дó-море. Óтаде му-йзлезе еден-áждер со-ена-глáва и-óвја мáвна со-сáбјата, глáвата му-ја-йсече, глáвата пáдна нá-суво а-трупот во-мóрето. Кó-мáал со-сáбјата, му-пáрснала кáпка од-мóрето и-го-изгáснала óгнот. Зéл глáвава, ја-клáл ф-тóрба и-вйдел óгнот оти-му-е-йзгаснат. Штó-прá јá, óг-

ноф ѝзгаснал, си-пóмислил тóј. Видел некој-óгон дáлеку мéс-то и-тáрнал по-óгон да-зéмат óтаде. Кога-óдел тáмо во-еден-óрман му-ѝзлегле двé-клопка, éдно бéло и-éдно цáрно. Цáрното го-влéчело бéлото. Тíе-биле дéн и-ноќ; ноќва го-влéчел дéнов да-се-дéнет. И-óвја и-пráшал: „Штó-све ви́је?“ Тíе му-рéкле: „Ми́је-сме дéн и-ноќ.“ Стáнал тóј за-да-се-не-денет и-зáпретал во-една-дúпка, и-зáсидал. Óтуе тáрнал на-óганов пá. Кога-пóшол тáмо покрај-óгнот, кој-ќа-видет тáмо: дéвет дúши пуцóглафци, сíte áждери. Ымале фáтено еден-чóвек и-клáено нá-огон, пóсле да-го-ѝзедет и-да-óдет пáк по-лóф. И-óвја тáрнал пráво на-ниим да-óдет и-и-пráшал: „Дáли ме-пρίмате зáедно да-јáеме?“ Го-пρίмиле, го-ѝзеле чóвекот и-тáрнале по-царевá-ќерка да-је-крдéт. Дóшле. Пепéлашко рéкол: „Чéкајте, јá пáрво да-се-кáчам да-вídaм царевá-ќерка кéј-лежет па-пóсле кá-ви-стóра áбар на-пéнцера еден-пó-еден да-ѝдете. Óвја пóшол кеј-царевá-ќерка и-кéј-неја една-змíја со-тρί глáви, ја-чéкат да-мáрнет и-да-ја-уќáсат. Ёдно мавнуáјне и-змíјата ја-зáклал. У́чинал áбер испéнцера и-пóчнале да-óдет еден-пó-еден. И-тóј зáстанал зáд-врата и-еден-пó-еден сíte девéт-души и-зáклал и-и-нáтрупал ф-сóба. И-óтује ја-зáтворил вратата и-óтишол пráво кеј-óгнот. Óгнот го-дíнал со-све-глáмна, óтишол кеј-клóпката, и-óсидал дéн-и-ноќ и-и-пúштил да-се-дéнет. Óтуе óтишол пráво кеј-брáќа-му и-óгнот го-зáчинал. Се-раздéнало, брáќа-му и-рáзбудил. Се-ѝзмиле и-се-нарúчале. И-тóга тáрнале пá да-óдет. Дóшле во-гráдот кеј-што-бíла цúцата от-цáрот. Цúцата кога-стáнала са-бáјле, ја-видела змíјата зáклана и-девéт-души пуцóглавци зáклани и-тóга го-вíкнала бáба-е да-видет што-стáнало вéчерта кéј-неа. И-тóгај тóј дека-курту́лила од-змíјата и-от-пуцóглавците нáредил кóј кá-дóет, да-јáдет, да-пíет бéс-пари и-да-се-испрашúвает дал-ќа-се-фáтет кој-ја-нáправил оваа-рáбота. Трóјцата брáќа пóјдое во-двóрот нéгоф. Вечéрае, се-нáпие и-мóрал сéкој да-кáжуват штó-патил, штó-видел. Стáна пáрф најстариóт-брат: „Една-вéчер бéф стрáжар и-еден-áждер со-тρί глáви го-зáклаф“. И-и-пóкажа трíte глáви. И-го-поверúае брáќа-му оти-се-бóрел. Се-дíгна стрéдниот: „Јá коа-бéф-стрáжа го-зáклаф еден-áждер со-двé глáви“, и-и-ѝзваде. Го-пráшае пепéлашот. Стáна тóј и-пóчна свé да-кáжуват. Коа-чу́л цáрот, го-зéл кéј-него, го-пóсинил, му-нáправил свáдба.

Стáнал еден-дéн цáров кá-óјт во-дру́га дáржава нá-гости. И-му-рéкол на-пепéлашов: „Ымам четирíесет сóби, во-свéкоја сóба ѝмат бáшка пóбашка свé от-свéтов“. И-го-шéтал во-тρίесет

й-девет сѣби свѣ да-видет. Кога-пóшлѣ во-четириесѣтата сѣба, му-рѣкол царот: „Óвде нѣма да-влѣгаш дор-да-дóждам јá“. И-си-óтишол нá-гости. И-óвја стáнал, ја-óтклучи сѣбава и-влѣзе внá-тра. Кога-влѣзе го-виде цáрвени-ветар вáрзан со-сѣнцири за-жѣ-лезен дѣрек. И-му-рѣче цáрвени-ветар: „Кá-ти-óпроста еден-грѣ да-ми-дáеш една-сáрча вóда да-се-нáпијам“. И-óвја му-дáде. „Уште-édна сáрча дáј-ми“. Му-дáде уште-édна сáрча. Пá му-пóбара уште-една-сáрча за-да-му-óпрости уште-édен грѣ. И-тóј му-дáде. Кога-йспи трѣ сáрчи вóда, сѣнцирите и-йскина, и-тóга цáр-вени-ветар му-ја-зѣде жѣна-му на-пепѣлашот и-си-ја-зѣде за-жѣ-на и-си-óтиде. На-неколку-врѣме дóјде цáроф од-нáгости. Го-прáшат пепѣлашка: „Кѣј-ти-је кѣрка-ми?“ „Цáрвени-ветар ја-óднесе, ама-јá кá-óдам, да-ја-сáка“. Пóсле пепѣлашко óтиде да-ја-сáкат жѣна-му. Кога-одѣшти по-некое-пустѣлија мѣсто ја-нáјде жѣна-му, си-ја-зѣде кáј-него.

Паџаруша (Скопско)

Од говедар до царски заменик

Во-сѣлото говедарот бѣл најсѣромаф чѣвек. И еден-дѣн пóчна да-му-вѣка на-сѣлáнецот: „Јá кá-се-жѣнам со-ена-бóгата дѣвојка от-сѣлото“. А сѣлáнецот му-рѣкол со-лáга: „Тѣ да-го-зѣмаш стрóжник најголѣмиот чѣвек што-ѣ во-Стáмбол“. И говедарот отѣдуват во-Стáмбол да-го-трáжит најголѣмиот чѣвек. Тáмо се-нáјдуват со-некого и го-прáшуват: „А бре-прѣјател, кóј-е најголѣмиот чѣвек óвде во-Стáмбол?“ И тѣје сѣга размис-лúвале кóј-е најголѣмиот чѣвек. Се-досѣтиле и-му-рѣкле на-го-вѣдарот „тѣа-е царот“. И óвај отѣдуват на-кáпија кáде-цáрот, áма стражáрите не-го-пúштале да-влѣзет во-нáтра. Се-пóгодил царот на-долáпите и му-било-чúдно на-чѣвекот во-сѣлски áлиш-та. И рѣкол царот: „Пуштѣте-го нáтра нека-дóјдет“. Влѣгол говедарот ке-цáрот и царот го-прáшал „Кáжи шо-сѣ-дошол ке-мѣ-не?“ Говедарот му-рѣкол: „Кá-те-прáтам стрóжник ке-еден-зѣнгин чѣвек во-сѣлото мóе, йма дѣвојка за-мáжејне и не-ми-је-дáвает. Ми-рѣкое тѣ си-мóжел да-је-нáправиш овеа-рáбота“. Му-рѣкол царот: „Јá кá-ја-свáршам рáбóтава“. И царот зѣл е(д)но-мáлецко кнѣгиче и му-нáпишал на-кмѣтот и на-óцата во-сѣлото „ако-не-му-је-свáршите на-чѣкоф за-рóк от-петнáесет дѣна овеа-рáбота и свáдба да-нáпрáвите (на-говедарот) кá-ве-óбесам“. И царот му-

-го-дал книѓичето на-говедарот. А говедарот му-пробзорал на-царот: „Е, царе, овеа-книѓиче ка-је-направело овеа-работа! Ја су-пишувал погळेми книѓи, не-ја-направиле, а со-овеа-книѓиче малецо ка-ја-направам овеа-работа“. Царот се-насмеал со-зборовите на-говедарот и му-рекол: „Ти сега бди, ако-не-се-савршет овеа-работа, пак да-дојдеш ке-мене“. Говедарот от-Стамбол до-шол дома. Книѓичето му-го-дава на-кмётот, па-на-оцата. Оцата го-испеал и заплашено отишол ке-кмётот на-договор. „Кмете от-царот имаме емар, филан девојка, ако-не-му-ја-направиме свадбата за-петнаесет дена на-говедарот, нами ка-не-обесет царот“. И му-је-направиле свадбата и тој, говедарот се-оженал. После неколку-денови је-рекол на-жена-му „ка-му-онесам бакшиш на-царот во-Стамбол“. И-зел селски алишта – бечви, сентре, опинци, капа, појас и и-вџрзал во-енеа-шервета и тџргнал да-одет за-Стамбол. Стигнал во-Стамбол и дошол до-царот. Тој, говедаров, бил познат на-стражарите. Право отишол ке-царот и сенале да-муабетет. И говедарот му-рече на-царот дека-работата е-свџршена, се-оженал и дошол бакшиш да-му-донесет. Бакшишот му-го-предава на-царот и му-рече: „Дор-сум-овде ја, сакам да-се-облечиш во-алиштата што-ти-и-носам бакшиш, сакам да-те-видам облечен“. Царот се-мислел, се-мислел, немаат чајре, немал што-да-правет и се-облекол во-селските алишта. Со-селските алишта царот изгледал чуден, а говедарот бил со-голем кеф дека-царот бил облечен со-селски алишта. Почнале друќ муабет каде-шо-биле сенати двајцата. Говедарот гледал лево, десно и-видел дека-одајата била богато наместена и му-рече на-царот: „Кој-е-правел овеа-соба, ал-ти, ал-бабо-ти?“ Царот му-рекол „бабо-ми“. А говедарот: „Е-е-е, бабо, бабо, тој направил. Ја и ти ена-кблиба не-можеме да-направиме“. Царот се-помислил шб-човек е-овај и му-вџршет проба!“ На-еден-изметчија царот му-рекол: „Онеси-го овај-човек ке-азното и нека-зemat“. Измекарот и говедарот отишле ке-азното и му-рекол на-говедарот „земај!“ Говедарот само-се-чудел и само-гледал во-азното и најпосле турил раката во-цеп, извадил торбицето со-свои паре. Парете негови биле бели и неговите паре и-фџрлил во-азното. Измекарот му-рекол: „А-бре, земај паре!“ А говедарот му-одгворил: „Е-е, бре-човек, ја ако-земам, ти ако-земаш, двеќи ако-зemat, на-царот шо-ка-останет“. И се-вратиле обата кеј-царот. Царот го-прашал на-измекарот: „Шо-направи овај-човек? Ал-зе нешто од-азното?“. Измекарот му-рече: „И неговите бели паре и-фџрли во-азното! „На-царот му-дојде чудно дека-не-зел гове-

дарот пáре. И-го-пóставил за-негов зáменик. Та́ка говéдарот
ста́нал ца́рски чо́век.

Шаит Рамаданов (Тихомир Манчевски)

ЈУГОИСТОЧНО НАРЕЧЈЕ

ШТИПСКО-СТРУМИЧКИ ГОВОРИ

Кочани

Триполовина станал цар

Бил некој човек. Триполовина се-викал. Отидел у-војска. У војската му-викат „налево“, он се-врти надесно. И-мачиле, шту-рилe, пустиле, не-можеле да-го-научат. Пратат-го на-некој сит да-бели сос-четка. И-он беле, ем беле, ем пое. Потоа чуло-се на-царо ќерка-му загинала. И-наредил царо да-се-жале. Ама Три-ипол пак си-пое. Одат офицерите и-му-наредат да-нема да-пое. Ама он па пое. Пое и-им-вика на-офицерите: „Жиф човек не-се жале“. Офицерите одат у-царо и-му-викат на-царо: „Ние имаме еден-војник, се-вика Триипол и-вика оти-ќерка-ти е-жива и-жиф човек не-се жале“. И-царо наредува да-го-доведат кај-него. И-он отиде кај-царо и-му-вика: „Честити царе, твојта ќерка е-жива“. Царо вика: „Какó мош да-ја-најдеш?“ И Триполовина вика на-царо: „Јас можам да-ја-најдам, само онба што-ќе-тражам да-ми-дадеш“. Царо вика: „Штó трéбе сè ќе-ти-дадам“. Триполовина сега траже да-му-дадат сто еден војник и-еден капетан, ама-сите да-са-починети на-него. И-траже да-му-се-направе една-лотка за-сто три човека. И-царо направил сè што-му-тражил Триипол. И-војниците качиле-се у-бродо и-оправиле на-пат да-одат. Одиле што-одиле по-мóрето, искочиле на-некој полубстроф. И-заповедуа Триполовина на-офицеро да-му-даде три војника. Офицеро дал-му три војника. Триполовина зборе на-војниците: „Каде видете дупка, камен, дрво сè да-ми-кажете“. И-војниците оправат по-пато. И ги-срétне една-голема пештера. И-кршнат они у-пештерата да-видат штó има. И от-пештерата излезе еден-стар човек и-ги до-бредошал: „Дóбре дојдóхте, гóсје“. Извадуа тај старо човек раки-

ја и-послужуа-ги. Ама ракијата била опион и опиc-ги, и-убил-ги. А Трииполовина имал-си огледало, и-он на-огледалото се гледа каде одат овииа војниците. И-видел кога-ги-убил старео. Трииполовина вика пак на-капетано да-му-даде још три војника. Сос-тија војници и-он ќе-иде (Трииполовина). И-вика на-војниците: „Додэка не-видете јас да-апнам или да-пихнам, не-смеее никој ништо да-писте или-пак да-јадете“. И-оправиле заедно накај-пештерата. И-они идееки се-наминале у-пештерата. И-излава пак старео човек и-ги-пречекува, и-и-вика: „Добре дојдохте, госје. Вие-сте од-длак пат, изморени-сте, починете малку“, и-извадува пак ракија да-послуже. А Трииполовина и-вика на-војниците никој да-не-пие. А старео човек вика да-пијат. А Трииполовина му-вика на-старео: „Додэка се-вие не-написте, ние не-пиеме“. И-он зима чашката и-ббжем пие, лаже-ги. Ама лажааки-ги них такнал малку до-устата и-се-опил. И Трииполовина зима убие-го старео. Потба отвара вратата на-пештерата, улева унетре, отвара-ги вратите (имало тамока много врати) и-у-една-соба наага-ги царската ќерка и-змео. Змео спие на-царската ќерка на-скуто. И коа-Трииполовина отворил вратата, го-видела царската ќерка и-познала-го оти-е-од-нинио крај. И-му-рэкла: „Полека јас ќе-искочам“. И полека искочила царската ќерка. Искочила и-сос-Трииполовина тргнале да-си-одат. Добро-ама, царската ќерка забравила прстено да-си-земе. И-им-рэкал Трииполовина на-ониа другите војници да-одат. „Ајте вие одете, јас ќе-се-врнам да-земам прстено“. И-војниците ја-одвеле царската ќерка, а-он се-врнал да-земе прстено. Змејо бште спал и Трииполовина успеал да-го-земе прстено. Кога-војниците сос-царската ќерка стигнале при-капетано, он заповедал на-сите војници да-не-смеат да-кажат дека-ја-е-нашел Трииполовина царската ќерка. „Сите ќе-викате дека-сам-ја-јас нашел царската ќерка“. И-на-царската ќерка капетано ѝ-вика: „Ако-не кажеш на-татко-ти оти-сам-те-јас нашел, ќе-те-убијам“. И-потба качат-се на-бродо и-тргнат. А-Трииполовина останува сам. И-почне Трииполовина тамо да-се-слун'а, да-оде по-планини, по-гори. У-това време се-разбудува змео и-се-каче на-кулата. И-вика: „Да-знам кој а-е-мојата жена земал, ќе-го-наградам бште толку да-биде појунак. „И потба змео некеел да-оде да-ја-зима. – Војниците и-капетано сос-бродо заминале. Трииполовина го-наага змео, и-он (змео) дума-му на-Трииполовина. Ама Трииполовина се-праве нем. И-змео си-рэкал у-себе: „Овај човек ништо не-знае, ќе-го-одведам у-бахчата и-ке-го-пуштам тамо нека-работе и-нека-се-ране“. И кога-го-одвел у-бахчата и-го-пуштил, му-кажуа: „Секаде мош да-одеш,

само кај-кулата нема да-се-качуваш“. Арно-ама, Трииполовина направил у-бахчата шес месеца и-си-рекал: „Толко-ли не-можам да-се-качам на-кулата да-видам што има“. И-он почнал да-се-качуа на-кулата. Штом почнал да се качува на-кулата и-камбаната почнала да-дрнка. Она била поврзана со-сите стапала на-мердевано. Чуе змео дека-звоне камбаната, дојде, фане-го него и-го-фрле доле, и-му-рекал: „Оште еднаш ако-се-качеш, ќе-те-уте-пам“. Трииполовина направил оште шес месеца у-бахчата у-змео. И-си-вика сам он: Јас па ќе-се-качам, ама-поленка за-да-нема да-дрнка камбанаријата горе. И-почне да-се-качуе поленка. Арно камбаната почне па да-дрнка поленка. Чуе пак змео, дојде и-па го-фрле доле и-му-вика: „Ошт еднаш ако-се-качеш, жиф нема да-те-оставам“. Трииполовина направил едно три-четири месеца. И-он си-сам помислил дека-има нешто на-камбанаријата, та-не-дава змео да-се-качувам. И еднаш се-исиле силно да-се-каче горе. И камбанаријата почне силно да-дрнка. И-таман веќе да-се-каче горе, змео го-стаа пак и-го-фрле доле. И-фрл’аеки-го доле му-вика: „Сега спас за-тебе нема“. И-тогај Трииполовина на-змео му-одговоре: „Јас бидох тај мајстор што-го-утепах татко-ти и-што-ти-земах жената, имаш право да-ме-убиеш. Ако-не-веруваш, те-го прстено от-твојата жена“. И-змео му-вика на-него: „Ти-ли-си тај мајстор?“. Качува-го горе на-кулата и-му-вика: „Видеш-ле-ги, они оште не-са искочиле, ти ќе-ги-превареш. Јас ќе-те-наградам една-сабл’а што-сама ќе-сече, едно-шише водичка и еден-кон’ што-не-се гледа“. И-му-дава сабл’а, и-кон’ и-шише водичка“. Водичката да-ја-дадеш на-некој најверен другар, оти-таа водичка парче по-парче да-те-здробат и-да-те-попрскат од-неа пак ќе-станеш“. И-овај тргне-си по-пато и-ги-преваре војниците, понапрет искоче на-суво. Нашел-си он некоја стара бабичка и-и-вика на-бабичката: „Може-ли, бабо, тука да-пренокевам?“ Бабата му-вика: „Може, ама-немам ништо да-те-завијам, немам завивки да-те-завијам да-спиеш“. А-он и-вика: „Ништо не-требе, бабо, само да-спијам кај-тебе“. И-останал тамо кај-бабата. Отиде у-грат и се што-требе на бабата, и-завивки, и-леп, и-месо, се и-донесе за-јадене. Капетано и војниците искочиле од-морето и-царо ги-пречекува. И-кога-погледнал царо, видел ќерка-му ја-вдат сос-них. И-он рекал: „Кoj ја-нашел мјата ќерка, ќе-го-правам зет да-ми-биде“. Офицero излава прет-царо: „Јас сам-ја-нашел твојата ќерка“. И-царо при-има-го за-зет да-го-праве. И-си-поканил царо госје да-праве свад-ба. И-свадбата бидела. Вечерта невестата излава да-цалива рака. У-тоа време Трииполовина се-е-преоблекал у-офицерски алишта.

Кога невестата излезе да-цалива рака, сите ѝ-дават пари, а-Триполовина дава-ѝ прстено. И она тогај видела дека он ја-е-нашел, и-она веднага оде кај-татко-ѝ и-дума на-татко-си: „Тате, мене не-ме-е нашел капетано, ме-е-нашел друк човек“, и-му-покажала сос-рака кој-е тај човек. Царо сега прво го-фаќа офицеро и-го-пита: „Какви знаци имаше каде-ќерка-ми, кога ја-ти зема?“ Офицеро не-знае ништо да-одговоре. Потоа царо го-вика онај човек што-му-го-покажала ќерка-му. Фаќа-го него и-го-пита: „Ти-ли ја-спаси мојата ќерка?“ А-Триполовина му-вика на-царо: „Јас-сам Триполовина, јас ја-најдох твојата ќерка“. И-царо му-вика: „Ти ќе-ми-бидеш зет“. И така Триполовина му-бидел зет на-царо. Добро, ама царската ќерка имала-си некој стар лубовник и-он бил царски син. И- тај, царскио син пишува писмо на-татко-ѝ: „Да-ми-ја дадеш ќерка-ти за-жена“. Царо му-пишува дека-има домазет и-не-може да-му-ја-даде ќерка-си. И-онај цар објавил-му војна. Дедо-му на-Триполовина имал мала државичка и-за-тоа бил умислен. И-Триполовина му-вика на-дедо-му: „Не-се плаши“. Отидат на-војна. Царо не-знајал дека-е-толку силен зет-му. Победиле царо и-Триполовина. И-кога-се-враќат дома, почнале да-си-живеат убаво. Другио цар по-некое време пак пишува писмо до-ќерка-му на-царо: „Ако-сакаш ти да-си-моја да-можеш од-мажоти сабл'ата да-ја-украдеш и-да-ми-ја-испратеш на-мене“. И-она украде сабл'ата од-мажо-си и-ја испраќа на-лубовнико. А он знајал дека-е-јунастото у-сабл'ата. И-штoм ја-земал сабл'ата, објаве војна пак. Дедо-му на-Триполовина пак е-силен. А-Триполовина не-знае оти-му-е-сабл'ата украдена и-му-вика на-дедо-му: „Објави-му и-ти војна“. И-му-овај објавува војна. Кога-искочиле да-се-бијат, Триполовина пушта сабл'ата, ама-она не-сече (била смењета, друга сабл'а). И така Триполовина го-убиват. И-царо ја-зима лубовницата. Кога-чула бабичката дека-е-загинал на-царо зет-му, отишла у-царо и-дума на-царо: „Цару, ти-се-мол'ам д-идеме да-го-закопаме твојо зет“. А-царо ѝ-вика на-бабичката: „Е, мори-бабо, он-е исечен парчин'а по-парчин'а“. Бабата па му-вика да-одат. И-отишле тамо. Го-собрале парчин'а по-парчин'а сè на-купче. Извадила бабичката шишенцето водичка, попрскала-го и-Триполовина стানে па жиф. И-му-вика Триполовина на-дедо-си: „Дедо, не-се плаши, само ако сакаш да-бидеме заедно“. Царо земал-го Триполовина и-го-одвел дома. И-Триполовина му-вика на-дедо-си: „Дедо, ако-сакаш да-е-наше царството да-отидеш кај-ќерка-ти и-да-мош да-ја-украдеш сабл'ата от-царо, таа-е моја сабл'а. И-тогај ќе-биде наше царството“. И дедо-му стানে и-отиде кај-ќерка-му на-

-госје. Зёт-му, царо и-кёрка-му дочекале-го убáво. Зёт-му отишёл на-лóф да-утéпа нéшто дýвина за-да-го-пóубáво пречéка дéдо-му. У-тóа врéме дéдо-му ја-укрáл сáбл'ата и вика на-кёрка-му да-си-óде. Она му-се-мóле на-нéго да-сéде да-го-погóде. Áма óн си-тргна́л и-си-отíшел. Довáга зёт-му от-лóф (мáжо на-кёрка му) и-й-вика на-жéна-му: „Кáмо-го тáтко-ти?“ Она му-вика: „Отидé-си“. Цáро си-отишёл дóма, а-Трййпóловина го-чéка. И когá Трййпóловина видёл сáбл'ата, зарадувáл-се, и-му-рéкал на-дéдо-си: „Дéдо, објáви вóјна“. И-дéдо-му пишúва пíсмо на-дру́го цар (сéга зёт) и-го-вика на-вóјна. И когá го-приимува зёт-му пíсмото, го-прочáти и-глéда дéдо-му го-вика на-вóјна. И-óн собéре вóјската и-тргне на-вóјна. Пóчне вóјната. И-Трййпóловина пóчне да-сéче. Кóли сéчи, кóли сéчи, победíл óн и-си-ја-земáл жéната и-цáрството си-останáло нíно. И такá Трййпóловина си-станáл цар.

Кочани

Свети Ѓорѓи и ламјата

Едно врéме имáло нéкоја нóгу стра́шна лáмја. Она излавáла сéка годíна од-мóрето и тражíла од-блýскио грát по-еднá мóма годíшно курбáн. Áрно áма граѓáните еднá годíна забравíле да-й-дáат и кугá излегна́ла лáмјата од-мóрето нóгу се-насрдíла оти-нéма курбáн, улегнáла у-грáдо и изéла стотíна мóми. Оттогáј уплашíле-се граѓáните и одредíле зáкон сéка годíна да-й-фрл'ат на-лáмјата по-еднá мóма. И такá до́шло рéд да-ја-дáат мómата на-еднá удовица. Она си-немáла дру́го чéдо, сáмо тóа девóјче й-бýло едно у-мáјка. Удовицата окéла – некéла морáла да-ја-одвéде кёрка-й-пóкаре мóрето. Чекаеки-ја лáмјата плакáле и вика́ле на-сét глас. Дочýл-ги свéти Ѓорѓи и веднáга дошёл да-виде шó-е тáа рáбóта. Óн носíл со-нéго едén гулём буздогáн. Питáл-ги заштó плакат и вика́т тóлку жáлно. Удовицата му-рéкла: „Какó да-невика́м и пла́кам јá завалијата? Сáмо овáа мómичка-ми-е от-чéлат и на-нéа й-дојдé рéд да-ја-изéде лáмјата, та евé доведó-ја кугá ке-излэгне лáмјата да-ја-оста́ам нéка ја-изéде чím такá са-наредíле грацките зáкони“. Тогáј свéти Ѓорѓи й-речёл: „Немóј да-се-бóеш, јá ке-куртулисам мómата от-тавá злó. Тí йди-си дóма, а óна нéка оста́не мáлку да-ме-попóска, додéка не-излэгне лáмјата од-мóрето“. Удовицата си-отíшла, а мómата останáла тáм да-го-пóска свéти Ѓорѓи. Óн й-нарачáл: „Ако-заспíјам, а-лáмјата дóјде, веднá-

га да-ме-разбúдеш да-ја-утепам“. Такá поскаеќи-го он заспáл и у-тóа врéме лáмјата фанáла стрáшно да-рíка и да-излáва полéка од-мóрето. Мómата от-стрá забравíла да-го-разбúде свéти Ѓóрги и почнáла жáлно да-плáче и да-вíка. Кáко-шо плакáла, паднáла-му еднá сáза на-обráзо на-свéти Ѓóрги. Он от-товá се-расонíл, станáл и утепáл сáс-буздогáно лáмјата. Веднáга пóсле тóа свéти Ѓóрги исчезнáл, па мómата си-отидéла дóма. Цáро кугá научíл óти мómата се-куртулисáла и лáмјата бíла утепáна, земáл-ја на-сíн-му за-жéна и такá от-сиромáшка мóма станáла царíца.

Соколарци

Сиромáо човек

Бíл еден-човéк нóгу сиромáх. Имáл шéс дéца. Немáл штó да-ги-рáne и-тргнáл по-пáт нис-свéто да-тра́же рáбота. На-пáт го-сретнáл гóспот и го-питáл: „Еј, човéку, каде си-тргнáл?“ Човéко му-одговорíл: „Тргнáх по-свéто да-тра́жам рáбота да-ги-изрáнам дéцата, óти-су-нóгу сиромáх“^х. Гóспот му-рéкол: „Еј, човéку, јáс ќе-ти-помóгнам; фáни-ја овáа врéка и овíа кáрти, па-ќе-стáнеш богáт и ќе-си-ги-рáneш дéцата. Со-кáртите ќе-íграш и сéкого ќе-побéдуваш, а ако-дóјдеш до-невóл'а, сáмо ќе-вíкнеш „áјде у-врéка“ и сéкој по-бóжјето íме мóра да-улéгне у-врéката и тогáј ќе-се-спáсеш од-бédата“. Човéко ја-земáл врéката и кáртите, отидéл у-блíскио грát. Тáму почнáл да-íграе кáрти и-сè победувáл. Спе-чалíл нóгу пáри и станáл богáт. У-некој грát требáло да-прено-кéва и отидéл у-едén дукáн, áма у-тóј дукáн нéшто го-изедувáло. Човéко нé-се плашíл, отидéл у-дукáно; на-пóлноќ дошéл гáволо и му-рéкол: „Еј, човéку, ќе-те-изéдам!“ – „Мóжеш, áма ќе-íграме кáрти, пá ако-ме-побéдиш, ќе-ме-јáдеш, á ако-те-јá(с) побéдам, нéма да-ме-јáдеш“, рéкол човéко. Гáволо се-согласíл и игрáле кáрти. Човéко победíл. Гáволо сакал пá да-го-јáде. Човéко ја-ра-ширíл врéката и рéкол: „Áјде, гáволе, у-врéка!“ И гáволо улег-нáл у-врéката. Човéко почнáл да-го-тéпа. Доболéло-го нóгу гáволо и рéкол: „Нé-ме тéпај, кé-ти-дáдам еден казán пáри“. Човéко се-согласíл и го-пуштíл. Áма гáволо одбегáл у-Бéло Мóре. Човéко решíл да-óде на-мóре и тргнáл. На-срét пáт гóспот решíл да-го-испрати свети-Рáнгел да-му-ја-зéме дúшата, óти-почнáл да-пá-ве пáкос. Когá го сретнáл свети-Рáнгел човéко, му-рéкол дека-ќе-му-ја-зéме дúшата. Човéко рéкол: „Áјде, свети-Рáнгеле, у-врéка!“

И свети-Рангел улегнал у-врѣката. Човѣко го-закопал у-зѣмјата (Останал закопан три години). И човѣко заминал на-море. (Го немало гаволо). Когá човѣко се-вратил од-море, сетил-се за-да-го-откопа свети-Рангел. Свети-Рангел одма ојдел кај-госпот и му-кажал. Госпот му-ја-земал дѹшата на-човѣко. Ёте така завршил сиромáо човѣк.

Горни Подлоѡ

Сиромá и Циганин

Било нѣкој сиромá човѣк; отишол на-пазар, улегнал у-крѣмата да-јаде. Крчмаро му-дава едно јáјце варено. Немал пари да-го-плáте, останал дѹжен. После нѣколку време крчмаро го-тѹже, наведѹва-му да-од-јáјцето ќе-било пиле, от-пилето кокóшка, кокóшката ќе-изведе десет пилѣнца, пилѣнцата ќе-станат кокóшки, тija ќе-снесат толку јáјца по-толку динари, има да-плáте толку пари. Човѣко бива умислен; среќава-го еден Циганин и го-пита зашто – е умислен. Сиромáо расправа-му сѐ. Циганино вика да-биде он сведок. Когá дошло време за-сѹдо, Циганино закаснѹва. Судијата го-пита зашто е – закаснил? Он, Циганино, одговáра: „Вáре^x ченица за-сеѣње“. Судијата му-вика: „Дáли се-сѣе варена ченица?“ Циганино одговáра: „Ако-бива варено јáјце кокóшка, бива и варена ченица за-сѣме!“ Тогáј се-човѣко ослободѐ.

Горни Подлоѡ

Офчар и стара офца

Нѣкој-си офчáр имал-си стáра офца што-не-мóгла да-иде сос-офците. Нашѐл-е еден вáк и ѱ-вика: „Ке-те-јадам“. – „Штó – вика офцата – мене ќе-ме-јáдеш, стáро мѣсо. Дóјди чás у-трлото, имам два сина близнака, ќе-дам ѐднио“. И вáко остáе – е офцата. Вѣчерта отишол на-трлото и викнал: „Патила, патила, мѣгу два сина лежáла!“ Офчáрите изгониле-го. Ошѐл до-нѣгде, нашѐл еден кóн'. „Кóн'у, ќе-те-јадам“. – „Јáди-ме – му-рекал кóн'о – сáмо пребрóј-ми клинците на-нóгата“. Он отишол да-му-брóе. Кóн'о мáне и му-и-скапе сите зáби. Кóн'о побегнал отáт, а вáко продолжил

да-йде. Нашёл еден вол и му-вика: „Ке-те-јадам“. – „Јади-ме – му-вели воло – само преброј-ми на-роговето колко години-сам“. И вако се-наближил, воло мане сос-роговето и го-пртне у-еден дол, и воло побегне. Вако пак продолже да-йде. Са нашёл два овна каде се-бијат и им-вика: „Ке-ве-јадам“. – „Јади-не, ама раздели-ни оваа ливада“. – „Какó да-ви-а-дел'ам?“ – „Застани на-срёт; ние еден от'ат ке-се-силеме, друг от'ад, ке-дóеме кај-тебе, тука ке-биде мегата“. Удриле и двата у-вако. Овните си-отишле, а вако бил жив и отишол понатака. Нашёл едно магаре. „Ке-те-јадам“ – му вели вако на-магарето. – „Штó ке-ме-јадеш, у-мен кисело месо, туку канен-сам кум на-свадба, има там печени јагнин'а“. И вако каче-се на-магарето, оно уврзе-го. Виделе-го офчарите и викат: „Ваќ на-магаре, ваќ на-магаре!“ Магарето унело-го вако у-селото. Зберат-му-се човеците и едно маан'е му-дадат, едвај вако искубал-се жиф. Отишол у-планината и седнал-си под-една бука и почнал да-си-зборе: „Татко-ми не-јал два близнака, јазека ке-јадам; татко-ми не-бил налбагин, јазека ке-бидам; он не-бил инцелер, јазека ке-бидам; он не-бил кум, јазе ке-бидам; да-има с'ак некој да-ме-ударе и да-не-ми-кажуе зашто!“ Офчаро слушнал и утепал-го.

Горни Подлоџ

Маш и жена

Некое време имало некоја жена и маш. Они немале-си порот. Жената молила-се да-има едно дете да-го-чува докај појде у-школо, после да-си-го-земе гóспо. Гóспо се-смиливал и после извесно време она рóде женско дете. Чувала-го седум години. Првата ден при-поваган'ето на-школото сретнува-го детето еден стар човек и вика на-детето: „Момичко, на-ти дедо оваја јабука, ко-ке-си-одиш дома да-а-дадеш на-мајка-ти и да-й-речеш да-спрема даро што-треба да-го-даде“. Детето кога се-врнало дома, забраве да-каже на-мајка-си. Играеки загубе јабуката. Така и другио ден. Трекио ден го-сретнува момиченцето тај стар човек. Он дава-му јабука и прстенче на-раката и па му-рече: „Да кажеш на-мајка-ти да-го-спрема даро што-треба да-го-даде“. Идески-си дома детето пак забраве да-каже на-мајка-си. Добро, ама мајка-му виде прстенчето и ја-праша: „Керко, откаде-ти ова прстенче?“ Детето й-кажува: „Мајко, овај-је трекио ден како ме-сретнува еден

ста́р чо́век и ми-ви́каше да-ка́жам на-ма́јка-ти да-го-спре́ма да́ро што-го-е-такса́ла“. У́тре саба́јлето же́ната облече-го де́тето уба́во и пра́те-го на-шко́ло и му-ре́че: „Ако-те-сре́тне ста́рио де́до, да-му-ка́жеш: „Ма́јка-ми ре́че да-си-го-зе́меш да́ро што-е-го-такса́ла“. Де́тето сре́тнува-го ста́рио де́до и му-кажу́ва ду́мите на-ма́јка-си. Де́дото го-благосóви де́тето: „Кога́ ќе-се-сме́еш, тренда́фил да-ца́фте; ко-ќе-пла́чеш, бисе́р да-ро́неш; кога́-ќе-збору́еш, сере́бро да-блúваш“.

Виница

Од вар момиче

Има́ло едно́ вре́ме еде́н де́до и-една́ ба́бичка. Нема́ли де́ца. Направи́ли-си од-ва́р момиче, остави́ли-го на-си́до да-сто́е. На-со́н виде́ли, не́кој им-ре́кал: „Дуне́те-му у-у́стата на-де́тето и-ќе-ожи-вее. А́ма ќе-гледа́те по-па́то ко́ј најна́прет ќе-поми́не, на-не́го ќе-го-да́дете“. О́ни гледа́ли, гледа́ли, помина́л еде́н ста́р ко́н. Увели́-го у-дво́ро, оседла́ли-го, промени́ли-го уба́во ко́но и-качи́ли дево́јчето. А́ма му-ре́кли на-де́тето: „Де́ка ќе-те-одведе́ ко́но доде́ка не́-ти ре́чат „од-ва́р момиче“ не́ма да-ду́маш“. Ко́но би́л от-ца́рските ко́не, остаре́л и-го-напади́ли. Ко́но тргна́л и-си-оше́л у-ца́рските дво́рове. Куга́ го-виде́ли слуги́те ко́но сос-дево́јчето, оти́шли, кажа́ли на-ца́ро: „Ко́но што-го-напади́ме дојде́-си и-но́се едно́ дево́јче на-не́го“. Ца́ро заповеда́л да-го-одведе́ат каде́ не́го дево́јчето. О́н го-пи́та: „●ткаде́-си?“ – а-о́но ни́што не-ду́ма. А́ма ре́кли-си, сраму́ва-се, затова́ не-ду́ма. Ареса́л-го дево́јчето ца́ро и-го-зема́л за-же́на. Не́колку вре́ме помина́ло, дево́јчето не́ма да-ду́ма; остави́л-го ца́ро и-го-наре́кли „не́мата цари́ца“. Стави́л-ја у-една́ со́ба и-остави́л-й слуги́нки да-ја-слугува́т. И-се-ожени́л за-дру́га ца́ро. Слуги́нките се́ а-гледа́ли през-врата́та што-пра́ве не́мата цари́ца. Не́мата цари́ца си-ре́кла да-й-до́јде г’ерг’е́ф. И г’ерг’е́ф доше́л. И-му-ре́кла: „Згло́би-се, г’ерг’е́ф!“ Згло́бил-се. „Уши-се, г’ерг’е́ф!“ И-о́н уши́л-се. „Уде́ни-се, й́гло!“ Неке́ла да-се-уде́не. О́рли́ла-ја зад-врата́та. Викна́ла-ја й́глата, о́на не-доа́га. Пресе́кла-си но́со и-прати́ла-го по-й́глата и-но́со доне́л й́глата. Слуги́нките гледа́ли се́ што-прави́ла не́мата цари́ца и-ошли́ кажа́ли на-но́вата цари́ца се́ што-виде́ли. О́на ре́кла: „И-ја́ така́ ќе-на́правам“. Нака́рала слуги́нките, донели́ г’ерг’е́ф. „Згло́би-се, г’ерг’е́ф!“ О́н не́ке. Згло́били-го слуги́нките. „Уши-се, г’ерг’е́ф!“ О́н па́ не́ке. Уши́ли-

-го слугинките. „Ўдени-се, игло!“ Па неке. Фрлила иглата зад-вратата, пресекла-си носо, пратила-го да-донесе иглата. И-он неке. И-останала она без-нос, крф потекло од-нос. Врзала-го носо и-вечер куга дошел царо, како ја-виде така, пита слугинките: „От-што-е така царицата?“ Они му-кажали што видели од-немата царица, што направила она, и-новата царица сакала да-направе, ама-не-могла. И-царо ја-нападил и-се-оженил за-друга. И-слугинките па гледали у-немата царица што праве. Немата царица рекла (помислила): „Пресеј-се, брашно“. И-се-пресејало. Па си-помислила: меси-се, леп. Се-умесил и-он. После рекла: „Ўгори-се, фурни!“ Угорела-се. Расплела-си косите, измерла фурни. „Испечи-се, леп!“ И-он се-испекал. „Навали-се, огин!“ И-се-навалил. Ставила тава сос-зејтин, ставила-си раците у-зејтино, станали две риби. Слугинките ошли и-кажали на-новата царица што-е-направила немата царица. Она рекла: „Това не-е-мачно, и-ја ќе-го-направам това“. Донели слугинките брашно. „Осеј-се, брашно!“ Оно не-се-сее. Отсејали-го слугинките. „Замеси-се, леп!“ Он не-се-замесува. Замесили-го и-него слугинките. „Ўгори-се, фурни“. Не-се-угорува. Угорели-ја слугинките. Расплела-си коса да-мете фурни. Сета коса изгорела. Ставила тава на-огино сос-зејтин, ставила раците у-зејтино, изгорели раците. Врзала раците, врзала главата. Вечерта дошел царо при-неа. Како ја-виде царо врзана, пита слугинките от-што-е-таква станала. Они му-кажуваат што видели од-немата царица и-што направила она, сакала да-направе и-другата царица, ама-изгорела-се. Нападе-ја царо и-неа. И-сега царскио син ќе-оде на-војна. И-кога били на-почифка, испраќат царскио син еден слуга да-му-напунат од-дома две плоски сос-ракија. Ошел слугата дома, напунила-му плоските немата царица. И-куга отишел слугата при-царо и-подал плоските сос-ракијата, плоските се-ударили една сос-друга и-се-питаа: „Тебе-кој-те напуні?“ – рекла една-та на-другата плоска. „Мене ме-напуні од-вар момиче“, одговорила она. И-другата ја-пита: „Тебе-кој-те напуні?“ И-мене ме-напуні од-вар момиче“, рекла. Царо се-почудил на-това куга видел и-пита слугата: „Кој-ги напуні плоските?“ А-слугата казал: „Напуні-ги немата царица“. Царо се-зарадувал и-куга се-врнал и-штом и-рекал „од-вар момиче“, она задумала. И-си-ја-земал царо за-жена.

*Виница***Арамијата и царската ќерка**

Имáло едén арамија. Сэка годíна по-една мóма зимáл. Дош-ло рёт на-цáрската ќерка. Ошёл арамијата да-си-ја-зíма. Áма цáрската ќерка реклá на-тáтко-й: „Нáпрај-ми една-кúла шо-ке-нема ни-цáм, ни-врáта, стáј-ме тáмо и прáти-го арамијата по-мéне“. Ка-кó реклá, такá цáро направíл. Кóо дошёл арамијата со-четириесе војници, цáро пратíл-го прáво у-пóлето кај-кúлата. Цáрската ќерка ве́ке била тáмо засíдана. Дошёл арамијата, глéда-кúла ни-цáм, ни-врáта. Нарéдува на-војниците да-искáцат една-дúпка у-сíдо. Óни искáцáли дúпка, áма кóј какó мушнува́л глáва у-дúпката, мómата со-една-сáбја сè му-ја-сечéла. Разлутíл-се арамијата нáјпосле и-óн си-подáл глáвата, áма мómата сáмо го-делнáла по-обра́зо и арамијата останáл-жíf. Цáро дошёл по-ќерката, одвёл-си-ја дóма и наредíл да-се-чúка барабáн: кóј пр́ф ќе-ја-потра́же мómата, на-него ќе-бíде. Тогáј арамијата се-преправíл и дошёл пр́ф кај-цáро по-мómата. Цáро не-го-познáл и дáл-му-ја. Арамијата зéме-ја мóмата и кíни́са по-еден-пáт. Одíли, одíли по-пáто, дошли у-едно-широ́ко пóле. Зéме арамијата четíри кóлца, побíе-ги у-зémјата и рáспне-ја цáрската ќерка на-ни́х, а óн íде да-собíра сáчки да-ја-гóре. У-тóа врéме минáл по-тóј пáт цáрскио кервáн и кираци́ите видéли-ја распéната мóма, одврзáли-ја и скрíли-ја у-една-бáла памúк, товарíли-ја бáлата на-камíлата и тргнáли да-си-óдат какó нишчо да-не-бíло. Кóо се-врнáл арамијата от-сáчки соби́рaн'е, глéда – мómата ја-нема. Зáгнáл-се по-кираци́ите, стигнáл-ги, пре-бркáл-ги, ама мómата не-ја-нашёл. Óна зáедно со-кираци́ите врнáла-се кај-тáтко-й и нóгу годíни вéк векува́ли.

Панда Манасиева 73 г. (Драган Јашатов)

Штипско

*Шиӣ***Брат и сестра**

Имáло еден-мáш и една-жéна. Мáжо купíл двé гулапчíиња. Турíла ги жéната у-тáвата да-ги-вáре сос-орíс. Е, седна́ле да-вечéрат. А-óна кога-ги-уготвíла, еднóто гулúпче изéла й-го-мáчката. И жéната пресéкла-си-а гра́дата, и-когá да-вечéрат турíла

гpадатa пред-мáжo-й да-јáдат. И óн й-рékáл: „Óти, мори-жéно, прет-тéбе йма кóски, а-пред-мéне нéма?“ Óна му-рékла: „Стрá-ме да-ти-кáжам. Јá си-пресекó гpадатa, прét-тебе а-ставй за-да-нé-се-кáрамe“. „Лéле, жéно, нóгу бйло слáтко човéчкото мéсо! Áј да-си-ги-закóлеме дéцатa, да-ги-изéдеме“. Имáле двé дéца, еднó-мáшко и-еднó жéнско. Чýле дéцатa, земáле-си нóш, и-чéшел', и-сапýн, и-побегнáле. Тáтко-им и-мáјкa-им трчáле, дéцатa бегáле. И-тамán ги-стасáле, дéцатa фрлйле пpво сапýно и-направйло-се кáл. И-óни поминáле кáлта, и-тамán ги-стасáле, дéцатa фрлйле чéшел'o и-станáло трн'а. И-пá ги-престасáле мáјкa-им и тáтко-им. И-дéцатa нáјпосле фрлйле нóжoветo и-станáло сечйло д-им-се-исéчат нóзитe, и óни се-врнáле. Дéцатa отйшле у-пустелйјa, у-гó-рa. Тáм имáло клáденец и-дétето (брáтчетo) сакáло да-се-напйе вóдичкa от-клáденчетo. А-сéстра-му рékла: „Нéмој, брáтче, кe-стáнеш елénче“. Óно нe-е послушáло сéстра-си, напйло-се вóда и-станáло елénче. Шó кe-пpáве сéга сéстратa? И-óна се-качйла на-едно-дрво висóко, топóла бйла. И-дóшле цáрските кóњa сос-вој-нйците да-пйјат вóда. И-óна e-бйла гóре и кaкo-сáнце гpeјáло гóре, бйла нóгу убáвa. И-бојáле-се цáрските кóњa да-пйјат вóда; гледáле ýгоре и-плашйле-се от-шo-бйла убáвa. И-погледнáле војнйците и коa-видéле убáвa мóмa, отйшле и-кaжáле на-цáро. Кaкó кe-а-излáже цáро сeа? Пpáте еднa-стáрa бáбa ýш кe-пéре. И-тугáј óна (бáбатa) ставйла нáпоку пиростйјатa и-кóтелo. И-мóматa озгóр се-провикнáла на-бáбатa: „Бáбо, не-такá, нáпоку стáвaш кóтелo и-пиростйјатa“. А-бáбатa рékла: „Слéгни, мори-чéдо, да-ми-кá-жеш, на-бáбa нe-и-се-вйде“. И-слегнáла мóматa, и-тугáј а-излa-жáла бáбатa, и-а-одвéла при-цáро да-му-бйде жéна. И-коa-си-спáле нáвечер, дóшло елénчетo (брáтчетo) и викало: „Вóа e-на-бáте нóгатa, а-вóа на-дáдa“. И-плакáло елénчетo (брáтчетo). Нe-й-се досвидéло на-слугйнкaтa (óна бйла Цйганкa), и-станáла óна турйла рaгóжa на-бунáро и с-удавйла у-бунáро мóматa. А-на-мeс-то мóматa легнáла у-постeл'атa Цйганкaтa. И-дóшло елénчетo и-кaжáло: „Вóа-e на-бáте нóгатa, а-дáдa-e у-бунáро удавeнa“. И-ту-гáј дознáл цáро оти-e-мóматa удавeнa и-а-рaшчeпйл Цйганкaтa на-двá кóњa.

*Шшшш***Мојата младос**

Родена-сам у-Шчип и-момчето ми-е-шчипјанец; од-дедо, пре-дедо стáри биле шчипјани. Кога бé^x девојче, седе^x на-чáрдако, имаше стáри ба́би и-ја́-ги стáрите ба́би по́ска^x на-са́нце. И како́-да-ме-ви́дат ергéните, свикаа и ја́зека с-излажа́, станá и посрнá от-чáрдако да-ви́дам ко́и ергéни-са. И тугáј ре́кло мо́јто момче (шо-ме-зема́): „Јá ке-а-излажа, ке-гледам да-а-земам“. Он како́-ке-напра́ве: викна́л една-же́на, другáрска ма́јка, како-стројник на-та́тко-ми да-ка́же. И-туга́ј та́тко-ми рече́: „Ке-пита́м у-гра́до ка́ко-е момчето, да-не-е пијани́ца или-комарци́ја (ни́е бéме у-Но́во Сéло, а-момчето седеше у-гра́до)“. Ојде́ та́тко-ми у-гра́до, пита́л двуи́ца свéт, прија́тели: ка́ко-е момчето. Они му-ре́кле: „До́бро-е момчето, не́ма-си ма́јка, има-си па́рички, има-си ку́ќичка“. И тугáј та́тко-ми одобри́. Бé^xме на-една-сва́дба, бéхме та́мока на-сва́дбата и ве́черта фана́ме-се да-игра́еме ширто (фа́лс) и-така́ се-запозна́ме. И момчето усигури́-се оти ке-би́де ваа ра́бота. И-оше́л до́ма, кажа́л на-та́тко-му: „Та́те, ја́ бендисá едно́ девојче убáво, ке-го-зема́м, утре стројник ке-пра́там“. И та́тко-му согласи́л-се. И-дојдо́а една-ве́чер и-напра́вие годéш. А се-годи́ме, станá во́јна, Ту́рците коа-бега́а. Дојдо́а Бу́гарите и го-зема́а војник. Венча́ме-се и-по́сле ојде́ војник. И-ме-остави́ три́ не́дели невеста. Војник биде́ девет ме́сеци. И-по́сле кога-дојде́ до́ма, де́тето се-роди́. Он дојде́ ве́черта и де́тето се-роди́. Тоа́ има се́га четири́есе и пéт годи́ни.

*Шшшш***Како Трајчо купил масло**

Било пазáр и Трајчо ра́но саба́јле ојде́л на-пазáр да-ку́пе ма́сло. А́рно а́ма у-це́по нема́л ни-скрше́на па́ра. Мисли́л, мисли́л шо-да-пра́е, и на́јпосле текна́ло-му да-се-зака́че за-не́кој сел'áк. Гледа́л, гледа́л у-едно́ ко́ше виде́л еде́н Јуру́к шо-прода́ва ма́сло у-една́ тини́кија. Поле́ка доше́л до-не́го и почна́л оддале́ко да-го-врте́, пита́л-го како́-му-са-де́цата, же́ната и дру́го. На-кра́јо го-пита́л а́рно-ли-е ма́слото. Јуру́ко кажа́л оти ма́слото е-мно́гу убáво и оти-е за-не́го. Тога́ј Трајчо рече́л оти му-е-си́н на-по́по и оти та́тко-му го-прати́л да-му-ку́пе убáво ма́сло. Трајчо е-зема́л

тиниќијата со-масло и заедно со-Јуруќо тргнале наќај поповата кўќа. Пред-да-улэзат унатре, Трајчо му-речёл на-Јуруќо да-почёќа, а он со-маслото улэёл кај-попо и му-речёл: „Оче, наќвор има едён Јуруќ и малќу е-чукнат, па ти-го-доведо да-му-початеш“. – „Арно, синќо, рёчи-му неќа улэзе“. Улэёл Јуруќо, баќил-му раќа на-попо и таман заекнал да-траќе паќри, попо му-го-ставил расото на-главата и почнал да-му-ќате. Јуруќо го-уапá змијата и речёл: „Оче попе, јас дојдо по-паќри за-маслото, а-не да-ми-ќатеш“. – „Арно, арно, синќо – речёл попо – ќе-ти-помине“ и па почнал да-ќате. А Трајчо со-тиниќијата под-мишка дуу да-го-нема. Таќа Трајчо купи-си масло ако у-ќёпо немаше ни-грощ.

(Невенќа Јаќатова)

Радовишко

Раговиш

Клапух Јован

Имало едно време у-едно село едён сиромаќ. Сето село виќале-му клапух Јован. На-тај човёќ не-му-било арно оти му-виќале клапух Јован. И човёќо закол'ал-си воло, направил вечера, купува вино, раќија и повикува-го сето село на-вечера и мислил-си: бёлќи ќе-ме-забрават сос-това име – клапух Јован да-ме-виќат. Дошле госќето и кој како дојдел: Добро вечер, батќо Јован, а неќој чичо Јован! и вечерале, пијале, завршил цумушо и сеќој на-излевајнето виќал: „Збоќум клапух Јован!“ и ојделе-си. На-човёќо криво му-станало, навечерал-ги и па да-му-виќат клапух Јован. Станува рано, товарува-си магаренќето и оде на-пат. Стигнува на-пол пат и ја усреќа ајдути шо-пл'ачќале паќри. Чантите им-биле пуни паќри, седнале да-ги-дел'ат, коѓа го-виделе оддалёќо уплашил-се, оставиле паќрите и бегале. Клапух Јован фрлил коќжата, товара-ги паќрите и враќа-се назат, доаѓа у-селото, видуваќ-го сел'аните паќри носе и питат-го: од-деќа тие паќри? „Коќжата шо-продадех“ – речёл-им клапух Јован. Та толко ли-са-сќапи коќжите и сел'аните рекле: „море и ние ќе-си-заќолеме по-едён вол да-е-продадеме коќжата и ние“. Исклале-си волёвете, однесуваќ-ги коќжите, ама за-ефт'ини паќри ги-даделе. Враќат-се у-селото, одат-му на-клапух Јован, истегнуваќ-го и шбо ќе-му-праваќ на-тај човёќ – ќе-гледаќ да-го-однема. Они се-согласиле сето село сеќој да-оде

и да-му-го-напу́нат двóро сос-гúбре. Кога-станúва клапúх Јовán, собíра-го гúбрето у-една вре́ка и тргна́л да-го-про́дава. Стигну́ва до-не́кое голéмо сéло и но́кта óколу дванаесе са́ато и óде на-не́кој богáт, на-пóртата чу́кнúва. Излéва са́јбíјата и пита́л ко́ј-е това́. „Ама́н, приберéјте-ме, но́сам на-ца́ро злáтото, задоцне́х, не́кој да-не́-ме-опл'áчка“. Приберáле-го, ова́ј но́кэска станúва, испу́шча-ги бíшките, искíнуват вре́ките и саба́јле рáно станúва са́јбíјата, глé-да – злáтото го-не́ма, и речéл на-жéната. „Жéно, да́ј двé вре́ки да-напу́неме од-на́шето злáто да-му-е-ззáр“ и разбудíле-го рáно: „А́јде ста́ни, осамна́-се“. И това́рат-му вре́ките. „Чíчо, а́ј збо́гум“ – речéл клапúх Јовán, и ојдéл-си у-сéлото. Кога́ го-видéле сел'á-ните едén това́р па́ри но́се и пítат-го оддéка тíе па́ри. „Од-гúбрето – речéл Јовán –, та́му гúбрето го-вúкат мушму́ли, ке-вúкаш: а мушму́ли, а-а мушму́ли! и сítе тр́чат да-кúпат, у́ше едén това́р да-й́маах у́ште едén това́р ке-про́дадéх“. И сел'áните се-договорíле и óни да-óдат да-про́дават и дватру́јца ојдéле и почна́ле да-про́дават. Кога́ излéват богата́шите, ко́а отвáрат вре́ките, истепу́ват-ги еднó убáво, вра́кат-се до́ма у-сéлото и фа́љíле-му-се да го отéпат, а óн им-кажáл: „И ви́е ми-закол'áхте во́ло, ама́ и ја́с ви-направíх убáво“.

(Невенка М. Спирова)

Радовиш

Лисицата и ежо

Има́ло еднó вре́ме една́ лиси́ца и едén е́ш. Лиси́цата бíла кúма а е́жо бíл кумашíн, така́ се-вика́ле едén сос-дру́к. Лиси́цата одíла сéкоа годи́на на-по́по на-ло́згето. И та́а годи́на на-кумашíно е́жо му-вúка: „Е́ј кумашíне, к'íме-ли на-грóзге на-по́по на-ло́згето?“ „Кума-ли́со – речéл ñ кумашíно е́жо – ако не-фа́нат ја́с но́го ла́жи не́мам, са́мо три́ й́мам“. – „А-а, речéла кума-ли́са – ја́с й́мам ла́жи сос-това́ри“. И така́ сéкоа годи́на на-по́по ло́згето му-го-берáле. Та́а годи́на по́по турíл фа́к. Кога́ ојдéле кúмата и кумашíно е́жо на-грóзге и еднó флевáјне кúмата ли́са фа́ка-се у-фа́ко. „Са́а кумашíне, каќ ке-ла́жеме у́тре на-по́по?“ – речéла кума-ли́са. „Е-е, кúма ли́со, ја́с ти-вúкам а́к не-фа́нат, тí вúкаш й́мам сос-това́ри ла́жи; а ла́жи са́а“ – речéл е́жо. Лиси́цата му-речéла: „Е-е, комашíне, да́ј от-твóјте ла́жи да-го-изла́жам по́по“. И кума-

шино ја-дава ваа лажа: „Кумо, утре как ќе-дое попо, ти ќе-се-на-правеш умрѐна и ќе-те-клѐцне он сѐс-ногата и ќе-каже: ваа е-умрѐна; ќе-те-фрле от-фако, он ќе-прошѐта низ-лѐзгето за-да-виде колку грозге си-му-изѐла, и ти ќе-избѐгаш“. И она го-послушала. Пѐпо ја-фрлил лисицата. Коа ќе-дѐа попѐ да-виде дѐка а-фрлил лисицата, нѐма-е лисицата и си-вика: а-а, проклѐта да-си, излажѐ-ме, ама пѐ ќе-те-фанам јас тебе, чекај. Дрѐгата вечер пѐ одат на-грѐзге-крадѐјне и пѐ се-фанала кума-лиса у-фако. „Кумашине, јас пѐ се-фанѐх у-фако, дѐј-ми една лажа да-го-излажам попѐ“. Кумашино се-разлутил: „Та-сите-ли лажи јас на-тебе ќе-ти-ги-даам“ – речѐл ѐжо. – „Аман – речѐла кума-лиса – уше денеска како да-го-излажам попѐ“. И ѐжо кумашино дадѐл-ѐ-ја ваа лажа: „Утре попо как-ќе-дѐе, как ќе-го-видеш од-далѐко како ѐде, ти ќе-се-теглиш, не-мѐш да-се-испуштеш. Он ќе-си-носѐ секѐра; коа ќе-те-ударе, ти ќе-паднеш и ќе-се-истрѐнеш убаво и он ќе-помисли да-си-умрѐна, ќе-те-врзе, ќе-те-товаре на-кѐјно, ќе-те-однѐсе дѐма, ќе-те-одврзе, ќе-те-фрле чардако и ќе-викне на-попадѐјата: попадѐе, попадѐе, ѐзлези, зѐми-и таа лисицата на-чардако, ќе-ти-напраам пѐлто“. И така бѐло. Фанѐл лисицата, однѐсол дѐма и вика на-попадѐјата: „Попадѐе, попадѐе, ѐзлези, зѐми лисицата“. Кога-излѐва попадѐјата, глѐда на-чардако, лисицата нѐма. „Абе-пѐпе, дѐка-ти-е таа лисица?“ И олан попадѐе, тѐлко-ли не-мѐжеш да-а-видеш, тѐлкава лисица“. – „ѐ-е, качи-се, пѐпе, ти да-а-видеш, шѐм јас не-можам да-а-видам“. Кога-се-качува попо, лисицата а-нѐма, избегѐла. И попо се-зачудува. Двапати ме-излажа таа лисица мѐне, ама дѐри на-трѐтјѐ пѐт нѐма да-ме-излаже.

И наваѐат-се пѐ кума-лиса и кумашино ѐжо. И кума-лиса му-вика на-ѐжо: „Пѐ к-ѐдемо-ли на-грѐзге?“ „Кума-лисо, двапати нѐ-фанѐа, страх-ме-е“ – речѐл ѐжо. „Полѐчка ќе-ѐдемо, ќе-глѐдаме дѐка нѐма фѐк“ му-вика кумата на-кумашино. Одат пѐ на-лѐзгето, рипнува кума-лиса преко-трѐјната и вика: „Ајде, кумашине, и ти рипни сѐга“. Кога-рипнал кумашино ѐжо, паѐга он у-трѐјната и не-мѐже да-излѐзе. „ѐ-е, кумо, јас не-мѐш да-излѐзам, јас тѐка кѐски ќе-остаам, емѐн кума-лисо, ѐл при-мѐне да-се-поздравеме. Јас не-мѐж да-излѐзам, мѐјте дѐца ти да-ги-поздравеш и ти да-ги-глѐдаш. Ајде сѐга за-последен пѐт да-се-прегрнѐме, јас тѐка ќе-остаам“. Оде кума-лиса да-се-поздравѐт, тамѐн прегрнувајки-го фѐка сѐс-нѐктите и обесѐва-ѐ-се на-муцката и така извадѐла-го комашино от-трѐјната. И ѐде кума-лиса низ-лѐзгето да-се-собѐре за-ја-дѐјне, носѐ-го и ѐжо, оти-бѐцките ѐ-се-заријале у-муцката и не-можѐла колѐј да-го-откаче. Видѐва-а попо – „ѐ-а-а проклѐта да-

-си! та и-зобник си-но́сеш“ – викна́л по-не́а. Згону́ва-а по́по и бе-га́јќи лиси́цата рипну́ва преко-т́рјната, отка́чува-се и е́жо од-му́цката и избе́гават жи́ви и дву́јцата.

(Невенка М. Спирова)

Раговиш

Двете врапчина и мрзливио

Две врапчина направиле-си седалко у-лoзгето на-еден мрзлиф човек. Седалкото им-било баш у-срет-лoзге под-една грмушка. Дудело време да-се-копат лoзгината. Секој шо-имал лoзге ујдел прво да-го-огриба, па-после да-го-крое и да-го-копа. Ујдел мрзливио човек у-лoзгето да-го-огриба. Флезел у-лoзгето и право ујдел под-едно дрво шо-го-имал у-лoзгето, па-седанал малко да-се-одморе, оти-од-далеко идел пешки. Шом-го-виделе врапчината, излетале от-седалкото, застанале на-врo на-дрвото и почнале да-си-викаат: „Еј море-домаќине – речела-му врабицата – куката наша ујде, ја-го газдата на-лoзгето, дуде да-го-огриба лoзгето. Ке-ни-го-најде седалкото и ке-ни-го-расипе“. Врабецо ја-утешувал: „Како-е гoспот, домќинко, не-е никој. Белки ке-не-пожале и нема да-ни-го-расипе седалкото“. Земјата била но́го тврда и не-го копал газдата. Речел-си да-почека некој дош, па после да-го-копа. Најдел-се убаво под-една-сѐнка, напијал-се винце, испушил едно-луле сас-тутун, заспијал и истерал еден сон како паша. После станал, расонил-се и поздравил-се с-лoзгето. Ујдел-си дома. По неко-недела текнало-му на-човеко да-оде у-лoзгето бaрем да-го-крое, па ако не-е скопано. Закачил-го сорчето за-појасо, префрлил-ја торбата преко рамото, и стигнал у-лoзгето. Прво седнал под-дрвото да-се-одморе. Врабецо и врабицата уплашиле-се да-не-им-го-расипе седалкото. Стопано на-лoзгето најдел-се, напијал-се сас-вино, испушил едно-луле сас-тутун и па си-легнал. После го-фатила мрзевата и речел-си: „Мош-па лoзгето повеќе ке-роде, ако не-е копано!“ Ко-било време за-копајне и за-прашејне, ујдел мрзело, ама па беше-го-фатила мрзевата и врнал-се, а седалкото на-врапчината останало не-расипано. Оти не-било работено лoзгето изникнала висока трава колко лoзгето, па-си-речел: „Море, ај да-а-запалам травата“. Шом-го-чујале врапчината, биле сигурни оти мрзело ке-е-запале травата, оти за-палејне е-лесно. Скорнале-ги

малѐнките пилѐнца, одлетале на-дру́го мѐсто. Мрзло истресѐл-го лу́лето у-лѐзгѐто у-тра́вата, дувна́л нѐколко па́ти и запали́л-ја цѐлата тра́ва. Ни-лѐзгѐ останало, ни-грѐзгѐ, ни-седа́лко на-врапчи́ната. Ја́, ка́ко мрзливјо чо́век е-пѐдѐбен од-две́ врапчи́на.

(Ленче Марковска)

Раговиш

Маската, ва́ко и лисицата

Еден дѐн лисицата одила низ-гѐрата и сретнала една ма́ска. Но́го се-исплаши́ла и избегала. Доде́ка така́ бегала, сретнала-го ва́ко и раскажа́ла-му дека-видѐла едно но́во живѐтно, ама не-зна́ ка́ко се-вика. Туга́ј ва́ко рече́л: „Да-идеме за́дно да-видеме“. Дву́јцата ујде́ле кај-маската. Она и на-ва́ко му-изгледа́ла чу́дна. Туга́ј лисицата ја-пита́ла ма́ската ка́ко се-вика. А ма́ската гледа́јќи да-не-настра́да, така́ одговори́ла: „Не-го зна́м својто́ име на-па́мет. А́ма ако-зна́ш да-чита́ш, погле́дни-ја мо́јта дѐсна са́дна но́га, на-неа пи́ше мо́јто́ име“. – „О го́споди – изди́јнала лиси́цата – ја́с-сум непѐсмена, а ба́ш са́кам да-зна́м ка́ко се-викаш“. – „Пу́шчиме туга́ј мене́ – рече́л ва́ко – ја́с зна́м да-чита́м.“ Ма́ската му-ја подаде́ла са́дната дѐсна но́га, а кли́нците на-пѐтковицата по-ма́лко личѐле на-бу́кви. „Не-ги гле́дам у́баво бу́квите“ – рече́л ва́ко. „Туга́ј до́јди по́блиско – одговори́ла ма́ската – оти бу́квите са́-но́го ма́ли“. Ва́ко ду́јдѐл, приближи́л-ја гла́вата да-ги-ви́де по́убаво бу́квите на-но́гата. Сегá ма́ската клоцна́ла-го и удри́ла, шо-ѐн падна́л умрѐн. Лиси́цата наедна́ч си-ујде́ла, а по-па́то си-рече́ла: „Ду́ри и пи́сменјо понѐкогаш не-е дово́лно аканли́ја!“

(Ленче Марковска)

Раговиш

Снегурка

Некогаш си-живејале дѐдо и-ба́ба у-една ма́ла коли́пка. На-коли́пката има́ло едно-малѐнко ца́мче. Дѐдото уди́л да-лѐве ри́би, а ба́бата си-работи́ла нис-ку́ката. Но́го се-слагале и у́баво си-жи-

вејале, само им-било тешко шо-си-немале дете. Кѵ-заврнал снѣк, бабата излезѣла вѵнка у-двѵро и от-снѣк направѣла едно-жѣнско детѣнце. Од-ваглено му-направѣла ѵчѣчки, ставѣла-му нѵсче од-мѵркофче, от-црвѣно кѵнче ѣ-направѣла ѵстѣчка. Направѣла-ѣ и кѵсѣчка, па-речѣла: „Гѵсподи, нѵго кѣ-нѣ-зарадѵваш аѣо ни-го-ожѣвиш тѵва детѣнце“. На-дедо гѵспот нѵго му-се-дожалѣло, ухнѣл у-дѣтето и речѣл: „Нѣка се-испѵне вѵл’ата на-бабата и дѣдото, нѣка оживѣе тѵва дѣте от-снѣк“. И у-тај момѣнт дѣтто оживѣло. Бабата и дѣдото му-турѣле ѣме Снегѵрка, оти бѣло направѣно от-снѣк. Снегѵрка бѣла нѵго ѵбава и послушна мѵмѣчка. Игрѣла-си сѣс-дѣцата од-нѣната мѣала. Ёден дѣн дѵдѣле дѣцата и питѣле-а бабата дѣли кѣ-а-пѵшче Снегѵрка да-иде-сѣс-нѣх да-збѣрат сѵсерки. Бабата речѣла: „Нѣка дѵде, ама да-а-чѵвате оти-ѵна е-малѣнка“. Дѣцата ујдѣле на-рѣдо, набѣрѣле сѵсерки, направѣле ѵра-кѵпа (оган) и почнѣле да-рѣпат прѣко ѵра-кѵпата. Рѣпнѣла и Снегѵрка. Ама оти-бѣла от-снѣк од-ѵгино истопѣла-се. Дѵдѣле-си дѣцата, а Снегѵрка а-немало. Раскажѣле-ѣ дѣцата на-бабата. И ѵна и дѣдото плачѣле тѣри дѣна и тѣри нѵка за-нѣјната Снегѵрка.

(Ленче Марковска)

Раговѣши

Лоша Мара

Имало едно време еден чувѣк. Он си-имал една ѵбава кѣрка. На-тај чувѣк жѣна-му умрѣла и донесѣл-си дѵрга жѣна. И таа жѣна имала кѣрка кѵлко кѣрката на-мѣжо-ѣ. Мѣката бѣла нѵго лѵша жѣна. Она неѣла да-ја-вѣде кѣрчѣнѣцата. Ёден дѣн му-наредѣла на-мѣжо кѣк знѣ да-знѣ да-ја-унѣште кѣрката и дѵма да-не-а-вѣде. Мѣжо-ѣ нарѣчал на-жѣна-му да-мѣсе едно кравѣјче лѣп. Жѣната месѣла лѣпче от-пѣпѣл. Тѣткото земѣл-ја кѣрката и однесѣл-ја у-гѵрата, тракавалѣл-го кравѣјчето у-дѵло и ѣ-речѣл на-кѣрка-му: „дди и зѣми-го кравѣјчето“. Дѵдѣка ѵна да-слѣвне да-го-зѣме, ѵн избегѣл. И ѵна намѣсто да-ѵде у-прѣвец наѣкај нѣната кѵќа, ујдѣла у-спротѣвен прѣвец. Стемнѣло-се и ѵна почнѣла да-плѣче у-шѵмата. Видѣла у-нѵкта у-една колѣпка свѣте ѵгѣнче и флезѣла унѣтре. Тамѵ имало едно мѣчѣнце, кѵчѣнце и петлѣнце. Она седнѣла да-вечѣра, а мѣчѣнцето почнѣло да-вѣка: „Мјѣу-у-у, дѣј-ми малѣко лѣпче“. Мѵмѣчката речѣла: „Кѣко да-ти-дѣдам; лѣп-

чето е от-пéпáл“. – „Ако-е от-пéпáл“ – речéло мачéнцето. Заафкá-ло и кучéнцето и на-нéго му-дадéла од-лéпчето. Петлéнцето од-грéдите извикáло: „Кукурíго-о-о-о, дáј-ми и на-мéне лéпче“ – викнáло óно. И на-нéго му-дадéла. Вечерáле сíte и лéгнале-си. На-пóлноќ дудéла éдна вéштерица и почнáла сýлно да-трóпа да-й-отвóрат. Мóмичката речéла: „Кýче, мáче, пéтле, шó да-прá-вам?“ „Пóтерај-й да-ти-донéсе éден сандáк злáто“ – речéле кýтрито, мáчето и пéтлето. – „Донéси éден сандáк злáто“ – речéла мóмичката. Вéштерката донесéла éден сандáк сáс-злáто и почнáла пá да-трóпа. У-тавá врéме петлéнцето извикáло „кукурíго-о-о!“ И вéштерката одеднáч избегáла и снémало-а. Ко осамнáло óна го-земáла злáтото и ујдéла-си у-тáтковата кýќа. Мáкáта ја-питáла утдéка-й-са тiа злáтни рáботи. Мóмичката сè й-рaскажáла по-рét. На-мáкáта й-бýло нóго крýво и посакáла и нéјната кёрка да-зара-бóте тóлко злáто па и нéа ја-испратýла. Сáмо на-нéјната кёрка й-месýла крaвáјче од-бéло брáшно. Ко-седнáла да-вечéра у-колибá-та, и мáчето, и пéтлето и кýчето й-посакáле лéпче. А Мáра им-речéла: „На-мéне ми-го-месý мáма лéпчето, зашó да-ви-дáвам на-вáс?“ И такá óна најадéна бýла, а óни – кýчето, мáчето и пéтлето лeгнáле-си глáдни. Ноќéска дудéла пáк йстата вéштерка и почнá-ла да-вiќа да-й-отвóрат. Мáра исплашýла-се и почнáла да-мóле: „Мáче, кýче, пéтле, шó да-кáжам?“ А óни й-речéле: „Сáма јáла, сáма кажувáла“. Вéштерката тропáла, тропáла, скршýла-а врátата и флeзéла унáтре, раскинáла-а Мáра, а црévата и-ги-замотáла óколо кýќичката. Мáјка-й на-Мара чекáла, чекáла, Мáра а-немá-ло. Ујдéла да-вiде шó станáло сáс-нéа, сáс-Мáра. Óде до-кýќич-ката и тéра-а Мáра. И вéштерката викнáла: „Мóт Мáра црéва óколо кýќата“.

(Лeпчe Марковска)

Сйрумица

Мрзеливата жена

Имáло нéкó врéме мáш, жéна и éдна кёрка. Тáа кёрка бýла нóго ајнáцýќа, сáмо чекáла азáр и нiќаква рáбота не-фајкáла. Мáјка-й мeтéла, вóда нусýла, мeсýла, пeрáла, а-óна нiшто не-фај-кáла. Пураснáла, станáла мóма зá женéне. И дудéле ут-друго сéло стрóјници да-а-сáкат. И-мáјка-й и-тáтко-й на-стрóјниците им-

-кажуват оти никаква рабѳта не-фајќала, само седеља и јаделе. Стрѳјниците се-сагласиле и-направиле армас. И-удредиле време за-свадба. Дојдело време за-свадба; дујделе сватѳвете и-а-земале. Ёбаво, ама у-таа кашта шѳ-ујдела имало гулема тајфа. Млаата невеста и там никаква рабѳта не-фајќала. Еден-ден, два-дена, минало недела, она се така си-карала. И еден-ден седеле да-сукат зелник. Дома бил и-свекуро и наредува на-тајфата: „Ти ќе-земеш тѳстто, к-о-измесеш“. На-другата: „Ти корите ќе-усукаш“, на-трѳтата: „Ти зелнико ќе-наредаш“. Дујдело рѳт на-снаата: „Ти, снао, шѳ ќе-направаш?“ – пита-а свекуро. „Јас, тате, турам на-зелнико дупка“. Испечеле-го зелнико и-седнале да-јадат. Туриле софрата и-седнале сите. И-свекуро ги-пита: „Кѳ-шо работил на-зелнико, тај ќе-јаде“. И седнале да-јадат. На-снаата нема јадене. „Ти, снао, шѳ направил?“ „Јас направил дупка на-зелнико“ – рекла. „Е, ти а-јади дупката на-зелнико“. И така минало време. Снаата видела ѳти така нема фајде, пучнала и-она да-рабѳте како-друзите. Куга дујделе татѳ-и и-мајка-и на-гѳсте, и-она куга ги-видела дека идат и-право земала двеѳе празни стѳмни и-трѳче мајка-и да-а-прѳсрѳте. Вика: „Мале, земи тиа две стѳмни, напани-и вода, оти у-таа кашта ако-не-рабѳташ нема ни-јадене ни-пиене“. И-тугај мајка-и и татѳ-и се-зарадувале ѳти кѳрката пучнала да-рабѳте.

(Петар П. Влахов)

Сѳрумица

Мрзелива жена

Си-живејале маш и-жена. Мајѳо и-вика на-жена-му: „Мѳри, жѳно, прѳди и-тури платно да-ткааме“. А-она му-кажува: „А-бре, мајѳо, пунедѳлник – пуседѳлник, тѳрник – затѳрник, среда – за-грѳда, четвртѳк – завртѳк, петѳк – за-мажуво здраве, не-се-рабѳте, сабата ќе-си-мииме главите, недел’а-недел’а, куга да-прѳдам јас та-да-ти-ткаам платно“. И-капала, капала и-гола устанала. И-вика маш-и: „Мѳри жѳно, а-мајка-ти те-вика на-свадба да-ѳдаш“. А она му-кажува: „А-бре, мајѳо, как да-идам јас на-свадба гѳла-сам“. А ѳн и-кажува: „Кѳ-те-турам у-кѳпо, ќе-те-уднесам на-свадба“. „Арно ти-текна, мајѳо, да-ме-тураш у-кѳпо“ – кажала таа. И-клава-а мајѳо у-кѳпо, уднесува-а на-една-рамниѳка, устава-а там и ѳде на-мајка-и кажува: „Баѳо, тѳѳјта кѳрка не-иде така,

сака тапáne“. „Ау, тэк тапáne да-сака, áдже ујдéјте да-а-зéмете“, кажála тaa. Óдат тапáанто на-рамнинката, седнуват блиско до-неá. Тaa подáде-се, пá се-скриé; пá се-подáде, пá се-скриé. Óдат тапáанто до-неá. Óна се-усрамíла и-летнála да-бéга. И-тапáанто сíte: „Óа, óа, сíte по-неá“. И-пóсле засрáмена ујдéла у-байро и-мáш-й по-неá“. А-пак-снéк врнáло. Ѐде мáш-й и кé-сéдне на-дрвото, кé-клóпне мáлко снéкче. А-óна кé-каже: „Амáн, мíли мáжо, дéјне-нóке кé-прéдам, сáмо нéм снéк, студéно-е нóго“. Пá кé-постóо мáлко, пáк кé-трéсне мáлко снéкче, пá óна кé-каже: „Амáн, мíло пилéнце, не-врни снéкче, нóго е-студéно“. Ка-усим-нáло, óди-си дóма и-кажува на-нејнио мáш“. „Мáжо, дáј бубáко да-прéдам, óти-сам-гóла ви́ке гáаре!“ И-зíма да-прéде и-се-ублéчува.

(Петар П. Влахов)

Сѝрумица

Лошата снаа

Ѐдан чувéк имáл нóго лóша жéна. Ут-кó дудéла дóма, мáјка-му почнála нóго да-слабéе. Дéн из-дéн станувála сè пóслаба. Сíн-й сéкуј дéн ја-питувáл: „Мáмо, как та-глéда снаáата?“ Мáјка-му викаála: „áрно ма-глéда, сíнко!“ Áрно-ама сíно усетíл óти мáјка-му крí нешто од-него. И-еднáч кугá пá кути-сéкога ја-питáл: „Кáк та-глéда снаáата?“ мáјка-му речéла: „Ак-сáкаш да-знааш как-ма-глéде, óтани дóма скрíшно, кé-видаш“. И сíно éдан дéн ут-ка-са-јавíл на-жéна-му óти к-óде на-рабóта мéсто да-óде повр-нáл-се и са-скријáл на-тавáно. Поминáло мáлко врéме, на-мáјка-му й-се-прáјадéло и пóтерála óт-снаáата лéп. А-снаáата кажála: „Пукни, трéсни, додéка не-испрéдаш трí вртéна, нéма да-ти-дáм да-јáдаш“. И кá-ги-испрéдéла трíте вртéна, пá пóтерála да-јáде. А снаáата кажála: „А-сегá мáлку пуиграј óро и испéј една-пéсна, пóсле кé-ти-дáм да-јáдаш“. Мáјката почнála да-й-са-мóле на-снаáата: „Амáн, мури-снаó, как да-играám ка-сам-стара, нóизте нé-ми-држат гáре!“ А снаáата кажála: „Аку-сáкаш да-јáдаш, кé-играаш!“ И мáјката почнála да-играа и да-пéе: „Тáкá, бре-сíнко, тáкá, тáкá, играам сéкуј дéн!“ А снаáата ка-чујála óти-тáкá пéе, земála сукáлто и почнála да-а-тéпа óти-тáкá пејála. И мáжо не-мужéл гáре да-трéпа и слéгнáл и почнáл да-а-тéпа сáс-сукáлто на-жéна-му сè додéка не-таксáла óти-нéма да-прáа гáре тáкá.

*Шшука***Лисицата и мачóро**

На-мачóро досадило-му-се без-женá и трáгнáл кáсмéт да-тe-ре. Трáгнáл пo-пáто низ-горáта и срeтнáл-я лисицата. „Кáдe, брe мачóре?“ – рeклá лисицата. „Досади-ми-се бeкáрскиo живóт и трáгнáх да-тeрa кáсмéт, да-се-ожeнa“ – рeкáл мачóро. „А тi, лiсo, кáдe?“ – „И нa-мeнe досади-ми-се нeмáжeнa и трáгнáх да-тeрa кáсмéт да-се-мáжa“. Сoглacи-ли-сe да-се-зeмaт двyцáтa. Мисли-ли-сe кáдe да-идaт и рeши-ли да-óдaт кáм-лисицата. Тaкá и нaпрaви-ли. Еднó врeмe оглaднeли и лисицата пoчнáлa да-сe-грiжи зa-ядeнe. Ождeлa низ-горáта и видeлa кáдe вáкo, дiвaтa свиñя и мeчкaтa јáдaт eднó гoвeдo. Зaмoли-лa-ги да-й-дáдaт eднo-пáрчe мeсo зa-нeа и зa-мáжá-й. Фaли-лa-гo пpeд-ниx óти e-нóгo итpo, си-лнo мoмчe. Свeркитe кaжáлe: „Нeкa дóждe да-гo-видимe кaквó-e и нáпкун кe-му-дáдeмe“. Дoждeл мачóро и зaфaнáл да-скóкa, да-лóвe мáј, a свeркитe oт-стрáх си-тe бiлe скpиeни. Мeчкaтa кaчiлa-сe нa-eднó дрáвo, свиñятa зaри-лa-сe у-шумáкo, a eднóтo óкo и úшe oстaви-лa-си-ги oд-нáдвoр. Вáкo у-eднá грáмyшкa зaкpил-сe и глeдáл oт-тá-му. Мачóро и лисицата зaфaнáлe да-јáдaт. Нa-свиñятa нa-ушeтo зaстaнáлo-й мáа и мрáднáлa сo-ушeтo да-изгóнe мáтa. Мачóро видeл, мисли-л oти-e-миш, скoкнáл и фaнáл-я свиñятa зa-ушeтo. Тaа пoчнáлa да-цiкa и избeгáлa. Мачóро исплaши-л-сe и прáвo нa-дрáвóтo, кaчiл-сe кáм-мeчкaтa. А тaа пá oт-стрáх скoкнáлa oд-дрáвóтo и избeгáлa. Мачóро и óн oт-стрáх слeгнáл и скpил-сe у-дрáмyшкaтa кáм-вáкo, a тóј пá oт-стрáх избeгáл, мисли-л дeкa сeгa тóј e нa-рeт. И тaкá лисицата и мачóро oстaнáли да-јáдaт сáми.

(Маргарита Андонова)

*Водоча***Снаа и свекрва**

Си-билe eдни снá, свeкpвa и eдaн сiн. Кo-кe-сaднáлe да-јáт свeкpвaтa кe-й-кaжáлa нa-снáтa: „Нe-јáди óти кe-нaпpáвeш нoкéскa нeкo рaбóтa“. Жáлничкaтa снá á дeнeскa, á úтpe нe-јáди и пaднáлa кaтo пpáчкa. Пoчнáлe чoвeцитe да-мy-гoвoрaт нa-мáш-й: „Шó й-пpáш бe тi нa-тá жeнa шo-сe-тoлкo исуши-лa“. Чyдiл-сe чoвeкo

от-шó неvéстата му-е-таквá. Ојдél да-му-дáде áкáл нéкој мудрéc. Мудрécо му-кáжáл: „Óди ўтре нá-пáзár, кúпи еднó нóго слáбичкó пíле, однéси-го дóма и кáжи нá-жéн-ти да-гó-згóтве зá-ручóк; кó-кé-сédнeтe да-рúчатe нe-тúруви жéнта да-сédнe дo-мáјкa-ти, áми нeк-сédнe дo-тéбe“. Кáк шo-му-кáжáл мудрécо, тáкá и нáпрaвíл чoвeкo. Дoнeсéл дóма еднó слáбичкó пилéнце, нáрeдíл нá-жéнa-му да-гó-згóтвe и óн сe-сoкријáл нá-тaвáно. Жéнта гó-закoл'áлa пíл'тo, гó-пoпарíлa, гó-искубáлa, зeмáлa да-гó-сéчe и пoчнáлa да-гoвóрe: „Е мóри пилéнце, и тí кáкó мéне, нí си-áпнáло, нí си-сркнáло и тáкá глáдно и жéдно, тáкá си-oјдeлo“. Дoјдeлo врeмe зá-рaчóк. Слeгнáл мáжo oт-тaвáно и сeднáлe да-рúчaт, áмa жéнaтa нe-турíл да-сeдe дo-мáјкa-му. Сeднáлa нevéстaтa, нáјадeлa-сe. Вeчeртá пá тáкá ўбaвo сe-нaвeчeрáлa и си-лeгнáлe. Пpоклeттa свeкрвa кe-пукнáлa oд-мáкa и цeлa нóк мислíлa шó да-нáпрaвe. Нá-крáјo измислíлa да-ги-закл'úчe сíно и снáтa. Сíн-й стaнувáл дóцнo, a снáтa рáно. Кé-стáнe снáтa кe-сáкa да-излeзe, áмa нeмa да-мóжe и тáкá „кe-нáпрaвe рaбóтa“ у-oдáтa, кe-му-засмрдe нá-мáжo и óн кe-á-испáдe. Тáкá смислíлa свeкрвaтa и тáкá нáпрaвíлa. Сíчкo тáкá бидeлo, сáмo мáжo стaнáл пóрaно oд-жéнaтa тaвá сáбáлe. Кó-видeлa свeкрвaтa óти сíн-й стaнáл пóрaно oт-снá-тa нá-мeстoтo пукнáлa. Снáтa oстaнáлa нá-рáт нáјáдeнa и нáпíнa.

(Живка Лазарова)

Сушица

Рибаро и ќерка му на царо

Имáло еднó врeмe едíн рибáр, сирумáх чувeк, живeáл сáмo сус-рíби. Прудавáл рíби и припитувáл сe с-рíби. Áмa имáл сáмo еднa мáјкa, нíшто дрúго нeмáл. Утíшeл уф-нíкoј грát нeгдe, у-цáрскиo грát дeкa живee цáро. Врвeјкí пóкрaј ўлицaтa, излeглa кeркa-му нá-цáро и-гу-пíтa: „Рибáр, кóлкo пáри рíбите?“ А óн кáжáл: „Е, кóлкo пáри рíбтe, сáкaм да-тe-вíдaм бóсa дo-кoлeнтa и тугáј кe-ти-ги-дáдaм бис-пáри рíбите!“ И тáа oтíшлa, пíтáлa мáјкa-й, рeклa: „Тáј-e будaлá, сáкa да-мe-вíдe бóсa дo-кoлeнтa, сíтe рíби да-ми-дáа“. Му-рeклa: „Тí ўтре нeмa да-гo-вíдeш и óн да-тe-вíдe. Нeкa-тe-вíдe пá кí-му-й-зeемe рíбите!“ И тáкá тáа зaпрчíлa-сe дo-кoлeнтa, вíдeл-a бóсa, дáл-й рíбите. Ошeл дóмa, мáјкa-му рeклa: „Дóбрo сíнe, кáм пáртe oд-рíбите?“ – „Мáлe, кe-

-донесам топка пари“. „Е áјде да-видиме“. Друк-пат óде, пак исто, кажáл: „Ду-пулвѝнте да-те-видам, ки-ти-дам сѝте рѝби“. И таá кажúва на-мáјка-ѝ пак. Мáјка-ѝ дозвóл'ва пак. И óде, запрчва-се ду-пулвѝнте гóла, ѝ-дава рѝбите и си-óде. Мáјка-му гу-чéка. „Сѝно – вѝка-му мáјка-му – кáм пáри?“ – „Мáле, тóпка пáри кѣ-дунé-сам!“ Е дóбро. И трéки пáт óде. Таá пак. Кажúва-ѝ: „Цéла гóла да-те-видам, кѣ-ти-и-дам сѝте рѝби“. Кажúва на-мáјка-ѝ – таká-ј-такá. Мáјка-ѝ рéкла: „Кáк му-и-зимáаме првѝте рѝби и тѝе кѣ-му-и-зéмме“. Вѝжда-а. Áрно áма óна имáла на-дéсната цѝцкá маслѝнка знáк. Тóј ја-видéл. Уд-мáлку врéме цáро дава тилигрáма пу-сѝте сéла, грáдове. Кѣ-се-жéне кéрка-му, áма кóј кѣ-познáе шó ѝма нéгувáта кéрка нишáн на-снагáта на-тáј кѣ-ја-дáде. И тýка сe-врвe нáродо, млáдeжo шo-óдат, óде и тáј. Áрно-áма тѝе ситѝли-се, мáјкáта и кéркáта шo-сe, óти тáј рѝбáр ја-видéл и знáе. Имáло четѝри пóрти од-дéк сe-флeва. На-тáа пóрта на-стрáжáрто кáжáла: „На-éди-си чувéк кóа кѣ-дóјде, јá тѝе пáри да-му-и-дáате и нeма да-гу-пúштáте да-флeзe!“ Тáј óде тýка. Дáвaт-му-и пáрите. Óн óде на-дрúгáта пóрта. Áма и-тáм тóлко пáри му-дáвaт. Óде на-трéкáта пóрта и-тáм тóлко пáри. На-четвртáта пóрта и-тáм му-дáвaт тóлко пáри и-си-кринúва. Нe-го пúштáт. Áрно áма, eдѝн Еврeин ѝде су-еднѝ голéми турлáци на-ѝн кóјн кáчин, к-óде да-зимe цáрoвa кéрка (к-o-да-пoгáжда нишáн). Рѝбáро му-кáжaл: „А бе-ефeнди, мóже-ли да-мe-кáчeш на-кóјн, да-мe-скрѝиш да-флeгaм јáс унáтpe, мeн нe-мe-пúштáт“. Кáжáл: „Кѣ-тe-кáчaм, áма акo-дáш eднá лѝра“. „Евe-ти – кáжáл – двe“, мáдам пáри мнóгу у-нeго. И гу-ту-рúва уф-турлáците. Врзúва-гу oт-гóре (ширóки турлáци, мáдам, дáцe и нѝ заварѝмe eднó врeмe; нáштe бeжáнци кoа-дојдeа тýка, тáквѝ турлáци нóсeа). И гу-фкáрувa унáтpe бeз да-гу-вѝдe, и из-лeвa уд-нáтpe. И óн тýка. Дoáгa рeт и на-нeго. И óн кa-óдe тáм, кáжúвa: „Цáрскáта кéрка ѝма на-дeсната цѝцкa маслѝнка!“ И óп! Кумѝсјáтa вeкe усвoјúвa прeдлoгo, нeмa тýка, мáдам тoа-е клeтвa, чѝм нишáно сe-кáжe. И дóбро. Кáжáли: „Напуштúвa-сe вeкe, пoгo-дѝ-сe вeкe нишáно“. Кѣ-á-зeмa óн. Áрно-áма нe-сe суглáсѝли, сиру-мáх óн. Цáро нe-сe-суглáсувa. Е, шó прáамe -ја-дáмe на-нeкoј минѝстр на-сѝн-мo“. Е áрно. И рeкли: „Вáа вeчep кѣ-ја-зaтвóрмe мoмáтa и на-минѝстeрo сѝн-мo и тáј рѝбáр н-иднó мeстo (óни нe-го знáт óти-e рѝбáр дe, áма нѝe гo-кáжúвaмe рѝбáр). Сaбáл'тo мoмáтa кáм-кóј кѣ-лeжe, на-тóј кѣ-e“. И тѝя зaтвáрaт-и. Áрно-áма тóј нáл' нóгу пáри, утѝшeл, нaрeдúвa-сe, дуздисúвa-сe крeмoвe, рáзни мeрѝзби, нaрeдúвa-сe, чинúвa-сe, óдe и кaрaмeли нaпáнúвa-си цeбoвeтe, бoнбóни. И-зaтвáрaт. Мoмáтa и тáј минѝ-

стерскио сѝн тѝм легнѝли-си зѝедно, тѝј тука у-тавѝа кѝше сѝм. Арно-ама кажѝли-му такѝа: „Тѝј шѝ-праа и тѝј тавѝа да рабѝтеш ѝти кѝ-те-излѝаже“. И по-ѝдно врѝме бајѝаги му-се-приодѝло по-нѝжда. Врше нѝжда у-кѝшто, и тѝј врше. (Кажѝано-му-е тѝј шѝ-кѝ-пра и тѝј кѝ-прајш). Тѝј пучнѝва да-јѝде бонбѝни, карамѝли, рибѝро, а тѝј пучнѝва да-јѝде гѝбрѝто. „А бе-другѝр – кажѝл-му – тѝј шѝ му-правѝ на тавѝа шѝ-го-искара?“ „Ими – кажѝл – издѝх-гу. Нѝшто у-цебо турѝх, нѝшто у-капѝта, нѝшто на-тѝк на-тѝм, скрѝх-гу. Утре кѝ-н-утѝпат ако-наа такѝов шѝј“. А ѝн јѝдел карамѝли и бонбѝни. И тѝј тѝмока чувѝк угнасѝл-се. Таа, мѝмата видѝла тѝј попѝаметѝн и ут-тѝм станѝва кѝм-тѝј дуѝга, кѝм-рибѝро. Сѝмнѝва. Утварѝт вратѝта. Кѝм-нѝго лѝже мѝмата. И кажѝват: „ѝт такѝа (ко гу-глѝдат нѝго нѝчис, угнасѝн)?“ – „Мѝј вија ми-кажѝате ѝн шѝ-рабѝте и-јѝс тавѝа да-рабѝтам!“ А рибѝро кажѝл: „Нѝ, другѝр, јѝс јѝдѝх кармѝли, јѝ“ – искарал-и. – И си-станѝва, закарѝл-си мѝмата, ушѝл дѝма на-мѝјка-му ѝ-кажѝл: „Јѝ малѝе, тѝпка пѝри и јѝ нивѝста ѝд-гѝре!“

Стевчо Јованов (Трајан Божиновски)

Банско

Самувѝла нивѝста

Си-биѝл еднѝ врѝме едѝн чувѝк. На-дѝно ка-са-рудѝл, нареч-ниците му-претскажѝле жѝна. Еднѝта вѝкала „тѝј кѝ-бѝде“. Другѝа вѝкала „нѝ тѝј, тѝј кѝ-му-бѝде!“ А пуслѝднѝта кажѝла: „Ајде да-му-нарѝчиме, да-дѝме еднѝ уд-наште мѝми, еднѝ самувѝлска мѝма“. Как претскажѝле, такѝа направѝле. Дѝтто пураснѝло мѝш и тргнало да-си-тере жѝна. Одѝл, одѝл, и на-едѝн мѝс навѝјге едѝн дѝдо. Тѝј дѝдо врзал еднѝ кѝсе со-пѝри и вѝка: „Кѝј кѝ-и-зѝме пиш-ман кѝ-бѝде, и кѝј нѝма да-и-зѝме пѝ пишман кѝ-бѝде!“ Чувѝко и-зѝма тѝе пѝри и дѝето му-кажѝл: „Сѝнко, да-си-кѝпаш еднѝ крава, да-а-зѝкѝлѝш, да-а-удѝраш, да-са-пѝкнеш у-нѝа и кѝ-дѝ едѝн-урѝл кѝ-та-дѝгне и кѝ-те-уднѝсе на-еднѝ мѝсто дѝка те-е-среќѝта“. И чувѝко такѝа направѝл. Дојдѝл урѝло и го-уднесѝва на-еднѝ карпа, расечѝва кѝошта и излѝва. Видѝл еднѝ дѝпка и са-пѝкнѝва у-нѝа и пѝге правѝ дѝле уф-дѝлнијо свѝт. Там навѝјге еднѝ баба. ѝна варѝла трѝ казѝна чѝрба за-самувѝлте. Бабаѝта гу-питѝла ка дуј-дѝл. ѝн пѝ ѝ-кажѝл как шѝ-биѝло. „Јѝзе-кажѝла-кѝм за-вѝода, тѝј да-нѝ-и-фѝјќѝш куфчѝзите“. Арно ама, ѝн не-издрѝл и утвурѝл

еден куфчѣк и шó ке-виде-една самувѣла уд-убáва пóубáва. Ка-дудѣла бáбта, му-а-дáва за-жéна да-а-нóсе на-гóрнио свѣт су-зáвет да-нѣ-й-гу-дáва самувѣлскио фустáн. Áрно áма пуминáле гудѣни и на-трѣтата гудѣна самувѣлта рáге мáшко дѣте. И кóа пеáле на-крштѣнката, жéна-му се-пумулѣла да-й-гу-дáде самувѣлскио фустáн еднó óро да-изигрáа. Кúмо кáжáл „дá-и-гo!“ Такá чувéко са-излáжáл и óна му-избегнáла у-облáците.

Банско

Попо и Јосиф

Имáло еднó врѣме трујца браќа. Пóгулѣмјо брат ујдѣл у-пóпо да-са-глáве за-измиќáр. Пóпо кáжáл: „Пишин да-са-пазáраме, ке-ми-рабóташ дудѣка кúкавица да-праќýка, кóј прф ка-са-раз-л'úте на-нѣго една фáша кóжа уд-грбо за-пѣнци ка-му-извáдаме“. – „Áрно“ – рѣкáл брато. Утрадѣнта пóпо му-дадѣл пѣт маѓарѣна д-йде на-дрва. Ујдѣл брато, набрáл дрва и дукарáл маѓарѣнта дóма. Прѣд да-и-фнѣсе у-јáро, на-сѣте им-измијáл нóјсте, Áрно áма, пóпо са-намрáшчѣл и рачѣл óт нѣ-са-чѣсти. Зýма брато вóда тѣкарден ги-измѣва за-да-му-пугóде на-пóпо. Друкјо дѣн úше ут-темница гу-пратѣл на-дрýга рабóта пá сас-маѓарѣнта. Кá са-врнáл, пá йста-та пѣсна са-пуфтуруѣла – требáло пу-двáпáти да-им-мѣ нóјсте на-маѓарѣнта. На-трѣтјо дѣн дѣтто не-мужѣло да-издрже, са-нал'утѣло, а пóпо му-извадѣл една фáша кóжа уд-грбо и гу-нападѣл. Дудѣл фтóрјо брат и му-рѣкáл на-пóпо от-сáка да-рабóте на-братáфто мѣсто. Áрно áма, и óн не-мужѣл да-издрже, са-нал'утѣл, а пóпо му-извадѣл и на-нѣго една фáша пѣнци уд-грбо и гу-пушчѣл. „Чѣм вас ва-испадѣ – рѣчѣл нáјмалѣчко брат – сá е-рѣт на-мѣне; јас к-йм да-му-рабóтам на-пóпо, па-да-вѣме шó ка-напрáве“. Дувáга Јóсиф (такá са-викáл нáјмалѣчко брат) при-пóпо и му-кáжáл: „Пóпче, браќата-ми не-мужѣ да-рабóтат, нѣ-ј-арасá, булáки јас ка-ти-пугóдам“. „Áрно – рѣчѣл пóпо – áма ак-са-разл'úташ и на-тѣбека една фáша уд-грбо. Пушчѣл-гу и нѣго на-дрва. Ка-са-врнáл Јóсиф уд-гóрта, растуварѣл маѓарѣнта, наредѣл дрвата и земáл-си балтѣта: тák-тýк, тák-тýк, исечýва-им нóјсте на-маѓарѣнта и бутнýва-и прако-пóртта у-јáро. Дувáга-си пóпо. „Е-е, пóпе, ка-арѣ-саш-ли сá ка-им-исчѣстѣх нóјсте на-маѓарѣнта?“ Пóпо с-пулвѣна úста рѣкáл óти аресáл. „Да-нѣ-са-л'úташ, пóпе?“ – „Нѣ-са-л'úтам, олáн“ – кáжáл пóпо. Седнáле да-рúчат, бáш тугáј дѣтто на-пóпо

рăчело 6ти му-са-6де пу-шетане (пу-нужда му-са-одило). „Ај, Ј6сиф, 6ј твă дeте рăскапи-гу“ – кажъл п6по. Он гу-зима дeтто и гу-фрл'а ут-чардăко на-д6ле. Ка-са-врил сам п6по питъл: „Ј6сиф, кам-го дeтто?“, а он му-удгувурил 6т-гу-фрлил (дeтто) ут-чардăко. „А бре-Ј6сиф, ш6-си-направил, дeтто си-утапъл!“ – „Еми, нeл' тй ми-рeчe дe-гу-раскапам“ – кажъл Ј6сиф и си-излезeл. П6по са-зафатил сас-пуадйта: „Пуадй6, нашта рăбота нe-а-бйва, дудeка дe-пракyка кyкавица тăј ка-ни-растyре кăшчата. Ај yтpe сабълe дe-тyраме мăјка-ми на-црничката нeк кука, бeлким к-6-испадаме“. Сабъл'то ка-чуъл Ј6сиф 6т-кyка кyкавица, кажъл: „Дe-т-ибам ступаницата, yш ут-сă-ли ка-кyкаш, 6ше мърта нe-ј-дудeла!“ Зима-си балтйта, тăк-тyк, тăк-тyк, прасечeл црничката. Излeва п6по и вйка: „А бре-Ј6сиф, пă бел'а си-направил, мăјка-ми бeше на-црничката“. – „Ут-дeк дe-знъм? Лyташ-ли-са, п6пe?“ – питъл Ј6сиф. „Нe-са-лyтам“ – кажъл п6по и ујдeл при-пуадйта. Пуадй6 мури, загазйме сас-тăј Ј6сиф; прво утапă дeтто, п6слe мăјка-ми, на-крăјо и нас ка-на-истeпа. Ај дe-бeгаме дудeк сме-жйви дe-напрăме eн сандăк, дe-си-субeраме нeшчo за-ядeне и за-пукриванe и дe-бeгаме; Ј6сиф нeк-гу тyка, к-6-устамe у-кăшчата“. Ј6сиф запикасал 6т-ка-бeгат и са-бутнал у-сандăко пут-јурганто. Дувăга п6по и тăк-тyк, тăк-тyк, закувал сандăко. Сакъл дe-си-го-тyре на-рăмото, ама не-мужeл сам дe-гу-дйгне; викнал пуадйта дe-му-пум6гне. „Е м6ри жeно, н6го шeвe си-натурила, дйгај-дйгај, нe-са-дйга!“ – „Е, п6пe, длăк нe пăто, ка-трeба дe-јадeме, земăх фасyл', брăшно, мълко мълсо, сйранцe, и чeрги за-пукриванe“. Турил-го сандăко на-рăмуто и тргналe. Удйлe, удйлe ду-eдн6 eзеро. Там седналe дe-праспйт. П6по уткувал сандăко, к6 уттăм излeва Ј6сиф. „Е Ј6сиф, дe-дă Г6спут дe-услeпeш, нйа ут-тeбe бeгаме, а тй пă тyка!“ – „Тăкă бeше пазарлăко, дeка вйа тăм и јазe“ – кажъл Ј6сиф. Пу вичeрта земалe дe-си-лeгнат. П6по и пуадйта си-легналe eдн6 дe-дрyго, а Ј6сиф гу-турилe п6-на-страна. Укулу срет-н6к Ј6сиф стăнува, тргнува пуадйта п6-на-6нам, а он си-легнува ду-п6по. У-мyрката рипнува п6по, грабнува пуадйта и фрлe у-eзартo (6н си-мислил 6т-e-Ј6сиф). К6а са-правидeлe, имълo ш6 дe-видe п6по: на-мeстyто на-пуадйта спй Ј6сиф! „А бре Ј6сиф, дe-услeпeш Ј6сиф, тăкă-ли бйва дe-напрăш? Йми пуадйта сам-фрлил у-eзартo“. – „К6ј тe-крйф, заш6 а-фрл'аш? Лyташ-ли-са, п6пчe?“ – „Е-е, как дe-нe-са-лyтам, утeпă-ми дeтто, мăјка-ми, а сă и пуадйта ујдe у-eзартo!“ – „Е, тй на-м6јтe брăка лyпй к6жи ут-гр6бо, сă e-рeт на-тeбeка!“ И грбнува-си-го п6по и му-излyпува eднă фăша к6жа ут-врăто ду-газо.

ТИКВЕШКО-МАРИОВСКИ ГОВОРИ

Тиквешко

Неџојино

Личното Маре

Си-биле татко и мајка. Они си-имале една ќерка, а викале Личното Маре. Кога дошла на-шеснајсет години, она како-девојче си-зѝма гѣргефот сфѝлени кѝнци, ѝде у-градѝната да-вѣзе. Од нѣкое врѣме над-неа едно пѝле пѣе и лафе: „Лично Маре, убаво Маре, ти ќе-зѣмиш мр̀тво мѝмче“. Она плачѣќи си-ѝде кај-мајка-ѝ, и на-мајка-ѝ ѝ-бѣше чўдно ѝти скѝро си-дѝјде од-башчата. Маре ѝ-вѝка на-мајка-ѝ: „Мајко, едно пѝле пѣе над-мене и ми-вѝка: „Лично Маре, убаво Маре, ти ќе-зѣмиш мр̀тво мѝмче“. – „ѝх, мѝри ќерко, една-си на-мајка, па-зѝр да-те-дѝјме на-далѣко“. Така до-трѝ дѣна пѝлето сѣ ѝ-јавуѣше ѝти ѝна ќе-зѣме мр̀тво мѝмче. Мајка-ѝ не-ѝ даде нѝкако да-се-искѝсе. Арно ама, ѝште на-гудѝнта дојдѝа ѝдни нѣпознати од-нѣпознато мѣсто, бѣа дванајсет дўши. И му-вѝкат на-стѝрците: „Ќе-ни-го-дѝјте личното Маре за-ѣден нѝш дрўгар“. Нѝм како да-му се-фѝна устата и а-дадѝа. А ѝни вѝкат: „Треба сос-нас ѝште сѣга да-тр̀гне“. Бѣз да-знѝат за-какоф чѝвек а-дѝват, а-зѝмат вѝа и тр̀гнўат. ѝдат низ-ѣдна планина, на-ѣдна ширина се-отвѝра ѣдна дўпка. Флѣват шестѝнта нѝпрет, флѣва и Личното Маре и пѝа пѝ-неа шестѝнта. Се-наѝгат на-дрўга зѣмѝа. У-тоа мѣсто имѝало сѝмо ѣдна кўќа и башча. ѝни ѝ-вѝкат: „Лично Маре, тѝ-си доведѣна за-у-вѝа кўќа, а мѝмчето си-дѝе вѣчер, на-рѝбота-ѣ“. Вѣчерта се-стѣмни. ѝна се-нѝјде у-тўќ сфѣт, бес-нарѝт. У темнѝцата дўри си-дѝјде нѣјното мѝмче. Каа-си-дѝјде, се-поздравѝа и ѝн ѝ-вѝка: „Тѝ ќе-ми-бѝдеш жѣна, и јѝс ќе-ти-бѝдам мѝш, а па ќе-ти-задѝдам ѣдно услѝвие, дѝли ќе-мѝјш да-го-испѝаниш. У-нѝшјот жѝвот тѝ нѣма да-дѝнеш сфѣтлост, ни-ламба, ни-ѝгин, рўчук, вѣчѣра ќе-ти-ѝде гѝтово. Јѝ сабѝале рѝно испѝѓам, вѣчер си-ѝдам. Вѝа шо-ти-го-за-дѝвам, ѝко нѣ-го-испѝаниш, ѝко-сфѣтлос дѝнеш уф-нѝшта кўќа, јѝ ќе-се-изгўбам и нѣма да-ме-нѝјдиш, додѣка не-ѝбўјш желѣзни опѝнци и желѣзна пѝтерѝца, па-ќе-тр̀гнеш по-сфѣтот и така мѝјш да-ме-нѝјдиш“. Се-водѝле четѝри-пѣт месѣци. ѝдна вѣчер му-вѝка: „Засѝка мајка-ми и татко-ми да-ги-вѝдам“. ѝн ѝ-вѝка: „Ўтре ќе-ги-испѝатам дванајсте другѝри да-те-одвѣдат. Двѝ дѣна посѣди, вѝди-се, пѝа ќе-дѝјдат да-те-зѣмат“. Ўтрѣнта ѝна ѝтѝде сѝ-ни у-мајка-ѝ нѝ-госје. „ѝх, мѝри ќерко, от-каде изнѝкна. От-како-

-те-дадо́ме, се се-сету́јме на-пíлто шо-ти-вика́ше “Ли́чно Ма́ре, убáво Ма́ре, тí ке-зéмиш мр́тво мо́мче“. – „И та́ка, ма́јко, излé-зе. Но́гу ми-е-убáво, јаде́ње, пиéње, гóтово ми-íде. На-вечер са́мо си-íде мо́јто мо́мче, саба́ле излéва и не-знам шо-чóвек-е и шо-ли́це íма“. – „Íх, мо́ри кéрко, и тоá-ли-е тéшко. Сéа коа-ци-о́диш до́ма, ке-зéмиш трí сфéки и éдно шпíрто. На-пóлно́ коа-се-успíе, за́пали сфéката, ви́ди-го шо-чóвек-е. „Помина́а двá дéна, дојдба́ другáрте. И о́на си-тр́гна со́-ни, па́ си-до́јде до́ма. Со́-неа си-зéде трí сфéки и éдно шпíрто. Си-до́јде до́ма, рúчу-кот гóтов и вечéрта, вечéра. И коа-се-стéмни, си-до́јде и мо́мче-то. Си-лéгна и се-успа, а не́јзе ÿ-бéше мéрак да-го-ви́де шо-чó-век во́де. Ба́ш на-пóлно́ запалу́е éдна сфéка и ко́га глéда – та́коф убаф чóвек шо-не-можéше да-се-нарадúе. У тоá врéме сфé-ката изгóре, о́на од-ра́дос и дрúга запáли, и трéката а-запáли, не-можéше да-се-наглéда. От-трéката сфéка му-ка́пна на-мо́мче-то на-ли́цето éдна ка́пка. И о́н срíпа: „Áх, Ма́ре, со-изма́мка шо-ми-напра́ви, áма да-зна́јш оти-не́ма да-ме-ви́диш“. И о́дма се-изгúби. У́трента – вéчер чéка-го, не́ма. Та́ка цéл мéсец помíна и двá и трí помина́а, и го-не́ма, и го-не́ма. А јаде́њето – рúчук и вечéра редóвно ÿ-íде. По-не́куј па́т од-другáрте шо а-донесóа а-призну́ат и а-пра́шат не́што да-н-ÿ-трéбе. А о́на му-вика: „Ве-мо́лам ако-мо́јште да-ми-на́јдите éдни желéзни опíнци и желéзна па́терíца“. О́ни и-најдо́а и ÿ-донесóа. О́на бéше трудна, áма па́ тр́гна да-го-са́ка. Оде́ше но́гу врéме по-пати́шта, по-доли́шта, по-пештéри и не-можéше да-го-на́јде. Éдна вéчер уф-пештéрта ÿ-се-рóди ма́шко дéте. Кóа го-глéда, сéто на-тáтко-му ли́че, се-изметна́ло на-тáтко-му. У́трето го-завíва уф-бо́фчата и па́к тргну́е на-па́т. Оде́ до-éдна чéшма со-двé чешму́рки. Од-éдната чешму́рка течéше млéко, а од-éдната мéт. Та́а чéшма бíла на-сéстрите на-не́јното мо́мче. О́ни бíле трí. Саба́ле идéла голéмата да-ли́е. На-рúчук идéла срéгната, а вечéрта идéла најмалта. Ли́чното Ма́ре без-да-зна́е си-седну́е на-та́а чéшма да-се-од-мо́ре. Íде саба́алето голéмата сéстра. О́на ÿ-вика: „Ама́н мори-сестрíчко, да́ј-ми от-то́а трóа да-се-напи́ам от-шо-бíло. Áко не́-ти-е жи́к за́-мене, за-во́а ма́шко дéте шо-го-др́жам у-ра́ците“. О́на не́-а нí поглéдна, нí-пак да́де да-се-напи́е, áми се-на́ли и си-отíде. О́на са́ма не-зé да-се-напи́е – двá пр́ста у́стата ÿ-изгóре. На-рúчукот до́јде срéгната. И-не́јзе ÿ-са́ка и а-мо́ле: „Мíла сестрíчко, да́к па́т сум-пату́јала, ако не́-ти-е жа́л за́-мене, за-ма́ш-кото дéте ба́рем, у́стата ми-изгóре, да́ј да-се-напи́ам“. И о́на не́-а нí поглéдна, си-на́ли и си-отíде. При́квечер íде најмалта.

Оше од-далеко е-мóле и й-сака: „Ох, мóри сестричко, двé дојдóа и сабáјле и на-рúчук нé-ми дадóа да-се-напи́ам, и тéбе те-мóлам, ако-нé зá-мене за-мáшкото дéте – дáј-ми мáлце да-се-напи́ам“. Óна зýма и й-дáва да-се-напи́е. Кóга го-глéда вáа детéнцието, кáа да-е-брáт-й. Си-налívа и си-одýе дóма. Дóјде мрáк и се-збýрат за-вечéра, а и-брáт-й й-вúка: „Зóшто, сéстро, нéкиш да-вечéраш, дáли си-бóлна, дáли си-лúта?“ – „Е-мóре брáту, нý су-бóлна, нý су-лúта, áма на-нáшта чéшма сéде éдна сиротúца со-мáшко дéте у-рáци, со-желéзни опýнци и желéзна пáтерúца, áма дéтто, брáту, кáко да-си-тý. Дýр нé-и-прибéриме на-сóфра, јáс нéма да-сéднам“. Тóги брáтот на-сýте трý сéстри му-кáжa óти е-óна нéговата жéна, нýјната снáа. Óна имáше зáрек, óна зáрекот го-погáзи и јá се-изгýби от-кај-нéа, си-дóјду кáј-вас. Й óна морáше да-обýе желéзни опýнци и желéзна пáтерúца да-зéме; и óна сéто тóа го испáлнúла, ýдите, зéмите а, да заживéјме нá ново“. Óдат сýте трý сéстри, си-а-зýмат снáата и си-а-доведýат дóма.

Јанка Темелкова (Илија Филиповски)
Фил 1952 : 41–43

Марена

Келáфко и царската керка

Си-бýл некој-цáр. Тúа цáрот бýл слéп и-ýмал áјле óфци. Áрно-áма нéмал óфчар, и-глáвил éдно-млáдо офчáрче да-му-ги-пáсе óфц"те. Офчáрчeто ги-пасéло éдна-недéла óфц"те. Имáло éдно-мéсто нýкој што-тáму нé-ги пáсел óфц"те. Офчáрчeто знáéло да-свýре убáво, а-на-тóа мéсто имáло трý самовýли. И-офчáрчeто ги-отерýе óфц"те да-ги-пáсе тáмо. Тóги самовýлте го-видéле и-му-рéкле на-офчáрчeто: „Сéга кe-ни-засвýриш, и ако-не-надýграш кe-ни-бýдиш приáтел, а-ако-нý те-надýграме кe-те-погýбиме“. Áрно-áма офчáрчeто ги-надигрáло и-му-стáнал приáтел на-самовýлте. Ги-отерýе дóма óфц"те и-го-прашýе гáзд^ата (цáрот) офчáрчeто: „Кáј ги-пасéше денéска óфц"те?“ Офчáрчeто му-кáжáло на-цáрот óти-ги-пасéло у-самовýлск^ото мéсто. Цáрот му-вúка на-офчáрчeто: „Мóјте óчи се-кáј-ним, кáј-самовýл"те. Шó сáкаш сáкај сáмо да-мóжеш да-ги-зéмиш“. Офчáрчeто ги-тéра ýтреден пáк óфц"те тáмо. Испáгат самовýл"те кáј-него и-му-вúкат нéму, на-офчáрчeто: „Сéга тý нáс кe-не-пóштиш“. Офчáрчeто фанáло да-ги-пóште и-поштáејкú ги-заплетýло сýте трý,

му-ги-заплетило кос^{те} на-сите три и-ги-врзало за-едно-дрво. И-му-рékло на-самовил^{те}: „Дека-се бч^{те} на-цáрот?“ Вие (самовил^{те}) му-се-молéле: „Сáмо пушти-нè, ќе-ти-ги-кажине дека-се бч^{те}“. Офчáрч^{то} му-вика: „Првен кажите-ми, после ќе-ве-пуштам“. И-самовил^{те} му-ги-кажале бч^{те}: „Ќе-йдиш дóма, на-рáфтот йма две јабáки, тие-се негов^{те} бчи“. Момкáрч^{то} óде и-ги-зйма јабáк^{те}, йде кај-самовил^{те} и-ги-пушта. Óни си-óдат дóма, а-офчáрч^{то} си-ги-тéra бфц^{те} дóма. И-цáрот го-пречекýе офчáрч^{то} и-го-прашýе шó направило óно. Офчáрч^{то} му-вика: „Ги-зè твóјте бчи“. И-офчáрч^{то} на-цáрот му-дáва éдна јабáка и-цáрот со-éдното óко превидýе и-му-дáва на-офчáрч^{то} девéјсет и-дéвет отвóри (клучéви). Офчáрч^{то} сите фодáи ги-прегледýе, нйшто нé-го бендисýе. И-му-вика на-цáрот: „Дáј-ми-го стóтиот клуч да-ти-го-дáм и вóа óко“. Цáрот му-го-дáва клучот на-офчáрч^{то} и-прогледýе со-двéте бчи. Офчáрч^{то} óде у-стóта фодáа и-унáтре најдýе злáтно кóнче и чéшма со-двé чешмýрки – éдната срéбро течéла, éдната злáто течéла. Дéтто го-прашýе кóнчето: „Шó тýка?“ Кóнчето му-кажýе на-офчáрч^{то}: „Откóга постáнал цáрот, јá-сум затворéно“. Офчáрч^{то} се-измйва от-чéшмите и-станýе половйна злáто, половйна срéбро, го-јанýе кóнч^{то} и-бéгат двуйцáта. Áрно-ама цáрот ймал мáска пóбрза от-кóнч^{то}. Се-качýе на-мáск^{та} и-се-пуштил по-нйм, по-кóнчето и по-офчáрч^{то}. До-нéкое мéсто ги-наближýе. Кóнчето му-вика на-офчáрч^{то}: „Фрли-го шйш^{то} со-мáстило да-се-ствóре рéка голéма да-не-мóже да-помйне цáрот“. Офчáрч^{то} го-фрлá шйшето и-се-створýе голéма рéка. И-пáк бéгат. Áрно-ама цáрот а-помйнал рéк^{та} и-пáк ги-наближýе. И кóнч^{то} му-вика на-офчáрч^{то}: „Фрли-го чéшелот да-се-ствóре планина“. Офчáрч^{то} го-фрлило чéшелот и-се-створило планина. И-цáрот éдвај а-помйнал планинта и веќе постáнал, и-му-вика он на-офчáрч^{то} оддалéко: „Врáти-се, зéми-си-а блýаста да-нé-те глédат злáтен и-срéбрен. Офчáрч^{то} нéке ни-да-чýе. И-óно отйшло у-нéкое цáрско мéсто. Цáрот ймал бáача позáди кýк^{та}. Офчáрч^{то} сéкоа сабалйна трчéло крз^е бáачата и-го-забележйла цáрската кёрка. У тóа врéме почнáле да-и-йдат стрóјници. Цáрската кёрка му-вика на-цáрот: „Сйте што-йма ергéни да-ги-собéриш да-помйнат покрај-кýк^{та}, кóј ќе-го-бендйсам јáс тйа ќе-бйде“. Собрáле-се ергéните, поминáле éднаш, нйкој не-бендисáла. Цáрот óште éднаш ги-из-вртел, пáк óна не-бендисáла нйкој и-му-рékла на-тáтко-й: „Йма óште непоминáто ергéни тýка“. Цáрот наредýе сé што-йма ергéни од-мáло до-голéмо да-помйнат отýка. Пá почнáле да-се-рédат и

цáрска^ата кѣрка фрѣла јабаќа на-офчáрч^ето и го-ударѣла. (Офчáрч^ето нѣ-било облечѣно у-злáтните и сребрѣните алишта). Цáрот се-разлúтил, зáшто кѣрка-му за-офчáрч^е да-а-дáде, и ги-затвáра офчáрч^ето и-кѣрка-му у-ѣден кокошáрник. Поминáло некоа-годи́на, цáрот отворúе вóјна со-друќ цáр. Áрно-ама а-гúбе вóјск^ата. Трѣката годи́на цáрот пáк отворúе вóјна и-го-вѣка и-офчáрч^ето. Оно се-вика́ло кѣлáвко. И-кинисáле у-бóрб^ата. На-Кѣлáфко му-дáле крѣф коъ. И кинисáле да-óдат. Цáрот нáпрет изми́нал со-вóјската. Кѣлáфко го-повикúе злáтното кóнче, го-јанúе кóнчето и а-наближúе вóјската. Кога-а-наближѣло вóјската, пáк се-преправúе со-крѣвото кóнче. И-вóјниците му-се-смеáле: „Тѣ дури-да-дóјдиш нѣ пáк ќе-се-вр̀нѣме“. И-вóјските почнáле да-се-тѣпат. Кѣлáфко сѣга го-повикúе злáтното кóнче и-óде у-бóрб^ата. Бóрб^ата почнáла. Áрно-ама Кѣлáфко бѣл нáјсилен и у-бóрбата го-ранѣле на-лѣвата рáка. Óде óн кај-цáрот да-му-а-превр̀зе рáката. Цáрот нѣ-го пóзнал. Пóсле нѣкое врѣме бóрб^ата завр̀шила, победúе цáрот. И Кѣлáфко му-избегúе бѣз да-го-вѣдат и-пáк си-го-јанúе крѣвото кóнче. Вóјската го-сретнúе и-му-се-смеáт на-Кѣлáфко: „Нѣ победѣме, а тѣбе те-ни́где нѣма“. А цáрот му-вѣка: „От-тѣбе ни́што не-бѣва“. И заминúат цáрот со-вóјската, си-одуат у-цáрск^ате кúки и почнúе весѣлба. Кѣлáфко се-облечúе у-злáтните и сребрѣните алишта, си-го-јанúе злáтното кóнче и-óде кај-цáрот и му-вѣка: „Честѣта-ти, цáре, побѣата!“ Цáрот погледнúе у-рáката на-Кѣлáфко и-а-вѣдúе превр̀ск^ата на-рán^ата. И тóги цáрот му-го-поклонúе цáрството на-Кѣлáфко.

Тасо Тасев 1935 (Божидар Видоески 1962)

Дебрешѣ

Петина синови

Бѣле петина синови и-бѣле сиромáси. Сѣга óни и-посáкал цáрот. Цáрот с-ѣмал кѣрка и-óн сакал зѣт шо-да-му-нáјт трѣста дúши сватóви и-трѣста кóни ѣдно влáкно и-сватóвите во-ѣдно рúбо облечѣни и-токмоглавци и-еднолѣко. Бѣл тóа гáволот. Óн нашел тáкви кóни и-тáкви човѣци и-си-дóшол кај-цáрот нá-свадба. Тóга-вѣке а-зѣле невѣстáта. Испаднáле од-грáдот и-и-снемáло. По-трѣ годи́ни цáрот ѣмал трѣ галáби. Кѣрка-му и-зѣла сó-неа. И-како-трѣте годи́ни немáло ни́каков áбер од-негóвáта кѣр-

ка, пишала писмо на-првиот галап. Го-пуштила да-му-носе абер на-татко-й. Си-дошол гаволот, го-посакал галабот. Жената рекла: „тука-је“. Почекал неколку време, го-немало и се-пуштил по-него да-го-баре. На-стрезде патот го-ванал галабот и-го-йзел, го-гѓтнал. Фтбрата ден па напишала на-татка-й писмо по-галап-чето. Па гаволот си-дошол, го-побарал галабот па. Па се-пуштил по-него, го-ванал и-го-поништил. Со-трекиот напишала писмо порано, го-пуштила; му-напишала она на-татко-й: „Ја-сум во-едни стени; да-најдиш јунаци да-ме-спасат оттука“. Галапчето отишло кај-царот. Се-пикнало на-оцакот и-на-царот на-скут се-застанало. И-царот и-побарал тие петина синови. Бабата му-рекла: „Ја имам пет синови, ама-се-гобли“. Му-рекол царот на-бабата: „Ти да-и-питаеш што-јунасто имаат“. Си-дошол првот сйн. Царот й-дал нешто да-му-шије некои алишта. Си-дошол првот. Она (мајка-му) си-шије, си-шије некои алишта. „Мајко, шоб-е тоа?“ – „Синко, гаќи“. „За-кого ќе-бидат?“ – „Кój-шо-е по-јунак“, му-рекла. Он му-рекол: „Од-мене по-јунак нема“. – „Еј-синко, шоб јунаксто имаш? – „Ја – рекол – имам јунаксто од-мајка детето г-извадуам“. Ёте си-йди фтбриот сйн. „Шо-работиш, мајко?“ „Гаќи шијам“. – „За-кого-се?“ – „Кój-што-е по-јунак“. – „Од-мене по-јунак нема“. „Шоб јунаксто имаш?“ – „Ја јунаксто имам: пилето да-је-у-небото ќе-г-удара со-стрелката и-пак ќе-го-пречека у-рацете“. Сега третиот си-йде“. „Шоб работиш, мајко?“ „Гаќи шијам, туку-шоб јунаксто имаш?“ – „Со-тупаница да-удара^м ќе-напраам сарај да-не-може ни-муата да-влезе“. С-йде четвртиот сйн. И-тија така. „Шоб јунаксто имаш?“ – го-праша мајка-му. „Шес души да-јават на-мене за-три години место за-три сага ќе-г-однесам ја“. Си-йде петтиот. И-тија си-рекол така. „Ја јунаксто имам за-три години што-е-далечина, ја можам да-го-чуам што-лафе“. И-сега она му-кажуе на-царот. Е после си-кинисале да-одат на-кѐрка-му на-царот. Некој му-рекол: Кój се-јави јунак на-мајка шес души да-носе? И-тија се-јавил: „Ја-сум. Четворицата јанале на-тија и-и-носи тија четворица браќа. Некој од-браќата рекле: „Кój се-јави јунак на-мајка за-три години место може да-чуе што-лафе човек? Тија му-рекол: Ја-сум. Терај, уште-малце има“. Наближиле. Воја му-вика: „Чекajte“. Па некој викнал: „Кój викаше: ја-су јунак шо-краде од-мајка дете? „Ја-сум“ – рече еден. „Ѓне-а – рекол – у-стената кѐрка-му на-царот“. И-вија отишол. Гаволот си-спин. Гаволот бил бос, и-вија му-го-ванал опийнокот, му-го-врлил еднот кај-шо-санце огрева, а-другиот кај-шо-санце забѓа. Кѐрка-му на-ца-

рот а-уќрал, ја-зёл и-се-врати́л. Се-качи́ја на-ти́ја шо-и-но́се шéстината, по́сле ќе-бéгаат. Се-сéтил гáволот оти-ја-нéма нéговата жéна, се-пу́штил да-а-бáра. А-бáрал жéната-му, и-сти́гнал на-срéт пáт. Тбгај рéкле: „Кóј-е што-се-кажуéше на-мáјка оти-е-ју́нак да-мóже сос-ту́паница да-напáри сáрај?“ – „Јá-сум“ – рéкол éден. Мáвнал сос-ту́паница, напáвил сáрај. Гáволот прес-ти́гнал и-ви́кнал: „Áман-те, óтвop"те éдно пенџере сáмо да-а-ви́дам“. Ви́ја му-ви́каат: „Мóре не-отвóраме“. По́сле си-рéкле: „дáј ќе-му-отвóриме“, и-му-отвори́ле. И-гáволот му-а-зёл. И-ти́ја рéкле: „Кóј се-ви́каше ју́нак шо-мóже со-стрéлка да-удáре и-пá да-го-пречéка со-ра́цете да-не-пáдне нáзeми?“ И-ти́ја рéкол: „Јá-сум“. И-мáнал со-стрéлката, го-удáрил гáволот, го-отéпал гáволот. Óзгора пáга на-цáрот кéрка-му и-ви́ја а-пречéкал во-ра́цете да-не-се-уби́е. И-сéга пá óдат во-на-цáрот двóрот. И-цáрот ти́ја шо-би́ле пéтина брáка и-наградúе. И-цáрот а-пáта кéрка-му: „Кóго тí го-сáкаш од-ви́ја петíната?“ Óна му-рéкла: „Јá го-сáкам ни́ја шо-ме-носéше“. И-цáрот си-го-зёл ти́ја за-зёт шо-а-носéше.

Гарниково

Кога се жениле и се мажиле на педесет години

Уф-стáрто врéме се-мажи́ле, се-жени́ле на-пéдесет години. Се-то́кмид нéкуј, и од-далéку ќе-му-би́де неvéстта. Оти́шод по-неvéстта, áма коа-курдисáле неvéстта да-а-качу́ат на-ко́њот мáјка-и́ и-тáтко-и́ се-расплакáле. Се-насме́јад óн и си-помисли́д: пéдесет години мóма и óште кá-а-плáчат! Áрно-áма на-дéдо-му и на-бáба-му му-паднáло мáка. „Дáли нáс нé-не-бенди́са, дáли на-неvéстта се-смéе?“ – си-рéкле. И-кани́ле нáповрáток, нá-гусе. Мóмчто знаéло оти-ке-дóјдат бáба-му и дéдо-му и и-прати́д мóмц"те тáму на-цá"то дéка шо-ке-помíнат óни. И му-рéкол: „Éденот во́д вáк да-тéгне – éденот нáки да-óде!“ И ви́а тáка и-спрегнáле сите зевгáри. И коа-наближи́ле дéто и-бáбата: „É добру́тро!“ – Добру́тро!“ – Шó-сте ви́е? – „Мóмци-сме“. – Óти вáка?“ – Гáзтта ни-рече тáка да-óриме! – „Кóј-ви-е гáзда?“ – Ти́а на-недéла шо-му-бéше свáдбата, шо-зé от-тóа и-тóа сéло“. – Видиш – рéкол дéто – улаф чóвек е-ви́а, не-глéаш и-волóвите кáко и-натéрад да-се-мáчат“. Коа-изврвéле ви́а, мóмцте и-спрегнáле и́нако волóвите. Дру́јзте мóмци шо-му-би́ле и-стрéле.

Тóа магарíњата коа-и-товарáле, товарáле, а-мáските си-играат по-ца́то. И-на-тиа му-реко́д он: „Оти, бре-сíнко, ва́ка магарíњата дур-пртоварéни, а-мáските си-играат по-ца́то? – „Е, та́ка ни-рече гáзтта“. – На-кóго-сте вíе? – „На-ти́е чо́век сне-ни́е нандéла шо-се-ожéни“. И-о́н му-вíка на-синóви-му: „А́, сíнко, улаф чо́век, вíди сéстра-ви шó накáпа! Вíа нé-домáкин чо́век-е“. Коа-о́дат та́му ви́ке-вечерта, зéтот и-пра́ша: „По-кóе ца́де, дéдо, дојдóте?“ – Ё по-тóа ца́де. Туку-зóшто, бре-сíнко, тóа та́ка го-пра́виш тí: магарíњата товарéни, товарéни, а-мáските си-играат по-ца́то; зóшто та́ка пра́виш? И-тí шó-се смеéше тóги кéрка-ми кога-а-зимáше? – „Нé, дéдо, нé-ви-се-сме́е ва́с јáзе, ами-вíе – седéла пéдесет годíни и-а-плáчте; ке-дóјде ва́кат – седумна́сет годíни ке-сéде и-са-омáже, седумна́сет годíни и-а-ожéне. Е-та́ков вéк ке-дóјде“. – Ами-волóвите, сíнко, óти е́ден тáтки – е́ден тáтки?“ – Ами-ке-дóјде вéк е́ден тáтки ке-тéгне, е́ден тáтки ке-тéгне“. – Ами-кíрици́те óти та́ка“ – Та́ка, та́ков вéк ке-дóјде, е́ден нóгу ке-бíде пртовáрен, а-е́ден-па кí-игра́е“.

Никодин

Немушти јазик

Бéја трóица бра́ка. Кинисáа, ке-о́дат, ке-барáат живејáчка. Излего́а како-на-плани́ната. На-плани́ната видóа óг'ин. Отиде по́стариот да-посáка óг'ин. Му-рекóа самовíлите: „Кáжи-ми штó нé-било?“ И-му-рекóа: „Кукш!“ Се-стóри мага́ре. Отиде по́средниот. И-тóј му-посáка óг'ин. И-нéму му-рекóа: „Кукш!“ И-тóј се-стóри мага́ре. Пóсле отíде мáлиот, и-тóј му-рече: „Дáјте-ми óг'ин“. И-нéму му-рекóа: „Кáжи-ни штó нé-било?“ – „Чéкајте да-ви-ка́жа: кога-íдев врше́а на-éдно гúмно; згóра излева́ше жíто-то, здóла остану́еше слáмата. Пóсле се-сторíја ора́и. Пóсле при́ждов на-рékата, бéше замрзнáла. И-си-ја-сíмнав глáвава. Го-скр́шив мрáзот со-глáвата. И-испа́дна една-ѓáолска лисíца, ми-ја-зéде глáвата. Óвде, онде ја-побр́кав лисíцата и-ја-зéф глáвата. И-она исвр́ли вéрман, и-éве-го, вíе пéјте-го вéрманов“. И-ми-рече: „Тíја гáволски самовíли да-и-пу́штат бра́ка-ти и-да-ви-ка́жат нéмушти јазик. И-штó сáкате да-си-зéмите со-бра́ката“. И-тíја се-зачудíја, и-отпуштíја бра́ката и-му-кажа́а нéмушти јазик, сé да-зна́јат. И-пóсле најмалиот стáна најголем. И-сé му-ка́жа како-бíло.

Коноишиџе

Поп и слуга

Си-беше едно-време еден-пóp. Он како-чорбаџија у-сёлто не-му се-работеше, па-се-договорија сос-попадијата да-глават еден-мóмок. Каа шо-се-излафија така и направиа. Мóмокот кóлку беше кáдер си-работеше, ги-пасеше говеата и-помáлко ореше на-голёмта нива; мáлко по-мáлко од-дён на-дён он а-сеа пченица. Коа-дóјде време за-жниёње, мóмокот сéкоа дён одеше на-нивата да-жние. Ама прёд-да-пóчне сос-рабóта, он прво ќе-седнеше пот-сёнката на-една-круша горница у-срёт нива и-ке-а-питаше горницата: „Е, денеска ќе-жнии́ме ил-ке-спии́ме?“ „Чекај прво да-видме шó има у-тóрбата турёно за-јадёње“ — ќе-речеше крушата. Шó-ке-виде, каа сéкоа дён така и-денеска лéп и-крóмит и у-една-крпа пипер, па-и-така му-удговóре на-мóмокот: „Е, ќе-спии́ме“. Така мóмчето цáла недела се-врвеше на-и́стата нива и-никогаш не-жниеше. Сéкоа вéчер пóпот го-питаше: „Кáко óде жние́нто?“ Ама-мóмокот у́го исто му-одговарáше: „Па, пóпе, óште крайштата и-срéјто“. Ёден дён пóпот рéкол: дáј да-идам јá, да-видам шó рабóти мóјот мóмок. Отиде на-нивата и-се-кáчи на-крушта пот-кóа мóмокот спиеше сéкоа дён. Ёте-го мóмокот каде-иде, па-си-сédна пот-крушта и-истото и-го-вика на-крушта. Пóпот чý сé шо-а-пита крушта. Откóа зáспал мóмокот, пóпот полéко слéзнал на зёмјата и-си-оти́шол и сé распрáвил на-попадијата шо-работеше мóмокот. У́трото му-дáле пóдобро јадёње. Пá оти́шол на-нивата и-пá истото и-го-веле на-крушта; вáнал да-жние оти-у-тóрбата имáше дóбро јадёње. И-така мóмокот за-двá-дни а-óжна пченицата на-кóа и-се-врвеше цéла недела со-крóмит и-пипер у-тóрбата.

Коноишиџе

Митра турска кадáна

Јáзе кога-бé млáт ёрген а-сáка од-нáшто сéло Митра на-Нáјдо Малинкин. Јáзе у-тóја време бé нóго личен бéкер. Сите мóми ме-сакáа и-јáзе сос-сите си-лáфе. Ама Митра го-сакáла и-еден-Турчин. Ти́ја Турчин беше от-турската влáс поставен како-турско заптие. Јáзе не-а знáе оти-Митра го-сакáла и-И́лаза. Ти́ја И́лас нóго пејеше. У-нáшто сéло имáше една-кула направёна на-

-три стажа и-тамо седѐа турските заптија. Тија Ылас кога-ке-се-каче на-највисокото чикме, ке-почне да-пее. Он а-пејеше најного пѐсната:

Пијан йдам од-града
Велико, мори-Велико,
право теглам у-ливада...

И-тоги ке-викне: „О, Митро, моме калешо“. И-Митра тоги ке-земе две стомни шарени и-ке-кинйса да-оде по-вода от-чѐшмата за-да-можат да-се-видат сос-Ылаза. А-јазе тоги не-оде по-работа, само и-гледа која мома каде оде. Еднаш а-виду Митра одеше по-вода и-она кога-се-врати от-чѐшмата, јазе а-пречека на-патот и-й-вѐлам: „И-и, мори-Митро, шо-те-личе кадана да-бидеш, шарен шалвар да-носиш сос-бѐло чѐвре да-се-покриеш“. Она ми-вѐле: „Оти така ми-вѐлиш?“ И-јазе й-вѐлам: „Оти нѐго си-лична, ймаш црни очи, ймаш бѐло лице, убаво уста“. Она ми-вика: „Нѐго убаво ми-вѐлиш, ама тоа сѐто на-твѐот грп ке-се-збѐе. А-пак-јазе й-викам: „Аман, бре-јagne калешо, немѐј да-ми-се-вaлиш, јазе-сум младо момче, од-ништо не-ме стра.

После еден ден, два, Турчинот Ылас ми-вѐле: „Ајде, ти јунаку, пред-мене“. И јазе кинйса. Одиме до-плѐмјата на-Андо Минѐвски и-тоги Ылас ме-вана за-кѐсата и-ме-навѐде и-пѐчна да-ме-тѐпа. После ме-натѐра да-одиме на-кулата. Јазе кинйса да-одам пред-него и-се-мйслам дѐка да-спрснам, да-избѐгам. И-така направи. Одиме, одиме до-Стојан Јанчев и јазе спрсна да-бѐгам. Ылас викна: „Стој!“ а-јазе бѐгам. Влѐгу у-нашиот двѐр. Имаше една-мала вратничка и јазе а-тисна таја вратничка и влѐгу у-нашта одаја. И тога туа до-вратничката ковеше нешто брат-ми Павле сос-една-тѐсла. И-таман Ылас се-навѐди да-влѐзе у-таја вратничката и брат-ми му-вѐле: „Каде, бре-Турчине, сос-тѐслата ке-ти-а-скапам главата“. Тоги Ылас застана на-вратничката. Имаше стари жени, дојдѐа и-почнаа да-го-мѐлат: „Аман, аго Ылазе, не-го тѐпај“. И-они се-врати дѐма. Така се-спаси. После една-година Ылас а-зѐ Митра за-жена. Така Митра стана кадана.

Подлес

Крали Марко и непослушната жена

Коа се скарал со жената и си јавал на коњот отишол во Солун Крали Марко. Па му рекла мајка му: „Море синко, кај ке

одиш и што се разлúти?“ „Не се разлúти, мајко“, рекол, „не ме послуша моата жена“. Си отíде Марко ф Солун, праќа писмо жената му: „Дојди си Марко!“ рече. „Море, не си идиш, ја“, рече, „ќе се мажа!“ Она му вика: „Три годíни те чекам, повеќе не те чекам!“ „Мори, ќе чекаш шес!“ вика Марко. Арно ама она се разлутíла, се омажíла она, отíшла уф Костур за некој крал, имáло, Делја се викал, бил голем чорбаџíја, и него го зела. Едно време, коа дочу, тоа му прати мајка му, коа дочу тоа нешто Марко, се разлúти ногу. Коњот го јавна от Солун, дојде ф Прилеп. „Што направиме?“ му рече мајка. „Што направиме, мајко?“ и рече он. „Ќе отíде жената, ќе се премáжи во Костур“, рече, „за Делја“. Отаден вија рече: „Како да ја извáда, ида да го отéпам Делја“, рече, „Синко“, рече, „како ќе го извáдиш ти да го отéпаш Делја и неа да ја извáдиш да ја земиш? Ќе идиш“, рече – она е, да извините, во пложéње била на Марка жената – “ќе крштавáт дете, ќе и кане“, рече, „сите нá гости. Ќе и кане да дојдат нá ручук, да се весéлат. Ќе идиш и ти!“ рече. Ама он се напра́ви на дервиш, на Еѓуптин, што викаме по право, со кинáти алишта, се, и ќе рече на стражарот на портата што е: „Абре, дали може негде да ручам овдéка у некоа куќа?“ ќе речиш!“ И он отíшол таму и на стражарот на истиот ден, коа се кршта́ва детето ф црквата. И отíде он, му вика на стражарот: „Дали има негде у куќава да ручам?“ „Ао“, рече, „баш овде“, рече сеа на кралот детето се кршта́ва, тука ќе ручаш“, рече, „си збира кралот сите, на ручук ги вика“. Си дојдба от црквата. Детево се донéсе нá ручук и он го повíка и него и он си отíде. Ручá, пија, се веселíја, сега, на трпéзата извáди сабјата Марко. И сабјата ја зела жена му. И сега и вика на жена му: „Е сега“, рече, „ти ме позна́ваш ли?“ вика. Рече: „Те позна́вам, како не те позна́вам?“ „Е, сеа, сакаш слуга да ми служиш или среќа да ми сретиш?“ Она му вика: „Слуга да ти служи. Се погрéша“, вика. „Не бива!“ „Вака, среќа ќе ти срета“. И зе ругузíни, ги завíтка и насíпа видéло, и ја запáли и изгóре жената. И си ја зима сабјата, си го зима детето и нá коњ. И си дојде ф Прилеп кај мајка му. „Шо напра́ви“, рече, „синко?“ Рече: „Мајко, што напра́ви? Го закла Делја и сабјата си ја зе и детето си го зе отаден“.

Мрзен

Имáло нéкој двайца браќа...

Имáло нéкој двайца браќа. Кинисáле ќе-одат нéгде нá-гурбет на-јáбана. Они сéа се-прашáле: кáко ќе-пéчáлиме нíе сéга, брáтко – му-вéли éдниот на-другиот – со-правíната или со-кривíната ќе-пéчáлиме? Ёдниот рече „со-правíната ќе-пéчáлиме“. „Кáко со-правíната, кóга ќе-спечáлиме нíе? Со-правíната нé-се пéчáли! Му-вíка другиот: „Печáлба бíва-ли со-кривíна? Нé-бива, брáту, тí што-кажуеш. Ќе-се-прашáме на-нéкој чóвек пóстар дáли кривíната е-пóарна, дáли правíната“. Они поодíле мáлку кóлку до-рéката и éве-го éден чóвек стáр кај-си-сéде на-пáтот. Му-вíкаат: „Ѓј, дéдо, нíе ќе-се-прашáме нá-тебе: дáли, дéдо, правíната е-пóарна, éли кривíната е-пóарна?“ Он му-вíка: „Кривíната е-пóарна!“ „Ѓ-му-вíка éдниот брáт на-другиот – é ко-ти-вíка јá кривíната е-пóарна, а тí правíната е-пóарна“. „Ќе-се-прашáме на-друк чóвек – му-вíка тóј што-веле правíната е-пóарна – пá кáко ќе-рече, тáка ќе-работиме“. Поодíле мáлку ўште, кó на-пáтот друк чóвек кај-си-сéде. И му-вíкаат: „Дéдо, ќе-те-прашáме нéшто нíе, áма прáво да-ни-кáжиш“. – „Ако-знáм јá, прáво ќе-ви-кáжам“. – „Дáли дéдо, правíната е-пóарна, éли кривíната е-пóарна?“ Он му-вíка: „Кривíната е-пóарна!“ А они бíле заобложéни двойцата браќата: ако-испáдне кривíната да-е-пóарна, ќе-му-и-изврте óчите на-тóј што-вэлел правíната е-пóарна. Одíле, одíле, на-една-чéшма отíшле. До-чéшмата имáло éдно дрво. Под дрвото едно-кладéнче. Го-нáшле тýка еден-чóвек во-пóпски алíшта облéчен. Рéкле: „Вíја е-пóп, ќе-го-прашáме нéго; ако-е-пóарна кривíната, ќе-ти-и-изврта јá тéбе óчите, ако-е-правíната пóарна па-тí мéне ќе-ми-и-извртиш óчите“. Го-прашáле нéго, пóпот, му-рéкле: „Дéдо пóпе, штó-е пóарно – правíната éли кривíната?“ Он му-рéкол: „Кривíната е-пóарна, бре-сíнко!“ Тóгај му-рéкол éдниот брáт на-другиот: „Е, брáте, сéа ќе-ти-и-изврта óчите тéбе“. Му-извртел óчите и го-остáвил да-сéди тýа. Тóј си-отíшол на-јáбана. Брáт-му слéп знáл оти-дрво йма тýка и по-мáлку го-налáнчал дрвото и се-кáчил на-дрвото. Е, вéчерта се-собрáле сíte гáвóли тýка. И сéа се-прашáат тíје што-направíле денéска. „Штó направí тí денéска? – му-вíкаат на-éден гáвол. Му-вíка éден од-нí: „Ја денéска влéгу пóмеѓу двойца браќа, на-éденот óчите му-ги-изврту“. Имáло éдно мáло гáвóлче и рéкло: “А мóре, нíшто нé-си направíл тí. Да-йма да-налéе чóвек от-кла-

дѣнчево вѣда, да-се-измѣе, да-си-измѣе бѣтите, ќе-му-се-провѣде“.

– „Тѣ што-напрај дѣнеќа? – му-вѣка на-друѓиот. „Ја ќерка-му на-царот а-скѣлаве, никојпат лѣк не-ќе најде“. Па малѣво ѣвѣлче рѣкло: „Ич ништо не-си напрајло; да-ѣма чѣвек да-знае да-се-измѣе од-вѣдата ѡдма ќе-се-излекѣе“. Го-прашат трѣќиот: „Тѣ што направе дѣнеќа?“ – „Ја – рече – дѣнеќа имаше двојца браќа, се-делѣа, имаша трѣста и ѣдно брави ѡфци; тѣја трѣста си-и-дѣлат по-стѣ-ј-пѣдесет, а за-ѣдната ќе-и-скѣрам да-се-ис-кѣлат“. Малото ѣвѣлче пак вѣка: „Ништо не-си направил; да-ѣма ѣден чѣвек да-налеѣ от-кладѣнчево вѣда, и да-ѣде да-му-каже зашто се-карате за-ѣдна ѡфца; на-дѣлбата да-повѣкаат гѣсти и да-се-гѣстат сѣте“. Ко-пејале пѣтлиите ѣвѣлите сѣте избе-гале. Чѣвекот усѣтил оти-се-осамнало, си-слѣгнал од-дрѣвото, ка-слѣп чѣвек побарал под-дрѣвото, го-нашол кладѣнчето; си-ѣз-мил од-вѣдата бѣтите и му-се-провѣдело. Си-натѣпил ѣдно шамѣче, ќе-ѡди сега кај-двојцата браќа што-се-дѣлат, бѣло поблизу, што-му-кажало ѣвѣлчето да-не-се караат. Отѣшол тамо. Браќата се-караат. „Што-се-карате, бре-браќа?“ Они му-рѣкле: „Си-и-дѣли-ме ѡфците, сега за-ѣдна се-караме“. – „Е, лѣсна-е тѣја раѣота, зашто за-ѣдна ѡфца да-се-карате. Заќолете-а на-вашата дѣлба, напрајте ѣден рѣчок, ќе-си-ја-прославити дѣлбата, зашто да-се-ка-рате за-ѣдна ѡфца!“ И ѡни а-заклале ѡфцата. И му-рѣкле.....

Мариово

Дуње

Тровѣца браќа

Имало неќој трѣвѣца браќа, кинисале да-одѣја на-пат. Одѣ-ле, одѣле, и нашле неќој драќи. Постарѣо брат рѣкол: „О, гѣс-пѣди, дај-ми ѡвие драќи лѣзје да-бѣдат, на-се шо-ќе-помѣни ќе-му-дада грѣзје“. Гѣспѣо драќите му-и-стѣрил лѣзје. Среднио рѣ-кол: „Дај-ми, гѣспѣди, ѡвие гарвѣни да-ми-станат кѣзи. Шѣ ќе-помѣни, на-се ќе-дада млѣко да-срќа“. Му-и-стѣрил гѣспѣо кѣзи. Гѣспѣо ѡдел со-ниф. На-пѣмалѣјо му-рѣкол: „Тѣ, сѣнко, шѣ са-каш?“ Тѣј рѣкол: „Јас саќам да-ми-даде гѣспѣо неѣста да ѣ е-срќето каќо мѣјто“. Гѣспѣо рѣкол ѡту ќе-му-даде таќва неѣста. Ка-отѣшле кај-чѣпата, та бѣла свршѣна и вѣчер ќ-а-земаша сва-тѣјте. Кѣ-сѣднал гѣспѣо сѣте си-прикажѣвале. Тѣе му-рѣкле: „ѡти, дѣдо, тѣ ништо не-кажѣваш?“ Тѣј му-рѣкол: „Ами јас шо-

-знам да-кажувам. Само да-ми-најте една прачка лозова от-три години скината“. Му-нашле и а-посадила дедото. Ватиле облок со-сватобјте, ако-роде лозата гробје, невестата да-му-а-зemat, ако-не-рoди лозата гробје, гла̀та да-му-а-зemat на-дедото. Кo-станале у̀трито, лозата била полна гробје и му-а-зел дедото невестата. Му-а-дал на-најмално брат. Уба̀во си-живеал со-не-вестата. И-дал гoспo дeтe. По-време се-вратил гoспo кај-ни и таткото го-прашал: „Дeдo, шчo-си-увилeн?“ Му-рекол тој: „Како да-не-бида увилeн кo-ми-сакат дeтe от-три години печeно?“ Гoспo сaмo гo-обидува̀л шo кe-рeчи. Oвој рeкол: „И, дeдo, ние имамe дeтe, нeгo кe-гo-опeчeмe“. А-угорeлe вyрната, гo-клaлe дeтeтo да-се-пeчи. Кo-пoшлe да-гo-извaдат испeчeно, видeлe книгa кa-држи и чита во-вyрната, нe изгорeлo. Гo-благoслoвил бoк да-не-изгoри.

(Милица Конеска)

Кон М 1951 : 37

Вишолишџа

Си имал маана човекот

Еден мераклија морјовец сретнал една-уба̀ва невеста и-си-помислил да-а-обиде на-шo ум e-таa. Пoчнал да-и-намигнуа дe со-дeснoтo, дe со-лeвoтo oкo. Арно-ама невестата нe-била от-тиа шo-и-бaрал oн, та-гo-измаскарила на-стрeд yлица. И-нe-само шo-гo-измаскарила, ами-му-кажала на-мажа-си и-гo-замoлила да-му-oдмaзди на-нeкoј нaчин. Мажот, како-сeкoј маш, се-налутил, си-зел една-сoпa и-му-oтишoл да-гo-натeпa чoвекoт. Чoвекoт си-ja-имал мyата на-капата и-шoм гo-видeл мажот оти-влeгол во-пoртата, тргнал преку-двoрот насмeан и-пoчнал и-нe-му да-му-намигнуа со-двeтe oчи како-фчeра шo-и-намигнуашe на-жeна-му. Мажот вeднaш се-раздoбросрдил и-си-помислил: види, види шo-мaна си-имал чoвекoт, кривo гo-разбpaлa жeна-ми. Така се-вратил и-а-искaрал жeна-си шo нe-и разбira лyгeтo шo-имaaт мaна да-му-намигнуат на-младитe жeни во-сeлoтo.

Може пак кe му притребе

Двајца приатeли oдaмна нe-бeа се-видeлe. Еднaш се-срeтиa на-пазаришчeтo во-градoт и-eдниoт забeлeжа на-алипчeтo на-дpyгиoт црнo крпчe, па-му-вeли: „Шo така црнo? Кoј?“ ... „Мo-

ре, остави, побратиме; има еден-коби – да-би-ваќот го-истурил – петнаесет години го-вјаа јас, ниеднаш ни-клоцна ни-рипна пустелникот, толку шо-беше крџок. Ама еднаш а-качи жената на-него, коа-се-разрипа пустелникот, а-врли на-една-грамада и-на-место издиња. Ёте шџо направи; ме-остаџи без-женичка сеа“. Приателот го-изжаља свџот приател, рече неколку пати: „Бџг да-а-прџсти“, па као-да-се-присџти нешџо и-му-рече: „Ај, прџдај-ми-го кобиот, коа-биљ такоф!“ Вџј бџз-да-му-се-чџди веџнаш му-одговџри: „Ааа, ка-ќе-ти-го-прџдам, мџже па ќе-ми-притребе“.

МАЛЕШЕВСКО-ПИРИНСКИ ГОВОРИ

Делчевско

Делчево

Настрадаин-оџа

Настрадаин-оџа имал калфа. А Настрадаин-оџа нешџо му се налутил и са, за да му се освети, наприл една баклаѓија и ја турил там, ујуклуците и после рекол: „Ја ќ’иа некаде, ама немој да јадеш, това е отровно“, рече. И он си обидел од неа, усладило му се и полека, полека, се а изел. И като а изел, и зимал строшил сек’ирата и вратите испопрел да не мош да флезе оџата. И Настрадаин-оџа чука, чука на вратата да му отвори и најпосле калфата се озоал и рекол: „Не смеа да ти отвора, строших сек’ирата, и това што ми рече да не јада се го изедох, и не можех да се отрова. Ка строших сек’ирата, од мака за това се го изедох за да се отрова, ама не можох да се отрова, и за това не смеа да ти отвора“. И оџата видел оти тове е поѓавол од него и ништо не мош да му чини, и му простил. И после това Настрадаин-оџа на учениците рекол: „Утре секој да рече ку-ку-дјак, ку-ку-дјак и едно јајце да даде“. И на калфата не кажал и оти на калфата не кажал он па викал: ку-ку-ригу. И Настрадаин-оџа го питал: „Оти ти викаш ку-ку-ригу?“ И он вика: „Е-е, се кокошќи, па требе и петел“, рече. И ка видел оџата оти ништо не мош да му чини и рекол: „Да си ја видиме сметката, тере си на друго место работа и двуицата сме џаволити“.

(Методи Кушевски)

Куш 1958 : 106-107

Делчево

Какво постанаła ластовицата

Билá-си една мома која билá от-сиромáшна фáмилија. Дош-лò време да-се-òжени и нините ја-дали за-некое богáто момчé. Прéд-да-йде кај-момчéто, маќа-й ја-учила како да-рабóти, да-слуша штó ќе-й-речáт, да-не-одврáшча, да-рабóти по-кáшчи. Пóсле свáдбата она рабóтила сé така кáт-шчо-ја учíла маќа-й. Пóвече си-трајáла, слушáла сéкој шчó-ќе-речé, на-никој нишчо не-òдврáшчала, сéкогаш питáла шó йма за-рабóта да-сврши по-кáшчи и дрýги домáшни рабóти. У-кáшчи имáло јóш една снáа, која нóгу й-зáвидела и зáедно со-свéкрва-й чéсто ја-нападáли пред-момчéто. Тíе сéкој дéн ја-клеветíли на-него óти не-рабóти и дéка-е-нéчиста и го-наговорíли да-ја-остáви жéна-си и си-зéме дрýга.

Ошлò момчéто по-нóва неvéста и една вéчер ја-довéл дóма. Собрáли-се комшиите да-ја-видат нóвата неvéста, а меѓу-них билá и првата женá на-момчéто. Излезнáли сéте домáшни прет-кáшчи да-ја-пречéкат нóвата неvéста. Áрно-ама на-свéкрвата й-се-запáлил раkáво от-свéтилото. Нóвата неvéста когá видéла оти-й-горí раkáво викнáла: „Á– мари слéпуше, угаси-си раkáво, ќе-изгóриш жíва“. – „Е-е – реклá-си свéкрвата – тражíхме пóарна снáа, а најдéхме пóлоша. Стáрата снáа тóлку време како-е-кај-нас на-никој нé-е-одврнáла и скарáла, а тáа ош-от-конó не-спаднáла почнá да-се-кáра“.

Когá го-видéла тоvá стáрата снáа, помолíла-се на-гóспот да-ја-ствóри лáставица, óти не-искáла да-се-врáне дóма кај-маќа-й и башчá-й за-да-нé-ги-срáми. Гóспод й-ја-йспáнил жéлбата и ја-створíл лáставица. Тогáј она си-направíла гнездó на-кáшчата од-нéнонто момчé, и óттогаш лáставиците си-прáват гнездáта по-кáшчите.

(Кирил Дамјанов)

Вирче

Така станала габата

Мáш и женá имáли-си една-штéрка. Еден ден тáткото и маќата ошли ф-едно сéло да-крштáват детé. На штеркáта рекли

да виќне друшката каде неа да спие, оти било-ја страх. Придвечер повикнала на друшката, арно ама она не-чула, туку чул вампире. Вуќа-й бил вампир и-рекол: „Ќе-дóжда, ќе-дóжда, само спржи јájца за-вечера“. Она спржила ги јájцата, а на-вечера дошел вампире и почнала да-пита вуќа и: „Заштó-ти-са таквие очите?“ „За-да-ти-се-кокóбла“, рекол вампире. „Заштó ти са таквие рацете?“ „Да-те-гмéча“. „Заштó-ти-са таквие забите и устáта?“ „Да-те-јám“. Тогáј она рекла дéка к-йде да-нарани офците, па-ќе-дóжде. Мéсто д-йде при-офците, ошла при-мáтурицата. Кугá дошел вампире, мáтурицата подушила-го и станáл гáба. Ёте такá станáла гáбата.

Вирче

Маж и жена добиле дете

Мáш и женá немáли-си дéца. Еднáш ошел мажó на-пазár и една женá рекла-му да-си-зéме еднó грне неокóтлано и да-го зáтне со некаква зáтка и да-го-чува двá дéна и двé нóшти. Пóсле да-го одзáтне, ќе-види оти си-йма детé. Човéко такá направил и ставил го грне́то под-ноштвiте. Женáта другие дéн ка-си-месíла ручóк на-мажé и рекла: „Áх, Бóже, Бóже, заштó-сам жiва кугá нема сегá некое детé да ми однéсе на-човéко ручóк!“ Тогáј откадé ноштвiте еднó детé рекло: „Мáле, дај јас ќе-однéса“. Она рáдосна дала-му да-однéсе ручóко. Кугá ошло тáмо детéто рекло: „Тáте, оддéка да-дóжда?“ Тáткото одговорил: „По-краé, сiнко“. Детéто изéло краиштето на-зелнiко. Па-питáло: „Тáте, оддéка да-дóжда?“ „Прес-стредáта!“ Оно изéло и зéлето.

Вирче

Скржави браќа

Били двамiна брáтја нóгу богáти, áма и скржави. Имáло и едеи сиромáх човéк кóј чувáл само пéт óфци. На-ручóк кугá еднáш ошел, еднá офцá загинала-му. Другие дéн пá такá. На-трéтие ден не-ошел на-ручóк, áми чекáл да-види кóј му-зiма офците. Тамáн накрамил-ги офците, дошел едén вáк. Офчаре фанáл-го и ставил-го фoф-врéката. Вечертá продáл-го на-богáтите брáтја какó кóч за-едén саан жáтици. Брáтјата пуштiли-го

при-офци́те да-ги-мр́ка. Осара́н куга́ станале, офци́те билі се изда́вени.

Трабошвишише

Царск'и син

Еден-ца́рск'и си́н сопшти́л вечерно вре́ме о́г'ин да-не-се-све-ти́ ни́каде. У-една́ ба́ба се-свете́ло се́коа ве́чер. Она́ има́ла три́ ште́рки. И-една́ ве́чер ца́рск'ие си́н оше́л под-ца́мо да-ви́ди што рабо́тат. Ка-си-седе́ли така́ почна́ли да-си-ду́маа. Првата мома́ рекла́: „Да-е-тако́ф ца́рск'ие си́н да-ме-зе́ме, ке-му-обле́ча војна́та за-една́ ве́чер“. Дру́гата рекла́: „Да-ме-зе́ме ме́не, ке-му-на́рана војна́та с-една́ погáча“. А трéтата тога́ј рекла́: „Да-ме-зе́ме ме́не, ке-му-рóда две-де́ца, едно́то ма́шко, едно́то же́нско. Же́нското ке-йма́ свезда́ на-глава́та, а-ма́шкото ке-йма́ ме́сец под-ми́шката“. Тога́ј ца́рск'ие си́н се-огласи́л и ре́кол: „Ако-ме-изла́жеш, ке-те-за́копам жи́ва до-по́јасо пот-ска́рата и ко́ј ка-за-ми́не се да-плу́вне на-те́бе“. Тога́ј ца́рск'ие си́н зема́л-ја за-же́на и-таа́ навистина му-роди́ла две-де́ца. А́рно свекр́вата штом-се-роди́ли деца́та тури́ла-ги ф-едно́ санда́че и ги-фрли́ла воф-една́ ре́ка. Та́мо фана́ли-ги едни-рибарé и-ги-чува́ли двете́ де́ца, а ме́сто деца́та свекр́вата при-сна́ата тури́ла две́ ку́тришта, па-рекла́ на-сина́-й: „Е́ла, си́ну, да-ви́диш што́ ни-роди́ла сна́ата“. Тога́ј ца́ро закопа́л-ја пот-ска́рата и ко́ј какво́ ми́нал се́ плува́л. По́сле не́колку го́дини дошлó ре́да ошли́ и тиа́ две́ де́ца та́мо, а́ма они́ не-хтели́ да-плу́внат. А ца́ро им-ре́кол: „За́ре не-зна́ете дека-се-ту́ка плу́ва?“ Тога́ј же́нското дете́ рекло́: „Ни́е не́кеме да-плу́внеме, това́-е на́шта ма́ка“. Тога́ј ца́ро виде́л дека-йма́ свезда́ и-ме́сец и дека-са-тиа́ неговите́ де́ца. Ведна́ш извади́л ца́ро цари́цата од-земја́та и ја-распитáл и разбра́л какво́-е това́ станáло. Тога́ј поли́л ма́ка-му катра́н и ја-запáлил.

Трабошвишише

Башта и син

Еде́н човéк има́л-си еде́н си́н. Куга́ попорасна́л повéл-го не́каде да-го-у́чи занáат. Ка-си-оди́л по-па́те, додеáло-му-се, сед-

на́л на-едѣн ка́мен и-куга́ седна́л ре́кол: „Ох!“ Ф-това́ време́ искокна́л пред-не́го еде́н дру́к чове́к (а това́ бил га́воло) и-му-ре́кол: „Зашто́ ме-ви́каш?“ Тога́ј чове́ко му-ре́кол: „Јас не-те-ви́кам, ту́ку си-окна́х“. А га́воло ре́кол-му: „На-ме́не ѝмето-ми-е Ох“. Тога́ј га́воло го-пита́л де́ка е-тргна́л сос-това́ дете́, а чове́ко му-раскажа́л оти-иска́л да-го-даде́ не́каде на-зана́йт. От-ка-се-разбра́ли, га́воло му-ре́кол на-чове́ко: „Да́ј-го на-ме́не, ја́с ќе-го-у́ча зана́йт и ќе-го-чу́вам една́ годи́на“. И така́ момче́то ошлó за́едно сос-га́воло до́ма.

Га́воло ѝмал една́ ште́рка и една́ ба́ба. Ка́штата му-била́ па́на с-чове́чки ко́жи. Мина́ло не́колку време́ и еден-де́н ште́рката на-га́воло рекла́ на-момче́то: „Ти́ се да-ви́каш „не-зна́м“, о́ти ако-се-нау́чиш ќе-те-изе́де мо́е башта́“. В-една́ неде́ла га́воло и ба́бата ошли́ на-цр́ква, а-преди-това́ рекли́ на-ште́рка-им да-зако́ле момче́то да-го-испе́че и куга́ се-вр́нат да-го-изе́дат. Она́ му-кажа́ла на-момче́то каква́-е рабо́тата. Имáли една́ ку́чка, закла́ли-ја и ја-испе́кли и остави́ли-ја гото́ва за-ручо́к. Тога́ј мома́та и момче́то избега́ли за́едно, а га́воло и ба́бата дошли́ по́сле ма́лку и почна́ли да-јада́т, па-си-рекли́ о́ти-е но́гу сла́тко месóто. Ф-това́ време́ га́воло виде́л о́ти ја-не́ма ште́рка-му и тргна́л да-ја-тра́жи. Куга́ виде́ли мома́та и момче́то де́ка ќе-исты́гне га́воло, момче́то се-преправи́ло боста́н, а мома́та пада́р. Тога́ј га́воло ги-пита́л: „А бре́, пада́р, не́-ле-замина́а мома́ и момче́ от-ту́ка?“ „Не́-са-замина́ли“, ре́кол пада́ре. Тога́ј га́воло се-врна́л до́ма и се ѝ-раскажа́л на-ба́бата каде́ оди́л, а она́ му-рекла́: „Пада́ре е-на́шата ште́рка, а боста́не момче́то“.

Исше́вник

Трите сестри

Има́ло еде́н ца́р. Иса́л но́гу уба́ва жена́. Крена́л по-едѣн па́т и на-едно́ ме́сто виде́л у-една́ кашча́ де́ка се-све́ти. Оше́л та́мо и-куга́ виде́л през-ца́мо седе́ли три́ сестри на-огни́шчето и-пре́ли. Најгуле́мата сестра́ рекла́: „Да-мо́га да-се-о́жена на-но́гу богáто ме́сто“. Сре́дната сестра́ рекла́: „Е-ма́ри́ сестро, да-мо́га и-ја́с та́ка да-се-о́жена, но́гу ќе-е-а́рно“. А-на́јмале́нката сестра́ рекла́: „А-ја́с да-мо́га да-рбóда две́ ма́шк'и де́ца“. Куга́ чу́л това́ ца́рб ре́кол: „Јас ќе-ги-зема и-три́те сестри за-же́ни“. Испрати́л еде́н не́гоф слуга́ и-о́н му-г'и-одве́л. По́сле та́а најмале́нката от-

-сестри́те затрудне́ла. А́рно ама́ куга́ породила́, ба́бицата се-договорила́ сос-не́ните сестри да-и-подме́тнат на-место-деца́та едно кутре́ и едно ма́че. И-подметна́ли едно кутре́ и-одно ма́че, а-деца́та г'и-тури́ли фоф-една́ ко́шница со-смобла́ изма́жана и-г'и-пушти́ли фоф-една́ ре́ка. Вода́та ка-г'и-носи́ла, еде́н калу́г'ер виде́л де́ка по-вода́та о́ди не́какво валмо́, пришёл и-го-земáл. Куга́ отвори́л фне́тре, виде́л две де́ца ма́шк'и. На-деца́та има́ло на-глави́чк'ите превр́зано по-одно́ шервене́це и-на-това́ шервене́це е-има́ло ца́рска кру́на. Одне́л-г'и деца́та у-манасти́ре и-та́мо г'и-чува́ли. Царо́ от-ка-му-кажа́ли, куга́ се-научи́л де́ка е-родила́ него́вата жена́ куче́ и-ма́че, земáл и ја-тури́л пот-ска́рата. И-куга́ му-добдат го́сје, наредува́л се́кој да-а-плу́ва и да-а-р́ка. Јаде́не и-дава́ли са́мо шчо-оста́не и-това́ то́лку ко́лку да-е-жи́ва. А́рно ама́ деца́та ка-порасна́ли, насе́каде се-чу́ло де́ка у-эди́кој-си манасти́р има́ две ма́шк'и де́ца но́гу уба́ви. И-царо́ реши́л да-г'и-пови́ка на-го́зба. И-еде́н де́н куга́ треба́ло д-идат, то́ве калу́г'ер шчо-г'и-наше́л им-да́л тие́ крпче́та и-им-ре́кол: „Куга́ к-и́дете у-ца́рск'ие дво́р, ке-на́јдете една́ жена́ вр́зана пот-ска́рата, си́те а плу́ват и р́кат, ама-ви́е немо́јте ни́ да-а-плу́вате ни́ да-а-р́кате, оти-това́ ви-е-ма́ка. И-по́сле това́ ке-му-го-ка́жете на-царо́“. Куга́ ошли́ деца́та до́ма, ве́рно виде́ли та́а жена́, и-не-хтели́ да-а-плу́ват, ту́ку зема́ли сос-едни́ дру́г'и ше́рвета и-и-отри́ли лице́то, очите́. Царо́ се-налути́л, ама́ ни́што не-им-ре́кол. И-на-го́збата деца́та са́мо тра́јали. Царо́ ре́кол: „Оти́ ви́е, де́ца, не́што не-проду́мате?“ И-туга́ј едно́то дете́ рекло́: „Е-чес-ти́т ца́ру, та́а жена́ шчо-е-до́ле вр́зана шчо-а-р́кате и-плу́вате, та́а ни-е-ма́ка, а-ви́е ни-сте-башча́. Ако-и́скаш да-поверу́'аш, ја́-го твбе́то ше́рвенце. Сос-това́ ни-са-били́ вр́зани глави́те куга́ сме-се-родили́, ама́ на́шче те́ти са-подметна́ли куче́ и-ма́че“. Царо́ се-израдува́л и-собра́ли-се си́те за́едно.

Беровско

Берово

Женски поседенки

Жените́ фоф-на́шчо ме́сто са-мера́клик'и на-го́ске. Но́гу па́ти се-собира́а на-муабет́ и на-одно́ кафе́. Шчо́м ке-се-научат́ за-не́коа седе́нка фоф-ма́лата, зи́маа-си од-до́ма која́ фу́рка, која́ чора́п и бр́же трча́т та́м да-си-посе́дат, да-порабо́тат и да-

-апнат нешчо. Некуи од-них нóгу знаат смéшки да-кажуваа, та друѓите се-сви́скаа и ди́гаа нага́ра кат-куга́ са-сто́. Еднi па гледа́еки да-не-и-ви́дат са́л ма́чат и по́апнуваа ма́чичка́та по-нешчо. Поне́кугаш ке-на́мине на-седенката и не́куј ма́ш седенка́р. Така́ и помíнуваа жени́те да́зите но́шчи през-зимéто, а утрóто куга́ ста́нат фéднак зафа́таа не́коа рабóта укул-ка́шчи: еднi са-пера́рйи, дру́зи месар́йи, трéти готвар́йи. А́рно-ама през-летóто не-е такá. Тога́ј о́дсаран до́вечер рабóтат по-ни́вјето и по-ливáдгето да-прибе́рат по-нешчо зимóвишче. Едва́ј че́каа мра́чка да-с-й́дат, да-повече́раа и да-си-ле́гнат да-испра́ват ко́сти. Прес-ти́а де́нове не́ма ни-седенки́, ни-попрéлки́. Са́л не́кугаш-не́кугаш ке-се-собéрат на-не́коа пога́ча или на-престапу́лка́. Тога́ј-са о́шче пове́сели о́т им-да́ваа пове́че јада́вишче и пи́ја́вишче, а ни-ма́жје не́ма, та шчо́ й́скаа си-пра́ват. От-ка-се-на́ја́дат и напи́јат, запóвјаа не́коа пéсна, а еднi при-нема́ње тапа́ње й́граа и о́ро на-пéсната.

Погáчата се-пра́и на́скоро от-ка-се-рóди дете́то, а престапу́лка́та куга́ пробди. На-престапу́лка́та сефтé се-гошча́ваа сiте сос-јаде́не и пиéне, садни́е кра́ј ту́рат на-едно́ столче́ по-нешчо (моли́ф и кни́га, па́ри, не́куј ала́т), та дете́то шчо-е-проодíло д-й́де до-та́м и да-си-зéме нешчо. Жени́те веру́ваа о́ти бóже от-това́ шчо-ке-да-фа́не дете́то ке-се-ви́ди шчо́ ке-да-ста́не оно́ куга́ ке-порáсне: дали́ ке-е-у́чено, дали́ ке-е-бога́то или ракотвóрно.

Лаки

Офцата и кокошката

Воф-едно́ вре́ме еде́н чорба́цаи́а чувáл сто́ка. У-това́ вре́ме ојагни́да-му-се еднá офца́. У-близи́ната на-офца́та еднá коко́шка снеда́ еднó јајце́ и мина́да покра́ј офца́та и кукурика́да. Оди́ла такá на-гуле́мо и се-фали́да на-офца́та и вика́да: „Што́ не-до́јдеш да-ви́диш каквó-сам у́баво бе́до јајце́ снеда́?“ Офца́та и-одговори́да крóтко: „Ти́ си-снеда́ јајце́, па ја́с-сам ојагни́да на-чорба́цаи́ата еднó бе́до ја́гне“. А коко́шката налу́тно одговори́да: „Е-е-х, ко́лку чiни твоéто ја́гне при-моéто јајце́?“ Офца́та одговори́да: „Това́ не-е-на́ша рабóта, ту́ку чорба́цаи́ата ке-проце́ни ко́лку чiни твоéто јајце́, а ко́лку моéто ја́гне“. Кокóшката ошлá лу́тна на́страна, а офца́та остана́да ми́рно да-си-чу́ва своéто ја́гне.

*

Имадо еден човек ногу чорбаџија, а имадо кумџи и искали да-го-фанат, ама имад ногу зли пџета. Три имад. Са не-смеат да-придат от-пџетата. Земали ко̀си, бадџи и рекли: „Дели Дџимо, брани-не от-три жџски пџета, нџе не-сме ло̀ши човеџи, нџе-сме косаче, дедаче“. Он им-реко̀д: „Одете, нема-џи нџх до̀ма. Онџ три дни и три но̀шти меџка го̀нат“. Придѐли онџ, врзали-го и пока̀рали сурџата (ста̀дото). Ама сурџата нѐке да-крџене. Онџ у̀дри, она̀ нѐке. „Пуштџете-ми – реко̀д Дџимо – на-дѐсната ра̀ка малџчкото прстѐ да-за̀свира сос-ка̀фало и она̀ ке-крџене“. Онџ му-пуштџили малџчкото прстѐ, а он засвирѐд: „Дѐка да-стѐ од-рѝт на-рѝт да-рѝпате, ја̀ о̀ждо̀х“. Куга̀ до̀шли пџетата едно̀то џи-да̀ви, друго̀то џи-да̀ви, а канџа ку̀чка црѐвата им-мо̀та.

Китан Станков 70 г. (Марика Симова)

Русиново

Лесица и воденичар

Лесицата видѐла воденича̀ре дѐка ло̀ви рѝби. И она̀ рекла̀: „Јас ке-се-на̀пра̀ бо̀лна, та-ке-му-зѐма рѝбите“. И она̀ ошла̀, легна̀ла на-па̀те и воденича̀ре ка-а-видѐл, мислѝл е-умрѐла и а-земал, качџл-ја на-ко̀не на-панаго̀н. И он си-повѐл ко̀не за-потегло̀то (ва̀жѐто што-во̀ди ко̀не). Лесицата станала и фрџала по-па̀те рѝби. И като-и-сѐ исфрџила от-ко̀шарето и то̀га̀ј рипџла и она̀ от-ко̀не и собра̀ла сѐ рѝбите. А воденича̀ре куга̀ си-ошѐл до̀ма, извика̀л на-жѐната-му: „Жѐно. жѐно, фрџи ку̀рко пот-по̀дницата, но̀са-ти но̀ф“. И жѐната-му соблѐкла ку̀рко и фрџила пот-по̀дницата и излѐгла да-растовара̀т ко̀не. Куга̀ видѐли - нема̀ ни-рѝби ни-лесица. Лесицата собра̀ла рѝбите, однѐла-си-и до̀ма, нанижа̀ла и на-едѝн ко̀нец и-закаџила на-та̀ване. И ошѐл ва̀ко̀ у-лесицата на-го̀ске. И он рѐкол: „Ку̀мо лѐсо, што-е то̀ва на-та̀ване зака̀чено?“ И она̀ рекла̀: „Е-е, ку̀мо ва̀че, то̀ва-са рѝби“. „Отка̀де-ти-са, ку̀мо лѐсо“ – ва̀ко̀ а-пѝта. Она̀ рекла̀: „На-ло̀виџ-си пот-ко̀лото“. „А̀јде, ку̀мо лѐсо, да-ме-во̀диш и менѐ“. Лесицата му-рекла̀: „Ке-те-о̀дведѐа“. Одведѐла-го кон-воденицата и му-рекла̀: „Врзи ку̀по на-опа̀шката“. И она̀ си-врзала ко̀шничка. И ва̀ко̀ се-кџумнал фо̀ф-водата, напџнил-се ку̀по во̀да, и он рѐкол: „Ма̀ле, ко̀лку-е тѐшко“. А лесицата му-рекла̀: „Влѐчи,

влечи, кúмо вáче, сé-са рíби“. И она̀ викна̀ла: „Воденича̀ре, воденича̀ре, вáк ти-ви́е пот-колóто“. Воденича̀ре прави́л ручóк пржени́ца, зарежа̀л ручóко и ошѐл да-тепа̀ вáко. Леси́цата флезна̀ла, изéла пржени́цата и си-накашка̀ла челóто от-пржени́цата. А вáко ка-г-отепáли, откíна̀ла-му-се опáшката и побегна̀л на-она̀м по-пáте. Нашéл леси́цата на-пáте и она̀ се-преправи́ла бóлна, легна̀ла на-пáте, и ÿ-рекол: „Áх, кúмо лéсо, шчó ми-направи́ тíзе; ém ме-тепа́а, ém ми-опáшката откíна́а“. Она̀ рекла̀: „É, е, кúмо вáче, на-тебѐ ни́шчо не́-ти-направи́ја елэ́ ти-е-глава̀та.

Будина̀рци

Двете моми и вапире

Едén човéк остана̀л довéц и има̀л са̀мо едно̀ жéнско дете́нце, Ма̀ра се-вика̀ло. За-това̀ шчо-би́л сиромáх и нема̀ло ко́ј да-му-рабóти, реши́л да-се-прежéни. Нашéл една̀ мла̀да дови́ца од-не́кое дру́го сéло и ја-зема̀л. Áрно áма и од-не́а си-одима̀л едно̀ жéнско дете́нце шчо-го-крсти́ли Да̀ра. Ма̀шчаата елэ́ не́-ÿ-била̀ али́с шче́рка а била̀ но́гу по̀убава од-Да̀ра, но́гу ја-мрази́ла Ма̀ра и иска̀ла да-а-отрóви. Ако-мéси лéп, на-Да̀ра ке-ÿ-даде́ от-пчени́ца, а на-Ма̀ра ке-испéче ф-пéпело от-три́ците. Кугá свáри мéсо, на-Да̀ра ке-ÿ-даде́ ўба̀во мéсо, а на-Ма̀ра ке-свáри жа̀би. Ма̀ра нема̀ло на-ко́ј да-се-жа̀ли.

-ма́чела бес-да-се-попла́че. Áрно áма станува̀ла сé по̀убава и по̀убава. Башча́-ÿ има̀л и водени́ца и ма̀шчаата сéкугаш ја-гонíла да-óди са̀ма на-водени́цата бе́ки не́шчо ке-ја-изéде. А Да̀ра си-седе́ла сé до́ма и ни́шчо не-рабóти́ла, áма па́ не-била̀ то́лку ўбава. Така̀ и двете момички напáни́ли по-шесна́есе го́дини. Една̀ш Ма̀ра ошла̀ па́ на-водени́ца и не́колку де́на не́-се-вршча̀ла до́ма. Нема̀ло ни́куј да-донóси мли́во и едвáј поминува̀ла сос-јаде́н'е. Ту́ка си-чува̀ла и едно̀ малéчко кúченце и ма́ченце с-ко́и си-игра̀ла и думáла сéкугаш. За-ни́х и за̀лако од-уста́та си-го-дава̀ла. Една̀ вéчер нема̀ло вéче шчó да-јаде́ и си-месíла едно̀ колачé от-пéпел. Затвори́ла-је водени́цата и чека̀ла да-се-испéче колачéто. Кугá се-испéкло сос-са̀зи на-очи́те зафана̀ла да-јаде́ óти ÿ-било̀ крíво зашчó башча́-ÿ и ма́ке-ÿ не́-ја-пу́шчаа до́ма, а é вéче момá. Óкулу не́а се-врте́ли и кúчето и ма́чето и они́ и-потера̀ли да жа́дат. Тогáј-се óшче то́лку расплака̀ла и им-рекла̀: „Кúче, ма́че, ни-ја́с не-мо́га да-го-ја́да, óти-е от-пéпел, а не́ ви́е“. Áрно áма они́ и потерáли па́

и она́ им-дала́. По́сле това́ си́те легна́ли да-спи́јат. През-ношча́ дошѐл е́ден вапи́р на-тава́не и почна́л да-ви́ка: „Ма́ро, шче́рко, о́твори-ми“. Ма́ра се-уплаши́ла и и-пита́ла кúченцо́то и маче́нцето́ като-на́јгуле́ми при́јател’е: „Кúче, ма́че, ка-да-ре́ча?“ О́ни ѝ-рекли́ да-му-рече́ да-ѝ-донесе́ у́бави папу́ци. Она́ това́ му-го-рекла́ и ва-пи́ре ѝ-донѐл папу́ци. По́сле това́ вапи́ре ре́кол: „Ма́ро, донесе́ох-ти папу́ци, о́твори-ми“. Ма́ра па́ и-попита́ла кúчето́ и маче́то. О́ни ѝ-рекли́ да-му-рече́ да-ѝ-донесе́ у́бави фустан’ѐ. Вапи́ре ѝ-донѐл и фустан’ѐ. Се́ така́ го-испрашча́ли вапи́ре и о́н ја-напа́нил водени́цата се́ с-у́бава рúба. На-кра́е вапи́ре дошѐл и па́ ре́кол: „Ма́ро шче́рко, о́твори, донесе́ох-ти се́ шчо-ти-тре́бе за-мома́“. Она́ и-па́ попита́ла кúчето́ и маче́то, а о́ни ѝ-рекли́ да-ѝ-донесе́ ф-ѐдно решчо́ во́да за-да-се-напи́е. Она́ му-го-рекла́ и това́, и вапи́ре оше́л да-ја-сврши́ и та́а са́дна рабо́та. Укра́л е́дно решчо́ и оше́л на-река́та. Еле́ не-се́ сети́л да-го-за́тне решчо́то оздо́ле, тама́н го-напа́ни и на́врви, вода́та ѝсте́чи, а о́н се-па́ врни́. Мачи́л-се, мачи́л, така́ и савна́ло. Тогáј ве́че не-смеа́л да-се-врне́ фоф-водени́цата и се-изгуби́л не́каде. Ут́рбо́то Ма́ра нарача́ла по-не́кои чове́ци да-до́јде башча́-ѝ с-ко́лата за-да-и-ди́гне бага́ше. Башча́-ѝ куга́ дошѐл, но́гу се-зачуди́л ка-го-е-това́ спечали́ла. Ма́ра му-расправи́ла се́ по-те́нко. До́ма ја-пита́ла и ма́шчаата, а она́ и на-неа́ ѝ-рекла́ се́ ка-станáло. Тогáј ма́шчаата и башча́-ѝ реши́ли утра́та ве́чер да-ја-испра́тат на-водени́цата Да́ра и она́ да-си-испеча́ли рúба от-то́ве у́лаф вапи́р. Меси́ли-ѝ у́бава пога́ча от-пчени́ца, направи́ли-ѝ у́баво јаде́ње и ја-испрати́ли. Куга́ се-стевни́ло, Да́ра флезна́ла фоф-водени́цата и зема́ла да-вече́ра. Оку́лу неа́ маче́то и кúчето се-врте́ли и те́рали јаде́ње. А́рно а́ма она́ еле́ си-е-науче́на да-не-да́ва, подритнува́ли и им-вика́ла: „Ни-ја́с не-са́м-се-наја́ла, а не́ на-ва́с да-да́м“. Кúчето́ и маче́то ошли́ да-гло́даа от колаче́то шчо-оста́нало од-Ма́ра. По́сле това́ Да́ра си-легна́ла и го-чека́ла вапи́ре. Е́дно вре́ме през-ношча́, дошѐл вапи́ре и зема́л да-ви́ка: „Да́ро, шче́рко, о́твори“. Да́ра се-уплаши́ла и пита́ла кúчето́ и маче́то: „Кúче, ма́че, ка́ да-ре́ча?“ А кúчето́ и маче́то-ѝ одговори́ли: „Са́ма ја́ла, са́ма кажува́ла“. Она́ се-налути́ла и зема́ла да-и-те́па, а вапи́ре ви́кна́л от-тава́не о́шче по́силно. Кúчето́ и маче́то виде́ли о́ти Да́ра ќе-и-уте́па и рекли́ да-му-рече́ на-вапи́ре да-си-отво́ри, врата́та е-по́тпрена сос-сла́мка. Тогáј Да́ра ра́дносно изви́кала: „О́твори-си, вапи́ру, врата́та е-по́тпрена сос-сла́мка“. Вапи́ре спа́дна́л, отвори́л-ја врата́та и фѐднага́ ја-изѐл Да́ра. Од-неа́ разне́л де́лове насе́каде низ-водени́цата. Ут́рбо́то куга́ дошли́ башча́ и ма́ке-ѝ, виде́ли са́мо парче́та од-Да́ра и ме́сто рúба ф-ко́лата и-собра́ли пар-

четата да-и-закопаа. Оттогај они ја-засакали Ма́ра óти нема́ли по-вече дру́го дете́.

Лесо Бошначки (Јован М. Стојовски)

Будинарци

Лошата снаа и свекоро

Едно време си-билá една́ сна́а, а́ма билá но́гу ло́ша и мрзе-ли́ва. Ни́кугаш не-оди́ла на-рабо́та. Куга́ не́јните до́ма ќе-седнат да-јада́т, она́ е́ле ќе-си-на́е рабо́та, и́ли па́ ќе-се-напра́ви бо́лна и ќе-се-препра́ви óти не-мо́же да-јаде́ за-да-ја-пожа́лат све́коро, све-крва́та и момче́то. Шчо́м они́ к-и́дат на-рабо́та, она́ ќе-нава́ли оги́не и ќе-ту́ри ф-та́вата пече́с ја́јца, и ќе-си-ру́ча са́ма. А́ денеска така́, а у́тре така́, на-све́коро му-стана́ла сумли́ва. Ка-мо́ш она́ да-не-јаде́, а се́ повече да-се-го́би, си-мисли́л све́коро. Зато́ва реши́л една́ш да-ја-ва́рди, да-ви́ди шчо́ рабо́ти она́ до́ма куга́-са они́ на-рабо́та.

Една за́ран куга́ они́ руча́ли, она́ па́ не-хтелá да-јаде́. Навр-ви́ли си́те на-рабо́та за-да-ја-ослобо́дат ка́то се́кугаш. Тога́ј све́коро се-врна́л от-па́те и федна́га се-качи́л на-тава́не да-гле́да отта́мо шчо́ рабо́ти сна́а-му. Она́ не-могла́ да-го-забеле́жи и ка́то се́ко-ја за́ран, и сегá си-го-навали́ла оги́не, тури́ла та́вата на-не́го, флез-на́ла ф-кире́ле, донéла пéт ја́јца и и-тури́ла ф-та́вата. По́сле това́ не́кој от-комши́ите и-викна́л не́шчо, она́ излезна́ла ма́лку во́нка. Ф-това́ време́ све́коро спадна́л от-тава́не, земáл óшче пéт ја́јца, строши́л-и ф-та́вата и федна́га па́ се-качи́л на-тава́не. Куга́ дошла́ сна́ата не́-ни-забележи́ла оти ф-та́вата има́ повече́ ја́јца и си́те и-ипржи́ла. По́сле това́ донéла-си лéп, седна́ла ф-пéпело и зафанá-ла да-јаде́. Јáла, ја́ла, а́рно а́ма де́сет ја́јца не-се́ лéсно изи́жцаа. Изéла-и са́мо полови́н. Обидéла да-јаде́ óшче ма́лку, а́ма не-мо-гла́. Тога́ј си-подума́ла са́ма на-не́а: „Ми́ли бо́же, златен бо́же, дали́-сам бо́лна, и́ли ќе-се-ра́збола? Се́кугаш пéт ја́јца ми-бе́а та-ма́н ма́нца, а сегá не-мо́га ни-полóвина да-и-и́зедá!“ Куга́ го-чу́л това́ све́коро, федна́га спадна́л от-тава́не и и-ре́кол: „Се́кугаш изи́жцаше по-пéт, а сегá не-мо́жеш да-изéдеш де́сет! Знача́и зато́ва ти́ не-мо́жеш за́ран да-јаде́ш с-на́с? Еле́-сме и ни́е чове́ци, еле́ и ни́е рабо́тите, еле́ и ни́е и́скаме ја́јца!“ Земáл е́дна зелéна осте-га́рка и и-се-отепáл е́дно ўбаво. Оттога́ј сна́ата и-забори́ла ја́јцата

и почнала да-јадé сос-друзíte ф-кашчи. Мóre зафанála и на-рабо́-та да-оди и никугаш пóвече не-сé разболéла.

Тимо Прамачкис (Јован М. Стојовски)

Будинарци

Воденичаре Ждрапан и непослушното дете

Еднаш едén башчá си-имáл сáл едén сáн. Од-одавна чекáл да-го-одмéни ф-некоја рабóта, áма детéто не-го слушáло. Еднаш башчá-му решил да-го-испрати на-воденица. Детéто се-согласíло. Башчá-му му-го-товари́л магáрето сос-пченица и онó наврвíло. Кугá тргна́ло, башчá-му му-рекол: „Сине, однеси-го мли́вото на-која йскаш воденица, сáмо немóј да-го-но́сиш на-Ждрапáновата“. Детéто го-покарáло магáрето и по-пáте си-мисли́ло зашчó башчá-му не-му-дáва да-йде на-Ждрапáновата воденица. Реши́ло за-инáт да-го-но́си бáш тáм. Кугá стигна́ло до-воденицата, óшче оддалéко почна́ло да-ви́ка: „Чйчо Ждрапáне, којá-е твáата воденица?“ Од-една воденица изле́гол едén стáр човéк и му-одговорíл: „Éла, éла, сáнко! Бáш си-ме наждапа́л“. Детéто се-зачудíло на-ти́ја дýма от-товá стáр човéк и го-покарáло магáрето кон-воденицата. Воденичáре му-помогна́л да-го-растовáрат магáрето, врзáл-го магáрето за-дирéко пред воденицата и го-фнел житото фнэтри. Федна́га го-тури́л да-се-мéле. Кугá се-сомлéло мáлку брашно, воденичáре замеси́л еднó колачé кóлку една погáча и го-тури́л ф-пéпело да-се-печé. Детéто гледáло шчó рабóти воденичáре, áма нишчо не-му-вика́ло. Дýру на-крае кугá колачéто билó вéке испéчено ф-пéпело, попитáло детéто зашчó такá прáви. Воденичáре му-одговорíл óти сегá ке-сэднат и ке-се-надлáжуваа, и кóј ке-ка́же пóгулéма лáжа, на-тóве кé-е и брашно́то и колачéто. Детéто реклó „áрно“. Седна́ли покрае о́гине и зафанáli муабéт. Нájпрво воденичáре рекол: „Áјде сегá тй, детé, кáжи не́коа от-твуйте детй́нски лáжи“. – „Нé, нé, прво тй, чйчо Ждрапáне, тй кáжи не́коа от-твуйте стáрски лáжи“. Воденичáре се-сложíл и зафанáл да-лáже: „Еднаш јá, кугá, бéх цáр, кугá и-држéх тйја плáнини óкулу нáс, ймаме е едén гулém елén сос-гулéми рóгове. На-едéно рóк кýковицата кýкаше, а на друзйе пупунóко пýпаше и едén дру́к не-сé слýшаа“. Детéто го-попитáло воденичáре далй йма óшче да-лáже, áма он рекол оти нéма пóвече. Тогáј детéто реклó: „Е сегá, чйчо Ждра-

пáne, досегá-те јáс слушáх, а отсá ќе-ме-слúшал тí. Тí кажá сé лажá, а јáс ќе-ти-кажа йстина“. И ја-зафанáл неговата приказна: „Еднáш, кугá се-женí тáте за-мáма, нáшчa црква останá бес-тем-јán. Чудíја-се човéците и пóпо кóј да-испрáтат до-гóспот по-темјán и ми-се-нагледáа на-мéне. Јáс шчó да-прáва! Кáто нájмалé-чок морáх да-се-слóжa. Земáх-си од-дóма еднá óртомa и наврвíх. За-пóбрже да-óда земáх-си и еднí чíзми. Áрно áмa местóто оддé-ка човéците се-качúваa кон-гóспот бéше пáно сос-трí'е и човéк нíкак не-мóжеше да-замíне. Затовá се-собúх бос и нис-трí'ето се-претрчéх кáто по-тепцíја. Дојдóх до-одрédеното мéсто и кугá погледнáх нагóре, видóх дéка над-мéн небóто е-распúкано. Бéх сíгурен оти оттúка е-вратáта за-на-небóто. Откачíх-ја óртомaта од-рáмото и ја-фрлíх нагóре од-едén крáј. Видéх óти-е за-мáлку кúса и не-мóжé да-се-закáчи за-небóто. Затовá ја-свíх óддвe и тúку се-закáчí за-крáе. Фанáх-се за-нéа и зафанáх да-се-качúвам кáто по-скáра. Кугá стигнáх на-небóто, видéх еднá гулéма црква, а фоф-нéа се-слúшaa пéсни. Тéрам од-нéкаде да-нáјда врáта, а врáта нéма нíкаде. Затовá го-замолíх светí Пéтар, кóј нéшчo сè-дúмаше ф-товá врéме сос-едíн дрúк светíја и óн ме-префрлí фíетри нис-едén цáм. Видóх дека-гóспод им-држí црква на-свe-тíите. Кугá завршí црквaта, гóспод ме-видé и ме-покáнí сос-нéго. Ојдóхмe фоф-олтáре и нájнапрет ми-дáде úбаво да-се-нáјада и да-се-нáпија црно вíно. Пóсле ме-пíта зашчó сам-дошéл, а јáс му-кажáх сé ка-трéбе. Óн ми-дадé не-сáмо тамјán, тúку и крстeна вóда за кугá ќе-се-рóда јáс да-не-мú тéраме пá. Јáс си-наврвíх да-си-óда за-дóлние свéт и пá ојдóх каде вратáта на-небóто. Кугá глéдам на-дóлние свéт, едн човéк си-ја-свалíл óртомaта и с-нéја си-влечé трí'е. Нájнапрет се-уплашíх кá ќе-да-спáдна. Пóсле се-сетíх и зафанáх да-скúба кóсме од-главáта. Врзáх еднó влакнó за-небóто и зафанáх да-спáдам по-нéго. Тамán дојдóх на-крáе, оскубáх дрúго влакнó и го-врзáх за-првото, и такá скúби влáкна и врзúвe еднó за-дрúго спаднáх до-половинáта. Тúка ми-пристудé и решíх да-нáвала óгин. Собрáх клéчки набкулу и си-навалíх. Кугá се-нагрејáх úбаво, решíх да-спáдна на-земјáта за-пóбрже, оти видéх дéка дóма ме-чéкаa сíte прет-црквaта. Áрно áмa, дúр сегá забележíх дéка нéмам пóвече влáкна на-главáта. Ф-тóвe момéнт однéкаде долитá еден пáјак и се-фанá за-влакнотó до-мéне. Јáс го-накарáх да-ми-помóгне и óн од-крáе на-влакнотó до-земјáта пуш-чí еднa пáужина. Јáс по-нéа спаднáх до-земјáта. На-земјáта бéше нóгу тéшко и на-мéне ми-се-припí нóгу вóда. Ојдóх до-éден клáде-нец ф-еднá долчíна и откá се-мáлку одморíх, легнáх да-се-нáпíја

вода. После наврвѝх да-си-ода. Таман се-пооддалечѝх и дур сегá усетѝх óти на-клáденецо сам-си-заборѝл главáта. Феднáга се-врнáх насát и кугá видѝх – на-мојáта рóдена глáва јáди еднá лесѝца. Јáс фанáх еден чамáк и ја-ударѝх. От-страх онá побегнá. Áрно áма, кугá побегнá, пушчѝ една кнѝшка. Јáс си-ја-земáх главáта и ја-прочитáх кнѝшката“. И тýка детéто ја-завршѝло негóвата прѝкаска. Воденичáре го-слушáл úбаво и на-крáе искáл да-дознáе шчó пишáло ф-кнѝшката и затовá попитáл: „А шчó пишеше, бре детé, на-кнѝшката, кугá ја-прочитá?“ Детéто се-насмејáло и рáдносно одговорѝло: „Фоф-кнѝшката пишеше: чѝчо Ждрапáн нóгу да-не-дýма óти детéто го-надлагá, áми нéка му-и-дадé брашнóто и колачéто!“

Дýру тогáј Ждрапáн воденичáре се-сетѝл óти детéто е-лагáло. Нóгу искáл да-не-поверу́ва, áма немáло ка товá да-го-напрáви. Бáш тогáј и брашнóто се-е-домлéло. Детéто си-го-собрáло, товарѝло-го на-магáрето и си-ошлó дóма. Кугá го-питáл башчá-му на-чијá воденица тóлку úбаво и тóлку брже го-е-сомлéло, детéто му-е-кажáло óти ошлó прáво на-Ждрапáновата воденица. Башчá-му се-изненадѝл и поверувáл óти íма нóгу íтро детé. И оттогáј сéку-гаш сáмо детéто си-одѝло на-воденица.

Никола Ризински (Јован М. Стојовски)

Будинарци

Циганино и млекото

Еден Цѝганин ошéл на-некоа колиба и укрáл еден кúп млéко. Турѝл-го кúпо ф-тóрбата, преврзáл-го озгóре, зéл еднá тојáга и го-преметнáл през-рáмото. Одéеки-си текá, мислѝл-си по-пáте сé шчó мóже да-напрáви од-млекóто и кóлку нóгу е-укрáл. Од-гулéма рáдос дур и сáм си-думáл на-глáс: „Кугá ќе-стѝгна дóма, нájна-прет ќе-го-íзбија млекóто. Од-мáтеницата ќе-свáра úрда. Úрдата и маслóто ќе-прóдам и за-нѝх ќе-зéма нéколку кокóшкѝ; кокóшкѝте ќе-ми-снéсат јáјца и од-нѝх ќе-íзведа сé гулéми и úбави пéтли. Кугá порáснат петлѝте, ќе-и-прóдам и за-нѝх ќе-зéма нóгу пáри. Сос-пáрите ќе-си-кúпа úбави дрéи и éдин óшче пóубав кóн. Ќе-се-óблеча като-цáрскѝ сѝн. Тогáј ќе-го-јáхна кóне и гóрдо ќе-се-прóшетам прет-цáрскѝе двóр. На-цáмо ќе-седѝ цáрската шчёрка и ќе-ме-глéда. Тогáј онá сѝгурно ќе-попѝта кóј-е товá, а јáс ќе-вѝкна: „Јáс-сам Рамадáн Цѝганино, брéј, брéј, цáре, и сѝте ф-двóро“. Тогáј цáрската шчёрка ќе-си-помѝсли ка-мóш да-сам-Цѝганин

а толку убав и феднага ќе-ме-зайска. Јас ќе-ја-пóтерам от-цáро и óн ќе-ми-ја-даде за-женá. Такá Рамадán от-Цíганин ќе-стáне цáрски зéт. Пóсле нéкое врéме ќе-си-одíмаме детéнце, óшче пóубаво и од-башчá-му и од-мáке-му. Товá моé детé ќе-се-научи да-óди и да-дúма. Дúр тогáј ќе-зáстана пред-нéго, ќе-му-пóгледна ф-очíte, ќе-úдара с-рацéте и ќе-му-рéчa: „éла у-мéне“. Цíганино искáл да-покаже ка-ке-да-изглéда úбаво кугá ќе-чúкне с-рацéте. Áрно-ама кúпо сос-млекóто сосé тојáгата паднáл зад-нéго и се-строшíл, а млекóто истéкло. Цíганино жáлно погледнáл ф-парчétата от-кúпо и си-рéкол ф-акáло, áма пá на-глáс: „Бáре да-мóжех да-се-нáјада úбаво“. Попцувáл по-цигáнски, макáр и сáм нé-е-знајáл кóј пцúва и си-ошéл по-пáте на-онáм нéкаде.

Јованка Пачарска (Јован М. Стојовски)

Владимирово

Лоф на вáчета

Едén дén вршчaхме-се сос-бáте Ѓóрги от-планинáта. Товá бéше нéкаде úкулу Светí Еремíа. Тамán спадáхме низ-Градíш-чето, чúхме нéкаде завíја вáци. Чúли бéхме оти вáкó дéка завíе тогáј, на-товá мéсто ќе-се-окучи. Нас нè-фатí самáре. Решíхме да-чéкаме. От-ка-поминаá нéколку мéсеци, четíри и-пóл ле-бéа, пет ле бéа, не-знам, ф-едén прáзник ојдéхме на-товá мéсто дéка вíеја вáцíte. А тогá мéсто бéше ф-едén дебóк áндак дéка не-мóш ни-пíле да-прелíта. Мушкáхме-се низ-рáскето, кугá глéдаме тýка-тáм по-мáлку вáничка расфрлано. Мúгу еднí скáли видéхме дúпка, а пред-дúпката и вáкојáднина. Знахме оти са-тýка нéкаде. Бáте останá пред-дúпката сос-пúшката ф-раце, а јáзе зéх една врéка и флéгох фнётри. Чúх нéкаде квичáт вáчéта. Одíх сé по-гласó на-вáчétата и и-најдéх. Óшче не-бéа ни-прогледнáли. Собрáх- ф-еднá врéка и излéгох. За-нáш касмёт старíте вáци и-нémаше. Ка-и-пребройхме, испаднáа óсем. Кажúваа оти вáкó по-еднó крил на-дрúго мéсто, сигурно са-билí дéвет. Сос-гулém стрáх спаднáхме дóле ф-рекáта. Смрачúваше-се вéке. Однесохме-и на-Шумското и ни-платíја по-óсем ил'адáрки на-вáчé. Едén офчáр сарантá видéл старíте вáци ка-се-тркалáли по-ливáите, стрáшно завивáли. Диф-чинá, ама и онí знаáт шчó-е мáка.

Киро Ковачки (Јован Кушовски)

Владимирово

Ламја

Имáло нéкое врéме едíн цáр и еднá царица. Онí имáли нóгу úбава шчёрка. Ф-тóве грáт дéка живеáл царó сос-царицата, доодí-ла еднá стрáшна ламjá на-чéшмата. Сéкоја вéчер јáла по-еднá момá. Дошлó рёт и на-цáровата шчёрка. Ошлá на-вóда и почнáла да-плáче. Ф-товá врéме дошёл нéкој ловци́ја да-пиé вóда на-чéш-мата. Почнáл да-а-пíта момáта зашчó плáче и онá му-кажáла каквá-е рабóтата и шчó белá ја-снашлá. Ловци́јата ñ-рéкол да-не-се-бои́ оти он кé-ја-утéпа. Тóве ловци́ја имáл лáф, вáк и кúче. Седнáл на-чéшмата и зачекáл. Кугá се-појавíла ламjáта, стрáшно забучéло и момáта пá заплакáла. Ловци́јата ñ-рéкол да-не-плáче, он кé-ја-спáси. Ловци́јата сáкнáл лавó, вáкó и кúчето; дéвет-пáти пукнáл и ја-утепáл ламjáта. Ламjáта имáла дéвет глáви. Ловци́јата ñ-рéкол на-момáта да-си-óди дóма. Онá му-далá прстено оти ја-спасíл. Он пресéкол јазíците од-главíте, турíл-и ф-торбáта и си-ошёл. Кугá си-ошлá дóма момáта, царó и царицата нóгу се-изра-дувáли. Момáта им-раскажáла сé за-ловци́јата. Áма гáволо да-и-нáјде главíте, зéл-и и ошёл прáво при-царó да-кáже оти он ја-спа-сíл шчёрка-му. Царó му-ја-дáл негóвата шчёрка за-женá. Дошлó врéме за-свáдба. Поканíли свáтове. На-свáдбата дошёл и ловци́-јата, седнáл нáзнакрае. Невéстата дошлá да-цали́ва рáка на-кумó и на-свáтовето. Дошлó рёт и на-ловци́јата. Кугá подáл ракáта да-му-ја-цáлне неvéстата, онá си-го-познáлá прстено. Тогáј ловци́јата рéкол на-царó оти он ја-спасíл шчёрка-му и оти главíте шчо-и-донёл гáволо са без-јазíци. Царó наредíл да-го-запáлат гáволо жив да-изгóри, а ловци́јата го-зéл за-зёт.

(Јован Кушовски)

Владимирово

Итрата баба

Едén дéдо и еднá бáба живеáли ф-еднá коли́ба фоф-нéкоја плáнина. Дéдото одíл на-лóф. Првие дén нишчо не-фанáл. Фтóрие дén пá нишчо. Áма на-трéтие пáт утепáл зáак. Дéдото го-суредíл зáако и го-дáл на-бáбата да-го-сфáри. Пá ошёл на-лóф. Бáбата го-сфáри́ла зáако и еднá по-еднá сíте дрóпки изéла. От-ка-изéла

месото, турила ф-котлето да-се-вари една сфйнска подлога. Куга дошел дедото, потерал на-бабата ручок. Бабата му-турила ф-една паница чорба сос-сфйнска подлога. Дедото сфатил каква била рабтата, грабнал паницата и ја-треснал од-главата на-бабата.

(Јован Кушовски)

Владимирово

Сираче

Некој офчар имал гулемо стадо офци. Фоф-неговото стадо имало една офца убава, рудована и млечна сос-ногу убаво шаренко јагненце. Дошли тргофци да-купуваа јагнишча. Офчаре ја-продал и најарната офца – маката на-шареното јагне. Јагнето цала нош блеало, ама мака не-нашло. Саранта, куга флегол офчаре при-офците, јагнето му-рекло: „Бате-ле, бате Стојане, три пати стадо преброих, мојата мака не-најдех; дали-ја ваџи грабнаа или од-болес умрела?“ Офчаре му-рекол: „Нити-ја ваџи грабнали, нити од-болес умрела, туку јазе ја-продадох; за-тебе оставих до-девет маки дојници“. Јагнето му-рекло: „Ваџите да-ти-изедат деветте, куга ми-нема мојата кротко да-ми-застане, слатко да-си-се-наџицам“.

(Јован Кушовски)

Владимирово

Три сестри

Некое време живеала некоја мака сос-три шчерки. Онѝ били нoгу сиромаси. Сестрите живеали фоф-една одаа, а мака-им ф-друга. Ношке седели до-никое време и прели ваана. Едно време царо наредил да-не-се-седи ношке повече од-осем саато. Една вечер поминал помошникo на-царо покрај кашчата на-сестрите. Куга видел светлината од-одаата, ошел под-цамо да-чуе шчо си-думаа трите сестри.

Најгулемата сестра рекла: „Да-го-зема министерские син, ќе-му-рода близнаци“. Фтората сестра рекла: „Да-ме-земе сино на-трговецо, нозете ќе-му-миа, водата ќе-пиа“. Најмаленката сестра

реклá: „Да-ме-земе царские син, ќе-му-рóда две деца, машко и женско. На-машкото на-челóто ќе-има сáнце, а на-женското на-челóто – месечина“. От-ка-чул желбите на-трите сестри, он ошел при-царó и му-кажал сé. Царó наредил да-и-доведат сестрите. Кугá и-питал царó до-кугá са-седели, они си-мáчели, нишчо не-продумáли. Нèкое време најстарата сестра признала оти са-седели повеќе од-бсем часó. Царó и-питал шчó работили. Тогај сестра́та кажала сé по-рét за-нијните желби. Царó им-испáнил нијните желби. За неговие син ја-зел најмаленката сестра. Арно áма дошло време царские син да-óди војник. Женáта му-билá трудна. По-нèкое време царската снаа, најмаленката сестра, родила. Родила две деца – едното машко, другóто женско. На-челóто на-машкото имáло сáнце, а на-женското месечина. Нèјните две сестри од-завидлáк ќе-пукна́ли били. Земáли децáта, турили-и ф-една кóшница и и-пушчили да-пливаа низ-река́та. А фоф-лу́лката турили кутре и мачé. Кугá дошел царó да-види децáта, видел кутре и мачé. Наредил да-ја-зако́паа до-половина фоф-земја́та, да-ја-печé сáнце и да-ја-плуваа мухите.

По-нèкое време дошел-си од-војска́ царские син. Ошел да-ја-види и чул два глáса ка-плачат. Кóшницата сос-децáта се-удрила од-нèкој ка́мен и ја-исфрлило сос-децáта на-брегó. За-гуле́мо чудо видел оти на-машкото дете сáнце грее, а на-женското месечина. Он и-зел децáта и и-изгледал...

(Јован Кушовски)

Смојмирово

Сино а тера мајка си

Една невеста и едно момче оженили-се и били богáти и си-одимáли едно дете машко. И пошчó били богáти, она́ никугаш не-одила на-полéто. Не-знаála ни-нивјето дека-им-са. По-едно време му-тескна́ло на-момчéто: „Ајде, жéно, ќе-те-кача на-кóлата и ќе-те-прóшетам да-ти-кажа нивјето“, и тргна́ли по-полéто и одили додека одили. На-едно мéсто притерáло детéто водичка и он си-има сáт за-вóда. „Тúка седéте у-кóлата, јас ќе-йда да-ви-дóнеса вóда“. Като-ошел да-им-донéсе вóда, куга-се-врни́л детéто нашел там, женáта немáло. И он погледал, поодил од-вáлта во-вáлта да-не-ја-нèшто дивчина однело. Викáл, немáло-ја. Земáл детенцето

и си-ошѐл дѳма. И си-живеáл. Реши́л, ако-се-оже́ни, ја́ ќе-го-гле́да дете́то, ја́ не́ке, а така́ ќе-си-гле́да дете́то, ќе-си-преживе́е.

Прекара́ло-се да́го вре́ме, дете́то заоди́ло на-шко́ло, порасна́ло, прекара́ло шко́лата, и куга́ билѳ осемна́ес годи́ни, станáло и реклѳ: „Дали́-сам има́л ма́јка или не́, и ако-сам-има́л каде́-е мо́јата ма́јка?“ „Не́-е па́кос, си́нко, да-зна́еш за-тво́јата ма́јка. Има́л-си, а́ма и ја́с не-зна́ам каде́-е“. Дете́то пошчо-му-е-билѳ те́шко за-ма́јка-му-имáло една́ бли́зу комши́ка ста́ра — и станáло и ошлѳ при-неá и реклѳ: „Ма́ри ба́бо, ти́-си комши́ка, зна́еш-ли ти́ има́л-ле-сам ма́јка и зна́еш-ли каде́-е?“ Рекла́ ста́рата: „Зна́ам, си́нко, а́ма не-смеá да-ти-ка́жа, немо́ј да-ме-ока́жеш“. Дете́то се-закле́ло зашто́ не́ма да-ја-ока́же, са́мо да-му-ка́же, и таá му-раска́жала. „Когá

-ти ошли́ на-полѐто сос-една́ ко́ла. Та́тко-ти ошѐл да-нали́е во́да, да-донесе́, и кат-се-врна́л не́-ја нашѐл, са́мо те́бе те-наше́л. И се-врна́л дѳма и досе́га така́-си-е, ни́каде не́-са ја-нашли́ ни жи́ва ни умре́ла“. Дете́то си-ошлѳ дѳма и си-легна́ло. У́трото куга́ станáло, реклѳ на-та́тко-му: „Та́тко, ти́ не-кажу́ваш де́ка-е мо́јата ма́јка, а́ма ја́с сонува́х де́ка-е мо́јата ма́јка и куга́ е-загина́ла, не́го ти́ не́-си-ја-наше́л ни жи́ва ни умре́ла. Ја́с ќе-ѳда да-ја-те́рам“. „Немо́ј, бре-си́нко, ако-сме-без-не́ја останáли, а сегá и бес-те́бе-ле?“ „Не́, ќе-ѳда да-ја-те́рам“, и така́ тргна́л. Мина́ло да́го вре́ме, го-сретна́ла една́ ста́ра коли́ба да-ношче́ва. Има́ло та́м, ф-таá коли́ба, еде́н ста́р човѐк, ко́ј го-попита́л каде́ ќе-ѳди. А ѳн му-ре́кол: „Ќе-ѳда не́каде ма́јка да-те́рам“. Ре́кол-му ста́рио: „Немо́ј да-ѳдиш отту́ка на-та́мо, ѳти ко́ј е-замина́л от-ту́ка се́ е-загина́л“. А́рно а́ма момче́то това́ барѐ не-слуша́ло и тргна́ло саба́ле и оди́ло шчо-оди́ло да́го вре́ме и стигна́ло на-пла́днина во-едно ме́сто пу́сто, ни́шчо нема́ло та́мо, са́мо една́ трла и двамина́ офчаре́ де́ка ма́зат офци́те. И ѳди при-ни́х и и-пи́та: „Шчо́ пра́йте ви́е ту́ка та-се́-е-запусте́ло? Са́лте ви́е-сте ту́ка ф-това́ по́ле и ф-таá го́ра?“ И о́ни извика́ле одедна́ш: „Ах момче́нце, ќе-заги́неш, вр́ще-се надса́де!“ А о́но им-ви́ка: „Каже́те, са́ми-сте ту́ка или има́те и дру́зи све́т при-ва́с?“ „Ни́е-сме ту́ка дву́јца, за-офчаре́ не́-е-земáл зме́о, а има́ деветна́ес годи́ни една́ женá е-дове́л ту́ка и си-ја-чу́ва за-женá дѳма“. „А́ми доѳди-ли она́ ту́ка?“ „Доѳди на-се́ка пла́днина и на-се́ка су́трина да-одно́си млекѳто да-го-по́и. Сегá ѳще́ ма́лку да-приче́каш ќе-до́јде, ако-и́скаш да-ја-ви́диш“. След-ма́лку дошла́ женáта и ѳн кат-ја-видѐл од-дале́ко. Има́л сли́ка од-ма́јка-му кат-била́ дѳма и мла́да и ја-носи́л у-не́го и извади́л сли́ката и погледна́л фоф-сли́ката, и па́ погледна́л фоф-женáта, и се-уверѐл оти-

-е-товá неговáта ма́јка. И ја-тргна́л на́страна од-офчаре́то, и-да́л сли́ката и реко́л: „Чи́ја-е та́а сли́ка, мо́жеш-ле да-ја-позна́еш?“ Она́ рекла́: „Мо́ја-е сли́ката, а́ма ти́ ќе-ми-ка́жеш од-де́ка-ти-е“. Дете́то и-рекло́: „Е мори-ма́јко, ја́зе-сам тво́е си́н шчо-ме-оста́ви на-полови́н годи́на и до́јдех да-те-те́рам и по-сли́ката те-позна́х о́ти-си ти́зе“. „А бре-си́нко, не-мо́жеш ти́ да-до́јдеш та́мо, о́ти ќе-те-изе́де зме́о, ти́ ту́ка ќе-се-кри́еш“. Рекло́-и момче́то: „Ќе-те-за-бо́рча не́што, ја́с ту́ка ќе-се-кри́ја, а ти́ това́ да-го-учи́ниш шчо-ќе-да-те-забо́рча. Ќе-го-пи́таш зме́о да-ти-ка́же де́ка-му-е си́лата и срце́то, та у́тре ќе-до́јдеш и ќе-ми-оба́диш“. Женáта си-ошлá вечерта́, одне́ла млекóто и като-си-легна́ли, та́а го-замоли́ла: „Е, станáја-вече деветна́есе годи́ни от-ка́ сме-се-собра́ли, а ти́ на-мене́ не-си-се повери́л да-ка́жеш де́ка-е тво́јата си́ла и тво́јето ср́це, а ја́зека си́чко ти-пра́вам шчо ми-наре́диш. Тога́ј реко́л зме́о: „Не-тре́беше да-ти-се-ка́же, а́ма а́јде, ќе-ти-ка́жа. Ѐма еде́н ца́р ф-та́а и ф-та́а држа́ва де́ка живее́ и бли́зу до-не́го е́дно е́зере и фоф-е́зерето и́ма е́дна дивá свиња́, и фоф свиња́та и́ма за́јак и фоф-за́јак и́ма цинга́р, и фоф-цинга́ро ја́јце; и доде́ка се-това́ ја́јце не-стро́ши, ја́с не́ку да-у́мра“. Женáта запо́вни́ла си́чко шчо-и-кажа́л зме́о и ошлá ут́рото по-мле́ко, изви́кала на́страна синó-и, му-рас-прави́ла си́чко. Он не-се-решí да-си-о́ди до́ма, пра́во ојде́ при-дво́рецо на-то́ве ца́р. Като-би́л измо́рен од-длáк: па́т, приседна́л боже́ да-почи́не, а́ма му-се-придре́мало и полегна́л да-преспи́, а то́ве ца́р шчо-би́л ф-то́ве дво́рец има́л са́мо е́дна шче́рка и е́дна жена́, дру́го ни́што. А́рно-ама ф-то́ве ма́х изле́гла ма́јката на-во́нка и виде́ла е́дно момче́ дека-спи́је на-ни́јно дво́р и кат-го-виде́ла бр́же се-надса́д врна́ла и рекла́ на-царó: „Е́х честíт ца́ру, да-ви́диш каква́ сре́ка е-дошлá на-дворо за-на́шта шче́рка“, и станáл царó и он го-виде́л и на-не́го му-се-ареса́л како-на-женáта-му; и реко́л на-женá-му да-ка́же на-шче́рка-си и она́ да-го-ви́ди и да-не-сме́ат да-го-разбу́дат доде́ка си-са́м не-ста́не; а́ма немóј да-го-испу́шчат, ќе-да-че́каа; доде́ка спи́е, та́м да-са-е́дната. И о́ни седели́ та́мо. И ка-седели́, по-е́дно вре́ме станáло момче́то и како́ станáло нави́кали-го до́ма ф-кона́ците. Напои́ли-го, нарани́ли и му-обади́ли шчо ми́слат, о́ти са-го-бендисáли за-ца́рски зéт. И он се-согласи́л и направи́ли свáдба. Првáта ве́чер се-прекара́ло, на-фто́рата кога́ заспа́ла невестáта, изле́гол от-каде́ не́ја и ошéл пра́во на-е́зерето и загази́л, и изле́гла дивáта свиња́ и почна́ли да-се-бо́рат. И кат-се-бори́ли, рекла́ дивáта свиња́: „Е морé ца́рски зéту, да-е-ту́ка зме́о, та-да-го-ви́да, ќе-те-фрла́ фоф-обла́ците и ќе-те-распр́сна на-деведесе́ и де́вет парчи́ња“. „Е морé сви́њо, да-е-ту́ка ца́рската

шчёрка, да-ми-подаде една чёша вода да-се-напија и да-довёде два загара и два славера, та тогај јас ќе-ти-кажа“. И се-пушчил и си-ошёл он, та-си-легнал при-невестата; она усетила ёти го-нема ушче порано, ама не-хтелá да-му-каже, ма́чела-си.

Зарантá кажала на-тáтко-й: „Тóј твој зёт, тáтко, шчом усети ёти заспá, исчёзне от-кадé мéне, не-зна́м кадé ёди“. Тáтко-й ја-йтро поучыл: „Тй, кёрко, кат-загине от-кадé тебе, да-дóјдеш да-ме-скóрнеш и да-последиме по-негóвата тра́га и ќе-разбёреме дéка ёди“. Такá и направили. Шчóм излéгол цáрскио зёт и тргна́ли по-него крйшум да-го-не-загубат кадé ќе-йде. И кат-видели дéка се-сопрёл на-ёзерето и се-укрйли блйзу до-ёзерето и чекáли да-вйдат шчó ќе-да-бйде. Катó загазил низ-ёзерето зéто, и пá излéгла дйвата сви́я, и пá се-заборйли, и па-реклá дйвата сви́я: „Ё, цáрски зéту, да-е-тýка змéо, сáлте с-óко да-го-вйда, ќе-те-распрсна“. А он рекол: „Ё, сви́но, да-е-тýва цáрската шчёрка, да-ми-подаде една чёша вода, и да-довёде два загара, и да-донéсе два славера!“ И тйја катó-чýли, тргна́ли-си-докáт не-е-тргна́л он да-ја-затéче дéка спйе она дóма. И утрáта вéчер кат-си-легнали, он мáлку почекáл и пá станáл, и онй прибáрали сйчко шчó-чýли од-негóвата у́ста и ошли по-сáм него и стигнали на-ёзерето и се-укрйли. Додéка се-бйли онй, тáм седели и катó-се-уморйли, реклá дйвата сви́я: „Кé-те-распрсна, ако-се-подаде змéо дýри до-облаците“. А цáрскио зёт: „Е, морé сви́но, да-е-тýка шчёрката на-цáро да-ми-подаде една чёша вода и да-довёде два загара и два славера и да-ми-дóјде сйлата, ќе-те-фрла до-облаците“. Феднáга добди цáровата шчёрка и му-донóси вода и кат-се-напйва, ја-распрснува на-но́гу парчйња, и излáзи од-него едён зáјак и пушчйја феднáга загарéто и фанáа зáјакo, закóлуваа зáјакo; излáзи цйнгарo, пушчаа славерите и фанáа цйнгарo. Го-закóлуваа цйнгарo и извадйја јáјцéто. Другóто унишчй, а јáјцéто турй ф-пóјасo и тргна́л пá на-пáт при-мáјка-му. Нашёл-ја-е на-бачылoто и ја-попитáл: „Жйв-ле-е óшче змéо?“ Извадйл-е јáјцéто и го-скршыл, и змéо умрёл; и си-повёл мáјка-му. И земáл желéзната прáчка шчó-ја-кажáл змéо на-мáјка-му и ударáл на-сéки кáмен по-еднáш. Товá станáли стóка, нóгу пóвече нарóт, шчото пливнáло по-земјáта. Кат-разбрáли кóј-е нй́но спасйтел, извикáли: „Нйе кé-те-тýриме цáр!“ И он си-одвёл мáјка-му дóма и срéкно си-живеáli.

(Горги Трошански)

Трујца братја и сестра им

Трујца братја си-имали една сестра и ја-оженили далеку. Еднаш најстариот брат ошел да-ја-види што прави и ка-си поминува. Куга ошел там одмах свекоро рекол: „Снао, заколи една кокошка и меси баница оти-е свато еднаш дошел“. Снаата заклала кокошка и меси баница и седнале да-јадат. Свекоро и свекрвата веднага почнале да-јадат, а снаата приносила. Таман седнала свекоро па извикал: „Снао, некој вика вонка, иди виш кој вика“. Ошла она да-види кој вика, ама никој немало и се-врнала и па седнала, ама свекоро па викнал: „Снао, нешто лае кучето, иди виш зашто лае“. Снаата па ошла да-види зашто лае кучето и па се-врнала, оти вонка никој немало и седнала да-јаде. Штом па почнала да-јаде свекоро рекол: „Снао, диге софрата, јас и бабата се-најадохме, а сигурно и свато се-е најал“. Брат-и видел каква-е работата и си-ошел дома и си-расправил на-друзите братја. Решил да-иде и да-види средниот брат каква-е работата сос-сестра-му. Куга ошел там исто така свекоро и-рекол на-снаата да-меси баница и заколе кокошка. Снаата се тоа зготвила и седнале да-јадат. Свекоро па-ја-прашчал снаата да-види кој има вонка и таман почнала да-јаде, и-рекол да-ја-дига софрата, оти са-се-најали, а таа па си-останала гладна. И тове брат си-ошел и он справил што се-догодило каде сестра-му. Најмалечкиот брат бил најербап. И рекол оти он ќе-иде да-види ка-е и што-е каде сестра-му. Куга ошел там, свекоро и-рекол на-снаата: „Снао, заколи кокошка и меси баница оти-е дошел свато и тебе добро да-го-пречекаме“. Снаата заклала кокошка, меси баница и седнале да-јадат. Снаата приносила и свекоро ја попрашчал да-види кој има вонка, и таман седнала да-јаде, свекоро рекол: „Снао, диге софрата, јас и бабата се-најадохме, а сигурно и свато се-е најал!“ Арно ама брат-и рекол: „Јас-сам са почнал да-јада, а сестра-ми не-е- ни-почнала!“ И така си-останале да-јадат и изеле се кокошката и баницата, а свекоро и свекрвата си-останале гладни. Легнале-си, ама гладен не-се-спие, а брат-и на-невестата си-спал до-огнишчето каде-ношчвите, и там бил лебо. Свекрвата едно време му-рекла на-свекоро: „Море јас-сам ногу гладна, и не-знам што-ќе-да-права, а свато спие ф-ќиреле и нема ка-да-зема леп“. Свекоро и-рекол: „Свари кашамак ф-котлето и ќе-апнеме така от-котлето“. Свекрвата тура вода да-се-грее, ама брат-и на-невестата почнал да-се-чеше и и-рекол на-сваата: „Е море свао, живјасах“ – и соблекол кошулата

и ја-фрлил ф-котлето и рекол нека-се-попари. Свекрвата му-ка-жала на-свекоро шчо станало, а он и-рекол да-земе квасецо от-квасичарнико и да-го-испече ф-пепело. Свекрвата го-умесила и го-турила да-се-пече ама свато земал една прачка и рекол: „Тат-ко-ми били три братја и така поделили имото на-три дела“ – и така сос-прачката се го-разнел квасецо. Свекрвата не-успеала нишчо да-апне и па му-рекла на-свекоро оти-е ногу гладна, а он и-рекол: „Иди в-градината и апни некое перо прас, ќе-ти-помине“. Свекрвата ошла в-градината и почнала да-ќине и да-гафа прас. Свато излезнал и почнал да-вика: „Оа, оа, стопанице, ќе-изедеш празо на-свато“, и земал една остегарица и почнал да-ја-удри и ја-пребил от-ќотек. Ошел при-свато и му-рекол: „Ела, свате, не-ми-се-спие и излегнах малку в-градината, а там една крава да-ти-изеде празо и земах една остегарица и ја-пребих с-ќотек“, а свато преапал устата оти знаал кој бил вонка.

(Ѓорѓи Трошански)

Нејрево

Вăко и лесицата

Вăкó и лесицата билí гулѐми пријатели. И лесицата викала на-вăкó:

– Еј, кúмо вăче, да-знаеш кóлку-е-страшен човѐко!

А вăкó:

– А, страшен-е! Мѐн не-ме-е-страх.

– Не-те-е, не-те-е, óт не-го-знаеш.

– Е пá кугá ќе-ми-го-кажеш да-го-вида?

– Стóј – реклá лесицата – јас ќе-те-óдведа да-го-видиш.

Чекáла да-заврне снѐк и му-реклá:

– Áјде сá, кúмо вăче, д-íдем да-видиш кóлку-е-страшен човѐко.

Ошли, скрили-се ф-некое брекчѐ на-пáте и чекáli да-замине човѐко. Поминáло некое детѐ малѐчко, вăкó рекол:

– Товá-ле-е човѐко, страшни човѐк?

– Не-е, не-е. Товá-е бадешчи човѐк.

Пóсле поминáл некој стáр човѐк сос-тојáшка. Пá рекол вăкó:

– Товá-ле-е стра́шние човéк?

– И това́ не-е. Товá-е бивши човéк, остарéл човéк.

Е, најпосле ёто оздóле дéка иде млáт човéк, сос-пу́шка, сос-зага́р и рекла́:

– Ёто, това́-е стра́шние човéк. Ама́ јас ќе-бéгам, не-смеа да-го-дóчекам.

– Е, бéге тí, јас ќе-го-дóчекам.

И чекáл вáкó, дошéл човéко спрóти вáкó, вáкó рипíл на-човéко. А́рно а́ма човéко сос-пу́ската бó-у-у-у, та-по-вáкó, по-лицéто на вáкó и вáкó спадна́л да-не-го-дáви, не-смеáл. Пóсле се-загна́л вáкó да-сти́гне лесíцата. Трчи, трчи по-пáте, лесíцата се-обрна́ла и рекла́:

– Шчó-е, кумо-вáче, шчо-бéгаш?

– Е, óстави-се, кумо-ли́со, нóгу е-стра́шен-бíл човéко.

– Е, óти, шчó-ти направí?

– Јас – вíка – рипíх да-го-дáва, а́ма óн духна́ през-една́ тоја́га па-ми-посипá лицéто се-градúшки.

Улав вáкó, óн мýсли граду́шка-е това́ шчо-пáда од-небóто, од-óблаците, а онó е-билó сáчми. И вéче не-смеáл вáкó да-рипа на-човéка.

Копрана Рендевска (Павлина Шехтанска)

Нејрево

Косовиот човек

Имáли-си едни́ свéт едно́ ма́шко детé. Башчá-му óбче ка-билó малéнко детéто ошéл в-дру́га држа́ва и ñ-рекол на-женáта-му: „Јас ќе-ста́на ца́р, а тí кугá порáсне петна́есет годíни детéто ñспрати-го каде́ ме́не, а́ма сос-кóсав човéк нíкак да-не-пра́и муа-бéт“. Кугá направíло петна́есет годíни детéто, ма́ка-му го-испра-тíла и му-кажа́ла шó-с-рекол башчá-му да-не-дúма сос-кóсаф човéк. Детéто се-спремáло и тргна́ло. Оди́ло, оди́ло по-пáте и сретна́ло еде́н кóсав човéк и човéко му-рекол „добардéн, сíнко“. А онó не-хтéло да-му-продúма, пóноона́му е-пá сретна́л дру́к кóсаф човéк и на-не́го не́-му продумáл, а кугá видéл и трéт, поми-сли́л мóш сíte тýка са-кóси и му-продумáл. Кóсавие човéк го-

-пита́л каде́ ќе-оди, а момче́то рекло́ та́м и та́м, „та́м-е та́то ца́р па-ке-и́да каде́ не́го“. Ќосавие чо́век тога́ш му-ре́кол: „А́ј и ја́с да-до́јда сос-тебе́ накаде́ та́а држа́ва“. И момче́то се-сложи́ло. Оди́ли, оди́ли и стигна́ли до-еден́ ѝзлак, а им-се-пи́ло но́гу во́да. Ќосавие чо́век му-ре́кол: „А́ј ја́с ќе-на́права едно́ потегло́, пушчи́-ме ме́не пр́во фоф-изла́ко, ја́с ќе-се-на́пиа, ти́ ќе-ме-извлече́ш, а по́сле па́ ја́с те́п ќе-те-пу́шча да-се-напи́еш во́да“. Момче́то го-пушчи́ло фов-изла́ко, ќосавие се-напи́л и па́ го-извлече́ло. А́рно а́ма сегá и ќосавие го-пропушчи́л момче́то фов-ѝзлако, и момче́то се-напи́ло, а́ма ќосавие чо́век не-хте́л да-го-изва́ди. Момче́то почна́ло да-му-се-мо́ли да-го-ѝзвади, а он ре́кол: „Не́ку да-те-ѝзвада; ќе-те-ѝзвада са́мо ако-се-закáнеш и да-му-рече́ш на-башча́-ти де́ка ја́с-сам-му си́н на-ца́ро, ако-не́, ќе-те-у́дава“. И оно́, дете́то се-закле́ло и то́ве го-извади́л. И па́ си-тргна́ли да-о́дат. Кугá стигна́ли, и ца́ро кугá и-виде́л, но́гу се-израдува́л и о́дма му-ошли́ очите́ фоф-сино́-му-си, оти-би́л но́гу убаф и тога́ј ќосавие ре́кол: „Та́тко, ја́с-сам-ти си́н, а това́ момче́ го-најде́х по-па́те и го-дове́дох ту́ка“. Ца́ро ре́кол а́ко нека́-го ту́ка, ќе-ни-е-слугá, а́ко си-има́л но́гу слуги, ре́кол нека́-го и не́го.

Дошло́ вре́ме ца́ро ослепе́л, се-разболе́л и ослепе́л. Има́ло во́да лекови́та каде́ не́која плани́на, това́ било́ во́да шо-леку́ва, а́ма вода́та ја-чува́ла ламја́. И испрати́ли-го дете́то ба́ш да-му-донесе́ во́да, а на-ца́ро не́-му-се свиде́ло и му-било́ ма́ка оти-ба́ш оно́ да-ѝде. Тргна́ло дете́то по-вода́та и кугá дошло́ до-планина́та, ламја́та кугá прируче́ла и оно́ от-стра́х бутна́ло вода́та, та́а во́да билá фоф-шише́нце и ја-истури́ло вода́та. Кугá ја-истури́л вода́та фоф-това́ вре́ме и ламја́та прогле́днала́ о́ти и она́ билá ќобрава, и треба́ло не́кој да-го-исту́ри това́ шише́ и да-прогле́дне ламја́та. Дете́то се-здрави́ло од-ламја́та, и она́ му-рекла́: „Немо́ј, бре-че́до, да-се-пла́шиш и да-бегаш од-ме́не, зна́еш-ли ти́ шо́ добро́ ми-на-прави́, де́ка ја́с прогле́днах“. И му-далá во́да и му-рекла́ „куга́ ќе-ти-притре́бам са́мо ви́кни, ја́с ќе-ти-помо́гнам“. И дете́то си-ошло́, да́а-му во́да на-ца́ро и он прогле́днал и о́шче по́вече го-заиска́л. А́рно а́ма ф това́ вре́ме билá-си не́коа ца́рска шче́рка ф-не́која дру́га држа́ва и ко́ј ка-ѝде ца́рски си́н по-не́а, не́-се врашча́л, ту́ку загнува́л, умира́л. И ќосавие чо́век мисли́л де́ка та́м момче́то може́ло да-у́мре и нареди́л да-го-испра́тат не́го да-ја-дове́де шче́рката на-ца́ро за-не́го. Момче́то тргна́ло, а на-ца́ро па́ му-било́ но́гу криво́, зашто́ ба́ш това́ дете́ да-го-избе́рат, а́ма си-па́ ре́кол, е́-па не́ка ѝде да-ви́диме шо́ ќе-напра́ви. Дете́то зема́ло де́вет ками́ли и де́вет това́ра жи́то и тргна́ло. Кугá на-па́те испречи́ло-му-се це́ло

мрафкино царство, немали шó да-јадат и момчето не-можелó да-помине. Тогаш се-сетило за-житото шо-го-носило сос-него, фр-лил-им-го житото, мрафките се-најали и се-тргна́ли от-пáте. Тогáј една́ мрафка се-издели́ла, ошла́ кадé не́го и му-рекла́: „На́-ти едно́ кри́лце од-ме́не, па-куга́ ќе-ти-притре́бе на́ша по́мош, т́и са́мо трз-ни-го од-не́каде и ни́е ќе-до́јдеме да-ти-помо́гнеме“. А момчето реклó: „А́јде ќе-го-зéма кри́лцето, а́ма ви́е-сте но́гу малéчки шó мо́жете да-ми-помо́гнете?“ И си-ошéл. Продолжи́л по-пáте и кугá глéда едно́ орли́но царство застана́ли на-пáте и не-можел да-по-мине. Тогáј момчето исéкол-и камилите и им-го-расфрлáл месóто. Он́и се-најали и царó на-орли́те му-рекол: „На́-ти, бре-си́нко, едно́ кри́ло, ќе-ти-потре́бе. Кугá-си воф-нево́л'а са́мо фпáлни-го кри́лото, и ни́е ќе-ти-помо́гнеме“. Земáл-го кри́лото и замина́л. Оди́л, оди́л и стигна́л до-едно́ мо́ре. Кугá видéл фов-водáта една́ малéчка рибичка прéта, прéта фов-водáта и пла́че. Он се-наведна́л, извади́л-ја от-ка́де ка́мено дéка се-била́ заглави́ла. И залéти ма́-ка-му на рибичката и му-рекла́: „На́ зéми од-ме́не една́ пéрка па́ ако-ти-потре́бе помо́ш ви́кни-ме“. И така́ сос-сé това́ момчето стигна́л фов-та́а држа́ва и до-та́а ца́рска шчéрка. Царó го-викна́л кадé не́го и му-рекол: „Ќе-ти-ја-да́м шчéрка-ми, а́ма са́мо под-у́слов ако-ми-испа́ниш тр́и ка́ула. Први́е ка́ул – да-ми-го-дока́раш за́јако шо-ми-е-избегáл фов-гора́та“. Момчето ошлó воф-гора́та, а́ма за́јак фáта-ле-се, мачи́ло-се, мачи́ло, и тогáј му-текна́ло за-орли́те, викна́ло-и орли́те, он́и дошли́ и му-собра́ли не-са́мо тове́ за́јак ту́ку и чет́ири дру́ги. Кугá си-докара́л, царó се-почуди́л и му-рекол: „А́ма ја́с има́м и дру́к ка́ул. От-сéдем това́ри рáзлично́ житó испáм сé посе́бно да-ми-издéliш на-кúпове дéка-е ичимéн, па́ рш, па́ пчени́ца и това́ са́мо за-една́ вéчер“. Момчето си-мисли́ло шó да-напра́ви, са́мо това́ то́лку но́гу житó зр́нце по-зр́нце не-мо́же да-се-издéli. Мисли́ло, мисли́ло и ту́ку едно́ вре́ме сети́ло-се за-кри́лцето од-мрафката и кугá има́ шó да-види – дошли́ цéло мрафкино царство и го-избра́ли за-една́ вéчер житото сé зр́нце по-зр́нце. Мрафките му-рекли́ ако-има́ дру́га нево́л'а са́мо да-и-ви́кне. А́рно а́ма царó па́ не́-а да́ва шчéрка-му. Мисли́л-си шó човéк-е то́ве, фана́ за́јаците, избра́ житото, а́ма сáм това́ не-мо́же да-го-напра́ви и ќе-го-утéпа, и му-рекол: „Јáс ќе-го-фрла́ моé прстéн фов-морéто, па́ т́и ако-го-најдéш, ја́с ќе-ти-ја-да́м шчéрката“. И го-фрли́л. Ошлó момчето кадé морéто, седна́ло-си и си-размислу-ва́ло. Во-то́ве момéнт дошла́ рибата и му-рекла́ шó го-мáчи. Он́и ка́жал дéка царó е-наредил да-му-се-на́јде прстéно шо-го-е-фр-лил фов-водáта. Рибата му-рекла́: „Не́-се нерви́ре, т́и ми-го-спа́си

детето и јас ќе-ти-го-донеса прстено“. И рибата ошла фов-морето и по-некое време врнала-се сос-прстено на-царо и му-го-дала на момчето. Момчето сос-прстено ошел право каде царо и царо куга го-видел немало веќе шo да-прави и му-ја-дал шчерката и бил ногу лутен. Оти бил лутен на-шчерката нишчо не-й-дал и царицата од-мака целата руба ја-изнела на-терасата. Момчето и царската шчерка ка си-вјаали на-коне, она почнала да-плаче и он ја-питал зашто плаче, а она му-рекла за-рубата. Момчето и-викнало орлите и рубата едно по-едно се а-пренели. Шчерката на-царо била ногу среќна оти земала такоф храбар јунак. Арно ама момчето й-кажало дека не-е она за-него туку за-сина-му на-царо, а дека-е оно слуга там. Она почнала да-плаче и да-му-вика дека нику-гаш нема од-него да-се-раздели. И момчето а-ногу заискал и куга стигнали каде царо кoсавие човек се-ногу зачудил. Тогaј момчето викнал царо и му-рекол „Татко, јас-сам-ти син, а не тове кoсавие, ама он ќе-ме-удавеше и затова се-договрихме така“. Куга го-чул това, царо наредил кoсавие човек да-го-изгорат, а он со-сина-му и снаа-му живеали-си арно.

Миропа Гошевска (Нада Шуманска)

Негрево

Трите сестри

Некое време ногу одавна си-бил еден цар. Бил-си млат и неoженен и им-рекол на-неговите слуги да-одат по-цела земја и да-му-најдат најарна, најпааметна и најубава жена. Одиле на-тука, на-понам слугите, ама не-можели да-најдат. Еден слуга еден ден ошел фов-едно село каде шо-живеали само сиромашни свет. Куга стигнал там, фоф-сите кашчи не-се светило, оти било доцна, ама фов-една кашча видел дека се-свети. Ошел на-кoше на-таа кашча и куга видел през-цамо, ногу се-почудил. Седели околу огништето три убави мoми, која от-која поубава. Прели и си-прикажували. Това били три сестри убави, ама ногу сиромашни. И слугата си-мислил шо да-прави, дали да-си-оди или да-и-види. И така и направил, виснал до-цамо и и-слушал ка-си-прикажували. Едната рекла: „Е-е-е да-ме-земе мене царо, сос-една паница брашно цела војска ќе-му-нарана“. Фтората рекла: „Е-мoре, мен да-ме-земе, сос-една кадела напредено цела војска ќе-му-ја-облеча“. И са

дошлo рeт и на-нájмалeчката, нájубавата. Тaa мaчeла, мaчeла и eднo вpeмe рeклa: „Eј мoрe, мeнe да-мe-зeмe царo, јac-пa кe-мy-рoдa двe дeцa, eднo мaшкo и eднo жeнскo и тoвa сoс-свeздe; мaшкoтo кe-ймa свeздa на-градитe, a-жeнскoтo на-чeлoтo и нáj-кe-сa-убави на-свeтo“. Слугaтa нoгу сe-зачудил oт-тoвa шo-гo-чул и пoчнaл да-вaрка шo пoбржe да-стигнe кадe царo и да-мy-кaжe шo-e-видeл и чул. Кyгa царo гo-чул шo мy-кaжaл слугaтa и oн сe-нoгу зачудил и рeкол да-мy-ja-дoвeдат нájмалeнкaтa и им-рeкол дeкa за-нeа кe-сe-бжeни. И такa ja-дoвeли нájмалeнкaтa oт-сестритe да-мy-e-жeнa на-царo. Aрнo-ama царo oдмa oшeл фoв-вoјнa и ja-oстaвил, и дoдeкa бил тaм, oнa затруднeла и мy-рoдилa ствaрнo шчeрка и сйн близнaци сoс-свeздe, мaшкoтo имaлo на-градитe свeздa, a шчeркaтa на-чeлoтo. Ф-тoвa вpeмe кадe царo живeали и сестритe на-царицaтa и oни кyгa чули дeкa сестрa-им ствaрнo рoдилa дeцa сoс-свeздe, пoчнaли да-зaвидуваa и да-крoјат плaн шo-да-напpaват. Кyгa заспaла царицaтa, сестритe-й завидики зeмaли-и дeцaтa, излeпилe eднa кoшницa сoс-смoлa, турили и ф-нeа и и-флили фoв-рeкaтa, a на-мeстoтo на-дeцaтa турили eднo кyтрe и eднo мaчe. Кyгa си-дoшeл царo oд-вoјнaтa и кyгa видeл шo мy-рoдилa нeвeстaтa, наредил да-ja-закoпaa дo-пoлoвинa фoв-гyбрe и сeкoј да-ja-плyвa и рка пo-нeа, a сестритe-й oстанaли дoмa кадe царo. И такa царицaтa сo-гoдини билa закoпана фoв-гyбрeтo и плyвана oт-сeкoј шo-кe-пoминe.

Кoшницaтa сoс-дeцaтa oдила, oдила пo-рeкaтa и сe-зaдржaлa кадe eдeн мoс. И тaм имaлo eднa вoдeничкa. Фoв-вoдeничкaтa живeал eдeн стaрeц и кyгa ja-видeл кoшницaтa, рeкол-си: „Aкo-e дoбрe кoн-мeнe, a aкo-e лoшo нeкa си-oди пo-пaтe“. И кoшницaтa сe-зaустaвилa. И кyгa oшeл чoвeкo, ймa шo да-види – двe малeнки дeчички нoгу убави. И кyгa им-видeл свeздитe, нoгу сe-зачудил. Мислил-си шo да-им-напpaви, далй да-и-пyшчи да-oдат пo-рeкaтa йли да-си-и-зeмe. И смилувaл-сe на-тiе убави дeцa и си-и-зeмaл. Aрнo-ama тoвe чoвeк сa си-мислил шo да-пpaви, oти тoвe живeал сaмo oд-eднo гpoздe гpoзjeнцe и тoвa-мy сaмo пaдaлo oд-нeбoтo и oд-мoлитвaтa. Утрoтo кyгa стaнaл и кyгa видeл нaмeстo eднo гpoздe гpoзje oд-нeбoтo пaднaли тpи гpoздeнцa. Дeцaтa oд-дeн на-дeн сa-раснaли и пoраснaли нoгу убави. Старeцo и-нoгу засaкaл и eдeн дeн гo-викнaл мaшкoтo дeтe и мy-рeкол дeкa oн e-стaр и кe-умpe, и кyгa oстaнат сaми, мy-рeкол, никадe да-нe-oди бeз-мoлитвaтa. И такa старeцo мy-ja-дaл мoлитвaтa. Фoф-тoвa вpeмe билa пpoчуeнa eднa убaвицa, викали-ja Гургeлиз Oрдaнa. Тaa билa нoгу убaвa, свeтeлa кaкo мeсeчинa и билa нoгу дaлeкy, имaлa

замок на-една планина и живеала там. Детето му-рекло на-старецо дека иска там да-оди. И старецо му-рекол секогаш да-оди сос-молитвата и да-ја-чита. Детето тргнало, одило, одило, и куга пред-него две планини испречили-се, никак да-помине. Оно ја-прочитало молитвата и поминало. После па одило, одило, куга па нашло на-некаква препрека. Испречили-се пред-него толкави гулеми дрва, и дрваре дека и-сekli. И они почнале да-викаа „дај да-го-исечеме“. Он ја-прочитал молитвата и па поминал. На-крајо пред да-стигне до-Гурѓелиз Ордана видел една жена ка-мете фурната сос-кoсмeто и си-помислил дагокоса ама краткоума и и-рекол „Оти, бабо, метеш фурната сос-кoсмeто?“ А она му-одговорила: „А со-шо, бре-синко?“ Он и-направил една метла и и-ја-дал метлата. Одило, одило пак момчето, и куга погледнало горе на-планината се-свети и седи убавата Гурѓелиз Ордана. Момчето ка-а-видело толку убава, заборило на-молитвата и рекло: „Добарден, Гурѓелиз Ордано!“ А она му-рекла „Мрамор до-колена“. И момчето се-здрвил до-колената. Момчето па рекло: „Добарден, Гурѓелиз Ордано!“ А она му-одговорила „Мрамор до-појасо!“ И момчето се-здрвило до-појасо. Тогаш се-сетило за-молитвата, прочита-ло-ја и па и-рекло „Добарден, Гурѓелиз Ордано!“ И она рекла „дал-ти бог добро“ и станала от-столо. И ф-товá момент момчето ја-земало и ја-качило на-коне и си-тргнале да-си-одат дома каде момчето. По-пáте куга одили и стигнали до-фурната и жената, светó почнале да-викаа „изгори, изгори-си“, а она рекла „неку да-и-изгора, он ми-ја-направи метлата“ и и-пушчила. И после и другите препреки и поминали сос-молитвата. По-пáте Гурѓелиз Ордана му-кажала мака-му дека-е-закoпана фов-губре. Он ошел там и куга видел, сите ја-плуваа. Питал шо-е-направила. И момчето наместо да-а-плувне, ошел до-неа, испрал-ја сос-шервето шо-го-носи, турил-го до-неа и ја-цалнал. Тогáј слугата му-рекол „плувни-ја, шо-а-цаливаш“, а момчето му-рекло: „Никој до-сега не-си-е-наплувал мака-му, па ни-јас неку да-ја-наплувам“, и си-ошел. Слугата трчан'е ошел каде царо и му-кажал дека еден ногу личен јунак рекол: „никој досега не-си-е-наплувал мака-му, па и-јас неку“. Царо ногу се-зачудил и наредил да-го-најдат тове личен јунак и да-го-доведат дома каде него на-вечеро. И куга дошли на-вечеро, а дошли Гурѓелиз Ордана, и-брато и-сестрата. Принели-се за-јаден'е и царо рекол „ајде да-вечераме“. Тогáј момчето рекло: „Јас неку да-вечерам се додека не-ја-доведете и жената шо-е-закoпана в-губрето“. Царо рекол: „Е само това не-може; знаете-ле она шо-е-направила, какоф срам ми-е-донела ф-каши,

и таа заслужува цел живот да-а-плуваа и да-й-се-смеат“. Арно-ама момчето па не-хтеало да-вечера и царо му-рекол на-еден от-слугите да-йде да-ја-доведе таа жена. Куга дошла, сите почнале да-се-гадуваа од-неа и тогаш момчето рекло: „Са мога да-јада, тука-е и мама“. И земал раскопчал-си кошулата и имало шо да-видат: на-градите на-момчето светела една ѕвезда. После ошел и до-сестра-му, дигнал-й космето, и на-неа се-показала истата ѕвезда на-челото. Тогаш царо се-расплакал и си-и-земал сите каде него, жената-му па да-си-е-царица, Гурѓелиз Ордана си-ја-земал за-снаа за-сино-му, за момчето, и шчерка-му, која била ногу убава. Сите после си-среќно живеали, а сестрите й на-царицата царо наредил да-и-изгонат в-некоја друга држава.

Миропа Гошевска (Нада Шуманска)

Благоевградско

Лешко

Три сестри

Једно време имало три сестри. Они биле ногу сиромаси, и си-живеле сами ф-једна кашта. Царо, като апикасал, ќе-ламбата им-горје сека нош, рекол по-цалио грат никаде да-не-горје ламба (видело). Да-ги-не-види царо, ќе-им-гори ношка виделото, они запишиле убаво вратницата на-каштата, за-да-не-и-апикаса царо. Ама-што: „бстро шило ♣ торба не-седје“ кажуват старите; апикасал-ги царо, дека ношка горат видело. Ошел през-ношта при-нихната врата на-каштата и ги-слушал какфо вреват. Најстарата сестра кажала: „Да-је-такоф царо да-ме-пушти да-флезна, та-да-се-најам какфито манци йскам и да-се-бжена за-ахчијата“. Другата рекла: „Ако ме-пушти царо да-флезна, ја па ќе-зема од-азната току пари, коку мога да-дигна, и после ќе-се-бжена за-азнатаре“. Третата, като најитра, рекла: „Ја па неку ни-азнатаре, ни-ахчијата, амј йскам да-зема царо и ќе-му-рода три деца: санце, ѕвезда и месечинка“. Като ислушал това, ошел-си царо. На-саранта пратил измикареото да-викат момите ф-палато. Најнапреш довели најстарата; распитал-ја царо какфо је-говорила през-ношта. Она му-рекла: „Јазека говорих: да-ми-је-да-флезна фоф-палато при-ахчијата; да-се-најам какфито манци йскам и да-се-бжена за-него“. Тогаш царо рекал да-ја-одведат при-ахчијата и да-ја-венчат за-него.

Вика́ли и фто́рата; и не́ја пита́л какфо́ е-вре́вила през-ношта́. Она́ се-поотима́ла ма́лку да-не-ка́же, па-најпосле кажа́ла: „Вревих: да-флэ́зна при-азна́та на-ца́ро, да-си-зэ́ма ко́ку йскам па́ри и да-се-о́жена за-азна́таре“. Ца́ро ре́кол и не́ја да-одвэ́дат при-азна́таре и да-ја-вэ́нчат за-не́го. Најпосле повика́ли трэ́тата мома́. И она́ се-но́гу отима́ла да-не-ка́же, ама́ катó видэ́ла ма́лку зóр, кажа́ла сос-гулэ́м сра́м: „Вревих: да-зэ́ма ца́ро, да-се-о́жена за-не́го и да-му-ро́да тры́ дэ́ца: са́нце, свезда́ и мэсечинка“. Венча́л-се ца́ро сос-не́ја, и слет-не́коку мэсеци пошла́ трудна́ сос-са́нцето. Ф-това́ вре́ме, куга́ добжда́ло да-се-ро́ди детэ́то, ца́ро оше́л на-би́тка; о́н порача́л на-ма́ка-си да-ва́рди жена́та-му. Тога́ј ма́ка-му рекла́: „А́рно, си́нко, да-ја-ва́рда, ако́ ро́ди са́нце; амй́ ако́ ро́ди не́које ку́тре?“ О́н й-ре́кол: „Какфо́то и да-ро́ди, ты́ да-ја-ва́рдиш“. Тога́ј дури́ кренáл ца́ро на-би́тка. Пóсле жена́та на-ца́ро роды́ла са́нце. Ма́ка-му зема́ла са́нцето, тури́ла-го ф-једна́ ко́шница и го-фра́лыла фоф-морéто; при-снаа́-си тури́ла једно́ ку́тре наместо́ детэ́то - са́нце. Куга́ си-доше́л ца́ро од-би́тката видéл ќе прет-жена́-му йма́ ку́тре наместо́ са́нце. Ца́ро не́ се-разлу́тил на-жена́-си, о́ти ја-но́гу милува́л. Фра́леното дэ́те – са́нцето – го-наше́л једен гэмичи́ја и го-дойл сос-кóз’о млéко при-ма́ка-си, до-дэ́ка порасна́ло.

Слет-годи́на пошла́ трудна́ па́ цары́цата – сос-мэсечинката. Куга́ дошло́ вре́ме да-се-ро́ди детэ́то, ца́ро па́ оше́л на-би́тка и ре́кол на-ма́ка си-да-ва́рди па́ а́рно цары́цата. „А́рно, си́нко – ре́кла ба́бата – ќе-ја-ва́рда ако-ро́ди мэсечинка, амй́ ако́ ро́ди не́које мачé?!“ – „Какфо́то и да-ро́ди, да-ја-ва́рдиш ты́ у́баво“, ре́кол ца́ро. Цары́цата роды́ла мэсечинка; ама́ ба́бата ја-тури́ла фоф-једна́ ко́шница и фра́лыла фоф-морéто, а при-ни́ја оста́ила едно́ мачé. Това́ дэ́те – мэсечинката – го-наше́л па́ то́ве гэмичи́ја и го-одвэ́л при-ма́ка-си да-го-исчу́ва. Катó си-доше́л ца́ро од-би́тката, видéл ќе-при-цары́цата стои́ једно́ мачé, а не́ мэсечинка – дэ́те. Па́ ни́што не-докондисáл ца́ро на-цары́цата, о́ти ја-но́гу милува́л.

На́покон пошла́ трудна́ цары́цата сос-трéтото дэ́те – свезда́та. Ца́ро па́ оше́л на-би́тка, ба́ш куга́то да-ро́ди жена́-му. Па-зара́чáл на-ма́ка-си да-ва́рди цары́цата. Она́ му-рекла́: „Ќе-ја-ва́рда, си́нко, ако-ро́ди свезда́, амй́ ако́ ро́ди не́које зми́чэ, тога́ј какфо́ ќе-праа́ ја?!“ Ма́ка-му фра́лыла и свезда́та у-морéто, катó ја-тури́ла ф-једна́ ко́шница, а при-снаа́ си-тури́ла едно́ зми́чэ. Фра́леното дэ́те – свезда́ – наше́л па́ су́штије гэмичи́ја и го-однэ́л на-ма́ка-си да-го-чу́ва. Куга́ си-доше́л ца́ро од-би́тката, видéл ќе-при-жена́-му седи́ зми́чэ, а не́ свезда́. Тога́ј ца́ро но́гу се-разлу́тил и ре́кол на-изми́каре́то-си: „Ни́што й́ (на цары́цата) не-праéте, одвэ́дете-ја при-ахчи́-

јата и ја-закопајте до-шијата ўземи, а ахчијата да-й-дава од-помй-јата“. Баш тогај царо рекол: „Секој, кој флиза фоф-палато, да-минава покрај неја и да-ја-плува“.

Деца́та, што-били́ фра́лени фоф-морето од-ма́ка-му на-царо, и изгледани од-ма́ка-му на-ге́мицијата, като́ порасна́ли, зели́ да-пи́-тат ба́бата да-ка́же ко́ј им-је-башта́. Като́ ја-запита́ло са́нцето: „Де́ка-је башта́-ми?“, она́ му-рекла́: „Не-знам, о́ти си-на́јден“. Ош-те не́коку па́ти ја-попитува́ло и она́ се му-такá одговорува́ла. Ама́ на́јпосле, като-ја-зорледиса́ло, кажа́ла-му (на са́нцето), ке-им-је-башта́ царо, ама́ са-фра́лени фоф-морето од-ба́ба-им. Тога́ј са́н-цето зема́ло дру́гије-си бра́т (ме́сечинката) и сестра́-си (свездáта) и крена́ли да-те́раа башта́-си по-земја́та. Като́ оди́ли, оди́ли, ошли́ фоф-једна́ га́аста го́ра. Остаи́ли сестра́-си фоф-једна́ пешту́ра, а они́ (братјата и) ошли́ да-те́паа пи́лишта по-гора́та за-да-се-ра́нат. Като́ оди́ли се́ки де́н по-ло́ф, погоди́ло-се, ке-једен де́н и царо дош́ел на-ло́ф у-та́ја го́ра. Царо, като́ гледа́л ка-те́пат и ме́рат пи́лиштата, но́гу се-чуди́л на-ни́хното јуна́стфо и ўбос. По́сле се-алашти́са́ли сос-царо.

Лешко

Има́л једен цар...

Има́л једен цар тројца си́нове. У-дво́ро си-има́л једна́ ја́бал-ка, која́то ражда́ла се́ка годи́на по-три́ златни ја́бак'и. Куга́ дошло́ вре́ме да-зре́јат, дообжда́ло не́што, та-г'и-откра́днувало. Зато́ва царо рекол на-синове́то-си по-ре́д да-ва́рдат ја́бак'ите. На́јнапрет најгуле́мије си́н оше́л да-ва́рди ја́бак'ите. Чека́л, чека́л до-не́које вре́ме, па-заспа́л; тога́ј дошла́ ламја́та и обра́ла ја́баката. На-фто́-рата годи́на оше́л да-ва́рди ја́баката стредни́је си́н, ама́ и он, као́ стари́је, не-можел да-изва́рди ламја́та. Дошло́ вре́ме на-најмале́ч-к'ије (си́н) да-ва́рди ја́баката. Башта́-му му-рекол: „Они́ја ми-си́но-ве са-по́јак'и јуна́ци от-те́бе, та-не-може́а да-изва́рдат ламја́та, та-ти́-ле ке-дова́рдиш ја́баката?!“ Тога́ј он се-помоли́л на-башта́-си да-го-пу́шти д-йде да-ва́рди ја́баката; он го-пушти́л. Ф-това́ вре́ме, куга́то варди́л ја́баката, през-ношта́ дошла́ једна́ стра́шна и гуле́ма свёрка, и зафана́ла да-бере́ ја́бак'ите. Тога́ј он фра́лил сос-пу́шката по-свёрката и од-не́ја падна́ло једно́ пе́ро. Баш тога́ј му-изгасна́ла ла́мбата, та-не-можел да-ви́ди какфо́-је перо́то и от-какфо́ не́што-је. Федна́га он оше́л да-запа́ли ла́мбата от-то́ве

óгин, што-се-сфёткал од-далечна плáнина. Катó одíл по-пáте кам-
 о-óине, ф-тевнинáта сретнáл једнá стáра бáба; при-неја имáло и
 бéла и црáна вáна. Катó пришéл до-сáм неја, рéкол-й: „Добро-вé-
 чер, бáбо!“ И онá му-одговорíла: „Дáл-ти Бóк добрó, сíнко!“ То-
 гáј онá се-заврáтeла накарé него и му-кажáла: „Áко не-бéше ми-
 рéкол „бáбо“, јáзе кéх да-те-úдава“. А óн и одврáнáл такá: „И тí,
 áко ми-не-бéше реклá ‘сíнко’ и јáзека кéх да-те-úдава“. Пóсле óн
 ја-попитáл: „Бáбо, какфó рабóтиш с-тáја вáна?“, а онá му-одгово-
 рíла: „Јáзека-сам, сíнко, дéн и нóш. Акó ткáја црáната вáна, ста-
 нува ‘нóш’; а акó ткáја бéлата – ‘дéн’“. Тогáј óн й-кажáл: „Бáбо,
 тí ткáј црáната вáна, додéка се-не-врáна при-тéбе“. Пóсле кренáл
 да-óди да-запáли лáмбата от-тóве óгин, што-се-сфетéл насрéшта.
 Катó одíл, одíл, стигнáл при-о-óине, дéка имáло трíјесе дýши ај-
 дýци. Катó ги-видéл, рéкол-им: „Добро-вéчер-ви дружíна!“ „Дáл-
 ти Бóг добрó, јунáче!“ му-одговорíли онí. Онí го-попитáли од-
 дéка йде и на-карé к-йде. Тогáј óн седнáл и им-расправíл сíчко
 до-шúшка за-патувáн’ето-си. Тогáј и онí му-расправíли, кe-са-били
 шестóтини ајдýци и терáли колáј ка-да-је-да-убíјат цáро. За-товá
 сíчките билí избíти, а останáли салтé трíјесе дýши. Тогáј óн им-
 кажáл: „И јá кe-ви-сам-другáр, та-да-убíјем цáро“. И онí канди-
 сáли да-им-пáдне другáр. Пóсле кренáли д-йдат при-сарáето на-
 цáро; катó не-можлí да-флeзнат прес-вратíте, реклí да-флeзнат
 прес-оцáко ф-сарáето. Óн им-станáл катó главатáр и набíл áлки
 по-сидó на-сарáје и катó се-искачíл озгóре на-сарáје, рéкол-им:
 „Áјдете једéн по-једéн елате при-мéне“. Катó се-качувáли једéн по-
 једéн, сéки ка-дóјде при-него, фанúвал-го и го-бúтал од-дрúгата
 стрáна прес-сарáје та-нáзemi. И такá сíчките трíјесе дýши утепáл
 с-леснотíја. Пóсле сáм са-спуштíл низ-оцáко; флeзнáл фнeтре
 ф-палáто (сарáје) и застанáл прет-једнá одајá и видéл прес-једнá
 дýпка кé фоф-тáја одајá спије царо. Остáйл-го нáмира него, и
 ошéл пóнаонам до-дрúга одајá; ф-неја видéл једнá нóоугу úбава
 момá. Отфорíл полéка вратáта; флeзнáл при-неја; фанáл-ја за-
 ракáта, и й-извадíл прáстено на-кóјто имáло напíсано ймето-й.
 Турíл прáстено ф-цéбо и рéкол: „Тóве прáстен кe-биде за-пóста-
 рије ми-брáт“. Флeзнáл ф-дрúга одајá; тáм видéл нóгу пóубава
 момá от-прáвата; отфорíл вратáта, флeзнáл внeтре при-неја, зе-
 мáл-й прáстено с-пóтписо и й-рéкол: „Тóве (прáстен) кe-биде за-
 пóмладије ми-брáт“. Кугá флeзнáл фоф-трéтата одајá, тáм видéл
 најúбавата и најáрната момá. Извадíл-й прáстено, катó флeзнáл
 при-неја и си-рéкол: „Тóве прáстен кe-биде за-мéне“. Нáпoкон
 излeзoл от-сарáје прес-оцáко на-вонка. Пóсле ошéл при бáбата и

й-кажál веké да-ткáје бéлата вáна. Кугá савнало, ошéл-си дóма и не-кажál штó прайл през-ноштá, а салтé им-рéкол кe-довардýл јáбаката. Царó сарантá, катó се-разбудýл, видéл кe прет-палáто паднáли трýјесе дýши убýјени – ајдýци. Тогáј и момýте по-рét кажáли, кe-им-нeма прáстен'ето. Тогáј сичкýте се-зачудýли. За-фанáл цáро да-тeра кóј је-напрайл товá нeшто, катó остáйл стóл-нината-си. Одýл од-грáт на-грáт и по-једнá годýна дрáжál меанá (у сeки грáт) и сeкóј муштерýја накарувáл да-прикáже по-једнá прикáзна. Гéл замáн, гýт замáн дошлó рeда и момчeто да-дóјде на-тáја меанá. Кугá го-накарáл анцýјата (цáро) да-му-прикáжува, онó зафанáло да-му-раскáжува сичкó по-рét какфó напрайлó през-једнá вeчер. Нáјпосле извадýло и прáстен'ето и ги-подалó на-анцýята и му-реклó: „Тóве на-нáјстарије ми-брáт, товá на-стрeдније, а тóве нáјубавије на-мeне“. Тогáј дури цáро се-искажál кe он-је самýје цáр, и кe тýја прáстен'е са-на-нeговите штeрки. После момчeто далó прáстен'ето на-цáро да-ги-дадe на-сестрýте-му. Цáро им-гý-дál и пá си-станáл цáр; изженýл синовeто и штeркýте-си, и на-најмалeчкије – момчeто, јунáко – дál нáјвeкe имóт, пáри и му-углáвýл нáјубавата момá ф-цáлије сфeт. Дошлó врeме да-го-жeни. Тогáј бáш, катó се-прошетувáл цáро ф-градýната, уапáла-го (цáро) једнá л'ýта змијá и умрeл за-једeн дeн, катó остáйл стóл-нината на-најмалeчкиe-си-сýн.

Цветa Мазнеова Илкова (Христо Стоилов)
СНУ 1918 : 24–25

Петрч

Брат и сестра

Еднó врeме имáло едýн брáт и еднá сeсра. Брáто бýл помалeчок, сесрáта поголeма. Онý се-слушáли нóго. Кe-кáже брáто: „Сeсро, срамóта-е да-ти-кáжа, верýам да-нe-ми-потáпкаш дýмата“. Тáа кажáла: „Кáжи, брáто, штó-ти-е“. Кажýва: „Да-се-ожeниш тý понапрeш, нáшта кáшта кe-се-растýре. Дáј-ми рeт јáс да-се-ожeнам“. „Брáтко, штó нe-сам-те-пóслушáла та-и-товá да-нe-те пóслýшам. Ожени-се!“ И он се-ожeнува. Тýа-се пá имат брáто и сесрáта. Отимáл брáто мáшко дeте. Билá снаáта нóго звeр. За-да-мóш да-ги-раздeли, отишлá на-дукáно, пишнáла бóчвите да-течáт (мажó бýл крáчмáр). Сесрá-мо спáла, тeшко спáла. Снáата óде на-дукáно и кажýва: „Да-дóиш да-вýдиш сесрá-ти полудeла, шó-е-напрýла“.

„Ако е-наприла, нека-е. На-сесра досегá не-сам прегрешил и сегá нема да-прегрешам“. Таа се-враща на-домá. Имáли дéвит коња ергелéта, исклáла-ги и óде на-дуќáно. „Да-дóиш да-вдиш сесрá-ти, дéвит коња ергелéта, сé ги-исклá“. А тóј кажúва: „Ако искóле, нека искóле. Досегá не-й-сам прегрешил и сегá нема да-й-прегрешам“. Закóл'ова-си мáшкóто дéте и кажúва: „Éла да-вдиш, и мáшкóто дéте ти-заклá“. Довáда-си брáто на-домá, сесра-мо óште спие. Сабúжда-га брáто, кажúва: „Стáни, сесро, к-йим на-бáјро“, и таá станúва, трáгнува сас-него. „Ама-сам нéшто заспáла, брáто“. Ошли до-еднá гóра голéма. Кажáл-й брáто: „Сесро, винóто пушнá да-истéче, простíх-ти. Кон'éто кáто заклá простíх-ти. Детéто кáто заклá не-мóга да-ти-прóста“. „Нé-сам, брáтко, јáс, не-сам“. „Нé, тй-си!“ „Нé-сам јáс. Ако-сам јáс тóвá направíла, на-óнио бáйр ке-се-здáе црáква. Вратáта ке-е-отвóрена. Кáто к-йим до-неá ке-се-затвóре. Ако-не-сам-го-наприла тóвá, ке-се-отвóре“. Здáла-се црáква. Вратáта затвóрена. Ошли до-вратáта, отворíла-се и óн кажáл: „Не-мóш, клéтва сам-дáл. Ако-не-те-закóл'а, требúва ракíте да-ти-отцéча“. Зíма отрéжова-й ракíте, та-от раменáта. Таá сидéла уф-еднá пéштера и тáм трéва пáсла. К-йде цáрскио сйн на-лбф. Кúчето мо-одíло сé уф-тáа пéштера и сé си-лáе. Цáрскио сйн к-йде да-вдe, нéшто лáе тóвá кúче. Отíва и штó да-вдe-еднá мóма нóго úбава, áма бис-рáки. Момáта от-убавíна (дéка стојáла) светéла. Цáрскио сйн й-кажúве: „Зíмам-те за-жéна“. „Кáк ке-ме-земéш тй за-жéна. Кáк ке-ме-земéш кáто рáки нéмам, не-мóга да-рáбóта“. Óн кажáл: „Ке-те-рáнам на-устáта“. Таá кранúва сас-него. Откáрова-га на-дóма и мáјка-мо кáто га-видéла, áко бíла бис-рáки, нóго билá úбава, óна га-не-дáла, на-устáта га-ранíла.

Дошлó рét ке-о-вíкат војник. Женáта останáла тéшка. Имáло едíн војник до-цáро одíл и от-цáро да-мáјка-мо женáта докáро-вал. Дошлó рét родíла женáта. Детéто бíло сас- злáтно космéнце, на-челóто-мо сáнце грéе. Мáјка-мо напише пíсмо да-знáе синó-й. Давát писмóто на-војникó да-гo-откáра. Војникó на-срét кáто прочéтова го-фáрлá таá кнíга, напишóва дрúга: женáта-ти родí мáче. Откáрова-мо-го. Тóј прочéтова. Имáл-си мýло кáм-женáта, напишува дрúго писмéнце: „Кúче, мáче, да-а-глéдаш óште поубаво“. Војникó пáк на-срéd кáто отвóрoва писмóто, прочéтова-го. Фáрлá тóвá пíсмо, напишува дрúго. Кажúва: „Мáле, да-пráиш шó-да-пráиш да-глéдаш да-га-изгóниш“. И мáјка-мо шó да-пráе, се-зачúдена бíла. Видéла тóвá снáата и ке-а-пíта: „Заштó, мáјко, такá си-зачúдена?“ Онá кажáла: „Такá!“ – „Нé, ке-ми-кáиш. Ако не-ме-сáка синó-ти, кáжи-ми“. И тогáј таá кажáла: „Йма пíсмо и пíше такá

и-такá“. Задени-ми детето, тури-ми два пишника на-рамената л'ап“. Свежървата ем плаче, ем задева детето, тури-й два пишника л'ап. Одила по-пато и оттук гризне, оттук гризни, рашила-се. Ошла до-едно кајначе, препило-й-се вода. Кажала: „Ох, Бóже, как да-се-навéдам да-се-напиá“. Да-се-навéде детето ке-падне – нéма рáки да-го-фáне, здáло-й-се глáс: „Полéнка, полéнка лéгни до-кај-нако, тóпни-си дéсното рáмо, ки-ти-никне рáка. Сétне лéво́то рáмо и дрýга рáка ке-ти-никне“. Тáа навéла-се, топна́ла дéсно́то рáмо, никна́ла-й рáка, топна́ла лéво́то рáмо – никна́ла-й рáка. Раздéва-си детето, надојова-го. От-сáнцето главичката мо-изгорéла. Стáна́ла от-тáм, трáгна́ла на по-пáко. Ке-срéшне едýно офчáр. „Чýчо, нáмаш-ли еднá кóжичка да-напрáа на-дитето шáпчичка“. Тóа офчáр дáва-й еднá кóжа. Сошýва-мо шáпчичка и трáгну́ва по-пáко.

Мажó-й си-довáда от-војниклáко. „Дéка-е мóјата жéна? – кажýва на-мáјка-си“. Нéле ми-пишá тý жás да-га-изгóна?“ – Нéле на-мéне писмо дошлó – мáче родýла. Жás пишáх да-а-глéдаш áрно“. Он кажýва: „Шó направý тóа војник!“ Фáшта, закол'ова-го. Трáгну́ва женáта да-а-тéра. Одýл, одýл, ошéл до-човáно, „Абé, чýчо, не-виде-ле-оттýк еднá жéна да-мýне бис-рáки?“ „Помина́, áла сас-рáки бéше и сас-дитéнце. Дáдох-й кóжа да-напрáе шáпчичка на-детéнцето и замина́“. И тóј по-нéа трáгну́ва.

Женáта ошла уф-мóмино-си грат при-брáто и у-крáчмата. „А бé, бáјчо, мóга-ле тýк да-преноштýвам?“ „Мóже“.

Пристýга и мажó-й у-брáтовата кáшта. „А бé, брáтко, не-дóј-де-ле нéкоја жéна бис рáки?“ Он кажáл: „Йма еднá женá, áма сас-рáки и малéчко дéте“. Цáро кажáл: „Не-мóже-ле да-га-вída?“ Искáрова-га брáт-й, видýва-га. „Тáа-е мóјта жéна“. И тóгáј она кажáла: „Брáтко, нé ме-позна́ваш?“ Сас-брáт-й жýиви се-прегáр-на́ли, мрáтви се-разделýли.

(Марика Стојанова)
Вид 1989б : 37–39

Менгово

Теглилата на Петко

Имáло некуаш едén сел'анин на-име Пётко. Он бйл нóгу бédен и имáл сáмо едén вóл. Еднáч забрáли-се тáмошните чорбáции, повикáли Пётко и му-казáли: – Абé Пётко, зaштó-ти-е сáмо едén вóл, сос-него ни-мóш да-орéш, ни-мóш колá да-кáраш, сáмо да-го-рáниш и да-му-прáиш масрáф. – Áј да-се-убéрем да-го-испéчем и да-го-изéдем. Пётко видéл не-видéл, кáтo нémало штó да-кáже, согласил-се и заклáл воло. Раздáл-го на-селóто спорét тaјфáтa кóј кóлку мóш да-изéде.

Дошлó прóлет за-орáн'е. Пётко чéка днéска, чéка úтре да-му-орáт, никóј некé. Останáл тáа годíна без-орáне. Сфршил житóто Пётко и на-другáта годíна товарил кóжата на-вóло и га-закáрал на-пazáр за-да-а-продáва. Зимáл-си и врéжки за-жито. Кре-нáл нóгу доснá на-пazáр. Кóжата кáтo билá товáрена на-магáрто и билá нóгу исa^xнáла, кáтo закачáла по-дрмките и кáминто силно дркáла. Кáтo минáвал Пётко прес-еднó тéсно мéсто, тáмо имáло нóгу дрми и кóжата пóвече дркáла. Товá било блýзо до-едén крстопáк, а на-него имáло кумýти, си-дéлели парýте. Кáтo чули дéка нéшто ломóти по-пáкo, помислили че-и-гóнат, остýли парýте и прснáли да-бéгат. И Пётко ка-си-врвёл по-пáкo нашёл парýте, збýра-и оф-врéжките и се-врáшта ф-кáшти. Кáтo стигнáл ф-селóто, попитáли-го нéкои: „Штó кáраш, бре-Пётко?“ А Пётко рéкал: „Пáри, пáри“. „Е, штó откарá на-пazáр, та-кáраш товáр пáри“ – рéкли-му óни. „Од-вóло кóжата откарáх“ – отговóрил óн. Кáтo чули товá и тýа едén по-едén си-исклáли волóвето да-си-кýпат с-кóжитe-им пáри. Отнéсват-и на-пazáр, áрно áма купувáчето нé-им дáли пóвече от-товá што-им-се-погáга. И штó ке-напрáат на-Пётко вeчeртá, слét кáтo се-врнáли от-пazáр? Согласýли-се сýте да-ýдат да-се-исéрат прет-вратáтa на-Пётко, óти и-е-излaжáл да-си-продáват волóвето. На-утрóто, кáтo станáл Пётко, не-мóш да-си отвóри вратáтa. Нaјпишýн óди женáтa-му да-отвóри и кáтo видéла изви-кáла: „Брeе, штó-е товá чýдо?!“ Пётко се-сетýл каквá-е рaбóтaтa и кáзáл на-женá-си да-му-дáде врéжки и да-ги-збéрат. Збрáли-си и пá и-откарáл на-пazáр. Врвёл, врвёл, нaтвeчeртá, замркнáл на-едén áн. Ф-тóве áн имáло нóгу свýн'е. Кáтo зёл да-растовáра Пётко, дошёл анцијáтa да-му-коинýра, áма Пётко му-рéкал: „Немóј тýзе фáтaј, óти тáа стóка e-цáрска, и ýма печáте, тá да-не-расýпеш нé-кóј печáт“. Растоварил Пётко сáм и остýл врéжките на-дóлно и eтáш, а óн се-качýл на-гóрнио. Прес-вeчeртá кáтo подушýли сви-

н'ето гомната, расипали сичко. Катó станал на-утрината анџиата што да-види, свин'ето ништо не-остыле. Катó видел Пётко, фаналсе за-главата: „Штó ќе-праа саа; как ќе-кажа на-цáро. Јас ќе-ида на-укумáто и ќе-му-кажа óти-сам-и до-тука докарáл, та-óн штó йска нека ти-прай“. Анџиата му-се-помолил да-не-óди при-укумáто, а óн ќе-му-даде нóви врејки и ќе-и-напуни сос-пáри. Катó тура парите оф-врејките и пита Пётко дали да-тура óште, а óн му-отврáшта: „Турај, турај óште!“ Слét катó му-натапкáл врејките с-пáри, Пётко си-кренáл. Катó си-дошел ф-селóто пá го-запитáли сел'ането: „Штó кáраш, Пётко?“ Óн им-отврнáл че-пáри кáра. Слét катó се-научили от-штó и-е-зел тiа пáри и óни наприли товá. Катó си-ошел дóма Пётко, накарáл женá-си да-и́де да-тэра от-пóпо кú-тело за-да-прекáрат парите што-е-докарáл. Потерáла Пётковата женá кúтело от-пóпо и óн га-запитáл: „Заштó-ви кúтело, морй?“ А óна му-кажáла че-Пётко е докарáл пáри и ќе-и-премэрат да-видат кóлку-са. Пóпо кажáл на-попадйјата да-тури на-днóто мáлку катрáн' да-види дали нйстина ќе-мэрат пáри. Катó врнáли кúтело, на-днóто се-бйла залепйла еднá жáтица и пóпо се-уверйл че-нйстина Пётко е-мерйл пáри. Пóпо кажáл на-сел'ането че-Пётко за-гомнáта е-докарáл едén товáр пáри. Кажáл-им сите да-збэрат гóмна и да-и-откáрат на-пазáр. Откарáли гомнáта на-пазáр. Кóј как и-попита штó продават, óни кажувáли: „Гóмна!“ Кóј как-си-бркнэл рáката оф-врејките и катó га-искáрва, удáрвал-им по-еднá плеснйца. На-враштáне решили Пётко да-тэпат, óти óн и-накарáл да-си-искóл'ат волóвето, а саа да-и-бйјат зарáт него. Пётко си-знá-ел че ќе-и-бйјат и затовá забегáл. Катó бегáл Пётко, ёто-ти на-срешта едén офчáр и запитáл Пётко заштó бéга: „Заштó бéгаш, чйчо?“ А óн му-отврнáл: „Бéгам óти ме-гóнат. Йска да-ми-даат попóвата кёрка, а јас га-неку, та-затóва ме-гóнат. Ако-га-йскаш, дáј твóето кéпе на-мéне, а тй бéгај отúка нанáм и пóнанáм кáжи че-га-йскаш и óни нéма да-те-бйат“. Катó го-достигнáли, зафанáли да-го-бйат, а óн рекал: „Йскам-га, йскам-га попóвата кёрка!“ Фанáли-го и го-фрлили оф-водáта и се-врнáли оф-селóто. Утринáта штóм станáли, вишли Пётко да-кáра едén бил'ук óфци. Попитáли-го: „Á бе тй, Пётко, одéка идеш. елэ-те снóшти фрлй^xме оф-водáта, а тй кáраш саа óфци?“ А óн им-отговорйл: „Фрлй^xте-ме, амá бéше нóгу плйтко и мáлку искарáх, ако-ме-бé^xте фрлили пóнадл-бóко, ќе-искáрах ём пóвече, ём пóцрни“. Тугáј сйчките сел'áne ошли да-лóват óфци оф-рекáта. Нафрл'áli-се мажéто, а жените гледáли от-крáјо. Најнáпкун се-фрлил и пóпо. Катó пропаднáл оф-водáта, шáпката му-плимнáла отгóре. Кёрка-му катó стојáла на-крáјо, катó вишлá шáпката на-тáтко-й че-плимнáла помислйла че-

-е-фанал црна офца, развикала-се: „И бели, и бели, татко, искарвај, немој само црни!“ Такá се-издáвили сите маже от-Пётковото село, а он си-живее и саа там и е-ногу арен човек.

Илија Иванов (Илија Г. Даскалов)
Вид 19896 : 39-41

Крналoвo

Цар Сјулман, јуда и кукумјавка

Кугá Турците зéмн'ата земáа, цар Сјулман станá цар, и стотíна години цар биде. Он судеше на-л'удето, а пупунéцо на-живóтните. Цар Сјулман имаше едín син, на-јудата аресал керка-й да-ја-земе цару за-сина. Царо на-јудата гóвори: „Јудо, твојта керка ке-га-дадеш на-мен за-снаа? И ти-кажувам да-ја-дадеш со-арно!“ Дочула-ја на-јудата керка-й и на-царо гóвори: „Аресуваш-ли-ме за-снаа, цару? Ако ме-аресуваш, ела што-ке-ти-кажувам: дали мóжеш да-уфанеш, от пилци кóкале да-собереш, да-направиш една кула?“ Еле а-царска рака дáга, на-пупунéцо на-чаушо обер пратí, да-собере дивјачо и пилците. Пупунéцо сичките ги-е-поканил, и сичките са-издошли, садé кукумјавката не-дошла. Најозáде кукумјавката поканил: „Ела, кукумјавко, царо те-вика!“ И она му-жалко гóвореше: „Иди-си тí, да-вида есапо, и ас ке-дóжда“. Триш ја-повика, она не-дојде. На-четвóртио пат с л'утина ојде. Ка-ја-виде царо, л'уто фанá да-й-вреви. Кукумјавката му-милно гóвореше: „Имах-си едно есапче, та си-го-есап чинíх“. И царо ја-попитá, штó есап бíло. – „Е, катó питаш, царју, ке-ти-кажа: есап чинíх по-твојта зéмња, кóлку жéнски, кóлку машки има“. Царо каза: „Пóвече-са машки“. Отдé знаеш, кóлку са-жéнски и кóлку машки?“ А кукумјавката каза: „Пóвече-са жéнски. Атáр да-ти-не-остáне, царо, ка-кајдиса да-расипеш за-една женá толку живóтни? Нали-ти-е-царштинáта у-рака́та, фáти керка на-јудата, венчај-ја за-синó-ти?“ Тогáј царо мáлко е-мислил, нóгу се-чудил на-кукумјавката штó бакшиш да-даде и решил: пилците навечéрно самí да-одат кум-неја и тја да-суди на-пилците. Тогáј царо на-син-си казал: „Иди, сину, кажí на-јудата, да-даде керка-й за-снаа на-мене: ако не-ти-ја-дава, оцети-й главáта!“ И такá царо земáл керка-й ем за-женá на-син-му, ем за-снаа на-нему.

Георги Николов (Г. М. Грнов)
СБНУ 1926 : 105; Вид 19896 : 41

Разлошко

Долно Драглишта

Сватосване

Ф-село Дблни Драглишта, Разлошко, ергенето се-женаа ут 17–22 година. Дбе-ле на-таа вбзрас мумчето, мака-му и башта-му земаа да-му-поддумкуваа, ке-е време веки да-гу-уженаа. Ут-тиа поддумкуваниа маката и баштата разбера на-каков акал е-синб-им. Аку видаа, ке-синб-им е-сконен на-това, собираа-се еден ден и си-подумаа за-това: маката и баштата предлагаа на-синб-им за-таа, за-онаа мума и тој, ако му-е-пу-вол'ата, удгуваре-им: „Е уба-во“. Кату са-сугласаа веки да-искаа некоа мома, праштаа една жена у-мбине да-види на-каков акал-са па-тиа. Праштането на-такваа жена ут-страна на-мбмкове се-кажува праштане згодатици - „пратихме згодатици“. Кату иде жената у-избраната мума, кажува на-мбминиа башта и мака: „Ја-сам душла згодатици (от-еди каде-си) да-искам штерка-ви... (името ѝ) за... (името на-момчето). Вие какво мислите: ке-ни-а-дадете-ле, ели неке? – Пупитајте-се, па ми-кажете: да-дбеме-ле с нишањ, ели нембј“. Мбминиа башта и мака, кату си-пудумаа самй, пувикуваа настрана штерка-им, та-а-питаа, иска-ле дие (за еди кое си момче) иле неке. Тја удгуваре: „искам“ ели „неку, па-вие глеајте“. Ако маката, баштата и штерката се-согласаа за-таа мешка (от дете е допратено), удговараа на-жената: „Дојдете, добре дошли! Ние не сме и вредни за-това место, ама еле не-са-милували, та-искаа, добре дошли“. Аку-ле маката, баштата, па и момата нека тава место, удгувараа на-жената: „Мумата-ни е бште малка, не-е за-женене, чеиз не-й-сме приготвили“ и други таквиа, ут-којто жената разбере, ке-не-си-даваа мумата на-тава место и си-утива.

Вид 1999 : 23

Банско

Момн вампирки

Имало три мбми. Та никој и не-знајал ке-са-вампирки. Едно момче зело едната. Седнаа да-ручаа, река-й: „Де, невасто, ручеј!“ Тја рече: „Мене ми-се-не-јаде“. Та земе еглата и си-забучи едно костуре и повеке не-јаде. Седнаа да-вечераа, па ѝ-река: Де, не-

вáсто, вечéреј!“ Тијá речé: „Ах, мéне ми-се-не-вечéре“. Тá пá си-забúчи с-еглáта еднá троá от-шúплата, ако-са-напрíли шúпла. Пá мáка-му реклá: „Брé, мáици, тáа твојáта невáста не-мóже да-живí такá без-јастé: без-јастé се-не-живí; éми зéми а-пóварди тí, да-не-е да-станúва ношкá да-јадé нáшчо“.

Легнáли-си. Тóј се-напрíл заспáл. Кáдé стрáт нóш тóку се-реклó: „Марíј, áјда!“ и тијá полéчка се-измушнáла, та-излáзла. И тóј полéчка станáл, та след-нíх’.

Тíа отишли в-дóлната црáква. Имáло едén човáк закóпан през-денé. Навэртáли-се и го-изáли сé. Момчéто си-дошлó пóна-прáди. Легнáло-си. Дошлá-си и тијá. Легнáла-си.

Ўтрето зелí да-рúчаа. Свекáрвата пá реклá: „Дé, невáсто, рú-чеј“. Пá тијá: „Á, мéне ми-се-не-рúче“. Тóј рекáл: „Стíга а-канíс, мáмо: неј ÿ-е-пóблáго умрáли лúде да-јадé“. И тијá кату-рíпи, та-грабне вóда ф-еднá зелéна пани́ца и го-попрáскáла, та-реклá: „Кú-че да-пáднеш!“ Тóј паднáл кúче. Тá тијá грабнáла еднó дáрво, та-удрíла, удрíла, та-го-испáдíла. Скáсáла-му опáшката. Тó отишлó кáдé касáпницáта да-обíра коé кóкале, коé.

Останáла-си тијá ф-кáшчи. Скарáли-се нáшчо з-двáте ÿ-дру́шки. Отишли двáте ÿ-дру́шки да-си-кúпаа лáп на-фúрнета. Далí парí на-фурунцíята, па тóј им-вэ́рнáл еднáта парá и рекáл: „Лóша-е, не-чíни“. Тíа реклí: „Ўбавá-е, úбава, зéми-а“. Тóј рекáл: „И на-тавá кúче тúка да-а-дадéш, и тó ке-речé лóша-е“. Та рукнáл: „Кúч-кú-у-уч!“ и му-дáл парíте да-и-брóи. Тó бройло, бройло, агá дошлó до-лóшата парá, току а-тернáло с-ногáта. Фурунцíята рé-кáл: „É, видáхте-ле, кá-á-лóша?“ Па тíа зелí ф-еднá зелéна пани́ца вóда, та-реклí: „Тавá кúче, кату-е тóлкова íтро, не-знáе-се да-не-е човáк“. Попрáскáли-го с-онáа вóда и реклí: „Ако-си-кúче, кúче да-сí-си; ако-си човáк, човáк да-стáнеш“. И тó тóку станáло човáк, мá бес-цицирíга, óти му-билá откáсната опáшката.

Тóј кажáл к^е-е-паднáл кúче. Па тíа двáте, като и-билó јát на-негóвата, óти сé билí карáли, далí-му еднá зелéна пани́ца вóда, та-му-реклí: „Нá-ти тáа пани́ца вóда, та-си-йди у-вас и а-попрáс-кај, та нáречи шчо-йскаш да-стáне, и тијá ке-стáне“. Тóј зéл пани́цата, та-си-отишéл у-нíх’, та а-попрáскáл и нарéкáл: „Кобíла да-пáднеш!“ Тá паднáла кобíла. Турíл-й едén самáр, та-влачíл кá-мене с-неá; влачíл, влачíл, та-си-зградíл кáшча кату-сарáј. Па-тијá умрáла.

Банско

Кражба на пастрѣма

Имáло двамина ајдѹци. Та им-рѣкáл друк: „Вáр, и јá ке-дóјда да-ви-сáм другáр“.

– Мá не-úмеш да-крадѣш, та те-не-кém.

– Кату виé кá-крадѣте, такá и јá ке-крада: јá фнóго úмем да-крада.

– Е, áјда к-íдем по-горáта да-нáјдем нáкáде нáкое дáрво, дéто мáти пíле, та ако-мóжеш да-украдѣш јáјцата кá сí мáти пíлето, да-те-не-усáти тó, ке-те-зéмам с-нáс, áко-ле нé, не-кém-те.

– Áјда, рѣкáл тóј.

Отишли по-горáта. На-еднá мáшка нашлí еднó дáрво, дéто еднó пíле си-матíло јáјцица, та-се-качíл да-и-украдé. Пá од-онíа едén се-качíл полéчка след-нéго. Óне брáкне полéчка, измúшне еднó јејцé, да-го-не-усáти пíлето, тóри-го в-цéбо. И друкá, шо-сé бил качíл след-нéго, брáкне-му полéчка в-цéбо, измúшне јеј-цéто. Óне извáдíл пéчес јáјца и и-турáл в-цéбо, па-друкá му-и-измушкáл од-цéбо. Нáј-одсáди извáдил íш еднó и слáзáл. Друкá слáзáл пред-нéго. Реклí-му: „É, кáм јáјцата?“. Тóј си-брáкнáл в-цéбо и нашéл садé еднó јејцé. Рѣкáл: „Брé, јá извáдíх пóвеке јáјца, кадá-са?“ Реклí-му: „Не-úмеш, не-úмеш да-крадѣш: не-кém-те. Вíш кá-и-украдојме нíе от-тéбе, та-не-не-усетí“.

Тóј си-отишéл нáкáде по-полéто. Па тíа отишли у-нíх', та-реклí на-невáстата: „Невáсто, кадá-е нáшиа побрáтим?“ Тíа реклá: „По-полéто-е“. Тíа си-отишли. Пá човáко си-дошéл, та-рѣкáл на-женáта: „Доожá-ле нáкој да-ме-трáси?“

– Доожáа твоите побрáтíме, тá кату-им-кажáх, ке-си-по-полéто, отидá-си.

Имáли ф-кáшчи нáкáчена пáстрѣма, óти билí заклáли едén вóл.

– Ми-флázíа-ле ф-кáшчи, марí?

– Флázíа, ма си-бáрже излázоа.

– Áко си-бáрже излázли, тíа ке-дóјдаа ношчéска да-украдá пáстрѣмáта, éми зéми да-а-скрíем. И тíјá зелá, тá а-собрáла ф-еднá кáца на-потóно и а-покрíла одгóре с-еднá абá.

През-ношчá отишли онíа двамина да-украдá пáстрѣмáта. Агалé-а нéма ф-кáшчи. Женáта и мажé билí заспáли. Едéниа од-онíа речé: „Мјáу-у-у“, алíс като-кóтка. Па женáта се-разбудíла,

та-река: „ä-ä-ä, мјаучејте, мјаучејте, к'а-а-најдете! Затава а-сам-скрила ја ф-кацата на-потоно, та а-сам-покрила с-абата“. След-малко се-рабудил и човако. Тој сонен ја-попитал: „Мари жено, шо-бәрбреше нашо па-ти?“

– Котки баа дошли да-јада пастрәма, па-ја им-викам: ä-ä-ä, ка-а-најдете. Затава а-сам-скрила на-потоно ф-кацата под-абата...

– Ё-е-е, проклета да-си. Ми ти им-ја си-кажала, мари, дека-е. Тавә не-са били котки, мари пушчино, тавә са-били она, шо-са доожали днеска. Стани запали брина д-идем на-потоно да-видим.

Тија запалили брина. Ага отишли на-потоно, кам-пастрәма! Тој отишел да-и-трәси. Отишел в-гората; току и-набарал на-една машка, дека са-наклали огин, та-си-пека пастрәма и си-думаа. Едено рекал: „Варә, от-шчо те-е-нај-страх?“

– Од-нишчо, рекал тој.

– Мене ме-е-саде од-вак страх.

Па оне шчо-и-гонил да-си-земе пастрәмата, вијнал алис кату-вак: „Ау-у-у!“ Тиа тратили пастрәмата и усвет. Тој си кракнал вратишчето с-пастрәмата, та кәх-дома.

Она се-досетили и рекли: „Тавә не-бәше вак, бре, тавә оне не-е-гонил да-си-земе пастрәмата. Тәрчи да-тәрчим да-го-пресрешнем“. Оттәрчали и го-преварили. Фләзли у-них, та-нашли на-разбое еден клашник од-жената. Едено го-облакал, кату фләзал ф-поднико, та-забрал воловето да-и-кара на вода. Па-оне с-пастрәмата го-срешнал, та-ф-тевнината му-се-починило, ке-е-женә-му, та рекал: „Кадә-си забрала па-ти, жено, воловето настрәт нош?“ Па тој му-одговорил шепнешком: „Заборила бәх да-и-карам на-вода, та-сегә и-карам“. И тој току-рекал: „На тебе пастрәмата, носи-си-а кәх-дома, па ја ке-откарам воловето на-вода“. Зел оне вратишчето с-пастрәмата и усвет.

Докарал-си човако воловето од-вода. Рекал на-жената: „Верри, дека намести пастрәмата?“

– Кожә пастрәма, човаче?

– Ми-таа пастрәма, шчо-ти дадох да-си-а-донесеш.

– Ја не-се-сам ни-поклашчала од-одеро, па-тој шо-ми-дума!

– Бре, проклети да-са, па ме-излагаа!

Банско

Поповото козарче

Дáдо Гóспоќ го-болáл зáп. Едно дете му-далó темјán, та му-оздравáл забó. Дáдо Гóспоќ искал да-му-се-отплáти, та-го-попи-тáл шó йска да-му-даде. Тó реклó: „Йскам едно кавáлче; агá зáс-вире с-него, сичко да-се-разйгра“. Дáдо Гóспоќ му-дáл таквó ка-вáлче.

Отишлó детéто ф-едно селó. Едén пóп го-оцанил да-му-пасé козйте. Тó откáра козйте под-нáкое студéно клáденче, остáј и да-попаса, па-тó свáли чáнтата, одлúпи зáструго и изедé пáржените јáјца, сйренéто и дрóпките, нацóка-се студéна вóда, татú катú надúе онóва кавáлче и онйа кóзи катú трúснаа онóва óро – цáл дэн йграа. Вечертá се-вáрнаа мрáтви глáдни. Пóпо се-чúди: „Óти, брé момчé, нé-са напáсени козйте? Ё^а кá-сé са-прелупйли катú прáзна вúл'а“.

– Пáса-и, бре-дáдо, пáса. Сé по-зелéни дрáмки и-кáрам.

Пóпо си-рékáл: „Нéка к-йда да-пóварде, шо-лé рабóти тавá детé с-тйа кóзи“. Отишéл пóпо, дéто билó детéто с-козйте, и се-скрил в-дрáмките. Детéто свалило чáнтата, најáло-се и надúло кавáлчето. Тá катú-се-разрйпаа онйа кóзи, тá катú-се-разрйпа óне пóп в-дрáмките, та-се-фúка, та-се-мáта, та-му-оскубá тáрнето и брада, и кóсме и дрéшетó-му, та-останáл в-дрáмките гóл голóпáр без-брада.

Парашкева Скрлешчова 77 г. (Димитар Молеров)
Мол 1954 : 303

Банско

Вапир

Собрали-се мóми ф-една воденица. Тá билá воденичáрка една стáра бáба. Тйјá билá јáко сирумáшка. Една момá донéсла мáс, една – дáрвá, една – тепцйа, една – врáшник, една – брашно, една – сйрене, та-си-напрйли шúпла да-вечéраа. Тамán' ја-испéкли, току се-почукáло на-вартáта. Помислйли ке-е-момчé. Па óдеро на-бáби-цáта бил на-магáрици. Бáбицáта тóку тернáла тепцйата под-óдеро, та-отворила. Агá видáла, агáле нé-е момчé, мй е-вапйр. Момйте прéли, прéли, па-тóј тóку рékáл: „Áјдате да-вечéраме, мóми“. Пá

тиа рекли: „Ајда, ма-нема шчо“. Па тој рекал: „Ја ке-ви-донеца вечере“.

Отишел да-донесе. В-гробишчата имало закопан човак прездене. Ископал-го, та-го-однесал, кату ка-си-е облачен, да-го-изеда. А тиа току излазал-ле тој, запретаи с-пепел огине, та-си-легнаи. Тајали-се, тајали, не-отворио. Па петлите поаи. И тој току восправио човако до-вартата, та-се-стопил. Тиа станаи ф-утринта, отворио вартата, току пухнал умрал човак ф-одајата. Исплашио-се фнобо, та-накои от-страх' умраи.

Парашкева Скрлешчова 77 г. (Димитар Молеров)
Мол 1954 : 355–356

Гоцеделчевско

Делчево

Проклета маштеха

Бо^адну^о вр^ам^а х^имало адн^а маш^те^ха, мн^убо бил^а проклета. х^имала си дв^е м^убмеч^ета – адн^уото за^уарено а др^угото дув^едено. За^уареното м^убмеч^а бил^уо мн^убо хубаво, п^уобхубаво от н^ех^ин^уото. Та адн^а у^тарна му дала мал^ко л^абец и гу испад^ила ф го^ррата. Гу^оркото м^убмеч^а ход^ило, ход^ило п^уо адн^а п^ат^ич^ка и наш^лу^о анд^уо клад^ен^ча, седнало, пило у^ода и там си заспало. Ам^а там са саби^рали самовилит^е. Ага – са разбод^ило м^убмеч^ето, ч^уло как си вр^евет самовилит^е. Адн^ата рекла: „Мн^убо-а л^убше маш^тех^а-х^и на т^уа м^убмеч^а, зат^уа-а куца. Ам^а да-земе н^акој мал^ко у^од^ица от т^уа клад^ен^ча, да-са прекар^ити и да оми^е ног^ит^е-х^и, к^е про^оди“.

А др^угата самовила рекла: „За-у^от^и-а мн^убо л^убше, зат^уа х^и тур^их с^ач^ка ф д^есното у^око дон^уо ок^урав^ее. Ам^а н^акој само да дун^е, к^е изл^азе с^ач^ката“. М^убмеч^ето слуш^ало, слуш^ало, па-га си отиш^ли самовилит^е, зем^ало ад^ин' лис от-лапен, зав^ило гу на-ч^еше, нап^алнило гу у^ода и пош^лу^о при маш^те-х^а-х^и. Та гу вид^ела отдалеко и ф^атала да-рука и да му са-кара, та ч^и цалото село са сабр^ало. Ам^а м^уб-меч^ет^о зело та оми^о ног^ите-х^и с у^одата и дунало ф ок^уото-х^и и нас ж^ена отадн^ач^о озрав^ала.

Марија Димитрова Фалова (Кирил Мирчев)
Мир 1936 : 131

Мара и Калина

Една мaштеа имала две керки. Една доведена, а друга заварена. Еднaч т'а пуснала завареницата Мара да иде геч на Уоденица. Мара взела едно петлѐнце и едно кoтѐнце, натоварила чувалето на магaрето и отшла на Уоденица. През наштa н'акој порукал на вратата: „Девoјко, јела мене oтвори“. А тa реклa: „Дaј нишaн да ти oтвoрам“. Тој запитал: „Тaј девoјка какaв нишaн иска?“ А тa отвaрна: „Тaј девoјка иска нев'aстинска рyба“. Тој отшaл и донесaл рyбата. Тoгa пак рекaл: „Девoјко, јела мене oтвори“. Тa му кaзала: „Тaј девoјка иска нишaн цaрски папyце“. Тој пак отшaл и донесaл и папyце, т'а пак не отвaр'a. Тој ja запитал: „Как'o иска oште тaј девoјка“. Т'а реклa: „Тaј девoјка иска прeдрaки и везен рaченик“. Тој и тoва донесaл. Т'а пак не отвaр'a. Тој пак ja запитал: „Тaј девoјка как'o иска?“ Т'а отвaрна: „Тaј девoјка иска везена прикa и злaтно кoпчe“. Тој отшaл и тoва донесaл и рекaл: „Девoјко, јела мене oтвори че ми се jаде чoвештo мeсo“. Тa му реклa: „Дoкарај ми един б'aл кон и ште те пyсна“. Тој докaрал кoн'a, Га процвил'aл кoн'a т'а бyтнала кoтетo и цифнала петлeтo. Кoтетo м'aкнало, петлeтo искукуригaло и чoв'акaт се загубил. Тoгa девoјката oтвoрила вратата, тoварила прикaтa и чoвалeтo с брашнoтo, облeкла нев'aстинската рyба и тpaгнала за село. Всички кaзвали:

„Мoмa Мара си иде
на б'aл кон нев'астa“.

Тoгa мaштеатa пуснала и својата керка. През наштa пак се почувкало на вратата. Калина реклa: „Кoј (x)лoпа по тyј вpеме?“ А корoкoнцoра рекaл: „Девoјко, јела мене oтвори“. Калина отвaрна:

„Стaрче магaрче, сaс клeчка e запeтo,
сaс слaмка e потпeтo. Бyтнi та си oтвори“.

Те били мнoгo. Бyтнали, oтвoрили, фaтили Калина и ja тyрили в каменeтo да се смeл'a. Корoкoнцoритe п'aли oкoлo каменeтo: „Калининитe червa се мeл'ат нам за вeчep'a“. На дpyгиja ден мaјка и отшла да види штo ja нeма Калина. Га вид'aла само дрейтe и вaз каменeтo умр'aла oт мaка. Гoспoд не e бил кaйл да нeнaвиди сирачeтo.

Тешово

Од гоцеделчевскиот (неврокопскиот) речник

бивалица: и за да сá уверите че фсичката причина на изгубението е било зил'ата, за то прочетете нашета Истóриа (бивалица) и тога штé познаите.

бизаја: Да ти доведá ли една́ жена Еврејка де́то бизае за да ти исхрани тва́ де́те?

битва: ниш'ане до́лу на земј'ата: сáнки кáвги и битви л'уде с л'уде.

вилен: И е́то ти сá врашта по пáте нóзи тáргóвец силен и вилен с кóн'а си катó усéтил чé му нéма кисíата заедно с парите.

в'ана: ... кога́ по́стет, ста́нуват навáсени, или направет лицето́ си да́ в'ани, за да гí ве́дет л'удето́.

вретиште: да́ј му бара́ и вретиште за да сá отнисе житото́.

ваз: Согрешíха нéзи л'уде де́то б'аха вáз времето́ на Но́е.

грехóвам са: ка́жи ми сегá по́т коé дáрво гí си ви́дел оти сá грехóвали.

дечинки: Тога́ штé виждаме нéзи ма́лки дечинки.

дозвол'авам: и катó му дозволи́ха, то́ј сá пока́чи на едно́ висо́ко м'áсто и хми прика́за сле́дојуштето́ слóво.

дру́гоч: ... една́ч на Халдéите, дру́гоч на Вавилóнците, и дру́гоч на Асирјáните.

зани́чам са: ... то́ј сá устрaми́, занéчи са, сá запр'а та́ ч'акаше да́ прени́кни и да́ заминé учите́лá му.

збóрна: ... Владíците и сфештени́ците, де́то б'аха зорни́те и сфíрките на́ сфети́а Дух.

клóбновам: нéк го ја́хна една́ бóлест, штóто ногите́ и бúтовето́ му сá пишíн надúха, сéтне изгни́ха и клóкнаха ца́рве.

ку́биште: А Пилáта заповéда да фáрлет главáта на сфетí Лонгíн така́ бéз чéстно вáнка от градá ф едно́ фúбре (ку́биште)

медвó: ... најсéтне го распéли на́ кáрст медвó двамина́ харамии́.

месечíни: ... ко́јто íска да́ излекóва бoедíн б'асен, ко́јто страда́ на́ месечíни.

ма́лва са: зашто́ се ма́лвите и пла́чите; гри́жиш се и мо́лвиш се за́ мно́го ра́боти; но́ бште́ и до́ ден днéшни са мо́лваше́ и па́зише́ катo достóбен и милостíф Татко́ ва́шето́ здра́ве.

нахадам са: та ожени и фтората си ќерка, като са нахадал, чи нози които му натакмил за двете му ќерки, без друго ќе са грижи и за третата.

овчинка: Вълка едноч пратил един пратенник (илча) до овцето, които хми думал: о овчинки мирни!

расход: и слет тва един ден' сфетї Евстатиа, излал с жената си и с децата си на расход.

расип: там ф това место царе стоеше не само уморен, но и горчиво разжелен 'за гол'амна му хал и расип.

рукам: глас на Господа, които ште да рукни фс'ака родена до тога чувашта душе.

селар: да излега по селата доно го најда, но и там ште виде фсичките лажї по селарето, нема го најда.

сипалиште: ф този гол'ам бирикет, дето ти го е пратил Госпот, ти напални си старите житници, и старите сadowe и сипалишта.

чед: Тога царе го запита да си кажи в'арата, името и жедта; ... же жедã ми от образа ми са познава; ... От този род, от този жет, и от тази карф; нези луде макар че беа с тајфи и от разни жедове; но најпосле падна нози царцки чед.

Мир 1932 : 113-134

ЈУЖНИ ГОВОРИ

СОЛУНСКО-ВОДЕНСКИ (ДОЛНОВАРДАРСКИ) ГОВОРИ

ГЕВГЕЛИСКО-ДОЈРАНСКИ ГОВОРИ

Гевгелиско
Мачуково

Враг Чедо

Един маш и жена нимале деца. Фтората жена му-била на-тоа. Ут-първата имал дете и мома. „Бóже, бóже, вил'але, врак чедо да-имум, чедо да-видум“. Госпут и-праслушал и рекал: „Дил'ми сакте“... Му-дал. Тоа детто, шо-са-рудило, фãтило живина да-јаде. Сãт инсан гу-издело – и мајката и тãркуто. Душел рет на-братчито и на-сестрата. „А да-бегме, сестричко, ричел

брáтут“. „Да-зéмиш стóмната и чéшил’ут и брйчут – тйá трй шé-
 авé“. И – кинисáле да бéгáт. Фáтйла да-и-прáфтáсáве тáа, мóмта
 шо-jáде. Фáрлйла стóмнáта – сá-чинйла вóда – нá-мужáла да-
 -фтáсе. Прáпл’увáла пá пуминáла вóдта. Чинйла да-
 -прáфтáсе. „Брáте, фáрли“, рéкла сéстрáта, „брйчут, да-сá-чйне óстри кáмáјне,
 да-нá-мóж да-нá-стйгне“. Óни пá бéгáт. Кóа да-вйдат – пá зад-нйх
 йде. Óни „лáмјá“ не-вйкáт – туку „сéстра-ми йде“ – сéстра пýста!
 Кóа сá-зáвáртáвáт, á да-
 -фтáсе, кóа глéат пá пу-нйх. „Фáрли“,
 вéле, сéстро, „чéшил’ут, да-сá-чйне гáста гóра – да-нé-нá-стйгне
 мóјта сéстра“. Дýр да-и-стйгне нйх глéдат нáзáди и-стритýве адйн
 стáр дéдо. И дéто и-пйта: „дéк тáкá, бре-дéца?“ Дéуто бйл Гóспут.
 Му-дál-еднó óстро нóхче. Ду-чéстáта гóра кá-дóшле... „Јáс к’и-ти-
 -пýштум двá аршлáна“... Устанáло уше еднó дáрво... „Зáстанй
 сéга, сéстро. Ус-нóзи идéјте, и с-крйл’ја да-лétте (литáјте) и жйвут
 нéма гáјре нá-нáс. Зáстанáле тйá аршлáјнто. Нá-нéа й-вél’áт сéга:
 „Á шó йма да-йма – сйте да-и-избл’увиш, да-
 -искáриш!“ Избл’у-
 вáла и жйви и умрéни. Ён нá-кусýрут, мáјкá-му и тáтко-му-жйви.
 Мрáфкáта, шо-нóсе мáрвйте и-нáпрáвйле.

Сшојаково

Свáдба

Прáвно дудé свéкурут. Мá-арисá сус-вýјкото нá-мóмчто. Нá-
 -нидél’та дудé мóмчто. Сá-глидáме сус-нéго тáкá уд-дилéко, сá-
 -арисáме. Он дудé уф-нидél’та, уф-пунидél’никут дудé стрóжни-
 кут. „Вáшта мóма сá-арисá, дóјдéме да-нá-а-дáјте да-á-армáсме“. „Дйл’ми
 вйá стá нá-арисáле, и нйá арисáме“. И му-кáжá, оти к-á-
 -дáдме, и уф-нидél’та нишán минйме. Нйá кй-им-дáдме цáло (срé-
 бáрна пáра), алтáнче, зámáнска пáра, и цвéке и к’йтк’ничка (кá-
 -рáмфйл’че), вáрзány ус-цáрвén кóниц, сус-вáрáк, бухчáлáк: кушý-
 л’а, гáшти, рйза, чиврé (пáчéта), чурáпе, вáркузýн. Мáлéчкут ни-
 шán уф-нидél’чин дéн. Дýри нá-гудйна и пуливйна гулém нишán
 минйме. Гулémјут нишán бйше уф-питóкут, уф-нидél’та бйше
 свáдбáта.

Пишйн кй-дóáт линáрк’и, двáнáјсáт жéни (армасáрк’и) пу-
 -мáлéчкјут нишán. Дéсит дýши армасáре; свéкурут, дéвирут, кй-дó-
 -несáт алтáјне, пáпýци, купрйнин кáврáк, шáмйá, кóлба, сéнка, спá-
 -лéто. К’и-јм-бáкниш рáкá, к’и-ј-дáрувиш, нá-кóј рйза, нá-кóј пáчéта;

и они к-тă-дарувăт, кўј пăри, кўј алтăнче и к-с-бăт. За-гулѐмјут нишăн дуждѐа пăк тóгиска бсум дўши; свѐкурут, вўјкото на-мóм-что, тѐтинут дуждѐ, дѐвирут (брăт-му), кўмут дуждѐ и дрўзи нїјни руднїни, бăрчѐдăвци. Нóсаа пѐчăво, рїба уф-тăва. Дунсѐа вїно, рикїа, сă-густїа, сă-пуйа. Си-ричѐа „свăто“. Свѐкурут илї тăткуто си-бăкнўват рăка, кóј-е-пóмлат. Ки-си-лăфăт. Станă свѐкурут гу-кладѐ нїјнут нишăн прăт-тăтко, станă тăтко – нăшут гу-кладѐ прăт-свѐкурут. Дунсѐа дуплăн (мамудїа) и двă стамбóла (алтăјне), пăпўци, чурăпе, каврăк, едїн за-клајнăјне, двă, за-пукријувăјне едїн, трї. Двăнăјсăт бухчăлăка на-мóмчто. На-свѐкурут бухчăлăк, на-свекăрвата еднóшка, на-чтїри дѐвире, на-сїте бухчăлăци, на-зóлва, на-чїн-му, на-вўјку-му, на нѐгувут тетїн, на-кўмут (пó-отсăди). Кї-дóат на-читвăртóкут вѐчăрта; óти дилѐко, уф-нăс спăа; сăбăалинта уф-питóкут и дăрувăме и си-утїдаа. Цăлјут питóк шо-їмиш чїйз кї-гу-искăриш да-гу-глѐат. Уф-питóкут на-вѐчăрта, спрути-сăбутта, тăткуто, мăјката, сóјут сăт кї-сă-збѐре. Кї-ти-чї-нат тислїм рўбгта шо-те-ј, кї-фăрле тăткуто ичумѐн и бубăкѐрно сѐме уф-куфчѐгут и пăри. Нăпкумта кї-зїме тăткуто шó да-бїде ут-рўбгта, кї-блăгушóве, кї-фăрле уф-куфчѐгут. Ми-ј-дăве гăјре, алăл ми-ј-чїне. Мăјката кї-фăрле óна такă. Ами їмше мóмта пусѐстрими? Óни кї-ј-надїплăа рўбгте, кї-ј-нăпăлнаа куфчѐјзте и кї-ј-зăкл'ўчат, – и ми-ј-дăдѐа кл'ўчăвто на рăцте. Уф-сăбута-гутóвăт за-гóсте на-вичѐра. Уф-нидѐл'та сăбăалинта кї-дóат сфă-тăве. Нивѐстта кї-ј-прăчѐка на-врăтгта, кї-гу-пуглѐдне мóмчто пиз-прăстăнут, кї-ј-прăсѐе сфăтăтто сус-учумѐн, шикѐр и бубăк'ѐрно сѐме. Óни нóсăт на-нивѐстта цубѐ-к-ă-ублѐчăт; пăпўци, а-убўјве дѐвирут, к-ă-нóсе прăт-кўмут.

Пусѐстримте пѐат:

Вóди, брăче, вóди,
Прет кўм да а нóсиш–
Кум к-а а дарўве
Дўјна ем нăрăнса (портокал)

И кă-нóсăт прăт-кўмут, кї-м-сă-зăклăјне трї пăта. (Бóже, шó баа будалѐсти!) .

Нăпкум кă-зїмăт, к-ă-клăат на-стрѐди, кї-гу-зїмăт и мóмчто – и двўјцта ду-еднó дрўго. Кї-зїмăт ѐдна бѐла рїза, тóг'и кї-ј-прѐгнăт хўмут; уф-ѐдна чăша вїно, кă-а нăпăлнат, кї-пўштăт пăри уф-нăтре. Пусѐстримте пă кї-пѐат. Кї-мó-а-кладѐ кўмут бѐлта рїза на-глă'вта. Ут-вїнцто кї-дăде прăвно на-мóмчто, нăпкум на-нивѐстта. Нăпкум кї-гу-прăфăрл'ăт вїнто прăку-нивѐстта и прăку-

-момчто, ки-стоат тамка враху-нихка. Чашта ус-парте и с-винто ка-а-скапе тамка на-зёмјата. Пусэстримте ка-а-носат вонка да-са-пруштаве.

Пёат:

Уф-јунакави двори
 Слнце прэпичело,
 Уф-момини двори
 Роса зярусила.
 Отдили-се мома
 Од-мајка ут-татко,
 Уд-братја ут-сестри
 И уд-род-руднина.

Ка-а-качат на-којнут, ка-а-искарат ут-селто на-вонка, ки-са-просте ус-таткуто, ус-мајката, ки-чине митајне, ки-бакне рака, да-такá ка-а-качат на-којнут. Двүјца девире ка-е-заводат. Пу-пáтут ка-а-мáчат нивэстга, ка-а-носат девирто: „Речи: г'вг'илчајне бязри-гајне, стуйачајне магáријна!“ Ама веле нивэстга? – Нэ-веле, молче. Ка-утйáхме на-мо́стут, ма-застанаа тамá-па: „Кáжи, шó-те-ј-вбо, шó-тá-носе; речи-му: тй кúче, тй магáре, тй кл'уч на-вратта!“ Ама нивэстга не-веле, па си-молче. И мо́стут такá са-л'ул'ше да-ма-суборе. И ут-там, ýмше едýн Тýрчин – правика: „Брее, ну-сэјте млаата нивэста, мо́стут ки-падне“. И нйа пумонама на-иди-најстте, на дванајсте са-скина мо́стут.

Ма-застанаа на-вратта уф-момчто, испадна свекурут и свá-карвáта, ми-дадэе едýн лéп прáд-мене, ма-прáчикáа сус-лéп, му-са-заклáјнах трй пáта, им-бáкнах пишýн на-них рака, гу-бáкнах лéбут, ка ми-гу-дадэа, гу-фáрлих врáз-кúкта. Му-дадэх рíза на-свекурут, на-свáкарвта-шáмйа. На-вратта ми-дадэа еднó ма́шко дéте прáд-мене; му-дадэх адна кушúл'а и адна кáрпа и адна ја-булка. Уф-пунидэлникут пусэстримте ц-са-ублэчáт уф-нивэстини фустáјне, пубратимте ус-шáмијки (тул'бэјне) на-глáвта-играат бро, са-цáрнат, ма́чки са-права́т, нивэстга пулиаве на-свекурут и свáкарвáта, они турúват пéпáл: „нивэстга гу-дунсэ тóа сапýн!“

баба Доца (Димитар Иванов)

Ив Д 1932

Гуптин и змех

Си-біле не́кој Гуптин и не́кој змех. Сака́ле да-се-наді́трат и да-ві́дат ко́ј ќе-изле́зе по́јуна́к. Гуптино вика́л о́ти он-е на́јси́лан, а зме́о вика́л-па о́ти он е-на́јси́лан. И се́а треба́ло да-се-ві́де ко́ј е-по́си́лен. Зме́о кажа́л: „Чи́м си-ти́ по́си́лен, зе́ми е́дин ка́ман, сти́сни-го и уд-не́го не́ка по́тече во́да“. Гуптино на́место ка́ман искара́л е́дно па́рче си́рне и гу-сти́сна́л. И уд-не́го і́стина прти́чела во́да. И зме́о земáл е́дин ка́ман, гу-сти́сна́л, то́а са-на́праві́л пра́х, а́ма во́да не-прти́чела. Така́ Гуптино о́ти би́л по́йтар испадна́л по́јуна́к. Зме́о са-зачуді́л и кажа́л да-са-про́бат и уф-дру́го не́што. Са-догво́ри́ле о́ти по́јуна́к ќе-би́де то́а шо-ке-иска́ре по́ве́ке во́шки уд-гла́афта. Зме́о а-пикна́л ра́кта уф-гла́афта и искара́л не́колку во́шки. Гуптино па́к искара́л це́ла ша́ка во́шки и па́к испадна́л по́јуна́к. Зме́о па́к кажа́л да-са-про́бат и уф-тре́то. Да-но́сат во́да на-ри́до и ко́ј ќе-о́днесе по́ве́ке во́да, қа-би́де по́јуна́к. Зме́о земáл не́колку ко́жінки од-во́л, и напáлні́л и тргна́л да-и-но́се. На-по́л-ві́на па́т го-сретна́л Гуптино ка́к ко́пе и го-пита́л шо́ пра́ве. Гуптино му-кажа́л о́ти он ми́сле да-о́днесе во́да ус-кана́л, а не́ да-си-игра́е ус-то́лко ма́лку. Гуптино, зна́чи, и ту́ка испадна́л по́јуна́к. Ко́а-са-стемні́ло, си-легна́ле да-спі́ят. А́рно а́ма Гуптино о́сеті́л о́ти зме́о не́ма така́ да-го-о́ста́ве ва́а но́к и зато́а са-спремі́л. На-ме́стото де́ка шо́ ќе-спи́јал он, на́праві́л о́т-сно́п а́ржа́ње чувéк и о́д-една́ ле́јка гла́ва и оти́шал го́ре на-тава́но да-спі́а. На-сре́т но́к зме́о ста́на́л и ус-но́жо не́колку па́ти гу-про́боді́л. Дру́го ден го-гле́да Гуптино жи́в и здра́в и го-пи́те ка́к спи́јал ва́а но́к. Гуптино кажа́л о́ти но́гу уба́во спи́јал, са́мо шо-це́ла но́к го-штипа́ло не́што. Зме́о се-зачуді́л и си-помислі́л о́ти Гуптино е-ствáрно но́го си́лан. А́ма па́к не-сака́л да-му-се-преда́де, на-то́лкаф чувéк да-му-призна́е о́ти е-по́си́лан. Зато́а му-предло́жил да-се-бо́рат и то́ј ко́ј қа-по́беде, ства́рно е-на́јси́лан. Са-грабна́ле и Гуптино по́чна́л да-и-белéе о́чте, а зме́о го-пита́л шо́ то́лко са-куко́те. Во́а му-о́дгво́ри́л о́ти гле́де на ко́ј ри́д да-го-фр́ле. Е се́га ду́ри зме́о са-исплаши́л и му-призна́јал на-Гуптино о́ти е-по́си́лан о́д-не́го. А чувéко не-о́ти по́си́лан, ту́ку би́л по́йтар, изле́зэл куту́ ства́рно да-е-по́јуна́к о́д-зме́о.

(Славица Зумрова)

Миравци

Кучто и мечката

Си-бил еден уфчар, имал офци. Арно ама са-настрвила една мечка и секуј ден му-земувала пу-една офца. И воа чувек разгласаве низ-неговта околија дали ка-се-најде некуј да-а-униште мечката ного ке-гу-награде. На-тоа се-јавуве един чувек сус-едно малечко кученце. Тоа чувек оде уф-селто и пите дека-е тоа уфчар. И откоа му-кажуват, он оде уф-трлто. Уфчаро коа гу-видел ус-малечкото куче, почнал да-са-смее, оти он имал ного кучиња и тоа гулеми. И они одма му-се-нафрлиле на-малечкото куче. Арно ама тоа било ного луто и сите офчарски кучиња са-разбегале. Газдата на-кучто му-кажал на-уфчаро да-не-се-секире за-тоа, туку да-му-каже от-коа страна влеме мечката уф-трлто. Така и било. Гу-однесават кученцето там и си-легнуват. Околу срет-нок мечката иде. Офчарските кучиња са-разбегават, а малечкото куче и-се-фрлило на-врато на-мечката. Мечката почнала да-беге, ама-кучто и-се-држало за-врато и-и-кинало дел по-дел од-него. Уфчаро коа гу-видел тоа, кажал оти не само шо-мечката избегала, туку и кучто го-снемало ус-неа. Чувеко му-кажал да-не-се-секире, туку утре да-одат да-видат дека-е мечката удавана. На-тоа нешто уфчаро му-одговорил оти ке-го-награде со-шо саке, само ако-мечката е-удавана. Утрата ден тргнале да-а-бркат мечката. И стварно а-најделе дека леже удавана, а кучто живо си-седе до-неа. Уфчаро задуволян от-тоа шо-го-видел, му-дадел на-чувеко пари, вална и некоа јagne. И така и двујцата биле задоволни от сфршента работа.

(Славица Зумрова)

Гавашо

Трујцата братја и ламјата

Трујца братја са-нагуворице ка-одат к-а-тепат ламјата. Утишал пишан ен гулемјут. Фурнацијте му-рекле: „Дек к-ојш?“ – „К-ом к-а-убиам ламјата“. „Е, – му-кажале – ако-а-изејш ваа фурна леп, мојш да-а-убијш“. На-мужел да-а-изеде. Ка-утишал, там имало градина јабулки. Ламјата гу-тирала нејнто дете да-виде дали усе-листе и-јаде или саму-јабулките. Воа ка-утишал уф-ламјата

дóма, вáа му-рékла: „Дúни, јунáче, да-сá-запáле óгинут“. Кá-сá-навидéл да-дúне, гу-издéла.

Двúјцата брáтја кá-гу-чикáле, чикáле, гу-нéма. Срédн'ут кá-утишáл нá-мликáрницта, гу-питáле: „Дéк к-óјш, јунáче?“ Ричéл пáк куту-брáт-му и-утишáл. Дéтто рékáл: „Мáмо, пáк дудé идин-јунáк“. И-нéго гу-издéла. Нájнáсáди утишáл éн-малéчк'ут. Дéтто пá ричéло: „Мáмо, пá-дрúк јунáк íде“; рékáл: „Мáмо, и-листо и-јáде“. И-нáпкум куту-пóирбап гу-нáкáрáвe и-нéго да-дúне. Вóа викáл: „Гóсто нé-дуат“. Кó-сá-навидéла, а-удрíл ус-сáбјата и-двúј-цата брáтја испаднáле уд-нéа.

(Предраг Мендов)

Гавашо

Гулемта бишка

Нéскуј заминáл, видéл гулéма бíшка. „Јáс – рékáл – ус-кáк да-пáлум крáј да-а-удíсум. А-тáкá, рékáл, ус-нéкуа лáжа к-им-а-зéам“. Утишáл; сáма бíла тáа жéнта куту-мéне, мáжут-й нé-бил дóма“. „Дубрúтро, свáке!“ Óна рékла: „Ут-шó дудéка смá-свá-тáвe?“ Ут-шó дудéка! Нáшта и-вáшта бíшка бíле сéстри, мá-тирáа да-а-зéам нá-скáниста (крштéнка). Ѐзмиј-а – рékáл –, сóреди-а, јáс кá-а-закáрум“. Кá-дудéл мáжут-й, му-распáвe óти-бíшкáта а-да-дéла. „Дéк-е тóа кóјнут, д-óм да-гу-фтáсум?“ Тóа-пáк а-врзáл бíшкáта. И-вóа гу-пíte: „Да-не-видé тáкóф и-тáкóф чувéк?“ „Сéа заминá. Свáл-се ут-кóјнут, бéлки тáрчинíк кá-гу-фтáш“. Нáпкум ко-сá-вáрнáл, глéде и-кóјнут му-гу-нéма. И-вóа, лáжáчут му-дáвe двé јáјца и-гу-нáкáрáл да-и-квáче. Нáпкунта тóа ко-му-и-дадéл тíе јáјцата му-рékáл: „К-óиш нá-тíе кáмáјнто, к-й-квáч“. Мистéки-се ут-студинíлто (имáло сíлáн вéтáр), нíкуј кáмáн сá-истáркáлáвe; сукнáл зáјац, óн гу-лáгáл мúле и-фáтíл да-вíке пу-нéго. Кá-дудéл дóма, жéнта гу-пíte, а-óн и-распáвe сé.

(Предраг Мендов)

*Боџданци***Попут и пупадиата**

Едну време си-живајале едн поп и една пупадија. Пу-не-кулку гудіни уф-нијнит брак пучнала неслобакта. Пупадиата често паа са-најдувала ус-едн нијн кумшија. Попут на-мужел да-гу-пикасе тоа. Он секоја ниделја а-вагал царквата. Царквата била одман ду-нијнта кука. Ут-кукта за-царквата имало една вартичка. Ејн ден пупадиата и кумшијата решиле да-са-венчат она без да-усете попут. Кумшијата закажаве ванчавка каада попут. Попут оде уф-царквата. Пупадиата са-ублечае уф-бел нивистински фустан. Попут пучнуе да-пе. Пе и уф-неа глеа. Пе и уф-неа глеа. Ричел: „Чакајте малце да-одам ду-дома, си-гу-забравих тамјанут“. Дудека да-излезе он, пупадиата си-гу-сублечае фустанут и саднуе уф-нејнта соба да-преде бубак. Попут вике уд-вонка: „Пупадија! Море пупадија!“ – „Шо, бре-попе?“ – „Дома-ли-си, мурј пупадија?“ – „Ми-дек ка-биам, бре-попе?“ Попут пак оде, а-пупадиата са-ублечае пак уф-белит фустан. Он пак пе и уф-неа глеа. Пак утишал да-прувере дали-е негавта жена. За-да-се-управде прад-младу-женците вике оти са-забравил кникакта. Пупадиата пак праку-ца-мут си-флеве дома и а-грабнуе фуракта. Попут вике: „Пупадија, море пупадија, дома-ли-си?“ – „Аман бре-улав попе, ми-дек ка-биам. Оди венчи тие луге, и-здарви чакаки“. Пу-некулку паа вврнувајне и-ванчуе. Пучнала виселбата. Гу-упиават попут, гу-ублечаваат уф-арнаутски руби и гу-испракалават уф-долут. Ут-коа утризнел, са-гледе и мисле: Боже, дали сам-бил јас поп! Оде каада-него да-прувере. Вике уд-вонка: „Попе, а бре-попе!“ Излеве пупадиата и му-вики: „Попут спие“. Она гу-пукријала куритто и мо-а-кладела капта за-да-биде убидливо. Гу-насакаваат на-ку-чијнта, а они си-живеат среќно.

*Пирава***Бабта Среда**

Некоа жена придела спрути-среда вечајну време. Уф-тоа време дудела една жена, ама не асал жена. Ут-ка-дудела ваа жена, са-зафане за-работа и й-ричела на-жента шо рабутила: „Ај-де ка-гу-сновиме“ – и а-тарала ду-кумшијте да-земе кросно. Кога уудела ваа жена ду-кумшијте, викнала: „Старјце мурј!“ Кога

испаднала кумшиќта и рѣкла: „А мури, шó вóа врѣме си-сă-рăз-викала?“ Жѣнта ѝ-кăжăла óти кóга-рăбути́ла и дуждѣла една-жѣна и ѝ-кăжăла „áде кă-гу-сно́виме“. А кумшиќата сă-дусѣтве и ѝ-рѣкла: „Тáа жѣна нѣ-ј тăквá жѣна, тáа је-бáбáта Среда, и вáа нóк кă-тă-върше тебе. Емѣн види шó кă-нăпáвиш; кóа к-óдиш дóма кă-и-ј-вѣкниш: „Рăшлăндѣјце мури, кукта ти-изгурѣ и дѣцáта ти-изгурѣа уф-нѣа!“ Откóга ки-и-ј-гу-рѣчиш тоá, óна к-избѣга, а тѣ убáво кă-с-измѣјш и кă-сă-бáбниш ми́гу-дѣцта и дă-сă-испóтиш, а áку дóјде пáк, нѣ-кă мóже дă-тă-рăзлѣче ут-дѣцта“. Кóга нăпáвила жѣнта тăкá, бáбта Среда избáгáла и жѣнта шо-рăбути́ла спрути-среда си-легна́ла ми́гу-дѣцата. Áрно-ама бáбта Среда пáк дуждѣла и видѣла óти кукáта не-свѣте. Прăбáркáла уф-стóмните, нѣма вóда. И кóга а-видѣла жѣнта óти си-легна́ла ми́гу-дѣцáта, си-ричѣла уф-сѣбе: „Ах мóре, јас с-излăжáх ка-тă-пуштѣх пу-крóсно. Нóго тă-прăучѣле тебе, исе јас кă-тă-нăу́чаах кáк сă-рăбóте спрути-среда“.

(Гулев Трајко)

Дојранско
Дојран

Иван и Тина

Нѣкугаш уф-градо Дóјран живајале мáш и жѣна. Тѣ имáле двá дѣца – Ивáн и Тѣна. Мáжо бѣл рибáр и чѣсто удѣл на-лóф, а-жѣнта устанувáла дóма. Дудѣка тáткуто лувѣл риби, дѣцáта си-играјале крај-ѓóл’о. Тăкá уф-ѣгра рăстѣле. Áма тó не-трајáло дáлго врѣме. Ка-ѣмал Ивáн дѣсáт гудѣни, а Тѣна сѣдам, мáјка-им тѣшко сá-разбулѣла и умрѣла. И тăкá радóснјо живóт на-дѣцáта пу-смáрта на-мáјката гу-заминѣл тѣшкјо и мáчан живóт на-сирáци. Пу-еднá гудѣна тáткуто пáк сá-ужинѣл. Уф-кáшчáта дунцѣл мláда жѣна. И óна гутвѣла плáнуве кáк да-ги-мáче дѣцáта, óти сáкáла да-сá-услугóде уд-нѣх. Тáткуто, измáчан дóјрански рибáр, уз-дѣнуве нѣ-сá-вáрнувáл дóма, спијáл уф-ѓóл’ска́та кули́ба. Едѣн дѣн Ивáн и Тѣна рáшѣле да-сá-грѣжат сáми зá-сѣбе. Гá-напушчѣле тáткувата кáшча и уддѣле уф-шумáта. Фáтани зá-рáка Ивáн и Тѣна нис-шумáта тáргна́ле да-óдат. Кá-сá-ј искачѣле на-вáрхо на-рѣдо, уф-далечѣнта гу-видѣле градо и радóсно сá-упáти́ле према-нѣго. Тó грат бѣл данѣшнјо Гивгилѣ. Дудѣка да-стѣгнат ду-нѣго, углад-

нѣле и нѳгу са-измурилѣ. Прад-грѳтските врѳти ги-срѳтнѳл едѳн стѳр чувѣк и ги-питѳл дѣка бѳдат. Ивѳн му-раскѳжѳл зѳ-сѣ. Стѳрацо тугѳј ги-пукѳнил да-дѳјдат при-нѣго да-живѣат. Он бѳл нѳгу бугѳт, ѳма намѳл ни-жѣна, ни-дѣца. Ивѳн и Тѳна устанѳлѣ при-дѣуто. Он са-трудѳл да-им-ги-замѣне рудѳтал'то, а ѳни растѣле и са-прагут-вувѳлѣ зѳ-пѳбарѳн живѳт. Кѳ-напѳлнил Ивѳн усумнѳјсе гудѳни, бѳл нѳгу сѳлан иргѣн. Он сѣкуј дѣн шѳтѳл пукрѳј Вѳрдар пу-зѳлѣнте ливѳди. Уз-нѣгувѳта стрѣла пугудувѳл и пѳлѣ кугѳ лѣте. Тѳна-па станѳла нѳгу ѳбава мѳма, кѳку вѳла градѳна. Зѳ-нѣјнта убѳвѳна дѳлгу врѣме са-раскѳжувѳло.

Дојран

Тѳрговѳцо и нѳречниците

Имѳло ѣдно врѣме нѣкуј тѳрговѳц кѳј шѳтѳл уд-грѳт ѳ-грѳт. Шѳтѳјки дуждѣл ѳ-нѣкѳ пристѳнишче, испѳднѳл уф-нѣкѳ сѣло. Бѳло дѳцкѳна и тѳ тѳрговѳцо видѣл дѣка свѳтѣ уф-нѣкѳ кѳшча свѳтѳло (тугѳј намѳло лѳмби, садѣле ѳ-кѳндѳла, ѳ-свѣшчѳчки) флѳ-зѣл уф-двѳро и-чукнѳл ѳ-врѳтта. Тѳ испѳднѳлѣ гѳздѳте и-ѳ-пра-имѳлѣ ѳ-гѳсте. Тѳ вѣчѳр ѳни-ѳѳ ки-правѳлѣ паржѣшка, имѳлѣ рѳдѳно дѣте, жѣнцко. Правѳлѣ шо-правѳлѣ тѳмка, вѣчѳрта, ѳдѣтто ѳ-направѳлѣ и-си-лѳгнѳлѣ. Ѳти сѣлцка кѳшча, сѳрумѳшка, уф-ѣдна удајѳ сѳте спијѳлѣ, и тѳ лѳгнѳл прѳ-нѳх. ѳма нѣ-ѳ-фѳтѳло сѳн, рѳчѣл: „Стѳј да-вѳдум вѳ вѣчѳр шо-ки-дѳјдат, ѳ-тѳ мѳма шо-ки-кѳжат!“ Тамѳм са-чинѳло пулѳнуш дуждѣле нарѣчниците и-пуч-нѳлѣ да-кѳжѳват. Пѳрвѳта рѳчѣла: „Ѵ, дѣ-ј-жѳва и здрѳва, да-пурѳсне гулѣма, ѳбуф кѳсмѣт д-ѳма“. Дрѳгѳта: „Кѳ ки-пурѳсне, тѳ шо-ј-дѳјдан ѳ-гѳсте мѳш да-ј-бѳде“. Трѣтта ѳѳ-рѳчѣла: „Уф-гулѣм грѳт д-ѳде“. Ут-тѳм станѳлѣ тѳ, си-уддѣле.

Тѳ гѳсто си-рѳчѣл: „Тѳ мѳма ѣнус са-рѳјце, јѳс-сум двѳјсе гудѳни и-ѳшче двѳјсе да-чѣкум, јѳс сѳке да-устарѣм. Шѳ-нѣ-бѳват рѳбѳти. Туку дѳј дѳ-зѣм, дѳ-нѳсум вѳнка“. Зимѳве, кути кѳ-бѳла уф-пѳлѣнте ѳ-дѳгнѳве (мѳјкѳта и тѳткуто си-зѳспѳлѣ), ѳ-надѣнуве ѳ-кѳл вѳнка. Са-кѳчѳве ѳ-брѳдо, с-избѣгуве. Ѳни кѳ-станѳлѣ сабѳјлѣ, глѣдат – нѣма мѳмѳчка. Дѣка кѳ-нѳјдат? Ѵдно врѣме слѳшѳт кѳ-плѳче-вѳнка, ѳ-кѳло надѣнна. Кѳ-видѣле ѳт-ѣј жѳва, ѳ-раз-вијѳлѣ, сѳмо ѳ-курѣмо мѳлце бѳла судѣрана. С-јѳ-прѳбрѳлѣ. Вѳр-вѣле гудѳни, мѳмѳта пурѳснѳла. Ус-сѣлцките мѳми ѳ-ѳрто удѳлѣ, шѳтѳлѣ, растѣла кути-сѳте сѣлцки дѣца.

Ут-қа-пуминале двајсе гудіни, са-дукара́ло рет то тәрговацо да-дб па уф-то село. И йде. Вечарта си-нојце акра́но, уф-каването пусаделе и удделе на-орто. Тугај, едно време, се на-па́то са-бра́ле играјале н-ејн та́пан, н-една гајда, главно играјале. Оришча имало. Одат и на-орто најубува та мо́ма, селцката, на-сјурма́шкб чувек. И рачел на-ти пубра́тимто: „Та мо́ма ва́ вечар да-зёмум, нишчо не-сакум“. Пубра́тимто му-удгувурил: „Ти тәрговац, та селцка мо́ма, најалчак, на-гувадар еј, как ка-зёмиш? Слуши, рачел, јас мојта ки-т-ја-дам, та ним-га-зими“. „Не, рачел, йли она йли дру́к никуј“.

Е, кандисуват, одат. Таткуто фатил да-кра́чке. „Как да-дам мојта мо́ма на-тәрговац, ко ни-сме сјурма́си, дур-не-лице“. „Јас - рачел - йм парі и-да-ублечум и-д-иј-купум са́то“. Удделе у-дуканто, накупиле, спримиле. Извика́ле селто, направиле една вечар цимбиш, стануват уд-надел'та си-одат. Тамам си-удделе до́ма, кути мла́ди си-ла́гнале, зела та да-с-сублече. Он й-рачел: „Ти ймиш ниша́н, уддека те-ј то ниша́н?“ „Ма́йка распра́више, неко́ време, некуј тәрговац дудел на-третта вечар, қа-видел о́ти ба́бек йма, замал ма-наданал вонка на-ко́ло, багал. И-така́, ут-то ми-бил то ниша́н“. „Е, му́р - рачел - навесто, ми-јас би́х то шо-та-надана́х. Не-сака́х да-та-зём, о́ти на́речниците кажá: „Да-пура́с-ниш, ка́ ки-бидиш гуле́ма мо́ма да-са-ва́рнум да-та-зём. Зарди́ то јас та-надана́х на-ко́ло, да-не-та-зём. Ама шо-са-напиша́ло то ки-биде, па-јас дудех да-та-зём. Ајде - рачел - са́ наса́д д-о́даме, пра-де́до и пра-ба́ба, па пу-но́во сва́дба да-пра́ват“. И-така́, шо рачели на́речниците, то му-са-испа́лнило на-тәрговацо.

Мара Кречова 1931 (Коста Пеев)
Пеев 1979 : 151-152

Николич

Итруто изми́карче

Имало едно дётанце, изми́кар са-главил. А па-газдата кра-дел, чинувал, ама по́вике ут-сирма́штите. На-изми́каро, на-тава́ дётто, мо-ј ма́ка о́ти о́де на-сирма́шките да-убера́ве. И-така́, га́з-дата си-ва́чарал, а-он уди́л у-тимни́цата гу-ужди́рал пу-а́јн-шамар. Идал до́ма кажувал: „М-еј ма́ка, вика́л, зашо́ да-кра́де пу-сир-ма́штиј. Не-ј а́рна та ра́бота. Ка́ к-о-зёме ше́жо, ка́ к-о-уткра́де му-ужди́рум пу-а́јн-шамар“.

И, напкунце тó му-кажál: „Чóрбаџи, гáзда, áк т-éј мáка уд-мéне да-устáвум – рачéл. „А шó ки-м-éј мáка ут-тéбе!“ А пá-бýл за-едýн лéпче, за-едýн лéп, пáри нé, сáмо за-лéп. „Шó ки-м-éј-мáка ут-тéбе? Сáмо едýн лéп, нéк ýма áк-сáке пéт дýши, ки-ј-рáнум“ – викал. „Мý тóгај шó сá-мýслиш тóлко, áјде кáжи“. „Јáс – ричéл – тáкá, тáкá, óдум пу-крáдане нá-вéчар. Áма мá-уждýрат – ричéл – пу-áјн шáмáр. Нá-мóжум да-вýдум кóј мá-уждýре“. Е, напкумта измиkáрчáто му-кажál: „Тó – викал – т-éј ýстинта. Зáштó – рéкал – тý сирмáшките óјш да-крáјш? Á-бе, дóјме нá-цáро да-му-дýгну-ме. Д-ýма бáр-шó ки-укрáјш“ – вике. „Áј д-óјме зáдно нá-цáро пáрте ки-му-ј-дýгнаме“. „Ки-бýде, тý сáмо нá-мéне уртáк да-мá-зéмиш и ýч нýм-сá-плáши кóј ти-уждýрáл шáмáр“. Е, уттáм ки-мá-убéрат нá-цáро мáзáта. Мá-скапáли мáзáта, уддéли нá-пáрте. Му-ј-зéли.

Сáбáјле кá-видéл цáро: пáрте зéмани! И, сá кулáј тéрат д-ó-фáтáт. Имáло нéкуј арамýа зáтвóран. Нéли крадéц пá крадéц, о-пýтáт тáм шó да-нáпрáват: „Кáк кулáј да-нáјме, да-ни-кáјш?“ „Кулáј – ричéл – ки-тýрте едýн кáзán кáтрán нá-врáттá. Тó кáтрáно нé-пýште кулáј да-излéзе чувéко, áма нéка-ј дáлбóко“. Е, нá-пáвилé тáкá. Дрýгáта вéчар тýа пáк удýле да-крáдат, гáзта удýл нáпрéт. Áма ýма прýмка сјá. Измиkáрчáто устáнавe, а гáздата нáпрéди и тáп у-кáтрáно прáпáжде. Прáпáжде и дудéка му-зáгýне глáвáта, мá-зéл измиkáрчáто. Мá-зéл глáвáта да-нé-гу-пузнáт. Снáгáта знáчи нá-мóжáт да-пузнáт нá-кóј-е. Е, глáвáта мá-зéл и гá-уднáсéл нá-жéна-му. И ричéл: Глáвáта – кáжál – нá. Тé тáквá, тáквá-ý рáбóттá. Зá-да-нé-гу-пузнáт áс мá-зéх глáвáта. Зáтý и-тáкá к-ýмрише, и-тáкá к-ýмрише. И да-нe-плáчиш, ки-тá-пузнáт. Ут-тáмкa, é, сéга тéрат кóј-е. Уддéлe пá нá-тó арамýјта шó-ý-зáтвóран. Пá да-сá-пýтáт. Óн ин-кáжál: „Сјá, дýми тáквá-ý рáбóта, тувá-рéјте éдна камýла пáри. Кá-шéтте нáис-сéлтo, кóј сáке пáри, кóј кóлко сáке да-му-дáјте. Кóј нé-ки-дóјде, кó кáшта нé-ки-дóјде да-зéме пáри дá-билéјште, да-ý-удрите дáмкa, да-нé забáрките, уф-тó сá-пáрте. Óн кáндýсан нá-пáри, нé зýме пáри“.

Дóбро-áма, тó кá-дујдéл ду-нéгáвáта кáшта, мéсто пáри да-сáке, уддéл и нá-кáмýлта тáп углáмникo, гу-сéче, гу-свáле тувáро. А тó си-óде сус-пулвýн углáмник. Óн штáе кáмýлта óде пу-нéго. Кá-завáрте éдно врéме – нéма кáмýла. „Éгиди, ми-сéга? Мóрум да-му-кáжум, нéма кáк“. „Шó бидé?“ – ричéл. „Áми - ричé – гá-зáгубýх кáмýлта. Углáмникo гу-сичéлe и кáмýлта уддéла и пáрте уддéли“. О-пýтáт тó арамýјта, уф-áпсанáта шó-ý-зáтвóран. Óн ин-кáжál: „Сјá ки-пýштáте éдан прóсик да-сáке ут-кáмýла

пастърма. Значи, ко́ј ки-да́де пастърма́ уф-не́го-ј сичко, и камйлта, и па́рте, сичко-ј уф-не́го“. И направи́ли та́ка, фа́тили а́дин про́сик. А-па-то́ сэ та́м, де́ка гувора́т, слу́ше и на-же́на-му на-га́здата қа-жа́л: „Да-не-са-изла́јш да-да́диш ут-камы́ла пастърма́, о́ти думан не-ј рабо́тта“. Е, а́рно-ама, ка́ ду́дёл ду-ни́јната ка́шта ут-камы́ла пастърма́ не́ма, ут-камы́ла пастърма́ не́ма“ – вика́л и та́ са-изла́-жа́ла. Фа́тила, даде́ла. Адна́ да́мка удри́л на-вра́тта, да-са-зна́ уф-ко́ ка́шта да-са-ва́рнат. А́рно-ама то́ измика́рчато ду́дёл. Ка-ви-де́л на-вра́тта йма́ да́мка у́драно: „А́х – риче́л – йма́ да́дно пас-търма́. Ди́м-је са́мо та́ ка́шта биле́жина, йма́ да́дно“. Га-пита́л га́здарицата: „Даде́ ти пастърма́?“ „Са-изла́жах, забравих, даде́х“. И то́ шо́ направи́л на́пкум: на-сите́ вра́ти пу-адна́ да́мка удри́л, да-на́ пузна́т ка́шта. Е, қа-гл’а́т си́те вра́ти йма́т та́кви да́мки, на-мо́жат ка́шта не́јна да-га-на́јдат.

И на́пкумта ца́ро ги-збра́л си́те уф-се́лто: „Мо́јте па́ри ко́ј ги-зе́, да-са-ка́же к-о-награ́дум о́ште. На-то́лко кула́ј те́ране д-о-фа́-туме, на-муже́ме. Не́к-са-ка́же к-о-награ́дум о́ште“. На́пкумце де́т-то, измика́рчато, река́л: „Ак-са́кате ма-утапа́јте, ак-са́кате ма-уби-се́јте. А́ска бја́х сус-мо́ га́зда. Ми-са-пуго́ди га́здата краде́ц, а́ма ут-сирма́шти́јте кра́де. На-ме́н-па́ ме-ј ма́ка зашто́ та́ка и му-қа-жа́х: „А́ј к-о́јме ут-ца́ро ки-кра́даме“. Се́ си-иска́жал о́н: „Пиши́н – река́л – га-убра́ме ма́зата. Ё́ шо́ кула́ј најде́те: қа́тра́нин каза́н тури́те, та́м да-прапа́дне уф-каза́но. До́бро, прапа́дна мо́ га́зда, а́ма дуде́ка му-за́гине гла́вата, а́с м-о-зе́х и на-муже́те д-о-пузна́јте ко́ј чуве́к-е. Е, та́кова, на́пкумта ут-камы́ла пастърма́ тара́те. То́ ја́с бе́х шо́ м-о-са́чех на-камы́ла́ро угла́мнико. Камйлта́ а-та́гл’а́х до́-ма, а о́н си-удде́ сус-пулви́н угла́мник“.

Мито Д. Танов (Коста Пеев)

Пеев 1979 : 169–171

СОЛУНСКО-КУКУШКИ ГОВОР

Кукушко

Кукуш

Дувйца

Ймше адна́ дувйца́ сус-адно́ ма́шко де́те. Та́а гу-учи́ зе́неет. Ни́што зе́неет не-фа́ти – са́мо риба́р. Ку́пи-му ма́јка-му три́ ва́ди-ци. То́ ути́де на́-река́та ри́ба да́-ло́ве. Фа́ти-си адна́ ри́бичка. Тра́г-

на нă-пазáро дă-óде, срешнаá-гу Еврѣјто. Пíтат-гу:

– Кóлко, мóмче, рíбáта?

Адín дáва дéсет грóша, дрúги – петна́јсе, нáткáчве до-стó. Дѣтто се-зãрãдúва мнóго. Кúпи-си брáшно, кúпи-си сóл' и устáнã-лите пáри ги-утнése дóма. Причéка-гу мáјка-му рáдусно, пíта-гу:

– Штó излуví, сíнко?

Дѣтто кáжá:

– Рíбичка фатíх, скáпо га-прудадéх. Брáшно купíх, мáмо, сóл' купíх и устáнã-лите пáри ги-дунсéх.

Ўтре зáстра, ка-ки-óдиш, áко излóвиш дрúга рíбичка, поскá-по дã-га-прудáдиш.

Дрúгијут дэн дѣтто, ка-стáна, пáк утíде нã-рékãта. И фãрли-си вãдичката, си-фати рíба. Утíде пá нã-пãзáрут, причекáа-гу Еврѣјто пáк. И гу-пíтат Еврѣјто:

– Вчéра нã-мэн га-прудадé рíбичкãта за-стó грóша, дáј-га пá нã-мэн зã-двéста.

Дрúги дáват петстóтин грóша, и излéзе рíбáта-му ил'áдо грóша.

И дѣтто рáдусно с-утíде дóма.

– Мáле, вчéра прудадéх рíбáта за-сто грóша, купíх-си брáшно, купíх-си сóл', а вáа дán га-прудадéх за-ил'áдо грóша. Ўтре, мáјко, áку излóвум аднá рíбичка ки-га-вáриме за-нás.

Сúтринта стáна дѣтто утíде нã-рékãта, фãрли вãдичкãта, фатí-си пáк дрúга рíба. И дуждé дóма, пригутví рíбáта, истãргá-га, рãстãрбушí-га. Нãјдé вãтре аднá чéша. И дѣтто, ка-видé чéш-ката, зачудí-се:

– Брѣј... рíбáта чéша изгãлтáла!

Зéме дѣтто дã-га-измíе чéшкãта и тáа се-нãпáлнí сус-злáто. Истúрве-гу злáтто уф-кисéто и тúрве-га уф-пáзвãта. Нãпáлнуве-га пáк вóда, пáк стáнãла злáто. И вíке: – Мáле, уфчéра и нékни прудадéх рíбичкãта, áма é што-излéзе ут-нãтре!

И-кãжá дѣтто нã-мáјка-му:

– Ёска, вíке, мáма, ки-излéзум уф-срánсво.

Нã-мáјка-му ñ-устáви нóго злáто, и трãгна дã-пãтúве.

– Збóгум, мáмо!

Удé уф-адín грát гулém, цáрски. И тáм сиднáл уф-адín си-румáшки áн. Áнут бíл срешту цáрскију кунáк. Анцíјатá кугá си-

купе сол', куга си-купе брашно – сирумах. Ка-сидна дѣтто уф-не-говију ан, и на-анцијата напридна работта. Ако рече на-дѣтто пет гроша – дава десет гроша. Анцијата гу-гледе ного, на-раце гу-държе. И днес така – утре така, днес така утре така и анцијата пуправе-си анут, пуправе-си стаи, купуве-си пјтѳн и дѣтто сус-пјтѳну си-шете из-градут.

Данѣска шете, утре шете, и сус-царскјата мома се-разгуварјат. Днес се-разгуварјат, утре се-разгуварјат и флизјат уф-адна градина, дека нема ного нарѳт и седнат на-адна маса, си-пуприкажват зј-л'убѳв. И се-арѣсјат. Адин ден се-излјажуве мом'та на-него и пак си-карјат л'убѳв ду-некуј ден.

Гу-пјте момта на-дѣтто:

– Ут-каде те-ј-тоѳ бугасво?

Вјке дѣтто:

– Не-саке дј-знајш ти.

Мѳмта казве:

– Цјанум сега жѣна сум-на-тебе, как дј-не-ми-кајш?

И дѣтто се-излјажуве, искарве чѣшкјата ут-пјзвјата, напјлне-гу вода – се-напјлнуве сус-златѳ. Ё, тѳј-е-мѳјто бугасво. Анцијата ут-тува напридне. Аку-јадум, вјке, пет гроша, плјштум петнајсе. Мѳмта вјке:

– Дјј дј-тјрум и ѣска вода, дали е-верно.

Дѣтто га-даде чѣшкјата. Удрила-му адин шјмар, зѣла-му чѣшкјата – не-си-зј-мен! Беге-си дѣтто уттам, страх мѳ-ј да-н-гу-залѳват, ако-вјкне. И момта си-пудѣ дѳма, дѣтто уф-анут. Приспјл-си тја вечер и сабјјлината зѳгум на-анцијата. Анцијата гу-спјре.

– Сѣди, вјке-тјк, дѣте, ѣс ут-тебе бугасво здубјх. Ёс немах сол' дј-си-купум на-децјата, немах брашно дј-си-купум, ут-ти ка-дѳјде, бугјт станјх, направих-си анут, убличѣх-си децјата, пјтѳн си-купјх, дј-сигј как дј-бегиш?

Дѣтто трјгна на-гурбѣт. Ут-ден на-ден момта се-усѣште. Слу-гјните вјкат:

– Цјарскјата мома-тѣшка.

Ут-чувѣк на-чувѣк на-бјштј-ј се-чј. Цјарут вјке адна баба дј-га-пригледе. – Аку-ј тѣшка, вјке цјарут, ки-а-зјкол'ум.

Бјбјта приглежде – тѣшка момта!

И цјарут вјке:

– Как? Мбјта мбма вонка не-излѣзе и тува да-стане! И ви-кят два цинл'ата, качува-га уф-пјтонт да-га-уткарат таму, дѣк не-пеат пѣтли, имто да-не-ј чуят. И зимат-га тја, уткарват ду-адно мѣсто. Она им-даве пу-адна стиска пјри и се-врјштат они. Мбмта трјгна мѣсто да-тере. Утидѣ сигá ного нã-дãлѣко, нã-адна рãскрãсница: дã-кãжиме такã дã-оде нã-кãд-Солун пãт, дѣт нã-слãнце изгрѣва, нã-слãнце забжде пãт. Удубрѣ-гу мѣстто. И викна тил'ал ф-таа уколнус:

– Кбј има коли, кбј има кбјне дã-носãт камине, вãр, пѣсук, ки-се-плãште скãпо, прѣскãпо. Мãјстуре вика ного – адин дѣн, што-ки-е-нãзãт, дв'а нãпрѣт нѣк-е. Нãбрãа-се брã. Таа се-нãпрãви нã-мãш – истрижã-си коста.

И пите чувѣците, кбј каквó дã-носѣ. Таа кãжã:

Ако-сте-стó коли, дã-се-чинãт пѣстутини, ал'ãдо, колку мбже; мãјсурто, ако-са-дѣсет дүши, нѣка бãдãт петнãјсе, двãјсе, стó дүши. И зãпочнувãт ãн да-прãвãт мѣжду чѣтири пãта. И ãнут се-нãпрãуве. И зãпочнувãт чѣшма дã-се-прãве. Напрãви-се чѣшмата. Кãжа нã-мãјсурто дã-устãвãт една кãмãра. И мбмта имãла-си пуртрѣт, бште кãа е-била мбма уф-бãштината кãшта – сãшто кутү кãа е-била. Түрãт-гу путрѣтут фуф-кãмãрта и пїше нã-чѣшмата: кбј ки-дбјде миштурїя, ки-пїе, ки-јãде, кбјне ки-зббе, пãри нѣма дã-се-зѣме – сãмо пу-адна прїкãска ки-кãже. И зãпочнувãт миш-турїи дã-вãрвãт. Түре двãма стражãре нã-чѣшмата, кбј ки-рѣчи: „ãх!“

И вãрвãт-си хбра нã-гбре нã-дбле, пїãт, јããт, не-плãштãт, сãмо прїкãски нã-чурбацїјата му-кãжүвãт.

Чурбацїјата не-ј нã-тизгјãут. Тó сѣ утдѣлно, уф-дрүга стãа. И рудило-се мãшко дѣте, бѣз дã-не-знãа нїкој.

Дѣтто пураснãло – двѣ, трї гудїни, заштóто таму врѣме вãр-вѣло. Адин дѣн чул нѣјнут л'уббвник бти, знãјш, утпãтувãли нã-гбре нã-дбле, кãжүвали:

– Æбе, нã-едикбј-си ãн јãдине, пїјне бес-пãри – сãмо зã-ãднã прїкãска. Мбже дã-сãке чувѣк дã-сѣде двã-три мѣсци – пãри нѣ-му-сãкãт ãч. Ка-чул нѣјнијут л'уббвник, рѣкãл:

– Брѣј, зã-мѣне мѣсто! Æма ка-угулѣл-пãк! Ка-удрипувѣл! Брãда пуштил, нѣ-се-знãа, бти бн бил. И вãрве, вãрве-си пу-пãтут; бде, бде, нãмїра-гу ãнут. Сѣдне ду-чѣшмата дã-се-издүше и зїме дã-се-нãпїе вбда и дã-се-измїе. И мїјки-се, пуглиднүве нã-гбре, вїжде путрѣтут, тикнãло-му, виждãјки, изãхнал: „Æх!“

И стражърто фаштът-гу. Им-кажүве:

– Дэк ки-мә-нөсте?

Стражърто викат:

– Не-бөј-се, при-чурбацїјата ки-те-нөсиме.

Нөсут-гу при-чорбацїјата. Штөм гу-виде, таа услуббжда-ги, нә-стражърто им-кажүве:

– Нема дә-чүвите нә-чешмата, свәрши-се.

И төзи страх-му-е дә-сөдне, се-бөе, вике таа:

– Не-бөј-се, не-бөј-се, – маа-му су-рәкәта – услуббди-се малко.

Сакум дә-ми-кажиш аднә прїкәска, – ама таа гу-познә. Төо не-мөже дә-се-сете, өти негувта л'убөвница-е, и му-казве.

– Ајде сигә зәпөчни прїкәската. Төо кәжә:

– Ёс не-зїам прїкәски, но штөм сум-истегл'ал – тувә ки-си-кажум. Төо си-зафәти ут-пәрво:

– Ёс бїх нә-мәјка еднө дөте, си-лөвәх рїби, прудәвах-ги. Нә-трөтију пәт рїба излөвих, зїмаме дә-га-извәрме. Рәстәрбү-шејки, н-өждум еднә чөша. И му-вике мөмта:

– Ама што-хүбава прїкәска ми-гувөриш, ёс төлку гудїни живем тук, тәквә прїкәска не-бїх-чүл, прәдәлжүви, прәдәлжүви!

– Тугәј дөтто кәжә:

Ка-га-нәјдөх таа чөша, зимәх дә-га-измїум – нәпәлнї-се злә-то. И трәгнах нә-гурбөт, за-да-үчум свөтут.

Удөх уф-едїн гулөм град – цәрски. Сиднөх уф-адїн анцїја сирумәх. Убугатө чувөкут әрно, ёс лүда гләва, се-зәсәкәх сус-цәр-ската мөма.

Мөмта вике:

– Йх, ама хүбава прїкәска-а-а-а...! Чәк нә-сәрцто ми-дупрө!

– И мөмчөто вике:

– Кә се-зәсәкәх су-цәрската мөма и се-дублїжиме. И ёс прїдөх при-нөја. Әрно ама, таа изләжә-ме, зимә-ми чөшкәта, уда-рї-ми адїн шамәр, ёс бөх мнөго бугәт, станәх сигә сирумәх, кәту ка-мә-глөјш – Кәжә-му мөмта:

– Тәквә прїкәска не-бїх-чүл ду-сигә...

*Па̄шарос***(Попо и јагнџто)**

Адно-вре́ме има́ло адин-по́п. Он има́л две ма́шк'и де́ца и-адна-мо́мичка. То́о по́п има́л и-адно-у́ба̀во ја́гнџце. Аднош по́по пуштѹ́ве погуле́мјоо-му си́н да-па́се ја́гнџто на-по́ол'то. То́о де́те де́н визде́н го-па́сѣл ја́гнџто и-вичирта́ са-ва́рине до́ма сус-ја́гнџто. Ја́гнџто пра́во на-пизу́л'о ути́ве и ру́п-ру́п-ру́п фа́ти́л да-жва́к'е адин-ва́глѣн. По́по ка-виду́ве оти-ја́гнџто ва́глѣне жва́к'е, го-пи́те: „Ја́гнџце бе́гнџце, шо́ пра́ви, та-ва́глѣне жва́к'иш?“ Ја́гнџто му-о̀дговору́ве: „По-су́ј ри́дишта су́ј га́ргѣле́нк'и та́ркѣлу́ва́х“. По́по го-ви́кнѹ́ве си́н-му и-го-пи́те: „Шо́ пра́ви ти́ ва́адѣн, та-ја́гнџто гла́дно уста́на́ло?“ Де́тто ка́жѹ́ве оти-де́н визде́н го-па́сѣл, ама-о́ти та́ка ка́жѹ́ве ја́гнџто, не-знаа. По́по са-на́лѹ́туве и-зи́ме си-зако́л'ѹ́ве де́тто. На-дру́гјоо де́н по́по пуштѹ́ве дру́го̀то-му де́те да-па́се ја́гнџто. Вичирта́ са-ва́рине дру́го̀то де́те сус-ја́гнџто. По́по па́ го-пи́те на-ја́гнџто: „Ја́гнџце бе́гнџце, шо-пра́ви ва́адѣн?“ Ја́гнџто удговору́ве: „Цѣ́л де́н по-су́ј ри́дишта су́ј га́ргѣле́нк'и са́м-та́ркѣлу́ва́л“. По́по па́ са-разлу́туве и зи́ме си-утѣ́пуве и дру́го̀то де́те. На́пкѹ́м пуштѹ́ве и-мо́мичката. И-сус-нја́а та́ка би́дуве. На-кусу́ро пуштѹ́ве по̀пади́ката. И-сус-нја́а она́кеза. На́јсѣ́тне он са́мјоо о́де да-па́се ја́гнџто. Го-па́сѣл де́н визде́н на-на́јуба́ва ба́зла́к. Вичирта́ са-ва́рине до́ма сус-ја́гнџто и-го-пи́ту́ве: „Ја́гнџце бе́гнџце, шо́ пра́ви ва́адѣн?“ Ја́гнџто му-о̀дговору́ве: „Цѣ́л де́н по-су́ј ри́дишта су́ј га́ргѣле́нк'и та́ркѣлу́ва́х“. По́по ка-виду́ве оти-ја́гнџто-ј зло́ уф-не́говта ка́шта, зимѹ́ве, го-о̀де́руве ја́гнџто (му-субле́чуве ко́ожта) и-го-пуштѹ́ве де́ка-са́к'е да-о́де.

*Па̄шарос***Лиси́цата и ва́лко**

На́-лиси́цата њ-са́-пра́јде́ли ри́би. Лигна́ла на́-а́дин дру́м и са́-чина́ла са́нкин у́мра́на. Пу-то́ дру́м ва́рве́ли уд-вре́ме на́-вре́ме па́за̀рци́. И е́т-ти а́дин ма́трапа́с на́-ко́бла на́тува́рна сус-ри́би ва́рве пу-дру́мо. Куга́ дѹ́дѣл ду-лиси́цта, гле́де у́мра́на лиси́ца на́-па́то. Са́-сва́ли́л ут-ко́лта, ѡ-ри́пнал лиси́цта, та́ не-ма́рднѹ́ва. Са́-за́ра́дува́л и си-ри́чѣл: „Ха́, та́мам мо́јта же́на не́ма ку́рк ут-лиси́ца“. А-зе́л лиси́цта, ѡ-фа́рли́л на́-ко́лта и па́ си-фа́ти́л да́-си-ва́рве пу-па́то. Лиси́цта пуле́ка, пуле́ка ла́зе́јки дѹ́де́ла ду-а́дин ко́ш сус-

-риби и а́дна пу-а́дна си́те ри́би ги-фа́рли́ла пу-па́то. Ку́га ги-ис-фа́рли́ла си́те ри́би, ри́пна́ла ут-ко́лта. Ма́трапа́зо ни́што не-пика́-са́л и гини́ш-гини́ш си-ва́рвёл по́на́тка́ пу-па́то. Лиси́цта си-ги-збра́ла фа́рла́нте ри́би пу-па́то и си-ги-уднисе́ла до́ма, уф-не́нта ду́пка, де́мек. Ги-убиси́ла ри́бите на́-та́вано, де́мек на́-го́рни́жо де́л ут-ду́пка́та, и па́ си-излизе́ла да́-ба́рке не́куј дру́к килипу́р. Са́-шушка́ла ту́ка-та́м, и е́т-ти-о ва́лко пра́д-не́. „Де́к си-киниси́ала, мури́ ку́мо ли́со, на́-мене́ па́-ми-па́дна на́-а́кало да́-до́јдум па́р-те́бе, да́-т-ј-а́-ви́дум ка́штта“. – „И́ми, а́к-са́киш, ку́мчо ва́лчо, а́ј д-о́јме, да́-т-са́-чи́не ата́ро“. О́т, о́т, пу-па́то, и лиси́цта ки-му-ре́че на́-ва́лко: „А́ма ко́-ки-влэ́зэме уф-мене́, са́мо пра́т-те́бе да́-си-г ле́јш, да́-не-ди́гиш гла́ва на́-го́ре, о́ти го́ре има́ та́рне и гло́же, ки-т-са́-избо́т о́чте“. И та́ка ду́јде́ли ду-ду́пка́та и влизе́ли фна́тре. Ва́лко за́ста́нал ма́лце на́-стра́на, лиси́цта-па́ удде́ла по́фна́тре да́-му-ду-не́се не́што на́-ва́лко, да́-гу-го́сте, де́мек, аде́то си-е-та́ка де́. Уф-то́ вре́ме ва́лко пугли́днал на́го́ре пуд-о́ко и шо́ ки-ви́де: ри́би и ри́би ви́сат ут-та́вано. Са́-ва́рна́ла лиси́цта и ва́лко ки-ј-ре́че: „А мури́ ку́ма ли́со, удде́ка и́миш то́лко ри́би?“ – „Ми́ с-и-фа́ти́х, ку́мчо ва́лчо!“ – „Е́, ка́ с-и-фа́ти́, мури́ ку́мо ли́со?“ – „Си-ва́рса́х на́-па́шка́та а́дна ле́јка, влизе́х уф-ре́ка́та ле́јката са́-на́па́лни сус-ри́би и а́с ри́пна́х на́-кра́јта и ко́-гле́дум – па́лна ле́јка сус-ри́би!“ – „Е́, а́јде, мури́ ку́мо ли́со, да́-м-удне́сиш на́-ре́ка́та и а́с да́-фа́тум ри́би“. Удде́ли на́-ре́ка́та, лиси́цта му-ва́рса́ла на́-ва́лко а́дин ку́п на́-па́шка́та и му-ве́ле: „Фле́зи по́на́стриди́, о́ти та́м има́ по́гуле́ми ри́би“. Ва́лко флизе́л и фа́тил д-о-влече́ ку́по. Ку́по са́-на́па́лни́л сус-во́да и фа́тил да́-гу-те́гле ва́лко се́ по́да́лбо́ко и по́да́лбо́ко. И ва́лко а́-а да́-с-уда́ва, а́ма те́гле да́-те́гле. Лиси́цта ут-кра́јта му-ви́ка: „Те́гли, ку́мчо ва́лче, се́ со́муве и кра́пуве“. И тигла́јки ку́п му-са́-ски́на па́шка́та. Излизе́ уд-во́та, са́-истрисе́ и са́-спу́гна пу-лиси́цта да́-а́-фа́те и да́-а́-уда́ве, о́ти гу-изла́жа́ да́-му-са́-ски́на па́шка́та. Лиси́цта дру́м! Бе́ге-ли, бе́ге, ва́лко пу-не́, и а́ да́-а́-фа́те, а́ма о́на по́скоро бе́ге. Бига́јки пу́мина́ удде́ка а́дна ву́дени́ца за́-да́-са́-скри́. Гле́де пра́д-вудни́цта а́дна та́ва сус-ка́ша. Вуднича́ро а́-иска́рал да́-исти́не. Лиси́цта а́-гра́бна́ла та́вта и сј-а́-истури́ла ка́шта на́-гла́вта. И ва́лко а́-стигна́л и а́ да́-са́-фа́рле вра́з-не́, а о́на фа́тила́ да́-о́хке и жа́лно да́-пла́че: О́-о ле́ле гла́вичка, о́-о ле́ле гла́вичка! „Шо́-те-ј, мури́ ку́мо ли́со?“ – „Вуднича́ро мј-а́-ска́па гла́вта да́-ми-те́че мо́зуко. Ама́н, ри́ца́-иде́рам, ка́чи-ме на́-га́рбо и удне́си-ме до́ма!“ Ва́лко а́-ка́чил лиси́цта на́-га́рбо и а́-но́се до́ма. Уде́јки пу-па́то, лиси́цта фа́тила́ не́што да́-си-ма́рмо́ре: „Бо́ла́н здра́ф но́се, бо́ла́н здра́ф но́се!“ Ва́лко са́-за́пре́л и а́-пи́та лиси́цта:

„Шб-те-ј, мури куму лисо, шб си-пракажвиш?“ – „Си-бам на-глав-та, кумчо валче!“ И така пулека, пулека, дудели ду-дупката на-лисцта. Ка-дудели ду-дупката, и лисцта емен оп! сукнала и уф-дупката. Валко а да-а-фате, ама на-може. Лисцта кладела адин чикор на-вратта и валко на-може да-флезе. Си-пуштил пред-ната нога д-а-фате и а-фатил ногата. Лисцта фатила да-вике: „Жилта теглиш, жилта теглиш! „Валко ј-а-пуштил ногата и ф-атил адна жила. Лисцта викнала: „О-о, леле, ногичка!“ Валко чтајаки оти ногата ј-а-фатил, са-упнал тегле, тегле и куп! са-скинала жилта и валко тангара-мангара са-таркалал' на-дoble чак дуреката и емен не-са-удавил. И така кус, бис-пашка си-трагнал понатака. Удејки гу-сратнали други валци и му-вел'ат: „Шб така, пубратиме, бис-пашка горе-доло са-шетиш?“ И фатили да-му-са-смет колко можат силно. Кусјо валк сус-наведана глава им-раскажал шб ал гу-најдело, а другите валци му-ричели: „Ним са-кб-си, пубратиме, к-а-фатаме та фушка и парча пу-парча к-а-на-праваме!“ Најти, адна вечар валците а-фатили лисцта и а да-а-направат на-парча, она фатила да-им-са-мбле: „Аман, устави-те-ме, ним ма-утипувајте, ас ки-в-уднесум н-адно место и да-вите шб ки-ва-гостум“. Ги-уднисела пуд-адна горница сус-едри жалти и зрели горнички. И им-веле: „Ас ки-са-качум на-горница, ки-тресум горнички. Ама виа за-да-не-са здавите за-горничките шо-ки-паднат, ки-ви-ј-варсум пашките за-горница, а па-кусјо валк нека с-ј-апнуве пу-неко горничка“. И така, са-качила на-горница и фатила да-тресе. Тресе, тресе, па-ки-застане и ки-ј-начурле уште и ки-са-направе куту-да-слуше нешто. Варсанте валци к-а-питат: „Шб слушиш, мури кумо лисо?“ – „Нешто ми-са-слуше куту-лувци да-идат!“ И па ки-фате да-си-тресе. Па ки-застане и па ки-ј-начурле уште. И пу-адно време н-еднош уплашано викнала: „Бигајте, ај-ги лувците!“ Варсанте валци с-упнали колку можат побсилно, си-ј-скинали пашките и с-упнали да-бегат кој дек ки-најде. Напкун са-збрали на-адно место и си-ричели оти лисцта гин-намгарисала, ама к-а-фатат и нема вике куртулиш за-неа. И непуминало ногу време, а-фатили лисцта, ама она аман-думан па куртулисала: им-ричела оти на-сите к-им-кла пашки бште побубави ут-ниште шо-имаа. Валците кандисали. Лисцта зела ајн-куп калчишта, им-дјуздисала пу-адна пашка, ем подлага, ем порунтава и им-ги-варсала. Валците са-глёт и са-прават фудул сус-новте пашки. „Е, сега – им-ричела лисцта – знам оти-сите сте-гулеми јунаци, ама да-навал'ме адин гулем ојгин и да-видме кој к-о-праскокне. Навалили ојгин и лисцта пишин фарц-сукнала и пу-

-нѐ а́дин пу-а́дин сѝте вѝлци. Лѐле-е-е, кѝ-им-сѝ-зѝпѝлѝли нѝвте пѝшки, кѝ-им-букнѝли куту-бѝрна! Амѝн, ки-изгѝрѝт! Лисѝцѝа штукнѝла нѝгде, а вѝлците а́дин пу-а́дин пѝраво уф-рѝкѝтѝа сѝ- бѝпнѝли и с-издѝвѝли. И тѝкѝ бѝло, нѝ-пѝпо сѝ-збѝло!

Штѝмница

Раскажува за селото Диниш Митров

Јас сѝ – викум Диниш Гоце Митруф, рѝдин илѝда ѝсумсто дивѝсе дивѝтѝа гудѝна уф-сѝло Штѝмница. Имше и дру́зи сѝла, ту́рчки бѝа. Имше а́дно сѝ-вѝкше Кѝрѝ-мутлиѝа, Сѝрдумлиѝа, Јѝни-мѝѝлѝ. Ка сѝ-вѝкѝа дру́сте зѝбрѝвѝх. Там а́дно ѝмше Рѝмна. Сѝ тѝа укул-на́с. Мурѝрци пѝ христѝјѝнско сѝло бѝше и Алѝксуво, тѝкѝ пуд-на́с уд-дѝлу, а нѝа бѝме уф-стридѝ-пѝк. Штѝмница бѝше нѝшто сѝло, там сѝ-бѝрше и пѝзѝро уф-питѝк. Нѝ бѝше нѝго гулѝ-мо, ама кѝлкѝ стѝ дистѝна кѝшти, стѝ два-трина́се кѝшти, тѝкѝ нѝшто. Сѝдѝмдѝсѝ-усумдѝсѝ кѝшти христѝјѝне и два-три́се кѝшти, тѝкѝ нѝшто, Ту́рци, сѝдам-ѝсум кѝшти Гу́пци ѝмше. Сѝчкѝ ѝмше укул-стѝ два-трина́се кѝшти. Нѝкѝо кѝшта мѝж-д-ѝмше кѝурто пѝвикѝе, нѝкѝо Ту́рцѝе пѝмѝлкѝ, ама тукѝ-ј.

Ми-кѝкѝо бѝше? Нѝ плѝнинцкѝ, нѝ полцкѝ бѝше сѝлтѝ Штѝмница. Тѝкѝ бѝше кути-дѝждѝно, нѝвите му-бѝа кути-нѝ-ритчѝна тѝ-ка, ама сѝ-рѝбѝтѝа. Тумбѝрки, тумбѝрки сѝ. Тумбѝре, тумбѝре. Ту́к а́днѝ тумбѝрка, там а́днѝ тумбѝрка, ама сѝ-рѝбѝте. Кут-уф-Мѝлиш, уф-Мѝлишѝвцкѝте пули́на тѝкѝ-ј, сѝ-рѝбѝтѝа, тѝкѝо бѝше и нѝшто сѝло. Дѝ-кѝжум дѝ-бѝше рѝмнѝ пѝле, нѝ бѝше. А пѝ-ј-плѝннѝ дѝ-бѝше, нѝ-бѝше. Ымѝхме плѝннѝ нѝа бли́зу, ама уд-Рѝмна нѝ-гѝр. Ут-Кѝрѝ-мутли́ нѝ-гѝр, ут-Сѝрдумлиѝа нѝ-гѝр, ут-Смѝјлиѝа тѝкѝ нѝ-гѝр. Тѝа бѝи плѝнинцки мѝста. Пѝнѝрли́ј пу-страдѝ плѝнинтѝа бѝше. Плѝнинтѝа сѝ-вѝкше Дула́-тѝпе. Аа, нѝ-е, Кру́ша-ј пѝ-ут-кад-ѝз-грева́. Нѝа ѝмѝме дру́ги ритчѝна сѝс-бѝйр прѝт-Кру́ша. Мугѝи-Кру́ша и мугѝи-на́с ѝмше дру́ги ритчѝна пѝ-зѝт-тѝа ритчѝна-ј Кру́ша-Бѝлкѝн. Онѝ сѝ-вѝкше, гулѝмѝо-ѝ вѝрх Стѝрвица. Аа, висѝк вѝрх. Нѝјвисѝк вѝрх нѝ-Кру́ша, Стѝрвица ѝн сѝ-вѝкше. Куту-сѝчин бѝше уд-дѝлнѝтѝа стра́на, куту-срѝп, куту-сѝр зѝвѝјн бѝше тѝо вѝрх. И му-вѝкѝа Стѝрвица нѝ-тоо вѝрх.

Пѝтиш кѝштѝте кѝкѝвѝ бѝа? Ёми ја, нѝски кѝшти, нѝ тѝкѝвѝ висѝки куту-сѝја шѝ ѝмме пѝравѝни кѝшти. Нѝски кѝшти тѝкѝа, нѝкуј

мáлко пудíгнини, тáквi бiа. Ымше дистiна кáшти турци, дiгнинки тáкá нá-висóко, áмá дрúгте сé бiа нiски.

Шó рáбóтáхме? Ми-шó рáбóтáхме: сéехме сéдби, тит'úне, буба. Сéдбáтá знáчи тáвá сiндбáтá шó-ј, шó-сá-жнii, шó сá-вáрше: чиница, рáш, ичмéн, увéс. Тiа рáбóти. Пóсле сéехме мисiрка пá. Тáа тук и-вiкáт чинiчка. Нiа вiкме мисiрка. Бáшчи ýмше, лузiнá ýмше, буба глéхме. И тит'ун пóвк'е сéехме, нóго сá-рáбóтше. Сáс-тáвá сá-зáнимáвáхме...

Диниш Г. Митров 1899 (Коста Пеев)
Пеев 1988 : 246–247

Маловци

За Гоце Делчуф

Пóмнум ёште кá мá-нусiа нá-Сóлун. Тугáј нóго сá-губóрше зá-Гóце Дéлчуф. Ыјше у-нáс, нiа гу-чúвáхме. Е, тугáј, кá-с-зáпáли Кáлинуво, тáтко нóго јáдé кутéк ут-Турците. Гу-кáлвáа, нiа ричéме тáтко к-ó-утéпáт. Áрно áмá н'оо-дéе, сј-ó зéме дóмá. Тáм бiх и áска.

Турците нóго пáкус прáвiа, запáлиа сéлта, зáпáлиа нóго нá-рóт, нóго нáрóт измрé тугáј. Тугáј áс бiх уф-нiх, уф-вужчiнне. Вужчiнá кá зéе дá-фáркáт, дá-пукáт, сá-пулупi, умрé нá-мéстто, умрé ёште. Гóце Дéлчуф сé уф-нáшто сéло ýјше. Турците á-тáкá ду-нáс á-тáкá едiн ду-дрúк, ду-нáс бiа. Кá к'i-трéпше дó-искáрме ут-сéлто, ус-стрáх сá-пáлнáхме, ее, а-тáкá бикóл'áхме. Тáм ýмáх бáбá, кó-нóсáхме, тáтко ус-нiх, ус-Гóце Дéлчуф óјше. Нá-двá вéчáра тáтко пá к-óјше, пá кáи-ј-дунéсе, пá кáи-дóот. Пá нiа кáи-гóтвиме, к'i-ј-прáчéкме, пá к'i-сј-óде. Тáтко пá к'i-рéче: „Áјде Слáво, тi сjáа к'i-дóјш ус-нáска. „Ас рáци стiскум, ме-ј-стрáх. Дибéјк'i, дибéјк'i к-ó-нóсме пá нá-Кáлинуво. Кá о-зáпáлиа Кáлинуво, áс тáм бiх. Вужчiнá ýмум уф-Кáлинуво. Уддéх Кáлинуво нá-гóсте дá-пу-сéдум. Тугáј станá тáа чúдбá. И нáште тéпат и Турците тéпат. Адно-врéме Турците пóсустрáшiа. Сéтнáн зáпáлиа нéкóлку дúши тáм, уф-Кáлинуво. Ёе, ми кумiте ýмше Кáлинуво, áмá нé пáднá ут-ку-мiтин ни-áдiн, нiшто, сáмо дéца шó-јзгурéе уф-кáштте. Двá-трi дéца изгурéе уф-кáштте. И нáште типáа. Изгунiа Турците, ýмше енá-рéкá и пу-рéктá, пу-рéктá ги-јзгунiа. Избигáа Турците и сéтне нимá нiшто. Ё, тóо знáм, Гóце Дéлчуф сé уф-нáс бiше. Нáшто

село бйше. Дистйн души другаре бйа, јя-как. Сичко им-давѣхме. К'и-ј-нѣранѣхме, к'и-јадѣа, к'и-пусѣдѣа и к'и-кинйсаа дѣ-си-глѣдѣт рѣбѣтта.

Ее, ѣдин ймше сѣјмѣнин, јѣк дѣ-чйне сѣ шѣтше пу-рѣкта. Ђс нусйх лѣп, к'и-м-јѣ-дѣѣт: ѣјдее, вѣрвум ѣска, нѣма шѣ. Стрѣх, нѣ стрѣх. И сјѣа кѣ-дудѣе нѣште пѣртизѣне, пѣ удйх. У-Вѣрвѣрица сум-нусувѣла лѣп и јѣдѣне.

Гѣце Дѣлчуф вйкше: Мѣкидѣнија нѣша к'-ѣ-ј. Дѣ-не-ѣ-издѣ-дѣа, ѣн нѣ умйрше. Нѣ-мѣжѣа д-ѣ-утѣпѣт нѣ-нѣго. Шѣтше пу-Тур-цте, нѣ-ѣ-фѣтйѣ.

Еее, кѣѣ г-утипѣа Гѣце, кѣк нѣ-пѣмнум. Утѣпин у-Бѣница. Гулѣма бйх. Емѣн усумдисѣ и пѣт гудйни сум-ѣс, нѣ-сум мѣлѣчка. Ђс сйчко знѣм. Кѣк нѣ, тугѣј ѣс сѣкѣх ергѣн, тугѣј. Мйце Гѣшѣвјѣ ергѣн бйше, мѣ-сѣкше мѣн, ѣма нѣ мѣ-давѣха уд-дѣма. Сѣкше дѣ-сѣ-жѣне, ѣма гу-зимѣа вујник Турцте. Уф-Кѣкуш и-нусйѣ, и-зѣ-твурйѣ тѣм уф-сѣрѣј. Ут-тѣѣ бйѣ сукнѣли дѣвјѣца. Избйгѣли, уф-нѣс дудѣа. Пѣ-тѣтко – тугѣј тѣтко бйше куѣбѣшйѣ – тѣтко вйке: „Скѣѣѣ бйгѣјте, к'и-дѣт Турцте, к'и-вѣ-искѣл'ѣт“.

Слава Тушева (Коста Пеев)

Пеев 1988 : 342-343

Плѣница

Дѣтто и учйтало

Тѣ дѣте сѣкѣло дѣ-ѣче. Мѣјкѣ-му гу-пуштувѣла нѣ-ѣка д-ѣде. Е, дѣк к'-ѣде? Гу-пуштйли уф-нѣкуј бунѣр дѣтто. Уф-бунѣро гу-пуштйли. Имѣло дѣл нѣрѣт. Тѣкѣ пѣрѣкажѣве пѣрѣкажнйцта, нѣ-дѣлн'ѣ свѣт. Е кѣ удѣли ду-бунѣро, мѣјкѣ-му рѣкла: „Кй-та-нѣсум, рѣкла, зѣнѣѣт дѣ-с-ѣчиш“. А бре-сйно, зѣбравум бре-сйно, нѣ-мѣ-жум ѣс дѣ-ви-кѣжум. Е, кѣ гу-нусйла ду-бунѣро „ѣх“ рѣкла мѣјкѣ-му. Е, ѣна кѣ рѣкла „ѣх“, излѣгѣл „ѣх“, чувѣк излѣгѣл уд-бунѣро. Кѣ излѣгѣл тѣ чувѣк уд-бунѣро: „Е, шѣ бѣѣѣ, зѣ-шѣ пйтиш?“ „Нѣ, бре-сйно, с-умѣрйх, ѣх ричѣх“. „Ѧ-Ѧ, нѣ, тѣк-ѣј Ѧх. Тѣк Ѧх, кѣ сѣ-вѣле, тѣка-ј Ѧх. Дѣк гѣ-нѣсйш син-ти?“ „Е, пѣ-Ѧх к'-ѣ-нѣсум, нѣ-зѣнѣт дѣ-ѣче“. „Е, ѣс-сум Ѧх“. Гу-зйме дѣтто, гу-пуштѣве уф-бунѣро и ѣн утйве уф-бунѣро. Бѣпта ш-утйве дѣма. „Уд-гудйна, рѣ-кѣл, бѣѣѣ, кѣ кй-дѣјш, пѣ тѣк дѣ-дѣјш, Ѧх кѣ кй-рѣчиш, пѣ к'-излѣ-зум ѣс, к'-ѣ-искѣрум син-ти. К'-ѣ-искѣрум д-ѣ-вйјш. Ѧк-сѣ-н-ѣче

зѣнаѣт к-о-зѣкариш, ак-не се-ј-н-учил зѣнаѣт пѣ к-о-зѣм“. Тѣ жѣна кѣ дудѣла гудѣнта, уддѣла пѣ там. Кѣ рѣкла „Ох“, излѣгал „Ох“ и дѣтто гу-ј-скѣрал. Арно ѣма дѣтто не н-учино. „Ѧс – рѣкѣл-мѣле не-с-нѣучѣх нѣ- зѣнаѣт, Оште кѣ-с-учум“. Пѣ гу-зѣме тѣ Ох. Пѣ гу-зѣме, пѣ флѣве у-бунѣро. „Уд-гудѣна, бѣбо, пѣ кѣ-дѣјш“. Дрѣгѣта гудѣна бѣбѣта пѣ дудѣла, ѣма тѣ уддѣлце му-рѣчѣл: „Дѣ-не кѣжѣ-виш ѣти зѣнѣш, дѣ-не кѣјш ѣт сѣ-н-учи. Кѣ-вѣкиш „не зѣнѣм ниш-то, тѣле дудѣх, вѣл кѣ-с-јѣдум, кѣ-лѣжиш ѣт-кѣ-т-изѣдум“. „Дѣтто рѣчѣл „арно“, ѣма сѣтне гу-ј-злѣжѣве. Рѣчѣл: „Тѣле дудѣх“... и избѣгуве ус-мѣјкѣ-му.

Е-е, не зѣнѣ бѣба гѣјре ут-там нѣ-тѣкѣ. Не зѣнѣм. Йма ѣште, ѣма не зѣнѣм дѣ-кѣжум.

Ана В. Вангелова 1897 (Коста Пеев)
Пеев 1988 : 255

Ициларе

Дѣтто и крушката

Ймѣло не-кѣо дѣте, сиднѣло ду-не-кѣа крушка. Сѣ-зѣкѣчилѣ крушката зѣ-цѣнгѣрѣлѣчто. Мѣ-гѣ-зимѣла крушката цѣнгѣрѣчто. Дѣге рѣци: „Дѣј-го крушко“. Крушкѣта не-гу-дѣве. „Йми – рѣкѣл – кѣ-и-та-кѣжум нѣ-бѣлтиѣта“. Кѣжѣл нѣ-бѣлтиѣта. Бѣлтиѣта кѣ-жѣла: „Ѧбви сѣј дрѣфца ди-ј-цѣпум, ѣс не йдум“. „Не йјш, ѣма кѣ-и-кѣжум нѣ-кѣмно дѣ-тѣ-ј-сѣбе“. Кѣмино рѣкѣл: „Ѧбва бѣстра вѣјч-ка си-тѣче вѣз-мѣн тѣка, арно мѣ-ј, нѣ-мѣжум ѣс нѣ-тѣп бѣлтиѣ дѣ-ти-сѣбум. Не йдум“. „Ѧ-е, ѣс кѣ-и-ј-кѣжум сѣѣа нѣ-вѣота, вѣота тѣ-ј-знѣсе“. „Йми, кѣжи“ – рѣкѣл.

Дѣтто рѣкѣл нѣ-вѣота: „Вѣдо, ѣј изнѣсѣо тѣ кѣмино“. „Ѧ-е, рѣкѣл-сѣѣа мѣрно си-тѣчум, кѣ-и-дѣм нѣ-тѣп кѣмине ти-влѣчум, не йдум“. Дѣтто рѣкѣл: „Вѣдо, ѣма тѣ-кѣжум нѣ-бѣвуло тѣ-јспѣи“. Нѣ-бѣвулут кѣжѣл и ѣн не дудѣл. Нѣ-бѣвулут рѣкѣл: „Тѣ-кѣжум нѣ-вѣлкут тѣ-јзѣде“. Уддѣл дѣтто: „Вѣлко, там йма ѣдин бѣвул д-ѣ-и-зѣјш“. Вѣлкут кѣжѣл: „Ѧс ѣбуви млѣди јѣгништа си-јѣдум тѣк, кѣ-и-дѣјдум нѣ-тѣбѣ да-ти-јѣдум стѣр, тѣкѣф бѣвул. Не йдум“. „Ѧма, тѣ-кѣжум нѣ-уфчѣру, т-утѣпе“. Кѣжѣл дѣтинцѣто нѣ-уфчѣру. Уфчѣро рѣкѣл: „Не йдум ѣс, арно си-пѣсум тѣка ѣфци, кѣ-и-т-дѣм“. „Ѧј уфчѣро, тѣ-кѣжум нѣ-мѣшо ти-јзгрѣзе ѣште“. „Ѧми, кѣжи – рѣкѣл. И кѣжѣл на-мѣшо. Мѣшут рѣкѣл: „Ѧс си-грѣзум сѣринце

тука, не идум. „Ама та-кажум на-мачката та-јзде“. „Еми кажи, кажи – рекал мишут. „Мачинце, ај гу-јзеди мишут“ – рекал. „А-а, ја гутова-сум, с-убувум. ош-адна пинца и с-убух и вврвум“. Ут-там мачката на-мишут, мишут на-уфчарут, уфчарут на-валкут, валкут на-бивулут, бивулут на-реката. Сетне реката на-каминут и така, димек, ги-дуридил сите тиа, ги-јзридил и ду-крушката дудел тоо дете, ду-балтията, балтията на-крушката: така-тук, така-тука, детто си-зело цангачто. – Тиа са-децки, на-деца са-кажуват прикаските.

Ефка Кољува (Коста Пеев)
Пеев 1988 : 287

Калиница

Цингар вингар

У некуј село си-бил адно зингин чувек и имал ного деца, синови. Арно-ама нечурбаџија, сате деца не-ј уставил да-работат како-чифчиј, туку некуи уд-них и-пушчил да-пејат за-да-зафатат некуја ука или некакво заанат. Пу-некуја гудина адно уд-децта, шо-ј маше пратено на-пејане, си-варнал уд-скол'ото, ама немајки шо за-шо да-си-зафати да-работи, пак си-закачил за-ралцито да-бра. Тогат и така бил времето оти ни пу-селта, ни пу-касабаите немал ни-адна фаврика или кој знај каква друга работа за-тугашните луѓе. Како пеан чувек немал мирак да-бра и да-копа, ама шо друго треба да-прај. Ако-не-работи нема да-биди мил на-другите нејни братка, или ки-му-извадат лаф како неработливо момче, па-на-можи да-си-жени, такво бил тогаш адетут пу-селта, дуримози да-си-кажи; и сеа има ошче луѓе пу-селта шо-си-даржат пу-то адет, а камо-ли тогаш. И така, жанам, дејто зафатил да-работи, а татко-му само фудулук терал и не-знајл как да-застани на-носи, оти имал пеан чувек у нејнта кујка. Да-и-уоставиме другите деца каде утишле и шо направиле и да-кажиме нешто во дете шо свршил скол'о и си-варнал дома. То дете како ного пеан на-сате сил'ајна му-пејл книгите шо-му-идија уд-аскерлак или уд-друго место и сате сил'ајна гу-сакале и правиле гулемо ихтибар, па-и-ного вера сприту-него имале.

У-селто имале и адно поп, па-и-он често пати ма-ј-носил нејнте книги да-му-пеј пеанто дете. Тија книги попут најного и зевал уд-владикта, ама бидејќи и попут бил непеан, па-зато и он

му-ј-нусил на-дејто да-му-пеј. Дејто и на-попут, и на-попут му-пра-вёл кэфут и како на-поп су-ошче погулем ифтибар му-кажувал за-се шо-писал у-та палена книга. Мбжи и владикта да-знајал дека попут у-во село не-ј-пеан, ама тогај така бил векут. Та работа трајала ного време и дејто никујпат не-му-гу-расипал кэфут на-попут, па-и-на-друсите сил'ајна. Арно-ама, адно ден татко-му на-дејто зафатил да-си-азарисува и ут-ка-беше се азар и-пуканил сате сил'ајна и направил адна убава гозба. Зајдно су-сил'ајнта бил пуканет и попут, оти кај мбжи таква работа да-си-прај у-селто и да-не-си-кани поп афендо? Гозбата ного арно зафатила, ама лошо сваршила, еве зашчо: Таман зафатила радуста и таман си-кладела синијта за-ручак, попут гу-викнал на-пеанто дете и му-вели: „Слушаж, момче, ти-си-ного пеан чувек и мбжи ки-знајш да-ми-удгубориш ако ти-питам нешчо“. – Зашчо да-не, афендо? Ти само кажи, па-лесна работа – му-рекал дејто на-попут. Кога чуја сате друси сил'ајна, идвај чикале да-чујат шо-ки-биди ва работа. Тогај попут му-вели на-дејто: „Кажи-ми, синко, шо-ј то сингар-вингар?“ Тогај дејто му-удговорил и му-вели на-попут: „Дедо попе, прости-ми, ама то не-ј нишчо; сингар-вингар – му-вели дејто пак на-попут – ки-си-кажи кога некуи синцири и-цагора ме у-рака и нишчо друго“. Попут, како да-му-устанал атрут, станува на-носи и му-вели на-дејто; „А-бре, ти нишчо не-си-знајал; шо-си-пеал толку време на-сколото, а? Кутрото татко-ти – вели пак попут – нека турува су-гарстут пари за-тепка, а ти да-не-знајш шо-ј то сингар-вингар, а?“...

Марко Циповски (Димитар Угриновски)

Солунско
Киречкој

Стратин-оца

Имаше, дно кадија да-му-дојде Стратин-оца. Му-риче кадија на-Стратин-оца: „Да-идиш, Стратин-оца, дома-ми да-ми-прикаживаш“. Това му-вели Стратин-оца на-кадија: „Пушти-ми маската да-товарам тифтерјите-ми“. Кадија му-пушти маската да-товари тифтерјите-му. Он, как си-је-зел Маската, ходи и је-продава (маката от-кадија)! Чека кадија 'дно ден, два, три, да-ходи. Стратин-оца да-чинат лаф – нема нишчио! Това кадија пушти да-му-викнат Стратин-оца. Как тидаха да-трупнаха на-портата, Стратин-оца се-

-прави мома: „Кój трóпа на-пóртата?“ – „Кáде тáтко-ти?“ – „Тáтко-ми нé-ј дéва, тíди да-бéре от-тáрн с áме да-сáје да-здíкнат да-се-нара́стат да-ке-вáрват кира́цiji со-баба́ки да́ ке-се-зака́чуват баба́ките по-тáрнiте да-ке-гу-бéре тáтко-ми да-ке-гу-про́даде, да-му-пláти ма́ската на-кади́ја“.

Стратин-óца íмаше смóкви, ки-рече на-жéната-му: „Јас ке-хóдам на-цáрот смóкви бакши́ш да-му-да́вам; тí клади на-една́ тапси́ја смóкви, да-хóдам на-цáрот“. Хóди Стратин-óца, хóди по-пáтот, стóјне, јади, дна́ смóква. Станáло пéт смóкви. Кáто му-хи-видá цáрот, му-риче: „Ў-у! пéт смóкви ми-донсéш?! Скóро на-вóнка, нéку да-те-глéам на-óчите-ми!“ – „Кáто нéкеш на-óчите да-ме-глéдаш, глéдај-ме на-гáзот“.

(М. Вукчевиќ)

Vuk 1901 : 154–155

Грдабор (Градобор)

(Брат и сестра и мечката)

Едно́ дéте и една́ сéстра зéли едiн вóл и оти́шли на-ормáнáт. Като-оти́шли тáм, го-заклáле на-вóлáт. Дошлá мéчката и поса-ка́ла мéсо. Тiе му-речéли: „Ако-ни-дáдеш едно́ мéче, ки-ти-дáдеме мéсо“. Мéчката му-дадéла едно́ мéче и је-дáли мéсо. Седнé дóшла лиси́цата и рéкла: „Дадéјте-ми мéсо“. Је-казáли: „Ако-ни-дáдеш едно́ лиси́че, к'i-ти-дáдеме мéсо“. Óна му-дадéла едно́ лиси́че и је-дадéли мéсо. Дóшáл и вáлкáт и óн сакал мéсо. Óни му-речéли: „Ако-ни-дáдеш едно́ вáлче, к'i-ти-дáдеме мéсо“. Му-дадéли мéсо, и óн му-дадéл и на-дéтто и на-сестрáта по-едно́ вáлче. От-нéколку годíни мéчката (мéчето) се-чинíла кóлку едiн бiвол, а вáлкáт (вáлчето) се-чинíл кóлку едно́ магáре; лиси́цата се-чинíла кóлку едiн вáлк.

Дéтто като-и-зéл кучи́н'ата (мéчката, лиси́цата и вáлкáт) оти́шле да-се-шéтат. Зéл-ја и на-сестрá-му и като-видéли тáм едiн кона́к голéм, качи́л на-сестрá-му гóре и зéл óн кучи́н'ата и оти́шáл да-шéта. Като-видéл да-лétат едiн бул'у́к ча́фк'i, се-помоли́л на-Бóга: „Гóсподи бóже, вiа да-ми-дáдеш óфце“. И дóр да-је-изрече лакарди́јта, ча́фк'iте станáле óфце. Сédне тóј и пасéл óфците. Тáм, на-кона́кáт седéл едiн к'елéш, като-видéл момáта, је-речéл: „Ка-к'i-дóјде брáт-ти, да-му-речеш да-и-оста́ви тyка кучи́н'ата“.

Като-дóшъл брát-му, мómата казála: „Остави тúка кучин'ата“. Дётто ñ-речéло: „Зашчó да-и-оставам? Гóспод ни-дál и óфце“. Сédне и-оставил кучин'ата. Óна и-вързála со-синцýре јáк'и; му-кла-дéле на-ýшите бубáк за-да-не-му-се-слýша.

Дётто пáк отишáл кáде-óфците. Кéлешáт отишáл кáде-дётто и му-речéл: „Сегá јáс на-тéбка к'и-те-јáдам“. Дётто казáло: „Чéкај да-óдáм, да-се-помóл'ам на-бóга да-ми-прóсти грéхoвете“. Като-отишáл до-еднó дáрво и викнáл: „Мéчко, вáлк, лисице! келéш мe-изедé“. Тíје като-чýли, ск'ýнали синцýрето и отишле, го-изедéли на-кéлешáт. Седнé дётто пáк речéл: „Гóсподи бóже, шчó бéхá вíја, пáк да-се-чинáт“. Дор-да-изрече лакáрдíјата, óфците станáле чáф-к'и и летнáле.

Седнé дётто и сéстрата оставíле конáкáт. Вáлкат, лисицата и мéчката казáле: „Вíј мóми на-тéпка к'и-те-јáде“. Седнé на-неја ја-направíле как-го-направíле и келéшáт. Дётто си-зél кучин'ата и отишáл да-шéта. Като се-приближíл до-еднá чéшма, видéл еднá мóма да-стóи до-чéшмата; је-казáл на-мómата: „Зашчó стóиш тú-ка?“ В óна му-рékла: „Лáмјата катáдén јáде по-еднá мóма и за-товá и јáс тúка стóјáм да-ме-јáде“. Дётто је-казáл: „Фóди-си сéа тí“. Мómата му-рékла: „Не си-óдам, зашчó лáмјата к'и-зátне чéш-мата и не к'е-íма да-пíјме вóда“. Дётто је-рékло: „Дíл'му не-си óдиш, пóшчи-ме сéа тí и ка-к'и-дóјде лáмјата, кáжи-ми“. Като ја-видéла че-íде лáмјата, зафатíла да-плáче и му-капнáла на-дётто еднá сáлза и станáл. Дётто је-рékáл на-мéчката, на-вáлкáт и на-лисицата: „А да-ве-вídaм сегá шчó пари врédите!“ Като-је-фатíле на-лáмјата, ја-изедéли и си-отишле. Като-чýл цáрáт че-је-отепáле лáмјата, рékáл: „Викнáјте-го тó, шо-ја-утепáле лáмјата“. Като-отишáл дётто при-цáрáт, му-казáл: „Јáскá ја-утепáх“. И цáрáт му-ја-дадéл кéрката-му и дётто си-отишáл.

ВОДЕНСКО-ЕНИЦЕВАРДАРСКИ ГОВОРИ

Енице Вардар

Пандурот Мíцо

Уф-сéло Бáбјани се-сфáли Димíтре Бáбјански, диситáр на чéтта и дудé на-тáквí, ду-кунáкут шó-гo-íмáа, шó-бéа Гéгите, сијмéните шó-бéа, дá-кáжáм, зáтвóрени. Му-викнá Димíтáр дá-сe-придáдáт, дá-утвóрáт. Тíе утвурíја óгин и пучнá стрáжение дá-

-си-бијат. Пу-адно-време ранија тија Тúrците адно ут-наште, ут-кумитге. Димитре му-вика на-пандурот шo-беше уф-сэлто, му-веле: Мицо, оди зéвј адно кило ичумэн, стó кила (кило ки-биде осум кутии, осум кутии, тија-сá пу-двāнáјсет óкулу стó кила). Оди зéвј, вија пцета нe-сe придавāt, дā-и-изгóриме тýка. Оди Мицо, оргāнизíра, зéва адно мāгáре, тувáра адно кило и пól ичумэн, турúва нā-тeмилито ут-згрáата и гāзија аднā тиникија, му-клáдe óгинчито, гу-зāпáли удгóre ... изгурeа. И стāнā Димитре си-избигā.

Пу-адно време се-сфáли нā-утруто јузбáшијата ут-градут, ут-Пáзър, дā-виде шo-стāнā тā рāбóта. Кā-сe-сфáли нā-сэлто, гу-бāрā сэлто, гу-зāгрáди тām и дā-виде кáк беше тā рāбóта, кóј беше и му-кāжāа, гу-фāтија пāндурот Мицо.

Мицо, кáжи, ти-си дoбāр чувeк, кáжи-ми āлискут кá беше тā рāбóта.

Јас, āга, нe-знāм лāжa, јас имāм дeца, мoра дā-кāжāм íсто, āлискут кá си-беше рāбóтāта.

Е, Мицо чoрбāци, āрно, бúјрум цигāра-му дāва, цигāра нā-Мицо. И Мицо фāти дā-кāжúва:

Е, āга, ричe, кá се-удрíја тија нāште, тија вāште. Тíја вāште рāнија идeн ут-нāште. И Димитре вујвoда ми-веле: „Мицо оди зéвј адно кило ичумэн“. И јас утидих, зимāх, гу-тувāрих мāгáрито, дунсeх, тувāрих тām. А придвāритeлно, вeлe, кá фāтија тија нāште нā-вāште, вāште нā-нāште, нāште нā-вāште, вāште нā-нāште, тија вāште пцета, ричe, рāнија идeн ут-тија нāште. И тoгāј јас, ми-пуштíја, зимāх, гу клáдeмe и узгoра кá клáдeмe жíтто сā-зāпáли чāтијта, гoре ут-стрeāта и изгурeа и Мицо избигā.

И гу-зeа, кá му-ā-кāжā íстинāта, гу-зeа Мицо, гу-убисíја. Трí-читíри дeна стужā убeсен тāму. И си-избигāа. И зāтвурíја дис-тина двāјс дúши ут-сэлто, стāнāа избигāа.

(Максим Каранфиловски)

Енице Вардар

Апостол војвода

Апустoл вујвoда му-кāжā нā-бeсите дā-истeрāт Гeгите, дā-клāāt пāдарe ут-нāште мистíјна, ут-сэлта. Óни му-удбíја и тија шo-прāвeа зúлуми тāквíја, тā-сe-принудíја кумитите, Апустoл су-

-чѣтта дѣ-и-збѣрѣт стаѣта, дѣ-и-истѣпѣт Гѣгите и дѣ-и-носѣт уф-нѣт-ре, уф-гѣлут, уф-Кулчѣфта, дѣка бѣше Цѣм-кулиба, кѣ си-му-викаѣ. Там нѣ-тѣ кулиба дѣка бѣше Апустѣл, ѣмѣше и друзи кулиби, ѣма тѣ бѣше Цѣм-кулиба, там бѣше дибѣют. И там и-носѣа, и-кѣ-леа, и-прѣвеа пѣстѣрма и и-носѣа дѣка е-потрѣбно.

Кѣ-дудѣ време Тѣрците, ѣдно Гермѣниц, специѣлис, се кѣчи гѣре, ѣ-убикулиѣа гѣлут, тѣрска вѣјска, там дѣка бѣа скѣлиѣнѣта и чинѣа, дѣ-кѣжѣме, и извѣдиѣа сѣте рибѣрѣ шѣ-бѣа, устанѣа, дѣ-кѣжѣме, Тѣрците и прѣвиѣа специѣлни лѣтки, специѣлни лѣтки су-укреплѣни жилѣза тѣкѣ, нѣпрет пу-двуйца дѣ-чинѣт и ут-стрѣните тѣкѣ, тѣкѣвиѣа, плѣтна жилѣзни шѣ не-мѣже дѣ-и-прибѣе кур-шѣм, ѣсигѣрѣни зѣ-дѣ-ѣ-ѣдрѣт кулибѣта. Прѣд дѣ-ѣ-ѣдрѣт кулибѣта, нѣ-гѣлут сус-вѣјскѣта, дѣ-кѣжѣме, удри ѣртилѣриѣа дѣ-бѣе ут-Тулумбѣзут, ѣдно мѣсто Тулумбѣзут се-виѣа, ут-висѣко. Се-кѣчи тѣ Гермѣницут гѣре висѣко и глѣдѣше, дѣ-кѣжѣме, дѣка-е кулибѣта и стрѣлѣа.

А пѣ-тѣтку-ми прѣд двѣ дѣна утиде ѣкциѣа, бѣше рибѣр ѣн, ѣкциѣа и друзи, дѣ-и-крѣвѣт шѣивѣа шѣ-ѣмѣше тѣму, дѣ-нѣ-и-пѣстѣт вѣѣта. Брѣшно ѣмѣше, тѣкѣвѣ рѣбѣта, сѣ. И кѣж-Кѣркѣнско тѣмо ѣдно скѣле ѣмѣше, тѣм-е зѣтѣрчѣно мѣсто, ут-тѣм испѣднѣа нѣште. Испѣднѣа прѣку ѣмѣре, се-свѣлиѣа, нѣкѣта дудѣа уф-гѣдудут, уф-Пѣзѣр.

На-ѣтро, кѣга удри ѣртилѣриѣѣта, тѣтко се-кѣчи гѣре, ѣс дѣтенце бѣх, стѣих дѣле уф-бѣхчѣта, се-кѣчи дѣ-глѣда дѣка пѣгѣт гѣнѣѣтте, дѣли ѣ-нѣјдѣа кулибѣта. И кѣга глѣда бѣш нѣ-кулибѣта и виѣа: А, мѣкѣта, ѣ-нѣјдѣли. Нѣ-кулибѣта пѣгат гѣнѣѣтте. И там бѣше устанѣл сѣмо едѣн кумѣтин, Гѣце Куситѣивут. ѣдно Кѣчо ѣмѣше тѣму ... пѣднѣла гѣнѣтѣта и се-рѣнил и тѣм бѣше утѣпѣн. Сѣте кумѣти шѣ-бѣа избѣгѣни сѣмо Гѣце Куситѣивут тѣм гу-нѣј-дѣа ко-дојдѣа. И Тѣрците кинисѣа су-лѣтките, утидиѣа нѣ-кулибѣта тѣм. Не-нѣјдѣа ништо, бѣа бигѣни, сѣмо едѣн ѣмѣше ут-кумѣтите, Гѣце Куситѣивут, тѣ. (Куситѣивут-кѣсо трѣе).

И ут-тѣму си-избѣгѣа. Апустѣл испѣднѣа су-чѣтта, испѣднѣа ... Утидѣа уф-плѣнинѣта, ѣдно ѣк чинѣа, пѣк се-вѣрнѣа нѣзѣт. А пѣк ѣднѣа чѣта бигѣла сус-дистѣна дѣши. ѣни не-мужѣа дѣ-испѣднѣт, устанѣа нѣ-Чикѣр, ѣднѣа кулипка тѣм, тѣм се-зѣсѣлниѣа. Едѣн Гѣрк, рибѣр, пуминѣва сус-лѣтката, кѣа глѣда тѣм ... мѣлѣчка лѣткѣчка. Утвурѣѣа ѣгин, брѣ пу-нѣго ... му-избѣгѣа. ѣди ѣви нѣ-Тѣрците. Утидиѣа Тѣрците тѣм. Тиѣ избѣле нѣкуј ѣсум дѣши, и-извѣдиѣа и-дунисѣа. Јѣс дѣтенце бѣх ко-и-дунисѣа, бѣа усмѣрдѣни и и-нусѣѣа

на-грóбишта дă-и-чинúват. Тие се-истипаа таму ... ут-чѣтта шó-бѣше. Кóрии, Кóрии се-вѣкăа тие. Уф-кóријата там дѣка нѣмăше укрѣплѣнија и-избѣја.

Апустóл Пѣткуф имăше бигăно на-Уриѣтут. Кă-дудѣ, се-свăлија на-Уриѣтут, óсмăта гудѣна се-свăлија. Су-Турците и нѣе дѣчичка, Турците, сăта: „Јашăсан Уриѣт“, пѣсни се-пѣеше. И ут-там пуминă мálце време, пак се-рăзбигăа.

Испăднă Вăндо, диситар на-чѣтта шó-бѣше, испăднă на-Пăјак плăнина сус-чѣтта и сѣн-му Ѓóрги. А пă-Пустóл сус-друзи војвóди имăа пуминăто уф-Бугарија. Кóга дудѣа дă-убрăзúвăт чѣти, се-свăлија на-сѣло Крушаре. Се-свăлија там на-највѣрен другар, Тóде Чифтѣивут. И óн бѣше кумѣтин сус-Апустóл. Нă-уриѣтут згóра се-женѣ óн. Се-женѣ, се-чинѣ. Ко-дудѣ рѣт дă-дóжде Апустóл дă-убрăзúвăт чѣти сус-друзите кумѣти, сус-друзите вујвóди шó-бѣа зă-Вóдин, зă-Лѣрин, утидѣ нă-тăквóто, нă-Тóде, му-кăжă тăкă-тăкă, а ут-тóлку гудѣни вујку-му там-сă уф-Крушара. Гу-фăјка, вѣли нă-мăјкă-му, Тóде: „Мăјко, ричѣ, нѣе пă к-испăдниме кумѣти“. „Ăман, бре-чѣдо, кăк к-óјте сигă пак на-плăнина, кăквă рăбóта, глѣдăш, се-женѣ, се-чинѣ“.

А пă-вă мăјкă-му имăше вѣза ду-Митрупулијата. Митрупулијата имăше архимăндрѣт. Архимăндрѣтут, тó-е пóпска рúба, но тó бѣше ут-гăрцкăта пропăганда. Ут-тăму, галиба óна имăше нѣшто сус-тó архимăндрѣтут, му-кăжúва. Архимăндрѣтут нă-турскăта влăс: Апустóл Пѣткуф е-нă-Крушаре, тăкă, тăкă. И ут-там фăтија, војскăта спрѣмна, нă-úтруто к-óат кѣ-гу-чинăт Апустóл.

А му-дăдѣле óни уф-јадѣјнито дă-се-успѣјăт. И зѣле су-бăлтијата и издилкăа нă-сѣлто. Тóде Чифтѣивут сус-вујку-му и цѣлто сóј шó-бѣ, тие и-чинѣја. И нѣ-се дузнă нă-сѣлто дѣка има и друзи шó-бѣа су-кумѣтите. Фăтија нóкта и-извăдѣја вонка нă-ăдно дóл. Дúдиф дóл се-вѣкăше, нă-ăдни кăпѣни и-фăрлија и се-дăдѣа óти и-зăгрăдѣја там, турскăта војска и-зăгрăдѣ там. Пучнă стрăжѣние, кавга дă-се-пăви, дă се-бѣјат и тăрчат војските. Апустóл Вујвóда гу-зăгрăдѣме. Бам-бум. А-утипани óни ут-сѣлуто и-извăдѣја. И кóга áдно време и-свăлија дóле. И-свăлија дóле, и-клăдѣа нă-кунлúкут, вонка тăкă, трите вујвóди шó-беа. Пуминăме су-тăтку-ми нѣе су-ăдно мăгăрѣнце. Óн нăдóле глѣда. Јас утидѣх и-глидăх тăкă, и-извидѣх, извăрвѣх. По-ăдно време утидѣја и-зăкупăа нă-ăдно ендѣк ут-грóбиштăта. Бѣше грăдѣно грцко сус-бугарцко. Мăкидóнцкуто бѣше грăдѣно, имăще ендѣк. Нѣ-ги купăа, на-ендѣкут и-свăлија, там и-зăкупăа. И си-утидѣ.

А Вáндo дузнá óти кáк се-утипáа ут-Тóде Чифтéивут. Тóде Чифтéивут се-нáгрáдї. Пúшкáтa бéше нá-Áпустóл Пétкуф. Кундáкут нá-áднáтa стрáнa злáтно кáрс, нá-дрúгáтa стрáнa Ристóс, Бугурóдицa су-Ристóс, злáтни бéа нá-кундáкут. Су-пúшкáтa злáтна ут-тúрскáтa влáс се-нáгрáдї, пáри зéмa ут-них. И áдно врéме дузнáвa Вáндo и се-свáл'ува áднá вéчер нá-сéлáто.

Се-нáуружáа нéкуј шéисет дúши и му-дáдéа пúшки дá-се-брáнат áко дóжде Вáндo, óти они ут-сéлáто бéа кáту издáјници óти и-истипáа вујвóдите. Вáндo-пáк íмáше вéзa сус-сил'áци. Се-свáлїјa дóле и утїдијa гу фáтїјa Дїме Тáпувут, вујко-му нá-вó Гóце Куситрáивут. А вó, бáш шo-бéше Тóде Чифтéивут, óн бéше уф-грáдут бéгáн, не-бéше уф-сéлáто. И фáтїјa сéгa дрúзи-шo-се дá-и-бéрáт, дá-и-вїкáт. Зéвa дá-кáжимe, јáс нá-прїмер сéгa, кáко сил'áниц, и вїкa: „Éј, Тóмо, Тóмо ... Тóмо-бе! А'ј-бе, éл, крáвáтa ми-е-бóлна нéшто, сá дá-вїдиш“. Дá-гу-извлéчáт сéгa дá-дóжде, óти тóј пúшкa íмa. И гo-зéвáт, гу-нóсáт тáм. Кá-дујдé Пїо, áдно Пїо, áјдúт-е тó, чúкáт нá-пóртáтa, не-утвáрa. Му-вéле: Пїо-бе, éл бáрточét, тáкá-тáкá, свóј чувéк, ут-сéлáто. Ричé: „Дá-стáниш дá-бéгáш, нá-вó врéме не-утвáрáм. Дá-стáниш дá-си-бóдиш“. Кó и-глéдa чéтникут зáстáнат су-пúшкáтa тáкá зáтскриéно и утвáрa ут-гóре су-пúшкáтa. Гóре пáтóн íмáше. Ут-пáтóно фáтї дá-пúкa. И утвурїјa óгин. И óн ут-нáзут, врáтнички íмáт кúкитe сéлцки, ут-нáзут прéку врáтничкáтa испáјгa плитїна плитинїцa. Кé-скóкне пу-нéго. Гу-рáнїјa уф-нóгáтa, áрно áмa мáтно врéме, тимнїцa, испáднá в-áднї пáрнáре тáм. Не-мужáа дá-гу-нááт. Си-избигá.

Тїе сéа шo-бéа тáму уф-сéлáто, шo-и-фáтїјa пéчес дúши и-субрáа. Жéнте су-кáндїл'китe свéтáт (кáндїл'ки-лáмби). Óни су-штїкуви тáкá и-измушкáа тїе, и-утипáа тїјa сéдум дúши. Не-мужáа ... кá-се-уткрї óгинут, ... и дрúзи кé-бéреa. Пáк блїзу-е грáдут, мóж дá-дóжде вóјскáтa и мóрáше дá-отстáпáт. Вáндo су-чéттa утидé уф-Пáјáк плáнинa. И-кáзнїјa. Óште кé-кáзнeа, óште кé-бéреa, áмa се-уткрї тó пезевéнк шo-нé-се-придáдé. И тáкá избегáа нáгóре. Нáпкум се свáлї вóјскáтa.

(Максим Карaфилoвски)

Свадбен обичај

Като-у-нас ќе-дóјде сéстра-ми, ќе-каже: „Дóтко, ќе-ми-ја-да-деш мóмата, да-му-је-дадеш на-филán човéк, óти ми-пуштí стрóјник да-му-а-дадеш“. Јас ќе-кажам: „Ќе-го-пíтаме тáтко-му; áко ја-даваме мóмата, ќе-ти-кажам; áко не-ја-даваме, пáк ќе-ти-кажам“. (Ако-е-мóмата малéчка, ќе-кажам: Нáшата мóма óште е-мáлечка, не-ни-се-дава; до-годíна, áко сáка, нека чéка). Ќе-се-пíта тáткото. К-á ќе-кандíса тáтко-му, стрóјникут ќе-дóнсе áбер на-кúќата, што-ќе-му-дадат мóмата.

Тóгај стрóјникут дár ќе-а-дарúва мóмата – алтán „фрули́на“, „дугла“. Кá ќе-му-а-дóнсе дуглата на-мóмата, и мóмата ќе-го-да-рува су-шамíја, – ќе-го-нóси на свáкáрут и на-свекáрвата, и на-зóлвата, ако-íма зóлва, на-мóмчето и на-сáте рóднини. Тóгај ве́ке мóмата је-армасáна, и двé до-трí годíни армасáна ќе-óди; тáм нéма како-тúва да-óдат лúбóвници. Кá ќе-а-армасáт, не-мóже скóро партáл да-му-пáви; двé годíни ќе-óди армасáно, да-му-бéре, рúбички да-му-пáви, та-тóгај ќе-а-пáви свáдбата.

Свекáрут ќе-отíде у-мóмата на-годíна, на-половíна, кóга ќе-му-пáдне пáт, – за-свáдба да-се-прикажúват. Ќе-каже свекáрут: „Ќе-дајш мóмата, за-ф-недéл'а свáдба да-пáвиме?“ Тáткото на-мóмата ќе-одговóри: „Мóмата хазáр-е, ако-сáкаш, да-пáвиме свáдба“. Тáтко-му на-мóмата ќе-му-каже на-свекáрут: „Ќе-си-зé-ваш тáпан'е, – на-пéтáкут оште тáпанут ќе-го-зéваш, цéла свáдба сáкам да-пáвиш – ут-пéтáкут ду-понедéлникут“.

Ќе-зéва мóмчето жíто еднó тóвар, да-ќе-óди на-водени́цата и ќе-зéва еднá тóрба да-пáви болгúр. Кá ќе-си-дóјде от-вуде-ни́цата, ќе-вíка посестрíми – рóднини, шéс-пéт, та-ќе-мéсáт погáча; ќе-и-калэсáт рóднините, ќе-óдат да-ја-јáдат погáчата. Ќе-зафáтат ве́ке свáдбата. Месéното ќе-стáне на-пéтáкот.

Мóмчето ќе-си-калэса и побрáтиме – пéт-шéс дúши, ќе-зéма ракíја аф-еднó шíше, и чéша ќе-нóси, ќе-óди по-кúќите да-и-кáни рóднините на-свáдба, – в-сáбутта на-вечерта и ф-недéл'ата на-сáстрата ги-кáнат. Ќе-се-бéрат свáтове да-ќе-зéват што-ќе-зéват рабóти за-мóмата. Мóмчето ќе-и-кúпи тíја рабóти: черéпи ќе-кúпи, папúци, ќе-кúпи покривáло – пó-óчите му-гo-тúрват на-невéстата, да-не-се-глéда неvéстата, – и шамíја ќе-му-кúпат.

Неvéстата ќе-се-премéне сoс-цубé – като-вíја длáгите пáлтофци тú а што-нóсат ú-вас; ќе-се-премéни со-фустán и кошúл'а

длѣга. Нѣма везѣни кошули нашето. Ке-се-опѣше појас и прѣгач со-алтан'е; тури на-раѣците грѣмни стрѣбрени, – тија ги-кажуваме колби; има грѣмни от-меда – медени грѣмни, стрѣбрено прѣстен'е.

Свѣтовете ке-се-собѣрат ф-неговата кукѣ да-ке-одат за-момѣта да-а-зѣмат. Со-тапанут и со-сфирците ке-одат. Ка ке-а-зѣват момѣта, ке-јадат, ке-пијат – манци ке-му-кладат да-јадат. Тогај момѣта ке-и-дарува тија – гостето на-татко-му: кога тапанут чука, ке-а-качат на-кон'ут, тогај момѣта ке-и-дарува гостето, со-шамии ги-дарува. Ке-а-донсат на-цѣрквата, ке-се-вѣрнат – ке-а-донсат на-момчето. Ке-застане со-кон'ут пут-стрѣтата на-вратѣта на-куќата, и оште не-слезѣна от-кон'ут ке-и-дарува свѣтовето – пак со-шамие; свѣкарут ке-го-дарува со-кошул'а, а-на-свѣкарвата – шамија; на-зоблвите, на-дѣвер чѣрепи му-дават.

Гостето ке-вечѣрат, вино ке-пијат, ке-и-каршат мисурито, ке-се-опијат; некој шише ке-скаршит, ке-играт, ке-лудуваат – бро играт, тапанут коѣ чука. Цѣла ноќ тапанут ке-чука, до-понедел-никут на-ручок ке-си-одат.

Крушаре

Рибарот и неговите деца

Нѣмѣло понѣприт чѣшми нѣ-куќите, имѣло нѣ-селуто чѣшма иднѣ. А коѣ се-бѣрели некои три дивојчијна утишле нѣ-чѣшмѣта дѣ-пѣлнат вода и си-правѣле маѣбет. Коѣ глидале нѣ-цѣрут синут нѣ-цѣмут сѣди и пучнале вие дѣ-си-зѣфѣркѣват, дивојчијната. „Е-е, дѣ-биди цѣрут дѣ-ми-зѣва – ричѣ та пугулѣмѣта – зѣ-жѣна, јас ке-му-ткајѣм зѣ-цѣла војска сѣ спрема, алишта дѣ-му-правѣм пу-нова моѣта. Он и-чу. Стрѣдната ричѣ: „Нѣ-мѣн дѣ-зѣва, зѣ-цѣла војска дѣ-му-правѣм кибијна, дѣ-ме-зѣва нѣ-мѣн“. Трѣкѣта ричѣ: „Нѣ-мѣн дѣ-ме-зѣва дѣ-му-родѣм идно машко, идно женско, близнаци шо слѣнце дѣ-грѣјат“. Во чул, слуша. И-зѣл нѣтре: „Шо зборите“ - „Така и така“. И-зѣл, и-дѣржи зѣ-жѣни. Пуминало ду-гудина. Му-виѣка нѣ-та пѣрвата: „Ајде, жѣно, коѣ ке-спремиш зѣ-војскѣта алишта“. „Ха-ха, мажу, то нѣ-луди гудини сѣ-збори!“ Одма дру-гѣта: „Ајде, жѣно, коѣ ке-правиш кибијна зѣ-војскѣта“. – „Хѣ-хѣ, мажу, шо те-глѣдам – ричѣ – тија нѣ-луди времијна сѣ-зборѣт!“ А ва трѣкѣта устанѣла трудна, ама ја-нѣма дѣ-роди. Ама коѣ руди-ла, она си-кучила и кучкѣта, сѣ-мачила и мачкѣта, и вија коѣ чуле

дэка ва руділа и машко и жэнско дэте, одат на-бабіца: „На-ти толку пари, како знаиш да-и-уништиш вија дэца!“ Тогāj немаше болници како вија сэга, тогāj дома раѓале жэните. И коа баба́та видела толку пари, зэва идно кош, и-ба́пнува дичи́јната на́тре, и-фа́рлува у-Ва́рддэр. И-зэ водата на́до́лу. Ама и-фа́тил не́куј риба́р. И баба́та зэва куче и ма́че и и-кла́ва на-не́а, на-ма́јката. И му-ви́кят ви́е жэните двэте: „Хе-хе, ма́жу, ела да-ви́диш тре́ката жэна шó ти-руді́ла!“ – „Шó ми-руді́ла?“ – „Куче и ма́че!“ – „Како куче и ма́че?“ – „Куче и ма́че!“ Коа оди, гле́да куче и ма́че! И одма на́риду́ва да-се́ди ду-гу́дина вре́ме пу-тка́лата за́купана ду-пу́лу-вина, да-му-ска́пят но́гите, за́што да-ро́ди куче и ма́че. Ама ти́ја дэца́та и-зэ́л риба́рут. Не́мал дэца он, са́мо со-же́на-му би́ле. И ко́га ги-зэ́л ти́ја дичи́јната у-идно́ ме́сиц па́мет имáле за-пи́тнајс гу́дини. И сэга ца́рут на́редил на-же́на-му да-а́-изва́дат на-сре́т се́ло, су-плу́нки да-а́-дава́т. Да-гу-бе́ри це́л све́т се́ у-плу́нки да-а́-удава́т у-стра́мутилáк. Ка́ и-ба́раа, ама и ви́ја дэца́та ту́ка. Ки-и-зэ́ва та́тку-му, не́ма, ма́ло гу́лемо, се-да́ла на́редба са́та да-ва́рвят на-ре́д да-плу́јят. Коа а́-изва́диле на́двур да-плу́јят, се-бра́л це́л све́т и пучна́а да-ва́рвят. А ви́ја дэчи́јната ко́а до́шле, та́тку-им пу́минал и о́ни са́те гле́дат у-та́тку-им, п-у-риба́рут. И он си-изва́рвэл. И ви́ја си-изва́диле ша́мичи́јната, им-ду́јдела ка́рфта да-а́-пузна́ат о́ти им-е́-ма́јка, и-изва́диле ша́мичи́јната, а́-избриша́ле, а́-бакна́ле. И ви́ја стража́рите фа́п! „За́што ви́ја не-а́-плу́јнува́те“. – „Како ни́е да-а́-плу́јниме, а́ј оди ти́ плу́јни-а тво́ја ма́јка, та́ ни-и-ма́јка, како да-а́-плу́јниме“. – „Ут-дэ́ка зна́ите дэ́ка ви-и-ма́јка?“ – „Па, како ни-ка́жува́ше та́тку-ни, риба́рут, и та́ка ни́е ду́јдо́ме дэ́ка она́ ни-и-ма́јка“. Одма и-зэ́вят на-го́ре дэца́та и и-испу́твят, и ца́рут ги-пи́та „За́што а́-избриша́те та́а гна́сути́јата, да-а́-ба́кните?“ „Ти́ ко́а ки-оди́ш ма́јка-ти да-а́-плу́јниш, тогāj и ни́е ке́-а́-плу́јниме; та́ ни-и-ма́јка“. А ти́ја дэца́та ве́ке слáнце гре́ат и па́метни. „Ут-ка́де, како ви́е зна́ите о́ти ви-и-ма́јка?“ – „Та́тко-ни ни-ка́жува́ше, то́ шó-ни-и па́ра́та́тко. Он не-на́шол пу-Ва́рддэр у-са́ндуку́т; и ни́ја ста́наме, шó ви́кят, он ка́-ни-гу-пру́читу́ваше то́ са́нду́к дэ́ка ца́рчки са́нду́к, а́ј и ни́ја при́двидэ́ме дэ́ка она́ ни-и-ма́јка“. Ца́рут на́редил ба́ргу да-се́-дунэ́се па́ра́та́тку-им. Ба́ргу ути́шле гу-зэ́ле риба́рут. И гу-пи́тат: „Е́, да-ни-ка́жиш ут-дэ́ка и-на́јде ви́ја дэ́ца?“ – „Ви́ја дэ́ца ги-на́јду́х пу-Ва́рддэр; ло́вам ри́би пу-Ва́рддэр и гле́дам идно́ са́ндуче. Ми-си-гле́да у́баву са́ндуче. Ја́с су-тра́ска́та гу-за́качу́вам, извле́кувам на-кра́јта, ко́а утво́рам, ко́а гле́дам двэ́ дэ́ца. А ни́ја дэ́ца не́мме. А́х, сэга ки-а́-за́раду́вам же́на-ми. Си-и-зе́дохме дэца́та, си-и-ду́йхме су-мле́ко, и-пура́сте́ме

дечійнӑта. И тó сӑндучито гу-пручитувӑм дѣка-и вӑшо сӑндуче“. – „Кӑде-и сӑндучито?“ – „Дóма!“ – „Бӑрго д-òш дӑ-гу-зѣвӑш“. Сус-кójna гу-префӑрлilе ду-сѣлутó, гу-зѣле, гу-нóсӑт. Кó кi-гу-вiде, ствӑрно сӑндучито нѣjno. Óдма ги-зѣма цӑревиут сiн сӑта. А-викнува бӑбицӑта: „Кӑжи шó рудi жѣнӑ-ми? Мiсли, сѣга сѣ сѣ-сѣти рӑбóтӑта. Аку-излӑжиш – ричѣ – глӑвӑта, глӑвӑта кѣ-ти-ӑ-сѣчӑм. Ӑко кӑжиш, кѣ-ти-прóстӑм“.

„Ӑ, пӑ-знӑиш кӑко – ричѣ – пӑ-дрúгите жѣни пучнӑа дӑ-ми-сѣ-фӑлӑт ӑко нѣ-и уништӑм дичijnӑта кi-ми-уништӑт óни нӑ-мѣне, пӑ-ми-дӑдiа тóлку пӑри и jас зӑ-пӑри си-излӑжӑх, дичijnӑта ги-зѣх и фӑрлiх пу-Вӑрдӑр. И ми-дӑдѣа кúче и мӑче дӑ-му-клӑдӑм“. И цӑрут нӑредува бӑргу дӑ-сѣ-зѣва жѣнӑта, дӑ-си-измiе, дӑ-си-избӑj-на, дӑ-си-чiни, дӑ-ӑ-дунѣсите тúка. А óно, шó-вiкӑт, гудiна врѣме дóшло и си-ӑ-зѣвӑл цӑрут жѣнӑта и дичijnӑта.

(Максим Каранфиловски)

Корнишор

Ученото дете

Нѣкуj-си гу-учил дѣjту нóгу. Гу-учил дѣjту нóгу, ӑма дѣjту си-нӑучил ка-трѣба, си-нӑучил нóгу. Ёх, си-вӑрнӑлу дѣjту дóма, ӑма гу-нӑjдува тӑтку-му дӑнӑмӑна. Му-пӑднӑ жӑлус нӑ-дѣjту зӑ-тӑтку-му ка-гу-видѣ. Ӑрцил нóгу пу-книги, пу-тӑм, нӑ-вӑм, зӑгу-бил нóгу. Ё, тóгӑj дѣjту сӑ-нӑжӑлi ка-гу-видѣ тӑтку-му тóлку пӑднӑт. Бѣ тӑти, уд-мѣн пӑднӑ нóгу. Ми-учи, jас си-нӑучиj, ӑма ти-утпӑднӑ. Ӑку сiнку, ӑку, jӑ иднó дѣте iмӑм, пӑк ӑку ти-учиj, мӑ-кӑр дӑ-бiниш жiф сӑму. Нѣ, тӑти...

Тóгӑj, уф-тó врѣме и прудӑвӑли нѣкуj сирумӑси шó-сӑ. Бугӑ-тити лúди и-купувӑт, ӑма ка-кi-гу-кúпи шо-сӑка тó гу-пӑрви, ӑма пӑк дӑ-му-нӑjди кӑбӑӑт. Тӑкӑ ни-мóжи дӑ-гу-утѣпа. Тӑквó зӑкóн имӑло дӑдѣну. Дóброо.

Ё, сѣга, кi-ми-продӑш мѣн, ричѣ, тӑти. Нѣ бре-сiнку, иднó дѣте iмӑм. Нѣ! Кi-ми-прудӑш, ӑма кi-ми-прудӑш, ричѣ, ӑма скӑпи пӑри кi-сӑкӑш, нóгу пӑри. Дóброо!

Тӑтку-му гу-зѣва, гу-извӑга нӑ-пӑзӑроо. Кӑj шу-прудӑвӑт тӑму нӑ-вӑка, дрúси нѣкуj купувӑт, тiја бугӑтӑшити зѣвӑт. И вó óди кӑт-нѣгу, гу-дӑржи дѣjту. Кóлку пӑри сӑкӑш зӑ-вó дѣjту. Иднó

милиу́н. Ёх, хее риче́, идно́ милиу́н. Туа́ на́нака за́-петсто́тини ил'ади се-пруда́вәт, ти́ милиу́н са́каш. А́де на́пкум. Гу-уста́ви де́-ту, гу-но́си на́нака, ја́ и не́куи и-купи́ли, де́ца. Му-ви́ка де́јту: А́ј бе́гај, бил'а́ ки-купиш. Бил'а́ ки-купиш. Ха́, риче́, ја́ гу-пра́виј па́-за́р, риче́, а́ма зна́јш шо́ ти-ка́жа. Шо́? Бил'а́ ки-купи́л-са́м. Ка́к? На́-на́с, риче́, ко́ј мо́жи на́-на́с да́-ни-чи́ни бил'а́, да́-ви́дим шо́ бил'а́ ки-купиш, ки-ни-пра́ви. Зе́вај-гу.

Зе́а-гу, зе́а де́јту. Милиу́н, милиу́н. На́-ти бре́ милиу́н. Си-и-зе́ та́тку-му па́рити, де́јту гу-уста́ви. Гу-зе́а де́јту. Ё́, се́га, ти́ја кла́деа та́кво́ внима́ние ло́шо, на́-мисле́јне о́ти за́шо да́-ре́чи: бил'а́ ки-купиш, ка́к мо́жи бил'а́ да́-купи́ ко́га о́ни-са́ ра́кувуди́тели на́-це́лта да́ржа́ва, шо́ са́ка́т то́ пра́вәт. А́ма па́к тре́ба за́ко́нцо. Гу-зе́а и гу-но́са́т и ти́-ја ути́дуа. И-ну́сиа де́цта и си-ва́рнаа о́ни, ка́ту куми́сиа та́м. Во́ де́те гу-зе́а пу́трага за́-ло́шо мисле́јне-куми́сиа́та. Му-ви́ка́т. Ё́, сидна́а, му-ви́ка́т и то́ му-ви́ка: а́де, риче́, зе́вај д-о́ш да́-ми-купи́ш ме́су ут-ка́са́пница, а́ма на́ја́рнуту ме́со-дума́ки-нут шо́-го-купи́. Ка́ ути́ди во́, зе́ гла́ви, изи́ци и му-и-но́си. А́бе ка́ ти-ри́че, риче́, ја́с. А́ма куми́сиа́ йма. О́ни са́ка́т да́-гу-фа́на́т за́-ка́ба́ат, ка́ба́тли́ја не́што. Ка́ ти-ри́чеј ја́с на́јдо́бро ме́су. Ти́ ми-зе́л-си гла́ви и изи́ци. -Ут-изи́ку́т, ви́ка, по́арну и ут-гла́ва́та ни́што не́ма. О́ти ка́к ви́ка́ми о́ти се́куј шо́-пра́ви да́-на́пра́ви гла́-ва́та. Ви́ја си-исчу́ди́ја. Ту́ка па́к не-у́јди́са. До́бро ка́жу́ва. Ут-гла́-ва и изи́ци, ут-ти́ја шо́-но́си изи́ку́т дру́го ни́што.

Ёх, на́-у́труто па́к г-пу́шта: да́-о́диш да́-ми-зе́ва́ш уд-на́јдо́л-нуто ме́со. Во́ о́ди купу́ва па́ гла́ви и изи́ци. (Ту́ка да́-ти-ви́да́м се́га, ка́к та́кво́ да́-би́ди тре́ба, а́ма не́, не-ми-и́ди та́кво́ па́ме́т). И ка́ и-но́си, во́ уче́н бил. А́бе ка́ ти-ка́жа́ј, риче́, и вче́ра гла́ви, изи́ци, на́јчу́ру́кут ме́су да́-ми-зе́ва́ш. – Ут-во́ по́чуру́к не́ма. Ту́ка и ни́ј да́-зе́мими са́мити, изи́ку́т шо́-пра́ви и гла́ва́та ни́шо не-пра́ви. И а́рно но́си и ло́шо но́си. Па́ си-исчу́ди́ја, не-и-у́јди́са, ни́ка́к. Ё́, на́пра́виа́ ручо́к. Же́нта-му на́-то уф-дру́га уда́ја се́ди. Пра́виа́ ручо́к, сидна́а, пуру́чаа́, му-ви́ка: а́ј, риче́, во́ по́рциито зе́ви-го да́-му-но́сиш на́-то шо́ на́ј ми́ј ми́ло, на́ј ми́ј ми́ло. Га́здә́та му-ви́ка, зна́чи на́-же́нта-му да́-му-но́си. А́ма во́, ка-испа́дна на́двур на́-тре́мут, куче́нце има́ли, ва́рти су-па́шкә́та, му-а́-фа́рли ја́де́јнту на́-куче́нциту. Та́ пу-идно́ вре́ме, ка́-та́рпе́, та́рпе́, не́ма́ше ка́к, му-у́јде́. А́бе, риче́, на́-ме́н, ви́ј си-игра́ете ту́ка, си-пра́вити та́ква́, риче́, ја́ да́-та́рпа́м се́га. Ка́к бре́? Не́-му-но́си́? Па́ ти́, риче́, не́ ми-ка́жа́ на́-же́нта да́-му-но́са́м-то́ шо́ на́ј ми́ј ми́ло риче́, на́-куче́н-циту. Куче́нциту ми-а́-ва́ртише па́шкә́та, на́-то му-да́ди́ј. Ка́к, риче́, куче́нциту, ка́к риче́. Ё́, се́га, му-ви́ка, гуспу́дин, риче́, ја́ мо́жи

нека̀кво, а̀ма ту̀ка па̀к ки-ви-пуфтóра̀м сѐга. Да̀-ви́ите ка̀к и-ми́ло куче́нци́ту. Ви́ј-гу куче́нци́ту. Гу-ви́ка. У́дри-му и́дно ста̀п. Му-у́дри и́дно ста̀п. Куче́нци́ту пип, пип-изби́га. Ви́ка-а же́нта, риче́. Сѐга не́гу гу-слу́ша́т, не-мо́жа́т ка̀к, не-му у́јдису́ва, мо́ра. Ви́ка-а же́нта да̀-ти-стра́му́ва, риче́, прит-то́лку л'у́да, ма́ка̀р, ви́ка, не́ка бе́ши и да̀-та̀рпи, да̀-не-до́јше ту̀ка да̀-ти-ре́чи: и́ии, не́-ми-дуня́се... Ви́диш ка̀к ва́-и же́нта. Не́-ми-ка́жа на́-же́на-ти, ми-ка́жа на́-то шó ми́-ј на́јми́ло. Ка̀к, риче́, да̀-ти-стра́му́ва. Ка́ гу-удри́ куче́нци́ту удри́-ја не́а.

И во́ му-ри́че: шó мо́ри ти́ пра́виш? Куми́сиа́та гле́да ме́н да̀-ми стра́му́ва́ш-фра́с, тра́с, и́дно ша́ма̀р. И́ии! ти ми-те́па́ш, да́-а не́ма, гу-уста́ви, би́га, си-ути́ди. До́бро. Ви́кни-гу куче́нци́ту. Гу-ви́каа. Куче́нци́ту му-а́-ва́рти па́шка́та, па̀к и́ди. На́јди-а же́нта сѐ-га ти́. Já во́-ј ми́лу, риче́, е́м гу-ти́па, е́м па́ ти-ми́лу́ва, а на́јди-а. На́-то му́мент ду́јде и́дно куми́ша́. А́-бра́, риче́, гуспу́дйн-ти́ја има́ли то́гај ка́ту го́спуви, -ла́јга и́мам и́дна а́вли́а, се́куј па́т а́-треба́м ут-тре́ви ут-та́кви́а, па́ и́ма. Не-мо́жа́м, да́-а ви́ите ко́лку. А-ти́ја: мо́жи, мо́жи да̀-ба́т. Ха́, ки-до́јми. То́ му-ви́ка, де́јту: мо́ра, гуспу́дйн-у́фци, да̀-д-о́м и ја́ не́шту. Ё́ла, е́ла. – Зна́чи ти́ја са́ сме́ни́ја се́тне о́ти ви́де́ја де́јту-ј по́уче́ну ут-ни́х. Ути́дуа. Гуспу́дйн-у́фци, риче́, мо́жа́ ја́с не́што да̀-ка́жа́м. Мо́жиш да̀-ка́жиш.

Ти́, риче́, и́ма́ш же́на? И́мам. – Па́рва́-ти-ј? – Не́, вто́ра́-ј. И́ма́ш де́ца ут-та́ же́на? – И́мам. – Уд-ва́ и́ма́ш? Ко́и и то́ гле́да? – Риче́, ко́и и гле́да, не́јнити. – Ё́, ва́ ни́ва́та, риче́, ва́ зе́мја́та, ва́ тре́ва́та е́-не́јна, не́јно че́до. Ко́лку да̀-и-тре́биш, ко́лку да̀-а́-чи́ниш, та́ па̀к ки-ни́кни. То́ му-ј не́јну че́до. – Ха́, ма́јка́та, по́пија́н испа́дна ут-ни́х, по́памитли́ф. И до́броо, сфа́рши́ та́м, си-ути́дуа до́ма. Ти́ја си-ути́дуа ве́ке, изби́гаа дру́гити. А во́ уста́на без-же́на. Си-а́-кла́ва гла́ва́та.

Му-ви́ка. Ха́, га́зда, шó си-чу́диш? Ка-не́шту да̀-ми-ја́да. Já-са́м пруче́н на́-це́л све́т. Ко́ба ки-чу́ја́т же́нта ми-би́гала́ ка́д-о́да́м ја́с. Зна́чи не́мам ни́ка̀кво че́с. На́-кучи́јна́та ки-ми́нува́т, на́-ме́н ки-гла́дува́т.

Риче́, ја́ же́нта ки́-ти-а́ до́нса́м, а̀ма са́мо и́дно ки-са́ка́м ут-те́п. Шó? А́ку ми-пу́тпи́са́ш, риче́, хо́тел Ма́кидо́јна́ (мо́жи да́-би́-ди) и фил'а́н ду́ка̀н, то́ и то́. А̀ма са́мо ма́лчи, да̀-не́ ла́фиш, да̀-не́ ка́жу́виш о́ти ми-би́га́ же́нта. Са́му ки-ти-пу́тпи́са́м. То́, во́, не́јсе. А̀ма ки-ми-да́ш и ду́зво́л'а, по́тпис, шó ки-пра́м ки-пра́м ја́с уф-гра́дут, да̀-не́-ми фа́ка́т жа́ндари. И во́ му-пра́ви о́ти не́ма да̀-се-фа́ти, шó са́ка не́ка пра́ви.

И во вика, а-зе надóлу ут-кúкáта: Ёеј, фил'ан чувéк си-жéни, úтре, ви-кáни нá-свáдбá. Викá. Жáндáрити: шó брé викаш тí? Ёве, цáрну нá-бéлу, јáс-сáм пуштéн. Áј нá-дóлу, уфтáсá úлицáта кáј-кáлкáзут, плуштáдут и пá вика. И óн дá-бíди тáтку-му, дá-гу-íма, он тáтку-му нá-жéнта. Испáга. Вика-го. Шó викаш тí бé? Викам, ричé, сáм-пуштéн ут-фил'ан чувéк, óти úтре си-жéни и ви-кáни нá-свáдбá. — Á-бре, кáк, ричé, áмáн брé, мóјта кéрка á-íма. Тó нáјбугáтáш-е, гулém, кáк мóјт. — Не-знáм, јáс нé-сá-мéшáм нá-тíја рáбóти, сáму, јá ми-пуштíи и мóрáм дá-услúжáм. Áмáн, ричé, кáк дá-пráјме? Ки-пráјме, ричé, јá мóрáм дá-á нóсáм, áма áку ми-путпíсáш „Пелистéр“, рáстуранут. Хм. Дóброо.

И сéга áј дá-óјме кáј-кéрка-ми. Áмáн-бá, мáлчи, мáлчи. Гу-нóси. Áј мóри, му вика, тó си-жéни, тí избигáла-си. Кáк тáкá? Јá-гу чувéкут пуштéн су-билéшка. Си-жéнá óн, скóро дá-си-óдиш. Áаа, дá-ми-тéпа. Нéма дá-ти-тéпа, му-вика тóј дéјту, јáс-сáм тúка, јáс знáм. Хáј пу-мéне. Хáј и му-á-нóси дóма. Хá, му-вика, гáзда, зéва-си-а сéга. И гáздáта тóгáј сá-умáрдá, а бил бугáтáш, тóгáј тáкá рáбóтиа. И му-á-устáви и си-вáрва нáзát, дéјту си-утíде дóма. Му-вика нá-тáтку-му. Áјди тáти, éла дá-жívиш сéга уф-Скóпје уф-гáдут, дá-жívиш дóста. И си-гу-зé тáтку-му тáм. Јáс кáту видих шó стáвише тáм, бóгáми и јáс си-увáтíј тáм, áма кáту видéј не-видéј, мáлце иднó кáфенце ми-дáдéа зá-тá, си-нáпíх. Ёх суримáх јáс, шó ки-пráм.

(Максим Каранфиловски)

Илициево

За свадбите

Свáдбите зáфáкáа ут-пráвнáта нидéл'а нá-нáшту сéлу. Пráв-нáта нидéл'а ки-си-субéриа тáму дéцáта, руднíните уд-зéгут и óдма кáдá зéгут. Руднíните úдá мóмите óдиа кáј-нивéстáта. Тíја сé-вi-кáа пусéстрими, а дéцáта сé-вi-кáа пубрáтими. Ут-пунидéлникут кá ки-зáфáтиа дýр нá-сáбута, ду-пéтук вéчър. Дéцáта нíшту нé рáбóтиа тáм, сéдиа су-мóмити, пráвeа смéшки, пéсни пéиа, мóмити вéзиа тáму, а изгутвúвáа нивéстáта, тáм шáлува, рáзни пригáча, прикíјáта, чурéпи плéтиа и пóсле трéбeа жíто, бáлгýр. Уф-сáбута свáдбáта á-пráвeа су-бáлгýр. Трéбeа фáсул. Ду-пéтукут нá-вéчирта вiја рáбóти ки-и-сфáршиа пусéстримити.

Бялгур-то-и жито, гу-требиа, пә-гу-мелиа нә-рәшници и гувариа. Вәриа фәсул су-мәсу, пә ки-му-дадиа там нә-свәдбарито да-јадәт.

Уф-пәтукут ки-кәниа. Нивејсти су-разни дјскути кәниа уф-сәлту руднини или приәтел'и и сите нә-кәи трөбәши дә-и-кәнәт. И кәниа и в-сәбута ки-зәфәнәше свәдбәта. Свәдбәта әбично ә-прәвә су-гәјди или су-зурли, тәпәјна. Ако бәши нивестәта уд-другу сәлу, свәдбәта ки-зәфәтише ут-сәбута нә-вечирта кәј-зәтут, а кәј-нивестәта нәмши ншту. Саму ки-әдиа нә-гәста таму руднините.

Сәбута нәвечир цела нәк свәдба. Утридән, нидел'та, ки-тәрг-ниа дә-ә-зевәт нивестәта. Ки-сә-сәбәриа кәјна, кәли. Иргәнту ки-вјәниа кәјна, друзи ки-прөгниа кәли. Зә-нивестәта ки-спрөмә друга кәла, бршкә му-вкәмә ние, нә-нәкуа пәарна бршкә, пәрни кәјна и ки-әдиа дә-ә-зевәт нивестәта. Удәки дә-ә-зевәт ки-ә-причөкәа ут-тәму пубрәтимите, ки-и-причөкәа свәдбарито.

Нивејсти иднә време и-прәвә, нә-нәшти мөста, тәа гәре ут-Илицииву нә-гәре, су-шәрөве или сәгәи му-сө-вкәше рүвүто нә-нивөјсти, су-кәлпәк нәкуј, тәа су-пүлуви, зиләни шәрвөти. Ки-әдиа нә-свәтувито, таму ки-и-причөкәа, идән-двә сәәта ки-игрәјәа, ки-јәдиа, ки-пәиа и ки-ә-кәчиа нивестәта. Нивестәта ә-кәчүвәа нә-бршкәта. Нә-тәја дәлните сәла пә нә-кәјн ә-кәчүвәа. Му-пөејә бәшкә пәсни нә-тә, свирәа зурлите жәлувити пәсни. Кәа ә-кәчүвәа, му-пөејә тәквә пәсна шә-ә-имәа ут-стәро време әште. Тәа пәсна трөбәше дә-сө-пөе тәгәј кәга к-ә-кәчәт нивестәта, шә-му-вкәт, тә кәј ки-чүише, сите ки-сә-рәспләкәа. Тәкә жәлувити пәсни.

Ки-трәгниа. Ки-трәгниа зә-кәд-зәтут. Ки-ә-прувәдиа тәтку-му, мәкә-му и ки-трәгниа нә-кәт-зәтут дә-ә-нәсәт. Трә пәта нә-пәтут ки-ә-зәпрәи нивестәта таму и к-ә-пйтәт кәдә әдә и әна трөбәше дә-кәже кәдә әдә, уф-кәја фәмилиа, кәј му-и-сфөкурут, сфикәрвәта, мөмчито. Кәа ки-стигнә дөма, ду-зәтут, тие шә-бәа устәнәти таму ки-зәпәлиа әгин. Ки-зәпәлиа идән әгин и сәта тәја су-кәјна, кәли, си-вәртиа, ә-вәртиа нивестәта укәлу әгинут. Таму двө-трә пәта ки-ә-зәвәртиа. Нә-свикәрвәта ки-зевәа ки-му-ә-изгәриа шәмиәта, нә-сфөкурут кәпәта. И пәсле ки-зевәше нивестәта дә-дәрувә прөд дә-ә-свәл'әт. Ки-гу-дәрувәше сәјут цәл, там нә-зәтут, пу-разно. Ки-зевәше сфөкурут ки-ә-сфәлөше. Сәмо с имәше прәво дә-ә-сфәли нивестәта. Ки-ә-фәтише уд-рәкәта и ки-ә-сфәлише. Кәга ә-сфәл'үвәше пә имәше иднә пәсна зә-сфәл'ү-вәнөто нә-нивестәта. Кәа ки-ә-сфәлише ки-ә-нөсише дөма, таму кәј-ки-жiviа су-мөмчито и ки-си-прудәлжише свәдбәта.

Нă-вечърта кăј-десит сáятут ки-дóјдиа гóстă ут-нивестăта кáдă ä-ймăа зимáно. Тiа му-си-вiкáа пугáзеи. Зă-тiа ки-гóтвиа пá пóсeбнa мánцa, нeкyј кyкóшки, нeкyј пiлци, рáбóти ки-му-спрeмиa. Ки-дóиa вiјa, ки-и-причeкáа, пá су-нивeстăтa, су-зурлитe к-óдиa. Ки-дóјдишe идeн кáту кyрир, дă-кáжимe, ки-кáжишe: йдáт. И óни ки-испáдниa су-нивeстăтa, зeтут. Тiа бeа руднiни нă-нивeстăтa. Ки-му-бáцyвишe рáкă нивeстăтa, зeтут. Ки-дóјдиа тáм, ки-јáдиa, ки-пiијa. Дур пунидeлнáкyт и тáкá ки-сфáршишe свáдбáтă.

Пóслe тáму ймáшe дрyги нeкyи убичáи, шó му-вiкáт, блáгáтa рáкiа ... А уф-пeтукyт ки-óјшă, нивeстăтa и зeтут ки-óдиa нă-нункyтy дă-сă-гóстáт. Пeтyк вeчъртa к-óдиa нă-нункyтy, тáм ки-спiијa. Сáбyтa ки-си-óдиa дóмa. Уд-дóмa пóслe ки-стáниa ки-óдиa пá нă-мáјкa-мy, знáчи зeтут нă-дeдy-мy. Ки-óдиa нă-мáјкa-мy сáбyтa нă-вeчъртa и нидeл'áтa цeлиут дeн, ду-нидeл'áтa нă-вeчъртa. И нидeл'áтa ки-си-óдиa нáзyт и тáкa сe-тyрyвáшe свáдбáтa. Двe нидeли гóрe-дóлy.

(Максим Каранфиловски)

Кониково

(Одломка од Кониковското евангелие)

Бeшe дóцкaнa нa тóа дeн, прáвниут ут сeдмицaтa, и бeа врáтитe зaтфóрeни, тáму дeкa бeа учeницитe сoбрáни зaрaди стрáхyт јудeјци, дyдe Исyс и зaстáнa пу срeдe и вeлe нa нiх: мiр нa вáс! и кá кáзa вóа лaкaрдiа, мy пyкázá рáцитe мy рeбрутo мy. И учeницитe сa зaрaдyвáа кá вiдoа Гóспyдa. И Исyс пáк мy рeчe: мiр нa вáс! Кá мa пyштi Тáткy, и áзe пyштaм нa вáс. И кá рeчe вóа, дyјнá нa нiх и рeчe: зимáјтe Дyх Сфeтiи! И нa кóгyтy грeхyвитe прóститe, сa прóстeни, и нa кóгy зáптитe, сa зaптeни.

И Тoмá, штo сa вeлeшe близнáк, eдiн ут двaнáјстe, нe бeшe сoс нiх, кóгa дyдe Исyс. Мy вeлeа сáнкi дрyзитe учeници: вiдoх-ми Гóспoдa. И óн мy рeчe: акy нe вiдaм нa рáцитe мy нишáнитe ут кaрфiитe, и акy нe клáдaм прáстyт ми нa нишáнитe, и акy нe клáдaм рáкaтa ми нa рeбрутo мy, нe к-п(о)вeрyвaм“.

Воденско
Воден

Как Гóспут испитáл мáжут и жéнтá

Излизéл áднáш дéду Гóспут дá-си-извйде л'ўту нá-зёмjáтá. Кá-вáрвёл пукрáј-áднá-нивá, видéл áдну урáч – си-óрá; Гóспут гу-дуближйл и му-вёле: „Дубр-ўтру, јунáче!“

- Дáл-ти Бóк дóбру, дéду!
- Кá ти-óде рáбóттá, сйнку, ти-спóре?
- Ёх, дéду, сá-мáчáм, áмá-и-Бóк к'и-пумóже!
- Тáкá, сйнку, тáкá! Áј дá-видáм кáк óрáш тй!

Вó урáчут извáдйл áднá-брáздá, дигнáл рáлту, вáрнáл волóвте нá-дрўгáтá стрáнá, димéк нá-тá стрáнá, утдéкá зáфáтйл пáрвнáтá брáздá, и зáурáл дрўгá брáздá. Тáкá, кá-á-свáршйл и вá брáздá, пáк вáрнáл вулóвте и зáурáл уд-дрўгáтá стрáнá нá-нивтá.

Гу-пўле Гóспут, кá сá-мáче вó урáчут, сá-смйлувá нá-негу и му-вёле: „Óти, бре-сйнку, сá-мáчиш тáкá, мáчиш и волóвте, кá-ј-вáрнўвáш зá-сéкуá брáздá.

- Áми-кáк, бре-дéду? му-ричé вó урáчут.
- Óбáрни-ј, сйнку, пá уд-вá стрáнá и зáурáј. Кá-к'и-стйгниш ду-крáјут, нá-нивтá, пá óбáрни ут-тáм и óрáј.

Урáчут сá-чудйл – чудйл и си-рékáл нá-ўмут: „Áј дá-видме и вó мурáфёт нá-дéўту“ и зáурáл тáкá, кá му-кáжáл стáрицут; кá-извáдйл три-чeтйри брáзди, дéду Гóспут гу-пупитáл: „Ё, му-вёле, и сá-нáсмйјўвá, кá ти-сá-пўле сéгá урáјниту?“

- Спулáј-ти, дéду, нóгу лéсну и нóгу спóрну вáрве сéгá.
- Áјде, сйнку, утсéгá сé тáкá дá-си-óрáш – му-ричёл дéўту и си-зáминáл.

Кá нáближйл áдну-сéлу, зáчўл уд-áднá-кўјкá шкрйп-шкрйп уд-некуј рáјзбуј: „Чéкáј, си-ричёл дéду Гóспут, дá-видáм кáк ткáс тá жéнтá тáму“ и влизéл у-двóрут нá-кўјкáтá: „Помóжи Бóк, ни-вёсту! – Вá жéнтá ткáлá тáм, нá-трéмут.

- Дáл бóк дóбру, стáру! Шо-пáлáш тўкá? и сá-нáсмйјáлá.
- Пўлáм кáк ткáјш, нивёсту, и сáкáм дá-тá-питáм, кá ти-óде рáбóттá.

- Кá к'и-ми-óде? – кá сáкáм, тáкá ми-вáрве.
- Áмá-кá глédáм, чéду, не-ти-спóре ... Óти сé уд-áднá стрáнá ткáјш и кйниш кóницут – вáтукут?

– Ёми-уд-двёте?

– Уд-двёте ја! Ёту как: фърли сувалкята су-десната рака, стегни-гу напкум концут! Ё-така! Ё-сегя фърли суфалкята су-ле-вята рака удлеву и па стегни концут!

Заткала нивестата, ка я-научил деуту и са-чуде, колку лесну и спорну са-ткае платнута! Заиграла сувалкята у-рацту на-младаята жена, и нишчелките запијале кату-кукошка, кога куткудјака. Пуглидал деду Госпут, пуглидал и си-таргнал: „Остани су-здраве, нивесту!“

Ду-годинта деду Госпут па таргнал пу-земјата и право на-танапта при-урачут: „Дубрутру, јуначе!

– Дал-ти бок добру, деду!

– Ка ти-варве, синку, урајнту?

– Ми-споре, деду, ногу ми-споре: за-ден изурувам две пургоњи!

– Арну, чеду, арну! Ёми-кој та-научи така спорну да-браш, сине? Урачут убарнал очи на-небту: „Госпут, деду, Госпут ма-научи: он е-вредин за-се нешчу. И адну-стару кату-теп ми-пукјаа.

– Така, синку, Госпут та-научи и сегя та-благусове; ден да-браш, година да-раниш цала кужа! И си-заминал.

– Ка стигнал у-то селту, дека ткала жента, я-пита: „Ка ти-оде, нивесту, ткајниту, – ти споре?

– Ём ми-споре ткајниту, ем ми-са-далже платнута!

– Ё-така, керку, я-така! Ёми-кој та-научи така лесну и спорну да-ткајш, нивесту?

– Их па-ти! кој к'и-ма-уче? му-риче ва будалата жена: сама-самичка кату-млада нивестичка.

– Ёма-ка са-научи сама, бре-керку? – му-веле Госпут, за-да-му-упита умут.

– Ёт така: сама самичка кату-млада нивестичка – му-веле па ва будалата.

– Ёма-никуј не-ти-пукјаа – му-веле пак Госпут.

– Ёх и ти, стару-ару! ти-кажаа; стига вик'е ми-збуруваш: дана-мислиш па-оти ти ма-научи?

– Добру, добру, нивесту. Ај сеј-си су-здраве; яма-ут-Сечку ду-Виликдин да-ткајш, пуд-мишка да-гу-ношиш!... му-риче Госпут и я-устави.

Зато и ду-сегă рăбѳттă на-урăчут му-спѳре, а нă-жѳнтă и ўмут му-е-кўсă, и рăбѳттă му-нѳ спѳре, брăтче!...

Трпче Гувидарчев (Васил Думев)
Дум 1943 : 18–20

Кронцелєво

Цăривите синѳви и лăмјата

Имăл аднă-цăр трѳ синѳви. Имăл и аднă ѳбѳдку. Кăтă-гудїна прѳт дă-зрѳе тѳ ѳбѳдкуту му-гу-идѳле. Кѳ-удѳле дă-гу-бѳрăт, гу-нăјдувăле издѳну. Тїа дѳцтă сă-принудїле и му-рѳкле нă-цăрут: „Ѓј нїа к-ѳдїме кї-гу-чўвăме ѳбѳдкуту“. Ёт тѳ гулѳмиут утїшăд аднă-гудїна дă-гу-чўва, арну-ăмă сă-успăд їли кăк правїд, му-гу-издѳле ѳбѳдкуту. Ѓј нă-дрўгăтă гудїна срдѳнуту дѳте му-рѳкăл нă-цăрут: „Јас к-ѳм“. Стăнăд и утїшăд, пă їстă рăбѳтă стăнăла, пă му-гу-издѳле ѳбѳдкуту, нїшчу не-фăтїд. Кă-дујдѳл нă-трѳттă гудїна, тѳ мăлуту му-рѳкăд: „Јас к-ѳм кї-гу-чўвăм вă гудїна!“ А тѳ и пѳрăну сăкăд дă-ѳде дă-гу-чўва, ама брăткăтă-му не-сăкăле. „Ѓј-бе, тї кї-ѳјш, бѳгăј нăкă, кăлѳшу!“ Тăкă велѳле тѳгăј, сѳга кăндисăле: „Дѳбру, ѳј ѳди!“ И кă-утїшăд, вѳ сиднăд, демѳк, чикăд. Аднѳ нă-сăбăјлиту прѳд-зѳри дѳшлă лăмјатă и-пўле кăу-тăквѳ, кăу-дă-му-бѳре нѳкуј, и вѳ-пăт. Су-тѳ буздугăнут мăнўве, удїра, Тѳгăј му-сичѳд нѳкуѳ глăва. Лăмјатă имăла дѳвит глăви. Рăнѳтă тă избигăла, ѳбѳдкуту нă-мужїлă дă-гу-јăде. Вѳ дѳшăд дѳмă, кă-жăд. Ко-нăм вїа видѳле ѳти истїнă бїд, зѳле к-ѳдăт кѳ-пăлăт лăмјатă пу-кăрвтă нăнăкă. Удїле, удїле, и дујдѳле нă-нѳкуѳ дўпкă. И сă-чўдăт: „Кăк дă-прăјме? Кѳј дă-сă-пўшче у-дўпкăтă?“ Ё-ѳ сă-лăфїле дă-сă-пўшче тѳ гулѳмиут. „Ѓку дѳе рѳт дă-їмă дѳлу нѳшчу – рѳкăд гулѳмиут – јас кă-ă-зăтрѳсăм фăртѳмăтă, тѳгăј дă-мă-извăјте нăгѳре, ѳку нѳ, пушчăјте“. Гу-пушчăле, гу-пушчăле, тѳ сă-уплăшїд и ко-зăтрисѳд, гу-извăдїле. Дѳшăд срдѳниут, и тѳ тăкă. Тѳ кăлѳшут му-рѳкăд: „Мѳне дă-мă-пўште, дудѳкă кї-ѳде нѳкă ѳде!“ И ѳн сă-вăрсăд зă-фăртѳмтă и влизѳд у-дўпкăтă. Вїа му-пўшчăт нăдѳлу, гу-пўшчăт, гу-пушчїле дўри дѳлу. Сă-свăлўва нă-дѳлнăтă зѳмнă. Кă-сă-свăлїд нă-дѳлнăтă зѳмнă, удѳд пу-нѳкуѳ пăт нăис-плăнїнтă. Нăѳјгă тăм аѳа-бăбă у-ѳа-кулїпкă. А-пузрăвїд бăбтă, а тă пăк-гу-пукăнїлă дă-влѳзе у-нѳјнтă кўјкă. Сидѳд тăм аднă-дѳн, двѳ. гн видѳд нѳшчу дăлѳку у-плăнїнтă, кăту дă-му-лăс-кăл нѳшчу. Зăтă а-питăд бăбтă: „Кї-тă-пїтăм, бăбу, шѳ лăска при-

ку-ва тѹмбѹта у-плѹнїнта?“ – „Сїнку, – рѣкла бѹбѹта – тѹм жїви лѹмјѹта шѹ-тувѹднѣкни ѹ-рѹнї тї“. Нѹ-ѹтруту нѹ-ѹндинту кинисѹд, ѹде тѹм нѹ-тѹ мѣсту. Нѹѹјґѹ тѹм пѹлѹти. Тѹму нѹјдѣд трї дивуј-чїјнѹ, нѹгу лїчни бїле. Бїле цѹриви кѣрки. Кѹ-гу-видѣле тїѹ мѹ-мите му-рѣкле: „Амѹн, брѹте, бѣгѹј уттѹкѹ, тѹкѹ-ј-лѹмјѹта, си-дуј-дѣ, му-удрїле глѹви ѹднї, јѹѹ рѹнѣта, ѹку-стѹне, кї-тѹ-изѣде. А нїѹ зѹ-тѹ рѹбѹтѹ сне-дујдѣни, зѹ-дѹ-нѹ-јѹде. ѹстѹј, бѣгѹј!“ Вѹ јунѹкут пїтѹд: „Дѣкѹ-ј?“ – „Јѹ-а тѹму у-дрѹгтѹ удѹѹ“ – му-рѣкле. Вѹ влѣва нѹтре, тѹ стѹнѹвѹ, ѹмѹ дур-дѹ дѹе рѣт дѹ-стѹне дѹ-гу-кѹсне, дѹ-гу-лѹпне, ѹн су-буздугѹнут – пѹт! Му-и-удїрѹ тїѹ глѹвите, ѹ-сѣче и ѹ-буунѹвѹ нѹземи. Мѹмите и-уткинѹвѹ. Бїле кѣрки нѹ-нѣкуѹ цѹр. И-врѹјкѹ нѹзѹт дѹ-си-ѹѹт. И-дунцѣд нѹ-дѹпкѹтѹ. Нѹјгулѣмтѹ бїлѹ лїчнѹ кѹу свѣзда, срднѹтѹ кѹу мисичїнѹ, а нѹмѹлѣчкѹтѹ-пѹ кѹу слѹнце. Тѹ гулѣмтѹ ѹ-тукмїд нѹ-гулѣмиут брѹт, тѹ срднѹтѹ нѹ-срднїут, а мѹлѣчкѹтѹ ѹн ѹ-зѹдѹржѹд. Му-викнѹд дѹ-мѹ-ѹ-пѹшчѹт фѹртѹмтѹ. Тїѹ ѹ-пѹшчїѹ. Вѹ ѹ-вѹрсѹд гулѣмтѹ мѹмѹ и му-рѣкѹд: „Вѹ нѹ-гулѣмиут брѹт!“ Тїѹ ѹ-извѹјґѹт и пѹлѹт – лїчнѹ кѹу свѣзда. „Вѹ нѹ-срднїут брѹт!“ Вѹ бїлѹ лїчнѹ кѹу-мисичїнѹ. Нѹјѹсѹдин му-рѣкѹл: „Вѹ-пѹ зѹ-мѣн!“ ѹрнѹ-ѹмѹ, ѹти тѹ бїлѹ лїчнѹ кѹу-слѹнце кѹ-ѹ-извѹдїле гѹре, сѣкуј уд-нїх сѹкѹл дѹ-ѹ-їмѹ. Зѹ-тѹ сѣгѹ вїѹ сѹкѹле мѹксус дѹ-мѹ-ѹ-зѣвѹт, и-зѣле дѹ-гу-извѹдѹт, гу-пѹшчїле нѹдѹлу. Нѹјкѹле дѹ-гу-извѹдѹт гѹре и зѹ-тѹ гу-пѹшчїле прѹву дѹле. И вѹ ѹде ѹшче пѹдѹлу. Нѹѹјґѹ дѹе брѹвјѹ, кѹту-шѹ-му-кѹжѹлѹ нѣјнтѹ мѹмѹ ѹшче прѣт дѹ-ѹ-пѹшче нѹ-гѹрнѹтѹ сѣмнѹ, ѹднѹ цѹрнѹ и ѹднѹ бѣлу. Е тѹ бїд – зѹ-цѹрнїут ѹк-сѹ-фѹтиш, дѣмѣк, к-ѹјш ѹшче пѹдѹлу, пѹ-зѹ-тѹ бѣлту ѹку-сѹ-чѣпнїш, кї-тѹ-извѹде гѹре. И вѹ сѹ-пѹшчїд дѹ-сѹ-фѹте кѹ-сѹ-буцѹле, и ѹ зѹ-бѣлту, дѹ-зѹ-цѹрнѹту. Зѹтѹ ѹшче пѹдѹлу утїшѹд. Сѣде нѹ-ѹнѹ-плѹнїнкѹ и сѹ-чѹде шѹ дѹ-прѹве, не-знѹе дѣкѹ дѹ-фѹте. Лѣже тѹм пуд-ѹнѹ-сѣнкѹ, кѹ-пѹле ѹнѹ-пїле цїфкѹ нѹ-ѹнѹ-дѹрвїче и вѹ кѹ-си-фѹрле ѹчите, пѹле тѹму ѹнѹ-змїѹ сѹ-дѣбе ду-сидѣлту дѹ-му-ј-зѣвѹ пилїшчѹтѹ. И вѹ извѹјґѹ тѹ буздугѹнут – пѹт! Мѹнѹвѹ, ѹ-удїрѹ тѹ змїјтѹ, ѹ-сѣче и ѹ-буунѹвѹ. Пилїшчѹтѹ и-уткинѹвѹ. Тѹ мѹјкѹ-му нѹ-тїѹ пилїшчѹ тѹм бїлѹ, кѹ видѣлѹ, ѹде и му-вѣле нѹ-вѹ: „Шѹ сѹкѹш дѹ-тѹ-пудѹрѹм шѹ-ми-сѹ-нѹјде, ми-уткїнѹ чѣѹтѹ!“ – „Шѹ кї-сѹкѹм јѹс – нїшчу; тѹкѹ дѹјде рѹбѹттѹ“. – „Кѹжи, шѹ ти-трибѹвѹ“ – му-рѣкѹд пїлѹту. – „Пїле си-тї, шѹ кї-ми-пумѹјш?“ – „Шѹ ѹку-сѹм-пїле, ѹку-ти-трибѹвѹ пѹмуш, їмѹ дѹ-ти-пумѹжѹм, шѹ-кї-мѹжѹм“ – сѹкѹл пїлѹту дѹ-му-вѹрне дѹбру зѹ-дѹбру. „Ўј-ми, ѹку-сѹкѹш – му-рѣкѹд јунѹкут – јѹс-сум ут-филѹн мѣсту, ут-гѹрнѹтѹ зѣмнѹ; сѹкѹм дѹ-сѹ-вѹрнѹм гѹре, дѹли кї-мѹже дѹ-мѹ-извѹдиш тї гѹре?“ – „Дѹ – удгѹвурїд

пйл'ту – ки-тә-извám, áма пáрвну ки-нájдиш мéсу, áнá-бíváд йли тэле ки-зéвáш, ки-гу-зáкóлиш, ки-гу-удéриш, мéсуту ки-гу-клáжш бáшкá, тá кóжтá кá-нáпóдниш вóдa. Ки-и-зáкáчиш тýкa нá-мéне нá-крýлтá и тй ки-сá-кáчиш. Ко-ки-рéчáм – крáк! áнá-кумáт мéсу ки-ми-дáжш дá-гóлтнáм, ко-ки-рéчáм – крáк!, áнá-чáпчáк вóдa ки-ми-тýриш дá-сá-нáпйáм“. Јунáкут á-свáршйд тá рáбóтá, нéкуá бй-вáд зáклáд, прáвйд мéсу кóдкy трибувáд, и-зéл тá кóжтá á-нáпáл-нйд вóдa, и-зáкáчйд тйá нá-крýлтá и óн сá-кáчйд. Áјде нáпкyмтá тó прáву гóре гу-нóсе. И кá-дyдé блйзу гóрнáтá зéмнá, óшче прéд-дá-гу-извáде пйл'ту, рéкáд – крáк!, а нé-му-стйгнáд мéсуту, нймáд шó дá-му-дáде, уд-нóгтá си-сéче áнá-кумáт, тýкa уд-жáбтá и му-дáвá, и стйгнáд, уше зá-мáлдце бйд. И сá-свáл'увá. – „Тýкa?“ - пйтáд пйл'ту. – „Дá, тýкa“. – „Сé јás ки-си-óдáм, спулáј-ти нóгу, дá-сá-нáјме пáк кáу-прйáтéли, кá-ки-дóе рéт, пáк зá-су-тéбе дá-ймме прйáтéл'сву“. Кá-фáтйд дá-óде вó јунáкут, óн крйве. Пйл'ту гу-пйтáд: „Шó крйвшй?“ – „Јás, тáкá и тáкá, кá-свáршй мéсуту, нéмше дá-ти-дáдáм, ут-тýкa си-сйчéк, уд-нóгтá“. Пйл'ту му-рéкáд: „Јás тó нéмáм óшче гу-гултнáт!“ И зéвá тó мéсуту му-гу-дáвá, му-гу-зáлйпýвá тáму и сá-испрáвýвá тó дéјтту, кинисýвá, си-óде нá áкa. Вyнтурут – éт тó пйл'ту – си-утйде дóлу. Јунáкут и-нáóјгá брáткáтá кáк сá-прéчкáт тáму, кáк-сá-кáрáт зá-тá нéјнтá мóмá шó-бйлá лйчнá кáу-слáнце. Аднóту вйкá: „Јás к-á-зéм!“ Дрýгуту-пáк вйкá: „Јás к-á-зéм!“ Вó кá-испáднáд, му-рéкáд: „Зáшó сá-кáрте? Шó-е рáбóттá? Ёт јás ви-пушчйк мóми нá-вáс, тá е-нá-тéбе, тá е-нá-тéбе, á-вá-е-пáк нá-мéне, вá рáбóтá тáкá-е“. Нймáле кулáј тйá шó-дá-прáвáт, óн му-и-свáршй тйá рáбóти: áбóдкyту гу-дучувá, лáмјáтá á-утепá, жéни му-нáјдé, пулиш, си-óдáт дóмá. Цáрут кó-видé óти жйви и зрáви сá-врáтйá синóвите и дивóјки лйчни си-дун-цéа, прáве áнá-свáдбá нá-сáте. Л'ýјту шó-бйле нá-свáдбáтá сá-нá-јáле, сá-нáпйле, глéнди прáвйле, дáмéк, цумбýш, áнá-ýбáву.

И јás тáм тá вéчáр бéк, прáвйк нóгу áрну шó-утйдик тáм, вйчéрa дубйк и ут-тáм си-дyдéк дóмá.

Кронцелeво

Кос кусуле

Си-имáд аднó Кóс Кусýле и си-пр'áвйд сидéдце н-аднá дáбйч-кa. Тáм си-снисéд трй јáјцa и си-л'упйд трй пилйшчйчкa. Лисйцтá кá-нáучйлá óти ймá тáм пилйшчá óде дá-му-и-сáкa. И му-вйкá:

„Кос Кусуле, вартам пашка, сечам дабичка, пушчи-ми пиле“. И ва птичката му-пушчила адночку. Ај нам на-утруту на-другиут ден лисицта па оде, па му-вика: „Кос Кусуле, вартам пашка, сечам дабичка, пушчи-ми пиле“. Ва птицта па му-пушчила уше адночку. Лисицта гу-зела пил'ту и избигала. Напкунта утишла при-Кос Кусуле тета Врана, а гу-наојга дека плака. „Шо плакаш, Кос Кусуле?“ – „Е, как да-не-плакам? Три пилишча имам, две те мизиде лисицта, уше адночку имам. И во ми-гу-сака“. „Как, мори, му-и-пушчаш, как ти му-и-пушчаш?“ – „Еј-ми, она ми-вика: вартам пашка, сечам дабичка, пушчи-ми пиле“. – „Ух, мори будала – му-рекла тета Врана – су-шоб, мори, ки-ти-сече она дабичката? Нема ни-раце, нема ни-нош, ни-балтиа. Ти, ко-ки-ти-дое друк пат да-ти-вика, да-му-речиш: врти-де, сечи-де, не-ти-пушчам“. Лисицта па утишла, му-вика така. Кос Кусуле му-веле: „Врти-де, сечи-де, не-ти-пушчам“. – „Ах ти – му-рекла лисицта – знам јас кој та-научи тепа така, тета Врана, ама ки-виде јас шоб ки-му-прам на-неа. Лисицта утишла, си-лигнала у-адна трева на-адну сланце така, и спие таму. Тета Врана пушчала узгора и а-видела там дека леже. И утишла, а трчила спие. Тупни тука, тупни таму, не-мърда ич. А тупнала за-у-устата и ва-ам! А-лапнала. Тета Врана му-рекла на-лисицта: „Сега да-ма-јадиш не-ми-ј-срак, да-ма-печиш, не-ми-ј-срак, ама ут-висок камин да-ма-фърлиш ногу ми-ј-срак“. Лисицта утишла палала адин-висок камин и ут-там а-пушчила надолу. Тета Врана – фррр! си-литнала нагоре.

Меглен

Саракиново

Кумка Каличка и гърне са варе

Си-биле маш и-жена и-си-нимале деца. Испаднале на-нивата и-си-нашле една жел'ка и си-рекле: „Катока немаме деца, ки-си-а-зевме за-на-чедо место“. И си-а-зеле и си-а-занесле дома, и си-а-карстиле Кумка Каличка. И-напкун дошло нидел'а, си-клале месо на-застрата у-нидел'ата и си-отишле две те на-царква маш и-жена и му-рекле на-Кумка Каличка да-му-турува вода да-не-за-варе гърнето. И Кумка Каличка ка-видела да-нема вода гърнето и-са-пропуштила у-гърнето и-са-сварила у-гърнето. И си-дошле мајка-му и-тајко-му от-царква и-фатиле да-а-палат низ-дома Кумка Каличка. Ка-виделе дека-а-нема никаде, седнале две те да-ру-

чѣт, и-ричѣа: сигурно отиде да-си-игра су-мобичките. И-фѣтиле да-турувѣт од-гѣрнето и кога-ке-видѣт Кумка Кѣличка у-гѣрне сѣ-варе. И-мѣјка-му и тѣтко-му плѣкале, плѣкале и-си-умреле.

Саракинов●

Истеранто магаре

Идно магаре ка-го-истирале от-дома и-си-тѣргнало по-пѣтут да-си-пала кѣсмѣт. Пунатѣмка си-нѣјдел едно коч и-му-веле на-магарто: „Дѣка, побратиме, к-бјш?“ И-магарето му-веле: „По-кѣсмѣт!“ „Нѣ ке-мѣ-зѣваш и-мѣн?“ И-магарето му-веле: „Ела!“ Пуудиле мѣлце, а-нѣјделе лесицѣта и-тѣа му-веле: „Дѣка, побратими, ке-бјте?“ И-тѣа му-велѣт: „По-кѣсмѣт!“ И му-веле: „Нѣ ке-мѣ-зѣвѣте и-мѣне?“ И-тѣа му-велѣт: „Ела!“ Пуудиле мѣлце, го-сретеле пѣтѣлут. И му-веле и-тој: „Дѣка, побратими, ке-бјте?“ И-тѣа пѣ му-велѣт: „По-кѣсмѣт!“ И-то му-веле пѣ: „Нѣ ке-мѣ-зѣвѣте и-мѣне?“ И-тѣа пѣ му-велѣт: „Ела, аку-сѣкаш!“ Ё-пуудиле мѣлце, а-сретнале пѣ бибѣта и-му-веле и-тѣа: „Дѣка, пубратими, ке-бјте?“ И-тѣа му-велѣт: „Нѣ-истираја от-дома и-сѣа к-бјме по-кѣсмѣт“. И-пуудиле мѣлце, нашле еден волк умрен на-пѣтут, и-гу-фѣрлиле врз-магарто да-го-носе. И-пуудиле мѣлце, слѣшат у-една дупка свѣркѣ и си-рѣкле: ке-бдиме тѣмка да-вѣиме шѣ има, шѣ-свѣрѣт. И кога отишле на-врѣтѣта гу-пуштиле волкут (умрениут волк) на-врѣтѣта и-тѣа влизеле унѣтре у-кѣкѣта, и кога виделе: волците свѣдба правѣт. И-фѣтиле волците да-вѣкѣт: „Сѣмо мѣсо дѣма дѣшло, сѣмо мѣсо дѣма дѣшло!“ Пѣ тѣа (магарето, кѣчот и-дрѣсите) фѣтиле да-вѣкѣт: „Шѣ-има наѣдур, то ке-вѣ-нѣјде“. И кога-отишле волците да-видѣт, кога го-виделе умрениут волк фѣтиле да-сѣ-вѣкѣт за-да-бѣгѣт. Ут-стрѣк шѣ-сѣ-уплѣшиле магарето фѣтило да-рѣка, кѣчот фѣтил да-буца на-дѣрѣците, а-волците си-ричеле бѣти-кѣрфѣи кѣве кѣчот за-да-и-убѣсѣт. Лесицѣта фѣтила да-рѣе у-зѣмин, а-волците си-рѣкле: „Грѣбови ни-кѣпѣт“. Пѣтѣлут пѣ ут-грѣда на-грѣда, а-волците си-рѣкле: мѣсто пѣла за-да-нѣ-убѣсѣт. А-бѣбѣта фѣтила да-вѣка: бѣрак, бѣрак, бѣрак! Волците си-трѣчили ѣти му-вѣка: Елајте, вѣрнѣјти-се наѣт.

Волкут и лесицата

Бил един-рибар и-отишъл да-продáва рíби у-едно село. И на-пáтут ка-одил а-нашъл една лесица на-пáтут. И то си-ричел: умре-на-е ва лесица и си-а-фáрлил на-т-пáнãгонут и-тáрнал да-си-оде у-селото да-прудава рíби. А по-пáтут лесицáта станáла и ко-да-виде рíби у-кóшojте и-фáтила рíба по-рíба му-исфáрлила пулувинта рíби. И-рибарут си-извáрвил по-пáтут, а-лесицáта скокнá от-пáнãгонут и си-и-собрáла рíбите и си-и-зãнесела дóма, и-нãнижáла да-му-сã-сúшãт. И отишъл кумо-вóлче на-гóсте у-лесицáта, испулил на-гóре и му-рékãл на-лесицáта: „А-а, кума-лие, шó имãш тí?“ „Е, рíби, куме-вóлче!“ „Еми ут-дéка си-и-брá?“ „Е, кума-вóлче, да-ти-кãжãм: отидãк на-вуденицáта, му-а-зãпрék вóãта на-вуденичáрут и-утидãк пот-пирãницáта и си-и-нãбрáк рíбите“. Кумо-вóлче му-рékãл на-лесицáта: „Аjde, кумо-лие, да-ójме и-jãс да-си-нãбéрãм“. „Е-е – му-рékла кума-лиса – тí кe-си-зéвãш сéãа едну-буре, кe-си-гу-вãрзиш за-пáшкãта и кe-ójш пут-пирãницáта, jãска кe-одãм кe-му-а-зãпрãм вóãта на-вуденичáрут, а-тí, кумо-вóлче, кe-нãбéриш рíби и ко-кe-нãбéриш да-мã-вìкниш“. Нãпкун отишла кума-лиса, му-кãжáла на-вуденичáрут: „Вуденичáре, вуденичáре, ти-а-зãпрéа вóãта!“ И вуденичáрут си-зéл еднã-мãстãгáрка и му-отишъл на-вóлкут и-úдри су-мãстãгáркãта на-вóлкут и му-се-ск'ина. пáшкãта на-вóлкут ут-тегнãjте. Вуденичáрут имãл росници и-отишла лесицáта, сã-нãjдéла су-русници и тã шo-му-остãнã си-а-нãмãчкã глãвãта и си-избегã. По-пáтут коãа-гу-стигнã вóлкут и-фáти лесицáта да-му-се-плãка на-вóлкут и му-вìка: „Ах, кумо-вóлче, глãвãта ми-а-скãрши вудиничáрут, ми-истичé мóзукут“. А куме-вóлче му-рékãл: „А види-мã мéне, jãс бeс-пáшкã-сãм“. И нãпкун ко-отишле на-еднã рéка и му-вéле кума-лиса: „Ах, кумо-вóлче, да-мã-крéниш, нe-мóжãм да-а-пomинãм рékãта“. И му-вéле кумо-вóлче на-лесицáта: „Кãчи-се врз-мэн!“ И-нãпкун коãа-сã-кãчи и му-вéле: „Бóлин зрãф нóсе, бóлин зрãф нóсе“. И-нãпкун вóлчо му-вéле на-лесицáта: „Тí си-зрãва, кe-тã-фáрлãм у-рékãта“. И-му-вéле óна: „Види кãко ми-e-глãвãта, мóзукут ми-е-истичэн, jãс ут-шó мe-бóле глãвãта нe-знãм шó лãфãм“.

Сйруино

За свилената буба

Ки-мíнат симинáри и ки-дáват кутíи кóј кáк ки-íма лís да-и-рáне. Тí аку-íмиш зà-чéтири кутíи ки-зéвиш чéтири, трí ки-зé-виш, јáс иднá, кóј кáк ки-íма лís. Ки-си-и-зéвме кутíјте, ки-си-ј-дáржме дóма. Кá ки-дóјде Велíгдин, ки-си-и-клáјме тíе кутíјте, ки-ј-тúрме у-иднá крáпче, ки-ј-завíјме и ки-си-гу-дáржме нà-тóпло тó сéме у-кутíјта шо-ки-гу-зéмме ут-симинáрут шо-ки-гу-дóнце. И ка-ки-дóјде у-тóплуту врéме укулу-Велíгдин, ки-пóчне тó да-са-рóе, и ки-си-гу-удвíвиш ка-ки-íма пл'ускáни сéмијна и ки-дóјде врéме ки-збúвне тá кутíјта да-са-рóе и ки-си-зéвиш ки-си-нàбéриш кáпíна, íма кáпíни пóдно укулу-кúјкта, ки-си-нàбéриш лísте и ки-си-стáвиш. Тóгин мáлце мéсто-и, ét ка-вá мáстá, ки-си-ј-клáвиш кутíјта, кáрпа шо-ки-си-à-рáшíриш. Сéмтò шо-ки-пл'уске, шó ки-са-рóе тó, ки-си-клáвиш иднà-нóвина нà-тó едну-òдáрче ки-си-прáјш или мáса, шó íмиш ки-си-клáјш и нáм ут-тá кáпíнта ки-си-клáвиш нà-сéмтò, ки-си-скíниш лís, ки-клáјш тó óдма, ки-са-налéпе и тí ки-си-шíриш тúка, ки-си-клáвиш нà-òдарут или мáса, тóгин бéа мáлце па-мóжиш нà-синíја, нà-шó бýлò. И ки-си-клáвиш ут-кáпíнта, ки-са-пóднат, ки-са-лéпат, тí клáви-си, ки-са-лéпат, ки-си-à-нàпóлниш и ки-нéма вíке да-пл'уске, ки-си-à-исклáвиш ду-трí дéна тáкá ки-си-прáвиш и пишíм утпáрвин ки-си-бéриш лíшче мáлце, áма тó нóгу сítну ки-гу-дрóбиш, оти-тó óште пл'ункичка-и, ки-пóчниш да-си-à-рáниш вíке. Ду-трíте дéна ки-à-изрóиш. И ут-трíте дéна ки-си-пóчниш ки-си-дрóбиш лíшче, ки-си-нàбéриш лís ут-цáрнícта и ки-си-дрóбиш и ки-си-à-рáниш. Ду-трíте дéна ки-à-рóиш пóсле, ки-си-дрóбиш и ки-си-à-рáниш. И óна тóгин не-мóш да-јáде, мóкут сáл гу-смúка нà-лístут. Áма пу-иднà-нидéл'а ки-пóчне црáвче да-са-пујавúве éндрáчку и ки-пóчниш пу-éндрò лíшче да-дрóбиш, пуéндрò, пуéндрò. Сéква нидéл'а óна са-сличúве, са-гулимúве, бúbичкáта ки-стáне пúгулéма, сéква нидéл'а ки-ма-à-мéни стéл'кáта, гúбришту шó-е пá ки-ма-à-фáти стéл'кáта, и сé тáкá, а ут-тá стéл'кáта тóдкyви кумáти ки-кíниш, óна уд-дóлнyту гúбриту ки-му-гу-извáдиш, а гóрнyтò шó-е лíшчту, да-рéчме ут-чéра и ут-вáден ранéта тó су-сé ки-à-кíниш, ки-à-клáвиш пá нà-дрúгу мéсту, нáчи, ки-са-гулимúве, ки-са-прáве пóвичку, а нé кáк шо-ки-à-рóиш. И тáкá ки-си-à-чинúвиш. Кá ки-дóјди, пá ки-гу-фáр-лиш гúбриту-стéл'кáта, пá ки-ма-à-извáдиш, пá пуно́ву ки-à-раз-рétчиш. Тáкá ки-си-прáјш, да-рéчме, чтíри пáти ки-à-рétчиш. Ка-ки-дóјде у-гулéму нóгу и ки-пóчне óна вíке ки-à-крéве глáвта,

ки-пóчнат влакна да-испáјғат, куприна, ки-пóчнат влакнѐнца да-испáјғат уд-мўцкaтa, сa-знáе дѐкa сáкe да-вѐе кужўрци и ки-óјмe у-плáнинтa ки-сѐчмe брѐс, гáбир, дáп, ки-сѐчмe лѝсник, ки-нa-дóнцaт дóмa и нѝе ки-си-ј-прáјмe вѐјки тѝе, ки-си-ј-завиткўвмe тáквѝјa, тa-ј-вѐјкa тóлкaвa нѝе ки-a-извѝткaмe пўтѝснa ки-a-прáјмe и тáкa ки-a-клáјмe пу-крáјтa и стрeдѝнa ѐт пу-тóлкyви кóтáри дa-ѝмa вóвa, вá нaвáки тáкá ки-си-a-прáјмe су-тѝе, ки-си-a-угрáдмe тá ки-пóчнe дa-си-шѐтe бўптa пу-вѐјктa сáкe дa-вѐе кужўрци и ўтринтy пá тáкá. Тáм дѐк-ј пубилѐнa бўбaтa дa-рѐчмe шo-сáкe дa-нáјдe мѐстo зa-кужўрyви дa-вѐе ки-сa-пубѐлe пу-тѝе вѐјктe, бѐлa ки-бѝдe, сáтa бўбa ки-сa-нaкáчe нa-вѐјктe, нѝе пу-тѝе дѐкa шo-ки-бѝдe бѐлa дрўгa вѐјкa сáти цáрвe, пá дa-сa-завѝе бўбaтa ки-вѝдиш зa-идин-сáт áкy нóгy дa-вѐе кужўрци тóгин нa-нóгa цѐлy врѐмe, ни лѐп нe-ни-ѝјшe дa-јáјмe,...

Мара Пецева 1917 (Стојка Бојковска)
Бој 1988 : 200–201

Тресино

Тримина братка

Си-бѝлe тримѝнa брáткјa. Двѐтe гулѐми сa-лaфѝјa дa-óдaт нa-пичáл'бa, пумáлтy брáтe нe-сaкáлe дa-гу-зѐвaт нa-пичáл'бa. Тѝјa кинисáлe дa-óдaт пу-пáтyт, и тó сa-пупрaтѝлo пу-нѝх. Шóм-гу-дy-кимасáлe дѐкa ѝдe и пучнáлe дa-мáјaт су-кaмѐјнa пу-нѐгу зa-дa-сa-вáрнe нáзaт. Кa-видѐлy дѐкa нѐ-гу-сáкaт, утѝшлy у-ѐднa вyдинѝцa. A нa-тá вѐчaр у-вyдинѝцaтa сa-сyбрáлe дa-прáвaт кyфирѐнцијa мѐчктa, лисѝцтa и зáјцyт. Зaфaтѝлe дa-сa-пѝтaт кóј шó рaбyтѝд. Мѐчктa му-рѐклa дѐкa зaкyпáлa пáри нa-филáн мѐстy, и дѐттy чyјáлy. Сѐгa кѝ-јa-пѝтaт лисѝцтa шó срaбyтѝлa, и тá кaжáлa дѐкa влизѐлa у-ѐдин кyкyшáрник и и-удaвѝлa сáти кyкóшкѝ. Нaјсѐтнe му-дyјдe рѐдyт и нa-зáјцyт дa-кáжe шó рaбyтѝд. Тó си-нaпáрчѝ мyстáктe и ричѐлy: „влизѝх у-рáслyт, кáснáх мáлдцe ут-рáслyт и сa-пyштѝјa трѝ гулѐми пцѐтa, a јáс сyкyнáх прeкy ѐдин грáдиш и избигáх“.

Кóгa сa-усунá, дѐттy утѝдѐ нa-тó мѐстy кáдe вилѐшe мѐчктa и и-уткyпá пáртe. Су-нѝх нaпрaвѝ ѐднa гулѐмa фáбрѝкa и у-нѐјa клaдѝд аргáти дa-рaбóтaт. A тѝјa пyгулѐмтe брáткјa кa-шитáлe, шитáлe и сa-вáрнáлe нáзaт дa-си-ѝдaт дóмa бeс-пѐт пáри. Кóгa

виделе дека пумалиут брат са-збугатид, гу-питале уткѝде најдел тодку пари. То му-раскажа се пу-рет. И тија утиделе у-вудиницта и са-засалнале ду-вратта. Ка-си-лафеле така мечкта, лисицта и зајцут, на-мечкта му-примисалу нешту на-чувечку мѝсу. Та а-испалала вудиницта и најдела-и пугулѝмте браткѝја и и-изидѝла.

Трпе Анастасов 54 г. (Ристо Гацевски)
Бој 1988 : 205

Цѝрнешеве

За свадбата

Госте ногу, бро ногу, свѝрки, кал ѝмије ногу – дош вѝр-нише. Ка-играње, играње, сѝте руднини сѝ-субраја. И ут-там сѝ-на-брање у-нивестта. Нивѝстта оште не-ј-азѝр, не-бише готува. Нам, уттам дур-да-сѝ-направе нивѝстта азѝр, свирѝја, играја, ѝд тувѝрија рабѝтта. Уттам кинисаја на-цѝрквѝта утидоја. Сѝ-извинчаја убву, нивѝстта дѝрува. У-цѝрквѝа и-венчаѝте. Уттам си-дудѝја ут-цѝрквѝта пуиграја на-гумнугу трѝ, сѝ-качѝја узгора. Напкунта фѝти нивѝстта дѝ-дѝруве, си-издѝруве сѝте, свѝрки ѝмише, свѝрките свѝрат нивѝстта дѝруве, дрѝме, ја! Уттам шѝ-бија свѝтуштѝнте не-сѝ-качѝја узгора, сѝ-налугѝја, зашѝ сѝ-налугѝја – гу-фѝтија пѝталугу. Свѝтуштѝнте влизѝја у-кукушѝрникут, гу-фѝтија пѝталугу. Сѝсра-му на-нивестта уттам гу-видѝл зѝтут оти пѝталугу гу-фѝтиле, гу-лѝмјугу и во фѝјка, оде, му-гу-зѝве пѝталугу уд-раѝте. Дудѝ и ричѝ: „Мајко, пѝталугу не-сѝкам дѝ-гу-зѝвѝт гулѝмјугу, дам-гу то другнут, не-чѝне во дѝ-гу-зѝве“. Дур дѝ-му-гу-занци на-то тѝе сѝ-налугѝја, велѝт не-сѝ-качѝват узгора. И така не-дудѝја узгора. Нѝе, намта, шѝ правѝне – си-играја, си-свирѝја ду-идну-време. Ду-дѝситте сѝтут свирѝја и чѝнки ки-ј-пѝјдо сѝт свѝркте. Намка, уттам, кој ки-устане – гулѝмта сѝсра и зѝт-му. У-нас сидѝја цѝла нојк, дур засраѝта. Наѝ-засраѝта кѝ-дудѝе, стѝна нивѝстта сѝ-субличѝ, сѝ-измитѝ, сѝ-исчистѝ, ки-дѝјдѝт па ки-ѝ-ручѝт. Дудѝја дѝ-ѝ-ручѝт. Сѝ-изручаја сѝ-издрауваја, нам и си-избигаја. Уттам си-станѝвне су-дѝцта, бише мојугу Ѓѝрге, бише и зѝтут Ѓѝрге, бише и на-тѝт-му там, ричѝја дѝ-бѝгине па дѝ-бѝгине. Му-велѝам: ки-јајте и ки-бѝгне! Нам дур-дѝ-сѝ-најадне дудѝ рѝзугу. Му-бѝге. Ми, сѝ нѝе шѝ ки-прајне? Му-велѝам: ки-ѝјте на-тилфѝнугу, ки-пѝштте дѝ-дѝјде шѝрза дѝ-та-зѝве, курса-де. Уттам вѝе доднѝта маала. Утишле ду-дѝднѝта

ма́ала у-ду́жкнут, та́м си-тил' фунисале, си-пушти́ле. На́м са́-ка́-чи́ле утта́м и ва́-ј. Са́-сва́рши́ сва́пта. Де́цта, ви́е дру́йте де́ца, до́ма уста́наја, не-ути́дија ни́где. Ё́, на́пкә́мта, ка́-са́-ва́рнаја, са́-ва́рна́ме ни́е на́наза́т, ви́ке фа́тине да́-си-па́стрине, да́-са́-изми́ш, да́-си-на́-пра́виш. И та́ка са́-за́дубри́не су-ни́вестта. И ва́ би́ше.

Ё́, за́шо са́-ска́раја? Са́-ска́раја за́-ко́жете сва́тут Ді́не и Ко́л'о. Му-и-исти́ра ко́жете сва́тут Ді́не на́-Ко́л'о. И за́-та́ са́-ска́раја, не́-са́-са́ка́т. И Ко́л'о би́ше утка́де-на́с, ни́е си-гу-ка́ни́не на́-сва́пта, и Ма́рушка́ и Ко́л'о ни́е си-ј-ка́ни́не. И та́ка не́-ути́дија утка́де-ни́х. Ми́, на́-сва́дба да́-са́-пра́м пудо́ло. И та́ка у-на́с би́ја о́ни. У-на́с сиде́ја и на́-веча́рта, и са́бо́тта на́-веча́рта би́ја, и де́у-ти Пе́но, ду́ри у-на́с би́ше ста́риут. Иде́ја, пи́ја, са́-на́руча́ја. Киниса́ме да́-о́да́т да́-а́-зева́т ни́вестта. Ка́-ду́джи́ на́-вра́тта, о́ти гра́да́т, не́-ни-уста́ва́т да́-ми́на́т Ко́л'о. Си́н-му на́-Пе́труш и та́ Пе́на на́-Про́јче и о́на утка́де-на́с, утка́де-сва́тут Гро́зде ни́куј. Ё́, на́м, шо́, фа́јка́т му-уттигна́ле идна́-фо́ртума, а-уттигна́ле за́-да́-не-ва́рва́т. И та́ Ма́рушка́ да́м у-та́ фо́ртумта́ са́-ра́ска́ра́ле, са́-ра́ста́рка́л'але, са́-ра́збури́ле. Ё́, во́ на́шту де́те Ми́ци-па́ му-са́-згуди́ла ни́куа́ ба́лти́јка прит-не́гу, та́ фо́ртумта́ а́-сичи́д. Вја́ве Ма́рушка́ уна́тре, ко́ј ки-а́-фа́те – Па́-ну́ла. А-фа́јке Ну́ла – уд-зе́мин, а́-ста́рка́л'ал'а́ у-та́ ка́лта. И та́ка ви́ке са́-влизи́ле уна́тре, а не́-и-пукә́ни́ле ни́ узго́ра, ви́ке ни́ка́к. И та́ка са́-искри́пи́ле, са́-исчи́ни́ле и ки-са́-пра́вила́ ни́вестта́ а́за́р, а́рну-ма́ ви́е не́-са́-ка́чи́ле узго́ра і́ч. Ду́джи́ та́ ни́вестта́, ка́-а́-дунси́ја. Ё́, ко́ј ки-до́јде – са́д Ма́рушка́ су-ни́а се́стра́-му, дру́га се́стра ни́идна́. О́ти да́-би́де Пе́на Про́јчи́ва су-ни́ј, су-на́с и о́на. Па́-Пе́на Про́јчи́ва, ма́ те́-ј и о́ни су-Пи́труш и сва́т-Гро́зде са́-сидла́е, са́-ска́ра́е и та́ка гу-исчи́ни́ја. За́-то́ ина́т не́ ути́дија. Ни-Пе́на ути́де. Пе́на но́јкта́ ка́-ду́јдеа́ пуга́зе́јте, да́-ре́кне, то́гин ути́де но́јкта́, му-ска́рши́ле не́ко́дку са́ани́ и па́-да́-а́-не́ма. Ё́т та́ка, му-ска́рши́ле две́-три са́јне, та́ка би́га. Ми́ не́-са́-са́кија. Ё́т ту́к са́-милу́ва́т, у-на́шту не́ма та́квә́ ра́бо́та.

Марија Про́јчева 62 г. (Сто́јка Бо́жковска)
Бо́ј 1988 : 206–207

Зборцко

Имад никуј-чувек

Имад никуј-чувек, си-имад синовуи, нијден не-гу-сакад. Заминад иден-чувек, рекал: „Бајче, шо-прајш?“ – „Шо да-прам – му-рекад – не – ма-сакат вие сиуфте, така ма-имат кату-пес“. Во фатил, му-дадил един-гарс пари, му-ричел: „На вие парте да-си – работиш, да-ј-чинувиш, да-си-ј-бројш, ка-ки-та-видат снајте да-вијш дал’ не-к-та-сакат, милуват“. И во му-ј-дадил тие парте и си-ј-брое, си-ј-тропе уна́тре у-удајта. Гу-видела гулемта снаа прику-идна-дупкичка ут-та́ вратта. Пуле, старјут пари имад. Оде, питу-лицы му-напәржила, а јажца му-навәри́ла, гу-закәра́ла да-јаде ста-р^аут. Пу-време гу-видела и другта снаа. И та́ така. А и другта така. Сите гу-ранат. Пу-време заминад то стариут пак, то шо-му-ј-дадил тиј парте, му-рекад; „Ка-ојш сега? Та-пул’ат, та-пул’ат?“ – „Ма-пул’ат“ – рекал. Удајки му-ј-зеве па то тие парите. Се^а тие парите му-ј-зеве. Се^а тие не-знајат оти му-ј-зи парте то старјут. Идну-време му-рекад: „Нивесто, да-ми-дбјнсиш идин-күп“. Зе́ле, тие гу-закәрале, се. Слагал та́ ки-ј-кладе тие парте у-то күпут. Во, да-простиш, са-мучад у-то күпут уна́тре и ва́ ден, у́тре, ва́ ден у́тре гу-напәлнид то күпут. Пу-време дошло рет, ви́ке-за-да-умре. Устаред-ви́ке. Си-ј-викад децта, му-рекад: „Синку, на-нивесте, донсте-ми идин-бед трипезник да-гу-варзәм во күпут“. Фатила та-му-закәра́ла идин-бед трипезник, гу-варзал то күпут. Дошло вре-ме з-да-умре, му-рекад то стариут: „Синку, во күпут да-не-гу-дел-те до́ма, ви́ја да-му-гу-занцте на-кадијта да-ви-гу-деле“. Ут-кө-умред татку-му, гу-зел то күпут, гу-ма́кне надоло. То идејнут брат му-рекад зашто да-гу-занцне на-кадијта да-н-гу-деле. „Не – рекад во – к’и-гу-зансне на-кадијта. „Одат у-Сабуцко на-кадијта, му-велат: „Кадй, така и-така, во күпут и-полн пари, татку-ни уста-ви клетва за-да-н-гу-делиш ти. Ние да-си-гу-делне да-н-са-скарне. И така к’и-н-гу-делиш ти“. „Ару“ – рекад кадијта. Фатил а-пуслал удајта су-килиме. Му-рекад: „Сега, во күпут к’и-м-гу-качте на-глафта трө-пу-трө, па-к’и-дәржите и к’и-манте удузадин су-идин-стап; тие шо-ки-паднат прид-мен – му-рекад – са-мои, тие шо-к’и-паднат зат-мен са-ваши“. „Ару“ – рекле. Гу-клад то күпут на-глафта на-кадијта. Ман су-идин-стап, са-скаршуве. Тие лајнта уд-главта на-доло, та́ удајта а-наполнеле. И-тие ка-му-а-дуна́ле до-ма. И така тие си-избигале на́горе.

Кајларско

Ранци

Арамијта и царут

Адно-време аден-чобек имал три-деца, а-бил ного сиромá. Немал пари да-и-уче децта. И-зёл децта и-и-занесал кун-цáрут. „Цáре – му-рекал – зánци-ј тí на-занát“. Цáрут гу-упитува најгу-л’емут сін шó занát сáка да-са-уче. „Сáкам тирзија да-са-учам“, му-веле најгул’емут сін“. Зánци-го – му-веле цáрут на-чóјкут - на-едикòјси тирзија“. „Тí шó сáкаш?“ – му-веле на-срédнут сін. „Јáс сáкам – му-веле срédнут сін – чијл’ар да-са-учам“. „Зánци-го и-вó – му-веле цáрут на-чóјкут – на-едикòјси чијл’арен“. „А-тí, бре-пíле – му-веле цáрут на-најмалèчкут сін – тí шó сáкаш да-са-учиш?“ „Јáс, цáре – му-веле најмалèчкут сін – сáкам ара-мија да-бídaм“. „Ама арамија, бре-сінко – му-веле цáрут-шó ки-ти-ј-такуф занát?“ „Тò занát гу-сáкам, цáре – му-рекал најма-лечкут сін“. „Дóбро – му-веле цáрут на-чóјкут-, зéв-го и-вó, за-нес-гó на-едикòјси планíна“.

Минála адна-гудíна време. Цáрут гу-вíка чóјкут и-му-веле да-òде да-гу-зéва најгул’емут сін да-гу-упíта дáли сá-научи занát. Чóјкут му-гу-занцува на-цáрут најгул’емут сін. Цáрут гу-упитува сінут дáли сá-научáл занát. Најгул’емто дéте му-веле дек-са-научáл мálце. „Мóјш – му-веле цáрут – да-ми-шијш адна-рúба?“ „Мóжам“ – му-рékáл дéтто. Му-шиe адна-рúба и-му-а-занцува. „Óди сéга – му-веле цáрут на-чóјкут, – зéв-го дрúгто дéте да-вíјме óн шó сá-научи“. Чóјкут гу-зéва дрúгто дéте и-му-гу занцува на-цáрут. „Дáли сá-научи тí нéшчo?“ – гу-упítáл цáрут. „Сá-научу мálце“ – му-веле дéтто. „Дáли мóјш да-ми-напράјш адно-рáло бóти?“ му-веле цáрут. „Мóжам“ – му-веле дéтто. Му-напράва адно-рáло бóти и-му-и-занцува. „Óди, зéв-го тó ут-плáнинта – му-веле цáрут на-чóјкут – да-вíјме óн шó сá-научи“. Утишáл чóјкут на-плáнинта и-гу-зёл најмалèчкуто дéте. „Твóјте брátта сá научíја занát, тí шó сá-научи у-плáнинта?“ „Е, цáре – му-веле дéтто - ного занát сá-научу јáска. Сá-научу, цáре, дéтто ут-л’ул’ка на-мáјка да-и-гу-уткράдам“. „Кóга сá-научи тóлку да-крáдиш – му-рékáл цáрут – сáкам адна-рáботá да-ми-напράјш. Ўтре ки-пушчам чáтáрдéсат аск’ери су-чáтáрдéсат мáски на-плáнинта за-дáрва, дáли мóјш да-му-и-уткрáдиш сáта мáски?“ „Мóжам“, му-рékло дéтто. Ўтруто рáно-рáно и-пушча чáтáрдéсте аск’ери су-чáтáрдéсат мáски на-плáнинта за-дáрва. И-вó утишáл на-плáнинта. Вáрте лéво-дес-но, нá-мóжíл да-му-и-уткрáде. И-туварíле аск’ерте мáските су

дърва и-сă-вăрнале пăрдбло да-си-грѣдат. Вó шó прăве? Óде нă-прет, сă-убисúва су-глăвта пăрдбло нă-адна-бúка. Удѣшчем пăтăм адѣн ут-аскѣрте кога-вúџа: чóбек убисѣн на бúкта су-глăвта пăрдбло. „Ёј – му-вѣле нă-дрúџте аскѣри – вúџте аден-чóбек убисѣн су-глăвта пăрдбло. Фатúле да-гу-пúл’ат сăта аскѣри. „Мóре ајде, нѣ-гу-пúл’те – му-вѣле адѣн ут-аскѣрте – да-нă-бúде вó врагут шо-сăка мăските да-ни-и-зѣва!“ Тăргнале да-и-гонат мăските тăкă-нака. Вó убисѣн кă-бил, сă-свал’úва ут-бúкта и-свăртува óкулу аден-рúт, минúва пред-нú и-сă-убисúва на-адна-дрúга бúка. Ко-гу-вишле аскѣрте, сă-субрăле сăта да-гу-пúл’ат убисѣјнут. „Ёј – рѣ-кăл адѣн ут-нú – ај да-сă-вăрниме да-вúџме пăрвúт дăли óше стóе тăмо“. Сă-вăрнале сăта аскѣри. Вó сă-свал’úва ут-бúкта и-субúра мăските и-му-и-занцúва на-цăрут. „Излѣзи, цăре – му-вѣле – да-и-растувăрме мăските!“

Димчо Јанковски 60 г. (Ѓорги Јанковски)

Тремно

Две приатели

Идну-врѣме биле две приатѣли, ама ајнаџúј, димбѣли, нѣ-му-сă-рăбóте. И-зѣвăт сѣа пулѣка-пулѣка дѣк к-óат нă-лóџзито. Óдăт сă-нăјáџцăт грóзде уд-лăџзиту. Сă-нăјáџцăт грóзде и óдăт нă-кăли-вăта нă-пăндарут. Висóка кăлива, су-скăла сă-кăчфăја. Викăт: „Óј пăндăр, óј пăндăр!“ Нѣма пăндăр. И тúа сă-кăчфăт нă-кăли-вăта, му-ă-зăспúвăт. Грѣде пăндăрут ину-врѣме, сă-кăчфа нă-скăлта, коа пúле – две спúјăт узгóре. И óн му-ă-трăгнува скăлăта, а-фăрл’а пóнака и си-óде. Тúа, кă-сă-нăспăја, сă-рăзбудúвăт, сакăт дă-сă-сфăл’ăт сѣга. Пúл’ат – скăла нѣма. Тúка скăла, тăму скăла – нѣма. Викăт пăндăрут дă-му-сă-јаве, дă-му-ă-дăде скăлта, нúкуј нѣма. И ришúа сѣа дă-скóкнăт уттăму. Му-вѣле: „Ајде скóкни тú, ама ақо-сă-удриш дă-ми-кăјш дă-нă-скóкăм јас“. Скукнúва тó, нó-гăта си-ă-скăрши, арно-ма нѣ-му-кăжва нă-тó. Му-вѣле: „Кăк-бе?“ – „Мóре нúшто – вѣле – мѣко, ’бóбек. Скóкăј!“ Скукнúва и тó. Нă-инă-пинúшка óчите си-и-извăџа двѣте. Вóа вѣле: „Кă-пумúна?“ – „Лѣпо – вóа вѣле – óчите си-и-извăду. И сѣа шó прăјме?“ – „Сѣа – вѣле – тú баре нóзи úмăш, здраф-си. Кú-сă-кăчăм јас нă-тѣбе, која стрăна су-рăкăта кú-тă-удúрăм, тăму к-óдиш. Кú-ти-вѣл’ам: нă-лѣво, нă-дѣсно“. И тăка и прăвúа. Сă-кăчфа крúвјут нă-слѣпјут и óдăт. Пу-пăтут дѣк удѣа нăбóџцăт иднă-крúша. А вá фтă-

сала. Ё, лепи, жалти круши. И му-веле: „Ина-круша има тука. Не-застануваме да-јадиме трó круши?“ – „Ма, ајде – веле – да-застаниме“. Запират таму. Сеа кој ки-са-каче? Па слепјут, кривјут на-мóже, скаршена нога. Са-качфа слепјут. Му-веле: „Јас ки-драсам, ти ки-бериш. Коа ки-са-сфалам и јас, тугај ки-јажме зајно. Да-на-јадиш дур-да-са-сфалам јас“. Са-качфа то, дрáсе. Тугај инá-мечка грéде уднака. Кривјут к-а-вижва мечката, та́н-га́н, та́н-га́н, пулека, пулека са-пикнува у-ина-капина. А слепјут шó зна? Дрáсе. Сеа мечката утиди, лап-лап, лап-лап, јаде. Тоа слúша удго́ре шу-мласка мечката, шу-јаде круши. Му-веле: „Ама криве, не-јади! Ка-рикоме? Коа ки-са-сфалам јас тугај ки-јажме двéте зајно“. Мечката рáзбира! Си-јаде пак. Са-нал’ути слепјут и ут-круша на-мечката узго́ре му-са-фарла. Пади́на на-мечката узго́ре. Мечката фати да-бега. И дека к-óде? Пра́во у-капина! Кривјут ви́ка: „А брe, нeмуј тука не-а-носи, брe! Понака óди!“ Не, таа пу́ста таму óде. И óде двéте и-изе́жца.

Ристо Вамваковски 55 г. (Васил Дрвошанов)
Дрв 1993 : 135–136

Ракија

Три браќа и три итарви

Идну-време биле три браќа. Тиа браќа утишле на-гурбeт и си-уствáвиле же́нте са́ми. Тóлку време тиа ита́рвите не-а-сака́ле таа по́мáлeчка́та нивeста. По́лична била. И сеа ка-да-а-за́гинат? Дóшло време да-труги́сфат лóзја и óни му-рeкле на-та́ по́мáлeчка́та ита́рва, на-таа нивeстáта. Му-вeлáт: „Ај да-та́-пикниме у-бóчфа да-а-чиш“. Гулема бóчфа била, влигáл чóек. И ва́ кандисала. По́мáлeчка́та влeгла у-бóчфáта. А тиа не да-а-чи́сте бóчфáта, туку д-а-за́тфóрат на́тре у-бóчфáта. И пу-нику време си-дóшле ма́јште-му. Же́нта а-нема. Мóре не-зна́јме ниа дeка-е. И же́нта тó време ко́га била у-бóчфáта уд-гла́дус – три дeна била на́тре – си-идeла сeмки уд-дру́гáта гуди́на шу-имáло у-бóчфáта. И дeка-е же́нта? Óни му-вeлáт: „Не-зна́јме ниа, же́нта ути́де у-ма́јка-му на-гóсти“. Же́нта, ва́а нивeстта, била уд-дру́го сeло. Же́нта óше трó, димeк, да-за́гине у-бóчфáта. И ва́а влизeла óш да-би́ло. И ва́а ко́лку му-же́ла – тóлку, ка-викна́ла си́лно: „Ма́жу, ту́к-сам у-бóчфáта!“ Уттам сeтне ма́жут óде, а-на́јде там у-бóчфáта. И шó и-праe же́нте? Тиа двéте ита́рви зeва и-утeпа, двéте и-утeпа. Пу-нику време

сѣга, пу-нику гудіна, си-дóшле и мǎјште, ама никуј не-писал нǎ-тїа мǎжи, нǎ-тїа браќа. Си-дóшле, сǎ-рǎзбрале шу-вóа брат-му... Таќа и таќа – му-рѣкле – и ништо не-нǎпрǎвїле нǎ-брѣт-му óти бїле крїви.

Нада Анџиева 60 г. (Васил Дрвошанов)
Дрв 1993 : 150–151

Бошурџи

Уфчарче

Идну-врѣме идн-уфчарче си-и-пǎсѣло óфците пукрǎј-инǎ-рѣ-ка. У-тǎ рѣкǎта имǎло инǎ-кǎпїна. Дóшло ину-врѣме прилǎдǎл уфчарчито. „Ѓј – си-рѣкǎл – д-ǎ-зǎпǎл’ǎм вǎ кǎпїна“. И ǎ-зǎпǎл’ува вǎ кǎпїнта бǎгим дǎ-сǎ-стóпле. И дǎ-сǎ-нǎјде нǎтре иднǎ-змїја. Фǎти змїјǎта дǎ-вїка: „Ѓмǎн, óф, извǎј-мǎ!“ И вó кўтре шó прǎве: ǎ-пўшта гǎгǎта шу-фǎштǎше óфци, ǎ-пїшта у-кǎпїнта д-ǎ-извǎе змїјта. И змїјǎта сǎ-зǎфǎти пу-гǎгǎта, пу-гǎгǎта, му-сǎ-сфї иǎ-тїлут. Му-вѣле: „Ѓи-ти-гу-извǎдǎм óкуто“. – „Ѓбе, кǎк кї-ми-гу-извǎјш? – вѣле; Јǎс уд-óгнут тǎ-извǎду, пǎ óкуто кї-ми-гу-извǎјш!“ – „Нѣ, кї-ти-гу-извǎдǎм“ – вѣле. – „Ѓ арно – вѣле; ǎј д-óјме дǎ-сǎ-пїтǎме нǎ-никуј. Ѓко-си-тї у-прǎво, извǎј-ми-гу“ – вѣле; óдǎт пукрǎј-сѣлто. Пўл’ǎт у-инǎ-ǎвлиǎ пўштен ину-вóл стǎр. Гу-пїтǎт тó вóлут: „Ѓлǎј, мóре-вóл! – му-вѣл’ǎт. Вǎ змїјта јǎс ǎ-извǎду уд-óгнут, а сѣга, вїди, сфїѣна нǎ-тїлут, сǎка дǎ-ми-гу-извǎде óкуто. Дǎли у-прǎво-е?“ Му-вѣле вóлут: „Слўште вǎка. Јǎс нǎ-мóјто гǎзда двǎјсет гудїни му-óра, му-рǎбóта; му-пурǎсти и дѣца и ину-дрўго. Ѓто сѣга устǎри, мǎ-пуштїа у-ǎвлиǎта, мǎ-тóкме дǎ-мǎ-закóле – му-вѣле; нѣма прǎво“. – „Ѓ-а-а! – змїјǎта му-вѣле – сеа кї-ти-гу-извǎм óкуто“. – „Ѓрно, óше нǎ-ину-мѣсто дǎ-сǎ-пїтǎме – вѣле –, ǎк-си у-прǎво, извǎј-ми-гу“. Вǎрзǎна нǎ-тїлут. Óдǎт пу-пǎтут. Кóа пўл’ǎт – нǎ-пǎтут лѣже инǎ-лисїца. – „А мǎр-лисїцо, кї-тǎ-пїтǎме ништо“. – „Пїтǎте“ – вѣле лисїцта. – „Јǎс ǎ-извǎду вǎ змїјǎта уд-óгнут; и ǎ-пїшти гǎгǎта и пу-гǎгǎта, пу-гǎгǎта, ми-сǎ-сфї нǎ-тїлут, óкуто сǎка дǎ-ми-гу-извǎе. Дǎли у-прǎво-е?“ Лисїцта му-вѣле: „Јǎс мóжǎм дǎ-сўдǎм, ама дǎ-сǎ-удвїе ут-тїлут, дǎ-зǎстǎне нǎ-пǎтут дóлу. Јǎс кї-зǎстǎнǎм нǎ-стрѣди и кї-сўдǎм: кóј-е крїф, кóј-е прǎф“. И змїјǎта сǎ-удвї, зǎстǎна нǎ-пǎтут. И чóјкут тўка. „Ѓбрѣ – вѣле – сѣга ўдри су-гǎгǎта!“ Тǎап тó су-гǎгǎта, уфчарчито, ǎ-истǎлчи, ǎ-утѣпа змїјǎта. „Е сѣга – лисїцǎта

му-веле – нă-мене вó добро шу-ти-гу-нăпрăви шó ки-ми-пудáриш?“ – „Ае, јас нă-тебе ки-ти-пудáрăм иднă-кфáчка су-читирдэсит пилї-на. Зăстáни дэ-е-рэкáта, тáму нáка, јас к-óдăм к-ă-дунесăм“. Оде он. Нэ кфáчка, тóку имáл нїку лóшо кóче стáро. Гу-мунóва у-врэјкито и гу-нóсе. Чэка лисїцáта сéга, кфáчка ки-му-дунесе. Áма, кă-му-ă-нăблизи, му-гу-пóшта тó кóчито. Кă-ă-збрá... Утїш-ла лисїцáта у-плáнинáта, си-влéгла у-дóпкáта. Куртулїла, áма сé скинáта. И си-веле лисїцáта сáмáта: „Е-е, глáво, глáво, нїту тáтку-ти бїл судїа, нїту мáјка-ти, а јас ки-бїдăм судїа. Пóли сéга! Мă-нăпрáвїа пáртáли. Јá, бїди судїа“!

Симо Илиевски 70 г. (Васил Дрвошанов)
Дрв 1993 : 137–138

СЕРСКО-ЛАГАДИНСКИ ГОВОРИ

Драмско
Фрашїене

Обичај при крштавање

На-Сјáрцка казá на-сéло Фрáштене їма адéт, когá са-родї дéте мáшку и са-сабїрат стáрците и млáдите, агá му-кладáт їмето на-дétету, та-са-сабїрат фрét сóе-хми и роднинїте да-едáт и пїет и са-весел'ат, и благослáвет дétету на-трепéзата, и пїет вїно и та-кá го-благослáвет: да-е-жїво, да-е-здрáво и да-нарáсне гол'áмо, да-бїди на-башибéго катáржїа с-пét мóлета – трї бéгови, двé нé-гуви; да-нóси 12 окї балтїа, 3 окї чекмáк, да-умри на-цáрцка капїе: тóј и децáта-му, и млакитé-мо тáм да-си-к'ердóсат на-бé-гова кáшта.

Трлис

(Одломка од Трлиското евангелие од 1861 г.)

На новá врéме їмаше едїн ч'ул'ак от фарисéите їметó-му Никóдимос; тóј бéше гол'ам зингїнин междú чэфóтетото та дóјде през нáш при Исýса та му рече: дидáскале, нее знáеме, óти тї си

дошел от бога дидаскал, оти тези ниш'ане, шту правиш тй, никој не може да ги стори, ако ни е Господ сас нек. Отговори Исус та му рече: Наистина, наистина ти вреве, л'у кој ни са роди от горе, не може да види царсто божје. Рече му Никодимос: как може да са роди ч'ул'ак куга е стар? Може ли пофтор да флезе фав мајчинá-си корем та да се роди? Отговори Исус: Наистина, наистина ти вреве, л'у кој ни са роди от ода и от дух, не може да флезе фав царството божје; нувá шту са е родило от снага, тој е снага, пак новá шту са е родило от дух, тој е дух. Немој да са почудиш оти ти рекох. Тр'абова вие да са родите от горе, ветарá л'у каде йска д'уе та гласá му сл'ушеш ма ни знаеш у де иде и каде ходи; така е с'аки, шту е роден от духа, Никодимос отговори та му рече: как может да станат тези шту казуваш? Отговори Исус та му рече: Тй си израилски дидаскал та ни знаеш ли тези работи? Наистина, наистина ти вреве, оти нее новá шту видехме това правиме испат та вие испате ни ни приимате, јас ако ви рекох за земални работи та ни ув'аровахте, ами как ште ув'аровате, ако ви кажа за небесните? и никој ни са е покачил на небето, сада новá шту слезе от небето, человекштија син, дето е на небето та кат'у Мојсеа как подигна зема та на пустина та така тр'абова да са подигне и ч'улештија син за да ни са загуби бодин от нези шту в'ароват на нек, ами да имат в'ечен живот.

Мил 1920 : 96

Горно Броди

Змиа и мома

На-Стара планина горе имаш'а адно село, што-се-зове Пирин селото; и нат селото горе има пештери от-сакале. И там на-пештерета седеше адн змиа, и от-селото л'одете го-вид'оваха, кога си-ход'аш'а ф'аф пештерета. И куга изл'аваш'а сас-обан, заг'арм'аваш'а кат'у куга ф'ати д'аш л'етно врем'а.

И там, на-нози село, имаш'а адна мома млого гиздава. И б'еше (sic) готова момата да-са-годи за-едно момче. И дојде Велигден, и направиха селенете хору на-селуту да-са-весел'ат. И сичките отидоха на-хоро, и нази гиздавата мома и т'а дојде там на-хору. И играеха млогу кату на-Вилигден. И на-чеса пуду тихан в'атар, јуди са-свиха сас-в'атар. И са-еви един ч'ул'ак сас-сиф кон, дојде

фаф-хóро̀то на-срѐде сас-кóне и си-завáрт'а главáта та пуглéда фрét хóро̀то, јотíде при-мóмите и си-пýсна ракáта та фáти хобáвáта мóма, и е-дíгна та е-клад'е на-кóне на-скýта-си, и си-отíде на-пештерéта сас-момáта.

И фнётре фаф-пештерéта, тáм му б'еше кáштата, штóто б'еше от-адíн кáм'ан излопáн фрét кáштата, и бé пригиздéна фнётре сáс-с'акáкви прилигíа (sic), штóто не-мóж'а ч'ул'ак да-отберé направáта-хи, óти ни-е-ч'улéшта нáправа, ами от-јýди, змíуве, што свéтеш'а конáка кату-слáнце, когá грее от-н'áкаде фаф-негу. И на еднá óдае фнётре íмаш'а злáтна суфрá и позлáтни стóлове, и фс'е-кога íдеха да-едáт фнётре. И на-софрáта íмаш'а цáрцки мánжи, и ни-вíd'увáш'а момáта фаф-конáка дрýк будíн от-змíа башкá, нíту вíd'увáш'а кóј клáва софрá и кóј донéва мánжите фаф-сарáе. И фаф-сарáе фнётре така си-свéтеш'а и дан'á и нош'т'á, и нíшто ни-липсовáш'а фáф сарáе нíто от-едéне, нíту от-пíане, нíту о(т)-дрéхи за-нóсене, нíту дрéхи за-потстíлане.

И фаф-сарáе íмаш'а адíн ехáр, дéту седéш'а кóне-му на-змíата. И кóне всé си-б'еше убрýжен кату кугá навáрвја, и на-кóне-му от-гóре стоéше аднá мáгла, и фс'е сас-маглáта и сас-кóне хóдеш'а, н'áде когá да-íде. И при-маглáта íмаш'а грóмуве нагóтвени, и кугá излézеше от пештерéта и погáрм'аваш'а сас-маглáта. Једнáч, катó си-л'убеше гíздавата девóјка, и си-клáде главáта на-скýта-хи и хи-рече: „Л'ýбе, мáлка мóме, мóе веселíу, на-скýта-ти мáлку шта-зáдремам, та-да-глéдаш прóс (sic) злáтно пéнж'ура, аку да-вídиш от-нáзи бáрчíна да-са-подадé н'áква мáгла, и на-чесá да-ма-рýкаш, óти на-нáс бáрчíна íма адíн дрýк змíју, та тóј íскаш'а да-та-грáбне, пак јá, óти му-надвívам и привáрих та тá обзéх, и сегá тóк ма-млóгу гарезí и тéра колáј да-ма-отрéпе, когá зáспем, óти íнак не-мóже; и аку вídиш о(т)-тáм да-излéзе мáгла, и тóј-е-маглáта, да-ма-рýкаш!“ И змиéта заспá на-мóмини скóта. И заминá мáлко врéме, и са-подадé мáлку маглица и вáрв'еше насáм, и момáта н'áхт'а да-гу-пуру́ка. И са-боéше, и са-б'еше момáта рас-желáла, и зé да-зáплáче и зарóни дрéбни сáлзи. И пáдна аднá сáлза по-змíета на-óбраза, и змиéта са-рáзбодí и вíде чи-íде маглáта насáм. И стáна нáс мáгла гол'áм óблак. И тóј катó стáна, на-чесá отíде при-кóне-си та гу-јáхна и си-зé маглáта и грóмуве, и навáрви да-излéзе. И тамán агá б'еше на-вратáта на-пештерéта, и нат-нéк от-гóре дóјде дрýгие óблак и пугáрм'а сас-óган, са-фáрли грóм та пáдна та одáри змíјета, штóту беéше на-кóне, та гу-отрéпа, óти тóј ни-б'еше óште изл'áл от-пештерéта. И тáм катó омр'а, отíде-си другáта мáгла.

И туга девојката стана да-си-иде на-селуту и са-ч'удеше, дал земе н'ашту, и си-рече: „Сегá неká са-кóртолисам, и сётне пáк шта-са-вãрна да-си-óберам

стана мала мómата си-отиде. И катó си-отиде, запита-е нэхина стáра мáјка и нэхин-си тáтку: „Кáк си-дóјде, мýлно чéду? Кáк та-пýсна клéти змијú?“ И тá хми-рече: „Имá Гóспот за-сичките“. И хми-кáза, кáк са-отрéпали клéти змијú, и кáкви сарáе йма и што нйшту о(т)-тáм не-липсова. И си-рече на-нэхини брáте: „Хáт да-йдем да-видите, кадé сам-сед'áла фаф-змииви пéштери и какви-са негуви сарáе, и да-зéмем негувáта ймут, сичку да-му-дигнем!“

И стáнаха, навãрвйха та-отидуха гóре ф планинáта при-змијуви пéштери, да-си-фл'áзат фаф-сарáе. И като отидоха, кáза-хми дебóката, от-кадé са-фл'áва. И га-сл'áзуха прис-скалéте на-вратáта, чи-видеха на-вратáта клáден адйн кáмен пэндесёт хил'áди окй, штóто ни е-возмóжну л'уде да-си-фл'áзат. И тогá, като виде гýздава девојка, одáри-си рáки от-главáта и си-тијá рече: „Нéка си-зéмех л'у-штóто да-йсках, когá б'áх фчéра тýкана!“ И си-са-вãрнáха назáт та си-дóјдоха и кáзаха сичку на-сéлене, штóту е-станáлу. Такá и селенéте стáнаха та отидуха при-пештерéта и нáјдуха дýпката, от-кадé се-вл'áва, амá не-мóже бодйн да-флéзе тáм. Та такá и тиé са-вãрнáха назáт, и знáет сегá сичките сéлене.

И сётне момáта са-огодй за-едйн дрýк от-сёлото и са-ожéни и породй до-трй сйна, штóто сегá ч'ол'áк кату тјáх нéма на-јунáсту, штó са-вр'áдни да-дигат ду-пéтстотйн окй и са-жйви óште, оти тувá скóру стáна. И синовéте-са: пãрвие-е на 50 годйн, и фтóрие на 45, и третйе на 40 годйн; и занáјат ймат, д'олгéре-са.

(Стефан Верковиќ)

Lav – Pol 1932 : 259–261; Вид 1992 : 80–82

Г. Броди

Киндизмýшка Марýшка

Аднá жéна си-имáла гул'áму мумйче – Марýшка. В дóра си-имáли хубáва грáдина и в-грáдинáта гул'áму дáру. С'áки дáн' му-мáта утивáла нá-сénка пуд-дãрóту да-киндйса. Аднáш нá-дãрóту кáцнáлу пйленциá изрýкáлу: „Киндизмýшку, Марýшку, умрал мáш шта-зéмеш“.

Тá утишла при-мáјка-си и са-уплáкáла. Мáјка-хи реклá: „Йд úтре пáк да-киндйсаш, пйлету мóжи да-ни-дóјде“.

На-друѓија дџн' Марушка пак седнала пуд-дџрџту и пилету пак душло и зџруќалу: „Киндизмушку, Марушку, умрал маш шта-зџемеш“. Вџрнала-са т'а плаќаштџм при-мајќа-си. На-трџетија дџн' пак стџнџлу сџштуту. Мајќата са-многу зџчуѓила и зџвџла Марушка да-питџш будџн от-тај руќа пилету. Вџрв'али, варв'али и стџгна-нали ду-џднџ гул'ама кџшта сџс-жџл'азни порти. На-дџра имџлу чџшма. Марушка кџзџла на-мајќа-си: „Мају, многу ми-са-пие џда. Шта-џда да-пија ут-тџс чџшма“.

Штџм кџтџ фл'ала и портите са-зџтџрили. Мајќата устанџла вџнќа. Марушка устанџла фнџтре. Мајќата зџвџќала ут-вџнќа, Марушка ут-фнџтре а пак портите ни-са-утџрили. Мрџкнџлу-са и женџта си-утишла. Марушка фл'ала в кџштџта. Там имџлу четрџ-џсте стџи. Т'а утвџр'ала и зџтвџр'ала сџчки вџрати, није ништу ни-нџшла. Најсџтне, кџтџ стџгнџла ду-сџтнџта стџја, вид'ала на-срџт стџјата истџгна-ли, умрџл маш. На-рџките-му имџлу гул'ама кнџга и на-кнџгџта билџ нџписџну: „Кџтџ пручџтџш тџс кнџга, јџ шта-стџна и шта-са-џжџн'а зџ-тџб'а“. Чџла Марушка трџ днџ и трџ нџшти. џга ја-исчџла, умрџлија маш са-сџжувџл и стџнал. Портите са-утџрили. Тџј зџвџл Марушка при-мајќа-хи, руќнџли многу руд-нини и нџр'адџли гул'ама свџдба.

(Екатерина Белева)

Бел; Вид 1992 : 77-78

Г. Броди

Изџка на жуџтните

Имџлу џдно вџрем'а џдџн бџдџн чул'ак. џга утивал на-ниџџта, вид'ал чи-дџвџ д'џџа бџјат џдно малќу змијча. Змијчату са-пумџ-лилу на-чул'аќа да-гу-утџрџвџ и да-гу-утн'асџ на-мајќа-му. Тџј са-смилџл нџд-нџгу, изџбил д'џџата и гу-утнџл на-гул'амаџа змија. По-пџт'а змијчату кџзџлу на-мџжџ: „џку-ти-каже мајќа-ми шту-џс-каш да-ти-дџм, тџ хи-пџискај прџстџн'а дџту стуй пуд-нџхина изџк. Тугџ шта-мџжџш да-рџзџбраш изџка на-жуџтните“.

Гул'амаџа змија са-многу зџрадуџла, џга вид'ала дџт'ату-си и кџзџла на-чул'аќа: „џскај кџкџту џскаш, всџчку шта-ти-дџм“. Мџжџ-хи кџзџл чи-џска да-му-дџдџ прџстџн'а дџту стуй пуд-нџхина изџк. Т'а му-гу-дџла и му-рџклџ: „Уш с'џ нџтџтџк шта-рџзџбраш изџка на-сџчки жуџтни, џма-на-ниќуј нџма да-кџзуџш чи-гу-рџз-

біраш. Штóm кáжеш нà-н'áкуј, нà-ч'áсá штà-умр'эш“. Чул'áкà сà-в'áрнàл нà-н'івàтà и л'эгнàл пуд-крúш'áтà. В тузі вр'эм'à нà-д'áрòту кáцн'áлу áднó п'іл'à и си-кáз'áлу: „Дà-знáжà тузі чул'áк тáм д'ету л'áжі, чи-ймà зáкупàну гáрн'à с'áс-пáр'і, тà-дà-гу-искупáжà“. Тóј кáтó чул и рáзбрáл с'ічкү, стáнàл и искупáл гáрн'ету с-пáр'іт'à. Зàбу-гáт'áл мнóгу, кúпил-си óфци, кóн' и куб'ілà с'áс-кóн'че. Áднá úтрин чул'áкà кáз'áл нà-женáтà-си дà-йдàт и в'ідàт уфц'эт'à. Кушáр'áтà билá дàл'еч изв'áн с'елуту. Мáж'á жáхнàл кóнч'яту, пáк-женáтà сà-кáчилà нà-куб'ілàтà. И дв'эт'à бил'і трúдни. Пу-пáт'à кóнч'яту сà-умур'ілу и кáз'áлу нà-мáјкà-си чи-му-жà-мнóгу т'эшкү. Куб'іл'áтà му-р'еклá: „Т'эб'à ти-жà-т'эшкү чи-нóсиш áд'áн, àм-жá штү-дà-р'екà кáтó нóс'à тр'імà“. Чул'áкà рáзбрáл с'ічкү, сл'áл ут-кóнч'яту и кáз'áл нà-женáтà-си дà-сл'эзе ут-куб'іл'áтà и дà-сà-кáчи нà-кóнч'яту. Т'á сà-мнóгу зáчúдилà, àмà-н'ішту ни-кáз'áлà. Кáтó ст'ігн'áли при-уфц'эт'à, мáж'á кáз'áл нà-уфч'áр'à дà-издуј мáлку мл'áкү. Пóчнàл тóј дà-дуј, ну-уфц'áтà р'еклá: „Т'і мà-дујш, àмà-жá с'á штà-сà-йсп'ікà в мл'áкүтү“. Н'ікүј н'ішту ни-рáзбрáл. Сáму чул'áкà д'ету рáз-б'ірáл из'ікà нà-жуб'òтните рáзбрáл и кáз'áл нà-уфч'áрà дà-ни-дуј т'áз óфцà. С'эгне кáз'áл нà-чуб'áнина дà-му-зáкóл'à áднó жáгн'à. Утиш'ел тóј дà-фáти н'áкуе пóхубáу и дà-гу-зáкóл'à. Жáгн'áцàтү сà-уплáкáлу нà-мáјкà-си чи-йскáш дà-гу-зáкóл'áт, пáк-т'á му-р'еклá: „Т'і ми-си-áдн'ічкү ч'еду и йскáш дà-тà-зáкóл'áт“. Чул'áкà рáзбрáл и кáз'áл нà-уфч'эр'à дà-з'еме дрúгу жáгне. Тóј фáтил дрúгу, пáк в тузі вр'еме н'егув'áтà мáјкà изб'áлà и р'еклá: „Жá си-ймáм сáму дв'е жáгн'áцà - мáшкү и ж'енскү, и áднóтү йскáт дà-ми-гу-з'емáт“. Чул'áкà пáк рáзбрáл, сáжáл'іл-жà и ни-дáл дà-гу-зáкóл'áт. Фáтил уфч'áр'à дрúгу жáгне, пáк мáјкáтà нà-жáгн'ету имáлà тр'і и кáз'áлà: „Жá си-ймáм тр'і жáгн'етà, дв'е мáшки и áднó ж'енскó и н'егу йскáт дà-ми-гу-зáкóл'áт“.

Чул'áкà пáк кáз'áл нà-уфч'áрà дà-ни-гу-кóл'à. Нájс'этне си-р'екáл нà-умá: „С'à кáкóтү з'еме, н'екà гу-зáкóл'à“. Избрáл уфч'áр'à дрúгу жáгне и гу-зáклáл. Женáтà гл'эдáлà и сà-чúдилà зáштó тáј мáж'á-хи ни ште-дà-кóл'à с'áкү жáгне.

Утиш'лі думá-си и т'á му-р'еклá: „Штà-ми-кáжеш с'á зáштó мà-св'áл'і ут-куб'іл'áтà, зáштó ни-йскáше дà-сà-издуј нáз óфцà и зáштó изб'ірáше тáј жáгн'ет'áтà. Т'і кр'іеш н'áшту и ни-шт'эш дà-ми-кáжеш“. Мáж'á-хи р'екáл: „áкү-ти-кáжà штà-úмр'à“. Т'á билá лóшà женà и му-р'еклá: „Н'екà дà-умр'эш, àмà-йскáм дà-ми-кáжеш“.

И чул'áкà сà-пригóтвил зà-умирáчкà. Кáз'áл-хи дà-утр'еби ж'ітү дà-ум'еси хл'áп и дà-св'áри ф'áсул зà-пр'екàдà. С'ічкү билó гутóу и тóј утиш'ел зà-пусл'эдáн пáт дà-си-в'іди дóрà и кáшт'áтà. В

тузі време петáла са-прувiкнал: „Кóлку ја-зáвјан нáшa ступáнин, шa-дa-уми́рa зa-áднá жéна. Ни-зéме дa-јa-нáбáхтé áднó хубáу, тa-дa-пóмни áгá ја-йскáла дa-умрe мáжá-хи“. Тóј сiчкy чýл и рáз-брáл, зéл áднá дибéла тујáгa и нáбáхнáл здрáу женáтa-си. И т'á вéлке нiшту ни-гу-пiтáла. Жiтyту дáл нa-петáла и кукyшкте, пáк фáсýла рáздáл нa-сирумáсиa.

(Екатерина Белева)
Бел; Вид 1992 : 75–77

Г. Броди

Овчар и змија

Имаш'а адiн ч'обáнин от-С'арцкyто пóле, от-адiн Ч'офлiк. И тáм на-крáј полéто на-еднá бáрчiна, катó си-пас'еше бравiте, и са-неб'éто заоблaчи зa-дa-фáти дáш, и са-залáска тáм на-еднá бáрчiна, и са-свiха двá оган'е и гáрм'áха срáшно, и нéзи двáта оган'е фáтиxa дa-са-биет, и млóго штóто гáрм'éше, вéјке не-мóжеше зa-дa-стóи ластiре от-срáх. И огн'овéте глeдaшa, и погáрм'а óште аднáч посрáшно, и вiде, чи-адiна óган дiгна-са тa-пáдна фаф-полéто фаф-адiн сáс. И офчeре рeчe: „Нéка iдa дa-вiдим, какáф б'éше товá óган, штo пáдна фаф-сazá!“ И навáрви тa-отiдe и флeзе фаф-сazá и хóдеште фнeтpe по-сazá. И катó вáрв'éше, вiде от-дa-л'eчe áднó н'áшту катó двá бiола и м'áсаш'е катó ч'ол'ак, и очiте му-б'áха млóго гол'áми и свeтeхa катó óган. И са-оплáши офч'á-рина тa са-вáрна дa-б'áгa. И нозi б'éше змиј, и си-дiгна змиe очiте кадe охчeре тa го-рóкна: „Éла при-м'éне, побрáтимe! Н'áшту iмам дa-ти-кáж'а“. И охчeре отiдe. И велi-му змиeтa на-охчeре: „Побрáтимe, já-сам змиј, са-бáхт'ахмe сас-адiн дрýк змиј и ми-надвi, тa ма-сегá тýк фáрли, и сам сегá отслáбнал тa не-мóга зa-дa-хóдем, и ти-са-мóлем дa-ми-донéвaш катá úтрина мл'áкyту от-охчeтe пр'áсно, дa-ма-хрáниш, и кóлку штa-ти-йзем. штa-ти-плáтем и нáт-платем, л'у дa-ни-ма-остáвиш“. И охчeре, катó чy тáзи лaкардiе, ослóше-го и му-однeвaш'е кáтa óтрина пр'áсно мл'áкy, и змиeтa го-изjáвaш'е, тa такá одeш'е испишiн по-еднá окá, и посeтне по-двe, и сeтне по-трi, дýр и девeндeсeт окi го-напрáви, нa-данe изjáвaш'а. И го-хрáни охчeре змиeтa 40 днi, и сeтне стáна змиeтa тa си-отiдe. И охчeре са-оплáши, óти ни му-платi мл'áкyту, штóто го-хрáн'еше 40 днi. И си-отiдe офчeре домá-си и са-ч'одeш'е, штó дa-стóри, и

б'еше катó омр'ал стáнал. И о(т)-три днi сётне са-éви адiн чол'ак на-окнóто и рúкна: „Побр'атим'е, нá-ти за-захмéте и за-мл'áкуто, штóто ма-хрánеш'е!“ И ф'áрли прóс (sci) окнóто аднá зашиéна тóрба и штéше сабрн кáштата, катó ф'áрли тóрбата. И охчéре стáна та е-рáспра. И штó да-види ф-нéе? Што б'еше пáлна парí. И тогá са-восрáдова охчéре, и зiма парíте.

(Стефан Верковиќ)

Lav-Pol 1932 : 259–261; Вид 1992 : 79–80

Калайош

Сиромахát и четиридесетте разбојници

Един сиромах чув'ак имал много дечiнки. Кáзал на женáта си: – Жено, тури малко л'áпче – казва – ја ше ида, на работа да вáрв'а – казва – децата да се хранат, голи се, дрипави се.

И т'а клáла нóва комат хл'ап. И вáрви, вáрв'ал, замр'áкнува вáв една гóра. Хúбуу ма дума: „Ја ше спа тук – казва – в горáта. Дé ше вáрва – казва – ше спá в горáта“. И, под ено дáрво, лéгнува там. Гледа – четирнjсе души хора, вáрв'ат. Брои ги – четирijсе души. Отjуват на една тикла, че казват: „Ач аврám!“ Тиклáта дiгнува са. Дiгнува са. Фл'ават, фл'ават, фл'ават... „Капá аврám!“ – затвар'а се тиклáта. И тоj нóја чув'ак спи там, спи...

Ўтрината стават тéја пак, пак изл'ават. Те са бунтовници. Крад'али са, ходили са... Изл'ават пак, вáрв'ат. Брои ги пак, пак ги брои – четирijесе души, изл'ават си, пак четijресе души. И тоj оттам отjува на тиклáта: „Ач аврám!“ Отвори се тиклáта. Кога да влезе оддолу, фл'áва оддолу – стаjа. Под земjáта стаjа с четрjесто купа пари. Желтици. Четрjесто купа желтици. И тоj зимáл една лáжица – имало лáжици там, зимал с лáжицата, от фрет по една лáжичка, по една лáжичка. Аñцак да се наберат по три жáлтички, повеќе лáжици колко ше набере? По три от четрjесе души, зел ги, и клáва в торбичката и си изл'áва. Изл'áва си и са вáршта, отjува си в дома си. Жена му казва:

- Оти са врáшташ, бе чув'ак?
- Ам – казва – жено, даj малко л'ап – каа – ше ида на пазар!
- О-о, ше идеш на пазар! – казва.

– Еѓар тѐрај на баба мулетата, аз ше ида на пазар!

– Кќкó ше идиш на пазар, бе, нѐмаш парá...

– Вѓри, вѓри ти – каа – вѓр тѐрај мулетата на баба!

И т’а отишла:

– Дај ма, мајо, че моја чув’ак – казва – тѐра мулета да иде на пазар.

– Ами от де, мари чедо, нали немате пари?

– Ами иока да иде, мајо, на пазар’а...

и тоја нóја чув’ак... Дава хи мулето, штјува на пазар’, напáз’ува, накупóва на децáта јад’ане пешин’. Гладни! Купува јад’ане, купува јад’ане, и им купува дрехи да са облекат. И обл’акáл са веке там...

А пáк брата му бил поп. „Ех – каа – нашија брат зашто тǎ са поправи, тóлко чорбаџија стана, ниви кúпи, óловé купи, сичко има – казва, –от де толкова пари?“

– Ти, брате – казва – н’áјде имаш нáдене, еј.

– Најдох, попе... Најдах, попе – казва – ама...

– Хáте мен да закараш.

И тој го закарва и нег. Отишли пак сáс попа. С лǎжичката. С лǎжичката зимат, зимат... От четириесто купи по едно земат – четириесте са, по две земат – осемдесе са. Много жáлтици са били. Пáк брата му ал’чен. Попа. „Ја – каа – ше ги зема фрет парите!“ Отјува да ги земе, отјува там: „Ач аврám!“ – отóри тиклата. „Капá аврám!“ – затóрила са. Сл’áва, нарán’ува ги, напáл’н’а ги в чувал, парите. Напáл’н’а ги в чувал и отива на тиклата: „Ач аврám, капá аврám! Ач аврám, капá аврám!“ Оназ тикла – дигни се, дигни се, похлúпи са, похлúпи са... Ни мој да излезе! Ц’ал ден прави тǎј – “Ач аврám, капá аврám!“ Збáркал са... “Ач аврám, капá аврám!“ Нǎз тикла пóдигни са, пáнни пак, пóдигни са – пáнни пак...

Завар’уват го там вечерта харамијте, разбојниците, заварват го там. “Е-ех – казва, – кој ни е зел парите!“ И фат’ат, фкарват го вáв стајата, направ’ат го на четири парчá. Еј тǎј! Раскǎрвáват ги, там адáн черék, там друк черék – на чéтиритé краја по един черék, разделили го.

И сѐтне попад’ата казва:

– Ех, ба деверчо – казва – нашија поп го нема! От кога си ојде и нема го.

– Во-о! – казва. – Тој н’аква работа напраи, тој отиде на парите, нáли знај... Убиха го харамијте!

С'а чо ше напрај? И отјува ноа чув'ак, отјува, напад'н'а череците, зима ги ѓв адан чувал, и го зима попа, и го закопава. С'а, тес харамјето са научили. „Тоја чил'ак знае ни парите, та е зел тес парча месо“... И ходили по селата, питали, терали по селата да научат кој чув'ак е знаел... Каде е умр'ал поп, каде е умр'ал поп, питат. И с'а, ка научили каде е умр'ал поп – „Ам па има ли род?“ – „Ам брата му“... Идват, брата му питат. И те, ха веке, знаат кој е! И фатили са, както са били четриесе души, фатили са, зели дваасте кон'а, сабрали от селата коње... Напал'нили си ги в чувал'а харамните, Напал'нили ги в чувал'а и ги вврзали. И ги товарили на мулетата, и едан да ги кара. И право – нал знаат кадека! – право:

– Има ли м'асто – каа – да преспим тук?

– Има, има – кај – елате, елате, преспите!

И растовар'уват чувалето, растовар'уват ги, остав'ат ги там надоле и адан са качи горе при чорбаџијата (то ноа чув'ак). И приказвали, приказвали цала наш, приказвали. Пак жената сл'ала долу, на чорбаџијата жената. И тај побарува чувала... „Да ставам ли?“ – Тија са били готови – да заспат, та да станат долу да ги исколат. Та – „Да ставаме ли?“ Пак т'а рекла:

– Оште, оште нимој ставајте, оште, оште, нимој ставајте!

Отјува казва на мажа си:

– Ехе – еј – казва – нес са харамјите долу. Наштес ше на утрепат.

И тој казал:

– Мар, чо ше праим?

Тој отјува... Има такво, еј таква железно имаме ние, токмак го викахме. Ај тај железно, на дрво навр'ано. Отјува – от глава на глава, от глава на глава – та ги истрепал. Качал са горе, дет спи нва, утрепат. И през нашта натоварва ги нез мулета умр'алите и ги испусне каде искат да идат мулетата... На ноа чув'ак са останали парите, пак попа – отишел закопан. Толкос си е прикаската.

Дешпина Петкова-Шопова (Ст. Бојациева 1979)

Дас-Доб-Коц-Миц 1985 : 234–235

Серско

Календра

Дв'а сесри

Едно вр'аме са-били дв'а сесри. Едната билá ас сесра, едната дукáрана. Маштэата билá кáтил' жéна. Унá га-пуснáла да-га-изéдат вáлцето дукáрану мумиче. Маштэата й-кажúва: „Нá-ти едно кутлэнце, едно мáче и еднén питéл. „Мумичето ги-з'áла и утишла в-гурáта и вл'áгла в-еднá кáшта. Вл'áгла фнётрека и ги-з'áла мачэнцето, кучэнцето и кутлэто. З'áла мумáта да-јадé и мачэто зам'áка, кучэто пучнá да-лáj. Т'á ги-најáла и-легнáла да-спí. Кугá са-стэмни, дудбá каликánзи. Унí пучнáли да-трóпат. „Утóри, девóјко, да-та јáда!“ Унá са-исплаши́ла и казáла: „Мáченце, кúченце, кáк да-кáжа?“ – „Кáжи, дукáрај-ми чéйс“. Момичето казáло и тóа утúва и дукáра чéйс. Зевáл пáк да-вика: „Утóри, девóјко, да-та-јáда!“ Мачэнцето и кучэнцето й-кáзаха: „Кáжи да-тí-дукáра алтáни“. Ги-дукáрал и ги-уоставíл и алтáните. Пáк зевáл да-вика: „Утóри, девóјко, к'е-ти-јáда, к'е-ти-пúл'а“. Унá казáла: „Утивај и дукáрај еднén кóн“. Он га-дукáра кóн'у и зевáл пáк да-вика. Мачэнцето и кучэнцето й-кáзаха: „Кáжи да-ти-дукáра вóда сáс-решэто ус-Срúма“. Он утишал на-Срúма да-налéј вóда. Т'á си-тувáри на-кóн'о чéйза и алтáните и си-одн'áла думá. Кáк ја-вид'áла другата сесра и маштэа и са-зачудíли. Мájката р'áкла на-к'ёрка-й: „Е мари к'ёрко, јá к'е-ти-напáра от-чíсто брáшно питíнки и тéбе к'е-та-пúсна да-дукáраш алтáни. Й-далá мáче, кúче, петлe и си-утí тáмока и га-изé самá идéнето. Нé-му-дáва нíшто на-петлэто, мачэнцето и кучэто. „Мéне мájка ми-га-напáви само за-мэн“ – реклá. Кугá са-стемнí, л'áгнаха да-спíат. Дудé калакánзар и вика: „Трáс, трáс, девóјко, отóри, к'а-та-јáда, к'а-та-пúл'а!“ – „Кáк да-кáжа, маченце, кúченце?“ – „Кá идé, тáк кáжи“. Вл'áзе калакánзаро фнётре и га-изедé мумáта. Червáта й-ги-закáчиха на-дирéка. Чéка мájка да-сидóјде к'ёрка-й и кáк не-дохóди тáргнáла да-ја-пресрётне. Утишла в-гурáта и вл'áгла в-кáштата. Кáк ги-вид'áла червáта по-дирéците, паднáла и умр'áла. Момичето останáло да-си-живéј сáмо сос-мáчэто, кúчэто и петлэто.

Календра

Три брат'а

Идно вр'аме са-били́ три́ бра́т'а си́румáси. Ка́к на-са-има́ли ра́бу́та, зева́ли то́рби и ути́ват да-си-ба́рат ка́смéто. Ут'ува́ли на-едно́ м'áсто да-спиа́т. Ма́лкио кажа́л: „Нимóј ту́ка да-спие́те, ту́ка има́ зми́и“. На-са-га-послуша́ли и лега́ли да-спиа́т. Дујдо́ба зми́ите да-ги-изéдат. На́јма́лкио бра́т ги-утéпа и ги-отсéче глава́те и ги-ста́ви у-то́рба́та. Куга́ стана́ли бра́т'ето са-зачуди́ли. Стана́ли и са-киниса́ли. Стигна́ли до-еди́н бунáр'; га-ва́рза́ли с-по́ишче́то и га-пусна́ли на-бунáро. То́ј ути́де на-до́лна зéм'а. Та́м има́ло едно́ да́рво, на-да́рво́то има́ло гарванче́то. Гарва́нката ути́шла да-луви́, да-дука́ра ска́каш да-им-даде́ да-ја́дат на-гарванче́та. Дујде́ гарва́нката и ка́к га-вид'áла то́с чув'áк, з'áла да-му-иска́ра учи́те. Гарванче́та рекли́: „Нимóј, ма́јко, да-му-ги-зва́ш на-не́гу учи́те, то́ј ја-утепа́ змиа́та. Уна́ му-прави́ла с'áнка доде́ка спéше (спил)“. То́ј са-исплаши́л и те́ра да-га-утéпа. Стана́ла т'á, му-кажу́ва: „Како́ бакши́ш йска́ш (те́раш) да-ти-да́м?“ – „Ја́с йскам да-й́да на-го́рна зéм'а“. Уна́ му каза́ла да-на́јди пéт' ја́лови кра́ви и пéт' м'áуви са́с-вино́. То́ј ути́шал на-едно́ село, вл'áгал фне́тре в-една́ ка́шта и вид'áл една́ мо́ма как пла́че. „За́што пла́чеш, ма́ри мо́ме?“ – „Пла́ча оти-к'е-до́јде лам'áта да-ма-изéде“. – „Е́ла с'áди“ – и глава́та си-клава́л на-ску́ту-му и се́тнека т'á пучна́ла да-пла́че. Една́ сла́за и-капна́ла на-лице́то-му. Мо́мче́то са-разбудíло. „За́што, ма́ри мо́ме, плачéш?“ Уна́ каза́ла: „Сига́ к'е-до́јде лам'áта и к'е-ма-из'áде“. Дујде́ лам'áта и он рипна́л и са́с-тупу́зо ја-утепа́л. Куга́ чу́л ца́р'о и он р'áкал: „Кóј-е то́с чув'áк шо-ги-иска́рал на́рбо́до от-лам'áта?“ Га-викну́ват на-не́го и ца́р'о ути́шал та́м и му-каза́л: „Ти́-си от-ца́р'о по́наго́ре, шо́ бакши́ш йска́ш?“ – „Не-те́рам бакши́ш, да́јте-ми пéт' кра́ви ја́лови и пéт' м'áови вино́ (мл'áко)“. Му-дали́ и он ути́шал при-гарва́нката; са-качи́л на-не́а и та́ргнали на-го́рната зéм'а. Гарва́нката каза́ла „га́“, и то́ј й-да́л од-месóто; куга́ рекла „гу́“, й-да́л од-млекóто. Та́к изл'áгли на-го́рната зéм'а. Та́м бра́т'ето па́к га-сретна́ли и каза́ли: „Кóј к'е-й́де са́с-д'áуло да-са-бури́?“ Зева́л ма́лкиа бра́т да-са-бури́ са́с-д'áуло. Де́к са-буре́а изл'áгла к'ерка-му на-д'áуло. Уни́ са-бо́рат и мо́мата гл'áда. Са-бури́л и га-надви́л на-д'áуло. Бра́т'ето га-зева́а и га-пусна́ха д'áуло да-га-из'áди. То́ј би́л по́итар од-д'áуло и га-надви́л. Ка́к га-пубеди́ д'áуло, он ути́шал при-бра́т'ето, а уни́ са-р'áкли: „Ние́ та-пусна́хме да-та-из'áде д'áуло, а ти́ па́к дујде́!“ Си́чките са-ути́шли на́танака да-си-ба́рат ка́смéто.

Лагадинско

Ајвайово

Дун'а - ѓузел' н Дандервето

Идно вр'ами ймаши идно папу́ле и идна ба́ба. Папу́л'то ймаши удóл у-ка́штта-му идно дукáнче, ймаши и трѝ штѝрк'и. Ка́-го-на-учѝха хармиј'то, шо-ј-идна ма́ра задрáжãн, фати́ха ка́та ве́чер да-му-јѝдат и да-му-пл'анат дукáнãт. Уд-н'áко вр'ами сѝтне дукáнãт-му сосѝ си-испразни́.

Иднош најгул'амата штѝрка флизѝ у-дукáнãт и ка́-го-видѝ такво прáзãн, мно́го си-нажалѝ, и му-вѝли на-тѝјко-ј: „Тѝјко, зашо́ то́лко прáзãн дукáн, и зашо́-си то́лко нажалãн?“ Тѝјко-ј ми́лно а-погледна́ и а-рече: “É, мómата-ми, даде́ Гóспот по-идна ма́ра алáш-верáш, затó-ј така́ прáзãн дукáнãт“. Дру́к пãт' флизѝ ср'ãд-ната, – и на-неá така́ а-одговорѝ.

Најсѝтне флизѝ најмáлката и му-вѝли: „Ми́лни-ми тѝјко, ти́ се-мóла, ка́ш-ми прáвото: зашо́ така́ си-нажалãн и зашо́ то́лко ти́-ј прáзãн дукáнãт?“ Тѝјко-ј со-слáзи у-вóчити а-погледна́ и а-вѝли: „Жáлна-ми штѝрко, уд-дру́сти ти-сѝстри искрѝх, áла уд-тѝбе ни-мóја да-искрѝја: уд-н'áко вр'ами да́вам, мómата-ми, фа-ти́ха да-ми-јѝдат харми́н и да-ми-пл'анат дукáнãт, затó-ј то́лко прáзãн, и затó така́ сáм-нажалãн“. Најмáлката мóма ка́-го-чу́ така́, скóро ути́ди и казá на-дру́сти-ј сѝстри.

Трѝти сѝстри сто́јат и се-чу́д'ат, шо́ да-чѝнат, ка́к да-го-фа́т'ат на-харми́јто. Најгул'амата уд-ни́х вѝли: „Јá во́ ве́чãр ке-сѝдна да-бра́на дукáнãт, а-пáк-ви́ сидн'áјти уср'ãт у-тѝјко и растáжãјти-го по-идна ма́ра“. Сѝстрити кандисáха. Навечерóт најгул'амата сѝстра сидна́ узáт у-палхѝрãт да-бра́ни. Óколо полуно́ш а-фати́ др'áмка и заспá. Али Гóспот даде́, да-онó ве́чãр ни-дојдóха хар-ми́јто. Дру́гãт ве́чãр бранѝ ср'ãдната, áла и со-неá така́ бидѝ. Кра́ј-нãт ве́чãр дојде́ рѝдãт на-најмáлката сѝстра. Óна зѝ јатагáнãт и сидна́ узáт у-палхѝрãт да-че́ка. Тóкмо у-полуно́ш палхѝрãт фати́ да-трóпка, и мómата ди́јна јатагáнãт и застанá прáфцом. Идно си-пáхна́ харми́јата глáвата ме́гу жил'áста мómата го-удрѝ со-јата-гáнãт и му-го-сичѝ прáвото вóхо. Дáндервето бигá и си-ути́ди до́м-му.

(Д. М., Д. А.)

СБНУ 1891а : 189–190; Вид 1999 : 86–87

Богданско
Нежован

(На ораме)

Біх бóлин двáјси дéна, нéмах утíдину на-рáбута, а фчéра утíдух на-н'йва, рáнуту пасíх улóбити кóлку двá сахáти, сéтн'и спрìгнáх, урáх, испучинувáх, ми-са-приjáди, запрéх улóбиту сиднáх, си-наjáдух, пáк урáх, сéтн'и гí пустíх улóбиту на-плáднина, пáк гí-пасíх, утíдух на-рékата гí-пóх, са-варнáх пáк спрìгнáх, фатíх сéтн'и бразнáх урáнуту мéсту, зашó ма-бíш'и и стрáх да-ни-дáж'и, пáк урáх, сéтн'и умр'кна, пустíх, пáки пупáсих улóбиту, гí-збрáх и трагнáх да-си-дохóж'ц'ам дýр до-дóм. Дóма ма-фатí дáж'ц'у, си-утíдух дóма, растуварíх магáриту вразáх улóб'иту, му-дадóх ми-сирлáк да-jáдат, гí-устáв'их, jáс сиднáх дóма, са-наjáдух зéльник, х'ич' нé-ми-бíш'и слáтук, зéх мáра млéкци, хапнáх и са-наjáдух и вáт'ка дáж'ц'иш'и, пусéдух мáра и си-лигнáх, са-расбóдих, слóшам дáж'ц'и, кáпкити кáпат, си-лигнáх пóнарахáт. Рáнуту станáх на-ш'éсти, си-ч'инíх идíн ч'áј, са-напíх, пустíх бубíциту на-гуидáру, излéгух на-кавинéту, пíх идно кáвэ, сéтн'и ми-са-приjáди, утíдух дóма, са-наjáдух, пáк дáж'ц'иш'и, пáк си-лигнáх да-спíја, са-наспáх, станáх и пáк излéгух на-кавинéту, најдóх другáри, игрáхми кнíги, ма-тракáлиха, платíх jáс карéт'та, вíдéх на-дрýгата мáса сéдиш'и идíн јабанц'íја ч'увéк и пíш'иш'и сéкакфи лáфуви. Пíташ'и тéби, мéни кáк са-казóва на-иднóту, кáк са-казóва на-дрýгуту и му-казáх и jáс нéколку лáфуви ш'у-знáих.

Зарово

(Цар и плиматик)

Нáкуј вр'ам'á имáлу идíн цáр. Тóј нáмал тајфá и за-тýс чéсту с'á мóлил на-Гóспуд'а да-му-дадé бари-идна мóмичка. Ут-мáра сéтн'á душéл идíн плиматíк. Цáр'у рéкал на-плиматíку да-с'á-пумóли на-Гóспуд'а да-му-дадé чéнду. Плиматíку му-рéкал: „Гóспуд' да-ти-дадé идна-мóмичка, ама да-умр'á на п'áтнајситу гудíна“. Цáр'у рéкал: „Нéка ми-дадé Гóспуд' чéнду, ат-нéка умр'á“. Наскóру му-с'á рудíла мóмичка. Т'á млóгу с'а-ја-чувáли, а-најпујки са-ја-чувáли на-п'áтнајситу гудíна. Идíн дéн и занéли грóзди. Т'á фáти-ла да-јадé, ама н'á зáрну пу-зáрну, л'у сáс-ц'áл груздáк. Идно фáти-ла да-јáде, тá пáднала на-зím'ата умр'áна. Сíчкáт'á штó-бáли тáм

с'я-уплашили и с'я-чудили, зашту умр'ала. Зели груздаку, шту-
-јала и вид'али идна змијчка миғу з'рн'ат'а. Та умр'ала ут-змијч-
-ката шту-б'ала у-нетр'а у-груздаку.

Висока

(Три брата)

Идно вр'ам'а с'я-б'али три брат'а сир'маси, н'ас'а им'али рабута, с'я-ч'уд'аха ш'о да-прајат. Идн' д'ен' трагнуват труицата да-п'ојат на-
-рабута. Ид'најут брат гул'амајут нава на-п'ант'ут д'е-х'ож'даха ин'аја г'алица мл'огу; вили: „Т'ес г'алица да-станат с'е оф'ца да-дам на-
-шичкајут инсан мл'аку!“

Стр'аднајут брат ут'ива понад'ол, нава дв'а ч'еш'ма, си-в'или: „Еј, Б'ож'и Г'оспуди, т'ес ч'еш'ма, идната ч'еш'ма да-ст'ани в'ину, дру-
-гата ч'еш'ма да-ст'ани ракија да-дам ка-ш'ичкајут инсан!“

С'етн'а најмал'кајут брат ут'ива понад'ол нава идна мома й-
-в'или: „М'а з'еваш м'ен'а?“

Ут'ива идн' д'аду на-гул'амајут брат пр'осјак, му-в'или: „Д'ај ма'ра мл'аку!“ Т'ос му-в'или: „Аку имаш' пар'а, да-ти-дам мл'аку, аку н'емаш' пар'а, н'ема мл'аку бис-пар'а“. Т'ос д'адуту в'или: „Еј, Б'ож'и, как б'аха г'алица, пак г'алица да-станат!“ С'етн'е т'ос ч'урбац'ијата гу-в'ика д'адуту да-му-дад'е мл'аку, д'адуту му-в'или: „Нас прумина в'ејки!“

С'етн'а т'ос д'адуту х'ож'да на-стр'аднајут брат, му-в'или: „Д'ај-
-ми ма'ра ракија и ма'ра в'ину да-п'ијам зирим с'я-ет'ар ч'ув'ак!“ Му-
-в'или т'ос ч'урбац'ија: „Аку имаш' пар'а, да-ти-дам, бис-пар'а н'ема!“ Д'адуту в'или: „Еј, Б'ож'и Г'оспуди, как б'аха ч'еш'ма да-станат пак ч'еш'ма!“ С'етн'а как р'еч'и д'адуту, пак ч'еш'ма ст'анаха. С'етн'а ч'урбац'ијата гу-в'ика д'адуту да-му-дад'е ракија и в'ину: с'етн'а му-
-в'или д'адуту: „Нас прумина в'ејки!“

Другајут д'ен' х'ож'а д'адуту на-малкајут брат на-п'ортата пр'осјак, му-в'или: „Н'е-м'а-п'раити кабул да-д'ојде т'ос в'еч'ар у-вам да-п'омина, зирим с'я-м'окра ут-д'аш!“ Му-в'или ни'в'астата: „Да-д'об'ш', д'аду, пукрај нам за-прумин'еш' и т'и!“

Утринат'а иш'таха да-п'ојат да-тригисува (да б'ерат') мисир'ут; му-в'ил'ат на-д'адуту: „Т'и-си ст'ар ч'ув'ак, с'ат' у-дум'а с'ас-малкат'а, н'ај да-п'ојми на-мисир'ут!“ Д'адуту му-в'или: „Д'е за-п'ојти в'ај и јас

за-дóжда аз-в́ам!“ Тóс ч’урбац’и́ја им’áл трé ко́ни; иди́најут ко́н’ гу-
-ја́хна д’áдуту и иди́најут ко́н’ нив’áстата и иди́најут ко́н’ ч’урбац’и́-
-јата.

Ути́духа на-мисíр’ут, тригíсаха мисíр’ут, зл’ази двá тувáра;
ха-тувáр’аха двáта ко́ни мисíр’ и иди́најут ко́н’ гу-ја́хна д’áдуту и
тра́гнаха да-си-пóјат. Нóс ко́н’, шу-ја́хаш’и д’áдуту, пáдна на-пáнт-
-т’ут, пúкна ко́н’ут. С’éтн’а в́или д’áдуту: „Какó ч’úду стáна тýс?!“
Нив’áстата му-в́или: „Н’éма ни́шту!“ Му-в́или на-манц’ó-ти!“ Рáсту-
-в́ари дрúгајут ко́н’ нá-пáнт’ут тувáр’ут да-ја́хни д’áдуту!“

Амéн (‘мóлис’) ја́хнува д’áдуту, хóж’а д’есит вр’áин’а на-
-лéку, пáж’да и дрúгајут ко́н’, пúкнува; д’áдуту в́или: „Какó ч’úду
-стáна?“ Нив’áстата му-в́или: „Н’éма ни́шту!“ Му-в́икнува на-ман-
-ц’óт: „Зáпри мáра, рáстувáри и дрúгајут ко́н’ да-ја́хни д’áдуту!“

Амéн да-ути́ва мáра пáнт’, пáк пáж’да ко́н’ут, пúкна. С’éтн’а
му-в́или нив’áстата на-манц’óт да-гу-сигни мáра д’áдуту на-грабóт.

С’éтн’а си-ути́духа у-думá; н’áса имáли ш’ó да-идáт; му-сá-
-рéкли на-д’áдуту: „Ш’ó да-ид’éми?“ д’áдуту и-р’éкла: „Да-закó-
-лили д’áт’анту, да-гу-стóрими пш’итó!“ Гу-сá-закóлили д’áт’анту, гу-
-сá-клáли и хурната да-гу-пикáт. И училá нив’áстата да-гу-звáди.

Га-ути́ди нив’áстата на-хурната, га-гл’éнда, д’áт’анту и з’éлу
иднá кнíга на-рачкáта, п’áј“. Му-в́или на-д’áдуту: „Јáс ути́дух на-
-хурната да-звáд’а пш’итóту, алá д’áт’анту íма з’éнту иднá кнíга,
на-хурната п’áј“; áку ни-в’áруваш, јáла да-видиш’!“ Д’áдуту реч’и:
„Н’éма ни́шту! Ш’ó сá-нáјди за-ид’éми!“ На-нив’áстата и-в́или д’áду-
-ту: „Пóт’ у-дрúгата кáш’та да-дунис’éш’ мáнца!“ Нив’áстата в́или:
„Н’éмами ш’óгуд’а!“ И в́или д’áдуту: „Пóт’ да-в́идиш’!“ Га-хóж’да
нив’áстата, ш’ó да-в́иди! Íма млóгу т’урл’у мáнца. Сá-јáли, сá-
-пýли, и с’éтн’а д’áдуту ха-хиритíса, áфану стáна.

Ут-двá, трé дни с’éтн’а му-ути́духа на-ч’урбац’и́јата трé ко́ни
тувáр’ана с’é хрусó и мýха устарíха ко́ниту на-двóрут и му-казáха:
„Т’é сá трéт’а ко́ни вáш’т’а, шу-пúкнаха на-пáнт’ут“.

Христодулус Аштерију 32 г. (М. Малецки)
Мај 1934 : 80

Сухо

(Како се прави баклава)

За-ина тапса баклава три праста ина ука ш'ик'ер, и^дна ука мет, ука и пулувина брашну и сто драма ниш'иш'те, пулувин ука ш'имигдал за-гу-спич'еш' хубавич'ка. С'етн'а ина ука маслу, с'етн'а, за-гу-зам'асат ч'астуту, за-гу-зам'асат хубавич'ка, да-с'етн'а за-в'енат кра̑нгу и михалката да-зафати да-точ'и и бабата и лелата за-да-прустират инó листу на-тапс'ата и удгór'а ф'арл'ами на-вр'ах листуту ич'лик (ич'лик си-рич'е нóс ш'имигдал, ш'ту-гу-з'ехми пулувин ука и ш'ту-гу-исп'екухми) и така инó листу, прустират, пак ф'арл'ат ич'лик удгór'а, така, така дур-да-битиса ч'астуту прустират, субират; битисува ч'астуту, с'а-напулнува и тапс'ата и удгór'а, удгór'а пустилат три листа бис-ич'лик.

Сид'а на-с'акуј листу му-ф'арл'ат по-мр'ава маслу. И така с'етн'а з'еват нóж'у, ја-крастóсуват тапс'ата и с'етн'а ф'аш'тат да-с'акат кумат'а баклава. Ја-дус'акуха тапс'ата, гу-завират маслуту, с'етн'а ја-пулават ш'ич'ката тапс'а с'ас-маслу, ја-закáрува̀ми на-пиш'та, ја-сп'екува̀ми и с'етн'а ја-зв'аж'дами ут-пиш'та и думá ш'и-к'ер'у и мидó ги-кла̀вами у-т'енц'ира̀та, ги-сфáрими, ја-зв'аж'дами т'енц'ира̀та с'ас-ширóпу, ја-турнува̀ми на-вр'ах баклава̀та, с'а-нату-п'ова и ф'аш'тами с'етн'а да-јид'еми; ма ш'тó јид'еми? тр'абува̀ши да-биш'и халис баклава̀, ни на-книгата писана и така ш'тóгуд'а ни ви-д'ахми; тр'абува̀ши тапс'ата да-биш'и утпр'ат'.

жена 72 г. (М. Малецки)

Мај 1934 : 8-9

Сухо

(Александар Велики јава на коњ)

Пујно вр'ам'а на-мак'едонскију цар' на-Филипáта му-пусна идин цар', – амá гу-ни-знам кутри б'аши – идин кон' с'ас-вóлска глава. Кон'у гу-викаха „Вук'ефалус“; му-гу-пусна бакш'иш'.

Идин д'ен' с'а-субира̀ха ш'ич'кију аск'ер ут-Филипу̀пул на-пруавлиóту на-цáр'у, с'а-мáнч'аха да-гу-ја́хнат кон'у, кон'у с'а-плáш'иш'и ут-с'а̑нкатá-му и-пуидин ни-мóж'иш'и да-гу-приближ'и; дур на-миш'имер с'а мáнкаха, ни-муж'á да-гу-ја́хни пуидин.

Искуласа Алéксандрóту ут-скул'óту – и тој биш'и на-цáр'у д'ат'а – и дојди и тој пукрај ипсик'у и гл'еда, кáк с'а-мáнч'ат за-да-

-гу-ја́хнат ко́н'у; и му-ви́ли: „жаза́к б'а́ на-ва́с, иди́н ко́н' да-ни-мо́ж'ити да-гу-ја́хнити!“ Та́тку-му са́-тимбо́са мр'а́ва и му-р'е́чи: „ја́ла, а́ку-си ти́ а́кш'иус, ја́хни-гу!“ и то́ј му-ви́ли: „тра́гн'а́ти-са́ ута́м!“

И са́-тра́гнаха т'е́с, му-гу-да́духа ко́н'у на-н'е́гу; гу-з'е́ва то́ј ко́н'у, гу-вра́тнува куму́ сл'а́нциту да-гл'е́да и ста́пнува на-изи́пги-јата, испра́снува ко́н'у да-б'а́га; б'а́га, б'а́га, б'а́га... са́-загуби́ ут-ш'и́ч'ки утпра́т' ут-уч'и́т'а и ш'и́ч'ки р'е́кнуха: „за-гу-уклаве́ тузи́ д'а́та то́с ко́н'!“

Куга́ ут-мр'а́ва вр'а́м'а се́тн'а гу-гл'е́дат иди́ нас'а́м са́с-ко́н'у па́к и ш'и́ч'ки фа́т'а́ха да-си-пл'е́скат ранца́т'а и да-ви́кат: „ж'и́ту о Але́ксандрус!“ и до́јди та́м пукра́ј инса́ну и сл'а́зи ут-ко́н'у и му-гу-да́ди на-т'а́х да-гу-зака́рат у-аху́р'у. И та́тку-му туга́с му-да́ди дув'а́та и му-р'е́чи: „бра́кај ш'а́ро́ка з'е́м'а, Македуни́ја т'а ни-з'е́ва т'е́ба!“

девојче 18 г. (М. Малецки)

Мај 1934 : 59

Балевец (Баливиц)

(Татко и три деца)

Идно́ вр'а́ми иди́н та́тко има́ш'и три́ д'а́ца. Куга́ умр'а́ та́тко-му сиг'а́ му-да́ва на-д'а́цата, ш'о да-ч'и́нат: „куга́ ка-ч'и́н'иш' мли́ву да-по́ш' на-удин'и́ца да-миле́ш' бра́ш'но на-к'усе́ дерминци́ (дирминци́ја) да-н'а́-миле́ш' бра́ш'но“. Умр'а́ та́тко-му. Ти́ја ч'и́н'и́ха мли́во пш'и́н'и́ца и ти́ди да-го-миле́ да-си-ч'и́н'и бра́ш'но. Ти́ди на уди́н'и́цата и зла́зи к'усе́ дирминци́ја: „Ра́стова́ри ту́ка!“ му-ре́чи. Ти́ди по́наго́ри, на́јди дру́га уди́н'и́ца. Куга́ изл'а́зи дирминци́јата, куга́ го-в'и́де па́к к'усе́. Ти́ди по́наго́ре и на-та́ уди́н'и́ца изл'а́зи дирминци́ја, го-в'и́де то́ја па́к к'усе́. Ра́стова́ри та́мо то́ва́рот. Сиг'а́ ре́чи дирминци́јата: „Ко́ј по́гола́ма лаж'а́ ка-ка́ж'и?“, дирминци́јата ка́за и то́ ш'о-ти́ди, ш'о-ра́стова́ри то́ва́рот пш'е́н'и́цата по́малка лаж'а́ му-изл'а́зи. Му-го-з'е́ то́ва́рот пш'е́н'и́цата заш'о́ му-изл'а́зи по́малка лаж'а́та и си-ти́ди на-до́ма-му пра́з'ан. Сиг'а́ ти́ди и стр'а́дн'иут бра́т и то́ја ти́ди на-три́ти дирминци́ја и то́ го-загуби́ то́ва́рот. Сиг'а́ е́м ма́лк'ијут бра́т ка-по́ј. То́ва́ри на-ко́н'от иди́н то́ва́р пш'е́н'и́ца. Ти́ди на-идна́та уди́н'и́ца, изл'а́зи па́к к'усе́ дирминци́ја, ти́ди по́наго́рната уди́н'и́ца и та́мо па́к к'усе́ на́јди. Сиг'а́ ти́ва на-дру́га уди́н'и́ца и та́мо

пак кусе дирминџија нава. Ме-вилі: „Растоџари тоџарот!“. Си-обр^бнова му-вилі: „Татко-ми ми-реч’и: на-кусе дирминџија да-на-а-мел’а браш’но“. Си-обр^бнова му-вилі дирминџијата: „Утука на-гори на-кој удин’ица ка-пош’, с’е кусе дирминџија ка-наш“. Куту ч’у тој така и растоџари тоџарот. Му-вилі дирминџијата: „Ка-ч’иними карул, кој ка-каж’и погол’ама лаж’а, ка-и-земи и триџе тоџара пш’ен’ица, ем-тојут, ем и от-дџата друг’ите брат’и“. Пр^бман фати да-казова лаж’а дирминџијата: „Идно вр’ами с’ах на-крајот на-ѓолот идно огниш’ти либин’ици с’ами. Н’икна дол, фати да-расте идна власт’иџка, кади џолот, пулека пулека нарасна тиди утатак џолот, тамо вр’за идна либин’ица нарасна либин’ицата колко „хорт’ат“. Утамо покрај либин’ицата минаха пет стотин’и камили. То камиларинот имаш’и идна топуска на-раката а-удри идна топуска си-раципи либин’ицата, пл’исна идна ода ут-либин’ицата, пет стотин’и камили ш’о имаш’и си-удаџиха“. Си-убр^бнова му-вилі: „Толко тиј лаж’ата?“ Фати да-казова малк’ијут брат: „Идно вр’ами татко-ми имаш’и х’ил’ада кош’ови пч’ели. Вич’ерот и вр’азоџаш’и на-јаслата ут-капистрата и раното и пуш’таш’и. Млог’о вр’ами и вр’азоџаш’и ии-пуш’таш’и. Идин в’еч’ер дојдоха пч’ел’ити: идна јасла празна, капистрата тамо, пч’елата а-нема. Но в’еч’ер легна да-спи и сан н’а-гу-фати заш’о загуби пч’елата; куга да-усамни да-а-најди; л’у фати да-усамнава, стана, фаш’та пит’елот му-клаџа с’едлото и зиџијити го-јахна на-пителот, и го-ш’упнова а зиџијата и фати да-б’ага, з’е пат’, куга фтаса на-полито, гледа идин а-фати на-пч’елата, а-упрегна ас-биолут за-да-ор’е н’ивата-му. Това м’асто биш’и валта, имаш’и карак’ови млог’о. Пусна плугот да-ор’е ас-пч’елата и биолот. С’а а-з’е си-тиди на-дома, а-клади капистрата на-глаџата, а-вр’аза на-јаслата. Сиг’а изл’ази ут-пителот му-зџади с’едлото, џида на-гработ на-пителот му-стана рана, пита сиг’а ш’о л’ак да-уздрџеји рана. Му-рекаха ор’ах да-пич’еш’, пеп’ал да-се-ч’ин’и, и да-му-клаш’ на-рана и ка-му-оздрџеји. Д’атито омос за-да-на’а забави, цал ор’ах му-го-бутна на-газот. То ор’ахот фати. Н’икна и му-изл’ази ут-гработ-му, станава идно гол’ам’о др’џво колко идин ч’инар (платан). Биш’и тоџа др’џво на-вр’ах на-пат’от. Кераџији отам вр’џаха, гледат на-това др’џво ор’ах’и пално, који ш’о-проминава, фр’ал’ават грамуди за-да-тракалат ор’ах’и. Ут-млог’ото грамуди стана идна н’ива на-вр’х ор’ахот петнајсит вр’атин’и и фати да-а-ор’е д’атито, а-ч’ин’и угар а-с’ај пш’ин’ица, дојди р’ет да-си-жн’е. Там де фатиџа да-жнат сифте злаџа идин зајац и му-ф’арлават страпот-му си-уидиса драж’алит’о-му, фл’ази на-газот. Фати да-б’ега зајицот, за-да-си-скриј на-пш’ен’ицата и страпот озат’ џира жн’е. ди-тука, ди-

-тамо за-да-си-скриј. Пш'ин'ицата си-дож'на и м'асто н'а стана да-си-скриј, и носі снопито на-гумното и вр'аш'а, а удв'а, а-носі на-дом'а-му, ч'ини млиуо (мливо) дванајсет кутли. Го-товарі на-кб-н'от, го-зан'еси на-удин'ицата“. Тоџа го-слагна, зим'а три тоџара, от-дв'ата браћи и идін н'егоф.

(М. Малецки)

Маџ 1936; Вид 1995а : 23–24

КОСТУРСКО-КОРЧАНСКИ ГОВОРИ

ЛЕРИНСКИ ГОВОР

Лерин

Коза и бумбар

Беше еден татко и една мајка. Имаја едно дете и една чупа, имаја и една коза. Отиде чупата да-паси козата: а-донесе та на-вечерта дома. А-кладба у-керало; имаше и кумур тамо. Та козата јадеше от-кумуру. Отиде татко-му; му-вели: — Шчо јажш туа? — „Кумур, вели, оти не-ме-рани чупата“. Чупата заколи татко-му.

Отиде детето да-а-паси. Паќ а-донесоа на-вечерта, а-врза па на-местото, и та јаде кумуру, и му-вели татко-му: — Оти јажш кумур, вели, паќ? — „Оти не-ме-рани детето“. Тој заколи и детето.

Сетне пушчи жената. Оди жената да-паси. А жената седи и а-паси дори да-се-стемни. И сетне а-донесоа дома козата; паќ јадеше кумур. — Оти, вели татко, јажш кумур? — „Оти не-ме-рани жената“. А-закла со-нош и жената.

Сетне отиде сам да-паси. Ка-паси, а-донесе дома: паќ та јадеше кумур. Вели: — Оти јажш кумур? — „Оти не-ме-раниш ти сега“. И сетне зева балтако а-удри, по-полбината а-сече, и козата побегна.

Оди по-п'ато еден волк и му-вели козата: — „Очи како плочи, заби како дикли, гас како тас!“ Волко се-уплаши и побегна. Сетне оди лисицата да-јади, и му-вели козата: — „Очи како плочи, заби како дикли, гас како тас! Ако-те-фатам, парчин'а ке-те-напраам“.

Оди лисицата, му-вика на-бумбарчето. Бумбарчето му-се-пикни... и не-излэгваше бумбарчето. Сетне бумбарчето излезе.

Лисицата се-скачи на-една круша. Му-вѣли лисицата на-бумбарчето: – „Да-бѣриш, бумбарче, круши“. Падна една круша, бумбарчето се-отѣпа.

Сѣтне поминва зѣт со-невѣста. Лисицата слѣзе и го-закѡпа бумбарчето. Го-зѣ зѣто у-цѣпо; одат на-гѡсти зѣто и невѣстата. Седнаа на-сѡфрата да-рѣчат. Му-вѣли зѣто: „Дажте вилушката“. Му-вѣли и бумбарчето: – „Дажте вије на-мѣне. – Даж-ми лѣп, вѣли“. И бумбарчето вѣли: – „Даж-ми лѣп“.

И сѣтне зѣто злѣгва дѡлу, го-извада бумбарчето, го-фрли у-тенцѣрето. Си-отиде.

Ќди бабата да-избѡричка, и бумбарчето му-вѣли: – „Немѡј, бабо, ѡти ќе-ми-скршиш кѡските!“ Бабата зѣва пипер да-му-клаж у-тенцѣрето. Вѣли бумбарчето: – „Бабо, не-фрлај пипер, ѡти ќе-ми-нарасиш очината!“.

Лени Хаѣиламбо (А. Мазон)

Maz 1923 : 116–118

Буф

Елена и Костадин

Тије бѣја брат и сѣстра. Татко-му бѣше лѡвѣија. Тѡј ѡтепал двѣ јарѣбици. И дашол на-жѣната да-ги направи вѣчера. Ама ѣдната јарѣбица ја-зѣшла маѡката. И таја, жѣната се-исплашила од-мажо и си-ја-сѣкла ѣдната града. Ја-напрајла вѣчера. Сѣднале да-вѣчѣраа. Је-вѣли мажо на-жѣната: „Шо-слатка вѣчера си-напрајла“. Таја напоследно му-каза ѡти-од-градата е-слатка вѣчерата. Ёлена и Костадин спиеле. „Дѣлим тѡлку бѣло слатко мѣсото ѡт-чѡбѣк, ај да-го-закѡлиме Костадин“, рѣкол мажо. Ама Ёлена нѣ-спиеше. И сабајлето стана и му-вѣли на-брато: „Бате, тате је-рѣче на-мама да-те-кѡл’ат. Ама-јаска ќе-сѣдна да-те-плета, ти ќе-ми-го-зѣмиш чѣшело, и ќе-избѣгае“. Така и направи. Одѣјки по-пато му-се-припи вода на-Костадина и тѡј је-вѣли на-Ёлена: „Ќе-се-напија ѡд-ѡва вирчето вода“. А таа му-вѣли: „Немој, брате, ќе-станеш вак“. Го-продѡжиле пато. На-Костадина му-се пиело вода. Нашол друга траталка. „Ќе-се-напија вода“, је-рѣкол на-Ёлена. „Немој, брате – рѣкла таа – ќе-станиш мѣчка“. Костадин пѡслуша и тиѣ го-продѡжиле пато. Пѡнагоре најде уште-ѣдна траталка. И нѣ-је-каза на-сѣстра-му, се-напи вода и стана елен. И така избѣгаја двајцата

и се-спасија. Ёлена се-качи на-една-топола, а брат-је седеше до-кбрено и је-носеше секаква рана. Ама еден царски син отиде да-го-напива кон'о вода. А кон'о не-пије. Е-гледа во-коритото сенката на-Ёлена. И царскио син кој-ке-погледа, гледа чупа лична во-водата! И тој је-виде неја, зеде четворица слуги за-да-је-сечи топо-лата. Ден'а ја-сечеја и не-можеја да-је-кутнат. Ёлено идеше нока и је-лижеше да-ста'ни подебела. Ама баба кодошка ја-излага чупа-та да-се-свали. Бабата ја-клаваше црепната наопаку и Елена је-рече: „Бабб, наопаку је-клаваш црепната“. „Како, сине, како, слези на-баба да-је-кажиш!“ Чулата се-излага и слезе и царските слуги одма ја-фатија и је-однесоа кај-царо. Кога-отиде брат-је, не-је-најде, и по-трагата отиде на-царската палата и самоте мава со-рогојте на-портата. А царо не-можи да-спије. Другата вечер кла-ле катран на-портата и го-фатиле ёлено. И ста'на царо го-закла ёлено. Сите јадеја, само-сестра-му не-јадеше. Коските ги-береше и ги-посади во-градината. От-коските излезе најубаф трендафил.

(Васил Алабановски)

Вид 1999 : 153–154

Нереш

За селото Нерет

Нашто село е-големо село. И сиромашко село. Нашто село се-определува од-девет мали. Долна Мала – една, Трпчеата – две, Капаличѓфска – три, Мукоата – четири, Тумбалѓфската – пет, Кажаварската – шес, Горна Мала – седом, Стредна Мала – осом, Нова Мала – девет. Нашто село-е, ако о-земиш од-манастиро Свети Лука, горе, до-Таров грѓп, мож да-има, а-речиме, горе-до-лу километар, еден километар. Деа свршва селото, и-тамо Таров грѓп, Дивиткоата кукја-е. Тамо-е. Божно Дѓре, сетне удлу Лѓзјата фатвае и-Фил' Ливаѓје удлу. Нашто село, шо-велиш, се-занима-ваше појке со-гурбет. По-Света Гѓра, со-бичкии по-селата... Има-ше неколку куки шо-бее зафатени така, шо-имае ѓфци и-кози. Ристујчинте имае ногу нѓзи. Од-Ристујчинте асли беше познат Стојче Ристујчин, Стефо и-Гјѓрги. Тие бее три браќја. Сетне (от) тија потаквите шо-бее, деленици да-речиме, беше Ване Ристујчин. Ама тија бее брачѓди, тија бее от-пѓстарите деленици. Стојче и-Ване Ристујчин – тија бее први брачѓди. От-Капаличојте имаше,

и-тија имае трба кóзи, да-речиме, вија Дел'ојте. Тија. А-другите, сéте шо-бéе, со-бичкíја се-занимаваéе, работници. Пример ке-ти-ка-жа јас: Немáме нíе нíшчо дóма. Скóл'јето јас не-го, нé-о-заврши. Од-óсом годíни мóмок. Мóмок. Трóнде порáсте, áјде во-Свéта Гóра. И-со-тáкви рабóти, шо-вéлиш. Мáки, мáки... Сétне фáти партизánството. Во-партизánството íмаме кúку стó и-четíрјесе мláди дéца и-стáри, но пóвекето мláди, шо-се-истепáе. Во-сéлото-цéлото тáкво тáмо бéше: и-лóшо и-дóбро. Ѐзбегáј партизánите, éла фашíстите, íзбегáј фашíстите – éла партизánите. И-остáна сéлото за-нíкаде. Во-Аустрáлија нéкои трí-четíри ил'јáди дúши ке-да-íма, мáли и-голéми. Сéга íма во-сéлото нéкој шéс стотíни и-пéестина дúши. Во-сéлото останáти, да-речиме, ку-тија стáрите. Младíната íзбегá. Сéа жíвотта му-е-убáва. Áма од-бóрбата нéкој се-уништúва и-нéкој се-поправа. Сéа жíве убáво тíја шо-се-пóбогáти, да-речиме, тíја шо-íме. И-пóмлáдите. А-стáрите – пá нé-му-чíни на-стáрите. Сéа му-дáве мáлку пéнзија, áма шó-ке-ти-прáј со-тáа пéнзија тóј? Нé-му-стíга. Тíја шо-íме – íме. Шó мóж да-рабóте. А-íнак... Тíја-се рабóт^нте.

Ѓорѓи Кирков 66 г. (Петре Ристујин)

Нерей

Селото Нерет денеска

Сéлото се-мéна, нóгу убáо се-стóри. И кóјто грéј во-нáшто сéло нóгу о-бендíсве. Нóгу убáо се-стóри. Кúки убáи праé, патíшчата и-изнапрайе, Рáлишче о-напрайе, црквата а-напрайе. Бого-рóјца, Свéке Тáнас нóгу убаф о-напрайе. Црквата Свéке Тáнас сéа а-напрайе нóгу убáа. Во-нáтре вáр и пéсок, а-варосáе, а-послáе оздóла цимéнто, и-насадíе окóлу црквата пefкáкја, чамчíнја. Нíе и-вéлиме чамчíнја, áма сéа óти и-вéле тáка, сéа и-нíе и-зéме тáка. И пefкáкјата станáе нóгу голéми, убáи чамчíнја, нóгу убáј се-сторíе. И пóнапре бéе посадéни, áма нé-се-сторíе. Сéа на-нóво поса-дíе дрúги и-се-сторíе убáи нóгу. Свéке Тáнас нóгу убаф о-напрайе, Свét Никóла пá убаф, Свéти Лúка пá убаф, сéте цркви и-изнапрайе нóгу убáи. И-одновíе нóгу убáо. И патíшчата нóгу убáј и-напрайе. Сéа на-Свéти Лúка íáme чéжма. Чéжма напрайе. Сéа кóј óј тáмо, си-пíе вóда. Дур во-Рúдинје óј вóдата, Фíл' Ливáг'је, до-Крпéшина, Рíсто Пíлев дéа íма нíвје, знáеш, Лéксó Гáзлáјноф,

Крпéшина, дóлу. До-та́мо óде вóдје, са́кам да-ти-ка́жам. Од-Смóро а-зéме вóдата сéа, а-пíеме. Цéло сéло сéа пíеме пóжк'ето óд-неа.

Сéлото се-мéна, сéа пóдóбра-е жíвотта, пóарна. Нé-рабóтаме ко-пóнапре тóку шо-рабóтаме, со-ср́по шо-жниéме. Сéа си-рабóтаме сáе со-планúчките, чíста рабóта. Не-óјме прталáи, ко-пóнапре шо-одéме. Ѐма со-óшчо да-се-облéчиме, йма шó-да-се на́раниме. И-дóма ни-е убáо. Кúките си-и-йáме наружáно убáо, чéжмите дóма, не-излéгваме нáдвор да-óјме да-мíеме мисúрки, рабóти. Си-и-мíеме дóма на-дóлапо. По-дóма вóдје си-йáме сéкој é'ен. Бáнја йáме, ка-а-вél'те вíе? Бáнја а-вél'ме нíе. Сé си-йáме. По-дóма. По-дóма чéжми, долáпи, телиорáси, шó са́каш йма.

Сéа пá óраме, сéа óраме пá, áма со-п́рáвда, со-кóни, со-мáс-ки, и сéа зафатíе да-кúпве и трактéри. Вíсните нé-и-óраме. Фíл' Ливáг'је со-тра́ктер цéло. И-грéј машíна шо-жнíе, ни-жнíе, ни-и-врши и гóтој ни-о-дáа жíтото.

(Знáчи Фíлеј Ливáг'је сéа нé-се ливáг'је?) Фíл' Ливáг'је нé-се, нíвје-се сéа. Бéе планúчки, се-расипáе планúчките, корéнјето загинаé. Сéа и-посеáе. И-посеáе сéа тíа и-грéј машíна, ни-и-жнíе.

Ѐми, пóнапре, живéме и тóгај убáо. Се-берéме нóгу жéните, берéме чéнка, л'упéме, се праéе парéа, се-преп́равáе мáжи, играé óро шкинáрки, варéме чéнка. Сéтне се-вáрнуváме, жниéме, вршéме по-гúмната, дéца, чупíнја. Врши, преп́равај-се, дáви-се тáму; пéсни пеéме. Ѐми тóа. Тóгај жниéме, чинéме. Сéа пó-не-се-мáчиме, пó-не-рабóтаме. Сéа се-вáрна жíвотта... пóлэсна тáка, áма пóжк'е болестíни оживéе. Пóјке нáродо сéа бóлес йма. Нéма чóвек да-рéчи здра́ф-си. Тóа-е. Кóј да-го-опíташ кé-ти-рéчи: Нé-си здра́ф. Ёто тáка. Пá тóгај на-тóа врéме, бóлес нeмáше нíкаквa. Дéа сака́ше да-ти-тéкни тáмо да-óјш со-парéата, со-чупíнјата, со-дéцата. Со-сéте да-си-п́рајш гленди, да-си-пéеш, да-йграш óро. По-гúмната одéме нóгу, со-шупéл'ка свирéе.

(Мнóгу л'ýге йма во-сéлото?) Ѐма. Нé-знам кóку-се, áма йма вéкот. Ѐма. Сéа нóгу йма, се-наплóди нáродо. Пóјке во-Астрáлја, во-Гермáнија йма, áма си-грéде, си-п́рае кúк'и, пá сéтне со-тíа си-жíве убáо. (Не бéге?) Мóре бéге и-пá си-грéде. Во-Астрáлја к'е-жíве и кúки тýа кúпве. Во-нáшто сéло. Не-сáке да-жíве во-Астрáлја и во-Гермáнија. Ки-с-дóјде, не-сáке тáмо да-жíве.

Нерей

За планучките

Планучките не-и-знаеме ние шоб-се. Вел'о Гӱзлајнов беше во-Амѣрика и тој и-донесе. Дали коренчинја ели семе и-донесе, не-знам. И тој имаше една нива ^оо-Крапеш^{на}на долу и докупи бшче. Клади аргати, а-ископае нивата, а-стори, посади дрвја – јабаки, круши, работи... и планучките и-посади. Коа зе да-работа тој, сите се-чудеме. Велме: „А! од-виа нешча ке-фати пари!“ Првата година имаше, ама... куку за-дома, шо-се-вели лафо. Ама тој па продаде, оти имаше ног голема нива. Фтората година не-можеше да-и-пребери. Имаше кладено дваесе жени аргатки да-бере, тој да-носи. Коа зафати – пара! Да-носи јагнишча да-печи! От-фурна леп. Ние деа имаме от-фурна леп? Само ченка и-рш. И-зафати, шо-велиш, и-бд-нео се-зафатие планучките. Фатие да-саде и-другите. Тој продаваше коренчинја, оти тоа, планучката, е така: исто како капината. Таа коа ке-пушчи едно праче и тоа деа ке-гибни наземи, тамо корен фатва. И тиа сетне копилинја се-вике, мајката си-е башка. И тоа коренчето о-киниш и-се-пресадва на-друго место. И тиа се-саде есента, во-влажно време.

И зафатие целото село, фатие одма. Доста пари, демек. Нашто село, ко-шчо-беше најсиромашко, мож да-ти-кажа оти во-цело Леринско стана најбогато. Ние во-тоа време одеме да-жние-ме наполе – наполе му-велеме ние – одеме да-жние-ме по-селата удлу во-полето. И-сакаме да-бјме: „Еее! Ја-и, стигнае Неретчани, Неретките стигнае!“ Со-песни во-нивјето удлу, да-пееме. Сетне се-стори тиа гредее во-нашто село аргати да-работе. И-ден денес оттамо, дури од-Асаноо Село, од-Аламал^{ја}ја, одоздола, от-Сакулео, оттамо оделе сега да-бере планучки.

Ама сега има некоку години поминале некои маж-и-жена, Французи за-да-и-виде гјомти планучките, ама тиа му-занесле некоа блес на-планучките. Тоа треба да-има некои четри ел'-пет години, пет ели шез години. Така. И-дали има! Тој мажо имал еден стап, бастун. До-деа отишле по-сете нивје, додека поминале тиа – само во една нива нат-селото горе не-отишле, му-било далело; сете планучки, да-речиме, се-расипае, само ^оо-таа нива не-се-расипае. И по-некое-време, по-некоа година разбрае тиа оти тој му-донесе блес, му-донесбе тиа за-да-може тргофците да-купве коренје гјомти от-Франција, да-и-носе во-селото да-клаве. Ама тиа, знаеш, шоб-му-правеле? Замрзнати коренје му-давале. Посади-и, која никни, која не. И ден денес не-може да-и-осигуре, да-

-речиме, шо-и-лаже. Ама тија се-осигурени во синдикато и синдикато треба да-му-дава по-нешчо на-ниф, му-платве.

Ѓорѓи Кирков 66 г. (Петре Ристујчин)

Ошчима

Попо сака млада нееста

Во-едно село полојна рисјанско и полојна турско си-беше еден поп и една попаѓа. Покрај куќата на-попо течеше една мала река, а на-реката переше пл'ачки една млада жена. Попо излезе од-дома да-ка̀рсти вода по-куќи и а-виде жената млада. Жената беше скуната и му-се-пулеа дебелите меса на-носите. Попо застана и му-рече: „Леле-е-е, шо-бели носи имаш, неесто!“ Жената се-испрај и му-рече на-попо: „На-рамо да-ти-се, попе!“ На-вечерта жената шо-переше пл'ачки му-ка̀за на-попаѓата шо-му-рече попо. Попаѓата му-вели на-жената: „Ако-ти-рече друкп'ат и ако-те-опита деа, ти речи-му о-племната, ама, ама к-о-наа̀ртиш да-и-ослечи пл'ачките и да-а-ов'рти трип'ати племната, во-тоа време шо попо к-а-в'рти племната, ти ќе-му-и-зеваш пл'ачките и ќе-ми-и-донесиш мене. Сетне моја работа-е шо ќе-праа јаска“. Попо дру̀гио ден ушче од-рано излезе да-ка̀рсти вода. Жената па переше на-реката. Коа-о̀јде попо до-неа, таа беше па скуната. Попо па му-рече: „А мори неесто, шо-бели па́чи имаш!“ Жената му-отв'рна „На-рамо да-ти-се, попе!“ „Деа и коа, мори неесто?“ – а-опита попо зарадван. „Вечер о-мрако о-племната!“ Попо зарадван шо-ќе-си-зграби млада нееста чекаше да-се-стемни. Коа-се-стемна, тој о̀јде при-племната. Жената о-чекаше тамо. „А попе – му-вели жената – ако не-и-ослечиш пл'ачките и ако-не-а-заа̀ртиш трип'ати племната, јаска ќе-си-ода“. „Добро, неесто“ – рече попо и и-ослече пл'ачките. А-заа̀рти еднаш племната, а-заа̀рти ушче еднаш, на-трѐтио-п'ат жената му-и-зв'е пл'ачките и му-и-за̀несе на-попаѓата. Ој попо во-племната – нема нееста. Бара пл'ачки – нема пл'ачки. Се-фа̀ти попо за-глаа и почна да-плачи „ах јаска гла̀мен шо ќе-праа сеа, шо ми-треба̀ше млада нееста“... Чекаше попо убоо да-се-за̀мрачи, та да-си-о̀ј дома. Коа-па̀дна мрак, попо та̀рна да-си-о̀ј. Стигна при-својта куќа, ропа на-вратата. Отна̀тре му-се-освива жѐнцки глас на-турски: „Ким си сен?“ „А ма̀јката – си-вели попо – а-згрѐши куќата, и почна да-и-брое куќите: оаа-е на-Ристо, оаа на-Петко, оаа на-Асан, оаа-е мојата и па почна да-ропа. Жената па му-се-

-òсви на-турски: „Ким си сен?“ Му-се-нажали дúшата на-пòпо шо-не-мòжеше да-си-а-нај кúката, па си-рече: „Мòре сèа ми-е-зàбр-л'аена гл'аата, дó-зори ке-чèкам, па ке-а-најда“. Áрно áма ф'ати нòгу да-стúди, на-пòпо пòчнае да-му-ч'аке з'амбите от-стúт. Д'алеку в'иде пòпо ёдно òганче и си-рече: áрно-е да-òда да-се-òгреа м'алу. Òганчето б'еше дóста д'алеку. Пòпо т'арна к'амò òганчето шо-му-б'áлскаше ко-свèзда и о-м'амеше. Коа-ст'игна при-òганчето, шò да-в'иди: лèжеа òвци и ёдни кúчина ко-в'áлци пòкрај òгно. М'исли пòпо, м'исли, ка-да-му-се-п'р'иближи. Пòлека, пòлека му-се-п'р'иближа. Áрно áма òвчаро шо-сп'иеше се-р'азбуди и шом о-в'иде пòпо ко-д'яол гòл со-д'áлга б'рада, п'áрво се-úплаши, а пòдир тóа со-нòсите úдри о-ж'áрта и ж'áрта се-р'асп'арска и му-се-з'алепа на-пòпо на-шкèмбата. Р'икна пòпо од-бòлеа и пòчна да-бèга. Коа-о-р'азбраа кúчината, та коа-му-се-пúшчија и о-п'áндеа до-сèлото.

Шò да-п'раи гл'амен пòп! М'исли, м'исли шò да-п'раи. Од-дèн'а-та в'иде ёдна фúрна шо-йзваваа лèп. Òјде при-фúрната и се-п'икна вò-неа. Áрно áма стòпано на-фúрната ймаше ёдна кúчка шо-се-в'икаше Л'úша. Кúчката òдеше п'рèт-фурна и л'аше. Тóа б'еше во-дв'а с'аато нòшјата. Стòпано се-р'азбуди и òјде при-фúрната да-в'иди зòшчо л'ае Л'úша. О-звè чèгалото и о-п'икна о-фúрната. Пòпо му-о-ф'ати и пòчна да-о-т'áрга. Стòпано в'икна: „Ж'ено-о-о, дòнеси ёден снòп áржејнца, ёден д'яол во-фúрната да-о-з'апалиме“. Ж'ената скòкна п'репалена. Òјде о-плèмната и дòнесе снòп со-áржејне о-п'икна о-фúрната з'апален. Пòпо коа-в'иде т'ака, скòкна к'арс-пл'а-мено и йзбега. Се-м'исли и се-úнерисва пòпо шò да-п'рај. Òјде при-нејнио кúм и му-вèли: „Ти-се-мòл'а, кúме, пòможи-ми, ме-ф'атија áрамите и ми-и-слèкоа пл'ачките и ми-и-звèа п'арите; з'анеси-ме дòма з'ашчо кúката не-можа да-си-а-најда“. „Áрно, пòпе, ке-те-з'анеса“ – му-рече кúмо. Му-се-ф'áрли пòпо на-т'ило на-кúмо и о-нòси дòма. Кòа дòјдоа на-в'ратата, кúмо му-рòпна на-пòпагата. Т'аа се-òсви п'а на-турски: „Ким си-сен?“ „Òтори, мòри пòпаге, пòпо лòшо о-најде, јаска – си кúмо“. „Кòј пòп, бре-кúме? Пòпо ми-сп'иеш дòма“. „Не-п'рај ш'аки, мòри пòпаге, òтори, грèота-е пòпо“. Пòпагата ја-òтори в'ратата и му-рече на-кúмо: „Шò-е тóј п'áрч, бре-кúме, шо-о-нòсиш н'а-рамо со-д'áлга б'рада?“ „Не-е р'аботата за-ш'аки, мòри пòпаге“ – му-рече кúмо. „Ти-т'рèбаа б'ели п'ачи, п'áрч н'иеден! Пúшчи-о н'а-зема! Ако-н'апрајш па т'ака, ке-ти-к'ажа јаска т'èбе“ – му-рече пòпагата на-пòпо и о-п'икна дòма.

(Мито Аргировски)

Вид 1999 : 126

Желео (Желево)

Го викале Оф

Си-би́л еден-чо́бек, има́л две чу́пи. Си-би́л си́рома чо́беко: си-о́деле во-пла́нина, си-кре́але ро́шки. Си-пу́шчиле еден-ка́мен ви́сок и си-ре́че чо́беко: „О́ф, шо-поста́наме“. И-и́злезе еден-чо́бек од-една-ду́пка и-ре́че: „Де́до, шо́ ви́каш?“ То́ј му-ре́че: „Не-ти́-вика, би́ро, те́бе, си поста́наме“. – „А́ми, де́дo, ме́не ме-ви́ке „о́ф“. Де́до, да́ј-ми-ја едната-чу́па ме́не, ро́шки ќе-ти-но́симе“. То́ј му-ре́че: „Зе́ми-ја е́дната чу́па, ти-ја-да́аме“. И-ја-зве́ чу́пата, си-влéзе до́лу во-ку́ките, во-ду́пката. И-ја-зве́-чу́пата то́ј. „У́тре, де́дo, да-до́ш ту́ка, да-ви́книш да-набе́риме ро́шки“. И-си-о́јде, де́до у́долу си-о́јде, си-у́рвa, си-о́јдоа до́лу. Си-спа́ таа-вече́р, утрéдента до́јде, ста́рио со-чу́пата да-бе́ри ро́шки. И-му-ви́кна, и́злезе зе́то: „А́ј, де́дo, ќе-ру́чаме, се́тне ќе-бе́риме ро́шки“. И-у́рвa до́лу, ру́чаја, ста́наја, о́јдоа да-бе́ре ро́шки, и-кре́на ро́шките и-му-ре́че: „Де́дo, у́тре да-до́јте, и-ба́ба да-а-зе́мите, и-ке-ру́чаме. И-до́јдоа утрéдента, спа́ја та́мо, и-о́суна утрéдента, и-му-вэ́ли се́стра-му на-дру́гата се́стра: „Се́стро, не-о́-ви́кај „о́ф“, „о́ф“ му-е-и́мето“. На́бра ро́шки и-си-о́јдоја ти́е, ста́рите и-чу́пата. Не́стата на-мо́мчето му-вэ́ли: „Не-те-ви́кe „о́ф“ те́бе?“ То́ј му-вэ́ли: „Та́ка ме-ви́кe“. Та́ја му-вэ́ли па́к: „Не-те-ви́кe та́ка“. То́ј му-вэ́ли: „Ке-ти-го ка́жа и́мето, а́ма не-ке-ме́-ви́диш ме́не се́тне“. Та́а му-вэ́ли: „Ка́жи-ми-го и́мето, ќе-те-ба́рам“. И-му-ка́жал то́ј: „Сино́цве́ке ме-ви́кe“ и-за́гине чо́беко, не-се́-ви́де. И-ста́на та́а, си-о́јде при-та́тко-му пла-че́јнчкум. И-та́а му-ре́че на-се́стра-му: „У́-у, се́стро, шо-па́кос ми-сто́ри да-ми-по́бегни мо́мчето“. И-му-вэ́ли на-та́тко-му: „Та́ткo, да-ми-ку́пиш едно-ста́пче же́лезно и-едни-пи́нци же́лезни и-ке-о́да да-го-ба́рам“. И-ста́нала, кини́сала о́т-село на́-село, три́ го́дини шо-го-ба́рала. На-чети́рите го-на́јде. О́шла во-едно-село, се́днала до-една-че́зма и-се́днала та́мо. И до́јде се́стра-му на-Сино́цве́ке да-ле́е во́да. И-му-ре́кла: „Ти́, мори-чу́пo, шо-си-се́днала ту́ка?“ Та́а му-ре́кла: „Да́ј-ми троа-во́да да-се-на́пија“ и ја-опи́тала: „Да́ли го-зна́еш Сино́цве́ке?“ – „Бра́т-ми-е Сино́цве́ке“, му-ре́кла та́а. – „Е́ј да́ј-ми троа-во́да от-сто́мнето да-се-на́пија, од-на-Сино́цве́ке сто́мнето шо-пи́е то́ј. Та́а му-го-да́де сто́мнето и-о́ваа г-и́зваи пр́стено од-ра́ката и-го-кла́де внáтре во-сто́мнето. И-си-о́јде чу́пата со-сто́мнето. Си-о́јде до́ма та́а, и-бра́т-му сто́мнето му-го-по́сака да-се-на́пие во́да. И-се́стра-му му-го-да́де, кре́на, се-на́пи во́да и-му-па́дна пр́стено в-у́ста. И-то́ј го-зве́ и-го-пе́е пр́стено. „Шо́-на́јде, се́стро, на-че́змата?“ – је-о́питва се́стра-му. „Една-чу́па ја-на́јду“.

– „И-таму ја-остаи?“ – „Таму“ – му-вѣли таа. „Оди бргу да-ја-зѣмиш“. И-се-фтури сѣстра-му и-ја-звѣ за-рака, и-му-а-зѣнесе на-Синѡцвеке дѡма. И-фѣтиле јѡбата се-расплаќале. Мѡмчето му-ќажва на-нѣстата: „Ќе-дѡјди мајќа змеица и-ќе-нѣ-йзеди“. А-коа-грѣди мајќа-му, таа бучи и-рѡса рѡси. И-пѡчна рѡса да-рѡси, бучи. И-тѡј стаќа, ја-скрѣ нѣстата за-д-врата, му-ја-ќладе мѣтлата да-не-ја-пули. И-кога-влѣзе мајќа-му, вѣќа: „А сѣну, сѣну, чѡбечко мѣриса тѣа“. Тѡј му-вѣли на-мајќа-му: „Нѣма нишчо, мајќо“. Таа му-вѣли: „Нѣ, йма нѣшчо, ќажѣ шѡ-е“, и се-заќална да-не-ја-јади чѣпата. И-тѡј ја-пѡказа. И-таа му-вѣли: „Друга йаѣе свршѣно“. И-сѣтне стаќа нѣ тѣе да-го-жѣне, да-го-вѣнче со-другата. Сѣтне му-и-даќоа свѣшчѣте на-таа шчо-го-бѡраше. Кога-дѡјдоа свѣшчѣте да-дѡгоре, му-вѣли мѡмчето на-другата: „Зѣми-и свѣшчѣте, пѡдрш-и“. Стаќа таа му-и-звѣ свѣшчѣте. И-сѣтне мајќите змеици ја-изѣдоја сѣлцќата (чѣпа). И стаќа сѣтне тѣе, си-ѡјдоа дѡма, си-ѡјдоа во-ќѣрало да-спѣ.

Арменско

Мажот и тројца љубовници

Си-бѣле ѣдна жѣна и ѣден мајш. Та жѣна бѣше нѡго убава. Сѣкоје ѣтро одѣше за-вѡда. На-пѣто го-стрѣти пѡпо: „И морѣ, нѣвѣсто, шчо-си нѡго убава: саќам да-те-баќам“. Дѡјде дѡма, му-ќаза на-мајжо: „Ми-рѣче пѡпо, мајжо: саќам да-те-баќам“. Вѣли мајжо: „Треба да-му-ќажѣш: ѡко саќаш да-ме-баќиш, да-дѡјдѣш дѡма“.

Стаќа невѣстата другото ѣтро пак отѣде за-вѡда: го-најде кмѣто на-пѣто, и тѡј му-рѣче: „Нѡго си-убава: саќам да-те-баќам“. Пак ќаза на-мајжо та. Пак мајжо му-рѣче: „Да-ќажѣш-му на-кмѣто: не-тѣќа на-пѣто, ѡми дѡма да-дѡјдѣш“.

Другото ѣтро пак ѡди за-вѡда, а-вѣде протојѣро, и тѡј му-ќажва: „К’е-те-баќам“. „Таќа: да-дѡјдѣш дѡма да-ме-баќиш!“

На-ѣтрито стаќа мајжо се-скрѣ дѡлу у-избаќа. Дѡјде пѡпо да-баќиѣи...! И-вѣли: „Хѡјде вечерѡме, и да-лѣгнеѣе да-спѣјѣѣе“. Тропна на-пѡртата: „А, невѣсто, ќѡј (т)ропна на-пѡрта? Да-не-мајжо твѡј, вѣли?“ На-пѡпо му-вѣли: „Скрѣ-се во-долѡпо“; и пѡпо се-скрѣ дѡлу.

Влѣзе кмѣто. Тѡј дѡнѣсе и маќа, и поѓаќа, и вѣно: „Да-вечерѡме, невѣсто, и да-спѣјѣѣе. Хѡјде!“ И трѡпна на-пѡртата. Кмѣто

ка́зва: „Де́ка да-се-скри́ја, неvéсто?“ – „Пикни-се во-но́швите“; и го-пикна ту́ка, го-скри́.

До́jde протоје́ро, и то́j та́ка: „Да-вече́раме и да-спи́јеме!“ И тропна на-по́рта: „Ко́j (т)ро́пна, неvéсто?“ – „Не-знам“. – „Да-не-ма́жо тво́j?“ – „Пикни-се та́м о-ковче́го. К'е-одам на-по́рта и к'е-ви́дам ја́с ко́j (т)ро́па“. До́jde ма́жоооо....о.

Ко́а до́jde ма́жо не́зи... њн: „До́бро ве́чер, же́но!“ – „До́бро ве́чер, ма́жо!“ – „Кла́j со́фра да-вече́раме“. И вече́раа, и ма́жо му-ре́че на-же́ната: „Да́j, же́но, пишчо́л“. „Чу́му-ти-е, ма́жо, пишчо́ла?“ – „Са́кам да-стре́лам... во-дола́по“... И пл'ус....: скочи до́лу по́по, скочи го́ре и ту́а го-у́дри по́по, во-гла́вата. „Са́кам да-фр́лам се́га у-но́швите“. И-фр́ли, и го-те́па кме́то. „К'е-фр́лам се́га, же́но, у-ковче́го“. „А́-брѐ, не-мо́j, ма́жо!“ И фр́ли то́j, и го-у́дри протоје́ра. Трѝте и-убѝ то́j.

„А́ко-ви-е-а́рно, уж-е́днѝж да-а-ба́ците мо́јата же́на!“ Ви́кна е́ден чо́век у́лаф, и са́ти трѝ во-мо́рето и-фр́ли.

баба Филипица 60 г. (А. Мазон)
Maz 1923 : 122–124

Горно Неолани

Марко

Од-вре́мето, ка-се-курди́са ду́н'јата, у-Ба́ница, у-Де́луп, има́ше ца́ро Де́ло, а на-Нео́лани Ко́ста Ле́ра, а на-Ко́стур Бе́ле Костурѝанче, а у-При́леп Ма́рко.

Ти́ја бе́а то́гаj бекри́ја ца́роj; ти́ја бе́а јуна́ци на-ра́ка, пу́шка нема́ше то́гаj. Јуна́ци ко́а се-биѝаа, со-боздога́на се-биѝаа: триста о́ки желе́зо.

О́тка се-расипа́а ви́ја ца́роj, оста́на са́j то́j Ма́рко на-та́ сетни́на. Оти́де на-Ста́мбол Ма́рко; се-фа́ти от-Ту́рците; го-фр́лиа у-ку́лата на́тре да-го-изе́де гу́шчero. Ве́ли Ма́рко на-гу́шчero: „Це́л на-е́днѝж не-ме-лапну́ваj: на-коле́ното да-ти-а-да́м, да-ме-ла́пниш, да-ме-ја́диш помáлко“. А со-коле́ното Ма́рко го-испа́ра гу́шчero. Од-ду́пките на-ку́лата е́дна ба́ба му-носе́ла ле́п на-Ма́рко.

Е́ден ара́п на-си́ла му-зе́ми чу́пата на-ту́рскио ца́р, а́ма не-зе́. Ре́че ца́ро: „Ако-Ма́рко бе́ше ту́ка, да-ни-отки́ни чу́пата од-во́j“... Нау́чи ба́бата, оти́де, му ре́че на ца́ро: „Жи́в е Ма́рко“.

„Брго да го извадете“. Ојдба, го-извадиа: „Ама имама ма́ка, véли ца́ро. Се́га сла́п-су. Да-ми-откíниш чу́пата од-ара́по!“ „Ама и ја́ска сла́п-су, véли Ма́рко: шéс неде́ли да-пи́ја и да-ја́да на-лука́нтата, то́гај к’е-има́м си́ла“.

Ја́де. Ама ко́јн не́ма. Ца́ро véли: „То́ко ко́јни има, ко́ј к’е-те-бенди́са, зе́ми-го“.

Оти́де при-ко́јните. Фа́ти е́ден, тр́гни-го от-па́шката, а то́ј па́дне. „Не́ма ко́јн за-ме́не“, рече́ Ма́рко. „Шчо́ к’е-пра́ам?“ – véли ца́ро. „Три́ па́ти да-ви́кна, véли Ма́рко, мо́жо ко́јн к’е-до́јди“.

Три́ па́ти ви́кна то́ј: ца́мојте се-изронáа от-ку́к’ите, и ко́јно... плу́х... пред-не́го! Во-Фи́либе бе́ше ко́јно, во́да носéли со-не́го.

Ко́јно и то́ј осла́бел. Ма́рко рече́: „И ко́јно да-ра́нат шéс неде́ли. Го-рани́а и ко́јно шéс неде́ли, демéк. Му-оти́де при-ца́ро и véли: „Не́ка до́ј ара́по, да-му-а-да́јш!“

До́јде ара́по: се-фати́а да-се-би́јат. Ти́ја ка-се-би́јат то́гај, се-фати́а ко́јните на-дру́га стра́на. Ба́шка се-би́јат. На-Ма́рко му-рече́ ко́јно: „Ара́по е-поју́нак от-те́бе“. Ко́јно му-рече́ па́к: „На-ара́по ко́јно е-посла́б от-ме́не“. Го-у́дај ко́јно на-ара́по, да-му-и-помо́жи на-Ма́рко. Заги́на ара́по. Ха́јде, му-оста́на чу́пата на-ца́ро.

„Шчо-са́каш да-ти-да́м, véли ца́ро на-Ма́рко, ба́кшиш да-ти-да́м, двé..., три́ ка́зи да-ти-да́м да-поéлваш?“ Ма́рко не-канди́сва: „Три́ дни́ да-поéлвам зе́м’јата са́кам“. Ца́ро се-у́ми: „Три́ дни́ ка-му-а-да́м, к’е-зе́ми са́та“. Ви́де не-ви́де: не-канди́сва. „Не́ка зе́ми“, рече́ ца́ро, и му-да́де.

*

Алекса́ндро, Јанку́ла и Ма́рко три́ ми́на бе́а: ти́ја три́те по-смр́тна во́да има пи́јено. Е́дна плани́на та́ка се-одврва́ше, и ти́ја зе́а во́да отáмо, и нема́ше за-ни уми́рачка.

Алекса́ндро има́ше двé сéстри. На-Алекса́ндро во́дата му-испи́јаа сéстри-му. От-стра́ од-Алекса́ндро, ко́а то́ј ба́ра во́дата испи́јена, ти́ја влего́а на-мо́р’ето, се-сторíа ри́би: на-поло́јната ри́ба, на-поло́јната чо́век. У́мре Алекса́ндро.

Јанку́ла и Ма́рко жи́ви-се, ама не-и-знаé ни́кој чо́век де́ка-се. Ду́р не-се-преме́ни дун’ата, не-мо́же да-изле́зе. Са́мо е́ден чо́век од-При́леп би́л при́ни.

Оде́ше на-Ста́мбол то́ј чо́век: се-скрши́л па́мпуро и во́ј фа́тил е́дна гре́да, па-пли́вај, пли́вај, пли́вај... Гре́дата го-извади́ла на-е́дна зе́м’ја: пу́ли е́ден о́ган го́ре, и о́ди та́мо, и на́јде та́мо Ма́р-

ко и Јанкула. Тамо вечерáа и Мáрко го-пáта тóј човéко: „Одéа-си?“ „От-Прíлеп“, му-кáза. „Тíја чéшмите тáмо шчо-напрáј у-Прíлеп, óти расíпвате? вéли. „Јáс Прíлеп к'е-о-вíдам ош-édнáш“, си-рéче чóвеко. И легнáа да-спíје. Мáрко го-клáде на-кóјно човéко, го-пушчи во-пóлето блíзко до-Прíлеп.

Кóа се-разбúди човéко, пули: орачи да-óрај óде по-пáто, му-вéли на-орáчите и пáта: „Кóје сéло е-вóа тáмо?“ „Зéр нé-ти-се-пули? вéли: вóа е-Прíлеп“.

„Дéка бé снóшти? Дéка су-дóшол?“

И отíде у-Прíлеп. Му-кáза тáмо на-каурите и на-Турците: „Чéшмите да-и-напрáвите! Жíв-е Мáрко! „Шéта со-кóјно по-кандéрмите, тóк, тóк... Го-чúва éдна бóжа и вéли: „Мáрко тáмо си-шéта“... И напрáиа чéшмите.

Зе-Мáрко жéна самовíла. Отíде на-планíната, дéка пéрат тíја. Бендíса éдна на-жéна: му-и зé кошóлите и не-мóжи бес-кошóли да-се-скрíје; а-зé. Се-стáна со-нéа, му-рóди дéте. Се-рáдва Мáрко óти дéте íма, му-вéли на-самовíлата: „Éдно самовíлско óро да-íграш!“ „Дáј-ми кошóлата, вéли, самовíлско óро да-íграм“. „Да-ти-дáм кошóлата, рéче, áма тí к'е-побéгниш“. „Áко-ти-е-стрá, вéли, закакáј пенцéрите да-нéма дúпка“. Сéтне му-а-дáде тóј кошóлата за-да-íгра. Тá скóкна éднáж, двá-пáти и од-óцако-флí – излéзе. Му-вéли Мáрко: „За-мéне нé-ти-е жáл, áма за-дéтето нé-ти-е жáл да-го-óстáј?“ Мáрко пáк éдна кобíла íмал, му-вéли на-кобíлата да-а-цíса дáј на-дéтето. Мíлош-Кобíлош го-вíкаје. Áма мáјката побéгна.

*

Сáтото битóлско пóле езéро бíло, сáто бéше вóда. Мáрко а-дúпи тáмо планíната на-Скочивíр: тргна рéката Црна удóлу, се-издíса тýа езéрото, побéгна вóдата.

Дóлу íма дрúга планíна-пак, на-Врáпчин, и тá а-дúпи тáмо Мáрко: излéзе рéката на-Грáдско, о-Вáрдар влéзе рéката. Тáмо у-Демíр Кап'јá, камéно го-сéче Мáрко со-сáб'ја: тргна сáта вóда тáмо на-Сóлун, на-мóр'ето óди.

Мáрко имáше мéрак по-Еврéјките жéни: „Не-óди по-Еврéјките, рéче мáјка-му. К'е-ти-крéни глáвата на-тéбе; не-óди. К'е-напрáиш нéкоје дéте: к'е-излéзи појúнак от-тéбе“. Дéтето се-рóди: Бéле Костурјáнче. Порáсте, демéк, Еврéјчето.

Излѣзе да-се-продава Свѣта Гора: триста тоари хазна. Се-најде Еврѣјте да-а-купат. Ёден кираџија 300 којни дава на-Бѣле Костурџанче, да-ј-пари и му-занесе на-Свѣта Гора да-биди ниџа.

Отиде Марко на-ѣдна чѣшма, се-стори питач: „Дај-ми ѣдна пара, дај-ми ѣдна пара“, му-вѣли. „Пари к’е-ти-дам“ – му-рекоа Еврѣјчето со-кираџијата. Го-удри, го-стори на-две, го-посече Марко Еврѣјчето. Бѣле Костурџанче стана полџната, да-трча по-Марка. Марко бѣгај крс-којните. Го-извади на-крај на-којните. И кираџијата удри на-него, на-Еврѣјчето на-полџната, а Еврѣјчето сѣти триста којни со-ножо испара. Си-дојде Марко уплашен од-него: „А-брѣ, сѣнко, рече мајка-му, не-ѡди по-Еврѣјките. От-тебе е-за-фатѣно. Виде сѣга кѡко мака!“

Ўмре Бѣле Костурџанче. Три змиѣ и три гулаби најдуа во-него на̀тре: ѣдната змија жѣва бѣла, а двете сп’ѣли ѡшче; ѣден гулап разбѣден бѣл, а два̀та сп’ѣли.

Свѣта Гора оста̀на на-Рисџаните.

Јован Циков, над 80 г. (А. Мазон)
Maz 1923 : 92–100

Екшису

Марко и Арапин

Имаше Марко Кра̀ло: отиде да-земе невеста; а-зеде невестата; кога-си-гредеше до̀ма та̀мо на-пѡлпѡт му-излѣзе ѣдин Арапин. То̀ј бѣше ка̀то арапија. Сакаше да-му-а-земе невестата. То̀ј му-каза: – „Арапино, сѣди та̀мо, му-каза, ја̀ска не-сом чо̀век да-ми-зѣмиш невестата. Ја̀ска-сом ју̀нак, му-ка̀жи, ѣла да-се-бијеме, ко̀ј ќе-не-па̀дне, ко̀ј ќе-оста̀на жѝф, то̀ј ќе-земе невестата“. Застана̀а да-се-бѡрат сѣга, ка-пра̀ват кавга̀ со-боздогана и со-ко̀јните. Марко Кра̀ло има̀ше ша̀рен ко̀н’. То̀ј ко̀н’ пијеше двана̀јсе ѡка вѝно, и ко̀н’ ју̀нак, ко̀га ри́кна на-Ма̀рка Кра̀ла ко̀јно, го-сти́гна та̀ка со-но̀си на-гла̀ва. Извади Ма̀рка Кра̀ла нѐјна калѡчка, и то̀ј му-фати ко̀са, му-посече гла̀ва, и ви́кна да-пѐје: – „Радовѡј-се, невесто, то̀ј мо̀ј душма̀н побѣди“; и му-каза на-нѐјни дру̀гари, шчо-одеа да-зѣмат невестата: „Радовѡјте-се на-мо̀ј жѝвот, ја̀јте и пи́јете и весѣлете-се!“.

Ма̀рко Кра̀ло се-бијеше со-дру̀ги кра̀лови. А̀ма то̀ј ни́кој не-мо̀жеше да-го-побѣди. То̀ј ша̀рен ко̀н’, ко̀га му-свираше Ма̀рко

Крало, минутно гредеше при-него, и на-тој кон' се-знајат му-сѣга трагите дека рипнуваше на-плочите; бште се-знајат нејните траги на-кбјно.

дедо Роман, околу 70 г. (А. Мазоп)
Maz 1923 : 126

Паџеле

Двајца побратими се надлажуваат

Едно време двуйца човеци от-едно село ка-биле ногу сиру-мáси фатиле-се побратими и се-зговориле да-одат на-печалба и шо-ке-добíат ву-три години да-си-го-бѣрат наедно, а напкун да-си-го-дел'ат брацки. Двамината ортаци отишле на-чуждина и коа навършилe три години, зе́ле да-се-готват за-пáт. Они пáрвен си-пригледáле тѣфтеро да-видат кби од-ни по-кобуку пáри турил ву-касата и вишле еде́но ву-тија три години спечáлил ил'áда пáри, а дру́јгjo сáлде двѣсте пáри. Не́јсе, тáргна́ле да-си-утиват на-вил'áет. Ду́ри да-дустигнат ду-ни́јното село, то́ј шо-ймáл сáлде двѣсте пáри, и-поáрцил и немáл су-шб да-си-кúпе пешкеши за-ду-мáшните-си. За-тува́ се-помбóлил на-другáрот-си да-му-да́де от-ка-сата; тога́ј то́ј ja-свáртил ко́лата и му-ка́зал: „Ние истина се-зговори́ме да-сме-ортаци, áма ако-спечáл'аме пу-то́кму и два́мината!“ тога́ј дру́јгju му-се-мóлил да-му-даде на-за́јм двѣсте пáри су-фа́јде ду-не́кое време и коа-ке-до́јде ва́дето, да-му-и-вáрне. Другáрот му-кандисáл на-то́ва и му-дáл двѣсте пáри и си-отишле радбóсно до́ма. Гел'-замáн, гит-замáн, до́шло времето да-си-видат еса́по и то́ј, шо-му-дáл на-за́јм, отишáл да-си-са́ка пáрите, а сиромáо му-се-помбóлил: „бе побрáтима, су-тија пáри сум-фáтил но́гу убáва тáрговија; ту́ку ти-се-мóл'ам да-ми-и-оста́виш бше некобуку време да-си-по-тáргувам“. То́ј и на-тува́ кандисáл. Дѣн за-дѣн, свáршило-се и тува́ ва́де и лáга-ду-лáга се-свáршилe лáгите; не-устанвáло дру́го, амí да-се-да́дат пáрите. За-товá сиромáо ка́зал на-же́на-си: „же́но, не́ма дру́го чáре: тија пáри трéба да-се-да́дат, ту́ку коá ке-до́јде пубрáтимо да-и-са́ка, jáска ке-се-присто́рам на-умрен, и ти да-повикаш л'у́јгa да-ме-крéнат и да-ме-занéсат ву-цáрквата и да-ме-устáват тáмука, пукриен су-цáрно пукривáло, а то́ј коá ке-до́јде за-пáрите да му-ка́жите бти сум-умрил ве́ке, да-не-пáла пáри“. До́шáл то́ја дѣн. Го́ркijо чбвек спрб́стрил-се на-зѣмјата жив-умрел! Же́ната-му писна́ла да-плáче, кáрше-си рáците – ма́жо-му ве́ке ум-

рил, и повика́ла кумши́ите да-го-зане́сат ву-ца́рквата. Го-уреди́ле спроти-аде́ту, го-уостави́ле ву-ца́рквата и си-разотиди́ле пу-до́ма. Ёто-ти-го побра́тимо до́шъл за-па́рите и опи́тва же́ната: „Де́ка – е пубра́тимо, да-ми-и-даде па́рите?“ Же́ната му-отгввори́ла жа-л’ови́то: „е, бра́тку! да-зна́иш ка́ква а́та ме-на́јде! ве́ке са́рцето ми-се-распа́ра!“ Чо́векот се-учу́дил и ка́зал: „ка́жите, ка́жите, шчо́ стана́ло?“ – Же́ната: „а́ми то́ј у́мре, Бџг да-го-про́сте! и го-занесба́ ву-ца́рквата!“ – Бре́е! ка́к та́ка ву-то́уку ку́со вре́ме да-у́мре? Ди́лми сме-пубра́тими, ја́ска ке-о́дам да-го-чу́вам ва́а ве́чер, на́ли сме-живе́ле три́ гуди́ни за́едно на-чу́жди́на!“. Ко́а ути́шъл ву-ца́рквата, го-на́шъл испру́жен у́мрен. Пубра́тимо се́днал ву-е́дно ко́ше да-го-чу́ва. Пре́ку но́шта до́шле а́јду́ти ву-ца́рквата. То́а би́ло от-не́кој војво́да, шо-плѣнвал це́ли десет гуди́ни и нами́слил да-ваз-гешти́са от-а́јдутлу́ко, за-то́а до́шъл су-дружи́ните да-се-прош-ки́ни́сат ву-ца́рквата, и да-си-разде́л’ат па́рите. Е дели́ле, шо-де-ли́ле, за-е́дна са́бја се-раскара́ле. Тога́ј војво́дата ка́зал: „то́уку вре́ме сум-ја-но́сил, на-чове́шко ме́со не-сум-ја-упи́тал“, скóчил да-ја-оби́ска на-ма́ртóвецо, и ду́ри да-се-прибли́жи војво́дата, ма́ртóвецо изви́кал: „бе́рите-се умре́ни да-се-би́еме су-жи́вите!“, а не́гови́јо пубра́тим изви́кал от-кјо́шето: „го́тви-сме са́ти!“ Тогај ма́ртóвецо се-подма́рднал и ка́зал: „е́то и ја́ска сум-го́тов!“ А́јду́тите, уплаше́ни, пубегна́ле и устави́ле се́ шо-има́ле собра́но ву-де́сет гуди́ни. Умре́нијо скóчил и пови́кал: „е́ла пубра́тима, да-ти-пла́там и натпла́там шо-ти-бо́рцам!“ Отко́а раздели́ле па́рите, пубра́тимо си-поса́кал и двестете па́ри от-ма́ртóвецо, а то́ј му-ка́зал: „и бре ненаси́тничко, то́уку па́ри си-деле́ме, а ти́ о́ше двесте па́ри са́каш!“ Ду́ри се-кара́ле, е́ден са́рчови́т ара́мија до́шъл да-ви́де да́ли-са-но́гу умре́ните и ко́уку си-пукáзал гла́вата на-е́дна пен-це́ра, борчли́јата гра́бнал ша́пката-му и ја-да́л на-пубра́тимо каз-ва́јки: „на́-ти, бре́, за-двестете па́ри!“ А́јду́тино ва́рнал-се упла́шен при-друга́рите и ко́а го-упи́тале да́ли-са́ но́гу, он ка́зал: „а бре́, ка́к не-са́ но́гу! ни́е остави́ме то́уку чу́до па́ри, а о́ни си-и-дели́ле пу-двесте па́ри и за-е́ден не-дустигна́ле, и ко́а се-пока́за ја́ска на-е́дна пенце́ра, ти́ја ми-ја-грабна́а ша́пката и му-ја-додба́ за-двесте па́ри на-е́ден од-ни́“. И така два́та пубра́тими надву́јано се-убогати́ле и се-ва́рна́ли до́ма су-но́гу па́ри.

Байчор

Ка ставаше армасвало во селото Байчор

От-страна на-детето аку-ја-бендисваше некоја чупа, сакаше да-пушчи некој роднина стројник. Тој сакаше да-оди при-родителите на-чупата да-му-ја-посаке. Родителите на-чупата му-велее на-стројнико: „да-вие да-се-опитае со-чупата, ке-ви-кажине“. По-неколку време па стројнико сакаше да-оди при-чупата. Аку-да-беше да-му-ја-даде чупата, сакае да-му-рече да-дојде еден одреден ден да-му-даде чорапи за-зето, чорапи за-свекоро, прегач за-свекрвата, чорапи за-деверјата и прегачи за-золвите. От-страна на-зето му-пушвае на-невестата: бизи, гердани, прстени, белегзии и нешто слатки, суво гробје и-шекерки за-јадене. Во-таја вечера, кога ги-носеше стројнико даровите и од-едната и од-другата страна, во-зето си-калесвае роднините да-направе една веселба, јадене, пиене. Кога сакаше да-стигни стројнико со-даровите од-невестата, сакае да-плусне три пата, така беше адето. Сетне цели роднини сакае да-и-дарве зетовите чорапи, да-му-клаве пари во-чорапите кој колку имаше сила. Сетне по-една недел'а сакаше зето да-си-зева еден другар, или брат аку-имаше, или брачет, и-да-оди во-невестата на-кафе. Тогa невестата сакаше да-му-дади кафе и да-му-бади рака на-зето и на-друго шо-беше со-зето, а-па тие сакае да-ја-дарве со-жлтица или наполеон, или лира, а-невестата да-му-дади по-едно рало чорапи долги до-колэната, плетени од-нината рака. И тога веке е-сигурно ниното армасвало. Е сега ке-се-зговоре сватовите и од-едната страна и од-другата страна кога ке-биди свадбата и шо-ке-баре от-страна на-зето за-дарови за-цели роднини, спрема колкав беше сојо на-зето, колку кошул'ја, колку прегачи, колку чорапи, и за-кога ке-биди готова невестата со-тие дарови шо-и-бара зето.

Пириклија Богданов 60 г. (Викторија Делјанова)

Байчор

Имам осомдесе и три години...

Имам осомдесе и три години. Од-болеви дојду за-да-вида дали има наши, Македонци во-Грција. Шо-тргаме големи маки напре. Четри си затворена од-Грците за-езико. Еднаш од-десет

саато на-утро дѳр трѳ саато пред да-осуни. Ёден дѳн и ѳдна вечера ме-држѳе глѳдна. Ка-ме-пушчѳе, а-звѳ мѳската, си-дѳјду дѳма самонѳчка. На-трѳ пѳти ме-кѳтна, нѳ-ме-омѳри нѳто лѳо ме-изѳде. И јѳска си-дѳјду пред да-осуни дѳма, со-зѳрата заедно. Тѳа мѳка шо-а-истргѳме нѳе, на-тѳј вѳк ке-а-кажваме на-умрѳните. Турчино тѳка нѳ-не-измѳчи на-ѳзико кѳлку Грѳко шо-не-измѳчи. И-ѳзико ни-го-забранѳе Грѳците. Одѳме дрѳва да-прѳдаваме, да-млѳчиме. Ка-дѳј-де естанамијата от-Конѳмлати, ка-и-фѳти дѳцата млѳди со-бѳј и-скапѳе на-срѳт сѳло: да-прикажѳе грѳчки, да-нѳ прикажѳе маке-дѳнѳчки. И цѳли дѳца излегѳе партизѳни. Станѳе, мѳјата мѳјка јѳ-затворѳе, зашѳо да-ѳма ѳдна кнѳга от-староврѳмѳко шо-кажѳаше кѳ ке-се-бѳе држѳвите. И му-ја-најдѳе Грѳците кѳга дојдѳе. А-звѳе мѳјка. Вѳкна Нѳме Ыл'ов, бѳше коѳѳбаш. „Е шѳ а-држѳла кѳчка вѳа кнѳга. Да-а-зѳвате, мѳсло да-цркѳсате и да-а-натѳрите, да-а-попарѳте да-ѳмри“. Мѳбата мѳјка му-лѳгна на-врѳшѳтата нѳчку...

Мара Ставревска 83 г. (Викторија Делјанова)

Байѳор

Ученото дете

Ёдно врѳме и-ѳден замѳн ѳдно дѳте одѳше на-скѳлје. Учѳше, ѳма на-тѳтко-му и на-мѳјка-му нѳ-му-кажѳаше. „Стѳни-ми, дѳте, да-ни попѳеш трѳва“, а-тѳва фѳти ѳро да-му-ѳгра. Тѳгај му-вѳли тѳтко-му: „вѳва о-наѳчи, дѳте-ми?“ „Вѳва о-наѳчик, тѳте!“ Сѳтне му-вѳли тѳтко-му на-мѳјка-му: „ѳјде, жѳно, да-о-прѳдајме дѳтетѳ“. „А бре, мѳжу, тѳѳки-ни-е, ка-да-о-прѳдајме?“ Сѳтне о-звѳ тѳтко-му, отѳде о-прѳдаде и му-о-даде на-царѳтѳму сѳн. И-тѳј му-о-пѳшѳа на-царѳѳтата, на-мѳјка-му. И му-пѳса пѳсмо. Му-рѳче на-дѳтетѳ: „нѳ, да-му-о-дѳш на-мѳјка пѳсмотѳ“. И-дѳтетѳ о-изѳѳа и-о-пѳе пѳсмотѳ шо-му-о-даде. Во-пѳсмотѳ пишѳше: „нѳ, ти-о-пѳш-вам вѳва дѳте и да-му-дѳш нѳјтѳшка рабѳта“. Дѳтетѳ от-ка-о-прѳ-чѳта пѳсмотѳ, си-напрѳј дрѳго пѳсмо во-кѳе пишѳше: „да-му-а-дѳ-диш гулѳмата сѳстра и да-му-напрѳвиш браќ, и да-и-собѳриш свѳте царѳви на-браќѳ“....

Јана Стерјѳва (Танас Никѳловски)

Байчор

Пословици

Ка-ке-си-постелиш, така ќе-си-спиеш,
 Не-му-се-смеј на-комшијата, да-и-ти-дој на-шијата.
 Козата крастава, пашката на-горе.
 Сакаш гулема лажица, зевај гулема лапата.
 Ём фтесен, ем бесен,
 Тија шо-веле гулеми зборови, не-праве никуј-пат гулеми
 работи.

Јана Стерјова (Танас Николовски)

Байчор

Гатанки

Плн блут таратанци. Шó-е? (Небето со-свездите).
 Ежеше – межеше, на-грмада седеше, заби има, уста нема.
 Шó-е? (Капина).
 Беше едно магаре, кој поминваше о-вјаваше, и-јас поминак,
 и-јас о-вјанак. Шó-е? (Праго).
 Сиф орал под-зёмја лита. Шó-е? (Ралник).

Јана Стерјова (Танас Николовски)

Байчор

Умни деца

Си-бил некој офчар, пасел некој триста-четири стотини офци. О-фатила една зима гулема. Рана немаше за-офците. Му-отишал (офчаро) на-некој дуќанџија да-му-посака пари и му-рече: „Ќе-ми-дајш пари да-и-ожива офците, коа-ќе-стани снего, ќе-ти-плаќа“. Му-дал пари диќанџијата. Коа-стана снего офчаро му-се-врна, ама не-му-платваше. Му-рече (на-дуќанџијата) : „ќе-ти-плаќа коа-ќе-стани снего и на-планините“. Дошла работата пот-сут. Арно, ама, децата а-звее ку-на-подиграфка работата и-се-собрае некаде некој воловари и-се-кладбе судии да-се-суде. Еден стана

судíја, друќ пíсар, ку-шо-íма во-сúдо и воловáрите тáке направíе. Ка-кинисáе óфчаро и дуќанџíјата да-се-сúде, и-и-најдóе дéцата на-пáто да-се-íгре ку-судíи. И ка-шчукáе, éдно од-дéцата му-рече тáка на-сúдо: „нија о-имáме лáфо за-при-óфците коа-ке-стáни снéго, а-не на-планинáта“. И-тóгај му-рече óфчаро на-дуќанџíјата: „áјде да-ти-плáта пáрите, зáшто и-тáка јáс ке-пáдна на-сúдо. Дéцата се-мнóгу úмни и-пáво осудíе“. И-тáка óфчаро и-дуќанџíјата се-врниáе дóма и-тáка се-мириé.

Јана Стерјова (Танас Николовски)

КОРЧАНСКИ (БОБОШТЕНСКИ) ГОВОР

Бобошчица

(Досетливи вереници)

Дóјде éно дíате от-напат за-женéнје. Упитви сфојовíти: „Ита да-зéма éна невáста дóбра, úмна“. Му-веле сфојовíти: „Во-éно сéло друго éсти éден старец, íма éна чúпа дóбра“. Дóјде старецо во-тóс сéло. Му-веле дететóму: „Сóј éсти тáтка чупáтуј“.

Тóј старецо к'ниíса да-óди дóма. Детíато отíде по-него, му-вэли: „Г'е со-здрáвје?“ – „Во-селóто мóје“, му-се-óцви старецо. – Жа-дóјда и јá со-тéбе“. Отк'ен барáје трá, му-вэли детíато старцутóму: „Éсме двá, áјде да-се-сторíме трí“. Старецо не-не-му-рече нишчо, барáје éш трá потáмо, му-вэли óпет детíато: „Јá земí-ме на-рáмо, јá да-те-зéма, за-да-не-се-уморíме“. Старецо óпет не-му-дáде цéвап. Фтасáје во-кашчáта старцутóму, старецо му-вэли дететóму: „Повэли внáтри да-почíниш“. Детíато тóс ишчíáше. Влíáзе внáтри.

Чупáта упíта таткá-је: „Шч'е сóј чóвек шчо-ни-дóјде?“ И вэли таткáта: „И јá не-знем, мор бíјо. Ме-фтáса по-пáто, и ми-вэли: éсме двá, áј да-се-сторíме трí. Сóј жа-бá^нди кај-будáла. Јá не-му-рéкој нíáс“. Вэли чупáта: „У мо' тáтеее... Тóгас ти-рече ч'унк'и не-можíáше тí да-бáраш, да-сман'ите 'дén стáп за-да-се-даржíáше“. „Е дóбре тóс, вэли таткáта, а ми-рече éно друго: јá земí-ме на-рáмо, јá да-те-зéма јá“. – „Тáте, му-вэли чупáта, тóгас ти-рече: јá кажí-ми éна прикáзна, јá да-ти-кáжа јá“.

Детíато внáтри чú сíја зборóви. Сéтни влíáзе старецо внáтри при-детíато. Чупáта му-стóри éно кáфе: му-завéде внáтри. Детíато,

токо шчо-јо-віде, рече: „Добра сас одéја била, сál оцáко гўма криф“. Вéли чупáта: „Истíна, криф; токо кадéшо го-тáрга напра-ве“. Детáто посáде тинта, и побáн'а. Го-арéкса чупáта.

Кóга отíде домá-му, стóри éден кравај и внáтри клáде дванáјсе флорíни, напáлна éно мáше со-вíно и пўшче измик'áро тóгоф у-тáс чупáта, и му-вéли измик'арутóму да-й-рéчи чупáтуј: „Месечинáта éсти пáлна, годинáта íма дванáјсе месáци, и кожлáто éсти на-нóсе“. Измик'áро и-звá и отíде. По-пáто углáдна, скáршви кравајо, јáде половинáта и звá шéста флорíни и-клáде во-цéпо тóгоф. Си-пí половинáта от-винóто. Сéтни отíде, и завéде чупáтуј, и вéли: „Ми-рéче госпоíно óти месечинáта éсти пáлна, годинáта íма дванáјсе месáци, и кожлáто éсти на-нóсе“. Чупáта и-звá и отíде внáтри: ти-скáршви кравајо, и вíдви внáтри нáјде шéст флорíни, и месáцо бá напóлу. И сéтни му-вéли измик'арутóму: „Да-му-рéчиш госпоинутóму твóј óти месечинáта се-прес-пóлви, годинáта устáна со-шéст месáци, и кожлáто на-колáно, токо за-атáро јерá^мби-цáтуј да-нé-му-извáдиш очíти галофутóму“.

Измик'áро побáн'а, отíде, му-рéче госпоинутóму кáј-шчо му-рéче чупáта. Госпоин-му упíта измик'áро: „Да-ми-кáжиш правинáта, го-скáрши кравајо тí?“ Измик'áро му-рéче: „Ми-се-једáше лáп, и го-скáршиј. Нáјдој внáтри шéст флорíни, пíј и вíно к'éлко ми-се-пијáше“. Госпоин-му нé-му-стóри нíш. Го-арéкса чупáта и тáка јо-звá за-невáста, и се-к'ердосáје.

Наумка Кунешкова 1888 (А. Мазон)
Maz 1936 : 284–286

Бобошчица

(Припитомената мечка)

Бáше éден чóвек и му-рóди женá-му éно дáте. Имáше кўм éна мéчка, и тáка на-трек'јáта вéчер дóјде и мечкáта со-питўле, и во-лафосванјéто одзóра женáта му-вéли мажў-је: „Шчó ми-го-довéде сóс хáро?“ Мáжо й-вéли мечкáтуј: „А тíскај, мéчко!“ Тáзи се-наўли мнóго, и му-вéли: „Зéми éна секавица!“ Тóј госпоíно кашчáтуј се-оплáши, и не-итáше да-зéми секавица. Мечкáта му-рéче: „Зéми секавицáта, от-íнак жа-те-íзем со-свé чéлет“. И тóј, ка-вíде тáка, звá секавицáта и дóјде при-мечкáта, и тáс му-вéли: „Ўдри во-курíзо мóј к'éлко да-мóжиш!“ И тóј јо-ўдри мечкáта к'éлко можáше. И тáка стáна и побáна мечкáта.

Отиде мечката во-каливата тонја. Тамо сјаде со-вриа́ме, ли-жја́ше раната со-језико дур-с-уздраве. Отк'ен се-запре раната добре, дојде у-кумо и му-вэли: „Види-ми кури́зо г'это ме-удри со-секавицата!“ И тој, ка-го-виде добре, му-рече: „Не-маш ништо“. И тогаш мечката му-рече: „Раната от-кури́зо ми-помина, токо тој збо́р шчо-ми-рече гу-ма́м во-сарце́то; тој не-поминви нико́ј-пат“.

Тодораки Цанцо 1872 (А. Мазон)
Maz 1936 : 308–310

Бобошчица

Најголем криминал

Побена́је енаш еден ва́лк, ена лиси́ца и ено ма́ре, да-сто́ре ено разбаран́је. Влего́је во-ена ва́рка по-мо́ре, и, кај-шчо-одја́је со-варката по-мо́ре́то, и-фа́ти ена фу́ртуна. И та́мо токо се-велја́је наме́ж^жу ни: „Ко́ј од-на́с е́сти пофајли́ја, да-го-фарли́ме во-мо́ре-то? И та́ка трја́би да-кажи́ш да-се-споведви́ме свити три́ ко́ј шчо́ има сторéно“.

К'ини́са се́фте ва́лко да-ка́жви и рече: „Ја́скај ймам једе́но те́лка ко́ни, те́лка о́фце, те́лка во́лови“. По-не́го к'ини́са лиси́цата да-ка́жи и та́с шчо́ има чина́то. Рече: „Ја́скај ймам једе́но коко́шк'е мно́го, ро́ск'е и па́тк'е“. Му-до́јде рја́^до и марето́му, му-вэ́ле: „Ка́жи и ти́скај шчо́ ймаш сторéно“. То́зи му-рече: „Ја́скај бја́ј у-е́ден бостанци́ја и вазденде́но ме-дарцја́ше товарéно со-кофини́ти во-бостáно то́гоф. И ка-поминве́ј по-кра́јо, каси́неј понеко́је сала́то. Сос-й́мам сторéно“.

И ти́ја скокна́је и му-рекóје: „Ам бэ́с к'исели́на го-ја́де сала-то́то?“ – „Бэ́с“, му-рече марја́то. И за-со́ј фа́ј го-фарли́е во-мо-ре́то.

Тодораки Цанцо 1872 (А. Мазон)
Maz 1936 : 310

Бобошчица

Смртта на Крали Марко

Кра́ли Ма́рко би́а бо́лен кли́ате. Имја́ше ена се́стра. Та́ сестра́-му жо-питја́ше за-невја́ста еден сља́п чо́век. Кај-шчо-би́а лэнјат во-

-постелáта, сестрá-му плáчяше нат-него, салсáта му-панв'я́је нат-убрáзо Мáрко Крáлу. И тóј рече: „А́јде, а́јде, е́шче не-у́мрен јáс-кај, ми-кáпи кашчáта“. Сестрá-му му-рече: „Не-кáпи кашчáта, не-кáпи кашчáта; кáпе салсáта мóје“. – „Зóшчо?“ ј-упítви тóј. – „Ишчи да-ме-зéми филáно со-зóр, бес-да-гý-јта јá“.

Тóј й-вéли: „Зéм кóно, óди у-налбатíно да-кóви кóно“. Го-зв'я́ кóно сестрá-му, отíде у-налбатíно: „Нá, рече, сóј кóн да-го-кóвиш“. – „Дóбре, ји-рече налбатíно, го-кóва áко те-зéма тебе нев'я́ста“. Тас чупáта го-зв'я́ кóно нáзат некóван.

Отíде плáчя́шчем при-брatá-је. И рече брat-је: „Зéми сабјá-та, óди да-ти-јü'стóчи тóј шчо-тóчи сáбје“. Јо-зв'я́ сабјáта, отíде е да-јü'стóчи. Тóј шчо-точ'я́ше й-рече: „Дóбре, áко-те-зéма нев'я́ста, т'ü'стóчва“. Зв'я́ сабјáта нáзат бес-да-јü'стóчи.

Отíде óпет при-брatá-је плáченичк'им, му-кáза свé шчо'-гјa-нйса. Тóј й-рече: „Зéм ен-вйлар плáтно да-ми-завйјеш трýпо“. Го-зáви вéсјо трýп. В'я́н'а кóно, зв'я́ сабјáта в-рáце, отíде у-тóј шчо-точ'я́ше сáбја, му-рече: „Д'я́-ми левáта рáка“. Тóј му-дáде, и му-смáнá деснáта: „Сас-рáка не-јт'я́ше д-истóчи сабјáта“. Отíде у-нал-батíно и тóму му-смáн'а деснáта рáка, зóшчо не-јт'я́ше да-кóви кóно.

Сéтни отíде, уби и тóгва шчо-јт'я́ше да-зéми сестрá-му за-нев'я́ста со-зóр. Отк'ен битйса св'я́, отíде дóма, г-отвáрса от-плат-нóто и у́мре, му-с-изронáе коск'я́те.

Кателина Германова (А. Мазон)
Маз 1936 : 158–160

Бобошчица

Тројца старци

Еден цар ижл'áзе да-бáра, нáјде еден мнóго стáр, тóко плáч-я́ше, г-упйта цáро: „Зóшчо плáчиш?“ – „Ме-бй таткá-ми“. – „Зóшчо те-бй таткá-ти?“ – „Жóшч не-му-завéдој д'я́ду л'я́п“.

Цáро отíде сéтни при-тáтка тóгоф, г-упйтви: „Зóшчо бй си-нá-ти?“ – „Зóшч не-му завéде таткú-ми л'я́п“. – „А́јде да-ме-за-вéјш при-таткá-ти!“ Го-завéде.

Таткá-му б'я́ стáр мнóго, пас'я́ше офц'я́те, им'я́ше ен-чйбук, шчо-пй'я́ше тýтун. Г-упйтви цáро старéцо: „Шчó гу-мáш сóгва?“

Старецо му-рече: „Син гу-мам“. Тóј шчо-плачѝаше, шчó гу-мáш?“
 Старецо му-рече: „Внук“. Цáро и-звѝа сфѝти трѝ и-ранѝаше дóбре,
 ишчѝаше цáро да-и-дáрци тáмо засвéно. Тѝја му-рекóје: „Дóста
 седóјме во-палáто, во-апсанáта. Шчó фáј ти-сторѝме? Тѝ се-молѝ-
 ме: пушчѝ-ни да-одѝме по-домѝáте“. Пáрвјо стáрец рече: „Јáскај
 свéно жа-му-нóса деду-ми лѝáп“. Таткá-му рече: „Јáскај не-жа-го-
 бѝјем óпет“. И-пúшчи цáро сфѝти трѝ стáрци по-домѝáте.

Кателина Германова (А. Мазон)

Maz 1936 : 218

КОСТУРСКИ ГОВОРИ

Косѝур

Ѓден мáш и éдна жéна

Ѓден мáш и éдна жéна имáе чúпче и дéте. Тóј мáжо бѝл
 лóвач мнóго и лóш – тéку се-чѝни. Ѓден дéн тóј отѝшол по-лóф
 и удрил двé пáтки; му-и-занéсе дóма на-жéната и му-вéли цéли да-
 и-сфáри, кá-шчо сé. Тáја фáтвa и-искúбвa и и-оставѝла над-рáфо.
 Óј мáцкaтa му-е-крéвa éднaтa пáткa и е-изéдвa. И тáја се-умѝвa,
 се-чудѝвa шó да-пráј. За-да-нé-е-разбéри мáж-му, си-е-посéква
 босѝцaтa и е-свáрвa со-другaтa пáткa. Дóјде мáж-му на-вечéрaтa,
 е-клáвe сóфрaтa да-јáде и за-таксѝрат паднѝвa цѝцкaтa кáмa мáж-
 -му. Кáснѝвa тóј и му-вéли: „Шó-е вó нéшчo, вóво нé-е пáткa,
 зáшчo е-мнóго блáго“. Тáја сакáлa да-скрѝе, тóку кa-вѝшлa мáж-
 -му шo-кe-е-опикáсa, му-кáжвa éвe шó-се-стóри и кá си-е-посéче
 босѝцaтa. „Брe, тéку блáго-е мéсoтo от-чóвeк! Дѝлми е-тéку блáго
 да-си-и-закóлимe дéцaтa и гóспo други кe-ни-дáј“. Стáвa нa-рáнoтo
 и му-вéли нa-жeнaтá-му: „Јáс кe-óдa зa-дáрвa, a тѝ да-е-зaпáлиш
 фúрнaтa и кo-кe-дóјдa кe-си-и-испéчимe дéцaтa“. Жeнaтá-му éм е-
 гóри фúрнaтa, éм плáчи. Дóјде чúпчeтo и е-опѝтвa нa-мáјкa-му
 зáшчo плáчи. „Кúрбaн кe-донéси тáткo-ти – му-вéли – зa-тó плá-
 чa“. Грeди éднa бáбa и тáја е-опѝтвa шó плáчи. Жéнaтa му-распрa-
 вѝвa éвe шó му-рeкoл мáж-му и кa-сáкa да-и-закóбли нa-дeцaтá-
 -му. Бáбaтa óди при-дéцaтa и му-вéли нa-нѝми да-бéгe, зáшчo тáт-
 кo-му сáкa да-и-закóбли и зa-тó плáчи мáјкa-му. Тугáвa чúпeтo сe-
 -грeбéло. Му-вéли нa-дéтeтo: „Áјдe нѝјa да-побéгнимe! Тѝ зéвaј-
 -ми-гo грeбeнo и бéгај; јáс кe-тáрчaм пo-тéбe и кe-вѝкaм: „Дáј-ми-

-го, братче, грѣбено, а ти да-не-се-вѣрнѣваш и свѣ да-бѣгаш“. Така и направѣле: чупето зѣва едно стомнуле со-вода, а дѣтето – грѣбено и бѣге. Дошол татко-му и ка-разбра шо-дѣцата побегнае, се-спушчил да-и-стигни. Ко-и-наближил, му-вѣли чупето на-дѣтето да-го-фѣрли одзѣди грѣбено и се-стори еден брман. Татко-му се-вѣртел во-брмано, одвај излегол и па се-спушчил да-и-пушка. Па, ка-наблиза чупето го-фѣрли стомнулето и се-стори едно големо морје. Татко-му не-можел да-преплива морјето и се-вѣрнал наза.

Дѣтето и чупето ка-барѣе, барѣе, најдѣе по-пѣто еден бѣчар и една баба. Бабата му-се-измѣли на-чупето да-сѣдни и е-испрошчи. Чупето седнало и дѣтето до-неја. „Шо кѣршиш, синко?“ – е-опѣтва бабата. – „Злато и стрѣбро, бабо“. – „Ў, синко, прет-тебе злато, зат-тебе стрѣбро“. Таја баба била гѣспо и чупето ѣлснало кѣј флоринѣно. Тѣрнале па да-бѣре; на-дѣтето му-се-прѣпи вода, а вода нијде не-може да-најде. Пул’е на-пѣто една трага од-вол и во-неја трѣ вода. Дѣтето кѣку се-скуна да-пиѣ вода от-трага, чупето му-вѣли: „Ў, брѣте-ми, не-пиј от-таја вода, зашто ќе-се-сториш вол!“ Најдѣе трага и от-кѣн, и од-неја не-го остаѣи да-пиѣ, за-да-не-се-стори кѣн. Кришно от-чупето дѣтето се-напи вода от-трагата на-еден ѣлен и во-еднаш се-стори ѣлен. Чупето ка-го-виѣде на-брѣт-му кѣј ѣлен, зафѣти да-плачи. Брѣт-му се-вѣрнѣва и му-вѣли: „Немај стрѣ, сѣстро, дур-јѣс ќе-сѣм со-тебе!“ Ка-одѣле, одѣле, дојдѣе до-цѣротому бѣшча и чупата вјанѣла над-една топѣла, а брѣт-му влѣгол во-една блиска кѣпина. Пот-топѣлата имѣше една чѣжма, дѣка и-напивѣе цѣротому кѣнја. На-рѣното ѣде измикѣрите да-и-напиѣ кѣнјата вода, кѣнјата ѣрже – се-кѣне. Измикѣрите не-се-разбѣе да-се испуле во-водата и се-вѣрнѣе наза и му-кажѣе на-цѣро, ка-кѣнјата не-сѣке да-пиѣ вода и ѣрже на-чѣжмата. Оди цѣротому сѣн сѣм да-и-напиѣ кѣнјата. Тѣ па се-плаше и ѣрже. Ко-се-испули тѣј ѣгоре, пули една чуѣа на-топѣлата вјанѣта да-ѣлска кѣј-флѣрин. Му-вѣли на-чуѣата да-ѣрѣви, таја не-урѣѣва. Тугѣа тѣј клѣва бичкиѣи да-посѣче топѣлата, за-да-е-сѣрѣе на-чуѣата. Ка-секѣле шо-секѣле, на-вечернѣната останѣло ѣшче трошѣнга за-да-е-кѣтне и е-оставѣе за-на-рѣното. Прѣку нѣшјата грѣј ѣлено и ка-е-лижи, лижи на-топѣлата е-направѣва ѣшче тѣку пѣдебѣла. Дѣ-нес-така, утре така: тија дѣнјата е-сѣче на-топѣлата, а нѣшјата ѣлено е-лижи и е-прѣѣи пѣдебѣла откѣку бѣше пѣнапре. Една баба ѣди при-цѣротому сѣн и му-вѣли шо-ке-е-ѣрѣви на-чуѣата, туку тѣј да-му-такса едно кѣсе лири. И стѣна бабата, си-зѣва еден сѣч, една цѣрѣпна и една пѣрѣстѣја и ѣди пот-топѣлата, запѣл’ѣа ѣган, а е-клѣва пѣрѣстѣјата на-ѣгно со-нѣсите ѣгоре. Ка-е-виѣде, чуѣата му-

-викнива одзгоре: „Не така, бабо, инак клáј-е пиростијата!“ – „Кá, мар-чúпе-ми, слéзи пóдолу и ми-ја-кажи кá да-е-клáда!“ И чúпето потслéзе и му-кáза кá да-е-клáј пиростијата. Го-клáва сáчо да-се-гóри па-со-рáчката кáмá óгно. Пá чúпето потслéзе да-му-кажи кá да-го-клáди. Тáка напра́ви ба́бата и со-церéпната, дур е-урва дóлу на-чúпата. Тугáва цáротому сáн е-зéва чúпата и е-занéква во-сарáите. На-вечéрата обáрва éлено сéстра-му, нé-е нáјдва. По-тра́гата, по-тра́гата óј во-цáровата кáшча. Ка-бúва, бúва на-врátата дур-ја-скáрши. Трi днóви цáро е-пáви врátата и свé на вечéрата éлено е-кáршéше. На дрúга вечéра цáро повéли да е намáже врátата со-пáса. Ка-úдри éлено, му-се-закачiе рогóвите и остáна кáј-вáрзан за-врátата. На-рáното го-фатiе, го-заколiе. Ко-го-изедóе, тогáва се-научи сéстра-му и фáти да-плáчи. Тáја фáти и-собéрва кóските и и-закóпва во-бáшчата. От-тiја кóски излéзе éден úбаф тран-дáфил. И тáка дéтето од закол'вáјне пá на-закол'вáјне óјде, а чúпата са-омáжи за-цáротому сáн.

(А. Кузов)

Куз 1925 : 106–108

Мокрени

Мрзлива жена

Éдна жéна му-бiло мáка да-рабóта (да-ткáје, да-прéде). За-рáча на-мáжо, кáк и óде на-пáзар, да-му-кúпе қошúл'а. Се-извáди қошúл'ата, се-фрiли у-óгно, се-изгóри. И мáжо грéде от-пáзар, и му-вiка жéната на-мáжо: тóј пáк кúпил двé гáски. Жéната му-вiка на-мáжо: „Ми-носиш қошúл'а?“ Тóј му-кажва: – „Нóса-ти гúски“, му-вéли мáжо. – „Нека-е кúска, áма да-бiде подвезáнка!“

Жéната ке-óде на-цёрква да-се-кóмка. Му-вéли на-мáжо: – „Шчó да-си-облéча? Нéмам қошúл'а“. Мáжо му-вéле: – „Ке-ти-тúра, ке-те-клáда у-éден кúп, ке-те-зaiéса на-цёрква да-се-кóм-каш“. А-занéсе на-цёрква мáжо, а-занéсе при-пóпо да-се-кóмка; го-испúшчи кúпо, се-скрши. Остáна жéната тáм у-цёрква да-се-смéат сáчките.

(А. Мазон)

Maz 1923 : 132–134

*Мокрени***Секој својот дел**

Станаа једни отидба да-кóпат едно лóзе. Му-даде сајбѝјата една погáча, за-да-рúчат, једна кóкóшка и една буклија вино, а му-веле једен: – Кóј к-ā јаде погáчата? – Јаска, му-вели. – Кóкóшката? – Јаска, пá му-вели. – Вā буклијата вино? – Пá јаска, му-вели. – Лóзето кóј го-кóпа? – И тóј му-веле: – Рéчите и вија шчо-сáкате. Јаска погáчата, јаска кóкóшката, јаска буклијата, пa-вије лóзето кóпете-го.

*

Еден му-веле на-еден áга: – Á брē áга, рече, тá қóбила шчо-лáни псoвѝса жѝва-е áли нé? вели. Тóј му-веле: – А вре кератá, тá лáни псoвѝса, кá кe-бѝде жѝва? – Јаска те-опѝтвам, веле, да-се-намéрам на-лáф. Дáј-ми една сигáра, веле, и óди-си.

Папазоглу, околу 70 г. (А. Мазон)
Maz 1923 : 132

*Вишени***Јаков и Господ**

Јáкуф, тóј свé на-Гóспо се-молéше, и му-даде Гóспо на-него сэдум д'éца, и велéше тóј: – Гóспо ми-и-дáде. Му-се-стóри једна аргелија от-кóни и волóви. И тóј велéше: – Гóспо ми-и-дáде. Му-се-стóри и једен кáрдар от-óфци. Сétне и рече тóј пáк: – Гóспо ми-и-дáде. Отѝде д'јáволо, му-вели на-Гóспо: – Шчó чѝн' Јáкуф, Гóспо му-и-дáде. Дáј-го на-мéне, да-видиш, кáк кe-го-напáв'а. Нé-кe-те-спомéни, Гóспо, тѝ. И тóј му-вели Гóспо: – Јá ти-го-дáду. Душата нéке а-зéваш. Шчó сáкаш, прáј-му.

Тóј сétне, му-псувисáе цéли óфци од-д'јáволо. Дóјде тóј шчо-и-пасéше, му-рече на-Јáкуф: цéли óфци псувисáа. – Од-Гóспо-е, сѝнко, сполáј-му: тóј ми-и-дáде, тóј ми-и-звé. Му-плáти на-óфчаро пáрите. Дóјде тóј шчо-пасéше кóните и волóвите. И тѝје псувисáа цéли. – Од-Гóспо-е, кáза Јáкуф: сполáј-му на-Гóспо. Тóј ми-и-дáде; тóј и-звé. Нá-ти пáрите, и óј-си. Му-ýмреа свѝте д'éца сэдумте сѝнóви на-Јáкуф. – Од-Гóспо-е, му-вели тóј на-жéната: не-плáчи. Гóспо ми-и-дáде; Гóспо ми-и-звé. Сédне на-сетнѝната дáде

враго една краста на-Јакуф: се-стори сиромá, и немаше лѐб да-јаде. Отиде женáта да-пита по-сѐлата да-му-носи лѐп на-Јакуф да-јаде. Јакуф го-закопа жѐната дур-до-гушчата у-бунѝшчето, за-да-на́јде ра́јат. И то́ј до́јде д'јáволо при-не́го, се-стори чо́в'ек. Му-вѐли на-Јакуф. – Дáрва-ме. – Нѐмам ни́што, шчо́ ќе-ти-да́да. – Шчо-й́маш, ќе-ми-да́ш. Звѐ два стру́п'а от-кра́стата: – Кра́ста й́мам. На́-ти кра́ста, му-вѐли, дѐмоне, бѐгај оту́ка. Отиде при-же́ната д'јáволо; носѐше лѐп: – Нѐ-си тѝ на-Јакуф же́на? – Јáска-си. Кра́стата му-се-сторѝа на-д'јáволо флорѝни, два флорѝни: – Јакуф ми-да́де двѐ флорѝни: тѝ шчо-о́диш да-бѐриш лѐп да-му-носиш на-Јакуф? И та́ же́ната се-налу́ти, го-исту́ри л'ѐбо на-пси́те, и му-вѝкна на-Јакуф: – Јѐла ва́ко! на-же́ната. Од-Гóспо-е, же́но, нѐ-се-лу́ти: од-Гóспо е во́во; сполáј-му, да-му-да́ду кра́ста, шчо-се-сторѝа флорѝни.

Сѐтне до́јде áнгело од-Гóспо, му-вѐли: – Јакуф, ста́н да-о́јш на-че́жмата да-се-мијѝш. Ќе-ти-даде Госпо́ јѐден кáт по́веќе. Ќе-ти-дај Госпо́ сѐга дру́ги синóви по́веќе. За-шчо́ не-т́рґаш ра́ка од-Гóспо, ќе-ти-да́ј Госпо́ по́веќе аргѐл'е; зашчо́ си-пáв, ќе-ти-да́ј-Гóспо по́веќе и дру́ги о́фци по́веќе, о́шче т'ѐлку по́веќе ти-да́ј Госпо́, зашчо́ се-мо́лиш на-Гóспо.

Василка Ромпапа (А. Мазон)
Maz 1923 : 136–138

Жервени

Али Гаго

Али Гаго имáше д'ук'áne. Ёден чо́в'ек ба́ра у-го́ре на-чар-ши́јата, му-вѐли: „Жѐнски шѐр аласандáк!“ О́јде до́ма, му-вѐли на-же́ната: „Ёден чо́в'ек ми-вѐли шчо-же́нски шѐр аласандáк“. Му-вѐли же́ната: „И-тѝ, рече, та́ка, аласандáк!“ То́ј му-вѐли, рече: „Од-же́нски шѐр шчо́ к'е-излѐзи? Áј, му-вѐли рече та́ја, да-на-пáвиме една áлва“. Кладе шѐрбет на-о́гно; звѐ бра́шно да-го-оце́је. Звѐ же́ната шѐрбет, му-да́де да-пи́је. Ка-го-пи́је шѐрбето, го-балдѝса, бра́дата му-избрѝчи, же́ната му-изва́ди пл'áчките, и го-фр́ли на́дур. Тогáја се-разбу́ди то́ј, го-пу́ли го́ло: Шчо́ са́кам ту́а? рече, и оти́де на-вра́то, бу́ва. Же́ната му-рече: „Шчо́ бу́ваш на-вра́тата?“ Отво́ри вра́тата, му-вѐли. „Áма ма́ж-ми до́ма-е: шчо́ са́каш ту́а?“ То́ј го́л му-сту́ди, оти́де на-чу́пата: „Отво́ри вра́тата,

вѣли“. Зашчо така?, му-вѣли чўпата. „А мајка ми-затвори вратата“. Стана чўпата да-оди при-мајка-му. Ојдбе тамо морї при-мајка-му. Му-вѣли мајка-му: „Татко-ти тўа єсти враќ, не-єсти татко-ти. Бѣгај, му-вѣли“. И побѣгна чўпата, си-отиѣ дѳма, и вратата затвори на-татко-му и го-остаѣи на-сѳкако.

Стана сѣ тѳј єден ѳган пўли на-пѳл'ето. Отиѣ при-ѳгно: при-ѳгно ѳфчар имаше со-ѳфци: влѣзе да-се-грѣе. Ка-бѣше гѳл, ѳ, ѳ, ѳ, трѣска го-фати. ...

лѣше така, тога му-вїка на-псиѣте: „А, а, а“, Дојдѳа псиѣте там и го-збраа на-тѳј чѳв'еко. Фати пѳл'ето, отамо побѣгна, отиѣ на-Мисїр. Трї години сѣди на-Мисїр, дур-да-порасте брадата. Отамо си-отиѣ дѳма.

Таја жѣната имаше кладѣно л'уд'ја да-пўле. На-кафаната тѳј отиѣ, му-дадѳе шѣрбет да-пїје, го-балдїса, го-клѣна отамо дѳма: пл'ачките му-облѣче жѣната, стана сѣтне тѳ алва к'е-праѣи. Тогѳја се-разбўди тѳј, пўли жѣната праѣи алва, му-вѣли тѳј: „Јаска шчо-сакам тўа?“ А жѣната му-вѣли, рѣче: „Тї на-соно пулѣше такѣи раѳѳти. Трї години, му-рѣче, на-Мисїр бѣше? Оди ўтре на-д'ук'ането, отвори, му-рѣче. Ако ти-рѣче нѣкој: „Али Гаго, дѳбро дѳјде! – бѣше на-Мисїр трї години. Ако нѣ ти-рѣче: „Дѳбро дѳјде! – тї на-соно пулѣше“.

Хајрулах Хусеин, над 80 г. (А. Мазон)
Maz 1923 : 144–146

Дѳмбени

Мара Пепелашка

Ка-си-бѣе трї сѣстри и-ена-мајка. Мајка-му бѣше многу бѳл-на и-му-ўмбре. Отка-му-ўмбре мајка-му, дѣѣте пѳголѣми сѣстри нѣ-праѣе нїшчо во-кашчата тўку ја-клаѣе Мара пепелашка да-и-праѣи раѳѳтите: да-вѳри мѳнца, да-му-пѣри пл'ачки, да-му-брїши. Му-викаѣ Мара пепелашка, заш-таја седѣше свѣ при-огнїшчето во-пѣпелта. Сѣстрите дѣѣ му-имѣе инат заш-таја бѣше многу л'ѣпа и-дѳбра. Тїја сѳмо си-одѣе во-црква, а-нѣја нѣ-ја оставѣе да-излѣзи от-вратата. Ёнаш Мара ѳјде ѳтскрим от-сѣстрите, кога-тїе бѣе во-црква, на-грѳбо при-мајка-му. Таму фати да-плачи и-да-му-кажѣва на-мајка-му шчо праѣе сѣстрите. Мајка-му стана от-грѳбо и-му-даѣе ена-кастица и-му-вѣли: „На-ти-ја та-тўка кастица и аку-ке-

-ти-трéба нéшчо дýни éднаш и-ке-ти-излéзи. Тájа си-дójde дóма, и-пá си-сéна докри-огнишчето. Утрэдéната бéше прáзник во-сéлото и-Мáра се-рéши да-óди о-црква, т'уку да-не-разбéре сéстрите. Дýна во-кáстицата и-му-излéзе ен-фýстан мнóгу л'éп и-дрýг'и нéшча за-да-се-облéчи. Кога-ójde о-црква, сýте се-исчудíе шчо-бéше тéку лéпа и-нiкóј нé-ја пóзна. О-црквата бéше и-на-цáро сiно и-на-нéго мнóгу му-се-бендiса, ама-нé-префтáса да-ја-фáти. Мáра пепелáша ójde и-втóрпáт о-црква и-бéше облечéна éшче пóл'éпо. Сéстрите кога-си-гледéе дóма, ја-најдвáе во-пéпелта и-му-кажвáе за-лéпата чýпа шчо-му-грéди во-црквата за-да-ја-пýке од-јáт. Царутóму сiно не-знáе кá да-ја-нáјди, и-се-смýсли да-клáди пiса на-врáтата на-црквата за-да-се-зал'éпи, кóга ке-ја-тýрни врáтата да-ја-отóри. Трéтио пáт дójde врéме да-óди Мáра о-црква. Сéга му-излéзе от-кáстицата и-ено-кóнче мнóгу л'éпо и-сiлно. Кáшчо-си-замýсли царутóму сiно, тáка се-стóри. Кога-стóри да-излéзи от-црквата, ја-тýрна врáтата со-нóгата и-му-се-зал'éпи чéло и-не-можéше да-го-отл'éпи. О-остáви чéло от-шчо-се-вјасáше да-си-óди дóма да-се-преобл'éчи да-нé-ја-разбéре сéстрите. На-цáро сiно о-звé чело и-тáрна от-кáшча да-му-го-мéри на-цéли чýпи и-на-кóја ке-му-чiни, тájа éсти л'éпата чýпа, и-да-ја-зéва за-жéна. Ка-дójde рéндо да-óди о-кáшчата на-трiте сéстри, двéте погол'émите ја-скриé Мáра пепелáша во-én сéндук шчо-си-го-дáржéе на-чáрдако. Цáро дójde и-сéна на-сéндуко и-фáти да-му-го-мéри чéло на-тиé двéте. Мáра ýтра се-погóди. Го-дýпна со-éна ýгла и-тóј стáна, о-отвóри сéндуко, кога-пýли шчо да-пýли, цéла чýпа скриéна. Му-о-мéри чéло и-пýли да-му-éсти тóкмо. Двéте сéстри почнáе да-се-пýле óчи во-óчи и-да-се-чýде. Мáра пепелáша дýна о-кáстицата, му-изл'éзе пá фýстано и-кóнчето. Цáро си-ја-звé Мáра, си-вјанáе на-кóнчето двáта и-си-ојдóе. И-дén денéс си-жiвe.

Богайско

Господiне...

1. господiне, 2. брáте, 3. да си здрáв, 4. да си прóст, 5. óстави ни да спiме, 6. éла да јáме, 7. и да пiеме, 8. дóт да пóјдиме, 9. да рабóтиме, 10. ýмате хл'áбо да кýпиме, 11. ýмате вiно да кýпиме, 12. от кóја стрáна да пóјдиме во Бóгаско, 13. тáхте да фтáсаме дур вéчер, 14. да се прóст(у), да спiме тýа, 15. тáко ти Бóга, девóјко, 16. кáк те зóвет нá име? 17. ó дýшко ле, жiф ти

очи, 59. ходи овамо, зарви ме, 60. твојто ти целван'е ти се молам, 61. дарви ме. 62. што си лепа... 63. што си бела, што те лубам, 64. девојко, 65. е(л)а моја паригорие, 66. да те целвам в устата, 67. как овоштје ме мирисет, 68. што-то роди крушата, 69. тако ти вишнего Бóга, 70. не ми везми душата. 71. што си леп(а). 88. до кога, срденце моја, 89. скривом да се лубиме, 90. со страхаови преголеми, 91. днóви да се лубиме. 92. ела стán, п(о) врага, ходи, 93. да се везмиме. што с(и) леп(а)... 94. ноштха (=нохча) ми те украдохе, 95. ден'а ми те продадохе, 96. за двана(в)десет флорин. 97. постели ми постелата, 98. покри мене со јоргано, 99. ела легни покре мене, 100. ни те гибам ни те дарк(ам).

Gia 1958 : 23-31

Мањак

Ѕзната на цар Царцапан

Беше еден стар; стар^о имаше ено внуче, тос внучето беше мно́го учено, му-знајаше от-езико и на-пилишчата. – Еден ден стар^о со-внучето отиде да-бра на-нивата; на-царови конаци пули мно́го галици да-се-каре. Детето кога излеише на-крајо заставаше да-се-пули каму галиците. Го-питфи стар^о на-детето: „рабóтај! шó теку се-пулиш на-галиците?“ му-вели детето: „Остај-ме, дедо, да-шчукам шó се-каре тija галици!“ Го-пита дедо на-детето: „Знајеш тi от-темен език?“. Царо кладе л'уди да жи-тера на-галиците, туку галиците не-бефе. Тогај царо кладе телар да-вика по-касабата: „Кóј знаје да-истера на-галиците, ќе-му-дам гóлем дар!“ Тогаја дедото отиде при-царо и му-вели: „Мóјто внуче му-знаје от-езико на-галиците, зашчо се-каре“. Тогаја пушчи царо л'уди и го-звэ детето, го-донесе при-него и го-опита: „Му-знајеш тi от-езико на-галиците?“ и му-вели детето: „Му-знам!“ „е, зашчо се-каре? тогаја шó сак'е да-му-дам за-да-бефе от-ту'а?“ Тогаја му-вели детето на-царо: „Е, пулиш таја галица тамо и тој гáрван шо-седи покрај неја и тој друг^о гáрван на-другата страна, шо-сэј сам? тој сам^о гáрван е-мáш-му на-таја галицата, шо-сэј при-гáрвано; тас галицата беше болна, тој сам^о гáрван ести мáш-му и је-остави болна; тој друг^о гáрван, шо-седи при-неја е-звэ и је-излэкфи; сэга да-му-кажиш, кóј има право да-е-зэва галицата!“ – И тогаја царо му-вели на-детето: „Кáжи-му на-галиците: тој шо-е-излэкфа, тој

има право да-је-зэва галицата за-жэна“ и дэтето му-каза на-галиците по-тэмен эзык: „Тój шо-е-излэкфа, тój има право да-е-зэва за-жэна“ и галиците литнаје и побегнаје от-там; се-битіса кавгата. – И царо го-звэ на-дэтето и му-вэли: „Ті шо-му-знајеш от-эзико на-пилишчата, ті знајеш и цар Царцапán дэка-е има посипáно áзната; áко нé-ми кáжеш, кé-ти-е-посéча глáвата!“ Тогáја дэтето му-посáка трі днóви мувлét да-се-ýма. – На-тріте днóви отіде при-цáро и му-вэли: „Да-пúшчиш áбер по-цéло мéсто да-донéсе на-пó-лето мнóго прáвда и да-клáш тáму касáпи да-и-закóле цéли прáвда и на-стрéде да-закóле éден гóлем бівол и тогáја кé-е-најме áзната на-цáр Царцапán“. И царо направи сфé кашчо му-каза дэтето. – И тогáја дэтето отіде на-пóлето при-заклáните прáвда и влéзе на-шк'эмбата на-голém"о бівол и озгóра на-шк'эмбата дúпна éна малéчка дúпка. Тогáја зафатіје да-се-бéре от-цéло мéсто дивотіни и нікуј не-зафáти да-јáди от-заклáните прáвда. – Нáјсétне дóјде éден мнóго стáр óрел и кáци нат-голém"о бівол; прét да-зафáти да-јáј, стáна прóсто и му-вэли на-дивотіните: „É, дéца, дáли помétфите нéкуј от-вác нéкоје такфáја гóзба друк пát?“ „Нікуј не-помétфиме, дéдо!“ му-казáје дивотіните. Тогáја стáр"о óрел му-вэли: „Кóга е-посіпа áзната цáр Царцапán, тогáја царо ни-имáше направéно éдна такфáја голéма гóзба; јá да-вíме и сéга царо шо-ніје напрáј" тác тy"а гóзба, шо-кé-е-звáј!“ – И тогáј дэтето јé-пúшчи рáката и го-фáти на-óрело и му-вэли: „Áку нéми кáжеш дéка је-посипáно áзната на-цáр Царцапán, кé-ти-е-посéча глáвата“. И тогáја му-вэли óрело: „За-тóc царо е-напрáј" тác тy"а гóзба? кáжи-му на-цáро: от-конáците, кáму óгреј сáлце на-рáното да-мéри четірдесе чакарéји и тáмо-је посипáно áзната на-цáр Царцапán“. И дэтето побéгна; отіде при-цáро и му-каза дэка-е áзната. И царо клáде л'уди, искóпа и је-извáди áзната. Тогáја го-вíкна на-дэтето и му-вэли: „К'éку сáкаш от-áзната да-ти-дáм на-тéбе?“ тогáја му-вэли дэтето: „Да-му-е-посéчите глáвата на-дéдо и да-е-клáјте на-палáнцата; к'éку кé-тéжи, тéку сáкам!“ И пúшчи царо, му-е-посéче глáвата на-дéдо-му и је-кладóје на-палáнцата от-énата стрáна со-óчите кáму пáрите да-пúли и от-друкáта стрáна зафатіје да-клáве пáри со-лупátата; на блíза цéла áзна да-е-клáде и глáвата нé-се крéва. Тогáја му-вэли дэтето: „Йзвáјте му-гó éното óко!“ И му-го-извáдijе; тогáја зафáти да-се-поткрéва палáнцата. И пá му-вэли дэтето: „Йзвáјте му-гó на-глáвата и друкóто óко!“ Му-го-извáдijе и тóво. И тогáја скóкна палáнцата и се-исіпа цéла; останáје сáмо мáлу, к'éку тéжише глáвата на-дéдо-му.

Галишча

Детето и змево́т

Беше ен-пóp и-ена-попа́дија, ѝмее ено-дéте. Тóс бéше мно́гу ло́шо, со-дéцата свé се-ка́раше. Го-ка́рее тáтка-му и-ма́јка-му шо-се-ка́ра со-дéцата. И-тóс дéтетo му-рече да-му-напра́ве ена-са́бја от-осáмдесет óк'и тéшка. Тíја му-направíје и-е-фа́рли кајгóре са́бјата и го-белéза трóчк'ина на-дéтетo. И-сéтне му-да́де на-ма́јка-му еден-па́рстен и-му-рече на-ма́јка-му: „Сéјте со-здра́вје, ма́јко и-та́тко, и кóга-ке-ти-почáрни па́рстенот – му-вéли на-ма́јка-му – тогáја ке-загíнам“. И-отíде кајгóре и-на́јде еден-змéф и-го-зака́чи дур на-колéната (дéтетo на-змéвот го-зака́чи) и-му-рече: „Аку-те-опíта нéкој кóј те-зака́чи да-му-речиш: „Папазúлум, да-нé-си-го к'ердóса ѝмето“. Сéтне отíде пóкамтам и на́јде друк змéф и-го-зака́чи дур на-половíната и-на-нéго му-рече: „Аку-те-опíта нéкуј кóј те-зака́чи да-му-речиш: Папазúлум, да-нé-си-о к'ердóса ѝмето“. Отíде пóкамтам и-на́јде друк змéф. И-на-нéго го-зака́чи дур-на-тíлот. И-на-нéго му-рече: „Аку-те-опíта нéкуј кóј те-зака́чи да-му-речиш: „Папазúлум, да-нé-си-го-к'ердóса ѝмето“. Сéтне отíде пóкамтам на-плани́ната, на́јде тáм ена-ка́шча. Ы́маше тáм ена-ба́ба и-ена-чúпа. И-тáм сéдее четíрдесет змеóве. Тíја не-бéе дóма, кај-на́ка бéе. Папазúлум сáм е-отóри вратата шо-е-отóрвее четíрдесет змеóви за́јно. И ка-го-видóе ба́бата и-чúпата и-му-веле: „Шó дóјде, бре-бír, ке-те-изéде змеóвите ка-да-дóјде вéчер“. Тóј му-вэли: „Нéка“. И-го-скрíе ба́бата и-чúпата на-дéтетo. Дoјдóе змеóвите от-лóф и-му-веле на-чúпата и-на-ба́бата: „Чúжа дúша ми-мерíши, ка́жите-го, оти-ке-стáниме ке-го-на́јме и-ке-го-изéјме“. Тíја сéтне го-извади́е на-дéтетo. Се-лафосфа́е на-вечéрата и-сéтне на-ра́ното ојдóе да-лóве. Ојдóе на-ена-черéша, вјана́е и-е-трéсе вéјката за-да-пáни дéтетo. И-тóс пáна во-та́рн'ата свар-еден-за́ек шо-спíеше и-го-фа́ти дéтетo на-за́екот и-ижлéзе со-свé за́ек и-му-вэли на-змеóвите: „Éј, тéку ју́нак сум-јáска! Се-у́мам потáм да-óда^м ке-бéга за́екот, потáм да-му-óда^м пá ке-му-бéга и-јáс му-скóкна одгóре и-го-фа́ти“. И-тíја си-вэле: „Кá тéку ју́нак дéте“. И-сéтне тíја проговóри́е со-дéтетo да-си-и-фа́рге са́бјите и да-и-чéке на-ра́ците. И-му-вэли дéтетo: „Вјáнте вíја на-черéшата, јáс ке-ви-и-чéка^м са́бјите“. И-тíја вјана́е и-му-и-чéкаше дéтетo са́бјите на-свíте четíрдесет змеóви. И-сéтне тíја сурва́е дóлу и-дéтетo вјáна гóре на-черéшата и-му-е-фа́рли са́бјата и на-свíте и-за́кла. Сéтне отíде дóма при-ба́бата и-при-чúпата и-е-звé чúпата за-жéна. И-нау́чи цáрот шо-и-за́кла на-змеóвите дéтетo и му-пу́шчи еден-арáпин. Му-отíде

арáпинот дóма на-кáшчата и-му-извáди еден-фэс. Го-чúкаше тóј фэсот и-ижлэвее арáпи. Дэтето фáти кóли, кóли на-арáпите, ама-постáна и-го-заклáе арáпите на-дэтето. И-чúпата сэтне го-сóбра на-чáрчаф и-го-клáде пот-цкáлата и-е-звé арáпинот на-чúпата, е-донéсе преку-мóре на-чúпата. И-сэтне му-почáрне на-попáдијата пáрстенот и-му-вэли попáд^ната на-пóпот: „Á пóпе, ни-загíмна дэтето, óјме да-го-бáраме?“ „Ó зáвалди, попáд^не, се-ишчýсти ено-áле“. „Нé, пóпе, к-ојме да-го-бáраме, дéте-ни-е“. Ојдóе на-пáрвиот змéф и-го-опítве: „Кóј те-закáчи, бре-бír?“ „Папазúлум, да-нé-си го-к'ердóса íмето“. Óде на-другиот змéф: „Кóј те-закáчи, бре-бír?“ „Папазúлум, да-нé-си-го-к'ердóса íмето“. Óде на-трéтио змéф, и на-нéго го-опítве: „Кóј те-закáчи, бре-бír?“ „Папазúлум, да-нé-си-го-к'ердóса íмето“. И сэтне му-рече пóпот на-попáдиата: „Зáвалди, попáд^не, шó íма правéно тóј“. И попáд^ната му-вэли: „Нéка, пóпе, да-óјме да-го-бáраме“. И-ојдóе кајгóре, најдóе ена-вóда. Сéна пóпот да-јáј тро-лéп и-тáм íмаше ени-змý, се-кáсее змýте и-се-посéквее и-си-зévее тро-трéва и-тро-вóда си-фáргее и се-уздравívее. И-попáд^ната си-сóбра тро-трéва и-тро-вóда си-клáде на-ено-шýше и – „áјде, пóпе, да-óјме да-го-бáраме“. И-ојдóе на-плáнината, тáм на-кáшчата дéка сéјше чúпата и-змебóвите. И-пýле: клáни арáпи тáму. Вјанáе гóре и-пýле: нéма тэмно дéте тáму. Сур-вáе по-скáлата и-пýли попáдјата пот-скáлата и-тэмно дéте завиéно во-чáрчафот. И-го-фáти попáд^ната на-дэтето, го-нарéнди на-дэтето и-му-клáде тро-трéва тáм де-бéше посечéно и-му-фáрли вóда уз-гóре трévата и-му-вэли на-пóпот: „Пéј, пóпе, на-дэтето да-стáне“. И-пóпот му-вэли: „Зáвалди, попáдие, от-ýмбрен чóвек сáкаш дýша“. „Нé, пóпе – му-вэли – пéј, тý на-чúжите и-пéеш“. И тóј фáти (попот) да-пéе и-стáна дэтето и-вэли дэтето: „Ý-у, шо-лéпо зáспа“. „А-á, му-вэли пóпот, зáспа шо-те-íмее заклáно“. И-му-вэли дэтето: „Кé-óда^м да-го-омóрам на-арáпинот“. „Нé – му-вэли попáд^ната – слáп éси éшче“. И-го-прерáниé трó дэтето и-тáрна тóс да-го-омóри на-арáпинот. Отíде преку-мóре на-арáпинот на-кáшчата. Арáпинот бéгаше на-дэн'ата и-е-остáваше сáма чúпата дóма. И му-отíде дэтето на-чúпата: „Кé-го-опítаш на-арáпинот – му-вэли дэтето на-чúпата – от-шó му-éсти сýлата?“ „И-тáс му-рече: „Дóбро“. Дэтето избéга сэтне. И-си-дóјде арáпинот дóма и-на-вечéрата го-опítви чúпата: „Кáжи-ми от-шó-ти-е сýлата?“ И-тóј (арáпинот) му-рече: „От-сýл'афот^т ми-е-сýлата“. И арáпинот пá побéгна на-рáното и-му-отíде дэтето на-чúпата и-е-опítви: „От-дé му-е-сýлата на-арáпинот?“ И-тáс му-вэли: „От-сýл'афот“. „Нé, нé – му-вэли дэтето – кé-го-опítаш пáназо“. И-на-вечéрата пá го-опítви чúпата

на-ара̀пинот: „От-шó ти-е-силата“ – му-вѐли. И-тóј му-вѐли: „Шó тѐку зóр íмаш?“ И-тáс му-вѐли (чúпата): „Ѓ-е, кáжи-ми кáј-на-жé-на“. И-тóј му-вѐли: „Стáни, зéј-го фѐсот от-дóлапот“. И-тáс му-го-дáде фѐсот и-ара̀пинот фáти да-го-чúка фѐсот и-фатíе да-и-ж-лѐве ара̀пи. И-тáс му-вѐли: „Дóста сéга, зáпри“. И-нара̀ното пá побéгна ара̀пинот и му-отíде дѐтето на-чúпата и-му-вѐли: „Го-опí-та?“ Тáс му-вѐли: „Го-опíта, от-фѐсот му-е-силата“. И го-звѐе фѐсот и-си-ојдóе дѐтето и-чúпата. Дóјде ара̀пинот на-вечѐрата, пúли – нѐма чúпа. Бáра фѐс, нíто фѐс íма. И-тóј го-зѐва кóнот и-óј на-кашчúл`ката де-сéјше чúпата и го-пúли чúпата и-му-вѐли на-дѐтето: „Ара̀пинот грéј“. И-дѐтето му-вѐли: „Нека-дóј“. Сýрва дѐтето дóлу и-фатíе да-се-бóре и-со-сáбјата дѐтето го-зáкла на-ара̀пинот.

Јановене

Цапченишчата

Бѐше éна кóза. Тáс кóза си-íмеше трí цапченишча. Ѓн пáт му-вѐли на-цапченишчата: „Шчúкајте дѐчки на-мáјка, јáс за-óда на-плани́ната да-ви-збѐра трѐва, млéко, да-ви-донѐса студéна вóда. Áма виѐ вратите да-и-затвóрите дóбро, да-не-дóј вáлко да-ве-изéј“. – „Дóбре, мáмо, дóбре, тáргај тí, за-се-затвóриме“. Тóј, вáлко, грéј сéга на-сэлото и ти-ја-пúли кóзата шчо-óј на-плани́ната. „Áа, вѐли, јáс за-óда сéга за-измáма цапченишчата и-за-изѐда“. Ти-óј вáлко на-вратата: „Óтвортé-ми да-дóјда! Ви-донѐсу зелéна трѐва, студéна вóда, млéкце“. – „Áа, нѐ-си тí мáјка-ни. Дѐбел глáс íмаш. Чѐ да-ти-вíме мúцката. Нѐ си мáјка-ни тí, éси вáлко, за-не-изéш“. Ти-óј вáлко при-јúптино. Тóј му-го-извáди éзико и му-го-фáти, му-го-искнóчи. Вáлко óј пáк: „Óтвортé-ми, јáс éсáм мáјка-ви. Ви-донѐсу зелéна трѐва, студéна вóда, млéкце“. – „Нѐ, мáмиш, нѐ-си мáјка-ни. Чѐ да-вíме рáката. Мáјка íма кнóчка рáка, тí éси вáлко“. Ти-óј тóј пá нáза на-јúптино и-тóј му-ја-искнóчи рáката со-чѐ-кано. Ти-грéј нáза, му-вíка и му-ја-извáва рáката. „Кнóка éсти - вѐле тíе. Áла чѐ да-ти-вíме нóгата. Не-éси мáјка-ни, íмаш ширóка нóга“. Óј вáлко нáза при-јúптино. Тánки – тýнки на-желéзото и му-ја-искнóчи. Грéј и-вíка: „Óтвортé-ми да-дóјда нáтре, мáјка-ви éсáм сéга. Вíте, нóгата на-мáјка-ви ја-íмам, кнóка“. – „Вáр-ни-се сéга да-вíме пáшката“. Ти-глѐде пáшка дѐбѐла: „Не-éси мáјка-ни. Мáјка-ни íма малéчка пáшка“. Ти-се-зѐва тóј, ти-óј нáза на-

-јуптино, и јуптино му-ја-прави малечка пашката. Ти-ој па при-цапченишчата. Ка-го-видбе со-малечка пашка, рекбе: „Тас ести сега мајка-ни“. Се-измамие и-му-отворије. Ти-влегви валко, двете и-лапйна, другото пот-кревето се-скриј. Грeј мајка-му, ено виде - вратата отворена, рече: „Аа, ми-и-изеде валко цапките“. Валко тамо истарнат и-спиј. И-изеде и-двете и не-можеше да-побегни. - „Таргај да-ојме за-каменја“ – му-вели на-живото цапе. Тој цели и-галтна живи, не-и-скаса“. Фатви козата го-распарви, и-извади цапченишчата од-мео, и-му-клава два каменја о-мео. Валко не-можише да-стани. Сетне ти-го-фатве и-го-уморве. И-цапките живи, и-ние подобре.

Софа Качамакова 67 г. (Благој Шклифов)
Шкл 1973 : 157–158

Чука

Маџ и жепа

Беше ен маџ и-ена жена. Тас, жената-му, не-му-работаше, беше ленлива многу. Отиде маџ-му зве ено врешче вална да-работа. Тас не-работа, лежи болна на-умреније. Е-лекви маџ-му со-лекари, со-работи, нема лек. „Мар жено, му-вели – кажи шо-теку болна еси, заш не-ставаш?“ – Ёе маџо, дур-да-не-е избориш валната, не-оздравивам“. – Аа мар-жено, затос! Го-зве врешчето тој на-башчата, е-запали валната и-жената стана. Стана гола, боса, нема ништо. Велигден греди сеја и-нема со-шо да-се-облечи. – Ёе мори жено, сеја на-мајка-ти да-му-ојме на-гости, но со-шо да-ојме? Ке-ода от-кумата да-му-зевам плачки. Ој тој, му-зева плачки, се-облече тас и-тарнае на-гости. Ојде до-некое место. Таму еден тарн бујак, голем. Тој се-варна и-му-вели: „Жено, кумата вика, плачките си-и-сака“. – Ами сеја? – Слечи-се баргу! Се-слече тас. – „Пикни-се туа пот-тарно, јас ке-ода да-му-и-дам“. Се-заварти така и-така и-му-вјана отозгора. Треси-му-се отозгора, дупи-е, тас врешчи: „ај, мило пиле, не-ме-дупи. Не-ме дупи, мило пиле, леле“. Тој му-вели: „Прендиш, прендиш!“ – „Пренда, пренда и-на-делник, и-на-празник, и-на-чисти панделник“. Баргу тој се-заварти и-му-вели: „Шо така, мари жено?“ „Маре маџо, ка-ми-дојде ено пиле тешко, скокај отозгора“... „А-ти ка му-рече?“ – „Пренда, пренда, мило пиле, и-на-делник, и-на-празник, и-на-чисти панделник“. „Ёе, стани да-си-ојме дома“. – „Баргу маџо, вална да-

-ош да-ми-купиш“. Ој тој, зева вълна. Ка-ти-се-дига сѣтне жѣната прѣнди, прѣви, си-напрѣви пл'ѣчки, се-облѣче.

Кираца Чорова 70 г. (Благој Шклифов)
Шкл 1973 : 157

НЕСТРАМСКО-КОСТЕНАРСКИ ГОВОР

Езерец

Селото Езерец

Нашчо село ести бедно, планинско село. Мажите лѣтото не-сѣдее дѣма. Одее на-чужина, по-керамници, по-воданици. Нија, жѣните, дѣма си-рабѣтеме. Јас си-оре нивјата са-волѣјте и-ларото. Рамѣната еште ме-бѣле, шчо-го-носи ларото о-нива на-нива. Лѣ-тото волѣјте штрѣке, затѣс ставеме нѣшја на-трѣ саатут и-ѣреме дур-да осунвише, дур-да постѣлише санцето. Ларото бѣше дѣрвено. Јас е-дѣрце рѣчката, а-главатницата влѣваше на-зѣмата. На-гла-ватницата имаше ларник целѣзен. Ларникут ѣреше зѣмата. Кѣло-кут влѣва на-јаремут, а-јаремут го-клавеме на-тилојте на-волѣјте. Јаремут го-вѣрзве са-циглинте. Циглинте и-правеме од-дѣрво. Кѣга волѣјте и-кѣршее, нија и-правеме цилѣзни. Јас саде ѣрш, пчиница. Тија есе зимни. Прѣлетта саде уруф, ѣчмен, мѣсир, патѣти, фѣсул', гра: Тија се-кажве летѣшни. Нија на-жѣтвар жнѣме са-лелѣци. Са-лелѣци жнѣтјето ни-фтѣрише многу бѣрзо. Тија есе кај-нош со-голѣма пѣшка и-гѣре завѣртѣни. И-правеме на-јуптите. Нија са-сѣрпѣви не-жнѣме, ѣла имеме. Полѣсите и-вѣршвеме, снѣпја и-пра-веме. Снѣпјата и-вѣршвеме са-кѣни и-мѣски. Слѣмата е-клавеме на-плѣмната за-волѣјте. Жѣтото го-бѣреме кѣп, го-вѣеме, сѣтне го-дѣрмонѣсвеме и-го-клавеме на-врѣшчата. Сѣтне го-товѣрвеме на-мѣските и-прѣво на-ѣмборут.

Кѣга дојдѣ анѣарите на-нашчо село да-кѣле, јас бѣ на-двај-сет гудѣни. Пѣрво вѣјка-ми Пѣтро го-заклаѣ отосѣди на-тилут. Сѣтне видѣе шчо-ѣсти гребѣта така да-и-кѣле кај волѣви, фѣтиѣ да-фѣрге са-тѣфјакут. Уморѣе ѣсум мѣжи. На-два дѣши му-и-из-ваѣе прѣшленѣшчата от-кулѣната и-му-и-кладѣе на-цепѣвите. Ту-гѣс са-ниј најно и мојут тѣтка го-заклаѣ. И-утѣпаѣ, зашчо нѣ-се-кажвее Гѣрци.

Тана Насковска (Благој Шклифов)
Шкл 1973 : 160

Вичерниот човек

Ено-време беше еден-цар и жена-му не-му-рѡдваше. И еден-ден му-вѣли жена-му: „Д-уош да-бараш л'ѣк да-рѡда“. И стана царут уотиѡде да-бара л'ѣк за-да-рѡди царѣцата. На-пѡтот шо-убѡјше најдвѣ еден-чѡвек и-му-вѣли: „Дѣ уѡдиш, бре-мѣло?“ Тѡј му-вѣли: „Да-ти-кажа, дѣдо, жената не-ми рѡдвѣ и уѡда да-барум л'ѣк да-ми-рѡди жената“. И тѡј му-вѣли: „На тасту^{ва} лапка, дади-му-е да-е-изѣди и жена-ти да-ти-рѡди“. И царут се-в^рна, си-отиѡде дома-му и му-вѣли на-царѣцата: „На тасту^{ва} лапка да-е-изѣ:ш и-за-рѡдиш“. Царѣцата му-вѣли: „Полувѣната за-е-изѣда, а полувѣната за-му-е-да^м на-измеѡкарката“. И му-рѣче царѣцата: „Ако-се-рѡде двѣ-те машки за-се-брѡтја, ако-ѣсти енѡто чупа и енѡто д'ѣте за-се-зѣве двѡта“. И царѣцата рѡди д'ѣте, измиѡкарката рѡди чупа, а јѡбата бѣе тѡлку л'ѣпи кај-енѡто и дрѡгото. И царут и-растише двѡта заено, и-пушве: зае^нно на-скѡблија. Д'ѣтеѡто и чупето нѡгу се-мѣл'ве: И-кога-порастѣе и му-вѣле: на-д'ѣтеѡто д'ѣцете: „Ка за-е-зѣвиш за-ни-вѣста, тас ѣсти од-измиѡкарка, ти-си царцко д'ѣте, за-зѣвиш царцка чупа“. И д'ѣтеѡто тѡгас му-рѣче на-чупата: „Јас не-те-зѣвум на-тебе, јас за-зѣва царцка чупа“. И-д'ѣтеѡто уотиѡде, стѡри царцка чупа. И чупата му-вѣли на-тѡтко-му: „Тѡтко, мѡжиш сега да-излѣзиш на-дру, а куж да-наш на-пѡтут да-ми-го-донѣсиш за-го-зѣва за-мѡмче“. Излѣзе тѡтко-му на-дру со-фенѣрчѡто тува да-најди чѡвек, тѡмо да-најди чѡвек на пѡтут, никуј не-најде. Пули крај-мѡрето, грѣди ена-светлѣнка со-ено-пампѡрче и му-вѣка тѡтко-му на чупата: „Кѡј-си-ти, барај кај-сака“. И тѡј му-вѣли: „Знаш шо-се јас?“ – „Шо-сака нека-си – му-вѣли тѡтко-му на чупата, на-мене-ме-пушчи чупата кѡј да-најда да-го-зѣва дома за-мѡмче на-чупата“. Тѡј-му вѣли: „Јас-се вичѣрен чѡвек, јаска аку-дѡјда дома трѣба да-е-гѡс-ните ламбата, зашто-се вичѣрен чѡвек“. И-така гу-донѣсе дома-му при-чупата. И му-рѣче тѡтко-му на чупата: „Огѡсни-е ламбата, чупо-ми, вичѣрен чѡвек ти-носа“. И-така влѣзе на-тре дома-му и си-отиѡде при-чупата. И-така тѡј си-убѡјше катѡ-вичѣра. И ена-вичѣра кога-убѡјше при-чупата а ламбата на-царут сфѣтише. И на-вратѡта ка-влѣваше вичѣрниот чѡвек и чупата му-е-вѣде дѣсната рака со-трѣ влакна златни. И-така д'ѣтеѡто си-убѡдише катѡ-вичѣра. А царцкото д'ѣте прѡви браки-е-покани на-чупата да-убѡди на-бракут. Ка-убѡјде на вичѣрата, вичѣрниот чѡвек, и му-рѣче чупата: „Дѡли ме-пушвиш да-убѡда, ме-калесѡе да-убѡда на-брак да-измѡлѣтва?“ И вичѣрниот чѡвек му-рѣче: „Утре јаска за-ти-пушча л'уди да-убѡјте

заено“. И н-отрѝнта кога-се-осуна и-пу̀ли чу̀пата – грѝде два корфелаци и-ѝна-чу̀па на-ѝна-количка и-но̀се на-ѝна-сипѝтка златни пл'ачке и 'убде пра̀во при-чу̀пата и-му-вѝле: „Ст'ани, облѝчи-се да-убо̀јме на-ца̀рут да-го-измо̀литвѝме“. Ст'ана чу̀пата, се облѝче, ногу л'ѝпа бѝше, едениот корфела̀г е-д'р̀жи од-ѝната страна, едениот е-д'р̀жи од-дру̀гата страна. А чу̀пата му-и-д'р̀жи фуст'анити оз'ади. Кога-отѝде на-ца̀рцкиут па̀лат, кога-е-вѝде д'ѝтѐто и му-рѝче: „Ј'аска не-те-да̀ву^м за-вѝчерниут чо̀век“. И т'ас му-вѝли: „Ј'ас тебе не-те-зе^вум, ј'аска с-ѝмам мо̀мче“. И д'ѝтѐто му вѝли: „Ј'ас не-те-да̀в^вум на-нѐго, за-убо̀јме да-се-да̀вѝсвѝме“. И чу̀пата си-избѐга до̀ма-му. И на-вѝчерата кога-му-до̀јде вѝчерното мо̀мче и-му-рѝче: „Ш'о-ти-рѝче ца̀рут?“ И т'ас му-вѝли: „Не-са̀каше да-ме-да̀ј за-тѐбе, са̀каше да-ме-зѐви за-нѐго и ми рѝче за-се да̀вѝсвѝме“. И му-рѝче вѝчерниот чо̀век: „Да-му-рѝчиш да-убо̀ди на-фил'ан ца̀р и-тѐбе ј'аска за-ти-пу̀шча чо̀век да-те-зѐви“. И чу̀пата му-вѝли на ца̀рцкото д'ѝте: „За-убо̀јме да-се-да̀вѝсвѝме на-фил'ан ца̀р на-дру̀га д'р̀жа̀ва“. И н-отрѝнта на-чу̀пата му-до̀јде пампо̀рче, е-звѝ и-д'ѝтѐто ца̀рцко и-то̀с 'отѝде да-се-да̀вѝсве. Кога-о̀јдо̀је та̀мо на-ца̀рут, го-опѝта ца̀рут на-д'ѝтѐто: „Тѝ ка-са̀каш да-е-зѐвиш т'ас чу̀па?“ И-д'ѝтѐто му-рѝче: „Нѝја-сме от-ѝна ла̀пка, нѝја-сме за̀ено растѝни и-т'ас ми-е-мо̀ја“. А-чу̀пата е-звѝ да-е-опѝтва и му-рѝче чу̀пата: „Ј'аска си-ѝмум вѝчерно мо̀мче, а-нѐго не-го са̀кум“. И му-вѝли ца̀рут: „Тѝ до̀бре вѝлиш, ѝмаш вѝчерно мо̀мче, тѝ го-зна̀еш ка̀кво-е?“ И-т'ас му-вѝли: „Ј'аска не-го-зна̀м, а̀ма са̀лде ено̀ш гу-вѝду, му-е-вѝдум дѝсна̀та ра̀ка, ѝмаше тѝ златни вла̀кна“. Ца̀рут му-е-т'р̀на рѝзата на-чу̀пата, а-и-чу̀пата му-рѝче: „Тѝ не-мо̀жиш да-ми-е-т'р̀ниш рѝзата, нѐка-си ца̀р“. И ца̀рут му-рѝче: „Ј'а т'р̀ни-ми-е ра̀кавицата од-ра̀ката да-да-вѝдиш ш'о ѝмам на-ра̀ката“. И-то̀гас кога-вѝде чу̀пата – то̀ј му-бѝше тѐјното момче. И дру̀гиут си-убо̀јде. И то̀с бѝше.

Вид 1989а : 73–75

Несѝрам

Цар и везир

Нѐкое-си врѐме о̀јдо̀бе-си на-кафа̀ната ен-ца̀р и ен-вѝзир и сен'ае да-се-к'ѝрасве. Ца̀рут му-вѝли на-вѝзирот: „Да-ти-се-жѝви четѝрите ма̀ске!“ И вѝзирут си-'отѝде до̀ма-му и му-ка̀жви на-чу̀пете (им'аше четѝри чу̀пе) и-му-вѝли: „Ми-рѝче ца̀рут да-ти-се-жѝ-

ви четирите ма̀ске“. И најмалата чупа му-рече ка-татко-му: „Да-му-речиш на-царут: нека-ти-се живи и-тебе четирите ко̀ни, и да-му-речиш: најмалата чупа ми-рече нај-на-малиот син за-му-истрие три з̀рна сол' на-раката без-да-разбери“. Дру̀гито ден на̀зат уојдое на-кафана̀та. И тоа-му-го-рече царут на-везирут, и везирут му-рече: „И-на-тебе да-ти-се-живи, царе, четирите ко̀нја, и најмалата чупа на-најмалиот син три з̀рна сол' за-му-истрие на-раката без-да-разбери“. И царут се-нал'ути, си-у̀бјде до̀ма царут и му-ка̀жви на малиот син: „Везирут ми-рече најмалата шчерка за-ти-истрие три з̀рна сол' на раката без-да-разбериш“. И тогас син-му се-нал'ути, је-звѣ чупата на-везирут за-жена. Кога-битиса бракут, е-звѣ, е-кладе на-одаата, у̀бјде на̀дру дѣтето и тас имаше ено-танекѐ пѣпла и-цѣла одаја е-напра̀и со-пѣпла и са̀ма тас се-напрај со-пѣпла. Отиде дѣтто на-одаата и шоб да-види – и му-вѣли: „Зашчо та̀ка со-пѣпла?“ И тас му-вѣли: „Ако-са̀каш ѐла, ако-не, та̀ка се-ја̀с“. И дѣтето се-нал'ути, избега. И му-вѣли на-татко-му, на-царут, оти не-е живут су-неа. И у̀бди дру̀гиот ден (дѣтето) и му-вѣли на-чупата, на-жена-му: „Да-знаеш оти-ја̀ска за-бега, за-у̀бда на-Романија (да-речиме)“. И тас му-вѣли: „Де са̀каш у̀бди!“ Дѣтето у̀бјде на-Романија (да-речиме)“. И тас му-вѣли: „Де са̀каш у̀бди!“ Дѣтето у̀бјде на-Романија и тас имаше зготвено двана̀есет чупе, сви́ти и́грее музика. Дур-да-излѣзи дѣтето на-Романија, а чупата имаше те́мен па̀мпур, ижлѣзе пред-дѣтето, на-ена-кафана сѐна со-двана̀есет чупе и тас трина̀есет и сви́ти сви́рее музика. И дѣтето кога-слѣзе, и-ви́де и-рече оти-ту̀ка-е животут и ту̀ва мо̀же да-сѐда за̀ено со-ни́. Го-праше на-кафежијата и му-рече: „Дали мо̀жа да-сѐда за̀ено со-чупете?“ Кафежијата му-рече да-и-опи́та. Опита кафежијата и му-рече чупата: „Се-мо̀жи со-на̀м да-е“. И дѣтето отиде со-чупете. На-вичѣрата кога-се-сте́мна, му-вѣли дѣтето на-чупата: „Треба да-на̀жда а̀н да-спи́ја““. Чупата му-вѣли: „За̀ено за̀-сме, нѐма да-ба̀раш а̀н, за-го-прожѣвиме ма̀лце животут“. Помина̀е девет месеци, а чупата ро̀ди дѣте. И му-вѣли дѣтето: „Сѐта ја̀с за-си-у̀бда до̀ма и му-да̀вам ба̀кшиш са̀атут на-дѣтето“. Дур-да-си-у̀бди дѣтето, а чупата пред-нѐго си-оти́де. Дѣтлето (ма̀лото) го-оста̀ви на-везирут и тас си-оти́де на-одаата. Кога-до̀јде дѣтто на-царут, отиде да-е-ви́ невестата и му-вѣли на-царут, на-татко-му: „Дали-е-видо̀те невестата?“ И му-рече татко-му. „И́ч не-е-видо̀ме“. Ко-оти́де дѣтто, е-на̀јде па̀ на-пѣплата и му-вѣли: „Ма̀ри, ја̀с бе на-Романија и на̀јдум та̀му л'у̀ди живот шо-жѣве и ја̀с прежѣви при-ни́, а ти ко̀га за-ми-истриеш три з̀рна сол' на раката?“ И тас му-вѣли: „Ѐното з̀рно сол' ти-го-и́стри бе́з-да-ме-разбериш (шо-

-рѳди бѳз-да-разбѳри тѳј). И тѳј е-ѳзби и е-остаѳи, и си-ѳѳде дѳма-му. Помѳна дѳлго врѳме, по-двѳ годѳне, отѳде нѳзат да-е-вѳи, и му-вѳли на-чѳпата (д'ѳтѳто): „Јѳска не-мѳжа да-жѳва су-тѳбе, утре за-бѳгум на-Сѳлун“. И му-вѳли тѳс: „ѳѳди дѳ сѳкаш, јѳс тѳс ѳсе, ако-сѳкаш сѳди, аку-нѳ ѳѳди“. Стѳна д'ѳтѳто и отѳде. Дур-да-ѳѳди д'ѳтѳто, чѳпата се-облѳче на-дрѳги пл'ѳчке и-си-звѳ нѳзат чѳпете дванѳсет и-отѳде пред-нѳго, а сѳна на-крѳјут на-кафѳнете со-чѳпете. Кога-ижлѳзе д'ѳтѳто и-и-вѳде и рѳче: „ѳма и-тѳва жѳвѳт дѳбар“. И му-рѳче на-кафѳежѳјата: „Дѳли мѳжа да-се-су-нѳи, сѳ-чѳпете, зѳено? И чѳпете сѳфѳрее на-кафѳната. Му-рѳче кафѳежѳјата: „Да-е-опѳтам аку-се-мѳжи“. И-опѳта кафѳежѳјата и чѳпете му-рекѳје: „Нека-дѳј при-нѳм, катѳвѳја л'ѳди сѳкаме“. И д'ѳтѳто отѳде при-нѳи и цѳл дѳн сѳде при-чѳпата, и на-вѳчѳрта му-вѳли на-чѳпете: „Сѳка да-бѳрум ѳн да-спѳем“. Му-вѳли чѳпата: „Нѳма да-бѳраш ѳн, су-мѳне за-спѳеш“. И тѳка д'ѳтѳто си-извр'рѳва дѳлго врѳме дур-дојдѳје дѳвет месѳци. Дѳјде чѳпата, рѳди д'ѳте. И д'ѳтѳто (мѳм-чѳто) му-рѳче на-чѳпата: „Дѳјде врѳме и-си-ѳѳда“. И чѳпата му-вѳли: „ѳѳди-си!“ Изѳѳди д'ѳтѳто му-го-дѳде каламѳрут цѳрцки на-д'ѳтлѳто, на-мѳлото подарѳк му-дѳде. Дур-да-си-ѳѳди д'ѳтѳто, чѳпата си отѳде пред-нѳго и му-г-остаѳ д'ѳтлѳто на-вѳзирут, на-тѳтко-му. И чѳпата си-отѳде на-одѳата. Кога-дѳјде д'ѳтѳто при-цѳрут и му-рѳче на-тѳтко-му, на-цѳрут: „Тѳтко, шо-бѳше дѳбар жѳвѳт, да-вѳш ка-жѳве л'ѳити, и јѳс прежѳви мѳлце“. – „Дѳбро – му-вѳли цѳрут – „Дѳли, тѳтко, е-видѳте мѳјата нѳвѳста?“ – му-вѳли д'ѳтѳто. Му-вѳли цѳрут: „Нѳ, д'ѳте-ми, нѳ-е-видѳме“. Отѳде д'ѳтѳто да-е-вѳиди, е-нѳјде на-ѳстата пѳпла. „Марѳи, и јѳшче тѳка-си, марѳи, на-пѳплата?“ – „тѳка ми-чѳни на-мѳне“, му-вѳли чѳпата. „А марѳи, јѳс бѳ на-Сѳлун, вѳдум л'ѳдити ка-жѳве“. – „Дѳбре“ – му-вѳли, му-рѳче чѳпата. Д'ѳтѳто му-вѳли: „Тѳ тѳка за-ми-истрѳеш трѳ з'рѳна сѳл' на-рѳката со-на-пѳплата шо-сѳдиш!“ Му-вѳли чѳпата: „Дѳвѳ ти-ѳстри бѳз-да-ме-разбѳриш“. И тѳка д'ѳтѳто се-нѳјѳди, е-ѳзби и е-остаѳи. Отѳде при-тѳтко-му (на-цѳрут) и му-рѳче: „Тѳтко, тѳс ми-вѳли отѳдѳвете з'рѳна ми-ѳстри и јѳс не-рѳзбра“. „Дѳбре, д'ѳте!“ Помѳна дѳлго врѳме и-д'ѳтѳто за-ѳѳди нѳзат да-е-вѳиди. Му-рѳче на-чѳпата: „Нѳ-и-се-стѳриш чѳвек?“ Тѳс му-вѳли: „Јѳскѳ тѳка ѳсе, ако-ти-чѳни“. Д'ѳтѳто му-вѳли: „ѳтре јѳска за-ѳѳда на-Атѳна“. – „ѳѳди де-сѳкаш – му-вѳли чѳпата ѳа-д'ѳтѳто – ѳѳди прежѳви“. Дур-да-ѳѳди д'ѳтѳто на-Атѳна, чѳпата клѳде дрѳги рѳбе и ижлѳзе пред-д'ѳтѳто сѳ-дванѳсет чѳпе, сѳфѳти сѳфѳре музѳка. И сѳна на-крѳјут на-кафѳнете. Кога-ижлѳзе д'ѳтѳто, и-вѳде чѳпете и рѳче: „ѳѳа, и-тѳва ѳше подѳбар жѳвѳт ѳма!“ И му-рѳче д'ѳтѳто на-кафѳежѳјата:

„Дали се-мóжи и јаска да-се-задружа со-тија чúпе?“ Му-рече кафежијата: „Да-опита“. Опита кафежијата и му-рече чúпата: „Кат-вија л'уди сакуме“. И д'етето седе цел ден со-чúпете. На-веч'ерата му-в'ели д'етто на-чúпата: „Јаска шо да правá, саку^м да-бáрум а́н за-спа́нје“. И чúпата му-вели: „Ниe за-тóс е́сме со-мсне за-спíеш“. Поминае дóлго врéме и зáено живее. И дóјде врéме чúпата рóди чúпче. И д'етето му-в'ели на-чúпата: „Јаска дóјде врéме да-си-у́ода“. – „У́оди-си“ – му-в'ели чúпата. Извáди д'етато и му-е-дáде на-чупката корóната царцка. Д'етето си-отíде. Дур-да-си-у́оди д'етето, си отíде и-чúпата со-дванаесте чúпе. Му-а-остáви чúпката на-везирут и си-отíде на-одáата и си-влéзе нáзат у-пéплата. Дóјде д'етето на-царут и му-в'ели (на-цáрут): „Тáтко, да-ви́ш ка-жíве л'удити. И јас прежíви при-ни́“. И му-вели: „Тáтко, дáли е-видóте мóјта нивеста?“ Цáрут му-в'ели: „Нé-е-видóме, д'ете-ми“. И д'етето отíде да-е-види, е-нáјде пá на-пéплата. „Тáка, марí, за-м-истрíеш трí з'р̀на сол' на-рáката?“ И тás му-вели: „Трí ти-йстри бéз-да-разбéриш!“ И тóгас тóј е-изби л'éпо и-е-остáви и му-рече: „Поминае дéвет годíне, јаска за с-ожéна“. И му-в'ели чúпата: „Жéни-се, јас нé-те-брáна“. Му-в'ели д'етето: „Стóри-се добра оти-цáрцка чупа за-зéва“. – „Зéвај – му-вели, јаска се-рáдва“. И клáде цáрут брáк да-пáви за-сíн-му да-го-жéни назат. Брáкут-е на-нидél'а гу-пáве. А чупата си-звé сфíти трí дéчке при-нéја, и-облéче л'éпо; на-гол'éмото му-го-дáде сáатут цáрцки, на-стрéдното му-го-дáде кáламáрут цáрцки, а на-шчérка-му му-е-кладе корóната царцка и-и-пúшчи да-измолítве на-цáрут. И му-рече мајка-му на дéчките: „На-цáрут за-му-бáците рáка и на-цáрицата за-е-бáците, и на-д'етето да-ги-фáтите за-рáка да-се-к'ердóса“. И д'éчките ојдóе на-цáрут ка-што-и-научи мајка-му. Кога-ојдóе д'éчките дóма-му, и-вíде д'етето на-царут (тáтко-му) и д'éчките измолитвае и-станае да-си у́оде. И му-рече цáрут на-чúварот: „У́јте да-вítте дé за-у́оде тíа д'éчке“. А д'éчките бее научени: ако-д'у́ојде нéкуј по-вám и-вија да-вíкните „урвáе голáмби и лоставíчке да-ни-е-зéве корóната, сáатут и кáламáрут на-сéстра-ми“. Тíја (д'éчките) ка-дојдóе до-кри-врáтата и викнае „Орíве голáмби и лоставíчке за-ни-зéве сáатут, кáламáрут и корóната!“ И тóј шо-у́одише по-д'éчките се-испу́ли кајгóре и се-скрíе д'éчките при-мајка-му. И тóј и-загíмна. Отíде на-царут и го-опíта цáрут „Дé ојдóе тíја д'éчке?“ И тóј му-рече: „Нé-и-вíдум“. Викнае д'éчките оти-орíве голáмби и лостовíчке да-ни-го-зéве сáатут, кáламáрут и корóната и-рече цáрут: „Ако-дóјде нáзат јаска за-у́ода по-ни́“. И дрúгиот дéн нáзат и-правóди мајка-му на-брáк. Кога-ојдóе д'éчките на-брáкут, застанáе трó и-

-му-реко́је: „Сéга и-си-у́бје!“ Стáна цáрут да-и-пра^води. И му-вéли д'éтето (сiн-му на-цáрут): „Сéј, тáтко, јáс за-и-пра^вода“. Кинiса д'éтето по-д'éчкете да-и-пра^води и-си-вéли: „Јáска – нека-вiке шо-сáке – јáска на-ни за-и-пу́л'а дéка за-у́бде“. Кога-ојдóје до-кри-врáтáта д'éчкете при-мáјка-му и-фáтiе да-вiке: „Орiве голáмбити и лóстовiчкете да-ни-го-зéве сáатут, кáлaмáрут, и корбáнaтa на-сéстрa-ми“. А-д'éтето нiде нé-се-пу́лише, сáлде по-д'éчкете. И-д'éчкете не-мóже да-с-одéле од-нéго. Кóга-му-отвóри врáтáта, мáјка-му и тóј зáно со-д'éчкете влéзе нáтре. Кóга-си-е-вiде жéна-му поправéна на-цáрцкити плáчке и-тóгас тóј му-рече: „Дáли си-тi на-пéплата и́ли си-тi шо-ме мáчиш дéвет гóдiне?“ И тáс му-рече: „Јáс éсе от-пéплата, јáс éсе дéвет гóдiне шо те-мáчa, и јáс éсе шо-ти-и́стри трi з^рна сóл' на-рáкaтa бéз-да-разбéриш“. И тóгас тóј си-е-зéде, отнóво брáк си-напráви и вéзирут го-кладóе цáр и цáрут вéзир, зáшчо побéди вéзирут.

Вид 1989а: 75–78

СЕВЕРНИ ГОВОРИ

ТЕТОВСКИ ГОВОР

Тешово

Нова година

Биле две сесре, сиромашни биле и ишле по-куќе да-рабѳтаа. Отишле едѳн-дѳн у-една-жѳна да-рабѳтаа. Рабѳтале, прѳле, им-дѳла рѳчек жѳната, па-суредѳале и вѳчерта посѳкале лѳп. Ама-ѳна лѳп не-ѳм-дала, им-рѳкла: „Па-рѳчафте, зѳрем да-ви-дѳдем лѳп и за-вѳчера!“ „Ама нѳмамо ништо за-вѳчера“ – рѳкле сѳсрете. И-жѳната им-дѳла малу-чѳнка. И ѳне дѳшле дѳма и тѳриле чѳнката да-се-вѳри, а-тѳа бѳло уочи-Нова-гѳдина. Га-вѳреле тѳе чѳнката и сѳдеде, биле сѳроти биле. Сѳдеде и чѳле нѳдвор плѳче дѳјче, ѳзлегле нѳдвор и плѳче дѳјче. „Штѳ-пла-чеш?“ – рѳкле. „Па-ми-стѳди, нѳмам кѳј-да-сѳ-склонам“ – им-вѳли ѳна. „Ѵла, дѳјди, мѳе кѳ-те-зѳмемо, ама-нѳмамо лѳп, вѳримо чѳнка, кѳ-пѳчекаш да-га-свѳримѳ чѳнката и кѳ-ти-дѳдемо“ – рѳкле сѳсрете. И га-зѳле. Дѳшло сѳат дванѳесе и-тѳја дѳјка им-вѳка на-дејчѳн'ата: „Знѳте кѳа-сум јѳ? Јѳ-сум Нова-гѳдина“. И им-дѳнела свѳ, јѳден'е, пѳен'е, свѳ им-дѳнела да-јѳда и да-пѳја, пѳре им-дѳла, „куќа кѳ-напрѳјте, бѳгати кѳ-бѳдете – им-рѳкла – и ѳјде збѳгумте“. И си-замѳнала. Кѳ-ѳ-рѳзбѳрала комшиѳкѳтата, тѳја што-прѳла, што-рабѳтеле дѳнта у-нѳга, и-рѳкла „јѳ кѳ-вѳрдим до-гѳдина и јѳ кѳ-га-зѳмем“. И-вѳстина догѳдина тѳја чѳкала. Кѳ-дѳшло дѳјчево, ѳна га-зѳла нѳга и је-дѳвала јѳден'е, мѳсо, мѳнѳа, ѳва, ѳна. „Јѳди, најѳди-се – је-вѳка на-дѳјкава – вѳѳаш кѳл'ку сум-дѳбра“. Ѵваја трѳела и кој-ѳтишле, је-рѳкла на-жѳната: „Ѵјде сѳга збѳгум“ и-замѳнала, ни-пѳре је-ѳстѳјла, ни-ништо дека-бѳла ѳна злѳшна.

(Душиѳца Нушеска)

Тешово

Дванаесе месеца и бабата

Ќмало една-ста́ра, га-не́келе до́ма, сна́ата га-не́јкела. Била зѝма, сне́г мно́гу, и сна́ата ѝ-ре́кла: „На́-ти кошни́цава да́-ѝдеш у-пла́нина да-ми-до́несеш ја́годе“. Ба́бата ре́кла: „Ка́ј-ке́-најдем се́га ја́годе, ѝма мно́гу сне́к?“ „Ке́-најдеш ка́ј-ке́-најдеш, зе́ми кошни́цава и ке́-ѝдеш“. И ба́бата та́ке, га-зе́ла кошни́цата и трг-нала у-пла́нина. Ѓшла, ѝшла, ѝшла и удубила у-пла́нина. И ви-дела та́му не́гдека некој-о́гин да-го́ри, све́тело нешто ка́-о́гин, и па ѝшла, ѝшла, о́тишла ка́ј-о́гнот. Туе ѝмало ко́либа, у-ко́ли-бата ѝмало, би́ле месэ́ците, двана́есе ме́сеца у-ко́либата. И о́на, ба́бата ре́кла: „До́бро-вечер!“ „До́бро-ти бо́к, ба́бо, што́-мука ѝмаш што-си́-дошла?“ „Е бре-си́нко, што́-мука, ѝмам една-сна́а мно́гу ло́ша, ме-ѝспрати у-пла́нина по-ја́годе, а ка́ј-ке́-најдем ја́годе се́а, е́ве не-е-вре́ме да-бе́рем ја́годе, се́а ѝма сне́к“. И ста́над де́цембар, па-ја́нуар, ѝ-ре́кл: „А мори-ба́бо, што-збо́ри на́родот, то́лку сне́к што-на́паднал?“ „А бре-си́нко, мно́гу убо́, де́ца се-ли́згаа, со-то́пке се-га́гаа, за-де́цата ра́дос“. Та́ке ба́бата ни́што ло́шо не-ре́кла. И ста́над ју́ни, пре́д-него ма́ј: „Е́ла, ба́бо, ми́е ке-ти-да́демо ја́годе“. Зе́ле ѝ-да́ле ја́годе не́јзе, ѝ-напо́днили кошни́чето со-ја́годе и је-ре́кле: „Ај-ба́бо, со-зра́вје о́ди-си, од-у́стата да-ти-изла́гаа све́ зла́тници, сре́бреници, ти́ до́бра ду́ша си-ѝмала, а́ј о́ди се́а. „До́шла до́ма же́ната, кој-ви́дела сна́ата ја́годе но́си по́дна ко́шница, кој-збо́ри па́ре од-у́ста ѝ-па́гаа, жо́дтице, ѝ-ре́кла: „Ја́ и-ма́јка-ми ке́-га-пра́тим“. И зе́ла ма́јка-е га-пра́тила, ѝшла и ги-на́шла ни́в, ме́сэ́ците. А́ма кој-по́чнале да-га-пра́шуа не́га за-зи́мата, о́на све́ ло́шо збо́рела, ви́кала: „гр-га на́родот, од-зи́мата им-сту́ди“, и-о́ва, о́на, све́ на́јлошо. И то́га ме́сэ́ците ре́кле: „Е а́јде – ре́кле – од-у́стата све́ зми́е и смо́кој да-ти-изла́гаа“. Ни-ја́годе ѝ-да́ле, ни-ни́што. И кој-до́шла до́ма, смо́кој, зми́е, жа́бе ѝ-изла́гаа од-у́стата. И та́ке, ко́ј пра́ј ло́шо, ке́-на́јде не́арно.

(Душица Нушеска)

Тешово

Сна́а, свекрва и кравата

Ќмало една-све́крва и си-ѝмала си́н. Го оже́нила си́на-е, до́нела не́ста. Е а́ма не́става га-пра́тиле да-га-мо́лзе кра́вата,

-питаа сел'аните: „Пријателе, пријателе, што-јаде ова звэрчево?“ „Мас, мас јаде“ – му-рекол он. Они мислеле место-мас – вас, вас, и-лэтнале калугери да-бэгаа. Отишод у-едно-село друго, видед маторица надвор. Маторица надвор пасала. И-рекол: „А-а, тй-си, теткб, на-мајка-ми сесра“. И некоа сел'анка, сáјбија што-й-била, рекла: „О-о, зар-најстина на-мајка-ти сесра?“ И он рекол: „Ај, пуштите-ми-га маторицава да-га-зэmem на-гости“. „Ете-га, ке-ти-га-пуштимо, ако, зэми-га“ – рекла сел'анката. Зэл он, вржал сйгимче на-неа, он-тргнад, а она, сел'анката викнала по-него: „Зачекај, не-смо-га-накйтите, ушнике, алтани да-и-тў-римо за-на-гости“. Застанад он, га-нарэдиле со-алтани, ушнике й-тўриле. Йшод, йшод он и пот-село га-заклад маторицата, га-тўрид у-врэка и га-носи дбма. Кој-дбшод дбма, уште-од-далеку викал: „Женб, мајкб, живите, йма уште побўдали бд-вас“.

(Душица Нушеска)

Челойек

(Царот и царицата)

Бид некој-цар. Шетад по-пóле. Поглéдуе сел'анк'ете како-работаа на-нива. Видед некоја жена рóдила и завйткала у-зав-јачката, у-скўт, дэтето и пá си-работала, жн'эала. Цáрот, когај óтишод дбма, се-налўтуе на-царйцата што-сéдела. Ймала она дéвет измекарк'е. Измекарк'ете и-г'и-йзбркад, една саде й-бста-вид. И-царйцата била пред-раѓан'е. Царйцата се-налўтила и прá-тила измекарот на-бафчата. – „Свэ што-йма да-йскорнеш, да-йструпаш, нйшто да-не-бстане!“ Цáрот когај-óтишод на-бафчата да-се-рашета и видед нйшто нéма, викнал по-измекарот: „Кој-напраид ова?“ – Јá сум-напраид, цáре. – „Кбј те-тéбе заповéдуе?“ – Царйцата, цáре. – Цáрот се-налўти на-царйцата и-бтиде да-га-кбле. И царйцата учена мнóгу. „Чéкај, како ке-ме-кблеш, дур-да-се-разбéремо, како ке-ме-кблеш!“ – Ја-зáшто ми-га-йс-корна бафчата? – „Ймаш и друга бафча, сал-таја нé-ти-је“. – Таја ми-бéше на-кéјфот. – „Јá, тй мéне зáшто дéветте измекарк'е ми-г'и-йстера? Мéне мајка-ми не-ме-ўчила да-работам, мéне мај-ка-ми у-свйлене пéлене ме-повйјала, мéне у-чйсто ме-мајка-ми глéдала; ако-си-сакад да-ти-рáбота, би-си-зéд сел'анка“. И тóгај цáрот дбшод на-пáмет и не-га-заклад. И пá г'и-викнал изме-карк'ете.

Ката Ецова (Јордан Иванов)

Ив 1909 : 74

*Сиричино***Деспот от Сиричино и царскот борач**

У-Сиричино имало едан-Деспот, млогу бил-јак муш. Едан-дан пашата од-Желино го-праќа кајата кај-Деспота у-Сиричино да-го-викне за-да-се-васа̃а со-некој-пеливан дојден от-Турско, бил Арап. Кај-дошал кајата дома кај-Деспота да-го-вика, му-ка-зале Деспот не-е дома, отишал да-бере снопје, копице да-пра̃е. Го-повикува̃а Деспота от-поле. Деспот доаѓа, било рано-уште, Деспот дошал дома и-кајата го-прашуе: „Кај-си, бре-Деспот?“ Он му-вика: „Бэф на-поле, собраф малку-снопје некој осумстотине снопа“. И-он му-рекал (кајата): „Те-вика пашата у-Желно у-кула за-васане“. И он рекал: „Гладен-сум, чекај да-ка̃нем малку“. И Деспот седнал да-јаде попара муќенца. Ѐзел шес-оке попара муќенца. И-ете-го слага доле. Кајата му-вика: „Руча, Деспот?“ – „Ручаф малу, ка̃снаф некој-шес-оке попара муќенца“. Отуе тргнале со-него, отишле у-Желино кај-пашата. Деспот му-вика на-пашата: „Млогу-ти-године, паша?“ Пашата му-вика: „Сум-те-викал да-се-повасаш со пеливаноф мџ“. Деспот му-вика: „Ја-сум малу уморен, ама-атер не-ви-расипуам“. И-џва̃ се-фатиле да-се-васа̃. Пеливанот му-вика на-Деспота: „Мбре гаур, фрли-га доламата от-тебе“. Деспот му-вика: „Тешко на-тој-овен што-не-може руното свое да-го-носи“. И почнале да-се-васа̃. Арапот се-плуска у-руке и се-врти околу-него (Деспота) и после му-се-фрла меѓу-ноге, а Деспот го-стегнуе со-ноѓете за-полојна, го-стегнуе со-ноѓете и-му-вика: „Цабе твој врагос при-мџ јакос“, го-фаќа за-полојна со-рукете и го-фрла прекџ-глава от-кула доле у-двор и ма̃роф пеливанот. И пашата само-га-измазнил брадата со-руке и-отишал, а Деспот се-вратил дома весел и селаните го-дочекале радосни.

*Сиричино***Три сесре**

Биле три сесре. Тија биле млогу сирџмашни. Имале едно-старо кукиче, се-служеле само со-ламба. Ама у-тоа-време царот забранил навечер никакво светло да-нема по-куките. Одредил патрола по-градот да-н-ке-најде у-некоа кука светло да-н-гџри. Ѐдејќи патролата по-улица догледале на-некое-пџнцерче

мáлб свѣтло гóри. Така пóлáко се-кáчила гóре и-застáнале на-вратáта да-слúшáа кóј-има унутре и-штó-збора. А-сѣсрете прáј-ле мýабет. Најстáрата рѣкла: „А-бре-сѣсре, да-е-тáквија цáрот да-ме-зѣме чýстачка да-му-бýдем кáј-н’ѣго сáмо со-лѣп да-се-нá-јадем“. А-другáта рѣкла: „А-мори-сѣсро, јá не-би-сáкала нýшто, да-ме-зѣме кувáрица да-му-бýдем и-со-мáнце да-се-нáјадем убај“. По-тóа трѣкáта рѣкла: „А-бре-сѣсре, да-знáе цáрот мѣне да-ме-зѣме, јá би-му-рóдила двѣ-деца со-златнý-косе“. На-тóа патрóлата се-врáка нáсат и-му-кажýа на-цáрот. Цáрот им-вýка: „Идите донесýте-ги óвдека“. Óни се-врáкá нáсат, ги-зѣмá тритѣ-сесре, ги-óднесле кáј-цáрот и-цáрот ги-óдредил свáка на-свóе мѣсто што-сáкале. Најстáрата чýстела, срдн’ата гóтвела мáнце, а-трѣкáта га-зѣл за-жѣна. Пóсле тáја му-рóдила двѣ-деца со-златнý-косе. Кај-вýделе сѣсрете двѣ нáјстина рóдила двѣ-деца со-златнý-косе, тýја ги-зѣле дѣцата и-ги-óднеле у-двóрот от-цáрот, ги-закóпале покрај-брáздиче, а и-тýриле две-кýтрин’а мáлај покрај-н’ѣга (покрај-сѣсрава) и-му-кáзале на-цáрот жѣна-му да-рóдила кýтрин’а а-нѣ дѣца со-златнý-косе. Цáрот нарѣдуе да-се-зáкопа до-пóяс на-некоа-раскр́сница кáј-што-прбага млóгу нáрот. И-га-закóпале н’ѣга (жѣна-му). Цáрот пóставил сража кóј ке-прóјде тýе свѣ да-пл’ýка у-н’ѣја. На-мѣстото кáј-што-ги-закóпале дѣцата двѣ нýкнале две-топóлчин’а и млóгу úбó рáснале фидáнчин’а двѣ. Сѣсрете се-сѣтиле тополчýн’ата да-сá-нýкнати од-дѣцата закóпани штó-сá. Óни зѣмаа сѣкира, ги-пресечýаа двете-тополчýн’а, áма сѣчѣжкы тополчýн’ата пáднале две-ивѣрчýн’а у-рекýчето. У-тоá-време некоа-бáба стáра се-потрѣфила дóле, прáла áлишта. Пѣрежкы áлиштата и-наидýваа ивѣрчýн’а двѣ, бýле убај. И-бáбата рѣкла: „У-у, што-се-úбај ивѣрчýн’ава, ке-ги-зѣмем да-пóкриам стóмне дóма“. Ги-зѣма, ги-однѣсуе дóма, ги-пóкира стóмнете со-нýф. Другýот дáн на-сабáјлето стáнуе бáбата и-óстава тáка нýшто непóмѣтено, неурѣдено. Излага од-дóма, óтишла вóда да-нáцрпе. Кај-се-врáка нáсат што-кѣ-види: сóбата очýстена, урѣдена и-свѣ намѣстено. Бáбава се-зачýдуа. „Што-кѣ-биде óва, нýкого дóма нѣмам, кóј-ми-нáмести вáке úбó“. Прóшле неколку-дáна, свáко úтро свѣ очýстено ке-и-бýде. Óна óтишла кáј-некоа-жѣна што-разбýрала од-мáгие и-га-прашуе жѣната: „Што-кѣ-биде, на-сабáјле свѣ ми-е-дóма очýстено, а-нѣмам нýкого дóма“. Óна (жѣната) й-вýка: „Кај-к’-йдеш дóма, пóлáко влѣзи дóма да-те-не-óсети нýкој и-вратáта отвóри-га на-брзина и-ке-рѣчеш: „Мóј-све“. И-óна послушала. Дóбага дóма и-пóлáко прýога до-вратá и-одедáнпуг га-óтвара вратáта на-брзина и-вýка: „Мóј

све“. И ѓвј̄а (дѣцава што-бїле) останува дѣца, од-ивѣрчин'а се-претвѳриле дѣца. Дѣцата остануа кј̄-н'ѣга (кј̄-бабата) да-жива као-кј̄-мајка свѳа. И-така пораснуа малку дѣцата и-пѳчнале да-шѣта низ-грѳт. Едан-дѳн ѳзлага еднѳтѳ-дете и-шѣтајки низ-грѳт го-вїделе тѣтке-му, слугїнкете што-бїле. И-се-допрашуа меѓу-себе. Ова-дете ѳзгледа и лїчи ѳсто на-ѳнаја кучкана што-плўка народон на-н'ѣја. А-дѣтево најстина со-кѳсе златни бїло. Пѳсле нѣколку дѳна пѳ-тоа го-вїдел дѣтево со-кѳсе златни и-цѳрот. И-ѳн прѣмислил на-тѳа жѣна-му што-му-збѳрела. У-некоа-плѳнина у-пѣштера ѳмало некоа-дѣјка зѣмена од-некој-змѳј и-таја му-бїла како-жѣна на-змѳјот. Цѳрот праќал вѳјска тамо за-да-га-жѣме дѣјкава (таја бїла млѳгу ѳбѳ). Али-свѣ-што праќал вѳјске, насат нїшто не-се-враќало. Кај-дѣтево нараснало вїше и рѳзбрало за-дѣјката да-бїла млѳгу ѳбѳ и-ѳтишло кј̄-цѳрот, му-вїка: „Чѣс-тити цѳре, ке-ми-дадеш едан-кѳн' најубаф“. Цѳрот му-дава кѳн' и-дѣтево отїдуе у-пештерата, се-ѳтвѳрѳ вратете и-влѳга кѳн'от ѳнѳтра у-пештерата. Што-кѣ-вїди: ѳнѳтра врзани од-една-срѳна лѳвој, од-другѳ-срѳна кѳн'и. На-лѳвојте им-тѳуриле пред-н'ѳф сѣно да-јѳде, а-на-кѳн'ите мѣсо. Зѣма дѣтево сѣното го-фрлѳ на-кѳн'ите, а-мѣсото на-лѳвојте. И улага ѳнѳтра у-сѳбата кј̄ дѣјката и-га-повїкуа со-н'ѣго дѣјката. Дѣјката му-рѣкла: „Пѳзи да-н-се-рѳзбуди змѳјот, ѳдма ке-т-ѳзде и-тѣбе и-мѣне“. ѳн га-пра-шал дѣјката у-кѳа-сѳба ѣ и на-кѳј-начин мѳжем да-г-ѳтепам. ѳна му-рѣкла: „Ке-ѳлезеш у-филѳн-сѳба и ке-вїдиш ако-му-са-ѳтвѳрени ѳчите, тѳј спїе, а ако-му-са-замїзани, рѳзбуден-је“. ѳн влѳ-га у-сѳбата и вїѳа ѳчите замїзани. И тѳгај ѳждѳта му-вїка на-дѣтево: „Мѳвни!“ (ѳне бїло наорѳжано со-бѳздоган и сѳблѳ). Дѣтево рѣкло: „ѳднаш сум-се-рѳдил, ѣднаш ке-мѳвнем и ѣднаш ѳмирам“. И дѣтево мѳвнуе со-буздѳганот, г-ѳдира у-срѣде чѣло, му-га-расцѣпуе глѳвата. Се-враќа насат и га-зѣма дѣјката сѳ-н'ѣго и зѣма свѣ со-н'ѳф (злато и дрѳго) и зѣмаѳ најдобри кѳн'и со-н'ѳф. Доѳга у-градот и зѣма најубаф пѳјтон. ѳс-пут му-збѳри дѣјкава на-дѣтево да-е-мајка-му закѳпана на-филѳн-место и свѣ му-кажала по-рѣт: како-се-рѳдиле дѣца со-златнї-косе и како-ги-закѳпале тѣтке-им. И сѣга поѳгѳ со-пѳјтонот, к-ѳда при-мајка-му. Кај-га-вїделе мајка-му до-пѳјас закѳпана у-зѣмн'а и зас-танале. Срѳжарѳ им-нарѣдуе и н'їм да-пл'ўкаѳ и ѳни на-н'ѣја. ѳни нѣкеле да-пл'ўка. Му-вїка на-срѳжарѳт: „Д-ѳдеш кј̄-цѳрот и да-му-кажеш да-ѳѳишле таквїјѳ л'ѳди што-нѣка да-пл'ўка на-н'ѣја и тража да-с-ѳзвади од-дѳпкава кј̄-што-е-закѳпана“. На-тѳа цѳрот им-ѳдѳбура. Га-качуа на-кѳла (мајкава), га-зѣма со-н'ѳф

и г-однесуѧ кѧј-цѧроф дѧма. А прет-тоѧ цѧроф чул дека дѧтево га-зѧло дѧјката. И сѧга ги-чѧка дѧтево и дѧјкава на-гѧсти кѧј-н'ѧго. Кај-доѧѓа кѧј-цѧроф у-двѧр, слѧга цѧрот, ги-пречѧкуа, со-свѧте зрѧо прѧе и им-вѧка: „Добре-дѧшло“, а со-жѧна-му зако-пѧната нѧ. Тѧгај му-рѧкла дѧјката на-цѧрот: „Со-н'ѧга трѧбе зрѧо да-прѧјте и-да-се-загрѧлите, тѧја ти-е-жѧна што-ти-рѧди двѧ-деца со-златнѧ-косе, а-ѧвја ти-е-сѧнот“. И му-кѧзала свѧ на-цѧрот, свѧ по-рѧт како-што-било. И-цѧрот га-загрѧнуа н'ѧја и-ги-зѧма свѧте гѧре дѧма; тѧја му-остѧнала пѧ за-жѧна, а-сѧноф како-сѧн, а дѧјката за-снѧ и му-го-прѧдава цѧрството на-сѧн-му. А тѧтке-му од-дѧтево ги-пѧштркал со гѧс и-ги-запѧлуе у-срѧде двѧр и из-горуѧ.

Прел'убишиѧе

Две паре

Један-чуѧк нѧбрал една-врѧка жѧрје од-дуп; ѧздола у-врѧката пѧлно жѧрје, а-ѧзгора тѧрил кѧштан'е мѧлу ка-кѧпак. А-јѧдан од-другѧ-село собрал пајѧчојна а-ѧзгора тѧрил малу-вѧлна и-к'ѧде у-Скѧпје ке-прѧдава вѧлна. Ус-пута се-срѧтоа со-друѓиов трѧгоец што-прѧдѧ кѧштан'е. „Добро-утру пријѧтеле“ му-вѧли ѧдниот на-друѓиот. „Дѧл-ти бог-дѧбро!“ „Кѧде тѧке?“ „Идем до-пѧзар да-прѧдадем нѧшто, да-зѧмем нѧкоа пѧра да-ѧблечем дѧца“, му-вѧли друѓиот. „Ѓ и-јѧ тѧк'е – му-рѧкал – к'ѧдемо бѧрем зѧедно“. И-трѧнале. По-пѧт го-прашуе ѧдниот друѓиот: „Е-побрѧтиме, штѧ-имаш за-прѧдѧван'е?“ Он му-рѧкал: „Имам една-врѧка вѧлна да-га-прѧдадем. А-тѧ штѧ-имаш?“ „Јѧ имам кѧштан'е“, му-рѧкал друѓиот. „Е-ѧј тѧга да-напрѧјмо пѧзарлок ѧвдека. Дѧј-ми-га тѧ-вѧлната, јѧ ке-ти-ги-дѧдем кѧштан'ево и-ке-ти-дѧдадем кѧсур колку-мѧ-тражиш?“ „Две-паре, побрѧтиме, ке-ми-дѧдеш“. „Дѧбро, али-сѧга нѧмам – му-рѧкал друѓиот – кај-ке-дѧбием двѧ-паре, ке-ти-плѧтим“. Дѧбро. Он га-зѧде вѧлната, побрѧтимот кѧштан'ете, а-и-двѧјцата у-сѧбе си-мѧслеле: ѧрно г-ѧзлѧжаф. И-тѧке двѧјцата се-разѧстаја. Прѧјде врѧме едно-пѧлојна гѧдина, а-борчлѧјата на-побрѧтимот не-му-гѧ-носи дветѧ-паре. Побрѧтимот ѧ-вѧка на-жѧна-му н'ѧгоа: „К'ѧдем да-ги-тражим от-побрѧтимот дветѧ-паре“. Трѧнал по-пѧт и-му-ѧтиде дѧма кѧј побрѧтимот“. Добрѧ-вечер, побрѧтиме!“ Он рѧпна: „Дѧл-ти бог-дѧбро, побрѧтиме, ѧрно дѧјде да-се-вѧдимо“. Јѧда,

пија, за-борчот не-зборна ништо. Утре да́нта му-вика побра́-тимот: „Побра́тиме, ја до́ждов да-ми-го-пла́тиш борчот, тија две-те-паре“. Он му-одговара: „До́бре си-до́шал, ама-сега не́мам па́ре, ќе-до́ждеш од-го́дина по́сле“. Го́дина про́јде, побра́тимот иде јопе кај-борчлијата да-му-ги-тра́жи двете-паре. Идејќи бес-пут го-ви́де борчлијата побра́тимот, иде и-вика по-же́на-му: „Же́но, ја ќе-се-на́праѐм умрен, ќе-ле́гнем а-ти на-ме́не да-же́-л'аш; он ќе-ви́ди и-ќе-се-вра́ти на́сат“. И-е́те-го побра́тимот иде. Когај-до́јде и-когај ви́де побра́тимот мр́тоф, рече: „Фа́ла бо́гу, до́јдо^Ф и-го-за́теков и побра́тимот да-се-ви́димо ако-не-жи́ви барем-мр́тви“. И-се́дна при-мр́твака и-го-ва́рди по-це́л но́к. До́ј-доа комши́ете, га-пра́шаја же́на-му (на-мр́твиот) ка́ква-је рабо́-тата со-побра́тимот (зашто-чу́екот би́л жи́в^Ф). И-сел'ани́ве ви́ка: „Не-го-но́симо у-цр́ква, по́п не́ма, па-у́тре-за́дутре ќе-го-зако-пу́емо“. Они ми́слеле да-о́тиде побра́тимот. И-го-одне́соа у-цр́к-ва, ама-побра́тимот од-не́го не-с-йстава. Сел'ани́те се-вра́тија сви́-те до́ма, а-он о́стана да-го-ва́рди побра́тимот. Више́-глава све́ка му-го́ри а-на́двор до́ш вр́нело. Про́шле ту́је некој-а́јдуци и-ви́деле све́тлос у-цр́квата па-се-вра́тиле и-се́днале у-цр́квата да-ги-де́л'а па́рете што-ги-у́крале. Побра́тимот се-скри́л под-некој-са́ндаци у-ку́ше и-тра́е. Ајду́ците поде́лиле све́, а-само-на-један не-стига две-паре. Друга́рите му-ви́ка: „Па́ре не́ма, е́ве са́бл'ава ќе-ти-га-да́демо“. Он га-зе́де са́бл'ата у-ру́ке и-рече: „Че́кај да-га-про́бам на-мр́твиов^Ф да́л-се́че та́ја“. Мр́твиот когај-чу́ тоа и-ви́кна: „Ста́ните мр́тви, за́р-ме-исе́коа“. Побра́тимот ви́кна от-ку́шето: „Иде́мо, иде́мо“. И-ајду́ците фр́лија све́ што-и́маја и-пу́стина фа́тија да-ги-не́ма ту́је. Мр́твиот ста́на и-со-побра́тимот ги-поде́лија све́ па́рете од-ајду́ците. А́рно-ама две-паре не-и́м стига за-борчот да-се-пла́ти. А-ајду́ците о́дејќи по-пу́т збо́ра: „Ми́е избе́гавмо, а-не-ви́довмо ништо. Нека-се-вра́ти један од-на́с да-ви́ди што́-има та́мо“. И-један се-вра́ти и-до́јде бли́зу до-пе́нцерот от-цр́квата да-чу́е што́-има у́нутра. Когај чу́л за-две-паре се-ка́ра. И-то́гај борчлијата ри́пна на-но́ге, пружа́ рука низ-пе́нцерот и-му-га-зе́де ка́пата на-а́јдукот и-му-га-да́де на-побра́тимот за-двете-паре. А́јдукот побегна бес-капа и-им-вика на-друга́рите: „Бе́гајте, бра́ка, по-две-паре не́маше на-сви́те и-ми-га-зе́доа ка́пата од-гла́ва и-га-да́доа на-један“.

(Петранка Матевска)

Парете ми са и мајка и татко

Отишад еден-чуек на-гурбет. Се-тулад вамб - тамо и по-неколку-године се-врати у-село, ама бес-скршен грбш. Немад среќа у гурбетлокот. Дома когај-дошад, свитина го-гледале попреко. Ни-мајка-му да-го-пречека, ни-жена-му ручек да-му-даде, ни-татко-му лаф да-му-рече. „Мамб, зашто си-таква?“ – је-вика он. „Ништо, синко, ништо, ете таке“... Је-вели на-жена-му: „Женб, зашто не-ми-збориш ништо?“ Она му-вели: „Па-со-такоф како-тебе зар-се-чини муабет?“ И на-татко-му: „А-ти, таткб, ништо не-ми-збориш!“ „Иди, гледај-га работата, нема што-да-ти-кажем друго“.

Чуекоф се-нашад у-небрано! Не-знаед што-да-напрае. Ги-сббрал парталите и без-да-се-позрави, јопе тргнад на-гурбет. Акад вамо – тамо, и работата му-тргнала, почнал да-печали паре. Спечалид млогу паре, све лире златни. Се-дотерад, се-упроменид, и-решид да-се-врати у-село. Се-врати. Жена-му, мајка-му, татко-му, сесрете и другите роднине штотом го-виделе упроменет и паралија, му-се-затрчале усреќа да-го-пречекаа што поубб. Сега чуекоф не-загледуад никого, со-никого зраво не-стори. „Што-си, синкб, такоф?“ – му-рекла мајка-му. „Што-си, мужу, такоф?“ – му-рекла жена-му. Он зед една-шамија, га-врзал од-двата-краја, га-наподнид со-дукати и зед да-га-истура де на-една-срана, де на-друга-срана. Жрррр, жрррр!... прале лирите златни. Негојте мислеле да-не-је-побркан со-умот. „Што-си, синкб, такоф?“ – јопе му-рекла мајка-му. „Што-си, мужу, такоф?“ – па му-рекла жена-му. Он јопе никого не-загледуад. Току-ќе-га-насрани шамијата и пак: жррр! И-најпосле ќе-рече: „Еве-ми мајка!“ Жррр! „Еве-ми жена“. Жррр! „Еве-ми татко!“ А они свите се-облизуале околу-него, го-молеле и го-кумеле, го-гоштеале и му-принесуале, ама-он ни-да-ги-погледа. Најпосле ем-проборед: „Ете колку-ме-сакате. Кога-немаф паре, ме-неј-кефте, не-ме-загледуафте, а-камоли ручек да-ми-дадофте... А сега, когај-сум-спечалид паре, свите трчате околу-мене и ми-принесуате све. Ама-вие не-ме-гледате мене, току-пареве. Когај-е-таке, ѝ-ја вас ве-нејкем. Пареве-ми-са и-мајка, и-татко, и жена, и-све“ – ем-рекад синоф и-мужоф.

Теарце

Обичаи у Теарце

У старó-време мэне когај-ме-свршили, нишан когај-смо-мэниле, дóшле салте-трóјца л'уди на-свршуен'е. А младожéн'ата нé, нé ка-сéга. И пóсле три-нéделе сом-сéдела јá свршена. Ѐмаше свáдба у-мáлово нáше, свáќа-ми Ёфка се-мўжеше и трéбаше да-ле-дóем на-свáдба. Пошто-óвде свршена, јá не-óтидоф, нé-дој-доф óвде да-не-се-вídимо. Когај-ме-зéдоа, јá пребулена вáк'е со-шáмија. И дóјде мáјорот да-вídи свáдба вáмошна, јá скрíена пот-шáмија. И не-слíка мáјорот. У-нашé-време, у-Турско, нéма да-се-вídиш íч зáедно. И пóсле зéмени пá штó-е тóа зáедно, де-кá-може тóа.

. . .

На Богóројца íмаше сóбор у-манáстирот. Пред-Богóројца с-утéпá слатíнчани Турци бостáнцие на-кóлиба. И нáшиве тóа го-знáеја и не-отíдоа у-мáнастир. От-Теарце нéмаше нíкој. Áма од-друѓí-села не-знáеја, нáродот се-сóбра и пóсле го-сардýсаја слатíнчани манáстирот. И нáродоф сéди тýека, трí дáна, чéтири. И дóаѓа áбер пóсле од-нéкој-си пáша: пуштите нáродот зáрем от-Слáтина кóрен кé-не-óстане. И óни-го-пуштија нáродот.

. . .

Еден-сín íмав у-Тéтó. А кмéт тóгај íмаше Турчин, турск'и кмéт. И се-сáбрале вáк'е кумíсија за-плáта да-му-решáваã. Јá ма-сín-ми мóј рéкал да-нé-биде тóл'ку гóлема плáта, пómала да-бíде. Друѓ'и сín íмав слўжбеник; пóсле когај-дóјде албáнското, мíе умíравмо от-срá од-н'éга. И ен-вéчер ни-чўкаã на-врáта, десéтина дўше бéја, а óва (дéтево) бéше мíцó. Јá и-мўж-ми веке-вáке. И пóсле отворíмо врáта и улéгоја, се-кáчија гóре. Тóј едан-главéшина му-вíка на-мўжа-ми: „Од-дéка си-прáјл овá-ку-ќа?“ Óн вíка: „Сом-бíл у-Ромáнија, сом-се-мўчел“. „Али íмаш сíној?“ „Íмам едно-дéте мáлó“. „А на-овјá-кревет кóј-спие?“ Гéро (мўш-ми) вíка: „За-пријáтели да-се-нáјде, ни-íда пријáтели, да-се-нáјде за-пријáтели“. Пóсле ги-кáнимо за-вéчера, óни нéкат. И лéгнаја, и што-смо-нáшле смо-ем-постéлили и смо-ѓи-пóкриле от-срá. Сабáјлето чéкамо да-стáнеу. Тíја нéма-ѓи да-стáнат. Тóј што-им-е-ка-чáуш некој-вáкат сабáјлето дóцна трóпна со-дíп-шикот от-пушката, чўка на-пáтосот и вíка: „Што-не-се-кáчиш тí гóре при-нás?“ Мўж-ми вíка: „Па-чéкамо дóле да-слéзете. Смо-

-напрајле едно-кафе да-пиеете“. Слѣгоја дѳле, мие ги-канимо со-кафето, а они викаа: „Други-пути ќе-пиемо“ и заминаја. После муж-ми дѳле кј-пресѣдникот, му-каза како-е работата, и он беше-наредил одма тиж-луди овде да-се-не-најдат. На-два-пути смо-се-исплашиле. Еднаш дѳдоа на-врата, ама у-комшиете има-ше едан-Турчин што-ги-вардеше и га-извикаф него, и он ги-врати насат.

ВРАТНИЧКИ ГОВОР

Врашница

Немушти језик

Имало едан-овФчар и-он бил млого сирѳма. И-чуал овце у-пѳле, и-видел таму едан-огин дека-гѳри. У-огинат гѳрела една-змија и она га-викала овчарат: „Овчаре, спаси-ме – му-рѳкла – ќе-ти-кажем немушни језик; свите врапчин’а и-жиѳтин’е што-зборив ти ќе-разбираш“. И-она му-пл’укнала у-уста на-овчарат и-таја (овчарат) све разбирал што-збореле жиѳтин’ете. И-ѳтишал дѳма овчарат и-е-рѳкал на-жена-му: „К-идемо женѳ – рѳкал – на-гѳсти“ (у-рѳднина н’ѳјзина к-идев). Он се-качил.на-кѳн’, а-она на-кѳбила. Кѳбилата била ждрѳбна, а-и-она била трѳдна (женава). Он ишал напрет а-она после. Кѳнат е-рѳкал на-кѳбилата: „Ајде пѳбрго“. А-она му-рѳкла: „Ти носиш двајца а-ја четвѳрица“. И овФчарат се-исмејал. И-жена-му рѳкла: „Што-се-смејеш?“ А-он е-рѳкал: „Мѳри женѳ, не-смејем да-ти-кажем, ако-ти-кажем ја ќе-умрем“. И-она му-рѳкла: „Не, ќе-ми-кажеш па-што-да-било“. „Е, дѳбро – рѳкал – кат-ќе-се-вратимо дѳма ќе-ти-кажем“. Кат-се-вратиле дѳма таја (мужат) кѳпил штице и-напрајл сандак и-си-лѳгнал у-сандакат. Тује лѳгнало једно-кѳче покрај-н’ѳга, ама дѳшал и-едан пѳтал. И-пѳталат пѳал, а-кѳчето му-рѳкло: „Зар-не-виѳаш домакинат ќе-ни-умре, а ти пѳеш“. Пѳталат рѳкал: „Нека-умре кат-је-бѳдала; ја имам стѳ женѳе па-свите ги-пѳвел’ам ја, а-он една па-не-може“. И овФчарат тагаја стѳнал и-зѳл едно-дрво и гу-испѳтепал жена-му.

*Врашница***Вук и лисица**

Биле вук и-лисица, и-се-здружили заедно да-живее и-да-идеџ да-крадеџ да-се-раниџ. Прџшал едџн-чуек со-кџбла, а-кџбла-та бџла пуна со-рибе. И лисицата се-качила и-една по-една пуштала од-рибете, а чуекџт не-се-џсирал. Кџт-стигнал дџма, погледал у-кџлата, нема ништо. После лисицата му-рџкла на-вукџт: „Е вуце, мене ме-вика кџма у-една-куќа“. И џна џтишла тџмо, нашла едно-тенеќе со-сџло и-га-начнала и дџшла дџма. И-вукџт е-рџкал: „Кума-лисо, какџ-му-е-името на-детето?“ џна рџкла: „Нџчник“. И-џтишла јџпе, га-џзела до-пџлојна. И-дџшла дџма и џн (вукџт) е-рџкал: „Какџ му-е-името?“ џна му-рџкла: „Препџлоач“ (до-пџлојна г-џзела). И-пџ џтишла, га-џзела сџлото све. И-дџшла дџма и-вукџт е-рџкал: „Сега како-га-викаџ детето?“ џна му-рџкла: „џгребач џкутарач“ (га-џребала и га-скрџтал'ала).

. . .

Бџло едно-дете мџго сирџмашко. Слџжело три-гџдине у-едџн-гџзда. И тџја (гџздата) што-ќе-му-даде, му-дџл едно-стџпаре. Му-га-дџл стопџрето на-детето и-детето џзлегло и-џшло по-свеџт, џшло со-стопџрето. Се-стџмнило и се-врџтило у-една-куќа да-пренџќеа. И-џни (домаќиниве) га-прџмале, туриле вече-рала. А-детево со-стопџрето прет-тџа кџпило едно-мџче. џни вече-рале и-се-затвџриле у-сџндак да-спиџџ. И детето ем-рџкло: „Зџшто се-затвџрате у-сџндаци?“ И џни рџкле: „Ако-не-се-затвџриме у-сџндаци глџсците џшите ќе-ни-ги-изедеџ“. И детето ем-рџкло: „Што-ќе-ми-дџете јџ да-га-пуштим жиџтново да-ги-пџваќа?“ „Што-сџкаш ќе-ти-дџемо“ – му-рџкле. И џн га-пушџтил мџчето и-тџа све ги-пџваќало и ги-напрџло тџк у-сџбата. Тџгај џни му-дџле една-груќка зџато. И детево џтишло дџма, се-џженило и се-џбогџтило.

*Сџаре Село***Мајка маќија**

Бџла мајка маќија. Имџла две-деца – едно дџвела, едно ту-је нашла. Н'џјиното што-га-дџвела га-рџнела, га-гледала, а тџа

што-га-нашла не-га-гледала, не-га-рanelа. И га-праќала да-йде у-орман. Ёднуш му-рeќла насат да се не-врати. И оно отишло ама-зeмало пeпел и га-тyрило по-пyтaт да-знаe да-се-врати насат. И кaт-се-вратило насат, маќија-му прoсто се-зачyдила како-се-вратило насат. И пoсле му-дaла вyна да-пeре и от-црна вyна да-стaне бeла. Дeтeтo тaѓај рeкло: „Стoри-мe, бoжe дeaниja (мeчка), да-стaнем мeчка да-се-нe-вpaќам при-маќиy-ми“. Тyрила вyната нa-плeки и-oтишла у-плaнина мeчка да-стaне да-се-нe-вpaќа насат. И-стaнaлa мeчка. Кaт-г-истeрaлa у-плaнина дeтeтo нaјдeнoтo, и кaт-се-вратила н'eјзинoтo-дeтe yмрeлo. Ётe мaјкa мaќиja кaкo-пpaј. Тaќe гoспoт e-дaл.

ГОРАНСКИ ГОВОР

Диканце (Гора)

Дете царeвo и кeљкe

Биф јен-цар и отишоф да-влaдa во-јен-гpaт. Дoмa oстaјф жeнa тpyднa и ги-рeкoф: „Акo-рoдиш дeтe, кe-мeнe да-гo-пpaтиш. Нa-тaвaн му-сoм-oстaјф aлиштa и книги“. Цaрицaтa рoдилa дeтe. Дeтeтo пoрaснaлo. И кoј-пyт кe-излeзe нaдвoр, дeцa кe-му-привикает: „Шeoфкe кoпил'e, шeoфкe кoпил'e!“ Оно кe-дoјдe дoмa жeлaјeки, мaтeри кe-кaжe: „Дeцa ми-викајет Шeoфкe кoпил'e!“ А мaти му-рeклa: „Ти имaш oцa, кaкo-нeмaш. Oтeц ти-je-цaр. Скaчи-сe нa-тaвaн, кe-нaјдeш aлиштa oт-чoбa, сaбл'a цaрскa и прoчитaј книгa штo-ти-гa-нaпишaф бaбo“. Дeтe сe-кaчилo нa-тaвaн, нaшлo книгa, и цaр му-нaпишaф: „Сo-кoрaвoгo дa-нeјдeш, сo-сaкaтoгo дa-нe-тpнaвaш“. Дoшлo вpeмe дeтeтo кe-идyжe кe-oцa. Oтишлo вo-клeќ дa-oдбeрe нaјyбaвoгo кoјнa. Јен-кoјн стaр му-рeкoф: „Штo-oдбирaш тoл'кo, тa-ли-зeми-мe мeнe!“ Гo-зeф, гo-јaнaф кoјнaтoгo и тpнaф. Ыдaф, йдaф и ти-стрeф јeнo-кeл'кe. Кeл'кeтo му-рeклo: „Дeтe, aј зeми-мe и-мeнe, ja кe-ти-бидeм кeл'e, кe-ти-сипeм вoдa“. Гo-зeф кeл'кeтo и тpнaлe. Oдaлe, oдaлe кpoз-јeнo-пoл'e гoл'eмo, стигнaлe дy-јeдeн-бyнaр. Син цaрeф oжeднeф и кeл'eтy му-рeкoф: „Дaј-ми мaлo-вoдицa“. - „Нeмoј-бe, тaкoф млaт и зeлeн, си-јaаф нa-кoјнa, a ja дa-ти-дaдeм вoдa. Слeзи и-сaм сe-нaпи, пa-и-мeнe кe-ми-дaдeш“. Слeзe дeтeтo и сe-нaвeнa дa-пијe вoдa. Кeл'кe му-стaј плoкa нaд-нeгo и му-рeчe: „Дaди дин и рeим рaмaзaн, ja дa-бидeм дeтe цaрeвo,

а ти да-бидеш кѣл'е. Тога ќе-га-дигнем плѣка“. „Ако“ – рече син царев. Кѣл'е се-напрајло дѣте цареве. Облекло неговѣ алишта и јанало којна. Ѐдале, рдале, стрѣле свѣтој, мравје. Којн му-рекоф детѣтому: „Застани нека-испројдет свѣтојви да-не-ге-из-газиме“. – „Ѐ-е, не-сѣм слушаф ѓца, ќе-слушам сега којна“ – дѣтето рѣкло во-сѣбе. Главен свѣт, чауш на-мравје, му-рекоф: „Синкѣ, што-ми-не-учини зијан нијѣного свѣта, гајет на-гѣлем зѣр да-панеш, да-викнеш: чауш мравјаник, ке-да-си да-си, до-мене да-си!“ Јѣпе трнале. Ка тамо виделе јѣна-риба паткајѣки на-пѣсок. Којн јѣпе му-рече: „Земѣте-га рибава и стај-га во-вѣда, ќе-пѣѣса на-суѣ“. Га-зѣф рибата, га-стајф во-вѣда. „Што-ми-куртулиса жѣвѣт, ако-панеш на-гѣлема мука, да-викнеш: Рибѣ пѣтнице, ке-да-си да-си, дѣ-мене да-си!“ – му-рече риба и-влѣзе во-вѣда. рдал'е јѣпе, рдал'е. Виделе јѣного ѓрла ке-што-се-прѣка во-каф, а не-може да-лѣтне. Царев син и тујѣ пѣслушаф којна и го-стајф ѓрла на-јѣна-карпа. И ѓрѣф му-рече: „Гајет да-панеш на-гѣлем зѣр, да-викнеш: ѓрлу пѣтнику, ке-да-си да-си, дѣ-мене да-си!“ Цѣру му-ѣдриле телѣграма син-му ѣде. Ѐзлегоф цѣр со-ѣскер, со-тупани да-прѣчека сѣна. Кѣ-ке-виѣги, што-ке-виѣги, кѣл'ке испромѣнето со-цѣрске алишта јѣало на-којна, а дѣте цареве вѣди којна. Цѣру му-се-скршиф кѣјф и вѣ-себе рѣкоф „туку-да-јѣ друкѣто мујѣ-дѣте“. Стѣгнале ке-цѣра. Кѣл'ке само-трајѣло, ништо не-зѣбрило. Цѣр рѣкоф ѣскерим: „Ѐдите прашѣјте-го да-не-сѣка да-се-жѣни“. рно гим-рѣкло: „Сѣкам, та-како!“ – „Прашѣјте-го куѣ-дѣјка сѣка“. Го-прашале. „Гумпатишовѣ-дѣјка“ – рѣкло кѣл'ке. „Кој ќе-ти-ѣде да-ти-га-тражи?“ – „Кѣл'е ќе-ми-ѣде!“ Јанало којна дѣте цареве и ѓтишло дѣјка да-му-тражи. И стѣгнало тамо. Гим-рѣкоф: „Цѣр за-сѣна ви-тражи дѣјка“. – „Ѐбавѣ“ – му-рѣкле тамо, ама ако-учиниш нешто што-ке-ти за-повѣдаме. Ѐмаме трѣ куѣпа жѣто измѣшано – јѣчмен, ѓвес и пѣчѣница, ако-го-ѓдвојш свѣко жѣто кѣсе ду-саѣбал'е, дѣјка ке-ти-га-дадѣме“. рн ѓтишоф, се-прашаф со-којна. Којн му-рѣкоф: „Ако, ка-ке-ѣзлегнет свѣи, ти ѣзлѣзи на-ѣѣак и виѣкни: „Чауш мравјаник, ке-да-си да-си, ке-мене да-си!“ рн виѣкнаф. Надошле мравје ѓт-сѣѣка страна и извлѣзале по-пѣт прѣк, жѣто го-ѓд-вѣјле. ртрито му-рѣкле: „Дѣјка наша ќе-фрли прстен во-мѣре. Ако-го-најдеш дѣјка ќе-бѣде вѣша“. Ка-лѣгнале свѣи да-спѣјет, ѓн ѣзлегоф на-ѣѣак и виѣкнаф: „Рибѣ пѣтнице, ке-да-си да-си, до-мене да-си!“ Рѣба ѣзлѣгла и му-рѣкла: „Зѣми мало-ѣигѣриѣца и прѣстрѣви-га покрѣј-море рѣбе ќе-се-сѣберет да-јѣдет, а јѣ не-кѣ-гледам да-јѣдем, ќе-гледам прстен да-најдем“. И рѣба га-нашла

прстен. Сын царев го-онесоф и гим-рекоф: „Е сега дајте-ми ѝзин да-идем, цар ме-чека“. – „Ке-ти-уготвиме четирјесет јемаци, ако-ге-изедеш ду-сабал’е, дејка ке-ти-га-дадеме!“ Ка-се-стемнило, он јопе ѝзлегоф на-оцак и виќнаф: „Орлу патнику, ке-да-си да-си, до-мене да-си!“ Ка-ти-надошле орли све ѝзеле, дури-котлој издупиле. Ка-виделе утроото (домаќини), рекле: „Не-би-дује оваја-работа, дејка ке-се-дава“. Га-дале дејка. Со-н’а-трнале и алајке. Дошло време да-го-затворет новожена со-манеста. Влегло кел’ке ке-дејка во-одаја. „Куже-је овја? Што-ми-дошло овде? Што-је оно?“ – „Муш ти-сом, та-што-ти-сом!“ „Удрите, алаке по-јена-клоца“. Го-шутнале кел’ке ду-стрет-одаја. „Ти-го-нејке овја, сака другатото што-дошоф да-га-сака“ – му-рекле алајке цару. Царев сын слушаф, па-рекоф цару: „А је-греота дин и рамазан да-дадеш?“ „Не-је“ – му-рекоф цар. „Ти мене миси-отец, мами ми-рекла. Ти ка-што-ми-си-напишаф во-книга, ја не-ти-сом-послушаф, туку-сом-зеф кел’кево со-себе и млогу мидотера по-пут“. – „А, алајке, удрите-му још по-јена-клоца“ – рекоф цар. Го-истерале пред-врата. Цар наредиф да-го-запал’ет кел’ке. Па-текра курдисаф свадба и голем цубус напрајф.

СКОПСКОЦРНОГОРСКИ ГОВОР

Кучково

Крива Мара

Се-сабрале девојчиња на-вечер да-предаф. Ышал оздола некој-вампир. Ама девојчињата што-биле прави побегнале, а крива-Мара бегала и-нашла некој-сток сено и-до-стогат се-препланила, се-закрила. Вампират не-смеал да-приде до-стогат, пошто у-сеноото имало некоја-травка што-му-шкóдела. Ти-е-вечер Мара си-спала у-сток. Јутретó-вечер пак се-сабрале девојчињата, а крива-Мара не-дошла. Останала дома вечера да-праи. А-вампират дошол дома куде криву-Мару и-седнал на-стол. Мара сирота с-оплашила кат-га-видела ѝега. И-га-прашала: „Дедо, зошто-ти-се бчите толко големи?“ „За-девојк’е гледање“ – рекал вампират. „Зошто-ти-се, дедо, зубите?“ „За-девојк’е кусање“ – рекал пак. „Зошто-ти-се, дедо, ноктите?“ „За-девојк’е гречење“ – рекал. „Е сага седи, дедо, да-ти-донесем вечера да-вечераш“. И-она му-донела вечера. „Седи, дедо, да-ти-донесем вино да-пуш-

тим од-бáчвуту“. И-óна спáднала у-íзбуту да-пúшта вíно. И-óн рéкал: „Кé-ми-íзбегаш, Мáрõ!“ „Нé, дéдõ, кé-вечéрамо“. И-óн, вáмпират, нáшал јúже и-гу-врзал за-но́гу да-н-му-íзбега. А-óна нé-пушта вíно, гу-одвржува но́гугу од-јúжето. Áма вáмпират честóпути јúжето га-потéгнува и-вíка: „Дóјди, Мáрõ, да-вечéрамо“. А-Мáра му-вíка: „Нéшто чéпат млóгу ми-е-зáвртен, нé-можем да-га-óдвртим, почéкај-ме“. А-óна гу-одвржала но́гугу и-врзала едну-кóзу за-но́гу. Гу-врзала кóзугу и-побéгнула. Кáт-пóтегнал вáмпират, кóзата сврéкала, и-тáга óн се-сéтил дека-Мáра г-излáжала и-стáнал по-њува да-трча. И-гу-стáсал куде-Тумбу Кíчинску и-тúка гу-íзел Мáру.

Вид 1999 : 237–238

Мирковце

Муж домаќинка

Óтишáл едá^ан-чóвек да-жњéје. Жéну-му дóма гу-óстаил да-му-праи рúчá^ак. Óна остáнала дóма; млóго пúти не-му-нóсила рúчá^ак на-врéме. И-óн пóчел да-се-кáра сáш-њу́ма. Óна му-рéкла: „Óстани да-вíдиш кáко-је мýка дóма“. И-óн óстанал дóма. Óна кáт-пóшла на-жéтву, лéбá^ат му-га-замéсила, а-óн кé-га-пéче. Додека-стáше лéбá^ат, трéбе да-мúти мукéницу. Лéбá^ат стáсал а-мутéњето нé-сме да-се-зáпре (ако-се-зáпре, мáсло нéма). Квáчката стáнала и óна искóчила из-врáта. Óн трéба да-гу-нáрани, а-црéпњу тúрил на-óгањ, лéбá^ат га-рáзмесил и-óн пóчнал да-му-бéга нáтамо-нáвамо на-трпéзугу. Дáли квáчку да-нáрани, дáли да-мúти, дáли лéб^п да-пéче, црéпња му-гóри. Шо-кé-нáпраи? Тúрил бúтињ на-грп и дизáеки црéпњу бúтињ (пáднал) на-глáву и-цéлиá^ат се-íзбањал. Пóсле úватил квáчку за-но́ге па-од-зéмњу гу-úдрил и-нáместо гу-úтепал квáчкуту. Пóсле клéкнал на-јáјца да-ги-квáчи. Жéнава на-икíндују српá^ат на-рáмо, стóмну у-рúке, тóрбу на-рáмо и-глáдна éве-гу íде дóма уплáшена. И-шо-кé-види: квáчка утéпана, лéбá^ат на-зéмњу се-рáзлазел нéпечен, црéпња на-óгањ, а-óгањ íзгаснал, а-мúжá^ат јáјца квáчи. И-óна му-рéкла: „Шó тáка, чóвеку, шо-сí-клекнал тúј?“ Óн рéкá^ал: „Тúј к’е-сéгу додека се-извéдеи пíлики“. И-је-прíзнал на-жéну-му и-вíше нíкá^ад^т нé-сакал да-óстане дóма.

Вид 1999 : 238

Како везеле девојке у старо време

Пред-Мйтровдџан једну-недељу к'е-пóчнемо кука̀рицу да-пра́ймо. Сѣвте колку-едно-мѣтро напра́вимо и к'е-гу-покрѣмо. Пóсле по-дрўги пут па́ колку-едно-мѣтро к'е-напра́ймо и-па к'е-гу-покрѣмо. Треќи пўт па к'е-гу-открѣмо кука̀рицуту, к'е-до-сѣдамо јóш дватри-реда да-бѣде вѣсока човечкѣ-бој, и к'е-гу-покрѣмо сѣс-ка̀втарку (шо-се-пра́и од-ржа̀ницу) да-не-капе унўтра. Два̀-реда смо-ту̀рале ка̀втарке. И-пóсле на-вршкуту гóре, на-ка̀втаркуту, смо-ту̀рале по-три́ јабуке, једна гóре а-две óтстране (како-крс). И-та́ко гóтова-је кука̀рица. Унўтра сла́му к'е-натўрамо да-ѣ-бѣде врўко и-мѣко на-девојкете. И пóсле на-вратата се-ту̀раѣ кўпови от-сто̀мне искршене или-црепњѣчки ма̀ли и у-њѣма жа̀р да-се-гре́јеѣ девојкете. Над-врата ѣма пóлица за-ле́б^п и-ма̀нца. Ё̀днѣ но̀сиѣ ле́б^п и сѣс-ле́б^п за-пре́кусѣ^{ак}, а-ѣдне за-ру́ча^{ак}. Мајсторѣцата ле́ба^{ат} га-држи на-скўт и-га-дѐли на-свѣте. Дóдека не-се-пре́крстиѣ и не-ре́чеѣ „бóже, помóжи-ми“, ни-ра̀боту почѣњаѣ, ни-ле́б^п не-једеѣ. И-чира̀ците ги-ўчиѣ да-се-крсѣтиѣ. Ка̀т-к'е-пóчнеѣ сѣвте да-вѣзеѣ, к'е-пóчне ѣдна што-ѣма ла̀ку пóлазу и девојкете к'е-ре́чеѣ: „Да-ѣ-бѣде ла̀ко како-ла̀ко пѣро, све што-к'е-вѣдимо свѣ да-срабóтамо“. И ка̀т-к'е-се-нару́чаѣ па́ се-крсѣтиѣ. И-пóсле к'е-вѣземо цѣл да̀н до-вѣчеру. На-пла̀дне к'е-искóчимо свѣте на̀двор пред-врата и-чира̀ците к'е-ги-пра́тимо за-вóду, а-кóј не-донел за-пре́кусѣ^{ак}, к'е-дóнесе ру́ча^{ак} или па́ к'е-донѣсеѣ ма̀јкете или-сна̀вете на-девојкете, или к'е-донѣсеѣ или-ми́је к'е-ѣдемо дóма да-донѣсемо ле́б^п и-óгањ. И-пóсле к'е-ру́чамо и-јóпе к'е-вѣземо до-вѣчеру. Ка̀т-к'е-се-ста̀мни к'е-ѣдемо дóма свѣте, к'е-ўзнемо сто̀мне, к'е-ѣдемо на-че́шму да-донѣсемо вóду. И к'е-дóждемо дóма; дóма кóј од-бра̀ње дóша^{ал}, кóј од-дрва дóша^{ал}, кóј од-водѣницу дóша^{ал}, кóј ѣмање чу̀вал; свѣте се-при-би́раѣ за-вѣчеру. Девојкете ле́ген приношўеѣ и-бóкарче вóду и-ги-посипўеѣ; кóј е-на́јстар од-мўжите, на́јпрво к'е-га-посипўеѣ да-се-ѣзмие и-ру́ке с-ру́чник да-ѣзбрише. Мла̀де посипўеѣ, и-свѣ на-дѐсно по-рѣт. Ка̀т-к'е-пóчнеѣ да-вѣче́раѣ, к'е-се-крсѣтиѣ; кóј-е на́јстар прво он к'е-се-крсѣти, па-свѣте по-рѣд^т, на́јмла̀дите на́јпóсле. Та́ко бѣло у-наше вре́ме, та́ко затѣкомо. А-са̀г гле́даѣ-ги: ўста напра́ени, ва̀стани тѐсни и-на-ша̀јку ѣдеѣ.

Мирковце

Настрадаин-оца много бил лажач

Настрадаин-оца отишал^ал сас-магарето у-мејану. Видел пун на мејана људи се-грéјеџ, и-му-вика на-меанцију: „Турри-му на-магарето одну-каленицу гра“ (кúде једе магаре гра!) Меанција му-вика: „Кудé-једе магаре гра?“ Он вика (Настрадаин-оца): „Турри, к’е-ти-плаќу!“ И-улегал у-мејану куде-људите што-се-грéјеџ и-рékãл: „Станете, људи, да-видите мојево-магаре како-једе гра“. Рипнале свите да-видиџ како магаре једе гра. А-он улегãл и-седнал да-се-грéје, га-зãватил место на-свите. Кãд-виделе магаре неке да-једе гра, се-вратиле насад и-му-викаџ на-Настрадаин-оца: „Магаре не-ти-једе гра, зãшто е-излãжа свите?“ Настрадаин-оца тãд и-рékãл: „Ви-е-сте магариња, оно не-је магаре“.

. . .

Настрадаин-оца сакал да-се-жени. Бегендисал одну-убаву удóвицу и-отишãл и-е-рékãл: „Невесто, сакам да-иѓу на-тај-свет“. Она му-рékла: „Брате, кãт-к’е-идеш да-ми-се-јãвиш да-праќу аљишта на-мужа-ми“. Настрадаин-оца је-рékãл: „Арно, и-јã к’е-ношу на-моју-жену аљишта“. И-Настрадаин-оца едãнпут пóтерал магаре и-натóварил аљишта за-жéну-му и-му-вика на-магарето пред-врата на-удовицуту: „Кúкш, кúкш на-тај-свет!“ (и-тако трипути). И-онаја удóвица искóчила на-врата: „Кúде, Настрадаин-оца?“ – му-рékла. Он рékãл: „Иѓу на-тај-свет и-ношу аљишта на-жéну-ми“. „Чéкај, Настрадаин-оца, и-јã да-праќу аљишта на-мужа-ми и-да-га-пóздравиш“. И-Настрадаин-оца отишãл. Три-дãна пóсле се-враќа насад. Настрадаин-оца, прóвоѓа пред-врата на-удовицуту и-вика: „Кúкш, кúкш, на-овај-свет!“ (Трипути тако, и-зãстанал пред-врата на-удовицуту да-е-ги-дãде аљишта. Она истрчала и-га-праша Настрадаин-оца: „Дãли ми-га-виде мýжа-ми, Настрадаине?“ „Трај, невесто – рékãл Настрадаин-оца – рипнал твóј-муж^ш и-грãбнал моју-жену и-јã éве дóјдо до-врата твóја плачéск’и“. Она му-рékла: „Што-да-напраимо мýје?“ А-он је-збóри: „Ај и-мије да-се-узнемо!“ И-се-узеле и-тако се-бженил Настрадаин-оца.

Костарела и царската керка

Бил некој-си човек, га-викале Костарела. Нимал мајку, нимал татка, сам бил. Бил у-цркву како-притроп, и-стално тамо служил. Арно, ед^ан-д^ан се-сложило селото да-га-ожени и-да-му-направи едну-куќичку. И-га-повикуеџ да-га-питаџ дали оке да-га-ожениџ и-да-му-направиџ едну-куќичку за-живеење. Он им-река^ал: „Не-сакам да-се-жењу, ја-сам сирома; имот немам ника-ка^ав, утре к'-ймам фамилији и-немам са-што да-ги-раним“. А-они му-рекле: „Ожени-се, к'-те-издржава црква“. И-он се-оженил. По-една-година време жена-му останала трудна. Он види дека-от-црквуту не-може да-се-издржава, решил к'иде на-гурбет. Оставил жену непородену и-заминал на-гурбет. И-тамо се-ценил у-некога газду. При-тога газду се-показал млого поштен и-тамо живил, при-тога газду, дваесе године. Писмо дома не-пракал, немал по-кога да-прати. Е-сага на-газдуту му-добди абар од-дома да-иде дома. И на-овога, на-Костарелу му-вика: „Ја к'-ти-дам тестамент за-шес месеца ако-се-не-вратим назад дуканите да-останеџ на-тебе и-целиџ^ат имот“. Костарела чекал шес-месеца, чекал шес-године, газдата нема да-се-врати. И-ед^ан-д^ан му-прака абар дали к'-дојде или-што-мисли. Овај, газдата, му-одговара да-га-не-чека. Костарела кад-га-добил писмото, фирмете ги-преписал све на-њега и-стана л голем газда. И он погодил еднога слугу и-решил ед^ан-д^ан да-му-остави тестамент на-онај слуга како-неговџ^ат газда што-му-оставил њему. И-узима едне-бисаге злато, узима еднога доброга коња и-тргне да-иде за-његово село. Мислеек'и од-његову фамилију да-нема ништо из-викује у-село негде да-преноќи. Арно у-селото имало некој-рџ: непознат путник ка^ат-к'-дојде мора да-спије у-некога домакина. Е некој река^ал: „Д^ан^ас ред^ат-му-је на-Костареловога сина“. И сага њему му-падњује чудно од-дека може да-биде тоа име. И га-одвеујеџ тамо. Ни-он познава сина, ни-син познава њега, ни-жену познава, ни-жена њега. Преноќил како-преноќил и-сабајле се-мисли какб-може да-биде тај Костарелов син. И-га-прака његовога непознатого сина да-викне некога старога човека от-село. И-овај отиднује и-му-повикује старога човека. Е ка^ад-доша^а л онај стар човек от-село, га-познал Костарелу: „Здраво, Костарело!“ И-му-кажује на-однога младога, на-сина-му: „Овај ти-је-татко“, и-на-жена-му вика: „Овај ти-је-муш“. И Костарела се-врака дома куде-жену-му и-сина-му. И тада дошле некои

ста́ри лју́ди от-се́ло, по́што Коста́рела до́шӑ́л. Пра́виле здраво-живо. Неко́е-вре́ме сеља́ните изо́тишле и-га-пи́та си́н-му Коста́релу: „За́што, та́тко, то́лко го́дине не-се-ја́ви и ни-пи́смо пра́ти?“ Коста́рела му-река́́л: Не́мало по-ко́га да-му-се-ја́ви. И-га-пи́та та́тко-му: „За-то́лко го́дине што-спе́чали и-што-на́прави?“ И Коста́рела му-ви́ка: „Иди зе́ми-ги биса́г’ете!“ Ви́дел биса́г’ете пу́не са́а-зла́то. И-ова́ј се-зара́дувал. Си́н-му еда́́н-да́н ре́шил да-и́де и-да-ви́ди дукáните на-та́тка-му. А́рно та́тко-му не-га́-пуштал, ама о́н ре́шил да-и́де. Пошто-ре́шил да-и́де и-та́тко-му га-пу́штил. У́зима ко́ња и-трга да-и́де. Иде́еки срел на-неко́е-си-ме́сто два́-пута, би́ла раскр́сница. И-ви́ди на-неко́ј-ка́мен се́ди едно-сиро́машно де́те. Де́тето му-ви́ка: „Да́ли би-са́кал да-би́демо бра́ка?“ И-ова́ј се-до́мислил и-пошто-и́мал то́лко бо́гатство му-река́́л: „Да-би́демо“, му-да́л твр́да бе́са да-би́деи ве́рни бра́ка. На-ту́ј раскр́сницу пи́шуе на-едно-др́во: На-ле́ви пу́т ко́ј и́де, та́ј не-се-вра́ка, а ко́ј и́де на-де́сни пу́т, та́ј и́де и се-вра́ка. На́јде́ниӑ́т бра́т му-ви́ка са́га на-бра́та-му (на-Коста́рело́вога си́на): „Ке-и́демо по-ова́ј-пут куде-пи́шуе: не-се-вра́ка“. Коста́релов си́н му-ви́ка: „Не-ли пи́шуе ко́ј и́де та́мо на́зат не-се-вра́ка?“ О́вај му-ви́ка: „Не́ли да́домо твр́да бе́са што-к’е-ре́чем ја́ ти да-не-по́вратиш, ти́ што-к’е-ре́чеш ја́ да-не-по́вратим“. И Коста́релов си́н ко́ндисал да-и́деи по-та́ј-пут. Иде́ек’и на́ишле на-неко́ју згра́гу куде-живе́јале зме́јови. Зме́јовите си-ре́кле ме́гу-себе: „До́јде за-по-ра́кију ме́зе“. Ама ова́ј на́јде́ниӑ́т бра́т му-ви́ка на-Коста́рело́вога си́на: „Не́мој ни́што да-се-пла́шиш“. Е са́га зме́овите са́каи о́вија дво́ица бра́ка да-ги-опи́јани́и и-да-ги-изе́деи. Му-да́ле е́дну-ча́шу ви́но на-Коста́рело́вога си́на и о́н се-о́пил. Си-збо́рии зме́овите: Е́дно-ме́зе је-го́тово. Би́ле четéресе зме́јови и-му-да́ле сви́те по-е́дну-ча́шу пу́ну са́с-ви́но и-ста́нале четéресе ча́ше пу́не са́с-ви́но и-ги-и́спил сви́те, и па́ не-мо́жеи да-га-опи́јани́и. На́ј-после до́води са́тана́та (а́ждерӑ́т) и-му да́ва и-о́н ча́шу, па́к не-мо́жеи да-га-опи́јани́и. Е са́га о́н њи́ма к’е-ги-наздрáвује. Ни-да́ва по-четéресе ча́ше на-е́днога и-ги-опи́ја́њује сви́те, и-на-сви́те гла́ве ин-отсе́чује, на́јпосле и-на-а́ждерӑ́т (са́тана́та). Са́ге га-пробу́дује бра́та-му. Бра́т-му ка́т-ви́дел с-у́плашил, а-о́н му-ви́ка: „Не́мој да-се-пла́шиш, е́ве-ги четéресе гла́ве и-гла́вата од-а́ждерӑ́т (са́тана́та)“. И-га-ви́ка да-проше́таи низ-згра́дете. О́тишле да-ше́таи. На-едно-ме́сто и́мало ко́њи, а дру́ге со́бе би́ле пу́не са́а-зла́то и-издр́пани а́лишта од-и́зеден на́рот. И-са́га ова́ј му-ви́ка на-Коста́рело́вога си́на: „У́зимај еда́́н-до́бар ко́њ и-да-и́демо куде-си-по́шӑ́л, а-ја́ к’и́гу пе́шки“. И-та́ко на́праи́ле,

тргнале. И-дошле куде-таткови-му дукани. И сáге га-повикује слугата и-се-кажује дека-је-на-Костарелу син. И овај, момак^ат, му-ги-предава кључовите од-дуканите, и-остањује па куде-њéга слуга (мом^ак). Тако си-продужиле работу. А́рно ед^ан-д^ан пушта цар^ат голуба, на-кога голуп к'е-застане, тај к'е-би́де царев зéт. И-свите искóчиле надвор, са́мо Костарелов син не-йскочил, седел унутра у-одају. Гóлуб^ат застанал над-одајуту и-мóрал Костарелов син да-йскочи надвор. И-цар^ат пушта пак голуба, на-кога к'е-застане. Гóлуб^ат застанал на-Костарелóвога сина. И-он мóрал да-би́де царски зéт. А најдéни^ат бр^ат йде са́мо сáш-њéга. Напр^авиле свáдбу и-вечер сáс-невéстуту трéбе да-спие^й заедно. Е а́рно, а́ма најдéни^ат бр^ат ви́ка: „Јá к'е-спи́ју сáш-њéга, сáс-брáта-ми у-едну-одају“. Цар^ат му-ви́ка дека-не-може да-спи́је сáш-њéга, да-спи́је у-дру́гу одају. Овај рекал дека-к'е-спи́је у-овоју одају у-кúше, „од-брáта не-се-дво́им“. И цар^ат му-óдобрил. Костарелов син за́спал, ама најдéни^ат бр^ат не-спие и-вáрди што-кé-биде. Глéда на-невéстуту од-у́ста йскача една-зми́ја и-сáка да-га-уáпе Костарелóвога сина, брáта-му. И-овај éдно скокнóуе е-пресéчује глáву на-зми́јуту. Йскача и-другá-зми́ја да-га-уáпе Костарелóвога сина. А́рно-ама овај и-на-ту́ја глáву е-прéсекáл. Е са́бајле се-сáмнало и к'йде^й сáс-брáта-му куде-њéгови дукани. И-тáмо дуканите му-ги-предава на-момкó-тога кáко што-му-ги-прéдале на-тáтка-му кáт-би́л мом^ак. Сáге, пошто-стáнал царски зéт, тр́гнал к'йде сáс-брáта-му за-дóма. А́ма најдéни^ат бр^ат му-рékáл д-йде^й да-у́зне^й злáтото од-зméjó-вите. Отишле, натовáриле трé-мáске злáто и-тр́гнале за-дóма. Дóшле на-раскрснóцуту куде-брáта-му што-га-нáшáл и-најдé-ни^ат бр^ат му-ви́ка: „Е брáте, сáге, óвде се-забрáтимó, óвде ке-се-одбрáтимó, трéбе да-се-одвóимó, и-да-подéлимó што-смо-спе-чáлили. Ймамо трé-мáске злáто, двé тéбе, éдна мéне. А-невéс-туту сáге кáко-к'е-двóимó?“ Бр^ат-му му-рékáл: „Кáко ке-гу-двóимó, óна-е за-мéне“. И-овај тáга йзвaдил сáбљу бáеги невé-стуту к'е-гу-сéче по-нáполе, пóла за-њéга пóла за-брáта-му. Невéстата от-стрá зинала и-исфр́лила јóште éдну зми́ју. И најдé-ни^ат бр^ат и-на-ту́ј зми́ју е-пресéчуе глáву. Сáге му-ви́ка бр^ат-му: „Брáте, сáге си-слóбодáн, éте-ти нéвeстa, éте-ти злáто, свé, јá оста́њују óвде“. Тако најдéни^ат бр^ат до-крáј му-óстанал вé-р^ан на-Костарелóвога сина кáко-брáт.

КУМАНОВСКО-КРАТОВСКА ГРУПА ГОВОРИ

КУМАНОВСКИ ГОВОР

Кумановско

Куманово

Овчар и змија

Један нок тројца овчари пасле-си овце на-планину. И-едно време сакале-си да-запалив тутун, требало-ги огањ, а-немале куде-њи ништо. Кат-гледав, угледале тамо на-рид^Т горе едан огањ. И-рекнаја едан: „Ке-иду да-запалу“. Отишја он тамо, приближил-се, кат-гледа тамо около огањ три девојке седив и-правив-си муабет. Ама-тија не-биле девојке, биле змије, па-се-претвориле у-девојке. И-збориле-си меѓу њи. Едната викала: „Три године воду не-сам пила, не-сам-се напила. Другата викала: „И ја еве три године не-сам пила воду“... А треката вика: „Море, ви па-сте натопиле уста, ама-ја три године воду не-сам пила. Јутре, знам, поп к-иде у-туј њиву да-жијеје тамо, па-кат-ке-биде пладне, по-једене после ке-стане попова ќерка да-збира полози, ја ке-се-скрију пот-прв полог^К, кат-ке-дојде она да-га-дигне, ја ке-гу-уапну и-таг^К к-иду да-се-напију воду“. Онај овчар слушал па-некеал да-иде да-пали цигаре, врнаја-се насат. Кат јутрето дан, истина, поп отишја да-жњеје. Жњејеле а-онај овчар овце си-ги-врти около аргати. Они закачали-га. Он бекар около девојке се-врти. Оне га-закачале, он си-све терал по-његово. Кат-стварно седнале да-ручав, ручале, ќерка рипнала да-га-вати онај полог^К куде што змија била. „Стој, куде к-идеш?“ – рекнал онај овчар. Приш^ал па с^ас-онај његову чамугу тргнал-га полог, кат-тамо едан котелак змија толика. Овија сви се-исплашиле, фатило-ги стра. Што-ли-је овој. А-он земал онај стап па врз-њума и-вика: „Бивај како што-си-била синоќ или сак ке-те-смачкам, питиван ке-те-направу. Бивај како што-си-била синоќ. А-онај змија копешка-се по-малко, не-мрда. По-други пут, по-треки. И а да-измане да-гу-удри, и она биднала девојка, тај змијата.

Тима Ничова 80 г. (Божидар Видоески)

Вид 1962 : 274

Косето се лаже сѣа с дете

Некој дечко справљал-се да-си-пójde на-воденицу. И-тáтко-му викал: „Немóј да-йдеш куде Кóсета“. Детето не-послушáло. Заминал првугу воденицу, дрúгу, трéку, онóј свí Кóсевци. У-четвртугу веќе мóра да-се-мéља брáшно“. Дéте, тí си-дóшја да-мéљаш брáшно. Мíја íмамо обичáј да-се-лáжемо, ако-те-пре-вáру јá, брáшно ќе-ми-остáвиш на-мéне“. Пóсле отпочнáл да-га-превáра. Воденичáр прикажyје-му на-дéте. „Мí насадíсмо еднy лозíнку бостáн. И-óна се-усилíла и-заминала преко-рéку. Биднá мóс на-лóзугу. Отyд^т пренасáмо, пренасáмо бостáн, кóј ти-знáе кóлко бостáн пренесóмо“. Сáк дéте ќе-га-превáра њéга: „Слyшај, Кóсо имáмо млóго трмке, пчéлке. Пчéлке броймо а-трмке не-мóжемо да-ги-избрóимо. И-едáн вéчер брóимо, брóимо и-нéма-гу еднá пчéлка. Шетáле, шетáле, на-еднó мéсто никнáло прóсо (прóсено зрно никнáло). По-онóј прóсено зрно качíле-се да-гу-тражив пчéлку. И-видéле-гу тáмо, прегнáл-гу орач да-óра сѣа-с-њy. И-óни чим-видéле, земáле-си-гу. И-чíм-земáл, почнáле да-гу-лекујев. Лекувáјке-гу пчéлкуту, никнáл ора и-станáло дрво голéмо. И-гајѓáеке дéца, млатíле ораси, се-убустíле врз-њéга и-станáло ливáда. Пóсле косíле тyј ливáду, пустíле, штуриле, сéно пренасáле млóго. И-пóсле се-врнáле куде-пчелете и-óне са-бíле тyј свé“. И-Кóсе си-признáја и-дуплирáја-му брáшно.

Славко Точев 40 г. (Божидар Видоески)
Вид 1962 : 282

Како ги утепувале старите лyди

Еднó врéме како-овóј гóдина бíла кáтна, немáло берикéт. Видéле лyди мyку за-звé. На-тóј врéме старите лyди ги-терáле на-Пyмпало, утепувáле-ги. Едáн сíн имáја-си тáтка дóброга, не-дáја-му-се да-га-тéпав. И-сíнá^{ат} едáн вéчер почнáл да-плáче. Тáтко-му га-пíта: „Сíнко, штó-ти-је та-плáчеш? Дáли плáчеш за-мéне?“ Он му-одговáра: „Плáчу сéлото сáка да-те-тéра на-Пyмпало. Јá-те не-дáвам да-те-тéрав“. Штукнáло сéме, нéма куде да-се-нáјде да-се-посéе, па-тражи сéлото старóга човéка да-

-каже куде мѡже да-се-најде семе. И-ѡн му-рекнаја: „Викај кѡи-са напредњаѡи у-село, ја ќе-ги-кажу куде да-најдев жито“. И-ѡн викнаја-ги њија, селѡните, и-казаја-ги такѡј: „Селѡни, ја ѡмам једнога тѡтка старѡга. ѡн ќе-каже куде да-се-најде семе“. И-ѡни дѡшле при-овѡга старѡга чѡвека. „Виѡ жито не-мѡжете да-најдете нигде, сѡмо у-мрамѡњак, куде са збирѡле мрѡвке семе и-тѡј да-кѡпате“. И-тѡј са-кѡпале и-извадиле триста ѡка семе. И-кѡлко ѡма семѡња, ѡт-сѡѡко семе по-пѡт ѡке са-извадиле. И-ѡттѡј се-је-пѡстѡло семе да-ѡма, па-се-запатѡло. И-дале ѡредбу ѡтѡк стар чѡвѡк да-се-не-убије, зашто ѡн кажѡл семѡњата.

Стојман Анѡелковски (Бѡжидар Видѡески)
Вид 1962 : 289–290

Сѡеѡанѡе

Несреќно дете

Една жѡна имѡла мѡго дѡца. Сѡи-ву среќни, а-едно не. Мајка-му турила лѡбѡѡц у-торбиѡче на-тѡј што-нема среќу: „Ѐди-си, синѡко, ти среќу не-маш“. ѡно си-пѡшло. Па-имѡле маѡики и-узѡло едно маѡе. И-ѡној маѡе (мѡѡор бија) пораснѡло голѡмо. Под-буку направило дѡпку. Седѡле-си тѡј и-ѡној дѡе пораснѡло голѡмо. Настанѡло да-се-жѡни. И-ѡнѡј мѡѡор рѡкѡл: „Ѐе-те-жѡну ја“. Прѡтворија-се ѡној мѡѡорѡе у-чѡвека, ѡтишло куде неѡкога краља и-рекнѡло: „Краље, ја ѡмам сѡна, да-ми-дадеш девојку“. – „Ѐе-ти-даду“ – рѡе краљ. – „Само кѡт да-дѡјду?“ Краљ рекнѡја: „У-среду да-дѡѡеш, у-тѡј и-тѡј среду“. Требаѡло среда да-биѡде. Покѡнија мѡѡор ѡѡди и-пѡшле за-девојку. И-мѡладожѡња се-променија у-тѡѡе ѡљѡне. ѡтишја тѡмо, седнѡле и-се-засираја. И-краљ рекнѡја: „Штѡ-се ѡѡѡ мѡј зѡт засѡра ѡв-дѡка?“ – „Штѡ се засѡра – рекнѡја мѡѡор – променија-се и-паднѡ у-рѡку та-се-ѡтопи, затѡј“. Цѡр рекнѡја: „Јѡ ќе-му-даду ѡљѡне да-се-промени“. Дѡја-му-ѡљѡне, променија-се, па се-засрнѡја ѡва-кѡј. И-краљ рекнѡја: „Штѡ-се засѡра ѡвој дѡе?“ И мѡѡор рекнѡја: „Заштѡ са-тѡѡе ѡљѡне“. Дѡја-му кѡрку и-рекнѡја: „Да-виѡду сѡк куде ќе-гу-нѡсите“. Мѡѡор рекнѡја: „Ѐјте ви по-мѡне, ја ќе-трѡчу напреѡ“. И-ѡн утрѡја у-неку плѡнину. Тѡмо ѡјдѡци имѡло, богѡти биѡле тѡлко биѡва. И на-ѡнија ѡјдѡци рекнѡја: „Бѡште ѡде тѡрска ѡјсѡка, ќе-ве-исѡѡѡка“. – „Куде кѡмо?“ – пѡтаѡ ѡјдѡци. „Еѡе у-ѡѡј згрѡѡу улѡгнете, ја ќе-ве-затѡру“. Улѡгнале, затѡ-

Одрено

Тронца браќа сиромаси

Биле некои тройца браќа сиромаси. Па-пошлѐ да-се-цења́ват. И-нашлѐ некога по́па у-чарши́ју. Па-запраша́л по́пѐ^{ат} пр́во-тога бра́та, погодил-га. Рекна́л: „ке-ти-да́ду едни опáнци и-што́ ке-те-запове́дам свѐ да-ме-услу́шаш; ако-се-улу́ту ја́, ке-ми-де́реш од-гр́п једну́ ва́шу. Ако-се-разлу́тиш ти́, ја́-ку те́бе. И-така́ одвѐл-га он до́ма и-га-заповеда́л да-оре и-га-испрати́л на-ора́ње, да́л-му ле́п едну́ пога́чу це́лу, еднó ши́ше раки́ју и-едну́ ка́рту ви́но. И-испрати́л са́^{ас}-ње́га једну́ ку́чку да-йде на-ора́ње. И-рекна́л: „Ти́ ке-браш доде́к ку́чката та́м да-ле́га, и-свѐ ке-једеш и-пи́јеш и-свѐ це́ло ке-донесеш“. Он рекна́л: „Добро“. Он тера́л, тера́л, ора́л, ора́л, ста́^{амни}ло-се, ку́чка не-стану́је из-бра́зду. Ка́т-се-ста́^{амни}ло, пушти́л-ги волóвите, поте́рал-ги до́ма и-му-одне́л свѐ це́ло. И-га-погледна́л по́пѐ^{ат}, не́што не́весел. Би́ло да́н, свѐ тако́ј. И-ве́ке мо́мѐ^{акѐ}^{ат} се-разлути́л. Ва́не по́пѐ^{ат} одѐре-му ва́шу од-гр́п. Ё́сто тако́ј и-дру́гѐ^{ат} бра́т. И-ње́му му-оде́ре ва́шу. Це́ни-се на́јмаљѐ^{ат} бра́т. Да́л-му и-ње́му ши́ше раки́ја и-ка́рту ви́но и-це́лу пога́чу. И-ње́му му-исправи́л ку́чкуту на-ора́ње. Он оти́ша́^{ал} та́м на-ора́њето, пушти́л једну́ бра́зду са́^{ас}-волóвите, сипáл-га сво́то се́ме по-едну́ту бра́зду, гу-изврте́л пога́чуту у-сре́т, и-га-напласка́л са́^{ас}-лепѐшке и-заклопи́л ко́рете. И-це́ла пога́ча стана́ла. Испии́л ка́ртуту ви́но, намочáл-се во́лѐ^{ат}. Ё́сто и-ши́шето раки́ја. Удари́л ку́чкуту са́^{ас}-оста́нѐ^{ат}, ку́чката рипна́ла от-кама́рицу та-у-йзбу. Он поте́рал-ги волóвите по-йсти́жа́^{ат} пу́т, а́рно-ама не-мога́ле да-замй́нет и-он-ги иструпи́л са́^{ас}-секи́ру и-ги-преврѐл от-кама́рицуту. И-оти́ша́^{ал}-си до́ма. По́пѐ^{ат} га-прашу́је: „Зашто́ то́ко ра́но дојде́?“ Он му-ви́ка: „Така́ ти́ рече́“. Оти́де по́пѐ^{ат}, погледна́, волóвите зако́љани. „Ама-ти́ лу́тиш-ли-се, по́пе“, питу́је-га мо́мѐ^{акѐ}^{ат}. По́пѐ^{ат} му-вѐли: „Не́-се лу́ту; йди у-трло и-пома́ми-гу калѐшуту о́вцу и-гу-закóљи“. Он оти́ша́^{ал} на-врата, пома́йл-гу, о́не свѐте до́шле и-он-ги свѐ искла́л. И-гу-донѐл до́ма о́вцуту и-он-га (по́пѐат) запраша́л: „Ко́ју-гу о́вцу закла́?“ – „Свѐте“ – рече́ он. Оти́де по́пѐ^{ат}, виде́ о́не свѐте иско́љане. Мо́мѐ^{акѐ}^{ат} га-запраша́л: „Лу́тиш-ли-се, по́пе?“ – „Не́, како́ ке-се-лу́ту“. По́сле закла́л-га и де́тето. И-мо́мѐ^{акѐ}^{ат} рекна́л: „Лу́тиш-ли-се, по́пе?“ И-по́пѐ^{ат} рекна́л: „Не́, не́-се лу́ту“. И-по́пѐ^{ат} на-попади́јуту ви́ка: „Не́ма спа́с, збе́ри па́рете ке-бе́га-мо од-до́ма“. „Па́ чу́л мо́мѐ^{акѐ}^{ат} и ванáл па́рете и-улегна́л у-сандáк. И-га-загрби́л-по́пѐ^{ат} и-побегна́ле да-бе́гат. Но́си га-

-пóпǎ^ат, па-тéшко-му, нóси-га попадǎја. Одíле и им-се-загна́ле еднǎ кúчки и-óн викна́л: „Дǎзај, пóпе, ќе-ми-изéдет кúчик^нте нóге“. – „Па-тǎ – речé пóпǎ^ат – тǎј-ли-си?“ – „Па-јǎ с-тéбе к-ǎду, с-тéбе смо-се-ценǎле“. Попадǎјата и-пóпǎ^ат пǎ се-раз-говарǎле: „Дрúго нéма, попадǎјо, спǎс, тǎки да-ǎдемо на-онǎј мóс и да-га-вр́љимо под-мóсǎ^ат“. Легна́ле, легна́л мóмǎ^акǎ^ат, па-попадǎјата, па-пóпǎ^ат. Попадǎјата и-пóпǎ^ат заспǎле, а-момǎ^акǎ^ат бǎл бǎдǎ^ан. Станǎл мóмǎ^акǎ^ат от-крǎј и-легна́л у-срét. И-пóпǎ^ат се-разбудǎл и-почна́л да-вǎка: „Пóтам бǎтај, попадǎјо“. Бутǎл, бутǎл и-пǎп! попадǎјата од-мóс па-дóле. И-тǎк рекна́л пóпǎ^ат: „Отидé мóмǎ^акǎ^ат“. Мóмǎ^акǎ^ат рекна́л: „Свр́ши попадǎјата“. Пóпǎ^ат рекна́л: „Па-ти-тǎј-ли-си, брé?!“ – Па-тǎ си-ме-ценǎл с-тéбе да-ǎду“. Љǎтиш-ли-се? „Какó нéку да-се-љǎту: волóви ми-заклǎ, óвце ми-заклǎ, дéте ми-заклǎ, и-попадǎјуту ми-уда́вǎ“. И-мóмǎ^акǎ^ат ванǎл и-одрǎл-му вǎшу.

Евросима Трајкоска 40 г. (Божидар Видоески)
Вид 1962 : 291–292

Добровница

Лошата макеа

Една-макеа чувала едно-девóјче, а имǎла-си и нóња кéрка. И тóј сирачето што-не-билó нóњо не-сакǎла да-го-чува и си-мислǎла какó да-го-унǎшти. А нóњото си-го-чува́ла. И штó-ке-го-прајǎ, ќе-го-праќа тǎм у-една-воденица, а тǎм нóк доодíле гǎволи и коцǎ човéци уништува́ле. И тǎм ќе-го-праќа. Омесǎла-му от-пéпел погǎча, напуњǎла-му кǎрта вода и го-испратǎла у-воденицата, тǎм да-ноќéва, та тǎја гǎволи да-го-изéдат. Оно пóјде и си-повéде кучéнце, мачéнце, петлéнце. Кǎт-се-стǎмнǎло, седна́ло да-вечéра. Петлéнцето запојало, оно́ му-далó, кучéнцето полајало, далó и на-њéго; мачéнцето замǎука́ло, и на-њéго далó. Свǎте заедно вечерǎле. И побǎде нéкое врéме, óколо-срет-но́к, дошлé гǎволите. „Óп, трóп, мǎлка мóме, отвóри!“ И оно́ ги-прашǎло: „Ша кучéнце, ша мǎченце, ша петлéнце, штó да-речéм?“ Онǎ реклé: „Рéчи да-донéсат облéка што-е-најубава на-свét, свǎла, сǎрма, кондúри што-са-најубавǎ“. И оно́ такǎ реклó. Гǎволите донéле свé тóј и-пǎ чука́ле: „Óп, трóп, мǎлка мóме, отвóри“. Оно́ пǎ ги-прашǎло кúчето, мǎчето и петлéнцето „штó

да-кажам?“ И оный реклэ: „Сѣк рѣчи да-ти-донѣсат нѣкит, злѣто, нѣјубаво што-ѣ на-свѣт, па пѣсле ке-отвѣриш“. Девѣјчето па така реклѣ. Ѓаволите донѣле и тѣј и па чукѣле и викалѣ да-отвѣри. И тѣк петлѣнцето запојало, кучѣнцето залајало, мачѣнцето замаучало, уаволи се-исплашат, побѣгнат, а девѣјче си-остаѣе. И сабѣле кѣт-сѣмнѣло, промеѣило-се, накитѣло-се и си-ошлѣ дѣма. Кѣт-го-видѣла макеѣата свѣ у свѣла и срѣма облѣчено, обуѣено, накитѣно, викала: „А да-те-посѣче гѣспот, откудѣ-ти така?“ Девѣјчето свѣ раскажало. И макеѣата рекла: „Па јѣ и мѣјата кѣрка ке-си-прѣтим“. И она на-њѣњата кѣрка ѣмесѣла бѣла погѣча, натѣчила-ву кѣрта виѣно, ѣсто и-она си-повѣде кучѣнце, мачѣнце, петлѣнце, и-отѣде да-нокеѣа у-водѣнѣцата. Седнала да-вечѣра, мѣчето замѣнаучи, она го-удри по-глаѣа „јѣ за-тѣј ми-ѣ-мѣјка бѣла погѣча ѣмесѣла, за-тѣбе?“ Кучѣто залаѣе, она и ѣѣго го-удри „за-тѣј ми-гу-ѣ-мѣјка бѣла погѣча ѣмесѣла?“ Пѣтлѣто запѣе, и на-њѣго не-далѣ. Сама си-ручѣла, вечерѣла, што бѣло, не-давѣла на-нѣкому. И по-нѣкое врѣме дошлѣ уаволите ѣколо срет-нѣк. „Ѣп, трѣп, мѣлка мѣме, отвѣри!“ И она вели: „Шѣ кучѣе, шѣ мѣче, шѣ пѣтлѣе, штѣ да-рѣчѣм?“ А оный реклэ: „Самѣ јѣла, самѣ ѣдговарѣла!“ И она отвѣри, улѣгнат уаволите, удаѣват-гу, намѣтат-ву црѣѣа ѣколо водѣнѣчко кѣло. Сабѣлѣто мѣјката чѣка, чѣка, нѣма-гу кѣркѣта да-дѣјде. И пѣјде на-дѣле и ги-срѣтѣе петлѣнцето, мачѣнцето и кучѣнцето и ги-прашѣе. Оный ву-кажѣле дека кѣрка-ву ѣ-удѣѣена и црѣѣата са-ву-намѣтани ѣколо водѣнѣчкѣто кѣло. Она не-верувѣла. Отишла и видѣла дека ѣ-ствѣрно. И видѣла дека на-друк кѣт-прѣѣиш злѣо, онѣ тѣбе те-снајде.

Станојка Додеѣска 1918 (Еленка Стоѣѣска 1985)

Дѣбровница

Стари ѣбичѣи

Ѣд-напрѣт ѣмашѣ ѣбичѣи млѣго поѣнтерѣсни. На-Вѣлѣгден помѣстат-се јѣјѣа, вѣчер и сабѣле се-ѣде у-црѣѣѣа. Напрѣѣват-се и мѣли лепѣиѣѣа и-у-ѣѣим се-стаѣи по-ѣднѣ јѣјѣе и се-испѣчат сос-погѣчката тѣа јѣјѣа. И сабѣле кѣт-пѣјдѣш у-црѣѣѣа си-пѣнѣсѣш за-дѣручѣк. И тѣмо у-црѣѣѣа се-чѣка да-се-прѣчѣстиш и тѣк се-врѣнеш дѣма. И кѣт се-врѣнеш ѣт-тѣј зајѣдѣш ѣт-тѣја јѣјѣа што са-

-ма́стени и то́ј што е-ста́вено у-пога́чката што-е испе́чено. Кя́т-се-врне́ш до́ма, та́к се-напра́ј ручо́к и та́к се-ру́ча. А́ма, та́к е-било́ мло́го енте́ресно и по́-е нема́ло. На-Вели́гден, на-п́рвиот, ако не́ на-сре́дњиот, к-й́дат копрѝви да-тра́жат. Й́дат копрѝви тра́жат за-зе́лник да-се-ме́си. А ти́ја да́нове ни́што се-дру́го не-рабо́ти. По-це́ли да́нове й́грат, по́јат, весе́лат-се, збе́рат-се дру́ги па напра́ват врте́шки од-др́во. Напра́ват еда́н-дире́к и зако́ват гре́да. И по-дво́йца се-в́ртат на-та́ј гре́да. Збе́рат-се пове́ке на́рот, па й́маше гу́сли та́га, не́кој сви́ри, а они́ја ко́ј му-се-й́гра, й́гра-си, весе́лат-се на-сви́те три да́на. Па й́маше собо́ри мло́го. Й́маше на-Спа́совден, на-Или́нден, на-Све́та трóвица, на-Бого-ро́дица. Ке-по́јдеш на-собо́р, ке-се-проме́њиш, што ке-обла́чиш: ке-обле́чеш паму́чна кошу́ља везена, чора́пи шарéни, сви́нски опѝнци, врци бе́ли от-коза́, напре́дено, напра́ени врци. И това́ немаше до́волно. Не́кој но́си по́нови опѝнци, не́кој и́цепени па-кр́пени сос-опу́ти; чора́пи шарéни, алови сос-цр́но ша́рки напра́вени. То́ј бе́ше мло́го енте́ресно, скута́чи шарéни. А́ма то́ј све се-е-работѝло. Тре́бе паму́кот да-се-испре́де, па-да-се-осно́ве, да-се-нави́е, па да-се-иза́тка. А на-прóлет се-бе́љи, но́си-се та́м по-ре́ка па се-бе́љи. И на-ру́ки се-ши́еше. Кошу́ља соши́еш, на-везеш и по́сле за-собо́р, се-гле́да ко́ј на́јубава кошу́ља но́си, најша́рена. Скута́чи й́сто така́ од-ву́нено. Испре́де-се ву́ната, помáсти-се па се-ша́ри и то́ј у-ткае́нето. Иза́тка-се ша́рена ску-та́ча, па шарéни по́еси се но́сеше, па подгу́шник се-но́сеше, рука-ви́ци шарéни, па́ри на-гу́ша, ти́ја не́кои ста́ри па́ри, сре́бро, дина́ри, на-полови́на кола́ни, ку́стеци плéтени. Та́к бе́ше мло́го поен-терéсно. То́ј-е све́ ручно́ изра́боту́вано. А са́га сва́к са́ка да-ку́пи не́што гото́во, да-е по́-на-ра́ат; а та́г мо́раш све́ да-го-зарабо́тиш, па та́г да-се-обле́чеш. Па и пр́тено се-тка́еше. Посе́јат коно́пје па-эсен она́м се-обере́, па се-но́си у-топи́ло, у-во́да, у-ви́р, сто́й по-една́ неде́ља, па се-изва́ди, су́ши-се; по́сле се-чу́ка, па се-вла́чи, па се-пре́де, едно́ за-осно́ва, едно́ за-у́тáк; а́ко-е за-кошу́љи по́тáнко се-пре́де, а́ко-е за-че́рги пр́тени по́дебéло се-пре́де. Па се-испре́де, па се-осно́ве, нави́е-се, па се-на-ра́збој иза́тка-се. И то́ј све́ се-е-ру́чно работѝло. А са́га на́род однема́ то́ку ни-сто́ка, ни-такво́ се-не-зна́е, коно́пје ни́кој не-са́ди. И на́родот са́га по́-е-слободен у-се́ло. Напрéт е-поима́ло ра́бота и понема́ње е-било́. Не-мо́же од-ни́каде да-се-сна́јде. Па́ри нема́ од-ни́каде, и то́ј ако-не-са-работѝле, коно́пје, паму́к да-се-сна́јде да-ку́пи, ако не-са-чува́ле овци, ко́зи, гове́да, та́г е-нема́ло од-ни́каде ни-да-се-прера́уе, ни да-зе́ме не́што за-обле́ка. Све-се-е от-то́ј живеáло.

У-напредњо време имаше и сировскари. И тај обичај е-млого ентересен. Там околу Водници сировскари се-зберат, гру-па мушкарци помлади и идат на-сирово. Зберат-се, договорот-се одек до-дек к-идат, коко кучки требе да-изодат за-тај ноќ. Идат ноќ. И договорот-се додек к-идат, како к-идат, што ке-прават, све тој и појдат вечерот по-сирово. Земат гусли, тропотало од-овци одвртат, навржат на-њим свонци. Тој беше млого смешно. Земат торби сваќ понесе по-една-торба и от-куќа на-куќа идат. И отидат кај-газда тамо и му-благосиљат: те коко имал овчици токо да-имал дечица, благосиљат-му тамо. И он-ни от-све даде. Дадэ-ни брашно, даде-ни леп, даде-ни сланина, даде-ни пиперки, јајца, кој што-има, от-све ни-даде. От-таа куќа почнат да-се-веселат, да-викат: „Сирово, сирово!“, па отидат на-друго место, у-друга куќа. Па там благосиљат, па ги-там дару-јат от-све. Како у-предња куќа што са-ги-дарувале и тамо ги-дарујат, брашно билó, сланина, кој што-имал, све ни-дајат. И онí за-тај ноќ млого кучки пројдат. После идат и-дан. Еден-ноќ и еден-дан се -иде това. Данот кат-се-растураат, договорот-се каде да-се-растураат, там кај-некого. Тој што-збрале све там однесат. Однесат тамо и за-вечера от-тој прават. Сланина зберат, сушеници зберат, брашно царевично зберат. Так се-е-правило качамаќ, качамаќ со-сланината направат за-вечера. Веселат-се, играт, појат, и тој све што-зберат после изразделат, на-сваќ да-има исто. И так сабалето отидат-си дома и сваќ си-однесе дома.

А исто так цаламари са -ишле за-истиот тај дан. Ама тој постари мужи. Зберат-се групи и се-облечат, направат едан бабица, едан дедица и по-десет души, по-дванаете са-ишле. И тај што-е бабица облечат-го све у-женски дреи: кошуља, шајак, skutача, чорапи женски, шамија, грудник, пес, све женско облече. И идат по-село и некој не-може да-го-препознае, некој го-препознае. А исто идат и тија како сировскарите, от-куќа до-куќа, збират и онí, веселат-се, прават смешки по-мала. Так не-е-имало како сага што-има игранки за-празници државни, а так така се-е-народот збирал, на-такви начини. Прават-се седелки, па на-седелки прикаски се-кажујат. И туј коца време е-проодило зиме, онака не-пробди. Так морале да-се-збират на-седелка. Ако не-се-збират, не -мож жени да-испедат. Так е-имало вуна млого. Пртено, конопје е-имало многу. Зберат-се жени по-коца на-едно место, па и-мужи дојдат, па-седнат, па-кој знае прикаски повеќе да-каже, кој песни кажуе, кой играт, кой појат,

пómлади така, кой си-прéдат, кóј плетé. И свé така сá нóк рабо-
тíле, а за-дán нé-е-имáло врéме. Дán па-дру́ги ра́боти рабóтат.
Зíме кóј íде шúма да-донéсе, стóка да-си-ра́њи, кóј íде слáма
да-донéсе. И тáк е-имáло ра́бота коцá у-сéло, а сáк тóко стóка
нé-се-чúва, нéма кадé да-се чúва.

Ратка Стоевска 1928 (Еленка Стоевска 1985)

КРАТОВСКИ ГОВОР

Крашово

Прави́на и кривина

Бíле дво́йца бра́ка. Они се меѓусóбно мно́го дечка́ле. И едánјо вика́л: „Прави́ната е úбава“, а дру́гијо вика́л: „Кривíната е úбава. Сáс-кривíна свé ќе-добíеш, ќе-бидеш богáт, ќе-стáнеш свé, а сáс-прави́на нишчо, бра́те“. И чина́ле-се на-бáс: ако-добíе кривíната, на-дру́гијо бра́т да-му-ги-извр́те óчите, ако-добíе прави́ната, па-óн да-му-ги-извр́те óчите на-бра́та-си. И искочíле на-сока́к и сретна́ле едán калу́ѓер. „Чичко-калу́ѓере, ќе-ни-каéш пра́во, кóје-е поúбаво: прави́ната или кривíната?“ „Кривíната е-поúбаво“ река́л калу́ѓеро. А тóј бíл гáволо претвóрен у-калу́ѓер. „Видиш-ли, бра́те, дека-кривíната е-поúбава!“ Пóтамо íшле и-сретна́ле едán влади́ка. „Дедо-влади́ка, шчó-е пóарно: кривíна или прави́на?“ А тóј, гáволо пá претвори́л-се у-влади́ка и ви́ка „кривíната е пóарно“. И отúј пóшле. До-три́ ќе-прашúет. Сретна́ле едán пóp, прашáле-га. Пá гáволо претвори́л-се пóp, и пá река́л „кривíната е пóарно, она ќе-добíе“. И изврте́л-му-ги-óчите на-бра́то и остави́л-га. И човéко, тáј без-óчите шчó-е, тáј бра́т гребáл такóј и дошáл до-еднó дрéво. И качи́л-се на-дрéвото. И óколе срéт нóк дошле гáволите. И почна́л тáј гáвол да-се-фáле шчó направи́л. „Јá направí-се на-калу́ѓер – вéли, па на-пóp, па на-влади́ка, па свé кажувá дека кривíната е úбава“. И óни смејáле-се. И пá се-обрна́л и река́л: „Ама да-знаé тáј човéк шчо óчите му-се-извр́тени, да-знаé от-овóј íзворче да-си-измиé óчите, ведна́га ќе-прогледне. Ако úшче една́шка ако-се-измиé, ќе-на́јде пáри, ќе-збогатéе мно́го“. Ова́ј гóре свé слúша. И оти́шле-си гáволите, нé-га-видéле. И óн спа́дне на-саба́лето, човéко, на́јде-га íзворчето, изми́л-си óчите. Изми́л-се и прогледне. Úшче

еднашке се-измие, и гледа тамо нешто ласка. Отиде да-виде, гледа – пари мно́го, еда́н куп зла́то. Збере, збере у-то́рба и по крòтко до́jde-си до́ма. Почна́д да-си-живе́е богáто, да-ги-обла́ча де́цата, да-ги-у́че у-чкòбла, да-си-живе́е у́баво. Бра́т-му завиде́л-му, и праша́д-га: „Бра́те бе, о’де́ка-ти то́ј има́е стекна́? И очи, е́ве прогледна́, и све́ то́ј?“ „Е-е-е, не́ли ти-ви́кам ја́ правина́та е у́бава, правина́та ќе-победи́“. – „Е па, до́бро, извр́ти-ми-ги са́га ти́ о́чите и ја́ да-би́ду како-те́бе богáт“. И бра́то изврте́л-му-ги о́чите. И он качи́д-се на-др̀вото, и до́шле га́волите па и почна́ле да-се-ка́рат: ко́ј му-кажа́ на-та́ј ко́рав чо́век, ко́ј му-кажа́ дека-ке-прогледне, дека́ пари́ ќе-добие́, ко́ј му-кажа́? И едно́ ма́ло га́волче ре́кло: „А́ми, го́ре еда́н чо́век има́, та́ј не́ е-слуша́д и та́ј е-кажа́д“. И они́ звика́ле „спа́гај до́ле ти́ бе!“ Симна́ле-га до́ле и едно́ тепа́е му-да́ле, еда́н ку́тек му-да́ле и оти́шле-си. И по́сле чо́веко по-крòтко оти́де-си до́ма охка́јке, плаче́јке. Оти́шад-си до́ма и му-ре́че на-бра́то: „Е-е-е бра́те – ре́че – ни-и́зворче најдо́, ни-па́ри најдо́, и натепáа-ме га́волите и е́ве-ме како́ шчо-ме-гледа́ш, ќе-си-у́мру ско́ро“.

Стефан Чепишевски 1900 (Стојан Трајковски)

Крајово

Свадбен обичај у Кратово

Сефтé кáт-се-пòчне свáдбата, се-пòчне у-сре́да. У-сре́да до́jde ашчи́ка, та́ј же́на шо-ка́не. Покáнет-се родни́ни. Има́ ашчи́ка и-у-дево́јчето. У-ди́скозо ста́вет сапун, те́д, бамбо́ни, па́ри за-амáм, ши́ше ви́но, ле́п, га-спра́вет ди́скозо, се-испра́те та́мо, сна́ата цели́ва-гу ру́ка, прима́ бакши́жо, и-ка́т-се-испра́те ашчи́ката, мла́дата цели́ва-гу ру́ка и-гу-дару́је чора́пи, а-родите́лите гу-да́дет па́ри. У-четвр́та^{ак} дево́јката си-пока́не њóјни другáрк’и и-же́ни по́стари и-си-и́дет у-амáм. У-амáмо бо́ја ву-ста́вет на-дево́јката – адéт-е или-се́дã^{ам} или-де́вет, све́ на-те́к. Ве́чер у-четвр́та^{ак} ќе-пои́грат. У-пéта^{ак} до́jde ашчи́ката, ста́ве-се сени́ја. Ка́т-се-се́је бра́шно, сви́ го́сти нао́коло гле́дав и една́ дево́јка у-та́тко и-ма́јка са́^{ас}-чéвре на-гла́ва ме́се ле́п; погáча се-бр́зо испéче, испéчет-гу пот-вршниќ желéзã^{ан}. До́jde младоже́ња, де́вер и-едно́ му́шко де́те: младоже́њата заста́не спрема-слáнце, ша-фе́рката и де́веро ск’и́нет-гу погáчата, сите́ тра́жет у-њу́ма па́рата. По́сле дајре́, га́јда, тупáни. Нату́рет у-ди́скозо младоже́нски

Фѣстѣн, венѣ^ац, рѣба и-бакшиши шо-ѣма на-роднините, фѣстѣн-лѣк (три метра штѣф), тѣј се-зѣме на-глава, ашчѣката нѣсе сѣмо рѣбата, свирачите пред-ниѣа. У-пѣтѣ^ак и-мумурѣска се-варе, бес-мумурѣска свѣдба не-мѣже. И-замѣсѣк се-правѣ. У-субѣта вѣчер у-мѣмата се-канѣт свѣ блиск'и роднини и-девојк'и, а-у-младо-жѣњата ѣма вѣчѣра, ама сѣмо девојк'и. У-субѣта и-младожѣњата га-вѣдет у-амѣм да-се-бања. Вѣчерто ѣма вѣчѣра, облѣчет-се у-шалвари и-нарѣдет-се с-алтѣни до-пѣпѣ^ак. Тѣј га-вѣкат мѣмина вѣчѣра и-мѣмино ѣро. Мѣмчѣто га-одвѣдет на-шарѣно ѣро у-мла-дата невѣста. Там бѣдет прѣчѣкани. Младожѣњата сѣдне у-кѣше, едѣн гу-вѣде млада́та невѣста, напу́не еднѣ ча́ша пу́на вѣда шер-бетлиѣа и-се-лѣжет – излѣжена-е млада́та невѣста, до-три пу́ти се-лѣже, по́сле стѣнет, ѣграт ѣро, се-нафѣнет мѣжи, жѣни, ерг'ѣ-ни, девојк'и, и-се-разѣдет. У-недѣла саба́ле ѣдет сѣс-та́јфа. За-да-облѣче младожѣњата дрѣите ги-мѣрет на-кантѣр три пу́ти. Младожѣњата сѣ^ас-неко́лко другѣри довѣдет кѣмо сѣ^ас-пу́но го́сти, а-по́сле старѣјковата та́јфа. Деверѣ е-свѣ сѣ^ас-младожѣњата. Па-трѣгнет за-млада́та невѣста да-гу-зѣмет за-у-црѣква. Се-но́си дѣскус сѣ^ас-тѣд, кондѣри бѣли, и-авлиѣа, венѣ^ац. Свѣатовите испѣјет еднѣ пѣсна. Млада́та невѣста е-затвѣрена и-га-прегледа прѣку сѣтѣто и-прѣтењ младожѣњата. Искѣчет свѣатовите и-ѣдет за-црѣ-ва, застѣнет у-при́прата, чѣка по́по да-зѣме па́ри; етма́-шикѣр се-принѣсе у-чинѣче, свѣ го́сти улѣгнет, а-млада́та невѣста остѣне на-вратѣта, искѣчат свѣка́ро и-свѣкрѣвата сѣ^ас-ибри́к, самѣн лѣп, свѣка́ро фрла, префрла ечмѣн три пу́ти, а-невѣстѣта дарѣѣ-га свѣка́ро; и-донѣсет еднѣ дѣте мѣшко, дарѣѣ-га и-дѣтетѣ сѣ^ас-ко-шу́лче. На-огништѣто фрлет со́д и-со́ло пу́ка. О́коло порѣчак зѣмет свирачите и-двѣ ко́ња, отѣдет по-дарѣвите на-млада́та не-вѣста, натовѣрет-и сѣс-свѣрк'и, донѣсѣт-г'и. Вѣчерто се-мрѣкне, ѣколо ѣсѣ^ам са́ат к'ѣдет да-довѣдет алѣд нѣсет на тепсиѣа, а-старѣјкѣто да́де вршник бакшиш, пи́јет, по́јет, весѣлет-се, вѣчѣ-рат. По́сле ашчѣката донѣса двѣ гла́вици кромѣт, па-да́вет бак-шиш ко́ј ко́лко милѣѣе. Ка́т се-навѣчерат, ми́јат-си рѣк'ите, кѣ-стѣнет, ѣграјат ѣро у-двѣришчѣто, ѣграт-си и-се-растѣрет. За-у-понеде́днико останѣѣ старѣјковицѣта, ашчѣката постѣле, до-вѣдет-гу невѣстѣта; ѣна бацуѣ рѣка на-сѣте. Деверѣвата ма́јка гу-соблѣче. Сабѣлетѣ у-понеде́днико ведна́га тупѣните ѣдет на-чѣшма. Млада́та невѣста се-облѣче у-сво́јте дрѣи, зѣме ибри́ци, па́лет вѣфти дрѣи, керемѣди трѣшет, сѣ^ас-тигѣници свѣте до́јдет.

*Железница***Лисица и еж**

Лесицата и Јежо се-облагале да-идет да-крадет грóјзе. Доаѓа онај гáзда у-лóјзето и-глéда нéшто бéре-му грóјзето. Онај гáзда шó ќе-напáви, вáне ископа длибóк шáнãац, зéме нату́ра шу́ма озгóр. Дóјде Јежо на́прет а-лесицата по-нѐга да-бéрет грóјзе. Јежо пропáдне и-лесицата пропáдне у-нѐга. Пóсле се-пítат јежо и-лесицата како да-напáвет да-иско́чет. Питá јежо лесицата, речé: „Тí млóго лáжи знáјеш; Сáга како да-се-спáсемо, гáздата ќе-нè-вáне жíви“. Лесицата рéкла: „Млóго лáжи знáм, амá не-знáм како да-се-спáсемо“. А-јежо речé: „Јá до-двè-трí знáм. Нáшата свршí, дáј да-се-здравýјемо“ (да-се-здравýјет, демéк ќе-погина́ле, ќе-дóшãал гáздата). Јежо убоднáл-гу лесицата, а-онá га-исфрли сãаc-ãрнката. Пóсле óн си-побегнáл, а-лесицата останáла. Пóсле кáт-га-исфрли́ла, викнáла: „А-јá како да-се-спáсу?“ Јежо одговáра: „Тí ќе-се-напáвеш у́мрена, кáт-ќе-дóјде ујýтро гáздата, ќе-поглéдне и-ќе-те-изнéсе и-ќе-те-остáве, а-тí пóсле ис-шу́ма“. И-ујýтро доáѓа гáздата, глéда лесицата умрéна. Изнел-гу и-оставíл-гу, а-онá ванáла шу́ма.

Вид 1999 : 179

*Лесново***Мливар и воденичар**

Ошéд нéкој мливар на-воденица. Кáт отíшол пречекáл-го воденичáро, растоварíле тáму, ставíле да-се-мéле жítото. Мливарó бíл глáден и-рéкол на-воденичáро: „Јá-сум глáден“. И-му-рéкол воденичáро: „Лесна рáбота, ќе-се-најáдеш, от-тéбе брáшното, од-мéне пóсольоко. И замесíле цéлата стрáна од-магáрето и кáт-гу-испéкле погáчата, оставíле да-стíне. Рéкол воденичáро ќе-се-надлáжýјат; кóј нáјвише ќе-лáже, на-тогóва погáчата ќе-остáне. Паднáло рéт тáј мливарó да-лáже. Рéкол: „Кáт бéше тáте жíв, орéме сãаc еднá трмкa и сãаc-едén бíвол; тáте дáнáске орд и оставíл трмката и бíволо на-нívата. Јýтре отíде тáте пá да-óре. Нéкој укрáд и трмката и бíволо. Тé-го тáте пá си-дојде наљýтен, земá петéло и качí-му сéдлото, јанá петéло и тргна да-тражи трмката и бíволо. Ишéд, ишéд, и нáшол трмката, бíволо немáло-го. Јýтрето тáте докарá трмката и дојáа-си петéло. И

кѣт-да-сѣмнеме от-петѣло сѣдлото, отвориѣд сѣдно. Питѣме едни човѣци штѣ е лѣк. Да-се-искаѣца еден ора и да-се-наoble рѣната“. И није тој направѣме. Кѣт поcле два-три дѣна на-петѣло изникнѣ ора. Надојдѣа врѣпци, на-орао направѣја гнѣзда. От-тија гнѣзда се-направѣ зѣмња на-орао врc-петѣло. Тѣте качѣ-се озгѣре и го-изора. Насејѣме-го овѣс и стѣлно доваѣа еден зѣец, пѣсе-го овѣсо. Тѣте земѣ брѣчо и ојдѣ да-го-чѣка. Дошѣд зѣецо да-пѣсе, ма-на тѣте со-брѣчо и го-заклѣа. Зѣецо искара еднѣ тефтерче и у-тефтерчето пишуваѣло: на-мливѣро погѣчата, а воденичѣро ништо“.

Злейово

Лисицата и вуко

Бѣло зѣмно врѣме, кѣт-имѣло нѣго снѣк. У-пѣлето лисицата бѣла нѣгу глѣдна. Одеднѣш осетѣла мирѣзба на-рѣба, отрѣала на-пѣто и-видѣла еден човѣк дека-ѣде сѣс-кѣла рѣби. Лисицата легнѣла на-пѣто и преправѣла-се божѣ е-умрѣна. Кѣт-гу-видѣд човѣко, помислѣд-си: „Тѣ дека бѣла скрѣката, кѣ-си-напраѣам на-жѣна-ми пѣдка“. Ванѣл-гу за-опѣшката и врлѣл-гу у-кѣлата врз-рѣбите. Колѣро бѣд свртен сѣ^ас-грп на-кадѣ лисицата и оваа ги-исфрлѣла сѣте рѣби на-пѣто. По-еднѣ врѣме те ти-го-вѣко оздѣле. Он гу-прашѣд лисицата: „Одѣка, мори-лисицо, ги-улови рѣбите? Ај научи-ме и-мѣне да-си-ванам нѣкое рѣпче“. Лисицата му-рѣкла: „Лѣсна рѣбота, сѣд ако-сѣкаш. Врзи-си еднѣ кѣтле за-опѣшката и-клѣкни у-јѣзо пот-кѣлото у-воденицата, до-јѣтрето рѣби кѣлку сѣкаш“. Вѣко направѣд како што-му-рѣкла лисицата, ѣма јѣтрето сабѣле кѣт сакад да-стане, опѣшката му-бѣла замрзнѣна. За-тој врѣме лисицата почнѣла да-вѣка: „Воденичѣре, вѣк пот-кѣло“. Воденичѣро искочѣд да-видѣ, а лисицата улегнѣла у-нѣтре и намачкѣла-се по-главата сѣс-кашата што-воденичѣро си-гу-направѣд за-једѣње. Воденичѣро сѣ^ас-лѣсто испокѣцѣд-го вѣко и вѣко рѣпѣкѣи скинѣл-си-гу опѣшката. Лисицата го-залитнѣла, застанѣд на-пѣто и почнѣла да-стенка божѣ е-бѣдна. Вѣко се-сожалѣд, земѣл-гу лисицата на-грп да-гу-нѣсе. Лисицата почнѣла да-вѣка: „Бѣлен здрав нѣсе, бѣлен здрав нѣсе“. И кѣт-гу-запрашѣд вѣко: „Штѣ зѣбреш, мори-лисицо“, ѣна му рѣкла „Бѣјам-си на-главата да-ми-оздравѣе“.

Злешово

Кумо и ајдуците

Било некое момче сиромашко, па-се-оженило. Имало едно девóјче сиромашко. Викнало кум да-му-биде еден човек, па-земало половин аспра за-венчанката. Кумо гу-платил венчанката на-попо. Заминало три години време. Рекла невестата: „Имаме кум, сакам да-идам на-гости, ни-е он дошад у-нас, ни-ниа у-него. И-момчето рекло: „Ја-сам-му на-него борчлија, срам-ме-е да-идам“. Ама дошад кумо у-ни на-гости. Виделе-го од-далеко. „Тé-го кумо у-нас на-гости, како ќе-го-пречекаме“. Он рекал: „Дај-ми новите алишта, ќе-се-облечам, ти запали-ми свеќа“. Дошад кумо, погледнал, сетил-се дека не-е-умрел, заседнал, замркнул и не-си-иде. Мркнало, кумо рекал на-кумицата: „Ај да-го-носеме у-црква“. Земале, однеле-го у-црквата, а-он не-мрднал ич от-срам. Рекал кумо на-невестата: „Ти с-иди дома, ја ќе-го-чувам“. И она си-ошла дома, он седнал да-го-чува. Имало ајдуци, плењавале по-народо, собирале пари по-свето. Украле сабја а-од-негде и-носиле, и-ноќта да-заминат покрај-црквата си-рекле да-запал'ат кандило да-си-дел'ат парите. Улегнале, запалиле кандилото, поделиле-си парите и за-сабјата се-заспогаѓале. Рекал некој: „Чекај да-маанам овај мртóвец дали ќе-се-пресече“. Овај рипнал и рекал: „Станујте мртви да-ваќаме живи“. А-кумо од-гробиштата рекал: „Сите-сме на-ноги“. Ајдуците от-стра сите умреле и-овај (кумо) и-кумашино земале парите и поделиле-си-ги и-кумашино врнал половината аспра на-кумо. Како дошле така пршле.

Долни Шубол

Девојка змија

Бил еден човек беќар. Немал свои овци, па се-оцењавал да-пасе туѓи овци. Еден пут тргнал од-едно село у-друго. Одеќи залутал низ-една планина и се-загубил. Лутаеќи така почнало да-мркнува. Он се-уплашил дека-нема дека да-ноќева. И нај-после видел една колиба. И си-помислил: „Ќе-иду у-таа колиба; ако-има човеци, ќе-преноќевам кај-ни, а ако-нема, ќе-накладу бгин и ќе-ноќевам сам“. Отишел прет-колибата и видел човеци. Потражил да-преноќева и они го-примиле. У-колибата имало

мнозина човѣци. Имáло еден старец сос-длáга бѣла брада, имáло и една úбава девојка. Сѣвда се-викала. Вечерáле и легнале да-спíјат. Кáт се-разбудíд човѣко сабалето, чýд дека-старѣцо ги-распоредýва човѣците на-рáбота. На-девојката ñ-рѣкáл: “Тí, Сѣвдо, ќе-íдеш у-тóј сѣло. Дáнáска е-недѣла. Тáмо íма трí човѣка што-ќе-собíрат аргáти да-им-жнѣат. Двойцата се-сиромáси, а еденио е-богáт. Нóгу е-скр́жав и собíра аргáти бес-пáри. Пóшто-е óн богáт, дáва пóдобра рáна и пíење, аргáтите ќе-отíдат тáм. Тí ќе-отíдеш на-негóвата жѣтва, ќе-се-ствóреш змíја, ќе-се-скрíеш пот-пр́вио пóлок што-ќе-бíде пресѣчен. Дóма нѣкои ќе-дóјде да-го-зѣме пóлого, тí ќе-го-уáпеш и óн ќе-ýмре“. Овчáро какó го-чýд тóј, протегна́д-се, накашлáл-се, станáл, зѣмáл-си тóрбата и стáпо и си-тргна́л да-си-óде. Отáмо излѣгод от-плáнината, прашувáеки отíшел у-тóј сѣло. Нашóл-гу кúката на-богáтио човѣк и прет-кúката видѣл какó се-насобрáле нóгу аргáти. И óн рѣкáл на-домáкино: „Дáј-ми срп и јá ќе-ти-жнѣју“. – Срп ќе-ти-нáјду, áма не-дáвам пáри“. – Дóбро, јá ќе-ти-жнѣју бес-пáри“. – И такá, земáл срп и отíшел на-жѣтва. Кáт-почнáле да-жнѣјат, за-да-нѣ-го-погрѣше пр́вио пóлок, оставíл стáпо до-нѣго. Кáт-почнáле да-ги-врзúват аргáтите пóлозите, домáкино се-пружíл да-го-зѣме тáј пóлок. Овчáро му-рѣкáл: „Јá ќе-го-зѣму“, и обрнáл-го пóлого со-стáпо и видѣл змíја. „Áјде, рѣкáл, Сѣвдо, стáни како сíноќа што-бѣше“. Кáт ñ-повторíл нѣколку пúти, óн дигнáл стáпо и рѣкáл: „Станúвај или ќе-ýмреш“. И удрíл сос-стáпо покрај нýма. Змíјата се-створíла девојка и станáла какó што-бíла вѣчерта. И óн фрлíл српо и стáпо, фанáл-си девојката и одвѣл-гу дóма. Óткако гу-земáл за-жѣна, óна му-рѣкла: „Јá ќе-ти-бíду жѣна, áма ќе-живѣемо длáго врѣме. У-живóто се-случúва сѣ нѣшто. Áко ми-се-нѣкојпут налúтеш и да-ме-удáреш, немóј да-ме-удареш сос-јýже и да-ме-рѣчеш „змíјо“, заштó ќе-се-ствóру пá змíја. И на-тóј íма сáмо еден лѣк, што-не-мóже да-бíде: да-ме-целíва човѣк у-чѣлото да-се-ствóру пá жѣна“. Áма тóј бíло судѣно тáка, живѣáле нóгу врѣме, оженíле сíнове, дáле и кѣрка, и еденпúт, óна вѣке бáба, седнáла да-ткае. Мúжо ñ-се-нѣшто налутíл, удрíл-гу сос-јýжето и рѣкáл „змíјо“. Óна се-створíла змíја и се-свíла кóло под-рáзбојо. Собрáле-се óколе нýма сíнове, кѣрки, унúци, и нíкој не-смеáл да-гу-целíва у-чѣлото. Кáт-дóшел зѣто (от-кѣрката) рѣкáл: „Бáбата ме-и-такá милýеше, нѣке да-ме-уáпе“. Наведнáл-се, целивáл-гу у-чѣлото и óна се-створíла жѣна. Бáбата го-пригрнáла и го-исцелувáла. И затóј сáга бáбите ги-милýват нáјвише зѣтовето.

ОВЧЕПОЛСКИ ГОВОР

Овчеполско

Преош

Мечката и лесицата

Нáшле-се едã^{ан} дãн у-гóрата мéчката и-лесицата. Вика мéчката на-лесицата: „Има-ли од-нéшто, кумо-лијо, да-те-стрá?“ Вика лесицата: „Од-ништо нé-ме-е стрá, сáмо ме-е-стрá од-чó-векã^{ат}“. Вика мéчката: „Штó-е тóа чóвек?“ Вика лесицата: „Сé-ди мáлку, кe-видеш штó-е чóвек“. Спáднáле до-едã^{ан} пýт. Идe едно-дéте и-и́гра-си по-пýтã^{ат}. Видé-га мéчката и-вiкна: „Тóа-ли-е чóвек?“ Лесицата вика: „Тóа нé-е чóвек, тóа кe-бiде чó-век, ама-пóсле“. И-пá сéдев. Идe едã^{ан}-стáрец, и-пá вика мéчката: „Овóа-ли-е чóвек?“ Вика лесицата: „И-тóа нé-е чóвек?“ „Тóа бiд чóвек, ама-прóшã^{ад}“. „Епа-дéка-е чóвекã^{ат}?“ – вика мéчката. „Сéди оште-мáлку, кe-дóјде чóвекã^{ат}“. Сeдeлe мáлку и дóшã^{ад} ловцијата. Вика лесицата: „Бéгај да-бéгаме“. Вика мéчката: „Па зãр-от-тóа се-плáшеш?“ Бãш к-и́дем да-га-вiду штó-е чóвек. Отiде и-му-сéдна на-пýтãт. Видé-гу ловцијата, сiм-на пýшката и-гу-уби. Вика мéчката: „Проклéта дá-си, лесицо, заштó нé-ми-кажá дeка-чóвекã^{ат} нóсeд грóмови“.

Дане Донев (Јордан Поповски 1960)

Сошош

Настрадаин-оца

Настрадаин-óца ймал едã^{ан} сiн. И-óцата и-сiнã^{ат} се-прáвев кóј от-кóга пóвечко да-знáе и-кóј йма пóвечко пријáтели. Сiн-му вика: „Јá ймам пóвечко пријáтели“. Настрадаин вика: „Јá ймам пóвечко“. Дóбро – рéкã^{ал} Настрадаин-óца – чiм ймаш тi пóвечко, вiкни-ги да-ги-вiду кóји-сã и-дáли кe-дóјдев“. Сiн-му чiнал áбар по-пријáтелите да-дóјдев, áрно-ама не-дóшã^{ал} нiкóј. Настрадаин-óца рéкã^{ал}: „Јá кe-ги-викам мóјите, кe-видеш дáли нема да-дóјдев“. Стóрил áбер по-нéговите пријáтели и-дóшле свiте. И-му-рéкоа: „Штó нè-викаш, Настрадаин-óца?“ А-óн рéче: „Па-да-се-видеме и да-нè-се-забрáвемо“. По-тóа направил вечéра, јáле, пiле и-си-отiшле. Сiн-му на-тóа не-признал и-пá се-

-в“

дѣн-оца вика: „Ке-те-излѣжев тебе и ке-ти-гу-зѣмев џабе“. Овај не-се-предаваше и-рече: „Ке-гу-тѣрам на-пазар“. Отерал-гу на-пазар. Прашувале-га сѣте: коџку пѣри ѣ-сака, а-ѡн рѣка^л: „иља-до грѡша“. Сѣте му-викале: „Убава-е биволицата, само да-не-ѣ-са ѣшите и рѡговите“, и-му-викале да-г'и-пресече. Такој овај г'и-исекал ѣшите, рѡговите, нѡг'ите, и-пѡсле му-гу-земале џабе.

Коле Јанев (Јордан Поповски 1960)

Вид 1999 : 179

Соѣош

Кѣплук и дванаѣс ловџѣји

Тргнале дванаѣс дѣши на лѡв у неѡја плѣнина. Ама одѣле дѣлго време и не-сретнале ништо. Одѣле, одѣле и комај се-за-морѣле решиле да-се-одмѡрат. Арно-ама у последѣн момѣнт видеѣле една-дѣпка и решиле да-ѡдат сѣте. Кѣд-отишле тамо, видеѣле дѣка имаѡ гѣбриште од-ѡвци. И воѣтата на-овѣје ловџѣји наредѣл да-улѣзат унутра да-видев што ѣма. Кѣд-улѣгле сѣте, дѣпката се-затвориѣла сѣс-едѣн голѣм камен што-га-дотерѣле дванаѣс коѣи бивоѣшки. И кѣт-кѣплукѣт ги дотерѣл ѡвците, затвориѣл-ги и ги-измуѣл ѡвците и напунил пѣдесе кѡтла млѣко. Кѣплукѣт бѣл голѣм ѡвек и силѣн. Каменѣт што-бѣла затворѣна дѣпката га-тргнаѣл лѣсно, улѣгѣл у-нѣма и седнаѣл да-вечѣра, ама ловџѣјите не-ги-видѣл дѣка са-унѣтра. Кѣда га-испиѣл млѣкѡто што-бѣло у-кѡтлите, легнаѣл да-се-одмѣра. Ама овѣе што-бѣле унутра и-бѣло стра ѣ ѣдниѣт од-ловџѣјите отѣшѣл и се-ѣавѣл на-кѣплукѣт. А кѣд-га-видѣл кѣплукѣт се-зачудѣл и прашѣл од-дѣка ѡн ѡвде. И прашѣл како му-ѣ-ѣмето. Ловџѣјата му-рѣкаѣл дѣка се-вѣка Ниѡој. Кѣплукѣт рипнаѣл да-га-дѣве за-шиѣа. И ловџѣјата му-рѣкаѣл дѣка ѣма ѡше. И кѣплукѣт ватиѣл двоѣца од-нѣм и ги-ставиѣл на-ѡгин, ги-испѣкаѣл и ги-изѣл. Друѣиѣт дѣн кѣплукѣт пѣ ги-пуштиѣл ѡвците на-пѣсење, а останѣтите ловџѣји останѣле у-дѣпката да-миѣлев како ке-се-спѣсев. Вѣчерта кѣт-ги-дотерѣл кѣплукѣт ѡвците, ѣстѡто га-направиѣл како ичерѣш-ниѣт дѣн. Устѡто га-направиѣл и трѣтиѣт дѣн. Останѣле ѣште шеѣ ловџѣји и почнаѣле ѡште пѡвеке да-крѡев плѣнови да-избѣгат, зашто и нѣм и-идѣло рѣдѣт. Мнѡгу се-чудѣле како ке-ѡтвѡрев

дупката. Ловцијата Нíкој рéкáл да-најдев дванаése óка вíно. Претражи́ле-гу дупката и на́шле вíно. И вéчeрта кáд-дóшáл кíплукáт дóбро се-најáл и овáј Нíкој му-пришáл и му-га-дáл вíното да-се-напíје. Кíплукáт га-земáл вíното и га-испíл цéлото и се-опíл. А ловци́јите земáле-га рáженáт, ужештáле-га и му-га-забóле у-óкото. Кíплукáт почнáл да-вíка за-да-му-дóјдат на-пóмош дрúгите кíплуци, зáшто имáло у плáнината пúно кíплуци. Кáт-чúле дрúгите кíплуци, óни дотрчáле пред-дупката и прашáле кóј вíка. А ловци́јата одговорíл: „Нíкој“. И тíе пá прашáле кóј вíка, а овáј пá рéкáл Нíкој. И помислíле кíплуците дека овáј кíплук ги-лáже и си-отíшле, а ловци́јите га-на-терáле кíплукáт да-отвóре. И кáд-отворíл кíплукáт, овíја, ловци́јите, наметнáле по-еднá кóжа от-кесáмите и зáедно сáс-óвците отíшле до-еднá рéка. И тáгáј óвците ги-оставíле, а óни прéшле преку-рéката. Кíплукáт íшáл по-нíм до-рéката и тáмо пóшто бíл слéп рипнáл у-вóдата и се-удавíл. И такóј шестíната ловци́ји се-спасíле и си-отíшле дóма.

Сойош

Троица браќа

Си-живејáле троица браќа у-некоја далéчна и непознáта плáнина. Сíte живејáле у-слога. Áрно-ама едáн дáн реши́ле да-íдев сíte у-грáт. Кáда дóшáл тáј дáн, сíte тргнáле на-пúт. Дáн-нáт и-се-погодíл лóш, зáшто врнáло дáш, дувáло вéтáр. И тáкој на-пúт ги-ватíл нóкáт. И реши́ле да-одмóрат. Áма немáле óгин да-запáлев. А некуде у-плáнината видéле дека-горéл óгин. И нáј-старијат реши́л óн да-íде да-донése óгин. Кáд отíшáл тáмо, видéл едáн стáр чóвек сáс-бéла бра́да. Се-поздравíл и вéднáш му-потражи́л óгин. А стáрáцáт му-рéкáл да-сéдне мáлку да-се-одмóре. И у-тáј момéнт запојáле пéтли, а стáрáцáт га-прашáл зaштó пóјев пéтли. А овáј рéкáл дека кe-се-мéне врéмето. И стáрáцáт га-претворíл у-магáре и га-врзáл за-еднó дрво. Двоицата браќа чекáле-га да-се-врáте нáјстаријат брáт, áма кáд-видéле дека га-нема, реши́ле да-íде срднијат брáт. И óн отíшáл. Ѐсто-то му-се-случíло и на-нега. Нáјмалијат брáт чекáл, чекáл и óн реши́л да-íде. Кáд-отíшáл тáмо, поздравíл-се сáс-стáрáцáт, сáс-гóспода (стáрáцáт бíл гóспод) и óн прашáл за-браќа-му, питáл дáли са-довагáле óни. А стáрáцáт му-рéкáл дека не-са-довагáле

и му-рѣкъл да-сѣдне и да-ги-почѣка да-дѡјдев ѡни, браќа-му. И овај се-сложыл и останъл да-чѣка. И па почнале да-пѡјев пѣтли. И старѣцѣт га-прашал дали знаје зашто пѡјев пѣтли. А нај-малиѣт брат рѣкъл дека тѡа гѡспод знаје и станъл да-си-ѡде. Старѣцѣт станъл и му-ги-дал двѣте магарѣња и му-рѣкъл да-се-служи сѣс-нѣм догодѣн, а парите што-ѣ-ги-спечале да-ги-чѣва и догодѣна у-ѣстото врѣме да-ги-дотѣра магарѣњата на-ѣстото мѣсто. И ѡн, најмалиѣт брат поступил как што-му-рѣкъл старѣцѣт. И кѣт-дѡшло врѣме, земъл-ги парите и магарѣњата и ги-отеръл на-ѣстото мѣсто от-куде што-ги-земъл. Тамѡ па га-чекъл белобрѣдѣстиѣт чѡвек. Па се-поздравиле и седнале. И старѣцѣт земъл-ги парите и почнал да-ги-дѣле на-трѣ купа. Малиѣт се-зачудыл зашто ги-дѣле такој парите. И старѣцѣт му-рѣкъл да-се-обрне на-страна. И ѡн, дѣтето, га-сторыл тѡа, обрнал-се, и после кога се-свртѣл имало што да-виде – до-нега седѣле браќа-му. Старѣцѣт па ги-претворыл у-чѡвѣци. И такој парите ги-поделыл на-сите и и-рѣкъл да-си-се-вратат дѡма. И такој поново браќата среќни и весѣли што-се-па сѣте заедно вратиле у-нѣната кѣка.

Мечкуевци

Бего и момоко

Бѣ една година момок, офчар. Пасеамо едно дватрѣста ѡфци нѣа трѣјца. Ама сѣте бѣемо кој от-кој пѡцанабѣти. Бѣше бѣш кѣт-се-јѣгнеа ѡфц^{те}. Сѣкој рѣчѣк и вечерѣа идеамо по-едѣн од-нас за-јадѣње и га-донѣсаамо на-трѣло. Ама тѡј пуство јадѣње ѣч нѣ-га-бѣваше, сѣкој дѣн сѣл леп и сѡд. Арно-ама едѣн пуѣт јѣ отидѡ на-рѣчѣк ѡти на-мѣне бѣше рѣдо. Дѡваѓам јѣ у-бѣго дѡма и затечѣју-га бѣш на-рѣчѣк. Он испѣкъл јѣгне, карта-му вино и седнал да-рѣча, а за-нас наредѣ да-ни-тѣрет леп и сѡд. И нѣшто. Јѣ земѣ-си тѡрбичката на-рамо, ојдѡ кѣде-ѡфц^{те}. Викам и на-нѣм: „Дѣнаске бѣго ѣмаше за-рѣчѣк јѣгне печѣно, ѡти и нѣа па да-не-испѣчемо едно и така ги-чѣвамо пустињите“. Такѣ-а-ли-ѣе? Такѣ је! Решѣмо и направѣмо. Закламо, завалимо ѡг^{ин}, испѣкомо га, па како-шо бѣмо глѣдни, кѣт удрѣмо едно јадѣње, трѣјцата смѡтамо-га. И отѣј сѣкој друг^и дѣн си-пѣчемо по-едно, а на-бѣго му-викаамо дека-умѣрав и му-ги-покажѣеамо кожѣнк^{те}. Арно-ама едѣн-дѣн бѣш кѣт-га-пѣчемо јѣгнето, дојдѣ бѣго. „Шѡ-е овѡј, бре-офчари! И овѡј да-нѣ-е-приумирало?“ – вѣка

бѣго. „А бре-газда, и овѣј га-ванало небѣтниц^ата, па ванамо закламо-га“. „Арно, арно, тѣк'и ај да-їдемо у-колиб^ата да-јадемо сѣте, оти и ја нѣ-су ја^д“. Улегамо унатре у-колиб^ата бѣже да-ручамо. Он кат-земá едán-стап па кат-почна да-тѣпа... ама котѣк бѣше! Искубá-се ја нѣкако и кат-почна да-бѣгам тá дѣма си-дојдѣ. И вѣке тѣдкy му-отидѣ на-трѣлото. Нѣ-се врнá вѣше.

Мечкуевци

Муш и жена

Нѣкој нѣгу пѣти карáл-се сáс-жѣну-си. И едán-дán рѣшил да-їде у-грáт, к^ако-у-Штип да-рѣчемо, у-сѣдо да-гу-остáве. Рѣкáл-си: „К-їду у-тáј сѣт, оти арно се-знáемо сáс-судїјата“. Одїл-си по-пѣто и по-нѣкое врѣме стасáл-га нѣкој чорбацїја, јаанáт на-кѣњ, шо-їшал на-пáзар. „Добáрдѣн“ – рѣкáл чорбацїјата. „Добáрдѣн“ – одврнáл-му овáј. Лáв, муабѣт, овáј му-раскажáл на-чорбацїјата сѣ к^ако-шо-бїла рáбот^ата сáс-жѣну-си. „Áјде-бе – рѣкáл чорбацїјата – зáр-тѣку мѣк'и да-ти-задáва еднa-жѣна, та-си-се-насикирáл, па-чáк и на-сѣт к-їдѣш. Á-а да-ми-е-на-мѣне... „Е, морѣ-чѣрбацї, бѣг да-чѣва од-злá срѣкá“. Ёскоро отидѣ у-грáдо. Чорбацїјата имáл кѣњ и затѣј се-врнáл у-áно да-га-врѣзе, ама и овáј сáс-нѣга се-врнáл. Чорбацїјата растовáра-га кѣњ од-еднáта стрáна, овáј од-дрѣгата. Чорбацїјата поручѣ да-му-тѣре зѣб^п анцїјата на-кѣњ и овáј поручѣ. Ёшле у-грáдо сѣкој по-свѣја рáбота и кат-дѣшло врѣме да-с-їдет, пá се-нáшле у-áно. Чорбацїјата плáкa за-кѣњ шо-лежáл и овáј плáкa. Анцїјата одврзáл-га кѣњ и сáга не-знáе на-кѣга да-га-дáде, двѣјцата га-растоварáа кáд-дојдѣа, двѣјцата зѣб^п му-купїја, платїја шо-лежá у-áно, а па сáга и двѣјцата вѣкат дѣка-кѣњ е-нѣгов. Скарáле-се. Брѣ овакá, брѣ онакá и не-бїва. Такá рáботата дѣшла до-сѣдо. Отїшле и двѣјцата, а сáс-нѣм га-одвѣле и анцїјата к^ако-сведѣк. Прашѣ у-грáдо анцїјата, он стїска рáмења, не-знáе и он чї-їе. На-крáјо судїјата прѣсудїл кѣњ да-бїде нѣ на-сајбїјата, тѣки на-овáј дрѣгѣ. Чорбацїјата а-овакá, а-онакá, не-бїва и помирїл-се. Кáд^т-излѣгáл от-сѣдо рѣкáл-му на-овѣга: „Прáво си-имáл кат-рѣчѣ: бѣг да-те-чѣва од-злá срѣкá“.

Троица браќа

Биле-си тройца браќа. Имале-си една сестра и ожениле-гу сестрата. Првиот брат пошъл, требало да-иде на-гости там. Дошло време за-вечера. Рекнала сестрата: „Што ќе-вечерамо?“ Свеќвата речела: „Да-вечерамо, ама мије вечерамо. Свеќарът вечера кат-дојде од-орање, а мије перешемо и вечерамо, и сватът кат е-пошъл од-дóма и он си-е-вечеръл, и ќе-си-легíњамо да-спíе-мо“. И легнале-си да-спíјат. И он, братат, глáдан си-легнал и сабајлето си-отишъл. И отиде дóма и кажá на-мајку-му и на-сíte тамо. „Беше-ли куде сестру-ти? – прашáле-га. „Беше“ – кажáл-им он“. А вечера́те-ли? прашáле-га. „Не, они си-сíte вечера́ле, само ја не, глáдан си-легна́ и си-дојде без-едење“. Другиот брат речел: „Јá ќе-íду куде сестру на-гости, како она́ тебе те-оставíла без-вечера“. Отишъл фтóриот брат, и на-не́га му-íсто направíле и не-му-дале вечера. Он си-дóшъл сабајлето дóма глáдан. И све им-кажáл. Е третиот брат речел: „Ја ќе-íду куде сестру на-гости и ќе-вечерам, не-мóжат да-ме-испúдат без-вечера“. И отишъл. Онí пак íстото си-го-рèкле – те-свеќар дóшъл од-орање и вечеръл, те како они вечера́ле. И легнале-си да-спíјат, ама он, братат, íтар, и речел: „Јá ќе-спíју тýј до-но́квето, не-íду у-другá сóба да-спíју“. И онí га-оставíле тýј да-спíе, а стáрци си-отишле у-друга сóба и сестра тамо. Ама стáрци глáдни, јело-им-се лèп. Не-дале на-гóсáт, ама и они не-јеле. Била нóк. И они наклáле óгањ тамо и ставíле кóтле на-верíги, ќе-прават едење. Стáрци мóра да-једат, не-мóжат нóк да-прека́рат. Гóсто слушна́л дека они ќе-прават едење и речел: „Штó правите, свáко?“ А она́ рèкла: „Пá ќе-пéру на-стáрац кошúљу, мно́го му-е-пр́љава, па да-стáву у-кóтле и да-гу-испéру“. А он речел: „Свáко, и мóјата кошúља е-пр́љава, мóра да-се-пéре“, и фýкне кошúљата у-кóтлето. Сабајлето кáт-сáмна́ло, направíле кокóшка, усукáле баница, направíле едење, и јеле и испратíле-га гóсто дóма наеден. И он отиде дóма и кажá на-мајку-му и на-сíte тамо што-направíл и како ги-излáжáл стáрците. Кажувáл како сабајлето морáле да-му-напра́ват едење оти и они биле глáдни, цела нóк не-можéле óко да-склóпат. Сите се-смејале за-онó што-га-направíл третиот брат куде сестру-му.

Цигимирци

За пулето

Станало пулето, отишло на дедо-господа да-му-тражи живот. Му-вика: „Дедо-господе, едан живот за-мене“. Е, му-дал едан инат што-не-постои, голем инат. Му-дал инатат, и оно, пулето, одило, одило како на-железни мѓс у-Скопје. Запрело на-мѓстат на-среде, ни ќе-натамо, ни ќе-навамо од-инатат. И сага вртело-се, вртело-се, и се-врнало насад, отишло куде дедо-господа и му-вика: „Ја не-мѓжу овако да-живу“. Му-вика дедо-госпот: „Зашто не-мѓжеш?“ – „Од-инат не-мѓжу, си-ми-дал инат“, вели магарето. И му-вика дедо-госпот: „Остави од-инатат половина. И оставило магарето половина од-инатат. И тргнало, пошло-си, бди-си.

Сага змијата отишла куде дедо-господа да-тражи живот да-живи. Ѐ-дал дедо-госпот љутини голѓми. И одила змијата два да̀на, три, се-враќа напат па куде дедо-господа и му-вика: „Дедо-госпот, ја не-мѓжу да-живу овакој“. „Зашто?“ – гу-пита дедо-госпот. „Си-ми-дал љутини што-не-постојев нигде“. И сага р-вика дедо-госпот: „Остави половина од-љутините“. И она оставила полѓвина од-љутините куде магарето што-оставило, и она си-отишла.

Е станало кутрето, и оно му-иде на-дедо-госпот. И нему му-дал гѓспот едан живот и да̀н и ноќ да-кљанка, да-лае. Одило, одило два да̀на, три, и се-враќа и оно куде дедо-господа: „Ја не-мѓжу да-живу овакој“. „Зашто, бре-кутре?“ „Па не-мѓжу, и да̀ну и ноќу кљанкам, не-мѓжу веќе“. „Остави половина от-кљанкањето“. И оно оставило половината от-кљанкањето.

Станал човекат и он отишал куде дедо-господа и му-вели: „Дедо-госпот, едан живот и мене“. И му-вика дедо-госпот: „Кав живот сакаш ти?“ „Без-жена не-мѓжу“. И гѓспот земал от-пулето, от-кутрето и от-змијата половините, ги-ставил и на-правил една жена и му-дал на-човекат да-живи.

*Цигимирци***Двуица браќа**

Биле двуица браќа. Се-скарале они, браќата, помалијат и постаријат. Имале они две куќи, една стара и една нова. Постаријат брат бил женет а малјат неженет. Старјат останал у-старата куќа, а малјат отишал у-новата куќа. Имале едан севгар волоби, делиле-ги по-едан вол. И сага малјат отишал, врзал волат до-огништето и он седнал да-вечера, а волат преживал. Он вечера и погледне, волат прежива. И сага му-вика он на-волат: „А ти, малко брат-ми ме-одели, па и ти да-ми-се-кривиш, волат си-преживал, а он мислил волат да-не-му-се-криви. И рипнал, грабнал секирата, гу-земал секирата, утепал-га волат и земал на-парчиња га-исекал. Ги-собрал у-една вреќа парчињата и отишал у-долно мало у-една куќа. Тамо имало едно куче и на-кучето му-га-дава месото: „Ти-давам месо до-гумно вересија, на-гумно ќе-ми-дадеш жито“. Иде нагоре у-селото и на-друго куче му-дава месо и му-вели: „До-гумно вересија!“ Е, дошло гумно да-вршив, зел вреките ќе-иде да-збира жито от-кучињата, вересијата за-месото. Када-отишал на-првото куче да-му-сака вересијата, оно акнало да-га-изеде, он се-мавал сас-вреќата дур се-откачил од-нега. Отишал на-друго, и оно тако му-се-акнало. Е сага начекал некое старо куче. Земал едно дрво и ванао да-га-тепа кучето. Тепајке кучето, оно рипало по-сидат и од-сидат се-откройла некоја плоча (камен) и тује му-паднале едан чупар лири. Он му-вика на-кучето: „За-свите плати ти, ама кат-се-поругамо“.

*Цигимирци***Стрижена и косена**

Биле баба и дедо. Управиле накуде Маџари по-пут. Сретнале една ливада тамо. Сага мужат вика: „Ливадата е-убаво косена!“ Бабата, жената вика: „И-и-и, косена. Не-е-косена, она е-стрижена“. И не-могав да-се-погодив. У-ливадата имало бунар осумнаесе метра длабок и сага мужат га-знајал бунарат, а жената не-га-знаела. Окóло бунарат имало трава урасната. И сага му-вика мужат на-жената: „Жено, ниа не-можемо да-се-погодимо, ќе-трчимо, и онаа трава кој ќе-гу-надрипа на-тајга ќе-биде

лават“. И сáга мýжат наср̀на-се мáлко да-тр̀чи, а жéната преварíла-га мýжат, потр̀чала та-паднáла у-бýнарат. Мýжат сáга си-íде, се-вра́ка дóма. Лéжи нóкта дóма. Сабáјлето станýе, зíма ортóма, к-íде да-гу-вáди од-бýнарат жéната. Áма у-бýнарат имáло нéкој гáвол, трé гóдини сéдел у-бýнарат, не-мóгал да-искóчи. И овáј сабáјлето кáт-отíшал да-гу-вáди жéната од-бýнарат, гу-пúштил óртомата, гáволат гу-вíдел пóнапрет óртомата и се-вáтил за-óртомата, и мýжат сáга тр̀га-гу óртомата нáгоре. Кáда íде до-срéде, глéда – нé-е жéна-му, дрýк чóвек. И му-вíка на-чóвекат (на гáволат): „Кóј-си тí?“ А му вíка гáволат: „Мóре, извáди-ме, кé-ти-кáжу кóј-сам јá“. А на-гáволат éдната стрáна бéла, éдната цр̀на. Му-обелéла глáвата од-жéната от-што-бíла лóша. Пóсле га-извáдил и му-вíка гáволат на-мýжат: „Штó да-те-чáсту што-ме-извáди?“ Чóвекат му-вíка: „Јá нé-знам, што кé-ме-подáриш тí!“ Му-вíка гáволат: „Јá кé-те-подáру на-цáрат да-гу-зéмаш кéрката и половíна цáрство да-га-зéмаш“. И му-вíка гáволат на-мýжат: „К-íду јá, кé-улéзу у-кéрка-му на-цáрат, кé-гу-разбóлу, нíкој не-мóже да-гу-излекýе, додéка не-дóјдеш тí“. И óн сáга, гáволат, му-вéли: „Тí кé-се-напрáвиш како-прóсјак, и кé-дóјдеш на-цáрските пóрти, јá кé-га-натéрам да-искóчи цáрат на-бáлканат да-те-пúшти“. И чóвекат претвóрил-се у-прóсјак. И прóсјакат чýка на-пóртите, вóжникат га-нé-пушта, му-вíка: кóј-си тí ? И óн одговáра: „Јá-сам чýл на-цáрат бíла кéрката бóлна, сáкам да-гу-излекýју“. Вóжникат нé-га пúшта. И тáгај цáрат искóчил на-тáја галáма на-бáлкан. И вóжникат му-кажýје на-цáрат. И óн га-пúшта прóсјакат. Улáга прóсјакат, íде куде-кéрку-му, и óна се-дíга, станýје здрáва, гáволат излéза од-нýма. И сáга га-прáви цáрат зéт. Е сáга му-вíка гáволат на-прóсјакат (зéтат): „Слúшaj, нíе станáмо побрáтими сáс тéбе; јá сáга к-íду на-тýрскиат цáр, кé-улéзу у-кéрку-му. Нéмој да дóјдеш тí!“ И гáволат отíшал, гу-разбóлел кéрку-му на-цáрат. И се прочýло дека-зéтат на-тáј цáр гу-излéчил кéрку-му. И тýрскиат цáр му испрáка пíсмо: пúшти-гу зéтат како твóбата кéрка што-гу-излекýвал и мóбата да-гу-излекýје“. Áма дéдо-му не-знáе и му-вíка: „Óди, бре сýнко, тáј е-сýлан цáр, кé-дóјде, кé-ни-истéпа“. Овáј, зéтат, не-íде. Цáрат не-знáе кáква далавéра-е-тóј. Нíкое врéме дрýгиат цáр пá му-поручýе: éли кé-дóјдеш, éли кé-те-мáф напрáву. И сáга га-мóли дéдо-му: „Óди, бре-сýнко“. И зéтат рéшил да-бди. Óди и по-пýт мíсли како да-га-излáже гáволат. И отíшал тáмо и гáволат му-излáза на-овáјга и му-вíка: „А бре, побрáтиме, штó дóјде тí, éли сам-ти-казáл да-не-до-

ваѓаш. Он му-вика сѓага: „Ја-сам дошал од-зорт. „Какав зорт, бре?“ Ама излѓгла онаа жена од-бунарат и не-тражи обоицата“. И му-вика гаволат: „Зар искочи́ла, бре?“ „Искочи́ла и ни-тражи обоицата“. Имало некое море и гаволат у-морето се-сбкрил, а зетат пак се-врнал у-деда-му. Изла́жал-га, зар кел да-га-утепа. И такој оздравела ќерка-му на-царат.

СПИСОК НА СКРАТЕНИЦИ

- Ан 1947 = АНГЕЛОВА-ДОНЕВА Невена, *Етнографско иследване на с. Гърмен*, (ракопис, 1947)
- Бел = БЕЛЕВА Екатерина, *Етнографско иследване на с. Горно Броди, Серско*, (ракопис)
- Бој 1988 = БОЈКОВСКА Стојка, *Текстови од Меѓленско*, Македонистика 5, с. 185–207, Скопје 1988
- Вид 1950 = ВИДОЕСКИ Божидар, *Поречкиот говор*, Скопје 1950
- Вид 1958 = ВИДОЕСКИ Божидар, *Говорот и топонимијата на кичевските села во Тајмишката жрџа*, Македонски јазик, IX, кн. 1–2, с. 17–65, Скопје 1958
- Вид 1962 = ВИДОЕСКИ Божидар, *Кумановскиот говор*, Институт за македонски јазик, Посебни изданија, кн. 3, Скопје 1962
- Вид 1968 = ВИДОЕСКИ Божидар, *Дебарските говори*, Македонски јазик, XIX, с. 59–96, Скопје 1968
- Вид 1989а = ВИДОЕСКИ Божидар, *Говорот на селото Несџрам (Косџруско)*, Прилози на одделението за лингвистика и литературна наука, МАНУ, XIV–2, с. 47–78, Скопје 1989
- Вид 1989б = ВИДОЕСКИ Божидар, *Пејричкиот говор*, Прилози на одделението за лингвистика и литературна наука, МАНУ, XIV–1, с. 5–42, Скопје 1989
- Вид 1992 = ВИДОЕСКИ Божидар, *Говорот на селата Плевна и Горно Броди, Драмско*, Прилози на одделението за лингвистика и литературна наука, МАНУ, XVII–2, с. 5–89, Скопје 1992
- Вид 1995а = ВИДОЕСКИ Божидар, *Бележки за говорот на селото Балевец (Лаѓадинско)*, Зборник на трудови посветени на академик Блаже Конески, МАНУ, с. 9–27, Скопје 1995

- Вид 1995б = ВИДОЕСКИ Божидар, *Централните говори*, Прилози на одделението за лингвистика и литературна наука, МАНУ, XX 1-2, МАНУ, с. 5-69, Скопје 1995
- Вид 1998 = ВИДОЕСКИ Божидар, *Дијалектните на македонскиот јазик*, т. 1, Скопје 1998
- Вид 1999 = ВИДОЕСКИ Божидар, *Дијалектните на македонскиот јазик*, т. 2, Скопје 1999
- Гр 1907 = ГРИГОРОВ Марко, *Говорът на Малореканците (миаците) во Дебърско*, Известия на семинара по славянска филологија при Университета во Софија, II, с. 201-304, Софија 1907
- Дас - Доб - Коц
- Миц 1985 = ДАСКАЛОВА Л. - ДОБРЕВА Д. - КОЦЕВА Й. - МИЦЕВА Е., *Народна проза от Благоевградски окръг (нови зайиси)*, Сборникъ за народни умотворения, и народопис LVIII, БАН, Софија 1985
- Дрв 1993 = ДРВОШАНОВ Васил, *Кајларскиот говор*, Скопје 1993
- Дум 1943 = ДУМЕВ В., *Воденският говор*, Македонски преглед XIII, кн. 3, с. 8-41, Софија 1943
- Ив 1909 = ИВАНОВЪ Йордан, *Северозападните македонски говори - Тейовско, Скојско и Крашовско*, Минало I, кн. 1, с. 61-78, Софија 1909
- Ив 1931 = ИВАНОВЪ Йордан, *Български старини из Македония*, Софија 1931
- Ив Д 1932 = ИВАНОВЪ Димитъръ, *Гевгелийският говор*, Македонски научен институтъ, Софија 1932
- Кон 1949 = КОНЕСКИ Блаже, *Прилейскиот говор*, Годишен зборник на Филозофскиот факултет на Универзитетот во Скопје, кн. 2, с. 247-301, Скопје 1949а
- Кон 1957 = КОНЕСКИ Блаже, *Материјали за ирсејанскиот говор од збирката на С. Н. Томиќ*, Македонски јазик, VIII, кн. 2, с. 173-219, Скопје 1957
- Кон М 1951 = КОНЕСКА Милица, *Мариовскиот говор*, Скопје 1951
- Куз 1925 = КУЗОВ А., *Две приказки и една пьсенъ по костурският говор*, Македонски преглед, I, кн. 3, Софија 1925
- Куш 1958 = КУШЕВСКИ Методи, *Делчевски градски говор*, Македонски јазик, IX, кн. 1-2, с. 67-108, Скопје 1958
- Мил 1920 = МИЛЕТИЧ Л., *Два български ракописи с гръцко писмо: II. Търлиско евангелие от 1861 год.*, Български старини, кн. VI, с. 71-176, Софија 1920

- Мир 1932 = МИРЧЕВЪ Кирилъ, *Принос къмъ словаря на неврокопското наречие*, Македонски преглед VIII, кн. 2, с. 113–134, София 1932
- Мир 1936 = МИРЧЕВЪ Кирилъ, *Неврокопскиятъ говоръ*, Годишник на Софийския Университетъ, Историско-филологически факултетъ, XXXII, бр. 1, София 1936
- Мол 1954 = МОЛЕРОВИ Д. и К., *Народописни материали от Разложко*, Сборникъ за народни умотворениѣ и народопис, XLVIII, БАН, София 1954
- Пеев 1979 = ПЕЕВ Коста, *Дојранскиоѣ говор*, Македонистика 2, с. 3–190, Скопје 1979
- Пеев 1988 = ПЕЕВ Коста, *Кукушкиоѣ говор*, кн. 2, Скопје 1988
- Поп 1959 = ПОПОВСКИ Аритон, *Реканскиоѣ говор*, Македонски јазик, X, кн. 1–2, с. 107–154, Скопје 1959
- Поп 1970 = ПОПОВСКИ Аритон, *Македонскиоѣ говор во гостиварскиоѣ крај*, Гостивар 1970
- СБНУ 1890 = Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина II, БАН, София 1890
- СБНУ 1891a = Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина IV, БАН, София 1891
- СБНУ 1891б = Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина V, БАН, София 1891
- СБНУ 1892 = Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина VIII, БАН, София 1892
- СБНУ 1900 = Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина XVI–XVII, БАН, София 1900
- СБНУ 1901 = Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина XVI–XVII, София 1901
- СБНУ 1918 = Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина XX, БАН, София 1918
- СБНУ 1926 = Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина XXXVI, БАН, София 1926
- Фил 1952 = ФИЛИПОСКИ Илија, *Неготинскиоѣ говор*, Скопје 1952
- Шап 1976 = ШАПКАРЕВ Кузман, *Избрани дела V*, Скопје 1976
- Шкл 1973 = ШКЛИФОВ Благоѣ, *Костурскиятъ говор*, София 1973
- Шкл 1979 = ШКЛИФОВ Благоѣ, *Долнопреспанскиятъ говор*, София 1979
- Gia 1958 = GIANNELLI Ciro – VAILLANT André, *Un lexique macédonien du XVIe siècle*, Paris 1958

-
- Gr 1977 = GROEN B.M., *A Structural Description of the Macedonian Dialect of Dihovo*, Lisse 1977
- Lav-Pol 1932= LAVROV P.A. – POLÍVKA J., *Lidové povídky jihomakedonské z rukopisů St. Verkovičových*, Praha 1932
- Mał 1934 = MAŁECKI Mieczysław, *Dwie gwary macedońskie. Sucho i Wysoka w Sołtuńskim I: Teksty*, Kraków 1934
- Mał 1936 = MAŁECKI Mieczysław, *O zróżnicowaniu gwar Bogdańska w pd.-wschodniej Macedonji*, Lud Słowiański, III, 1, Kraków 1936
- Maz 1923 = MAZON André, *Contes slaves de la Macédoine sud-occidentale*, Paris 1923
- Maz 1936 = MAZON André, *Documents, contes et chansons slaves de l'Albanie du Sud*, Paris 1936
- Rei 1964 = REITER Norbert, *Der Dialekt von Titov-Veles*, Berlin 1964
- Vuk 1901 = VUKČEVIĆ M., *Jezik u Kirečkom s udiljnim obzirom na opće maćedonizme*, Rad Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 145, s. 105–157, Zagreb 1901

Техничко уредување и коректура:
Весна Каџарџиева-Момировска

Компјутерска обработка на текстот:
Валентино Трајковски

Печати:
Боро Графика

Тираж:
500 примероци

